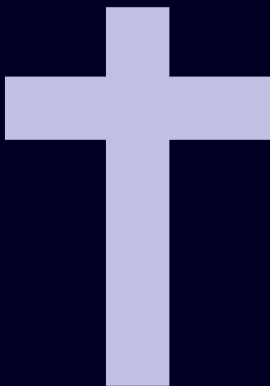

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

dd38228d-a3b1-5d0f-91ce-4040e165ce0f

Contents

Ra Mateo	1
Ra Marcos	78
Ra Lucas	126
Ra Xuua	201
Hechos	258
Romanos	329
1 Corintios	363
2 Corintios	397
Gálatas	420
Efesios	432
Filipenses	443
Colosenses	450
1 Tesalonicenses	458
2 Tesalonicenses	464
1 ra Timoteo	468
2 ra Timoteo	478
Ra Tito	484
Ra Filemón	488
Hebreos	490
Ra Santiago	516
1 ra Bedu	524
2 ra Bedu	532
1 ra Xuua	537
2 ra Xuua	545
3 ra Xuua	547
Ra Judas	549
Apocalipsis	552

Ra Mateo Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

*Ja uara lista ngue yø thuhu
ya yø mboxita ra Jesucristo.*

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'ne'ha mi'da yø n'yohu.

³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nehra Zara. Nu ra mamá ya yonc'ei ya, ni hu ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram. ⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón. ⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz ni hu ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, ni hu ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isai. ⁶ Ra Isai, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxu mará xisu ndu ra Urías, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa. ⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías. ⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acáz. Ra Acáz, ra papá na ngue ra Ezequías. ¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías. ¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nehmi'da yø n'yohu. Gue'a ra pa'a ngue yø judío bi ma mabent'i, bi ts'its'i i map'ha ja ra hai Babilonia.

¹² M'mefa p'aya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel. ¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquim. Ra Eliaquim, ra papá na ngue ra Azor. ¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud. ¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob. ¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, ni hu ngue ra Cristo, guehna bá t'ets'i ngue di ndast'abi.

17 Janāngue 'de'ma goho yø papá bī m'mai ngue bī m'mahyø basi, bá fadi ngue ra Abraham asta ra David. 'De'ma goho yø papá bī m'mai, bá fadi ngue ra David asta gue'mø mī mbentyø judío ngue bi ts'ixp_u ja ra häi Babilonia. Bá f_u'u yø pa'u p'uya ngue bī m'mahmī 'de'ma goho yø papá asta gue'mø mī m'mahra Cristo.

Ya bī mīhra Jesucristo.

18 Nguna bá njap'u bá mīhra Jesucristo. Nuna ra Maya ya xī nhohra hya ngue dī nthatui ra José. Pε hante ngue da mε, ya mī ha rá basi. Pε ra Espíritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi. 19 A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mī zā mī badī ngue ya ha rá basi ra Maya, bī ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley ngue xti nxummī rá xisu. Pε hīmbi nepe xta mbadi xangu yø ja'i te xta 'yøt'e. 20 Mente dī n'yomfēni te ja ngue da 'yørbaya, nu'mø mī n'aha, bī nu n'na rá anxε Oja 'mø mī n'ui. Bi 'yēmbi:

—Ague José rá mbom'meto'i ra David, oguí su guí mme'a nī xisu ra Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a ra Espíritu Santo bi japi bi hya rá basi. 21 Nuna ra Maya, dī m'mu'a n'na rá ts'ant'u 'nε gdi hutī ngue ra Jesús. Porque nuná, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yēmbi.

22 Ya bī nja gātho ya yø hya ya para ngue dī nja'a te ra hya bi bēnnabāi rá pōngahya

Oja bī ma, bi 'yēna: 23 “Nu'a n'na ra hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'u. Nu'mø bī m'mai, di hu ngue ra Emanuel”, bi 'yēna. A nuna ra Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'bāhm_u Oja.

24 Mī nnu'a nt'aha ra José, bi 'yøt'e tengutho xi xihra anxε nuna rá m'mēnhni Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue dī m'mahmī. 25 Pε hīmbi dädi mente ra pa bi hya rá basi ra Maya. Mī zā mī m'mahrá madi ts'ant'u ra Maya, nuna ra José i hutī ngue ra Jesús.

2

Bī ma nthanne ra Jesús.

1 Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, ja bī mip'u ra Jesús. Guehya yø pa mī ndast'abi ra Herodes, gā madi manda'a ra xequi'a. Nup'u ja ra danihni Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yoh_u ngue ja yø mfadi ngue di xādi te ga 'yo yø sø, bi 'yēp'u ja n'na ra häi nī bōxyadi. 2 Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Hap_u 'bāhra 'uene nu'a bī mīhya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u nī bōxyadi dá handähe n'na ra dasø, gue'a ra hmeya'a ngue ya bī mī. A nuyá, nná εhε ga thannehe ya —bi 'yēna.

3 Nuna ra dast'abi Herodes mī zā mī 'yøhna ra hya na, ya da zāh_rá n'yomfēni ngue su. Da guehyø mmēngu Jerusalén, gā bī nsu. 4 Nuna ra dast'abi bi zonhni gātho'u yø hmu yø mmäcja, da guehyø xānnbate ngue ra ley. Bi

'yørpā rā nt'änni ngue hapu ja ngue dī mihra Cristo nuna bá ex Oja ngue dī ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'ørpā rā nt'änni p'uya, bi 'yembrā Herodes:

—Nup'ua ja rā hnini Belén ngue rā häi Judea ja dī mip'ua. Porque gue'a rā hya bi 'yotrá pøngahya Oja'a, bi 'yēnā: ⁶ “Nup'ua ja rā hnini Belén ngue rā häi Judea, man'na tate'a ngue gātho yø danihni ja'a rā häi'a. Porque ja da pømp'ua n'na rā dast'abi nu'a dī mandagui'ua mā ja'i ngue yø judío”.

⁷ A nuna rā Herodes nt'aguitho bi zon'ua yø n'yohua øtra nt'änni, enā ngue padī te gā 'yo yø sø. Rā Herodes bi 'yänni tema pa bá fūdi bi nēqui rā sø. ⁸ Mī xifi hanja p'uya, nuna rā Herodes bi 'yēmbi:

—Nī mähā Belén, bá homhmu rā 'uene asta gue'mø guá timhmu. Nu'mø guá timhmu p'uya, gdī 'yēhmi ua ngue guí xicju njuani, n'namhma ngue 'nēqui gā mma ngue gā ma thanne —bi 'yēmbi.

⁹ Nuya yø n'yohua, mī 'yø'a rā hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a rā sø xi hyanda m'met'o p'ua nī bøxyadi, mahombi hyandi ngue bí ja rā sø p'ua ha nī ma. Nup'ua ja rā ngu 'buhra 'uene ja sør'ua rá thai rā sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mī zā mī hyandi hapu exa ja ngue dā zøni, janjuani di johya. ¹¹ Mī zømp'ua ja rā ngu, bi yat'ambo. Bi nu ngue 'bup'ua rā 'uene connā Maya rá

mamá. Gä bi ndantyøhmu'ua yø n'yohua ngue bi danne rā 'uene. Bi xahyø 'beni ngue bi hyahra oro op'ua, connā hoga bopo mahotho gā yūni 'nē man'na rā hoga bopo nī hu ngue rā mirra, gā bi unni.

¹² M'mēfa p'uya, nu'mø mī n'ahya yø n'yohua, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hīndi map'ua ha 'buhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na rā 'yu dī mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'ua ja rā häi Egipto.

¹³ Mī ma ya yø n'yohua, nu'a n'na rá anxε Oja bi nu rā José 'mø mī n'aha ngue bi n'yēmbi:

—Damī nangui n'na zihmantho, guí sixra 'uene co 'nēhrá mamá. Gui 'dagui, i map'ua ja rā häi Egipto. Ja bá m'mup'ua asta gue'mø gā xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, rā Herodes dā hyonna 'uene ngue dā hyo —bi 'yēmbi.

¹⁴ Nxuitho'a rā ora'a, pε rā José n'na zihmantho bi nangui ngue bi zixra 'uene connā mamá. Bi ma, i ma Egipto.

¹⁵ Ja bá m'mup'ua asta gue'mø mī dū rā Herodes. Nguna bi nja para ngue dī nja ya yø hya bi bēnnbabi rá pøngahya Oja dā mā ngue bi 'yēnā: “Gā ma si mā Ts'unt'ua bi 'bū'a Egipto”, bi 'yēn'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'ua ja rā hnini Belén.

¹⁶ Mī bahra Herodes ngue nuya yø n'yohua bi nyau ngue honna 'uene ya hīn'i mengbu ha 'būi, man'natho bi mbøcue p'uya. Bi mēnyø soldado p'ua

ja rā hnini Belén ngue bá ho yø ts'ant'u nu'u 'bu'a nyo jeya pani gai. Gätho matheti rā hnini Belén bi tho yø ts'ant'u. Porque yø n'yohu bi xifi ngue hinguï tho'a nyo jeya xi mudi bi nu rā sø. ¹⁷ Rā ndødummui bi nja tengutho rā hya bi 'yotra pøngahya Jeremias, bi 'yena: ¹⁸ "Nup'u ja rā hnini Ramá bi t'øde ngue janjuani ngue ya dummui n'na rā xisu, 'nε zoni. Guehna rā Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Nε himbi ne xtí nhøjabi rá mmui porque ya gä xi du yø basi".

Nuna rā Jesús i ts'ixpu ja rā hnini Nazaret.

¹⁹ Mi du rā Herodes, nup'u Egipto mambi 'buhra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxε Oja bi 'yēmbi:

²⁰ —A nuyá, dami sixra ts'ant'u conná mamá, i map'u ja rā häi Israel. Porque ya bi du rā Herodes nuna mi nne xtá hyo rā ts'ant'u ya —bi 'yēmbi.

²¹ Nuna rā José p'uya, bi zixra ts'ant'u conná mamá, bi ma i map'u ja rā häi Israel. ²² Pε mi 'yø p'uya ngue nuna rā Arquelao rá ts'ant'u rā Herodes, guehna mi ndast'abi p'u ja rā xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnabi ndu rá papá. Rā José p'uya bi zu xtí map'u ja rā xequi ngue rā häi Judea madi manda na. Mahombi n'ui rā José p'uya, bi sifi ngue di map'u ja rā häi Galilea. ²³ Mi zømp'u ja rā häi Galilea, bi m'map'u ja rā hnini Nazaret.

Nguna bi 'yø't'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yena: "Nuná, di hutyo ja'i ngue rā mmengu Nazaret".

3

Nuna rā Xuua bi 'yotra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsä, da dø'mra Jesús bá ep'u.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, nuna rā Xuua mi øtra nxixya p'u ja rā häi Judea, mi d'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'u ja rā dapo. ² Bi 'yēmyø ja'i:

—Dami 'bä'ni mmuihu, gui hyehmu p'u rā nts'o gni 'yohu. Porque ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yēmbi.

³ Nuna rā Xuua guehna bi manna pøngahya Isaias 'mø mi nya ngue bi 'yena: "Da t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'u ja rā dapo ngue da 'yena: Dami nsähu ya, porque ya bá ep'u rā Hmu, da 'yēmyø ja'i".

⁴ Nu rá he rā Xuua, gue'u yø xingu rā cameyo ntø't'e ngue rā ulu. Di ngat'a n'na rā xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nε rā t'afi t'asa timp'u ja rā dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'buhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá nεxp'u ja rā hnini Jerusalén, gätho'u yø hnini ja'a rā häi Judea, gätho'u yø xequi ngue rā dathe Jordán, gä bá εhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi rā Xuua p'u ja rā dathe Jordán.

⁷ Mī nū rā Xuua ngue māndøngu dyø judío 'bʌp'ʌ nī 'yɛhɛ di xixyābī. 'Bʌp'ʌ yø fariseo, 'bʌp'ʌ yø saduceo. Bi 'yɛmbūya:

—Guí øthʌ tengutho øtyø c'ɛyʌ ngue 'da'mø bá ɛp'ʌ rā sibi. Xiya, ¿hague gnī pahmʌ ngue bá ɛp'ʌ rā ndate castigo dī nja? ⁸ Dāmī 'yøthʌ rā nho, n'namhma dī nɛquī ngue ya gá hyehmʌ p'ʌ rā nts'o. ⁹ 'Yo sã guí ɛnʌ ngue ya hĩnte guí jahʌ ngue yø mbom'meto'ahʌ rā Abraham. Porque dī xi'ahʌ ngue nūua ja yø do ja ua, dā zā dā 'yøt'Oja ngue dā bøcua yø mbom'meto rā Abraham. ¹⁰ Guí øthʌ tengutho yø za hĩnguī zædi, guí njathʌ p'ʌya. Pɛ ya ja rā acha dā 'yɛxyø za. Gátho yø za hĩnguī nne dī nzædi, dā t'ets'i ngue dā ma nt'udī. ¹¹ A nūguī, majuanī ngue nūya yø jā'i i mmʌ ngue dā hyɛp'ʌ rā nts'o, guehya dādī xixyābī connā dehe ya. Pɛ bá ɛp'ʌ man'na dā 'yøtrʌ nxixyʌ connā sibi 'mø bi ha'ahʌ rā ts'edi rā Espíritu Santo. Nūnʌ, man'na tate nʌ ngue nūgã. ¿Harʌ gue gā sʌcã tengū nʌ? ¹² Guehna dā huanhyø jā'i nʌ tengutho 'mø māhoquī rā trigo, n'nani nī ma yø xi. Rā trigo p'ʌya, mapɛti ngue dā 'bets'i. Nū'a rá xi p'ʌya, dā t'up'ʌ ja rā sibi hĩnjam'mø dā huɛt'i.

Rā Xuua bi xixyābī rā Jesús.

¹³ Nūnʌ rā Jesús bá nɛxpʌ ja rā häi Galilea, bi zøp'ʌ ja rā dæthe Jordán mī 'bæhrʌ Xuua ngue bi xixyābī. ¹⁴ Pɛ rā

Xuua hĩnguī nne xtí xixyābī rā Jesús. Bi 'yɛmbī:

—Nūgã go dī nnegã ngue gui xixyāguī, 'nɛ go gnī 'yɛhɛ ngue gā xixyā'i ya —bi 'yɛmbī.

¹⁵ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbra Xuua:

—Dāmī ne ngue gui xixyāguī, porque jatho gā øt'ui'a te gā dī mānda Oja —bi 'yɛmbī.

Janangue rā Xuua bi xixyābī rā Jesús. ¹⁶ Høntho bī nxixyʌ rā Jesús, bī ma nenthe p'ʌya. Bī nū ngue bi xohrʌ c'amahɛts'i. Nū'a rā Espíritu Santo, ɛntho n'na rā paloma p'ʌ i hnu, ngue bi zøp'ʌ ja rá ya rā Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'ʌya ngue bá nya Oja māya, bi 'yɛnʌ:

—Nūnʌ 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'ʌ dādī madī. A nūyá, januanī ngue ja gampähä connā guehna —bi 'yɛnʌ.

4

Rā zithū bi hyonnbi ha di 'yøtrʌ ts'oqui rā Jesús.

¹ Rā Espíritu Santo bi zixpʌ bí ja rā dapo rā Jesús para ngue ja dā sāmhyʌ p'ʌ rā zithū, dā hyonnbi ha dī mæstho rā hyā dī mānda Oja. ² Mɛnte nyote mā pa, rā pa rā xui hĩmbī zi rā hmɛ. M'mefa p'ʌya, ya bi zā ngue mathoguitho tū manthuhū. ³ Rā zithū p'ʌya bi guarbʌ 'bæhrʌ Jesús. Bi hyonnbi ha di 'yøtrʌ ts'oqui, bi 'yɛmbī:

—Nū'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ʌ'i Oja, dāmī 'yøt'e

ngue yø do janu da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hinda zä di m'mwi”.

⁵ Ra zithu p'uya, bi zixpu ja ra maca danihni Jerusalén, bi ntøp'u ja rá 'bet'e ra nija. ⁶ Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ant'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja, da penhyø anxe ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hindj un'na ni gua yø do” —bi 'yεmbi.

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Ra zithu p'uya bi zixpu bi ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandi gätho yø nación i ja rá nguñi nximhäi. 'Nε da hyandi te gä ra nho ga 'bwi. ⁹ Bi 'yεmbi:

—Nu te gä gui handya, gä ga 'da'i ngue'mø gui ndantyøhmu gui thannegui —bi 'yεmbi.

¹⁰ Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

¹¹ Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'u ra Jesús, bi ma. Bá εhyø anxe p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi du'mra Jesús ngue bi manna hya p'u Galilea.

¹² Bi 'yεhra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mi 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'u ja ra häi Galilea. ¹³ Bá sop'u ra hnini Nazaret, bi ma dani m'mup'u ja ra hnini Capernaum. Nuna ra hnini na, ja jarbu ja ra nenzabi nup'u di ntøt'a häiui ra Zabulon conna häi Neftali. ¹⁴ Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: ¹⁵ “Nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi Zabulon, 'nε'u yø mmεngu p'u ja ra häi Neftali, guehya yø ja'i 'bup'u jonna nenzabi, 'nε'u rá m'mup'u man'na nguadi ra dathe Jordán, 'nεp'u ja ra häi Galilea, ja jap'u n'na ra xεqui ngue 'bahyø ja'i hingyø judío. ¹⁶ Nuya yø ja'i ya mi 'bε 'bεxui, pε nuyá, ya bi nu xanho ra nyot'i ya. Guehya yø ja'i εntho ya xi du, pε nuyá, ya bi yorpabi ra nyot'i ya”, bi 'yεna.

¹⁷ Ya bi du'mi bi xihra hya yø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'bä'ni mmwi ngue gui hyεhma p'u ra nts'o gni 'yohu. Ya da guehyø pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

18 Nup'u ja rā nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa rā Jesús. Ja bi dīmp'u yoho yø mahuaŋ gue dī n'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nε xquet'a i Bεdu. Nunaŋ maŋ'na, rā Andre. Nuya yonc'εi ya, mī entyø xit'a p'u ja rā dehe gue pahua. 19 Mī nu rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hīngyø huaŋ guí theui ya, sinoque ga xän'nauí ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

20 'Bexpi zop'u yø xit'aŋ gue bī mähä rā Jesús. 21 Mī thohmits'u nīnguep'u p'uya, mahømbi dīmp'u mī yonc'εi dī n'yohuŋ gue n'nat'a yø papá. Rā Jacobo 'nεhra Xuaa, guehya yø ts'ant'u rā Zebedeo. 'Dap'u mī ohu rā papá p'u ja rā barcoŋ gue pøtyø xit'a. Rā Jesús bi xifiŋ gue dā mähä. 22 Nuya ts'its'i, 'bexpi mähä rā Jesús, bi zop'u ja rā barco yø papá.

Nup'u ja rā häi Galilea ja bī mam'p'u rā hya rā Jesús.

23 Rā Jesús bī n'yo ndap'u bi zä gä rā häi Galilea. Nu'mø bi zømp'u ja yø nīja dī mpεti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyaŋ gue ha dī njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. 'Nε øthe yø ja'i di hyεnni. Hønt'a bi zä maŋ'u hεmbyø ja'i, gä øthe. 24 Gätho rā häi Siria bī n'yo rā hya te øtra Jesús. Janangue nup'u 'bεhra Jesús bi ts'innbabi to gä xän'u, ndanaŋ bi zä maŋ'u hεmbi. Nu'u yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbiŋ gue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxyø

ts'i 'mø bi gu rā n'u n'youi. Dā guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi rā Jesúsŋ gue dā 'yøthe. 25 Nup'u nī ma rā Jesús xändøngu yø ja'i tenni. Bá nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Galilea. Bá nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Decápolis. Bá nεxi'da yø ja'i p'u ja rā hnini Jerusalén. Bá nεxi'da yø ja'i p'u ja rā häi Judea. Bá nεxi'da yø ja'i p'u maŋ'naŋ guadi rā dathe Jordán.

5

Rā Jesús bi xännbā rā hya yø ja'i p'u ja n'na rā nyuni.

1 Bī nu rā Jesúsŋ gue xändøngu yø ja'i bi zøhø. Bī map'u bí ja n'na rā nyuni, bi hyoni hapu dā mī. Nu'u yø xädi p'uya bī mäspu hudi. 2 Nunaŋ rā Jesús bi dε'mi bi xännbā rā hya yø ja'i. Bī 'yεmbi:

3 —Rā mmεnthi dī nthēui yø ja'i nuya εntho hyoya, porque tinyø mmāiŋ gue di 'bεhraŋ nho. Porque guehya yø ja'i dā zo rá 'yε Oja bí 'bu mahεts'ya.

4 Rā mmεnthi dī nthēui yø ja'i tu yø mmāi. Porque Oja di hojpbabi yø mmāi ya yø ja'i ya.

5 Rā mmεnthi dī nthēui yø ja'i hīndi 'yεxp'u 'bahyø mmic'εiui. Porque guehya yø ja'i dā gohmi rā häi mā yat'i ya.

6 Rā mmεnthi dī nthēui yø ja'i nuya ho yø mmāiŋ gue honi ha di 'yøtraŋ nho, tengutho 'mø di tumanthuhu di ja ndummāiŋ gue honi ha dī nsihmε. Porque dā mǎx Ojaŋ gue dā zä dā 'yøt'e.

⁷ Ra mm_εnthi di nth_εui yø ja'i nuya da 'yøtrā mate ngue da māxyø mmic'eiui. Porque guehya yø ja'i ya da 'yørpā ra mate Oja ngue da māt's'i.

⁸ Ra mm_εnthi di nth_εui yø ja'i ngue hin temā nts'o so yø mm_εi. Porque guehya yø ja'i da nū Oja ya.

⁹ Ra mm_εnthi di nth_εui yø ja'i nuya da japi ngue di nhojpa'u di ns_εi. Porque guehya yø ja'i da gohi ngue yø basi Oja ya.

¹⁰ Ra mm_εnthi di nth_εui yø ja'i nuya da zā rā n'u da ts'ui ngue honi ha di n'yo xanho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bi 'b_ε mah_εt's'i ya.

¹¹ Ra mm_εnthi guí nth_εui 'mø bi ts'ui ngue guí tēngah_ε. Da ts'an'ah_ε, da ts'an'nah_ε yø fehni. ¹² Dami johyah_ε 'mø ngue ngu'a bi nja, di nja'ah_ε mpähä, porque xangu ni nzäbih_ε bi ja mah_εt's'i. Ya quí pahm_ε ngue nu'u yø pōngahya Oja xa m'm_ε'a m'm_εt'o xquet'a bi ts'ui.

Bi ma mā hyequi rā hya te ja ngue da n'yo yø xädi rā Cristo.

¹³ Nu rā u, i ja rá 'b_εfi ngue nu temā japi ya hīndi nts'onj. Guí njath_ε p'u ua ja rā ximhäi ya, ngue guí 'b_εhm_ε ua, ya xøt'atho rā nts'o da 'yøtyø ja'i. P_ε nu'mø bi m'm_εhrá ts'edi rā u, ya hīnda zā to da japi ngue xtā n'u mah_εn'a. Ya hīnte di muui rā u, da t'ei, da n_εp'u yø ja'i.

¹⁴ Nu'a te gni 'yoh_ε ya, i nuudyø ja'i 'b_εcua ja rā

ximhäi. Gue'ah_ε, tengutho n'na rā nyot'i di yorb_ε ja rā 'b_εxui, i nuutho gätho yø ja'i. Gue'ah_ε, tengutho n'na rā hnini 'mø bi ja māxøts'e rā nyuni, i nuutho gätho yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø bi ma mā saqui n'na rā lámpara, hīnda thørb_ε ja rā huada, sinoque da thøxp_ε ja rā nthøxanyot'i n'namhma ngue di yorpi gätho'u 'b_ε'ambo rā ngu. ¹⁶ Dami njath_ε p'uya, dami neh_ε ngue da nū yø ja'i'a te rā nho guí øth_ε. Nu'mø bi nū yø ja'i'a rā nho guí øth_ε p'uya, yø ja'i da 'y_εspabi na ni Papäh_ε bi 'b_ε mah_εt's'i.

Rā Jesús bi mā ngue xanho rá ley Oja.

¹⁷ A nuyá, 'yo guí _εhm_ε ngue dá _εh_ε gā hacā rā ley bi 'yotrā Moisés, oque gā hacā'u yø hya bi nxännbate yø pōngahya Oja. Nu'a, hīn'na'a. Sinoque dá _εh_ε ngue nu'a te gāma hya mmamp'u ja rā ley, gā gue'a gā thogä'a. ¹⁸ Nugä majuanj te dí xi'ah_ε, m_εnte ngue di siguetho ja rā c'amah_εt's'i 'n_εhrā häi, nu'a te gāma hya nt'ot'i p'u ja rā ley, ni xīngā n'na rā letra, ni xīngā n'na rā punto di sä ngue da thaqui astā gue'mø bi nja gätho'a temā hya nt'ot'i. ¹⁹ Janangue nuyá, nu to bi zā ngue festho rā hya di manda rā ley, madague'a zits'utho, 'n_ε da ngu'a da xännbabi mī'da yø ja'i ngue da m_εstho rā hya, guehna rā ja'i ngue hīngā _εda hnu mansu p'u mah_εt's'i na. P_ε nu rā ja'i ngue da 'yøt'e te mmanna

ley 'nε dā ngu'a dā xān**nb**abi mī'da yø ja'i ngue dā 'yøt'e, gueh**n**ā rā ja'i dā h**n**u m**ansu** p'ū m**ah**εts'i n**ā**. ²⁰ N**ug**ā dī xi'ā**h**ū ngue n**u**'mø guī n**ne** dī nc**u**'ā**h**ū p'ū dī m**anda** O**ja**, m**ā** d**atho** n**ne** ngue x**t**ā nd**on**ho te g**d**i n'yoh**ū**, ngue'a te g**a** 'yo yø x**ān**nbate ngue r**ā** ley 'nε'a te g**a** 'yo yø fariseo.

Hingui ho ngue to da nu man'ū rā cu.

²¹ Ya x**c**ā 'yø**h**mū yø h**ya** bi s**ān**nbabi yø nd**iu**a m**an**jam'mø ngue bi t'ε**mb**i: “Yo gr**ā** h**y**ote. A n**u** r**ā** ja'i ngue dī n**h**ote, jatho d**ā** th**as**p**ā** r**ā** g**ü**enda ngue d**ā** m**ā** r**ā** castigo”, bi t'ε**mb**i. ²² P**ε** n**ug**ā dī xi'ā**h**ū ngue n**u** r**ā** ja'i d**ā** n**u** m**an**'ū r**ā** c**u**, jatho d**ā** th**asp**abi r**ā** g**ü**enda. A n**u** r**ā** ja'i ngue x**i**hyø ts'om**h**ya r**ā** c**u** 'mø y**au**i, jatho ngue dī m**p**eti yø ts'ut'abi d**ā** h**ya**spabi r**ā** g**ü**enda. N**u** to ε**mb**i ngue r**ā** nd**on**da r**ā** c**u**, d**ā** m**ā** r**ā** n**id**u h**ap**ū dī n**z**ø.

²³ A n**uy**á, xi'mø guī m**ap**'ū ja r**ā** altar ngue gu**á** ø**r**p**ā**ū r**ā** 'bøt'e O**ja**, 'nε ja d**ā** s**op**'ū n**i** m**m**ai ngue h**ingui** ho te x**c**ā 'yø**r**p**ā** n**i** c**u**h**ū**, ya h**ing**u**á** ø**th**ū r**ā** 'bøt'e.

²⁴ S**ino**que b**á** s**ohn**i 'bøt'eh**ū** p'ū ja r**ā** altar, gu**á** p**engu**i guī n**ho**j**p**au**i** n**i** c**u**. Ja gu**á** p**engu**i guī d**ā** n**i** 'bøt'eh**ū** p'ūya.

²⁵ N**u**'mø b**i** m**ā** m**ā** y**ap**i'ā**h**ū, n**u**'a d**i** y**ap**'ā**h**ū d**am**i n**ho**j**p**ā**h**ū p'ū ja r**ā** 'y**u**, n'n**am**h**m**ā ngue h**in**d**i** d**ā**'ā**h**ū p'ū ja r**ā** ts'ut'abi. Porque n**u**'mø ya b**i** nd**ā**'ā**h**ū p'ū ja r**ā** ts'ut'abi, r**ā** ts'ut'abi d**i** d**ā**'ā**h**ū

r**ā** polic**ía**. R**ā** polic**ía** p'ūya d**ā** z**ix**ah**ū** f**ā**di. ²⁶ M**aju**an**i** te d**i** xi'ā**h**ū, ngue n**u**p'ū ja r**ā** f**ā**di, ya h**in**da z**ā** gu**á** p**on**thoh**ū**, gu**á** p**øm**h**m**ū ast**ā** gue'mø gu**á** j**ut**'i g**ā**tho r**ā** m**ε**ny**u** d**ā** ts'an'n**ā**h**ū**.

Hingui ho dī n'yots'om'māi rā ja'i.

²⁷ Ya x**c**ā 'yø**h**mū r**ā** h**ya** bi s**ān**nbabi yø ja'i ngue bi t'ε**mb**i: “Yo gr**ā** 'yots'om'm**ā**i”. ²⁸ P**ε** n**ug**ā dī xi'ā**h**ū ngue n**u** to h**ε**t**ā** n'na r**ā** x**is**u 'nε so r**ā** m**m**ai ngue d**i** n'yots'om'm**ā**iui, ya s**atho** 'mø m**aju**an**i** b**i** n'yots'om'm**ā**iui r**ā** x**is**u h**ε**t**i**.

²⁹ A n**uy**á, n**u**'mø guī ε**n**ā ngue r**ā** ts'oqui n**i** d**ā** ngue n**i** n'y**ei** p'ū guī ø**th**ū r**ā** ts'oqui, d**am**i h**ya**h**n**i d**ā**, guī 'y**ei**. M**an**'na x**an**ho ngue d**i** m'm**ε**'**ā** n'na n**i** d**ā**h**ū**, h**in**da gue'a ngue g**ā** n**i** do'yoh**ū** d**ā** m**ā** r**ā** n**id**u. ³⁰ N**u**'mø guī ε**n**ā ngue r**ā** ts'oqui n**i** 'y**ε** ngue n**i** n'y**ei** p'ū guī ø**th**ū r**ā** ts'oqui, d**am**i h**y**εj**n**i 'y**ε**, guī 'y**ei** y**ap**'ū**tho**. M**an**'na x**an**ho ngue d**i** m'm**ε**'**ā** n'na n**i** 'y**ε**h**ū**, h**in**da gue'a ngue g**ā** n**i** do'yoh**ū** d**ā** m**ā** r**ā** n**id**u.

Hingui ho ngue da 'yenyø xisu yø n'yohū.

³¹ Ya x**c**ā 'yø**h**mū ya yø h**ya** bi s**ān**nbabi yø ja'i 'mø yø p**ā** x**ā** thogui ngue bi t'ε**mb**i: “N**u** to d**ā** ne d**ā** 'y**ε**nn**ā** x**is**u, i jatho d**ā** nangr**ā** s**uc**u**ā** ngue r**ā** n**x**un**i**”. ³² P**ε** n**ug**ā dī xi'ā**h**ū ngue n'na r**ā** x**is**u 'mø bi 'y**ε**nn**ā** ndø, n**u**'mø b**i** n**th**atui m**an**'na r**ā** n'yoh**ū**, ya r**ā** ts'oqui øt'ui n**ā** d**ā** m**ε**. P**ε** go r**ā** ts'oqui n**ā** r**ā** n'yoh**ū** bi

'yennā xisu ngue te dī nja, porque hōndrā xisu ngue rā 'yots'om'māi i sã ngue da t'ei.

'Yo to di exa ntestigo yō ja'i.

³³ Ya xcá 'yōhm̄ ya yō hya bi sãnnbabi yō ndiua 'mō yō pa xa thogui ngue bi t'ēmbi: "Nū'mō guí exh̄ ntestigo Oja ngue majuan̄ dī nja'a rā hya guí mm̄amhm̄, ya ja ts'ēditho ngue gui 'yōth̄'a te rā hya gadi yarpa nī mm̄ic'ēih̄ ngue dī nja". ³⁴ Pē nugā dí xi'ah̄ ngue 'yo guí exh̄ ntestigo Oja p'ū guí yah̄ ngue gdī hatrā ts'ēdi nī hyah̄. Nū te bi ja mah̄ts'i, 'yo guí exh̄ ntestigo, porque ja bí 'b̄p'ū Oja, ēntho go t'exa ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí exh̄ ntestigo rā hāi, porque Oja dī manda gā rā ximhāi, ēntho go t'exa ntestigo'a. 'Yo guí exh̄ ntestigo rā dan̄ihni Jerusalén, porque ja rā dast'abi p'ū Oja, ēntho go t'exa ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí enā ngue da zā da t'oc'a nī ya 'mō himma juan̄i te guí mm̄amhm̄. Porque nī yah̄, nī xinga n'na nī xtah̄ da zā guí 'yōth̄ ngue xtā nt'axi ogue xtā mpothi. ³⁷ A nū'mō guí nne guí mamhm̄ n'na rā hya, njuantho dami mamhm̄ ngue'mō da zā, ogue hinda zā. Porque rā ja'i ngue rā n'youi rā zithū, hinguí t'ēc'ēi te mma, janangue ngue honi te exa ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcá 'yōhm̄ yō hya bi sãnnbabi yō ja'i 'mō yō pa xa thogui ngue bi t'ēmbi:

"Nū rā ja'i da hyamba rá dá rá mm̄ic'ēiui, xquet'a da thambabi rá dá. Nū rā ja'i da 'yōjpa yō ts'i rá mm̄ic'ēiui, xquet'a da t'ōjpa yō ts'i". ³⁹ Pē nugā dí xi'ah̄, ngue nū'a te rā nts'o øt'ah̄ n'na rā ja'i, 'yo gadi cospah̄. Hante gue nū'mō to bī mēp'a nī hm̄ih̄, dami unman'na nguadi nī hm̄i ngue da mē'mi. ⁴⁰ A nū'mō to guí tupi, 'nē di yap'a'i ngue ä'i nī pahni, co 'nēhni tuhū dami unni. ⁴¹ Nū'mō to da 'yēn'i guí fāx̄ n'na kilómetro made ngue gui tuspa rá 'beni, dami dobleh̄'a te xi'i guí fāx̄h̄. ⁴² Nū'mō te'o da 'yā'ah̄ n'na rā cosa, dami unni. Nū'a te'o da mīp'ah̄ n'na rā cosa, dami hm̄iti.

Nū to 'b̄hyø ns̄iui jatho ngue dī madi.

⁴³ Ya xcá 'yōhm̄ yō hya bi sãnnbabi yō ja'i 'mō yō pa xa thogui ngue bi t'ēmbi: "Dami mahni amigoh̄. A nū'ū sū'ah̄, 'yo gadi mahm̄'ū", bi t'ēmbi. ⁴⁴ Pē nugā dí xi'ah̄ ngue dami mahni ns̄ih̄. Dami 'yāph̄ Oja ngue di japi to san'ah̄. Nū te'o gā nnu man'ū'ah̄, dami 'yōrpah̄ rā nho. Dami marpah̄ Oja te'o ya mants'o 'mō guí yah̄. Marpah̄ Oja'ū hinguí ho te øt'ah̄. ⁴⁵ A nū'mō guí 'yōth̄ ya yō hya dí xi'ah̄ ya, ya dī nēqui ngue yō basī'ah̄'a nī Papāh̄ bí 'b̄ mah̄ts'i 'mō. Porque rā hyadi bi hoc'a Oja, hinga hōnnb̄ 'b̄hyø hoja'i øtra nho, sinoque 'nēp'ū 'b̄hyø ts'oc'ēi øtra nho rā

hyadi. Ra 'ye p'uya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'u ja yø huahi, sinoque 'nɛhyø ts'oc'ɛi 'ye p'u ja yø huahi. ⁴⁶ A nu'mø ngue hønt'u to di ma'ahua gadi mahma, ɛndana ra nho di nɛqui ngue gui øthu 'mø? Conque asta yø ngathäi njap'u. ⁴⁷ Xi'mø ngue hønt'u ni amigo gadi zenguahua, ɛndana ra nho gui øthu 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Gui njathu p'uya, dami nehua ngue ma datho xtánho te gui 'yøthu.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

¹ Nu'a te gä ra nho ja ngue gui 'yøthu, 'yo gui nnehua ngue hønntu 'bui xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøthu ra nho. A nu'mø ngue ra 'nyets'i gni 'yøthu ra nho p'u ha 'buihyø ja'i, nu'a ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i ya hin tema nzäbi di 'da'ahua. ² Janangue nuyá, nu'mø gui fäxhu yø ja'i nu'u hyoya, 'yo gui nnehua ngue 'da di batyø ja'i te gui øthu. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'u ja yø nija 'nɛp'u ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pɛ majuanì te dí xi'ahua ngue nuyá yø ja'i njap'u, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ³ Pɛ nu'ahua, nu'mø gui fäxhu yø hyoya, nu te ja ngue gui 'yøthu, 'yo 'be gui xihni amigo

gadi nsixui. ⁴ Nu'mø gui øthu ra 'bäxte, nt'aguitho dami 'yøthu. Nu'a ni Papáhua bí 'bu mahɛts'i i nnutho te gui øthu, go da gut'ahua.

Ra Jesús bi xännbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue gui mmat'Ojaha, 'yo gui øthu tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmui ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbu ja yø nija ngue 'bäi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gätho yø ja'i te øt'e. Da guerp'u ja yø caye i mmat'Oja p'u ni ma. Pɛ nugä majuanì te dí xi'ahua ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a.

⁶ Pɛ nu'ahua, nu'mø gui mmat'Ojaha, dami cut'ambo ni nguhua, tøtra goxthi, dami mat'Ojaha p'uya. A nuna Oja ni Papáhua, ja 'bup'u ha gui 'buhma na, go nnu dra mhmat'Oja gui ørbu ja ni nguhua na, 'nɛ go da gut'ahua na.

⁷ Nu'mø gä mat'Ojaha, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya gui xihma Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i ɛna ngue nu'a ya'atho gui yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pɛ 'yogui øthu tengutho øt'u. Porque nuna Oja ni Papáhua, ya padì te gä gui homhma hante ngue gui 'yäpi te gui nnehua. ⁹ Janangue nu'mø gä mat'Ojaha, dami 'yɛmhma: Ma Papá'ahua gui 'bu mahɛts'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá ɛhɛ gui manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí

ja mahets'i. ¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe. ¹³ Dami fäxcahe ngue hinga øt'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandase, jase ni ts'edi, gui tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mø gui 'bhi ngue gui punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahε, nu'a ni Papähu bi 'bε mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihe 'mø. ¹⁵ Pε nu'mø hingui nne gui punnbabi ni mmic'εiui te øt'ahε, nu'a ni Papähu bi 'bε mahets'i xquet'a hindi pun'na ni ts'oquihe 'mø.

Ra Jesús bi xännbabi yø ja'i ha di yetyø mmæi.

¹⁶ Nu'mø gui nne ngue gui 'yε'ni mmæihε, 'yo gadi hmi dummæihε tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmæi ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hmi dummæi 'mø øtyø mmæi, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pε majuaní dí xi'ahε, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pε nu'ahε, nu'mø gui ε'ni mmæihε, 'yo gadi hmi dummæihε, sinoque dami 'vejni yahε 'nε dami nxhdähhε. ¹⁸ 'Yo gui nnehε ngue di unna güenda yø ja'i ngue gui ε'ni mmæihε. Hinda hønt'a ni Papähu padí ngue gui ε'ni mmæihε, go da gut'ahε na.

Dami ne ngue bi ja ni mmætihε mahets'i.

¹⁹ 'Yo gui nnehε ngue xøgue nma munts'itho'a te gui peshε ua ja ra ximhäi. Porque nu'a te gui peshε ua ja ra ximhäi, da zi yø zu'ε, ya di nts'oni. Ogue da bε yø bε. ²⁰ A nuyá, dami nehε ngue nup'ε mahets'i, ja bi jap'ε ra nho gui nthεhε, nu'a hinha di m'mεdi. Ya hinda zä da zi yø zu'ε, 'nε hinda zä da zønyø bε ngue da bε'ahε. ²¹ Nu'mø gui εmhε ngue bi ja mahets'i'a ra nho tate di muui, hønnbε da zo ni mmæihε p'ε 'mø.

Ra Jesús bi hyεjpa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho ni dähε ya, ya gui hεthε xanho ra nyot'i i ja. Njarbutho ni n'yomfεnihε ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmε ndana ra nho gdi n'yohε 'mø. ²³ Pε nu'mø hingui xogui xanho ni n'yomfεnihε, ya himma juani gui pahmε ndana ra nho gdi n'yohε 'mø. Ya nsutho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'ε gni mähä, porque hingui xohni n'yomfεnihε ngue gui pahmε ndana ra nho.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ Hingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'mæi. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'mæi, n'na'a di maði, n'na'a hindi maði. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'na rá hmu hinda 'yørpe te di manda. Gui njathε p'εya, hingui sä ngue mbø yoho p'ε di ma ni mmæihε. Di ma ni mmæihε

Oja, xīndī ma nī mm̄ih̄u ra mēnyū.

Nūna Oja fā'uh̄ yō ja'iyā orá
yε.

²⁵ Nūgā dī mma, nu'a te ja ngue gui sih̄u, ogue te ja ngue gui hyeh̄u, 'yo gue'a mathoguiho ga ndū nī mm̄ih̄u'a. A nuyá, nū rā te rā ja'ī, man'natho dī mūui ngue'a te dā zi. Nū rā do'yo rā ja'ī, man'natho dī mūui ngue'a te dā hye.

²⁶ Ya guí nnuh̄u yō ts'int's'uh̄ 'yo mayā, ngue hīngui uah̄i, 'nē hīngui xofō ngue te dā mēts'ī. Pε nūna nī Papáh̄u bí 'b̄u mah̄ets'ī, go di unni te si yō ts'int's'uh̄ nā. Gomā gue'ah̄u ya, ngue hīnda māxah̄u Oja, porque man'na xammadi'ah̄u ngue yō ts'int's'uh̄. ²⁷ Xiya, xi rā ja'ī tū rā mm̄i ngue hīngui h̄ets'ī, ζua dā zā dī nte man'na doyni ngue'a ga nh̄ets'ī?

²⁸ 'Yo di tū nī mm̄i te gui hyeh̄u. Ya guí nnuh̄u yō dōni bí ja dapo ngue hīndī mpefi, nī xīngui mpe, pε mah̄otho guí nēquī. ²⁹ Dī xi'ah̄u nā rā hyā nā, ngue tengū rā dast'abi Salomón, mandōnho drá he bi hye, pε hīnha dā zadi tengū ganho yō dōni. ³⁰ Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nēquī yō dōni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudī p'uya, dī nzø p'uh̄ ja rā orno. Gomā gue'ah̄u ngue hīndī he'ah̄u Oja. Pε hīngá εgui εc'ēih̄u xanho ngue fāxah̄u Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguiho di tū nī mm̄ih̄u ngue sá gui

'yεmhm̄u: “ζTe 'bε'a ga sih̄u ya, o gue te 'bε'a ga heh̄u ya?” gui 'yεmhm̄u. ³² Porque yō ja'ī 'b̄ucua ja rā xīnh̄i, hōnt'a te dā zi 'nē'a te dā hye nī ma yō mm̄i honi. Pε nu'ah̄u, nu'a nī Papáh̄u bí 'b̄u mah̄ets'ī, ya padī ngue gui homhm̄u gātho ya yō cosa ya. ³³ Janangue nuyá, mā dātho dami hyoni ha gdi soh̄u rá 'yε Oja. Nuyā yō hyā dī mānda Oja, dami ja ndūmm̄i gui 'yōth̄u, n'namhma ngue di 'da'i te gāmā cosa gui homhm̄u. ³⁴ A nuyá, 'yo sá mā'dihi di tū nī mm̄ih̄u'a te ja ngue gui thohm̄u nixudī. Porque n'na ngu n'na yō pa ja te thohyō ja'ī. Hōntho ngue nu'a ra n'uh̄ guí thohm̄u n'na pa ngu n'na pa dami hyoni ha gdi thohm̄u'a rā pa'a.

7

'Yo guí haspah̄u rā güenda te ga 'yo mī'da yō ja'ī.

¹ 'Yo guí haspah̄u rā güenda te ør'mī'da yō ja'ī, n'namhma ngue hīnda hyats'ah̄u rā güenda Oja te guí øth̄u. ² Porque dā thats'ah̄u rā güenda tengutho gnī hyaspah̄u rā güenda mī'da yō ja'ī. Tengutho gui 'yōth̄u, xquet'a gue'a dī nja'ah̄u'a. ³ ζHanja yō ja'ī ngue ja xangu yō ts'oqui, guehya nne dā hyaspa rā güenda yō ja'ī ngue ts'udyō ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cū ngue oxra häi rá dā, pε nu'ī p'uya, rā biga di o nī dā. ⁴ Ya hīnda zā guí 'yεmni cū: “Aguē n'yø, tø ga hāhmi rā häi o nī

dä", gui 'yεmbi. A nu'i p'aya, h̄in gadi unna güenda ngue ra biga oxni dä. ⁵ Ya h̄inni 'yup'u te guí mma. 'Be dami hyahra biga o ni dä n'namhma da zä gui hyamba ra häi o rá dä ni cu.

⁶ Nuna ra hya guí nnu mandaxquih̄u, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mm̄ai h̄inda zä gui xihma ra hya. Porque n'na ra cosa xandaxqui, h̄ingui sä di t'unyø fo'yo. Nu'mø bi ncuε ra fo'yo, da za'ah̄u. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaðitho, h̄ingui sä di t'unyø ts'udi, porque ra ts'udi di 'da'mi, da nep'u häi'a te guí unhma.

Dami 'yāphu Oja te guí homhma.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te guí homhma. Dami 'yāpi te guí nneh̄u. Nu te guí hyoni, gui tini. Nu'mø gá jätıra goxthi ngue guí nzohma Oja, da xoc'ah̄u. ⁸ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätıra goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'bahrá basi, nu'mø bi 'yāpra thuhmε, h̄ingui sä rá mm̄ai ra ja'i ngue ra do di unna basi. ¹⁰ Ogue ra hua da 'yāprá basi, h̄ingra c'εya di unni. ¹¹ A nuyá, i ja ni ts'oquih̄u, pε guí paði guí unna cosa nu'a xanho ni basih̄u. Man'natho'a ni Papáhu bí 'b̄u mahets'i ngue xandønho te di 'da'ah̄u 'mø gui 'yāphu.

¹² Tengu gn̄i ne ngue da máxah̄u yø ja'i, da ngu'a gui 'yøth̄u, dami 'yørpah̄u ra 'bäxte mi'da yø ja'i. Ja ni

gaxpu gätho yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, da gue'u yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyejpi ra hya n'na ra goxthi h̄ingui xidi.

¹³ Mente gui 'b̄ahma ua ja ra ximhäi, dami hyaxh̄u ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä gui hyaxh̄u na ra 'yu na, dami cuth̄u p'u ja ra goxthi h̄ingui xidi. Porque nuna ra 'yu ni ma nidu h̄ingui nnu manhenni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'nε xa nxidi ra 'yu. Pε mandøngu dyø ja'i ni map'u. ¹⁴ Pε nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nth̄ui ra 'da'yo te, h̄ingui xidi ra goxthi 'nε h̄ingui xidi ra 'yu. Pε ziyohotho yø ja'i ni map'u.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfähma xandønho, nuyá yø fehni xännbate da zøp'u gui 'b̄ahma, da 'yεna ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di hä'ah̄u, porque máxøts'itho di nεqui ngue yø hoga n'yoh̄u, pε nu te ga 'yo, gä ra nts'oni ørb̄u ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahma te'o'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, gui pahma ngue h̄inga ja di nzup'u yø uva. Ni xingyø igo di nzup'u ja yø 'uini. ¹⁷ Porque gui pahma ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zädi. Pε nu'a h̄ingra hoga za, h̄ingui ho yø ndät'ä zädi. ¹⁸ Nu ra hoga za, h̄inga ja zup'u ra ndät'ä h̄ingui ho. Nu'a h̄ingra hoga za, h̄inga ja zup'u ra hoga ndät'ä. ¹⁹ Nu gätho yø za h̄ingui ho yø ndät'ä zädi

da ma nt'ets'i ngue da t'udi.
²⁰ Janāngue dí xi'ah_u ngue
 nu'a te ga 'yo ya yø fēhni
 xānbnate, gue'a gdí pahm_u
 te'o'a.

*Jatho gui 'yøth_u'a terápähä
 ni Hmu_h.*

²¹ Nuya yø ja'i da 'yēngui
 ngue drá Hmu_gui, hinga gä
 da yurb_u ha di manda Oja.
 Nu' u majuan_i ngue da yurb_u
 di manda Oja, gue' u yø ja'i
 da 'yørpabi rá pähä ma Papá
 bí 'b_u mahets'i. ²² Nu'mø bi
 zōnna pa da thaspa rá güenda
 yø ja'i, xandøngu yø ja'i da
 'yēngui: "Grá hmu, grá hmu.
 Xquet'a 'nēcāhe dá xicāhe yø
 ja'i te'o'i. 'Nē conni thuh_u
 dá øthegāhe yø ja'i mi n'youi
 yø ts'onthi. 'Nē conni thuh_u
 dá øt'āhe xangu yø milagro",
 da 'yēngui. ²³ Nu'mø dá
 thacā p'uya, ga embi: "Dam_i
 'uemhm_u ua dí 'bucā, porque
 hīmma amigo'ah_u. Porque
 hōndra nts'o xqu_i n'yoh_u", ga
 embi.

*Bi nhyejpa rá hya yoho yø
 hyōnnigu.*

²⁴ Nu rá ja'i øde te gāma
 hya dí mmangā 'nē da
 'yøt'e te dí xifi, guehna nná
 hyejpabi n'na rá n'yoh_u ngue
 rá njamm_i na, ngue rá
 mmāndo p' u bi hyøhrá ngu.
²⁵ Nu'mø bi nja rá 'ye, bi mo
 rá dathe, bi n'yo rá ndah_i
 ngue bi nōnhna ngu. Pē hīmbi
 dāgui, porque rá mmāndo p' u
 hōxrá ngu. ²⁶ Pē nu rá ja'i øde
 te gāma hya dí mmangā, 'nē
 hīnda 'yøt'e te dí xifi, guehna
 nná hyejpabi n'na rá n'yoh_u
 ngue hīn'y_u rá n'yomfēni na.

Guep' u ja rá 'bomu dehe bi
 hyøhrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'uya,
 bi mo rá dathe, bi n'yo rá
 ndah_i ngue bi nōnhna ngu. Bi
 xot'i, maxøgue bi n'uēni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi
 xānbnā yø ja'i rá Jesús, di
 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi.
²⁹ Porque yø xānbnate ngue rá
 ley hīngui ya manzaqui 'mø
 xānbnate, pē nuna rá Jesús ēna
 nts'ut'abitho 'mø xānbnate, nu
 te mma ngue di nja gue'a di
 njahma'a.

8

*Rā Jesús bi 'yøthe n'na rá
 n'yoh_u mi 'ya rá do'yo.*

¹ Mambá ep' u bí ja rá nyuni
 mambi 'buhra Jesús, xangu
 yø ja'i bá n'youi. ² Bi guat'a
 n'na rá n'yoh_u mi hēmbra
 ts'o'ya p'uya. Bi ndantyo_hmu
 p' u 'buhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí
 nne gui 'yørcā rá mate gui
 'yøthegui, nugā dí pad_i ngue
 da zāgui —bi 'yēmbi.

³ Rā Jesús bi dots'i conná
 'yē, bi 'yēmbaya:

—Ahā, dí nne ga øthe'i. Da
 zā'i ya —bi 'yēmbi.

Hōntho bi manna rá hya na,
 nuna rá dārqueh_i mi 'ya rá
 do'yo, 'bexpi zā ha mi hēmbi.

⁴ Rā Jesús bi 'yēmbra n'yoh_u
 mi' u:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá
 øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp' u
 'buhra mmäcja. Da nu ngue
 ya bi zā'i. Dam_i 'yøtra 'bøt'e
 tengutho bi manda rá Moisés
 ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zā rá
 'ya hēmbi. Janāngue da bad_i
 gātho yø ja'i ngue ya bi zā'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá apra mate n'na ra capita.

⁶ Bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'unt'u di mpεp'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu gá rá do'yo —bi 'yεmbi.

⁷ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu apra mate:

—Ga mmagä p'u 'mø, ga ma øthegä —bi 'yεmbi.

⁸ Nu'a ra capita p'uya, mahømbi 'yεmbra Jesús:

—Pe ague grá hmu, 'yo gadi n'uni. Nugä himma nsä'be ngue guí cærbu ja ma ngu. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ra ts'unt'u dí xi'i, ya dí padi ngue da zä ra n'u hεmbi. ⁹ Porque nugu xquet'a 'bai to 'bet'o ngue di mandagui. A nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'u dí εt'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá εp'u. Ogue ma hmiqúi, ga 'bεpi te da mεfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yεmbyø ja'i n'youi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'ei tengü ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na.

¹¹ Nugä dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nεp'u ni yahra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahεts'i, 'dap'u di nsihmεui ra Abraham, cona

Isaac, cona Jacob. ¹² A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xtä nzo rá 'ye Oja 'nε himbi ne, da t'εmp'u thi ja ra 'bεxui'u. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxpæ yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra capita mi nyau:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya guí εc'ei ngue da zä ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bεxpi zä ra ts'unt'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpæ ja rá t'ots'i ngue mi hεmbra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bennbä rá 'ye ra dærqehi ngue bi gæts'i. 'Bεxpi zä ra pa mi hεmbi. Nuna ra xisu p'uya, bi nangui ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø dærqehi.

¹⁶ Mi dæhra nde p'uya, nup'u 'bæhra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pe ra Jesús høntho da ma ngue da zä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hεmbyø ja'i, pε gä bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Nu te gäma n'u gmí hεmphu, gä bi hyaqui haru mi'u”, bi 'yεna.

Yonc'ei bi nyau ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'uya ngue bi mähä dí ma man'na nguadi ra

zabi. ¹⁹ Nu'a n'na ra xännbate
ngue ra ley bi guarb_u 'bähra
Jesús, bi 'y_εmbi:

—Ague grá xännbate, nugä
dí nne ga mmε hap_u gdí ma
—bi 'y_εmbi.

²⁰ Ra Jesús bi 'y_εmp'a yaui:

—Yø haho ja yø 'bido hap_u
säya. Yø ts'int's_u ja yø 'bafi
hap_u säya. Pε ra N'yoh_u bí 'y_ε
mah_εts'i, h_{in}'y_u rá ngu hap_u
dí n'oxi.

²¹ Pε nu'a n'na nc'ei rá xädi
bi 'y_εmbi:

—Ague grá hmu, dami
'dacrä nt'edi ngue 'be da du
mä papá, ga ägui, ya ga mε
p'aya —bi 'y_εmbi.

²² Mi dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Ma ga mmehma. Nu'u
yø ja'i entho ya xa ndu ngue
hinguí pa Oja, gue'u da 'yähyø
mminduui'u.

*Ra Jesús bi säyabi ra ndahi
conyø fanthe.*

²³ Nunä ra Jesús bi yarbu
ja ra barco ngue bi ma, bi
mähä yø xädi. ²⁴ Pε nup'u ja ra
zabi, bi nanga n'na ra ndate
ndahi. Nu'u yø fanthe nan-
gui, so mbo ra barco m_εnte
atho ra Jesús. ²⁵ Nu'u yø
xädi p'aya, bá äp'u bí äha, bi
'y_εmbi:

—Ague grá Hmu, dami
yanje. Ya ja ngue da thunt'a
mbonthe ra barco. Ya ga tuh_u
—bi 'y_εmbi.

²⁶ Ra Jesús bi 'y_εmbyø xädi:

—¿Hanja ngue guí suh_u?
¿Ua hinguí εc'ei ngue ga
fäxah_u? —bi 'y_εmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi
ra ndahi 'n_εhyø fanthe. Mi
hejpi, 'bexpi nsäya. ²⁷ Nu'u yø

xädi p'aya, di 'yøtho te bi nja.
Di n'y_εmbi n'na ngu n'na:

—¿Te'o ni n'yoh_u na n'yø?
Asta ra ndahi 'n_εhra dehe
εc'ei 'mø bi zofo —di n'y_εmbi.

*Ra Jesús bi 'yøthe yonc'ei mi
n'youi yø ts'onthi.*

²⁸ Mi zøm man'na nguadi
ra zabi, ja ra häi ni hu ngue
Gadara. Ja bi nth_εui p'u
ra Jesús yoho yø n'yoh_u
mi n'youi yø ts'onthi. Pε
mandønts'otho, xpí 'y_εp'u ja
ra camposanto. Asta nts'utho
to da thop'u ja ra 'yu. ²⁹ Mi
nu ra Jesús, bi mahra mafi. Bi
'y_εmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i
Oja, ¿hanja ngue gadi
nthint'ua dí 'b_εcähe? Porque
tobe hinguí sønna pa ngue
gui penngahe ra castigo —bi
'y_εmbi.

³⁰ Nup'u yap'utho, mambi
'yop'u n'na 'b_εui yø ts'adi, ma
'yoní p'u ngue sihmε. ³¹ Nu'u
yø ts'onthi bi 'y_εmbrä Jesús:

—Nu'mø guí nne ngue
ga hecähe ua ya yø n'yoh_u
'b_εcua, pε dami 'dacje ra
nt'edi ngue ga cat'ähe yø
mm_εi yø ts'adi bí 'yon_u —bi
'y_εmbi.

³² Ra Jesús bi unna nt'edi yø
ts'onthi, bi 'y_εmbi: —I mähä
n_u bí 'b_εhyø ts'adi 'mø.

Janangue nu'u yø ts'onthi
bi hyep'u yø n'yoh_u mi n'youi,
i ncarb_u ja yø mm_εi yø ts'adi.
Yø ts'adi p'aya, bi gu ra 'dihí,
bi nhyorb_u ja ra zabi. Gä ja bi
jarbu ra dehe.

³³ Nu'u mi fähyø ts'adi
p'aya, bi nsu 'mø mi nu te bi
nja. N'na 'dihitho bi map'u bí

ja rā hniniŋŋue bá mā te bī nja. Bī mā tengue xi thohyø ts'edi, 'nē bī mā tengue xi tho'u yø n'yohu mī n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nū'u yø ja'i mambī 'bup'u ja rā hnini, gā bī maŋgue bi zomp'u bī 'buhra Jesús. Mī zonyø ja'i p'u 'buhra Jesús, bi xifiŋgue da ma.

9

Rā Jesús bi 'yøt'e ŋgue da fadiŋgue ja rá ts'edi ŋgue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Rā Jesús bi yurbu ja rā barco ŋgue da ma, di ma man'na nguadi rā zabi ha bí ja rá hnini. ² Mī zomp'u ja rā hnini, bá thunnabi n'na nc'ei bá oxrá fidiŋgue tudyø gua. Mī nū rā Jesús te øtyø ja'i bá du rā dārquēhi, i padiŋgue εc'ei yø ja'iŋgue da zā da 'yøthe rā dārquēhi. Bi 'yembra dārquēhi p'uya:

—Ague ts'unt'u'i, 'yo tū nī mmui, ya dá pun'na nī ts'oqui ya —bi 'yembi.

³ Nuna rā hya bī manna Jesús, mī 'yøhyø xännbate ŋgue rā ley, bī mbøcue. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: “Nuna rā n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nū'a rā hya i mma”. ⁴ Pē rā Jesús i patho te mbēnya yø n'yohu mbøcue, bi 'yembi:

—Nuna rā hya gā bēmhma ya, hinga ja rá njap'u na. ⁵ Nūgā dá xihra n'yohu 'bucua, dí embi: “Ya dá pun'na nī ts'oqui ya”. Pē nuyá, hindiŋnequi xanho ŋgue'mø bī mpunnbi ogue hin'na. Pē nū'mø gā embi:

“Damiŋnangui, gui caxni fidi, gui mma”, gā embi, nū'mø ŋgue bī n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ŋgue ja mā ts'edi. ⁶ A nuyá, dami pahmu ya ŋgue rā N'yohu bí 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximhai ŋgue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Damiŋnangui, caxni fidi, nī ma nī ngu.

⁷ Rā dārquēhi p'uya, bī nangui, bī ma rá ngu. ⁸ Mī nū yø ja'i te bī nja, bī nsu yø ja'i. Pē εspabi Oja porque di nequiŋgue Oja di unna ts'edi te ø'na rā n'yohu na.

Rā Jesús bi zixra Mateo, da 'yøt'e ŋgue rá xādi.

⁹ Mī ma rā Jesús, nī nthop'u ja rá oficina n'na rā n'yohu nī hu ŋgue rā Mateo, nuna jamba rā mēnyu yø ja'i ja te pä. Mī nū rā Jesús, bi 'yembi:

—Ma gā mme n'yø, gā øt'e ŋgue mā xādi'i —bi 'yembi.

Rā Mateo p'uya, bi zop'u rá oficina ŋgue bī mē rā Jesús.

Nuya yø ja'i t'embi ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui rā Jesús.

¹⁰ Man'na rā pa p'uya, nuna rā Jesús bī mē yø xādi p'u ja rá ngu rā Mateo ŋgue da nsihmē. Xangu yø ngathāi 'bup'u, co 'nē hmi'da yø ja'i t'embi ŋgue ja yø ts'oqui, gā 'dap'u sihmēui rā Jesús. ¹¹ Yø fariseo p'uya mī nū te øtra Jesús, bi 'yørpabi rā nt'anni'u yø xādi, bi 'yembi:

—¿Hanja nī xännbatehu ŋgue 'dap'u sihmēhu yø ngathāi co 'nēhyu mi'da yø

ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yεmbi.

¹² Mi 'yøhra Jesús te sipyø xädi, bi 'yεmp'ε di yahni:

—Nu ya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yεhra 'yøthe ya. Pε yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ε ni 'yε'ε. ¹³ Damī xähmu te ni bønnyø hya nt'ot'i p'ε ja ra Maca Libro ngue εna: “Dī nnegä ngue di nja ni nhuεcatehε, porque guehna man'natho di muu na ngue yø 'bøt'e guí ørcähε”, εn'Oja. A nugä, dá εhε ngue gue'ε yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'ε ra nts'o ga 'yo, hinga gue'ε yø ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhε ga nzofo —bi 'yεmbi.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguí etyø mmui yø xädi.

¹⁴ Nu'ε yø xädi ra Xuua bi guarbε 'bähra Jesús. Bi 'yεmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguí etyø mmui? Conque nugähe 'nεhyø fariseo εmmεi dí ε'ma mmuigähe —bi 'yεmbi.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yεmbya yaui:

—Nu'ε yø ja'i ts'ofø ngue da nu ra nthati, hinguí 'bε ndummui ngue da 'yetyø mmui mente 'dap'ε 'bεhmε ra novio. Njarbεtho ma xädigä ya, hinguí etyø mmui ngue 'daua dí n'yo'be. Pε bá εp'ε ra pa ngue da zigagui ma nsui'be. Nu'a ra pa'a p'εya, mfadi ngue da zä da 'yetyø mmui ya ma xädi 'mø.

¹⁶ Nuna ra 'da'yo hya dí xännbate, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hindä zä di

'bøtra zε'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zε'ulu. ¹⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hinguí sä da sirbε ja ra zεxfani ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zεxfani 'mø da sit'i, ja di m'mεp'ε p'εya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i n'namhma ngue gä yoho hīndi m'medi.

N'na ra n'yohε bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

¹⁸ Mente ra Jesús bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi zø'a n'na ra n'yohε 'bet'o ngue yø judío. Bi ndantyøhmυ p'ε 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ma t'ixu εxa ja bi du, pε nu'mø guí mma, guí japni 'yε p'ε ja rá do'yo, mahøndi m'mui.

¹⁹ Ra Jesús bi nangbε mi huđi, bi mε'a sits'i. Bi mähä yø xädi.

²⁰ Mente ni 'yo ra Jesús, nuna n'na ra xisu ya n'ne'ma yonjeya mi hεmbrä m'mäcji, bi guarbε ja rá xatha ra Jesús ngue bi därpa rá nyaní rá he. ²¹ I εn'a mbo rá mmui: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yεna. ²² Mi dädi, 'bexpi 'bätra Jesús ngue bi hyetra xisu. Bi 'yεmbaya:

—Ague t'ixu, da hyu ni mmui. Ya bi zä'i ngue gä 'yεc'εigui ngue da zä'i comma ts'edi —bi 'yεmbi.

'Bexque'a bi zä ra n'ε mi hεmbrä xisu.

²³ Mi zømp'ε ja rá ngu ra n'yohε na ra Jesús, bi nu ngue 'bεp'ε yø mε'bida. Di yänni

yø ja'i 'bæp'u ngue zoni. ²⁴ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Damī pømhmu ua. Nuna ra hmute 'bæcua, hinguī tu na, i atho na —bi 'yεmbi.

Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padī ngue ya xi du ra hmute. ²⁵ Mī bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Bi bennba rá 'yε ra hmute bi gats'i. Ra hmute p'uya bi bennate, bi nanguī. ²⁶ Nu te bi 'yøtra Jesús, bi n'yo ra hya ndap'u bi zä'a ra xequi'a.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁷ Mambá εp'u ja ra ngu na ra Jesús, nup'u ja ra 'yu bi denni yoho yø xädä. Nī mafi, bi 'yεmbi:

—Ague rá mbom'meto'i ra David, damī huεga'be.

²⁸ Mī yarbu ja rá ngu ra Jesús, bi guatyø xädä. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εc'εiui ngue da zä ga øt'ä na te guí xicui ya?

Yø xädä p'uya bi 'yεmbi:

—Ahá grá Hmu, dí εc'εi'be ngue da zä guí 'yøt'e —bi 'yεmbi.

²⁹ Bi macyø 'yε ra Jesús ngue bi dārpa yø dä yø xädä. Bi 'yεmbi:

—Ngue guí εc'εiui ngue da zä ga øthe'auī, da zä'auī ya.

³⁰ Nu'u yø xädä p'uya 'bexpī nzø yø dä. Pe ra Jesús di hejpi ngue hinte da ma, bi 'yεmbi:

—Man'nan'yo mī 'yøt'e ngue guí mmammi te dá øt'auī ya —bi 'yεmbi.

³¹ Pe nuya mayø xädä, høntho bi nhyεhmi ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² Høntho bi ma ya mayø xädä, bi zø hmi'da yø ja'i p'u ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yohu di gonebi ra ts'onthi. ³³ Nuna ra Jesús bi japra ts'onthi ngue bi hyep'u ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yεmbi:

—Nuna te dá nuhu bi nja ya, mente yø pa xa thogui hīnjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israél.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bæcua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yεna.

Ra Jesús di huεcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä yø hnini. Nup'u ja yø hnini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'u ja yø nija yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'u hεmbi, pe gä bi 'yøthe ra Jesús.

³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'u ha søni, εmmēi di huεqui. Porque yø ja'i 'bæ ndummāi, hinguī padī te da 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø hīnjo'o to da mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue xangu ra 'bēfi i ja, pe yø mēfi zi yohotho 'bui. ³⁸ Jananguē

nuyá, nuna Oja rá mm̄eti ra 'b̄efi, dami 'yāph̄u ngue da menhyo m̄efi p'ua ja rá 'b̄efi.

10

Ra Jesús bi 'ȳexi 'dema yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'u 'd̄e'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'u yø ja'i h̄emb̄i n'na ma 'dan'yo ma n'ua, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuh̄u ya 'd̄e'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá m̄adi rá thuh̄u ra Simu, nu'a i nh̄uta m'm̄efa ngue ra B̄edu. Ra Andre nuna rá n'yoh̄u ra B̄edu. Ra Jacobo, 'n̄ehra Xuua, guehya yø ts'ant'ua ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra nḡuth̄ai. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'ua ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuh̄u ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'N̄ehra Judas Iscariote nuna bi d̄a ra Jesús.

Bi xi'u 'd̄e'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xänb̄a ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'd̄e'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'ȳet'i ngue da man̄a hya. Rá m̄adi bi 'ȳemb̄i:

—'Yo gn̄i mäh̄a p'ua ja rá m'm̄ahyø ja'i h̄ingyø judío. 'N̄e 'yo guí c̄ath̄u p'ua ja yø hn̄ini ja'a ra ra häi Samaria. ⁶ Sinoque i mäh̄a p'ua 'b̄ahyø judío. Porque yø judío tengutho yø d̄e'yo ngue xa m'm̄edi. ⁷ Guí xihm̄u yø ja'i

p'ua gdi mäh̄a ngue nuna Oja bi 'b̄u mah̄ets'i, ya da guehyø pa jap'ua da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Dami 'yøthehu yø ja'i di hȳenni. Gui 'yøthehu ngue di b̄enn̄ate yø ánima. Gui 'yøthehu yø ja'i 'ya yø do'yo. Gui 'yøthehu yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ah̄u, h̄inte dá jap'ah̄u. Jan̄angue nuyá, nu yø ja'i gui 'yøthehu, 'yo te gui jumb̄ah̄u.

⁹ 'Yo guí h̄axh̄u ra m̄enyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre. ¹⁰ 'Yo tema lega guí c̄axh̄u. O guí c̄axni mpon̄ih̄u. 'Yo guí c̄axh̄u mi'da yø thixfan̄i ogue yø t̄oh̄o. Porque rá m̄efi Oja jatho ngue di t'unn̄i te d̄a zi.

¹¹ Nu'mø gá s̄omhm̄u p'ua ja n'na ra dan̄ih̄ni ogue ja n'na ra t'unih̄ni, dami hyomhm̄u n'na ra n'yoh̄u nu'a h̄num̄anho p'ua ja rá hn̄ini, dami 'yāph̄u ra nt'edi ngue di 'da'ah̄u ra ts'äya. Ja dami ns̄ayah̄u p'ua ja rá ngu'a, asta gue'mø guá eh̄m̄u. ¹² Nu'mø gá c̄ath̄u mbo ra ngu, guí 'ȳemhm̄u: "Oja di jap̄yø ja'i 'b̄ucua". ¹³ Nu'mø da nu man̄ho'ah̄u yø ja'i 'b̄hp'ua ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihm̄u 'mø. Pe nu'mø ngue h̄ingui nnu man̄ho'ah̄u, nu'a ra nzengua guí xihm̄u, ya h̄indi tocabi. ¹⁴ Nu'mø ngue h̄imb̄i h̄nu man̄ho'ah̄u p'ua ja n'na ra hn̄ini ogue ja n'na ra ngu h̄indi n'na'ah̄u ra ts'äya 'n̄e h̄inda ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihm̄u, ni mäh̄a p'uya, p̄omhm̄u p'ua ja ra

hnini ogue ja ra ngu. Dami huamhmra fonthai di n'youi ni mbonguah. ¹⁵ Majuani di xi'ah ngu nu'mo ra pa dani hyaspa ra guenda Oja ya yø ja'i di ja'ah p'u, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'u yø ja'i mi 'bep'u ja ra hnini Sodoma 'nep'u ja ra hnini Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u da ts'ui.

¹⁶ A nuyá, ga pen'nahu p'u ha 'buhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø de'yo 'mø bi zomp'u 'buhyø zate. Pe dami 'yø't'e ngue gyø njammuihu, gui mfähmu, tengutho gui mfähhyø c'eya. Pe 'yo to gui sahmu, gui 'yøthø tengutho yø paloma ngue hingyø nequisai. ¹⁷ Dami mfähmu p'u 'buhyø ja'i. Porque yø ja'i da zixahu fädi. Nup'u ja yø nija yø ja'i da mep'ahu. ¹⁸ Di dä'ahu p'u 'buhyø ts'ut'abi 'nep'u 'buhyø gobierno. Di u'ahu yø ja'i ngue gui ec'eigahu. Nu'mø ngue ya gdi 'buhmu p'u ha 'buhyø ts'ut'abi, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gä da zä da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya gui xihmu. ¹⁹ Nu'mø bi jo'ahu, 'yo sä di tu ni mmuihu'a te ra hya ja ngue gui xihmu ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora gui dä ni hyahu p'u ja ra ts'ut'abi, Oja di 'da'ahu ra hya ja ngue gui mmamhm. ²⁰ Porque ra Espíritu Santo di ben'nahu ra hya gui xihmu ra ts'ut'abi. Hingni n'yomfenise gui jecra hya gui mmamhm.

²¹ Nu yø n'yohu ec'eigui, di yapse yø n'yohu hingui ec'eigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yec'eigui yø basi, di dä yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yec'eigui yø papá, di dä yø papá ngue da tho. ²² Hønnbu bi zä da z'ahu yø ja'i ngue gui ec'eigahu. Pe nu ra ja'i da zeti hangu ra n'u da thogui, guehna di nyanná te na. ²³ Nu'mø bá ju'ahu n'na ra hnini, dami 'dagui gdi mahä man'na ra hnini. Pe nugä di xi'ahu, tobe hin gadi täti gadi 'yomhm ra hya p'u ha 'buhyø judío 'mø mi zønna pa da hyaspa ra guenda yø ja'i ra N'yohu bi 'ye mahets'i.

²⁴ Nu ra xädi, 'yo di ena ngue hinda thogui tengutho thohrá xännbate. Xi mmangu ra hmiqui, 'yo di ena ngue hinda thogui tengutho thohrá hmu. ²⁵ Nu ra xädi, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xännbate. Ra hmiqui p'uya, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ugä yø ja'i, gui huqui ngue drá zithu, goma gue'ahu hinda nu mman'u'ahu yø ja'i ngue gui tenngha.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

²⁶ Janangue nuya yø ja'i sa'ahu, 'yo gui suhu ya. Nu te gäma hya njo'mi, siempre da famhma. ²⁷ Nuya yø hya di xi'asehu, dami xihmu gätho yø ja'i. Nuya yø hya di hut'atho

nī guhū, i nt'øde rā hyā gā rā hnīnī. ²⁸ 'Yo guí suhū'ū da ne da hyo'ahū. Porque nu'mø bi hyo'ahū, nu rā te ya hīnda zā te da japi. Nūna Oja, ja rá ts'edi ngue di juat'a nī do'yohū 'nε nī tehū p'ū ja ra nīdu, guehna damī suhū na.

²⁹ Nu'mø bi 'bā yoho yø ts'int's'ū, hōnda n'na rā xanī mā t'unī. Pε hīnga n'na di m'mε'ū yø ts'int's'ū mēnte ngue hīndī unna nt'ēdī nī Papáhū. ³⁰ Janjuani ngue fāxahū Oja. Conque asta nī xtahū i m'mede n'na ngu n'na. ³¹ Janangue 'yo guí suhū yø ja'ī. Porque man'na xammadi'ahū ngue yø ts'int's'ū, madague'a ngue yø mmūndotho'ū.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue hīnda gømp'ū ha 'būhyø mmīc'ēiui.

³² Nū to gātho da mamp'ū 'būhyø ja'ī ngue εc'ēigui, xquet'a ga mmangā p'ū 'būhma Papá bí 'bū mahets'ī ngue dadī n'amigo'be ra ja'ī. ³³ Pε nū te'o da gøngā p'ū 'būhyø ja'ī, da mā ngue hīngui εc'ēigui, xquet'a ga mmangā p'ū ha bí 'būhma Papá mahets'ī ngue hīn dadī n'amigo'be ra ja'ī da gøngui.

Nūp'ū ha t'εc'ēi rā Jesús, bī mā ngue dī nja rā sui.

³⁴ 'Yo guí εmhmū ngue dá εcā ua ja rā xīmhāi ngue hīn temā n'ū guí sāhū. Nū'ā, hīn'na'a. Sinoque dī nja rā sui. ³⁵ Dā εcā ua ngue dī nja'a dī nsūhyø ja'ī. Rā ts'unt'ū dī nsūhmi rā papá. Rā hmute dī nsūhmi rā mamá. Rā ts'ihue

dī nsūhmi rá cā. ³⁶ Nū'ū yø nsūiui rā ja'ī da 'yεc'ēigui, gue'ū 'bap'ū ja rá ngu da zai.

³⁷ A nuyá, nū rā ja'ī ngue mā datho dī mahrá papá, dī mahrá mamá, ngue nūgui, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. A nū rā ja'ī ngue mā datho dī mahrá ts'unt'ū, dī mahrá t'ixu ngue nūgui, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. ³⁸ Nū rā ja'ī hīngui nne da denngui ngue su da tho, guehna rā ja'ī ya hīngrá nsāui da denngui. ³⁹ Nū rā ja'ī da gohrá mmāi ngue su da tho, guehna rā ja'ī dī m'mεhrá te na. Pε nū rā ja'ī hīnha ga gohrá mmāi mada tho, guehna rā ja'ī dī nyanná te na.

Oja da gutyø ja'ī'a terā nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nū rā ja'ī da 'yøt'ahū masū, guehna rā ja'ī tengutho 'mø go di ørcagui masū na. Nū rā ja'ī da 'yørcagui masū, tengutho 'mø go di ørpabi masū'a to bá penngui. ⁴¹ Nū rā ja'ī ørpa masū n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'ī ngue gue'a rá m'mēnhni Oja, di t'unná nzābi rā ja'ī tengutho rá nzābi mā t'unni rá pøngahya Oja. Ximmangu rā ja'ī ørpa masū n'na rā hoga n'yohū, porque padī ngue xāho ga 'yo rā n'yohū, di t'unná nzābi rā ja'ī tengutho rá nzābi mā t'unni rā hoga n'yohū. ⁴² A nuyá, ndana bi zā ya mā xādi, nū rā ja'ī da 'yørpa rā nho ngue padī ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso rā dehe di unni,

h̄indi 'behrá nzäbi rā ja'í, Oja dá gut'í.

11

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyauí rā Jesús.

¹ Nuya 'de'ma yoho yø xädi rā Jesús, m̄i juadi bi xifi te ja ngue dá 'yøt'e, bi map'u bí ja yø hn̄ini nā rā Jesús ngue dá xännbā rā hya yø ja'í.

² Rā Xuua ya m̄i ofādi bi 'yøde te øtra Cristo. Jan̄angue bi m̄enhn̄i yoho yø xädi ngue bá nyauí rā Jesús. ³ M̄i zømp'u ha 'b̄ai, bi 'yεmbra Jesús:

—¿Ua gue'e nā rā Cristo m̄i ja ngue dá εhe di ndast'abi, ua gue gā tø'māhe man'na? —bi 'yεmbi.

⁴ Rā Jesús bi 'yεmbya yauí:

—N̄i mε ya, bá xihm̄i rā Xuua'a te rā hya gā n̄ui bi nja. Xihm̄i ya yø hya gā 'yøhm̄i dí mmangā. ⁵ Dam̄i xihm̄i ngue yø xädā ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'í m̄i 'ya yø do'yo, ya bi zā ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Rā mm̄en̄thi di nth̄eui rā ja'í h̄inha di gohrā mm̄ai ngue εc'εigui.

⁷ M̄i mengyø m'm̄enhn̄i rā Xuua, nunā rā Jesús bi du'm̄i bi c'annbabi yø ja'í nā rā Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o gā ma guá nuh̄u p'u bí ja rā dapo? ¿Ua guá nuh̄u n'na rā n'yohu h̄ingui nzaqui rá mm̄ai, εntho n'na rā zafani 'mø annā ndahi? ⁸ Xi'mø ngue h̄in'na, ¿te'o guá nuh̄u 'mø? ¿Ua guá nuh̄u n'na

rā n'yohu ngue he rā hoga ulu? Pe guí pahmu ngue yø ja'í he rā hoga ulu, guerp'u ja yø ngu yø dast'abi 'b̄ai. ⁹ Pe xi'mø h̄inga gue'a guá nuh̄u'a, ¿te'o guá nuh̄u 'mø? ¿Ua guá nuh̄u n'na rá pøngahya Oja? Majuan̄i ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuh̄u. Pegue tate nā, ngue gātho m̄i'da yø pøngahya xā m'm̄ai. ¹⁰ Nunā rā Xuua guehna rá m'm̄enhn̄i Oja mmamp'u ja rā Maca Libro nā, ngue εna: “Nugā gā εt'ā mā m'm̄enhn̄i, di m'm̄et'o p'u gd̄i ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yεna. ¹¹ Majuan̄i dí xi'ahu, nu hangu yø ja'í 'b̄ai, h̄injongui pøni ngue di tate guehna rā Xuua bi 'yøtra nxixya. Pe nuyá, to bi zā mā ja'í ya o rá 'ye Oja ya, guehya mā datho bi nth̄eui rā mm̄en̄thi ya ngue rā Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya rā Xuua ya, asta quehyø pa dí 'b̄ahmu ya, jan̄juan̄i di xønyø ja'í da zo rá 'ye Oja. Nuya yø ja'í di xøni da zo rá 'ye Oja, i nne ngue xøgue rā søn̄itho di nja. ¹³ Hante ngue di m'm̄ehra Xuua, nu te gāma hya bi man'a m'm̄et'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja rā ley, gātho bi mā ngue bá εp'u rā pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nunā rā Elías bi man'a m'm̄et'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahmu ha rá nja rā hya, nunā rā Xuua ya, quehna bi t'εmbi ngue rā Elías. ¹⁵ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhm̄u nā rā hya dí mmangā

ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bħhra pa ja p'ħya. Gdā hyejpabi yø basj n'yemp'ħ ja rā tāi. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yemmj, i embj: ¹⁷ “Dá pixt'āhe rā xithi ngue xqui nneħmħ, pε hingá nneħmħ. Dá tut'āhe yø thuhj ngue yø thundummħ, pε hingá nzomħmħ”, bi 'yembj. ¹⁸ Guí njathħ p'ħya, nu'mø himbj njā'a te guí mmamħmħ, guí mbøcueħħ. Porque bā ěhra Xuua, nuna bi 'yetrá mmħ, a nu'āħħ p'ħya, gá 'yemħmħ ngue n'youi rā ts'onthi ngue'a te ø't'e. ¹⁹ A nuyá, guecā drá N'yohħ dá ε mahets'i, dí si'a te dí tñi, a nu'āħħ p'ħya guí ěnjħ ngue drá nhyø't'a zihmε. Guí ěnjħ ngue dadi thegā'be'ħ yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'ħ yø ngħthāi. Pε nuna rā hyā njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badj ha rá nja rā hyā.

Oja da hyaspa rā güenda yø ja'i hingui nnu manho rā hyā.

²⁰ Nuna rā Jesús, nu'ħ yø ja'i 'bħp'ħ ja yø hnini xi 'yø't'e xangu yø milagro, bj madi bi ějpi te gā 'yo yø ja'i, porque hingui nne yø ja'i da hyep'ħ rā nts'o gā 'yo. Bi 'yembj:

²¹ —Hague ngu rā castigo da thohyø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Corazín. Hague ngu rā castigo da thohyø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Betsaida. Porque himbj 'yεc'εigui 'mø mj nu yø milagro dá ørbħ ha 'bħi. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mj 'bħp'ħ ja yø nyogui

hnini Tiro 'nεp'ħ Sidón, n'na zihmantho xta hyep'ħ rā nts'o manj n'yo yø ja'i. Xtj n'yħxyø 'bospi 'nε xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bħ ndummħ. ²² Nugā dí xi'āħħ ngue nu'mø rā pa danj thaxrā güenda, man'na xangu rā castigo da thohyø ja'i festa rā hyā ya, ngue'a rā castigo da thohyø ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Tiro 'nεp'ħ ja rā hnini Sidón. ²³ A nuyā yø ja'i 'bħp'ħ ja rā hnini Capernaum, rá nzeģui ěnā ngue da t'εspabi ua ja rā häi, 'nεp'ħ mahets'i da t'εspi. Pε gue di map'ħ ja rā nidj ya. Porque himbj hyep'ħ rā nts'o gā 'yo. Nu'ħ yø nyogui ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bj njap'ħ ja rā hnini Capernaum, xta hyep'ħ rā nts'o manj n'yo yø ja'i'a rā hnini'a 'nε hinxtā nguahyø ja'i 'mø. ²⁴ Nugā dí xi'āħħ ngue nu'mø rā pa danj thaxrā güenda, man'na xangu rā castigo da tho'ħ yø mmēngu Capernaum ngue rā castigo da thohyø ja'i mj 'bħp'ħ ja rā hnini Sodoma.

Rā Jesús bi 'yεspa Oja.

²⁵ Man'na rā ora p'ħya, rā Jesús bi 'yēnā:

—Ma Papá'i, dadi ja mamjadi'i, grā Hmu p'ħ mahets'i, grā Hmu ua ja rā ximħi. Porque yø ja'i ěnā ngue yø bamhya, i ěnā ngue tñi xanho yø mmħ hanja rā hyā, pε gá 'yajpabi ya yø hyā ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basj ngue yø

'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gätho yø cosa ngue ga manda. Hinjongui põni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'unt'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hinjongui põni ngue dadi mpahmi'a rá Papá, sinoque hønse'a rá Ts'unt'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'unt'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi. ²⁸ Nu gätho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui häti da 'yøt'e te gäma hya sännbi, dami n'uni ngue ga faxahu n'namhma ngue da dini ha di nsäya ni tehu. ²⁹ Dami 'yøt'e ngue ni Hmuju. Dami hyaxhu na ra hya dí xän'nahu. A nuqui, di ya mantudi, hingrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a ni mmaih na. ³⁰ Nuya yø hya dadi mandagä gui 'yøthu, händi un'ahu ya. Porque nu te dí xännbate, hingui henni gdi 'yøthu.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuya yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuatrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxyø trigo, bi za. ² Mi

nu yø fariseo te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nε'u mi n'youi, çua hinjam'mø gadi xähmu p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yarbu ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nε'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, händi unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja. ⁵ Çua hin gadi xähmu te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bap'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pe hinda t'εmbi ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u? ⁶ Nugä dí xi'ahu ya, ngue nuua ha gui 'bähmu, 'bucua n'na nc'ei tate ngue ra nija. ⁷ Pe hingui tinni mmaih hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuεcatehu, porque guehna man'natho di muui'a ngue yø 'bøt'e gui ørcahu”, i εna. Porque nu'mø di ja ni nhuεcatehu, nuya yø ja'i hin tema hya øt'e, hingui 'yεmphu ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra

n'yohu xi 'yotrā 'ye.

⁹ Mī ma rā Jesús, i map'u ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'u ja rā nija, mī 'bup'u n'na rā n'yohu xi 'yotrā 'ye. Yø ja'i honi ha di dinnbabi rā Jesús ngue dā ma mā yapi, janangue bi 'yorpabi rā nt'änni rā Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua guí embi ngue ja rā nt'ēdi dā t'øthe n'na rā dārquehi 'mø rā pa ngue rā ts'äya?

¹¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—¿Teni 'be'a guí 'yøthu 'mø gdi sihu n'na rā dē'yo, 'nē dā zop'u ja rā ots'i 'mø rā pa ngue rā ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a rā pa ngue rā ts'äya. ¹² Xi rā ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi rā ja'i ngue rā dē'yo. Janangue madague'a dra pa ngue rā ts'äya, i jatho ngue dā t'ørpa rā nho yø ja'i.

¹³ Rā Jesús bi 'yēmbra n'yohu mī'u rá 'ye:

—Damī majni 'ye ya —bi 'yēmbi.

Rā n'yohu p'uya bi macrá 'ye, pē 'bexpi zā rá 'ye mī 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'ye. ¹⁴ Mī zā mī nu yø fariseo ngue bi n'øthe rā Jesús, bi ma bá nhēcahya ngue honi ha di hyo rā Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

¹⁵ Mī badi te mbēnnbabi yø ja'i rā Jesús, bi ma. Pē bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyēnni. ¹⁶ Pē nuya yø ja'i øthe, di 'bēpi ngue hijnonda xifi te ørpe. ¹⁷ Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te rā hya bi manna

pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yēna: ¹⁸ “Nuna 'bucua ya, guehna mā mēfi ya xtá huanhni. Emmēi dadi mādi. Co nuna, i ja gampähä. Gä japi ngue di n'youi rā Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di hatra ts'ēdi te dā 'yøt'e. Guehna dā xihyø ja'i hingyø judío nā, ngue nuna Oja, dā hyaspa rā güenda te gā 'yo yø ja'i. ¹⁹ Nuna, hindra nequisai nā. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hapu dā t'øde ngue di dama yahnī p'u ja rā hnini. ²⁰ Dā zerpabi yø ja'i hingui hā rā ts'ēdi. Di hatra ts'ēdi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua. ²¹ Gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi p'uya dā 'yēc'ēi ngue gue'a dā yan'a”.

Rā Jesús i embyø fariseo ngue rā zithu fäts'i.

²² Nuna n'na rā n'yohu mādi gonebi 'nē mādi xädäbi rā ts'onthi mī n'youi, bi ts'ixpu 'buhra Jesús ngue bi 'yøthe. Mī 'yøthe p'uya, bi zä bi nya rā n'yohu 'nē bi zä bi nzø yø dä. ²³ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yēna:

—Pē guehna rá mbom'meto rā David ja ngue di thojpabi rá 'bēfi nā, uague hinga guehna.

²⁴ Mī 'yøhyø fariseo nā te rā hya manyø ja'i, bi 'yēna:

—Nuna rā n'yohu i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pē gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue njap'u.

²⁵ Pē rā Jesús, gä padi tema hya mbēnyø ja'i, bi 'yēmbuya:

—Xip'ua ha dī m̄anda n'na ra dast'abi, nu'm̄o dī ndunhyō ja'i, h̄injam'm̄o da zā da zehyō hya. Xip'ua ja n'na ra hn̄ini ogue ja n'na ra ngu, nu'm̄o dī ns̄hyō ja'i 'bap'ua, dī n'ueni. ²⁶ Njarbatho na ra hya dī xi'ahua ya. Xi'm̄o ngue di hejpas̄e yō m̄efi ra zithu, ya rá 'befise di ts'on̄i. ²⁷ Guí emhm̄a ngue ra zithu fāxqui ngue dī øthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi. A nu'm̄o ngue ngu'a, xi ni mm̄judíoh̄a tenna hya guí xānbateh̄a, çua ra zithu fāx'm̄o øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi? A nuyá, ja dī n̄equi p'uya ngue guí ya xādāh̄a, h̄inguí padī te guí mm̄amhm̄a. ²⁸ A nugui, Oja bá penngagui ra Espiritu Santo ngue ga n'yo'be, da m̄axqui ga øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Ja dī n̄equi p'uya, ngue ya dī m̄anda ua Oja.

²⁹ H̄ingra zithu øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Xi n'na ra n'yoh̄a xanzaqui, nu'm̄o to da dut'i, ya da zā to da yarbu ja rá ngu ngue da j̄ajpi te ja mbo. Dī njadā p'uya, di tut'ā ra zithu dī m̄anda yō ts'onthi, jan̄angue s̄a dī øthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi.

³⁰ Nu ra ja'i h̄inguí nne ngue mā n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi mā ns̄ai'be na. Nu ra ja'i h̄inguí fāxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'onngatho mā 'befi na. ³¹ Dam̄i pah̄m̄a ya, ngue nu'a te gāma ts'oqui øtyō ja'i, da gue'a te gāma hya man'ua ga ya yō ja'i, da zā ngue dī mpunnbi. P̄e nu ra ja'i

ngue da n̄omman'ua ra Espiritu Santo, ya h̄indi punnbabi Oja. ³² Jan̄angue nu ra ja'i da n̄omman'ua ra N'yoh̄a bí 'yē mah̄ets'i, i s̄a ngue dī mpunnbi. P̄e nu ra ja'i da n̄omman'ua ra Espiritu Santo, ya h̄indi mpunnbi, ni x̄inga guehra pa dī 'yoh̄a ya, ni x̄inga guehra pa di 'yēp'ua dī mpunnbi.

Nu te ganho ra ndät'ä zua n'na ra za, gue'a di fa'a.

³³ Nu ra hoga za, ra hoga ndät'ä zudi. P̄e ra za h̄inguí ho, h̄ingra hoga ndät'ä zudi. Jan̄angue nuyá, n'na ra za, nu te rá ndät'ä zudi, gue'a di fa'a ngue'm̄o ra hoga za ogue h̄in'na. ³⁴ Guí øth̄a tengutho yō c'eya ngue n'youi ra ndate yō ne. Porque h̄inguí s̄a guí mm̄amhm̄a n'na ra hoga hya. Nu te ra hya bí m̄ihra mm̄ai ra ja'i, gue'a p̄onná ne'a. ³⁵ Nu ra hoja'i, ra hoga hya i m̄ma, porque x̄anho rá mm̄ai. P̄e nu ra ja'i h̄inguí ho rá mm̄ai, x̄ants'o ra hya ja mbo rá mm̄ai, gue'a p̄onná ne'a. ³⁶ Nugā dī xi'ahua ngue nu'm̄o ra pa dan̄i hyaxra güenda Oja, nu te gāma ts'omhya p̄onni neh̄a, gā da that'ah̄a ra güenda. ³⁷ Nu'm̄o x̄anho ra hya xcá mamhm̄a, ya h̄in temā castigo gui thohm̄a. P̄e nu'm̄o x̄ants'o ra hya xcá mamhm̄a, gue'a ra castigo gui thohm̄a'a.

Yō ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

38 Nū 'da yø fariseo conyø xännbate ngue rā ley bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xännbate, dī nne gā nnugāhe ha gdi 'yøt'a n'na rā milagro para ngue dā fadi te'o'i —bi 'yēmbi.

39 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nū yø ja'i 'buhya, ja yø ts'oqui ngue hinguī pā Oja, 'bet'o äcyø milagro dā nū, ja dā 'yēc'ēigui. Pē hin tema milagro gā øt'e ngue dā nū yø ja'i. Nū'a dā nōpa hmēya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pōngahya Jonás. 40 Porque rā Jonás nhyū pa bā o rá mm̄i rā huā. Dī njarbūtho'a rā N'yohū bí 'yē mahēts'i ya, nhyū pa dā o häi. 41 Nū'mø rā pa danī hyaxrā güenda Oja, nūya yø ja'i mī 'bup'u ja rā hnīnī Nīnive dā nanguī ngue di yāpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque yø ja'i mī 'bup'u ja rā hnīnī Nīnive, bi 'bātyø mm̄i 'mø mī 'yø'a rā hyā bī manā Jonás. Conque man'na dī tategā ya ngue rā Jonás, pē hinguī nne gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngā ya. 42 Dā gue'a n'na rā xisu mī ndast'abi p'u sur, nū'mø rā pa danī hyaxrā güenda Oja, dā nanguī ngue di yāpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque nūnā rā xisu nā, ndøyar'ūtho rá häi bí 'yēhē ngue bi 'yøxrā hyā mī pahra Salomón. Conque man'na dī tategā ya ngue rā Salomón, pē hinguī nne gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngā ya.

Rā ts'onthi bā pengbū ja rá mm̄i rā ja'i.

43 Nū rā ts'onthi 'mø bi hyep'u rā ja'i mī n'youi, bi 'yo rā ts'onthi p'u ja rā xequi mathoguitho xa 'yot'i, honī ha dī nsāya. Pē nū'mø himbi dīnī ha dī nsāya, i ēnā: 44 “Gā pengā p'u ja mā ngu dá pōnī”, i ēnā. Nū'mø bā pengbūya, dā dīnīnabī rá mm̄i rā ja'i ngue hīnjongui 'bup'u, tengūtho n'na rā ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. 45 Dā mengbūya, dā si mī yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a rā ts'onthi rá mēdi. Gā dā yarbū ja rá mm̄i rā ja'i ngue dī m'mup'u. M'mēfa p'uya, man'na dī m'mamman'u rā ja'i ngue'a te rā n'u mī sā m'met'o. Xquet'a ngūnā rā hya thohyø ja'i 'buhya.

Bī manā Jesús ndanā gue'a dā bōnī ngue dā 'yøt'e tengūtho 'mø drā mēnī.

46 Rā Jesús tobe yāduitho yø ja'i 'mø mī zōhrā mamá conyø n'yohū. 'Bāp'u thi, i nnepe dā ts'ohra Jesús ngue dī nyāui. 47 Hīndī 'bēdi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī mamá 'nē nī n'yohū 'bācua thi. I nzo'i ngue gui nyāui 'nā —bi 'yēmbi.

48 Mī dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Ma gā xi'ahū ndanā mā mamá, ndanā mā n'yohū —bi 'yēnā.

49 Bi macyø 'yē p'uya, bi 'yuhyø xādi, bi 'yēmbiyø ja'i dī māt's'i:

—'Būcua ya yø ja'i dī nnøpe ngue mā mamá, dī nnøpe ngue mā n'yohū. 50 Porque

nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi
 rá pähä ma Papá bí 'b_u
 mah_εts'i, guehya _εntho ma
 n'yoh_u, ogue ma nju, ogue ma
 mamá —bi 'y_εmbyø ja'i.

13

*Ra Jesús bi hyejpa ra hya
 n'na ra momhmudä.*

¹ Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi
 bømp'_u ja ra ngu mi 'b_ui, bi
 ma i mmip'_u ja ra nenzabi.
² P_ε mandøngu dyø ja'i bi
 mpeti p'_u ha 'b_ui. Janangue
 bi yat'a n'na ra barco ja bá
 mip'_u. Nu gätho mi'da yø
 ja'i 'b_u'a nenzabi. ³ Xangu
 yø hya bi xännbabi yø ja'i,
 honi te gui hyejpa yø hya xifi.
 Nguna n'na ra hya bi hy_εqui,
 bi 'y_εmbyø ja'i:

—N'na ra n'yoh_u bi ma da
 ponna trigo. ⁴ Nup'_u bi thogui
 ngue ponyø hmudä, bi zop'_u
 ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi
 map'_u yø ts'int's'_u ngue bi za
 yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä
 bi moni, bi zop'_u hinguï pidi
 ra häi ngue o ra do. Gue-
 hya yø hmudä n'nahmantho
 bi bøts'e ngue hinguï pidi ra
 häi p'_u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo
 pa yø 'y_u. Nu'mø bá pøxra
 hyadi, bi 'y_uhyø hmudä ya xi
 bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi
 zop'_u ja yø 'uini. Mi nte yø
 'uini p'_uya, bi ts'oniyø hmudä
 ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da
 yø hmudä bi zop'_u ja ra hoga
 häi, guehya _εmm_εi bi nja ya.
 Nu 'da yø hmudä, n'na ciento
 bi bøni ngue n'na mhmudä.
 Mi'da p'_uya, hyate bi bøni
 ngue n'na mhmudä. Mi'da
 p'_uya, 'däte ma'det'a bi bøni.

⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui
 'yøhm_u na ra hya dí mmangá
 ya —bi 'y_εmbyø ja'i.

*Ra Jesús bi ma hanja ngue
 honi te gui hyejpa ra hya xihyø
 ja'i.*

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xädi, bi
 'y_εmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te
 gni hyejpa yø hya gui xihyø
 ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'y_εmbyø xädi:

—Nuya yø hya hinguï fadi
 ha di manda Oja yø ja'i, nuna
 Oja bí 'b_u mah_εts'i i nne na
 ngue da dinni mm_uih_u hanja
 ya yø hya ya. P_ε nu'_u mi'da yø
 ja'i, hinda dinyø mm_ui ya yø
 hya ya. ¹² A nu ra ja'i bi dinna
 mm_ui hanja ra hya ya, da
 m_äx'Oja ngue man'na di badj.
 P_ε nuya yø ja'i hinguï ørpatho
 masu ya yø hya dí mma,
 nu'a zits'_u ra hya bi badj, da
 thannbi. ¹³ Janangue dí honi
 te nna hyejpa yø hya dí xihyø
 ja'i. Porque yø ja'i nnu te
 dí øt'e, p_ε øtyø ja'i tengutho
 'mø ngue hinte bi nu. Nuya
 yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø
 ngue hin tema hya bi 'yøde,
 himbi dinyø mm_ui hanja na
 ra hya dá ma. ¹⁴ Nu te øtyø
 ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o
 ra pøngahya Isaías ngue bi
 'y_εna: “Yø ja'i da 'yøde hanja
 ra hya, p_ε hinda dinyø mm_ui
 hanja ra hya da 'yøde. Nu
 te da nu yø ja'i, hinda dinyø
 mm_ui yø ja'i hanja'a te da nu.
¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i
 njot'i yø n'yomf_εni. _εntho
 xa ngotyø gu ngue hinguï
 nne da 'yøhra hya. _εntho xa
 ts'antyø dä ngue hinguï nne

dā hyɛt'a te ja ngue dā hyɛti. Porque hīngui nne dā dīnyø mm̄ai hanja rā hyā, 'nɛ hīngui nne di 'bātyø mm̄ai ngue dā 'yɛc'ɛigui, n'namhma ngue ga pūnnbābi yø ts'oqui", ɛn'Ojā.

¹⁶ Pɛ rā mm̄ɛnthi gá nthɛhɛ, porque nū te gā guí nnuhɛ, bi dīnni mm̄aihɛ hanja rā hyā. Nū te rā hyā gá 'yøhmɛ, guí pahmɛ ha rá nja rā hyā.

¹⁷ Majuanī dí xi'ahɛ, ngue yø pa xā thogui, xāngu yø pøngahya Ojā xā m'm̄ai, yø hoga n'yohɛ xā m'm̄ai, bi ne xta nnu'a te guí nnuhɛ ya, pɛ hīmbi zā bi nū. Bi ne xta 'yø'a rā hyā guí øhmɛ ya, pɛ hīmbi zā bi 'yøde.

Rā Jesús bi mā te ni bōnya yø hyā bi hyejpā rā momhmudā.

¹⁸ Nūya yø hyā dadi hyejpābi rā momhmudā, dami 'yøhmɛ xāho hanja rā hyā. ¹⁹ Nūya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hyā, guehya guí nhyejpi ngue rā nen'yū p'ɛ bi zo yø hmudā ya. Bi 'yøhra hyā yø ja'i ngue ha di njap'ɛ di zo rá 'yɛ Ojā, pɛ hīmbi dīnyø mm̄ai yø ja'i hanja rā hyā. Bi map'ɛ rā zithū p'ɛya, nūnā rā hyā xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pūmbɛni. ²⁰ Mī'da yø ja'i, guí nhyejpā rā hāi hīngui pidi ngue mī o rā do p'ɛ bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nū manho. ²¹ Guehya yø ja'i hīmbi bɛnt'i xāho rā hyā ya. Zits'atho honi ngue ha di hyɛp'ɛ rā hyā. Nū'mø bi ts'ui ngue rā hyā ɛc'ɛi, 'bexi cohyø mm̄ai. ²² Mī'da yø ja'i

p'ɛya, guí nhyejpābi rā hāi ngue ja yø 'uini p'ɛ bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hyā ya. Pɛ nū'a te yø 'bɛfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bɛfi ni ma yø mm̄ai yø ja'i. Di ja ndumm̄ai honi ha di mm̄ɛmmɛti. Ya hīn temā ntho bi 'yørpābi nā rā hyā bi 'yøde. ²³ Pɛ mī'da yø ja'i, guí nhyejpā rā hoga hāi p'ɛ bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hyā, bi dīnyø mm̄ai hanja rā hyā. Bi 'yørpābi rā nho nā rā hyā bi 'yøde. Pɛ 'bɛ'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpābi rā nho rā hyā bi 'yøde.

Bi nhyɛcra hyā ngue bi nuans'ui rā trigo rá hmudā yø paxi.

²⁴ Rā Jesús bi hyoni te guí hyejpābi n'na rā hyā bi xihyø ja'i. Bi 'yɛmbi:

—Nūua ja rā ximhāi di mānda Ojā, ja nnøpe ngue rá huahī ua Ojā bi thūhra hoga hmudā. ²⁵ Pɛ mī n'aha gātho yø ja'i, nū'a rá nsaiui rā mm̄ehuī bi yarbɛ ja rā nuatrigo ngue rā xui. Bi duprá mīhyuui rā trigo. Bi ma p'ɛya. ²⁶ Mī nte yø trigo p'ɛya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nɛqui p'ɛ ndana gue'a rā paxitho p'ɛya. ²⁷ Mī nū yø hmiqūi rā mm̄ehuī te ja rā huahī, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yɛmbi: “Agué grá Hmu, nū'mø mā tūhmɛ ni huahī, xāho rā hmudā dá tūhmɛ. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi rā trigo ya'mø?” bi 'yɛmbi. ²⁸ Rā hmu p'ɛya bi 'yɛmbyø hmiqūi yaui: “Gue'a mā nsuigā'be bi du'ɛ yø paxi

gui mmammī ya”. Yø hmiqūi p'uya bi 'yεmbrā hmu: “¿Ua gui nne gā ma xat'āhe yø paxi n'youi rā trigo?” bi 'yεmbi. ²⁹ Pε rā hmu bi 'yεnā: “Hīn'nā. Ogui xathu yø paxi n'youi rā trigo, porque nu'mø gā xathu yø paxi, 'nεhrā trigo dā c'uts'i. ³⁰ Damī hyεmhmaui hma 'dap'u dī nte astā gue'mø bi thets'i. Gā xicā yø mēfi ngue dā gacyø paxi, dā 'yøtyø tūt'i, dā t'udī. Nu'a rā trigo p'uya, dā 'bεspu ja rā njatrigo'a”.

Bi nhyejpa rā hya n'na zi hmudā rā mostasa.

³¹ Mahømbi hyoni te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ma gā xān'nahu ha dī njap'u dī nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. N'na rā n'yohu bi dup'u ja rá huahī n'na zihmudā rā mostasa. ³² Majuanī ngue man'na zitchu nā rā hmudā nā ngue gātho mī'da yø hmudā i ja. Pε nu'mø bi nte, man'na tate rā dat'o ngue gātho mī'da yø c'ani i ja. Nup'u ja yø 'yet'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'u.

Bi nhyejpa rā hya rā hojūni pε rā levadura ngue dí ixqui.

³³ Mahømbi hyonna Jesús te gui hyejpa mī'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu'a dī nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, gui nhyejpabi tengutho rā íxi 'mø bi japi hyu t'eni rā hojūni n'na rā xisu, astā gue'mø di ixqui gā rā jūni.

³⁴ Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya,

zant'a honi te gui hyejpa yø hya xānba yø ja'i. ³⁵ Ngūnā bi 'yøt'e, porque mī jatho ngue dī nja ya yø hya bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yεnā: “Gā honi te gdā hyejpa yø hya gā xihyø ja'i. Gā xicā yø ja'i yø hya hinguī fadi hanja astā gue'mø mambā nhohra ximhāi”, bi 'yεnā.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyequi ngue yø paxi bi nuas'ui rā trigo.

³⁶ Mī juadi bi n'yεhmi yø ja'i rā Jesús, bi 'yut'ambo rá ngu p'uya. Bi guatyø xādi, bi 'yεmbi:

—Damī xicje te gā mbønya yø hya gā hyequi ngue yø mīhyūui rā trigo bi thup'u ja rā huahī.

³⁷ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Nu'a bi duhra hoga hmudā, gue'a rā N'yohu bí 'yε mahets'i'a. ³⁸ Nu rā huahī, gā mbøni ngue guecua ja rā ximhāi'a. A nu rā hoga hmudā, gā mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε Oja. A nu'a rá mīhyūui rā trigo, gā mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε rā zithu'u. ³⁹ A nu'a rá nsūiui rā mmēhui bi duprá mīhyūui rā trigo p'u ja rá huahī, gue'a rā zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, gā mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhāi 'mø. A nu'u yø mēfi dā hyexyø trigo, gue'u yø anxε'u. ⁴⁰ A nu'a rá mīhyūui rā trigo dā ma mapeti ngue dā t'udī, gā mbøni ngue gue'a rā ndate dī nja 'mø bi gua'a nximhāi'a. ⁴¹ Porque rā N'yohu bí 'yε mahets'i dā menhyø anxε p'u

ha 'bʰhyø ja'i ya o rá 'yε. Da ziqui gátho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mǐ'da yø mmic'εiui, da ziqui gátho'ʰ xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'εi, da hyørbʰ ja ra orno di dantzø. Ja di nzomp'ʰ yø ja'i 'nε dadi guxtyø ts'i ngue ra ndate da zä. ⁴³ Pε nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'mʰp'ʰ ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhmʰ ya yø hya dí mmangä.

Ra Jesús bi hyεcra hya ngue ra mɛnyu nt'ägui p'ʰ ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bʰ mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra mɛnyu ya. Mi zä mi dini ha o ra mɛnyu, ma høm̄bi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Da mä te gä pɛspʰya ngue da dännä häi ha o ra mɛnyu bi dini. Ya drá mm̄eti ra häi p'ʰya.

Ra Jesús bi hyεcra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bʰ mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui. ⁴⁶ Nu'mø bi dinnä perla mandøngu drá muui, da mä te gä pɛts'i, da dännä perla bi dini.

Ra Jesús bi hyεjpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bʰ mahets'i, nuya yø ja'i 'bʰcua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi

ma yø mahua p'ʰ ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da jɛcä nenthe p'ʰya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pɛts'i, pε yø hua hingui ho i εi. ⁴⁹ Di njarbʰtho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anxε ngue da sicyø ts'oc'εi p'ʰ ha di 'bʰhyø ja'i xanho te ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'εi da hyørbʰ ja ra orno di dantzø. Ja di nzomp'ʰ 'nε ja di guxpʰ yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nhyεcra hya ngue ra nyogu xädi connä 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yänyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua tini xanho ni mm̄ihʰ ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

Yø ja'i p'ʰya bi 'yεnä:

—Ahá, grá Hmu, tinma mm̄igähe hanja ra hya gui mmanya —bi 'yεmbi.

⁵² Ra Jesús mahøm̄bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu ra xännbate ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma'da'yo di xädi ha di zo rá 'yε Oja, ya man'na xangu yø hya da badi. Da gohi tengutho n'na ra n'yohʰ xangu te pɛspʰ ja rá ngu, jap'ʰ yø cosa ngue yø nyogui, ximm̄i jap'ʰ yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'ʰ yø mm̄engu'ʰ ra Jesús hingui εc'εi te øt'e.

⁵³ Ra Jesús høntho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'ʰya. ⁵⁴ Mi zømp'ʰ Nazaret ja ra hnini bá

nte. Bi map'ua ja ra nija ngue bi xännba ra hya yø ja'i. Nuya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, ga di 'yøtho, di n'yēmbi:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna? ¿Hague ga nzä øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehna rá ts'unt'ua ra yaxi na. Nuna rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohua p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'uya, ga 'dadua ra hñini dí 'buhma. Xina, ¿hapu go bá ha'a te ra hya xännbate na? —di n'yēmbi yø ja'i.

⁵⁷ Janangue yø ja'i ēmbi ngue to bi zä man'yohua na ra Jesús. Hinguí ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pe ra Jesús bi 'yēmbi yø ja'i:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yēhē, ga hnu mansu. Pe nu'ua yø mmēnguhua yø pøngahya, hinguí nnu mansu. Ni xinga gue'ua to 'bap'ua ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya hĩmbi 'yøt'e xangu yø milagro p'ua ja ra hñini p'uya, porque yø mmēnguhua hinguí ec'ēitho ya yø hya bi ma.

14

Ra Herodes ēmbi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹ Nu'ua yø pa'ua, nup'ua ja ra häi Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te manyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús.

² Ra Herodes bi 'yēmbi yø ja'i ja yø 'bēfi p'ua ha 'bui:

—Nugä dí ena ngue xpi bēnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yēna.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi wpi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hinguí ho di m'mahmi rá 'bepo Herodías nuna mará xisu'a rá n'yohua Lipe. ⁴ Nuna ra Xuua xi 'yēmbra Herodes: “Hĩnyu ra nt'ēdi guí m'mahmi ni 'bepo”, xi 'yēmbi.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xta hyo ra Xuua, pe hĩmbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I pađi ngue gätho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ⁶ Pe mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuna rá t'ixu ra Herodías bi yarbua 'buhyø ja'i xi pētra Herodes ngue sännigo, bi mahra hñei p'uya. Ra Herodes di ho te øtra hmute. ⁷ Ra Herodes bi 'yēmbra hmute: “Nu'mø tema cosa guí 'yāqui, nugä ga 'da'i”, bi 'yēmbi. ⁸ Ra hmute p'uya bi ma bá änná mamá te 'be'a da 'yädi. Mi xihra mamá te da 'yap'ua ya, bi ma ra hmute, bi 'yēmbra Herodes: “Damí 'dacrá ya ra Xuua nuna mi 'yøtra nxixya, dá o ra mohi”, bi 'yēmbi.

⁹ Mambi dutrá mmui ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pe ya xi xihra hmute ngue di

unn̄i te dā 'yāpi. Yø ja'j̄i 'b̄ap'ʰu
m̄i 'b̄ai, gā xi 'yøde te xi mā. B̄i
m̄anda p'ʰaya ngue bi t'unn̄a
hm̄ute'a te ädi. ¹⁰ Bi 'yēt'i to
b̄á h̄ejp̄a r̄á ya r̄a Xuua p'ʰa ja
r̄a f̄adi p'ʰaya. ¹¹ B̄á j̄ät'a n'na
r̄a mohi, bi t'unn̄a hm̄ute. Rā
hm̄ute p'ʰaya, bi d̄äpr̄á mamá.

¹² M̄i bahyø x̄adi r̄a Xuua
ngue bi d̄u, b̄i ma b̄á h̄a r̄a
ánima ngue bi 'yäḡui. M'm̄efa
p'ʰaya, nu'a te b̄i n̄ja, b̄i ma b̄á
xih̄r̄a Jesús.

*Rā Jesús bi 'yøt'e ngue
b̄i ns̄ihm̄ε c̄at'a mah̄uah̄i
m̄a'yoh̄u.*

¹³ N̄un̄a r̄a Jesús m̄i z̄a m̄i
b̄adi ngue ya b̄i d̄u r̄a Xuua,
bi 'yo r̄a barco i ma n'nann̄i
hap̄u h̄inj̄o'o yø ja'j̄i. P̄ε yø ja'j̄i
bi b̄adi hap̄u i ma, m̄and̄onḡu
dyø ja'j̄i bi d̄enn̄i n̄i n̄etra n̄en-
the. N̄up'ʰu ja yø hn̄inj̄i thoḡui,
ja n̄exp̄u m̄i'da yø ja'j̄i ngue
t̄et'i. ¹⁴ M̄i z̄oh̄r̄a barco b̄á
o r̄a Jesús, bi b̄øn̄i. P̄ε ya
m̄and̄onḡu dyø ja'j̄i 'b̄ap'ʰu. Rā
Jesús bi hūεcyø ja'j̄i p'ʰaya, bi
'yøthe yø d̄ärqūh̄i bi zisp̄abi
yø ja'j̄i. ¹⁵ Nu'm̄ø ya n̄i ma
d̄i nde p'ʰaya, nu'ʰu yø x̄adi r̄a
Jesús bi guarb̄u 'b̄ai, bi 'ȳemb̄i:

—Ya b̄i nde, 'n̄ε n̄uua d̄i
'b̄hm̄u r̄a d̄apo ua. D̄am̄i
'ȳehyø ja'j̄i n'namh̄m̄a d̄a
map'ʰu b̄i ja yø hn̄inj̄i, d̄a d̄änse
r̄a hm̄ε d̄a zi —bi 'ȳemb̄i.

¹⁶ Bi 'ȳemb̄yø x̄adi r̄a Jesús:

—H̄inḡui ja ngue d̄a ma yø
ja'j̄i d̄a t̄ai te d̄a zi. D̄am̄i
un̄hn̄u r̄a hm̄ε d̄a zi yø ja'j̄i —bi
'ȳemb̄i.

¹⁷ Nu'ʰu yø x̄adi p'ʰaya bi
'ȳemb̄i:

—P̄ε h̄øndi c̄at'a yø th̄uhm̄ε
d̄i haḡähe, 'n̄ε yoho yø hūa.

¹⁸ Rā Jesús bi 'ȳemb̄yø x̄adi:

—B̄i 'dacj̄u ua yø th̄uhm̄ε
conyø hūa —bi 'ȳemb̄i.

¹⁹ Bi 'b̄epyø ja'j̄i p'ʰaya ngue
b̄i m̄ip'ʰu ja r̄a 'batha. Bi
h̄yan'ʰu c̄at'a yø th̄uhm̄ε 'n̄ε'ʰu
yoho yø hūa. Bi h̄yanm̄a
h̄εts'i p'ʰaya, bi ja m̄amm̄adi
Oj̄a. Bi x̄enyø th̄uhm̄ε p'ʰaya,
bi unyø x̄adi ngue di 'darp̄abi
yø ja'j̄i. Daguehyø hūa bi
dat'i. ²⁰ B̄i ns̄ihm̄ε x̄anho yø
ja'j̄i, gā b̄i n̄niya. M̄i juate r̄a
ts'ihm̄ε yø ja'j̄i p'ʰaya, nu'ʰu yø
x̄adi r̄a Jesús bi peti 'd̄e'm̄ayo
canasta yø th̄uhm̄ε bi bonḡui.

²¹ Nu'ʰu yø ja'j̄i b̄i ns̄ihm̄ε'a r̄a
ora'a, c̄at'a mah̄uah̄i m̄a'yoh̄u
b̄i ns̄ihm̄ε. H̄im̄m̄a c̄at'i r̄a
ḡüenda yø x̄isu 'n̄εhyø b̄asi.

*Rā Jesús n̄i 'yo m̄axøts'e r̄a
dehe.*

²² M̄ente εhyø ja'j̄i r̄a Jesús,
bi xihyø x̄adi ngue d̄i m'm̄et'o
d̄a 'yo r̄a barco d̄i ma m̄an'na
nguadi r̄a zabi. ²³ H̄øn̄tho bi
juadi bi 'ȳehyø ja'j̄i r̄a Jesús,
b̄i map'ʰu b̄i ja r̄a nyun̄i b̄á
mat'Oj̄a. M̄i d̄ähr̄a nde, bi
'b̄h̄ε p'ʰu ja r̄a nyun̄i r̄a Jesús.

²⁴ P̄ε r̄a barco ya bi 'yo m̄ade
r̄a zabi. N̄up'ʰu ja r̄a zabi, b̄i
nangr̄a nd̄ate nd̄ah̄i ngue di
cosr̄a barco. Ast̄a pa m̄aya
yø f̄anthe. ²⁵ M̄i z̄u'i hyū x̄ud̄i
p'ʰaya, n̄un̄a r̄a Jesús b̄i map'ʰu
b̄i 'b̄ahyø x̄adi n̄i 'yo m̄axøts'e
r̄a dehe. ²⁶ Nu'm̄ø n̄i ma da
zømp'ʰu 'b̄ahyø x̄adi, m̄i hyand̄i
ngue mmap'ʰu n̄i 'yo m̄axøts'e
r̄a dehe. Bi z̄u p'ʰaya. Nu'a ḡa
nz̄u p'ʰaya, bi 'ȳena:

—B̄á εcua r̄a nd̄ah̄i.

27 Pe ra Jesús bi zofo 'bexque'a, bi 'yɛmbi:

—Go guecä, 'yoguí suhə —bi 'yɛmbi.

28 Ra Bedu p'uya bi 'yɛmbra Jesús:

—A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami 'yøt'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra dehe. Ga sɔngä p'u garä ɛhɛ.

29 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Gue bá 'yo 'mø —bi 'yɛmbi.

Ra Bedu p'uya bi gap'u ja ra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe ngue da zomp'u bá ɛhra Jesús.

30 Pe nu'a ga 'yo ra ndahi, i tønhi, bi nsu p'uya. 'Bexpi madi bi y'u mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yɛmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, dami juxcagui.

31 'Bexpi macrá 'yɛ ra Jesús, bi gats'i. Bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø, ¿hanja ngue guí yobɛni? Gue zits'utho guí ɛC'ɛigui.

32 Høntho bi yut'ambo ra barco ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahi. 33 Nuya mi o ra barco p'uya bi ndantyøhmu p'u 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Nup'ujara häi Genesaret bi yøthe yø dārquɛhi ra Jesús.

34 Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret. 35 Mi bahyø ja'i 'bu'a ra xequi'a ngue ya 'bup'u ra Jesús, ndap'u bi zä, bi n'yonnbase ra hya yø ja'i ngue bá ɛhɛ. Di nxifi ngue da zixyø dārquɛhi p'u 'bähra Jesús. 36 Yø ja'i bi 'yäpra mate ra Jesús ngue squerangue

rá nyani rá he da dārpaḃi yø dārquɛhi, 'bexque'a sä ha hɛmbi.

15

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hingui nnu manho ra Jesús.

1 Nuya yø fariseo 'nɛhyø xänbäte ngue ra ley ngue yø mmɛngu Jerusalén bi guarbu 'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yɛmbi:

2 —¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahu yø ndiua? Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'yɛ, ngue di nxu'yɛ hante di nsihmɛ.

3 Mi dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yaui, bi 'yɛmbi:

—Da gue'ahu, xiya yø hya di manda Oja, ¿hanja ngue guí festhohu, ngue nuya yø hya xcá sänsɛhu, gue'a gadi ja ndummui guí øthu'a?

4 Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yɛmbi: “Dami su ni papá, dami su ni mamá”. Mahømbi 'yɛmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nɛ da tho”, bi 'yɛmbyø ja'i Oja. 5 Pe ya xcá xänbahu yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yɛmbra papá ogue rá mamá: “Nugä papá, nugä mamá, ya hindä zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pɛts'i, guehna Oja dadi unni”. 6 Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhu ngue di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. Ja di nɛqui p'uya

ngue nuya yø hya di manda Oja, guí emhma ngue hñte di muui. Porque nuya yø costumbre xa nzänyø ndiua, guehya guí emhma ngue ja ts'editho gui 'yøthua ya. ⁷ Ni xirbua guí ena ngue guí ec'eihua Oja. Go guí øthua na te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaias ngue Oja bi 'yena: ⁸ "Nuya yø ja'i 'bucua, nu'mø bi nya, xøgue ena majuanì ngue nnu mansugui. Pε himma juanì ngue yø mmài ga ndannegui. ⁹ Ya hñte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue embi di manda Oja", bi 'yen'Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbä rá n'yomfëni ra ja'i'a.

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yëmbi:

—Dami 'yøhmua xanho ya yø hya ga mmangä ya. Dami 'yët'ammühua. ¹¹ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarbua 'bäi, bi 'yëmbi:

—¿Ua guí padì ngue mbøcue yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yëmbi.

¹³ Ra Jesús entho 'mø mi dadì:

—Nu'a ma Papágä bí 'bu mahëts'i, nu'ua yø ja'i hingui o rá 'ye, da zijpua ha 'buhyø ja'i. ¹⁴ Dami hyegui, o sä guí suhua. Nuya guehya yø xädä xännbabi ra hya mi'da yø mmìnxädäui ya. Nu'mø bi

nthëui ra ots'i, nup'ua da zo ra xännbate, ja da zop'ua yø xädi.

¹⁵ Ra Bedu bi 'yëmbra Jesús:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyequi ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yëmbi:

—¿Ua xquet'a hingui tinni mmühua hanja ya yø hya dí mmangä? ¹⁷ ¿Ua hingui pahmua ngue nu te gäma cosa si ra ja'i, mbo rá mmài ra ja'i ni ma, pε pigui te si ra ja'i? ¹⁸ Pε nu ra hya pønná ne ra ja'i, mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yëhra hya. Nu'mø xants'o ra hya bi manna ja'i, guehna ra ts'oqui na. ¹⁹ Porque mbo rá n'yomfëni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfëni, ra nthote, ra n'yots'om'mäi, ra mfε, ra fehni, ra ts'ate. Gä mbo rá n'yomfëni ra ja'i ní 'yëhra ts'omhya. ²⁰ Nuna ra hya naya, guehna ra ts'oqui øtyø ja'i na. Pε nu'mø hingui xa'ye ra ja'i 'mø bi nsihmε, hinga gue'a ra ts'oqui'a.

Nu'a n'na ra xisu ngue hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²¹ Mi bømp'ua mi 'buhra Jesús, i map'ua ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. ²² Nup'ua ja ra hnini bi zonna Jesús, mi 'bup'ua n'na ra xisu hingra judío, mará mmengua p'ua ja ra häi Canaán. Bi ma ra xisu p'uya, ní mafi, bi 'yëmbi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dami huεgagui. Nu ma t'ixu dí si, n'youi ra ts'onthi. Pε emmei

di anj, dami 'yøthets'u —bi 'yεmbi.

²³ Pε rā Jesús hinguī thatho. Yø xädi p'uya bi 'yεmbrā Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque rā nxunanyatho ngue nuercahu.

²⁴ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu:

—Nugä bá pengagui Oja ngue høndyø judío gā fäts'i. Porque yø judío εntho yø dε'yo ya xā n'uεni, ngue hīnjongui fädi.

²⁵ Pε rā xisu bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi ndantyøhmu, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, dami fäxquits'u.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Pε nu'mø ngue 'bet'o go gā fäxa'i, 'nε hīngrā judío, ya satho 'mø dā thannbā rā hmε yø basj, ngue yø fo'yo di t'unni.

²⁷ Rā xisu p'uya bi 'yεmbi:

—Ahá, grā Hmu, gue'a guī mma. Pε yø fo'yo, gue'u yø xεhmε täp'u ja rā mεxa sihmε yø hmu si'u.

²⁸ Rā Jesús bi 'yεmbrā xisu yaui:

—Ague grā xisu, guīεc'eigui xandønho ngue dā zä di nja'a te guī mma. Janangue di nja ya.

Nu'a rá t'ixu rā xisu mi n'youi rā ts'onthi p'uya, 'bexque'a bi zä.

Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø dārquēhi.

²⁹ Mi thohra Jesús, i mpa man'na nguadi rā zabi Galilea. Nup'u ja rā nyuni bi zøni, bi mi. ³⁰ Xandøngu yø

ja'i bi zømp'u 'bui. Bi zispa yø dārquēhi xā nnunts'i, yø xädä, yø gone, yø do'yε, yø dogua, xangu mi'da yø dārquēhi bi ts'ispabi rā Jesús ngue bi 'yøthe. ³¹ Mi nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø dārquēhi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zä bi nya, bi zä yø do'yε, bi zä yø dogua. Bi nzø yø dā yø xädä. Mi nja'a p'uya, gätho yø ja'i bi 'yεspabi Oja nuna thanne yø judío.

Rā Jesús bi 'uin'i goho mahuaḥi ma'yohu.

³² Bi zonhyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Dadi huεcä yø ja'i 'bεcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohu ya. Dí pa'a njuani ngue ya hīn'yu te dā zi yø ja'i. Nugä hīndi nne gā εt'i ngue dā ma yø ngu 'nε hīndi sihmε, porque dā güennbā ja rā 'yu.

³³ Nu'u yø xädi bi 'yεmbi:

—Pε ¿hapu go gā hannbahu te dā zi ya yø ja'i 'bεcua? Porque xandøngu. A nuua dí 'buhmu, rā dapo ua.

³⁴ Bi 'yänyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hangu yø thuhmε guī hahu 'mø?

Nu'u yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Høndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø hua.

³⁵ Bi manda rā Jesús ngue bi mihyø ja'i. ³⁶ Bi hyan'u yoto yø thuhmε p'uya conyø hua. Bi ja mammadi Oja ngue ya di nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. ³⁷⁻³⁸ Nu'u yø ja'i

bi nsihmε, goho mahuaḥi mā'yohu. A nu yø xisu 'nεhyø basī hinguī cātra güenda'u. Pε gā bi nniya. Mī juate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'u yø xādi ra Jesús bi pēti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. ³⁹ M'mεfa p'uya, ra Jesús bi 'yεhyø ja'i. Bi ma p'uya, bi 'yo ra barco, bi zømp'u ja ra häi ni hu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'u da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sāmhya ra Jesús. Di 'bēpi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i, para ngue di nεqui ngue rá m'mεnhni Oja na ra Jesús. ² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue ra nde, guí εmhm: “Xta nho ra tiempo ya, porque ja yø zøgui”.

³ Nu'mø xudi p'uya, guí εmhm 'mø: “Nuya hīndi ho ra pa ya, porque ra nduhmi ra c'ammahets'i ngue ja ra gui”, guí εmhm. Guí εna ngue guí pahma xanho te ga mbøn'a te bí ja maya. Pε nuya guí εna ngue hinguī pahma te ga mbønya te gāma hya guí nnuh yø pa dí 'buhma ya. ⁴ Yø ja'i 'buhya, yø ts'oc'ei ngue hinguī pa Oja. 'Bet'o nne da nu yø milagro, ja da 'yεc'εigui. Pε hin tema man'na mā milagro di nja ya, hīnda hōnt'a te bi thohra Jonás da nōpa hmεya yø ja'i ya.

Bi zop'u yø ja'i p'uya, bi ma.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue di mfādi xanho, nuya yø hya xānbate yø fariseo 'nεhyø saduceo, hīnda dennabi yø hya.

⁵ Mī zøm man'na nguadi ra zabi, nu'u yø xādi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmε xta hyats'i ngue da zi. ⁶ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Damī mfāhma ya, mamī sihu'a ra íxi di unyø fariseo ya, conyø saduceo.

⁷ Di n'yεmbi n'na ngu n'na'u yø xādi p'uya:

—Rā nεgui xicja ya ngue hīxtá ha ra thuhmε ga sihu.

⁸ Bi bahra Jesús te di nxihyø xādi, bi 'yεmbi:

—Gue guí εna dí xi'ahu ngue hīxcuá ha ra thuhmε guí sihu. ¿Ua hinguī 'yo ni mmaih na ra hya dí mmangä 'mø? Masque mađi zits'u guí εc'εigahu.

⁹ ¿Ua hinguī 'yo ni mmaih ya yø hya dí mmangä? ¿Ua hinguī mbεmhma'a te guí nnuh p'u nná mähä? Xi'mø ra pa ngue hōndi cāt'a nthuhmε i nsihmε cāt'a mahuaḥi mā'yohu, ¿ua hinguī mbεmhma njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹⁰ Xi'mø ra pa ngue hōndi yoto yø thuhmε i nsihmε goho mahuaḥi mā'yohu, ¿ua hinguī mbεmhma njammī canasta yø thuhmε bi bongui?

¹¹ ¿Hanja ngue hinguī 'yo ni mmaih ngue hīgra thuhmε dí mma ngue dí xi'i ngue guí mfāhma ngue ra íxi di unyø fariseo 'nεhyø saduceo?

12 Ya bi dīnyø mm̄ai'ʰa yø xādi te mm̄anna Jesús, ngue hīngra íxi pɛ rā thuhmɛ'a xifi ngue dī mfādi. Sinoque nu'a rā hya xifi, ngue hīndi xā'ʰa yø hya xāmbate yø fariseo 'nɛhyø saduceo.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi'a.

13 Nup'ʰa ja rā xɛqui ja rā hnīni Cesarea ngue Filipos, mī zømp'ʰa rā Jesús. Bi 'yānyø xādi p'ʰaya, bi 'yɛmbi:

—Nugā drā N'yohʰa dá ɛ mahɛts'i, ¿te'o ɛnyø ja'i ngue guecā? —bi 'yɛmbi.

14 Nu'ʰa yø xādi p'ʰaya bi 'yɛmbi:

—'Bʰa i'da yø ja'i ɛmbi ngue gue'e grā Xuua gmī øtra nx-ixya. Mī'da yø ja'i p'ʰaya, ɛmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da p'ʰaya, ɛmbi ngue grā Jeremías. Mī'da p'ʰaya, ɛmbi ngue 'bʰai toni pøngahya Oja.

15 Rā Jesús mahømbi 'yɛmbyø xādi:

—Xi'ahʰa p'ʰaya, ¿te'ogā p'ʰa gnī bɛmhmʰa ngue guecā?

16 Mī dahra Bedu, bi 'yɛmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo, rá Ts'ant'ʰa'i Oja nuna majuanī ngue 'bʰai.

17 Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Rā mm̄enthī gā nthɛui grā Simu, rá ts'ant'ʰa'i Jonás. Porque hījonni ja'i bi bɛn'na'i rā hya guí mma, sinoque guesɛ nā mā Papá bí 'bʰa mahɛts'i bi ja'i gā manna rā hya nā. 18 Nugā dí xi'i ya, gue'e gnī hu ngue grā Bedu, i nne dā mā ngue tengutho n'na rā do ngue dʰp'ʰa fots'i,

hījongui ani. Gue'e grā m̄adi 'yɛc'ɛi ya ngue gātho mī'da yø ja'i dā 'yɛc'ɛigui m'mɛfa. Nu to gā dā 'yɛc'ɛigui dā dapra ndate i ja. 19 Dī nja nī cargo p'ʰa ha dī manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'bʰa mahɛts'i. Nu'a rā hya guí unna nt'ɛdi dā 'yøtyø ja'i, gue'a dī nja'a. Nu'a rā hya hīngui unna nt'ɛdi dā 'yøtyø ja'i ua ja rā ximhāi, hīngui sā dā 'yøtyø ja'i.

20 Mī juadi bi manna rā hya nā, bi xihyø xādi p'ʰaya ngue hījonni ja'i dā xifi ngue guehna rā Cristo nā.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nɛ bi mā ngue di bɛnnate.

21 Rā Jesús bi xihyø xādi ngue ja ts'ɛditho dī ma Jerusalén, ja danī ma mā'ʰni p'ʰa. Di ʰnyø mm̄acja 'nɛhyø xāmbate ngue rā ley, 'nɛhyø n'yohʰa 'bet'o p'ʰa ja rā nija. Dā hyo, pɛ rá hyu pa p'ʰaya di bɛnnate. 22 Rā Bedu p'ʰaya, bi zica n'nanni rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Agué grā Hmu, 'yo dā ne Oja ngue dā ngu'a gui thogui.

23 Mī 'bātra Jesús, bi 'yɛmbrā Bedu:

—Damī 'uegue, rá mɛfi'i rā zithu. Porque nu'i guí orcathogui. Hīnga gue'a rá ts'anni Oja so nī mm̄ai dī nja. Sinoque gue'a te yø hyasɛ yø ja'i so nī mm̄ai dī nja.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue hīnjam'mø dā gohyø mm̄ai'a gā yɛc'ɛi.

24 Bi 'yɛmbyø xādi rā Jesús:

—Nū to nne dā dēnngui, hīngui sā ngue dā zānsē te dā n'yo. Hīnha di gohrā mmāi, madague'a dā thop'u ja rā pont'i. ²⁵ Nū rā ja'i dā 'uegue ngue sū dā tho, guehna rā ja'i dī m'mēhrā te nā. Pē nū rā ja'i hīngui cohra mmāi'a gā 'yēc'eigui, māda tho connā ngueque, guehna rā ja'i dī nyannā te nā. ²⁶ Porque hīnte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yōt'e ngue rá mmēti gā rā ximhāi 'nē dī m'mēhrā te. Nī xīnda hāngu rā mēnyū dā gutrā ja'i, hīnda zā dā yānnā te. ²⁷ A nū'mō bá ēhē mahōn'a rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, dī hatrā ts'ēdi Oja, dā n'youi yō anxē. Di ūnyō nzābi n'na ngu n'na yō ja'i, dā gut'i te xā 'yōt'e, xānho ogue xānts'o. ²⁸ Majuanī dī xi'ahū ngue nūya 'da 'būcua ya, hīnda dū, astā gue'mō dā nū ngue dā hyā rā ts'ēdi rā N'yohū bí 'yē mahēts'i dī mānda ua.

17

Bī mpā'a te gui nēqui rā Jesús.

¹ Mī tho'a n'nato mā pa, nūnā rā Jesús bi zixrā Bedu 'nēhya mī yonc'ēi dī n'yohū, rā Jacobo 'nēhra Xuua. Bī mēp'u bí ja n'na rā nyūnī xānhēts'i ngue dī m'mūse. ² Ja bá nūp'u yō xādi p'ūya ngue bī mpā'a gui nēqui rā Jesús. Nū rá hmi, di yoxnī tengū rā hyadi. Rā he p'ūya, rā mbōse astā di yoxnī. ³ Bī nū yō xādi p'ūya ngue 'bāp'u rā Moisés connā Elías ngue yaui rā Jesús. ⁴ Rā Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā Hmū, ya xānho ngue dī 'būhmū ua. Xiya, ūua gui nne gā hōcāhe hyū yō t'ānnigu, n'na'i, n'na rā Moisés, n'na rā Elías? —bi 'yēmbi.

⁵ Tobe yādrā Bedu 'mō mī go'mrā gui p'ū ha 'būi. Xōgue di yoxnī rā gui. Bi 'yō p'ūya ngue nūp'u ja rā gui ja bá nyap'u Oja, bi 'yēnā:

—Nūnā 'būcua ya, guehna mā Ts'ant'u dādī mādi. Co nūnā ya i ja gāmpāhā. Nūya yō hyā dā mānā ya, dāmī 'yēt'āmmūihū —bi 'yēmbi.

⁶ Mī 'yōhyō xādi nā rā hyā bá mān'Oja māya, bī m'mēmfo hāi p'ūya, pē mathoguitho bī nsū. ⁷ Nūp'u ha 'bonī, bi guatrā Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yēmbi:

—Dāmī nangūi, 'yo gui nsūi —bi 'yēmbi.

⁸ Mī hyēt'yō xādi p'ūya, ya hīnjon gui 'bāp'u'ū yoho yō n'yohū xī nū. Ya 'bāse p'ū rā Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue nī gap'u ja rā nguānī p'ūya. Rā Jesús bi 'yēmbiyō xādi:

—'Yo to gui xifi te gā nūi ya, astā gue'mō bi hnu rā N'yohū bí 'yē mahēts'i ngue di bēnnate.

Rā Jesús bi mā ngue rā Elías ya bá ēhē, bi xihyō ja'i ngue dī nsā porque ya bá ep'u rā Cristo.

¹⁰ Nūya yō xādi rā Jesús bi 'yānna n'na rā hyā, bi 'yēmbi:

—¿Hanja nā rā hyā mmanyo xānnbate ngue rā ley, ngue rā

Elías ɛmbi ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ɛhra Cristo?

¹¹ Mi dahra Jesús bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra Elías mi jatho ngue rá mūditho da ɛhe da xihyø ja'i ngue di nsä. ¹² Pɛ dami pahma ya ngue nuna t'ɛmbi ra Elías, ya bá ɛhe. Pɛ himbi n'yo yø mmäi yø ja'i te'o na. Janangue nu hangu ra n'u bi ne da japi, gä bi nja. Xquet'a di njarbutho ra N'yohu bí 'yɛ mahets'i ya, di anyø ja'i.

¹³ Nu'u yø xädi p'uya bi n'yo yø mmäi'a ra hya mmanna Jesús ngue nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'ɛmbi ngue ra Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ɛi mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Mi zøp'u 'bahyø ja'i ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu bi ndantyøhmü p'u 'bäi, bi 'yɛmbi:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu ma ts'ant'u dí si n'youi ra n'u ngue ra ataque, janjuani ngue di ani. Nu'mø bi gu, høt'a sibi, ja'mø hørbu ja ra dehe. Dami huɛgagui ma ts'ant'u, gui 'yøthe ts'u. ¹⁶ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pɛ hinxa nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yɛmbi gätho yø ja'i 'bup'u:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yɛc'ɛigahu? ¿Ua guíɛna ngue hangu ra pa ga set'ahu? Bá si ua ra ts'ant'u, ga øthegä —bi 'yɛmbi.

¹⁸ Nuna ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'u ngue bi hyep'u. Ra ts'ant'u p'uya 'bexpi zä ra n'u mi

hɛmbi. ¹⁹ M'mefa p'uya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue hinxa nzä xtá øthegähe ra ts'ant'u mi n'youi ra ts'onthi?

²⁰ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Hinxä nzätha, porque hin gädi segura ni mmähü ngue da zä ra därquɛhi. Majuani dí xi'ahu, nu'mø ngue di ja zits'u ni nt'ɛc'ɛihü, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä gui 'yɛmphü ra nyuni ja nu: “Dami 'uecua gui ja grá nyuni, i ma man'na nguadi”, gui 'yɛmphü, ra nyuni p'uya da 'uegue. Hinte gui hyɛmphü 'mø di ja'ahu zits'u ra nt'ɛc'ɛi. ²¹ A nuna tengu ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'u, para ngue da zä da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'nɛ da 'yɛtra mmäi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi ma ngue di bɛnnate.

²² Mente 'youi p'u ja ra häi Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu ra N'yohu bí 'yɛ mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo. ²³ Nu'mø bi hyo p'uya, di bɛnnate'a rá hyu pa.

Nuna ra hya bi xihyø xädi, ɛmmɛi bi du yø mmäi.

Ra Jesús bi gutra mɛnyu njäi p'u ja ra nija.

²⁴ Ni n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'u ja ra hñini Capernaum. Nu'u yø n'yohu juhra

mɛnyu p'ɥ ja ra nija p'ɥya, bi 'yɛmbra Bɛdu:

—Xi ni xännbätehu n'yø, çua hinda gutra mɛnyu njai p'ɥ ra nija? —bi 'yɛmbi.

²⁵ Ra Bɛdu p'ɥya bi 'yɛmbra n'yohu juhra mɛnyu:

—Ahá, da gutra mɛnyu ra xännbate.

M'mefa p'ɥya bi ma ra Bɛdu p'ɥ bí ja ra ngu 'buhra Jesús. Hante ngue di nya ra Bɛdu, ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague Simu, çte guí mmanya? Xi yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi, çndana gue'a jambabi ra mɛnyu i jai, gue'u yø basi jambi, ua gue gue'u yø ja'i n'nan'yo jambi? —bi 'yɛmbi.

²⁶ Mi dahra Bɛdu p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Gue'u yø ja'i n'nan'yo njamba ra mɛnyu —bi 'yɛmbi.

Mahømbi 'yenna Jesús:

—Janangu n'u yø basi Oja hingui ja ngue da gutra mɛnyu'u. ²⁷ A nuyá, para ngue hinda zhcju yø ja'i, ni map'u ja ra zabi ya. Dami hyaxra xone t'ɛgui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá madi ra hua guá hœqui, nup'u ja rá ne ra hua, gui tinnbabi ra mɛnyu di op'u. Di z'u'a p'ɥya ngue gui jutra mɛnyu t'äcä p'ɥ ja ra nija, co 'nɛ'a ra mɛnyu t'ä'i gui jut'i.

18

Ra Jesús bí xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

¹ Nu'a ra ora'a, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, çndana hant'a ni mmæi ngue ma datho da hnu mansu p'ɥ ha di manda Oja bí 'bɥ mahɛts'i?

² Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ant'u mi 'bäp'u, bi 'bämbu made ha 'bæi. ³ Bi 'yɛmbyø xädi p'ɥya:

—Majuani di xi'ahɥ, nu'mø hingui pähni n'yomfɛnihu, gui cohmu tengutho ra ts'ant'u 'bucua ya, hinda c'u'ahɥ p'ɥ di manda Oja bí 'bɥ mahɛts'i. ⁴ A nuyá, nuna ma datho da hnu mansu p'ɥ di manda Oja ya, guehna ra ja'i da 'yøt'e ngue hinte di muui, di mmutho tengutho ra ts'ant'u 'bucua ngue hinda 'yani. ⁵ Nu ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengu na 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a di nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jammansu gra ja'i.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

⁶ Nu'u yø basi ɛc'ɛigui ndap'u bi zä, tengutho na ra basi 'bucua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyɛgagui p'ɥ yø basi ɛc'ɛigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbu ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njuni ngue da gu'mi. ⁷ Xan'atho te ja ua ja ra ximhäi, porque hinda 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'i, pe Hague ngu ra castigo da tho

ra ja'i nu'a di japi ngue o'tra ts'oqui ra mmic'eiui.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'ye ogue rá ts'oqui ni gua p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue gará do'ye ogue gará dogua 'mø gá carbua ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'ye ogue di ja gá yoho ni gua 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbua ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra nidu di danzø.

Bi hycra hya ra Jesús ngue n'na ra de'yo bi 'uegue.

¹⁰ Yo guí emhmu ngue hinte di muui yø basi. Nuga dí xi'ahua ngue nup'ua mahets'i bí 'buhma Papá, nu'ua yø anxε zamp'ua ha 'bui, gue'ua faxyø basi'ua. ¹¹ Nu ra N'yohua bí 'ye mahets'i, bi 'yehε ngue da yanyø ja'i xa m'medi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, 'ne da 'ue'a n'na nde'yo, uangui da zop'ua'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'ua ja ra dapo di 'yo. Da ma da honná nde'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na nde'yo xi 'uegue, hinda gue'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hingui 'uegue. ¹⁴ Njarbutho ni Papáha bí 'bu mahets'i

ya, hingui nnepe ngue di mm'me'a n'na mbasi ya yø basi 'bucua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiui ra ja'i.

¹⁵ Nu'mø hingui ho te øt'a ni cu, dami zofo, jaca n'nani ngue gui nyasεui. Dami xifi ngue hingui ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a ra hya gui xifi, ya xanho. Ya gá nhojpau ni cu. ¹⁶ Pe nu'mø himbi ne bi 'yøde te gui xifi, dami hyon'i yonc'ei ogue hyu nc'ei gui sits'i, da 'yøde hapua gui nyau ni cu, ngue gui nne gui nhojpau. ¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'ua gui sits'i, dami dá ra güenda p'ua ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te ra hya da sip'ua ja ra nija p'uya, gui 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu tengutho 'mø hingra 'yεc'ei ogue tengutho 'mø drá ngathäi.

¹⁸ Dí xi'ahua ngue go gyø representantehua nguehna Oja bí 'bu mahets'i. Nuna ra hya gui unhna ra nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hingui unhna ra nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä da 'yøtyø ja'i.

¹⁹ I ja man'na ra hya ga xi'ahua ya. Nua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu da 'yap'a Oja, Oja di un'a te da t'äpi. ²⁰ Porque nup'ua ha di mpeti yø ja'i εc'eigui, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pe nup'ua ha 'bui, ja dí 'bucä p'ua.

²¹ Ra Bedu p'uya bi 'yembra Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bua' ngue hinguí ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbi? ¿Gue asta nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Nugá hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue guí punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbi, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbi.

Ra Jesús bi hycra hya ngue n'na ra hmiquí hin'yua rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho gui punnbabi ni mmic'eiha, porque nuna Oja bí 'bu mahets'i, mahyepi n'na ra dast'abi ngue ørpa ra güenda yø hmiquí hangu tupi. ²⁴ Mi d'u'mi bi 'yørpa ra güenda yø hmiquí, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá mentyu mi tupi. ²⁵ Pe nuna ra hmiquí bá ts'i, hin'yua ra mentyu di gutrá güenda. Ra dast'abi p'uya bi manda ngue da bá ra hmiquí, 'ne da bápra xisu, 'ne da bápyø basi, 'ne da bäpi hangu pets'i ngue di gutrá güenda. ²⁶ Pe ra hmiquí p'uya bi ndantyøhmu p'ua 'báhrá hmu. Bi 'yápra mate, bi 'yembí: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'ua mente ga tingá ni mentyu ga jut'a'i”, bi 'yembí. ²⁷ Nu'a ra hmu p'uya bi huεcrá hmiquí, bi punnbabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pe nuna ra hmiquí bi ma mapunnbi rá güenda, høntho bi ma mathøgue, bi nthœui man'na nc'ei ngue mi tupi

zits'ua rá mentyu. Bi bennbaya bi dorpa rá 'yuga. Bi 'yembí: “Gui jurcagui ma mentyu guí tuquí, uague hin'na”, bi 'yembí. ²⁹ Nu'a ra n'yohua mi ndupate zits'ua ra mentyu p'uya, bi ndantyøhmu p'ua 'bá'a tupi, bi 'yápra mate, bi 'yembí: “Dami tøgbagui ts'ua mente ga tingá ni mentyu, ga jut'a'i”, bi 'yembí. ³⁰ Pe nu'a ra n'yohua mi thuprá mentyu p'uya, himbi ne xtá ndø'ma tupi. Sinoque bi bent'i, bi zixa fadi asta gue'mø di japi da gutrá mentyu tupi.

³¹ Mi nu mi'da yø hmiquí'a te bi 'yørbaya, bi dár'man'ua yø mmái'a te bi japrá mmic'eiui. Bi ma'ua p'uya bá xiprá hmu te bi 'yøt'e. ³² Nuna ra hmu p'uya, bi manda bá ts'ofø mahøn'a, bi 'yembí: “Grá ts'oc'ei n'yø. Conque nu hangu ma mentyu gmi tuquí, gá dá pun'na'i ngue gá 'yápra mate. ³³ Uanguí xtá nzä xqui punnbabi ni amigo mi tu'i tengutho dá pun'na'i”, bi 'yembí. ³⁴ Nu'a ra hmu, janjuani ngue mbøcœ. Bi manda p'uya ngue bi ts'ixa fadi rá hmiquí asta gue'mø da gutrá mentyu tupi. ³⁵ Di ja'aha p'ua ma Papágá bí 'bu mahets'i ya, hñdi pun'nahua, ngue'mø hñni mmái gdi punnbabi te øt'a ni cuha.

19

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús ngue hin'yua ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Ra Jesús mi juadi bi manya yø hya ya, nup'ua

Galilea mi 'yo, bi ma man'na nguadi ra dathe Jordán, i mpa p'ua ja ra häi Judea. ² Pε xandøngu yø ja'i bi denni. Nup'ua bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i madi hyenni.

³ Bi guat'ida yø fariseo p'ua 'buhra Jesús, porque honnbi ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yembi:

—¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu hont'a bi zä ma hya di api, uague hin'na?

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua hin gadi xahma'a te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ngue nu'mø mambá nhohra ximhai, Oja bi hocra n'yohu nε bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yena: “Janangue ra n'yohu sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'bhmí rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque entho n'na nc'ei tho”.

⁶ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'yua ra nt'edi ngue to di xunbabi.

⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembi:

—¿Pε hanja na ra Moisés ngue bi 'yembi i sä da 'yøtra sacua ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu 'mø?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pε ngue mandø naxitho yø n'yomfeni yø ja'i, janangue bi njap'ua. Pε nup'ua rá madi, hinga ngu'a ra hya bá sannba Oja da 'yøtyø ja'i. ⁹ Pε nugä dí xi'ahu, ngue yø n'yohu di nxummi yø xisu nε hinga

n'yots'om'mäi di api, nu'mø hombi nthatra n'yohu, da mε man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. A nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi mε.

¹⁰ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yembi:

—Man'na xanho ngue hinda nthatra ja'i 'mø —bi 'yembi.

¹¹ Pε ra Jesús mahombi 'yena:

—Nuna ra hya dí mma, hingui nne da ma ngue da gätho yø ja'i di ja ngue di nthati. Sinoque nuya yø ja'i, Oja nnepe ngue di nthati, guehya dí mmangä ya. ¹² I 'bhyø n'yohu ngue hingui sä di nthati. Porque 'bhyø n'yohu ya i mi'a ngue hinda zä di m'mährá xisu. Ximmi 'bhyø n'yohu ngue m'moqui. Ximmi 'bhyø n'yohu hinda nthati para ngue da zäp'ua da 'yøpe xanho rá 'bafi Oja bí 'bu mahets'i. Pε nu to ena ngue da zä di nthati, ya da 'yøt'e tengutho ra hya dí mma.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

¹³ Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi nε da xi Oja ngue di japyø basi. Pε nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i ba zi yø basi. ¹⁴ Ra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damí hyehma yø basi da thocua dí 'bui. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya.

15 Ra Jesús bi japyø 'yε p'ɥ ja yø ya yø bas̄i. M'mεfa p'ɥya, b̄i map'ɥ ja ra xεqui m̄i 'b̄ui.

Ra mmεmmeti himb̄i ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

16 N'na ra n'yoh̄u bi guarb̄u 'bāhra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—Ague grá hoga xān̄nbate, ζndana ra n̄ho ex̄a ja ts'edi ga øt'e n'namh̄ma ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmb̄i.

17 M̄i dahra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—ζUa guí pad̄i te guí m̄manya, ngue guí εnguí xanhogá? Porque h̄onse Oja xanho. Nu'mø guí nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, dam̄i 'yøt'ɥ yø hya di m̄anda Oja 'mø.

18 Ra n'yoh̄u p'ɥya bi 'yεna:

—Xi'ɥ yø hya di m̄anda Oja p'ɥya, ζndana gue'a ya yø hya guí m̄ma?

M̄i dahra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—'Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'māi. 'Yo grá bε. 'Yo to guí s̄ann̄ba ra feh̄ni.

19 Dam̄i s̄u n̄i papá, dam̄i s̄u n̄i mamá. Dam̄i mah̄ni mm̄ic'ε̄iui tengutho gn̄i ne ngue di ma m̄a mad̄i'i.

20 M̄i dahra n'yoh̄u p'ɥya, bi 'yεna:

—N̄uya yø hya guí xicya, ya gā xtá øt'e ast̄a gue'mø mará ngüεgui. Xiya, ζndana gueh̄na ra hya di 'b̄edi ngue h̄ind̄i øtya? —bi 'yεmb̄i.

21 Pε ra Jesús bi 'yεmbra n'yoh̄u yaui:

—Nu'mø guí nne ngue gātho guí 'yøt'a te n̄i 'yup'ɥ guí 'yøt'e, n̄i ma ya, dam̄i p̄a te gā guí p̄ets'i. Dam̄i un̄na

m̄enyu yø hyoya. Nu'mø gā 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja n̄i m̄meti mah̄εts'i p'ɥya. Bá εp'ɥ ya, gā mm̄ep'ɥ nná magā —bi 'yεmb̄i.

22 Pε m̄i 'yøhra n'yoh̄u na ra hya bi sifi, m̄ambi dudrā mm̄ai. B̄i matho, porque mará ndømmεmmeti.

B̄i man̄a Jesús ngue Oja, h̄inte h̄emb̄i.

23 Ra Jesús bi 'yεmbyø xādi:

—Nu yø mmεmmeti, guehya dí m̄ma ngue xanhenn̄itho ha di n'uni da zo rá 'yε Oja bí 'b̄u mah̄εts'i ya. 24 Ya fad̄i ngue ra cameyo, h̄injam'mø da zā da thop'ɥ ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε dí xi'ah̄u ngue man'na xand̄on henn̄itho ngue n'na ra mmεmmeti di n'uni da zo rá 'yε Oja.

25 Nuna ra hya bi man̄a Jesús m̄i 'yøhyø xādi, man'natho b̄i nsu yø n'yomf̄eni p'ɥya. Di n'yεmb̄i:

—Rá n̄εgui ya h̄injon̄ni ja'i da zā di nyanná te ya'mø —di n'yεmb̄i.

26 Bi hyetyø xādi ra Jesús, bi 'yεmb̄i:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zā da zān̄se ha di nyanyø te. Pε Oja h̄inte h̄emb̄i, nu te nne da 'yøt'e, da zā ha di japi.

B̄i man̄a Jesús ngue di tocabi ra n̄ho'ɥ yø ja'i n'youi p'ɥ n̄i ma.

27 Nuna ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugāhe, ya xtá sohme p'ɥ te gā dí peshe ngue dí

ten'nahe. ¿Te 'be'a ja ngue di tocgähe 'mø?

²⁸ Mì dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Majuani dí xi'ahü ngue nu'mø ra pa danì gom'na'yo gätho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohü dí 'yë mahëts'i da mip'u ja rá nthuts'i, di manda te di nja. A nu'ahü p'üya ngue guí tenngahü, nup'u ha di hø'i 'de'mä yoho yø nthuts'i, ja guí mmihmü p'u ngue guí nts'ut'abihü p'u ha di 'b'u 'de'mayo 'bui yø mbom'meto ra Israel. ²⁹ Nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cü, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui, pë yø ciento nniditho gá ngu'a te da dinì ngue'a te gä xpá nzogui. Ra pa di 'yëp'u p'üya, di t'unna te para zantho. ³⁰ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pë nu'a ra pa'a, ts'utho da hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hingui hnu mansu ua, pë nu'a ra pa'a, ja danì hnu mansu p'u.

20

Ra Jesús bi hyeipa ra hya yø nzäbi tahyø mëfi.

¹ Nuna Oja bí 'b'u mahëts'i da gutra nzäbi. Tengutho n'na ra n'yohü bi ma mxuditho ngue da honyø mëfi da tacyø uva. ² Bi gohmì ra cohi yø mëfi ngue nu'a n'na pa ra 'bëfi, da gut'i co n'na ra mënyu ni hu ngue ra denario. Bi mënyø mëfi p'u bí ja rá huahì p'üya. ³ Mì z'u'i guto xudi p'üya, mahømbi

ma tai ra mmëhui. Bi dimp'u ja ra tai mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. ⁴ Bi 'yëmbüya: “Ni më ra 'bëfi ma huahigä n'yø. Ga jut'au'a te ni 'yup'u guí tahmì”, bi 'yëmbi. Nu'u bi si ra 'bëfi p'üya, bi ma ra 'bëfi. ⁵ Mì hyuxyadi p'üya, mahømbi ma tai ra mmëhui. Bi nthëui p'u mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Mahømbi 'yëtra 'bëfi rá huahì. Mì z'u'i hyu nde, mahømbi ma tai ra mmëhui. Bi nthëui mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Mahømbi 'yëtra 'bëfi rá huahì. ⁶ Mì z'u'i cut'a nde, mahømbi ma tai ra mmëhui. Hømbi nthëui mi'da yø ja'i ngue hinte pëfi. Bi 'yëmbüya: “¿Hanja ngue xcá ndethohü ua n'yø, hinxcá mpëhmü?” bi 'yëmbi. ⁷ Bi 'yëp'u zo p'üya: “Xtá ndedähe ua ngue hìnjon xä xicje ra 'bëfi”, bi 'yëmbi. Ra mmëhui p'üya bi 'yëmbi: “Ni më ra 'bëfi ma huahigä 'mø. Ga jut'au'a te ni 'yup'u guí tahmì”, bi 'yëmbi.

⁸ Mì dahra nde p'üya, nuna ra mmëhui bi xihrá hmiquì nuna di mandabi yø mëfi, bi 'yëmbi: “Damì zonhyø mëfi ya, guí jut'yø nzäbi. Rá müdi guí unyø nzäbi'u yø mëfi rá nzequitho xä nzømp'u ja ra 'bëfi. A nu'u xä mpëfi gä ra pa, rá nzequitho guí unyø nzäbi'u”, bi 'yëmbi. ⁹ Mì njutyø nzäbi ya yø hmiquì xi yätra 'bëfi cut'a nde. Bi juarpa yø pa, bi unni 'da'a n'na ra mënyu ngue ra denario. ¹⁰ Mì tocabi bi t'unyø nzäbi ya yø hmiquì xinde ra 'bëfi p'üya.

Bi 'yεnā ngue man'na xangu yø nzäbi xti t'unnj porque xi mpefi gä rä pa. Pε mī t'unyø nzäbi, hōnda n'na rä mēnyu ngue rä denario bi t'unnj. ¹¹ Mī hyanyø nzäbi p'uya, bi zahra mmēhui. ¹² Bi 'yεmbi: "Nūya yø n'yohu 'bucua, rá nzequitho bi zomp'u ja rä 'befi ya. Conque n'na oratho bi mpefi, ¿hanja ngue 'da'igu gá jurcahe? Nūgähe p'uya xtá sägähe rä n'u gä rä pa ngue xa mpa rä hyadi", bi 'yεmbi. ¹³ Nū'a rä mmēhui p'uya bi 'yεmbrá hmiqui nyai: "Ague n'yø, nūgä hīngra nts'oc'ei dí øt'ahu. Uangui xtá nyahu ngue nū'a n'na pa rä 'befi, ga jut'au co n'na rä mēnyu ngue rä denario. ¹⁴ Damī hyanni nzäbi'a n'na zi pa xca mpefi, nī ma p'uya. Nūna mā mēfi rá nzequitho xa nyutra 'befi, dí nne gä jut'i tengutho dá jut'a'i. ¹⁵ ¿Ua gadi mandagui? ¿Ua hīn'yu rä nt'edi ngue ga sänse te dí nne gä ørpabi mā mēnyu? ¿Ua gue gadi seyabi nī mmic'eiui ngue'a rä nho dí nne gä ørpe?" bi 'yεnna mmēhui.

¹⁶ Janangue nuyá, nūya yø mēfi rá nzequi xa nyutra 'befi ya, guehya rá madi di t'unyø nzäbi ya. A nūya yø mēfi rá madi xa nyutra 'befi, guehya rá nzequitho di t'unyø nzäbi ya. Mandøngu dyø ja'i bi ts'ofu, pε ziyohotho yø ja'i bi thanhni.

Mahombi manna Jesús ngue da tho, pε di bennate.

¹⁷ Rä Jesús nī hya rä 'yu ngue nī ma Jerusalén, pε bi

zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xädi, bi 'yεmbi:

¹⁸ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nūna rä hnini na, nū rä N'yohu bí 'yε mahets'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xänbäte ngue rä ley. Nūya p'uya, guehya da zänbī ngue da dū. ¹⁹ Di dāpyø ja'i hīngyø judío. Da denni, di unī, 'nε di cuatrá pont'i ngue da hyo. Pε rá hyu pa di bēnnate.

Ra Jesús bi sifi ngue rä Jacobo 'nehra Xuua di nja yø cargo xtá nhets'i.

²⁰ Nūna rä Jacobo 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u rä Zebedeo ya, 'dap'u 'youi rá mamá, bi guarbu 'bähra Jesús. Bi ndantyøhmu na rä xisu, bi xifi ngue da 'yørpa rä mate na rä hya nne da xifi. ²¹ Rä Jesús bi 'yεmbi:

—¿Tema mate gui nne ga øt'a'i? —bi 'yεmbi.

Rä xisu p'uya bi 'yεmbra Jesús:

—Dí nne ngue nup'u ha gui mmī ngue gui ndast'abi, gui unna nt'edi ya yoho mā ts'ant'u 'bucua, ngue n'na di mihni n'yēi, n'na di mihni gaha.

²² Pε mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ts'ant'u:

—Ague n'yø, hīngui padī te rá nsäui na rä hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohmi'a rä n'u ja ngue gä thocä? Porque nūgä mathoguitho ja ngue di angä yø ja'i —bi 'yεmbi.

Bi 'yεnyø ts'ant'u p'uya:

—Ahá, da zä gä sägä'be ra n'u.

23 *Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:*
—*Majuani* ngue ngu'a,
xandøngu ra n'u ja ngue gui
sãui, tengutho ra n'u ja ngue
ga thocã. Mathoguitho di
an'au yø ja'i tengutho ja ngue
díngã yø ja'i. Pɛ nuna ra hya
guí mmammi, hĩndi tocagui
ngue go ga sãnni to di mip'u
ja ma n'yɛi, ogue to di mip'u
ja ma gaha. Ma Papá'a ya xa
nzãnni to di mi n'na ngu n'na
ma hyo.

24 *Nuna ra hya ähya yo nc'ɛi*
di n'yohu, bi mbøcue 'mø mi
bahya mi 'det'a yø xädi ra
Jesús. 25 Pɛ ra Jesús bi peti
gätho yø xädi, bi 'yɛmbi:

—*Ya guí pahmu* ngue yø
dast'abi xa t'ets'i, co gätho
mi'da yø ts'ut'abi 'bup'u ja yø
hnini, gã di manda yø ja'i. Nu
te di manda yø ts'ut'abi ngue
da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. 26 Pɛ
nu'ahu, 'yo guí nne ngue guí
mandathohu yø ja'i. Nu ra
ja'i nne ngue xtã nhets'i rá
cargo da mɛfi, guehna ra ja'i
jatho ngue di mpefi da mäxyø
mmic'ɛiui na. 27 A nu'ahu ya,
nu'a da ne di m'met'o ngue
gätho yø amigo ya, guehna
jatho da gohi ngue ni mɛfihu
na. 28 Conque ra N'yohu bí
'yɛ mahets'i, himbi 'yɛhɛ ngue
n'narbu da mi di mandatho.
Sinoque bi 'yɛhɛ ngue di
mpefi da mäxyø ja'i. 'Nɛ hinga
høndra 'bãxte da 'yøt'e, asta da
du ngue da yãni xandøngu yø
ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø
xädã.

29 *Mi bømp'u ja ra hnini Jer-*
icó ra Jesús, bi ntet'i xandøngu

yø ja'i. 30 *Nup'u ja ra 'yu*
i nthogui, mi hup'u yoho yø
xädã. Mi bahyø xädã ngue
guehna ra Jesús ja ngue da
thop'u hudi. Bi mahra hmafi
p'uya, bi 'yɛmbi:

—*Ague grã Hmu,* rá
mbom'meto'i ra David, dami
huɛga'be —bi 'yɛmbi.

31 *A nu'u yø ja'i mi 'bup'u*
huyø xädã, di hejpi ngue
hĩndi mmafi. Pɛ yø xädã
p'uya, ɛna man'na ma'bɛpi
ngue nts'edi ga mafi, bi
'yɛmbi:

—*Ague grã Hmu,* rá
mbom'meto'i ra David, dami
huɛga'be.

32 *Ra Jesús bi m'mäi ngue*
øde hmat'i. Bi zonhyø xädã
p'uya, bi 'yɛmbi:

—*¿Te guí nne ngue di*
nja'au?

33 *Yø xädã p'uya bi 'yɛmbi:*

—*Ague grã Hmu,* dí nne
ngue di nzø ma dá'be.

34 *Bi huɛcyø xädã na ra*
Jesús. Bi dospabi yø dä, pɛ
'bexpi nzø yø dä. Janangue bi
mähã ra Jesús.

21

Ra Jesús bi yurbu ja ra hnini
Jerusalén, pɛ ɛspabi yø ja'i, xifi
ngue yø dast'abi.

1 *Nu'mø ya ni ma da*
zømp'u ja ra hnini Jerusalén,
ya 'yop'u ja ra nyuni ja ra
mbonza ja yø olivos. Ja
jarbatho ra hnini Betfagé. Ra
Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. 2 Bi
'yɛmbi:

—*Ni mɛ nu ja ra hnini bí*
ja nu. Nu'mø gã cut'ui ra
hnini, gui timmi p'u da nthat'i

n'na ra burru, n'youi rá basi. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to di hεc'auī ngue gui xocui ra burru, gui xihmī ngue honna Hmu. Pe damī xihmī ngue hīnda ya'atho di ndāpi.

⁴ Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja na te ra hya bi manná pøngahya Oja ngue bi 'yεna: ⁵ “Damī xihmε yø ja'i 'bεp'ε ja ra hnīni Siōn, gui 'yεmphε: Nūua guī 'bεhmε, ya bá εp'ε nī ndast'abihε da zøcua. Pe hīngra tunhni gā 'yo nī dast'abihε, bá huxā n'na ra burru ngue rá basi n'na ra mbo'øni ngue ra ndu, gui 'yεmphε”.

⁶ Nūya yoho yø xādi ra Jesús bi map'ε bi 'yεt'i ngue bá si ra burru, bá n'youi rá basi. ⁷ Mī zøp'ε 'bεhra Jesús, yø tuhū yø ja'i bi gaspa yø burru ngue bi nøpa nts'ut'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ⁸ Xangu yø ja'i di tans'yø tuhū ngue pøp'ε ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús. Mī'da yø ja'i p'εya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ε ja ra 'yu. ⁹ O made p'ε nī ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'bεfa 'da. Pe yø ja'i 'da gā matho ngue di johya, i εna:

—Nūna Oja, di japhna rá m'mεnhni 'bεcua, guehna tate naya. Guehna rá mbom'mεto ra David. Oja di japi. Maguesε na Oja bí 'bε mahεts'i.

¹⁰ Nūna ra Jesús mī yarbu ja ra hnīni Jerusalén. Gä bá yans'yø ja'i ngue bi nu. Di 'yεmbyø ja'i:

—¿Te'o nī n'yohε na n'yø?

¹¹ Mī'da yø ja'i p'εya bi 'yεna:

—Nūná ya, guehna ra Jesús, rá pøngahya Oja na, guehna ra mmεngu Nazaret ja ra häi Galilea na.

Ra Jesús bi 'yεtyø ja'i mī mpäp'ε ja ra nija.

¹² Nūna ra Jesús bi map'ε ja rá nija Oja. Nu'ε yø ja'i mī mpäp'ε thīnnija, da gue'ε mađi ntāi, gā bi 'yεt'i. Nūya yø ja'i di pøspa yø mεnyu yø ja'i yap'ε nī 'yεhε, bi 'yennba yø mεxa. 'Nε bi 'yennba yø nthuts'i'ε pä yø paloma. ¹³ Bi 'yεmbyø ja'i:

—Nup'ε ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ε ra hya ngue εn'Oja: “Nūna mā ngungā, nī hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na”. Pe nu'ahε, guī øthε ngue ja di mpeti ua yø bε.

¹⁴ Nup'ε ja ra nija, bi guatyø xādä 'nεhyø dogua p'ε 'bähra Jesús ngue bi 'yøthe. ¹⁵ Pe yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley, mī nu yø milagro øtra Jesús, 'nε bi 'yøde te mmanyø basi p'ε ja ra nija, ngue εnyø basi: “Nūna rá mbom'mεto ra David i tate na”, εnyø basi. Janangue bi mbøcue. ¹⁶ Bi 'yεmbrā Jesús:

—¿Ua hīnguī øde te mmanyø basi? Damī hejpi.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, dí øde. Pe, ua hīn gadi xāhmε'ε yø hya nt'ot'i p'ε ja ra Maca Libro, uanguī ja nt'ot'i p'ε te øtyø basi ya, ngue εna: “Nu yø t'ubasi, dague'ε sutho, gá japi ngue da 'yεts'a'i”, uanguī εna.

17 Bi zop'u yø ja'i p'uya, i map'u ja rā hnini Betania, ja bā n'oxp'u.

Rā Jesús bi otra za ngue ra igo.

18 Mī hyaxp'uya, hōmbá pengui, i ma Jerusalén. Nup'u ja rā 'yu p'uya, nuna rā Jesús bi zā ngue tū manthuhū. 19 Bi hyanda n'na nza rā igo p'u ja rā nen'yu. Bi ma bā nū 'mø ngue di zadi. Pē hīnte mī zadi, sinoque hōntho xi c'amyø xi. Rā Jesús bi 'yēmbra za:

—Ya hīnni mantho di nzuhni ndāt'ā ya grā za —bi 'yēmbi.

'Bexpī m'manhna za ngue da 'yot'i. 20 Mī nū yø xādi rā Jesús ngue ya fūdi otra za, di 'yøtho hanja. Bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Hague nja ngue n'na zihmantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yēmbi.

21 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbiyø xādi:

—Majuani dí xi'ahū, a nū'mø guí εc'ēihū xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihmū, 'nē hīngui yobēni ni mmāihū, hīnga hōnt'a te gá nuhū dá japā rā za da zā guí 'yøthū, sinoque da zā guí 'yēmphū rā nyūni ja nu: “Dami 'uegue grā nyūni, i map'u ja rā jathe”, guí 'yēmphū. Rā nyūni p'uya da 'uegue, di map'u guí xihmū ngue di ma. 22 Janangue nū'mø te guí āphū Oja, dami 'yēc'ēihū ngue di 'da'ahū Oja te guí āphū. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yāphū.

Nu'u yø n'yohū 'bet'o ngue yø judío bi 'yānna Jesús ngue to bi unna nt'ēdi te øt'e.

23 Mī zōmp'u ja rā nija rā Jesús, bi xānnbā rā hyā yø ja'i. Mēnte xānnbate p'uya, bi guatyø hmū yø mmācja conyø n'yohū 'bet'o ngue yø judío, bi 'yēmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i rā nt'ēdi'a te guí øt'e?

24 Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nugā xquet'a gā øt'ahū n'na rā nt'ānni ya. Pē gue guí xicjū hanja'a rā hyā gā ān'nahū, n'namhma ngue xquet'a gā xi'ahū to bi 'dacā rā nt'ēdi'a te dí øt'ā ua. 25 Xiya, ¿te'o bi unna nt'ēdi rā Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yø ja'itho rá nt'ēdi'a te bi 'yøt'e?

Yø ja'i p'uya, di n'yānni te di dadī. Di n'yēmbi:

—¿Teni 'be'a gā xihmū ya 'mø? Nū'mø gā xihmū ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, da 'yēnjū p'uya: “Xina rā hyā bi manna Xuua connā ngueque, ¿hanja ngue hīngā 'yēc'ēihū 'mø?” da 'yēnjū p'uya. 26 A nū'mø gā xihmū ngue yø ja'itho bi unna nt'ēdi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i. Porque gātho yø ja'i εc'ei ngue rá pøngahya Oja nā rā Xuua.

27 Mī dahyø ja'i p'uya, bi 'yēmbra Jesús:

—Hīndi paçāhe to bi unna nt'ēdi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Ya hīngā xicjū nā rā hyā dí ān'nahū, ni xīnga guecā gā

xi'ah_u to di 'dacr_a nt'ēdī n_a te dī ōt'e.

Ra Jesús bi h_ey_epp_a r_a h_ya yoho y_o ts'unt'u.

²⁸ Ra Jesús bi 'y_emby_o ja'ī yaui:

—ζTengu p'u gdī b_emhm_u n_a r_a h_ya g_a mmang_a ya? N'na r_a n'yoh_u di si yoho y_o ts'unt'u. D_a 'y_emb_a n'na'u y_o ts'unt'u: “Ague ts'unt'u, n_i ma r_a 'b_efi p'u ja m_a huahig_a”, d_a 'y_emb_i. ²⁹ Nu'a r_a ts'unt'u t'etr_a 'b_efi, d_a 'y_entho: “Nug_a h_ing_a mma”, d_a 'y_embr_a pap_a. P_e m'mefa p'uya di p_ähr_a n'yomf_en_i, d_a ma r_a 'b_efi t'et'i. ³⁰ Nu'a man'na r_a ts'unt'u p'uya h_onda xifi ngue d_a ma r_a 'b_efi. Nun_a r_a ts'unt'u p'uya d_i n'un_ni ngue d_a ma r_a 'b_efi, d_a 'y_emb_i: “Ah_a pap_a, g_a mmag_a 'm_o”, d_a 'y_emb_i. P_e h_imma juan_i ngue d_a ma. ³¹ Xiya, ζndana gueh_na ya yoho y_o ts'unt'u ngue bi 'y_ot'e te d_i m_anda r_a pap_a?

M_i dahy_o ja'ī p'uya, bi 'y_en_a:

—Gue'a r_a ts'unt'u r_a m_adi bi ts'of_o, bi 'y_ot'e te d_i m_anda r_a pap_a —bi 'y_emb_i.

Mah_om_bi 'y_en_a Jesús:

—Maju_an_i d_i xi'ah_u, ngue y_o ng_uth_ai 'n_ehy_o xisu ngue y_o 'y_ots'om'm_ai, man'na m'met'o d_a zo r_a 'y_e Oj_a'u ngue'ah_u. ³² Porque r_a Xuua bi 'y_otr_a nxixy_a, b_a ēh_e bi x_än'n_ah_u r_a 'y_u nju_antho, p_e h_ing_a 'y_ec'ēih_u te b_i m_a. P_e nuy_a y_o ng_uth_ai 'n_ehy_o xisu ngue y_o 'y_ots'om'm_ai, bi 'y_ec'ēi te b_i m_ann_a Xuua.

P_e nu'ah_u, madague'a gui nnuh_u te ōty_o ja'ī di p_ähy_o n'yomf_en_i ngue h_ep'u r_a nts'o g_a 'yo, p_e h_ing_a ne xqui p_ähn_i n'yomf_en_ih_u ngue xqui 'y_ec'ēih_u te b_i m_ann_a Xuua.

Ra Jesús bi h_ey_epp_a r_a h_ya n'na r_a huah_i ngue r_a jomhm_i.

³³ Dam_i 'y_ohm_u ha r_a nja n_a r_a h_ya g_a h_yec_a ya. N'na r_a n'yoh_u bi 'y_ot'a n'na r_a nu_a'uva. Bi f_ot'e g_a r_a häi. Bi hoqui hap_u d_a d_e'my_o uva 'm_o b_i nja. 'N_e bi hocr_a n'n_oque hap_u d_a m_ihr_a m_ah_ui. Bi hyon_i to d_a gonhui r_a huah_i, n'namh_ma ngue nu'm_o b_i nja y_o uva, d_i t'un_na mm_eh_ui'a te di tocabi. B_i ma yap'atho r_a mm_eh_ui p'uya.

³⁴ M_i z_onn_a pa d_a th_ecy_o uva p'uya, nun_a r_a mm_eh_ui b_i m_enhy_o hm_iqui ngue d_a t_u y_o uva di tocabi. ³⁵ P_e nu'ū y_o m_efi m_am_bi 'b_hp'u b_i ja r_a huah_i, bi b_ennb_ab_i y_o hm_iqui r_a mm_eh_ui ngue bi an_i. B_a ho 'da, b_a p_undo 'da. ³⁶ R_a mm_eh_ui p'uya man'na xangu y_o hm_iqui h_om_bi m_ennb_u b_i ja r_a huah_i. P_e nu'ū y_o m_efi ya m_am_bi 'b_hp'u ja r_a huah_i, mah_om_bi an_yo m_efi b_i z_omp'u 'b_hi.

³⁷ R_a nzegui p'uya, nun_a r_a mm_eh_ui ya r_a ts'unt'us_e b_i m_ennb_u b_i 'b_hy_o m_efi conhui r_a huah_i. Bi 'y_en_a: “Nuy_a, ma g_a p_enhn_a n_a m_a ts'unt'ū ya. Nu'm_o b_i n_u y_o m_efi p'uya, d_a n_u m_ans_u, porque m_a ts'unt'ū na”, bi 'y_en_a. ³⁸ P_e nu'm_o m_i z_omp'u 'b_hy_o m_efi n_a r_a ts'unt'ū r_a mm_eh_ui, y_o m_efi d_i n'y_em_bi: “Nun_a ya,

guehna ra ts'ant'u ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya ma mmethu ra huahi", di n'yembi. ³⁹ Bi bennbabi ra ts'ant'u ra mmehui p'uya, bi gajmaxots'e ra huahi, ja ba hop'u.

⁴⁰ Nuna ra Jesus, bi 'yanyo ja'i, bi 'yembi:

—Xi'mo ya bi nja ya yo hya di xi'ahu ya, zteni 'be'a da 'yotra mmehui 'mo bi zomp'u 'banyo mefi conhui ra huahi?

⁴¹ Bi 'yenyo ja'i 'mo mi dadi:

—zTe 'be'a da jap'u 'mo? Ga da hyo'u yo mefi ngue yo dondo, hinda huequi. Nu'a ra huahi p'uya, n'nan'yo mi'da yo mefi honda gonhui ra huahi. Nuya yo mefi da gonhui ra huahi p'uya, nu'mo bi zonna pa da thucyo uva, di dapra mmehui'a te di tocabi.

⁴² Ra Jesus mahombi 'yembyo ja'i:

—Gui pahma xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yo hyonnigu, guehna ra do bra 'bebo p'u bra fahra jado na. Nguna ra hya xa nzan'Oja ngue di nja ya. A nuju p'uya, di emhma ngue mazihotho te ot'Oja”, enna hya.

⁴³ Janangue nuyá, mi ja ngue xqui sohu ra 'ye Oja, pe ya hin'na ya. Nu'u yo ja'i da zo ra 'ye Oja ya, gue'u yo ja'i da 'yotra nho i nne Oja da 'yotyo ja'i. ⁴⁴ Nu ra ja'i da zoxma xots'e ra do, da fohra ja'i. A nu'mo da dahra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

⁴⁵ Nu'u yo hmu yo mmäcja 'nehyo fariseo mi 'yohna ra hya bi hycra Jesus, bi n'yo yo mmäi ngue go sihna ra hya na. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesus ngue xta ngot'i. Nja ngue bi zupi xti mbocue yo ja'i, janangue himbi bent'i. Porque gätho yo ja'i embi ngue ra pongahya Oja na ra Jesus.

22

Ra Jesus bi hycra ra hya n'na ra dants'ihme di nja.

¹ Ra Jesus mahombi hyoni te gui hycra yo hya xihyo ja'i. Bi 'yembi:

²—Nuna Oja bi 'bu mahets'i di mbita yo ja'i ngue da zo ra 'ye. Entho n'na ra dast'abi di mbita yo ja'i ngue da nu ra ngo 'mo bi nthatra ts'ant'u.

³ Bi menhyo mefi ngue da si yo ja'i nuya xa mbita ngue da nu ra nhati. Pe nu'u yo ja'i ba ts'i, himbi ne ba eh. ⁴ Mahombi menhmi'da yo mefi p'uya, bi 'yembi: “Ga 'youi, ba xihmi yo ja'i ya xta mbitaga, ngue ya xta nsä tengue da ts'i. Ya xta ho ma ndani xi noqui. Ya xta nsä xanho. Ba xihma ngue da eh da nu ra nhati”, bi 'yembyo mefi. ⁵ Pe yo ja'i bi ts'i himbi ne ba eh. Nu'a n'na nc'ei bi ma dra 'befi ra huahi. Man'na nc'ei p'uya, di sigue ngue mpätho. ⁶ Mi'da yo ja'i p'uya bi bentyo nzite xi menhna ndast'abi, bi uni, bi hyo 'da. ⁷ Ra dast'abi p'uya bi 'yemmi bi mbocue. Bi menhyo soldado ngue da ho'u yo ja'i bi ho yo nzite. Ba

urpabi yø hnini ya yø hyote. ⁸ Mahømbi 'yεmbyø mēfi p'uya: “Nugā ya xtā nsā ngue rā nthati di nja, pε nu'u yø ja'i ya xtā zofo, hinni 'yup'u ngue xtabā thocua'u. ⁹ Pε nuya ni mähā p'u ja yø 'yu ya. To bi zā mā ja'i gui nthεh, bá xihmε ngue dā εhε dā nu rā nthati”, bi 'yεmbi. ¹⁰ Nu'u yø mēfi p'uya bi map'u bí ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthεui, gā bá si. Bá si yø ts'oc'ei, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'u ja rā ngu.

¹¹ Rā dast'abi p'uya, mi yut'ambo rá ngu ngue dā nu yø ja'i xi ts'ofó. Bi nu p'uya ngue 'bap'u n'na nc'ei hingui he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue rā nthati. ¹² Bi 'yεmbaya: “Ague n'yø, ¿hague xqui cātua ya? 'Nε hingui he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu rā nthati”, bi 'yεmbi. Pε nuna rā n'yohε hinte gā ndátho. ¹³ Rā dast'abi p'uya bi 'yεmbyø mēfi: “Nuna rā n'yohε 'bucua, dami turpau yø gua 'nεhyø 'yε. 'Yεmmi p'u thi ja rā 'bexui, ja di nzomp'u, 'nε ja di guxpε yø ts'i”, bi 'yεmbi. ¹⁴ Porque xangu yø ja'i bi ts'ofó, pε ziyohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsuiui rā Jesús ngue dā 'yεmbi hingui ja ts'edi di njutra mēnyu i nji.

¹⁵ Yø fariseo p'uya bi nhεcahya ha di japi ngue dā jupátho häi te gā ya rā Jesús para ngue dā zäp'u di yapá m'mēfa. ¹⁶ Janangue bi menhyø n'yohε p'uya, bi

mähā 'da yø ja'i rā Herodes ngue bá nyaui rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grā xänbáte, di pacáhe ngue grā hoga n'yohε, porque gā pønmanho rā hya gui mma. Majuani ngue gui xänbáte'a rā hya nne Oja ngue gdá n'yohε. Ni xingui su'a te mbεn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohε gui yaui, pε hingui su gui xifi ndana rā hya majuani. ¹⁷ A nuyá, di nne gui xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu áhra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Pε rā Jesús ya patho te mbεnnbabi yø ja'i nguehna rā nt'änni ørpe, i sāmhyatho. Bi 'yεmbaya:

—¿Hanja ngue gui sāmhyagah?

¹⁹ Dami 'yurcahε rā mēnyu nu'a gadi umhmε 'mø bi gap'ahε rā mēnyu rā dast'abi.

Bi unna mēnyu p'uya ngue dā nu. ²⁰ Mi nu rā mēnyu rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿To rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua? ¿To rá thuhū nā rā thuhū n'youi rā mēnyu?

²¹ Mi dahyø ja'i yaui rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Guehna rā dast'abi naya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthε ya, dami unhnε rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Dā gue Oja p'uya, dami unhnε'a te di tocabi.

²² Nuna rā hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsuiui, di

'yøtho, ya hĩmbĩ zā ha xti japi te mbɛnnbĩ. Bi zop'ũ p'ũya.

Bi manna Jesús ngue di bɛnnate yø ánima.

²³ Nu'a ra pa'a p'ũya, bi ma 'da yø saduceo, nuyya ɛmbĩ ngue hĩndĩ bɛnnate yø ánima. Bi 'yɛmbra Jesús:

²⁴ —Ague grá xännbate, nup'ũ ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ũ ra hya ngue ɛna: nu'mø bi du n'na ra n'yohũ, 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohũ ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basĩ tengutho 'mø xti m'mahyø basĩ ra ánima.

²⁵ A nuyá, nuua dí 'bahmũ ya, xi'mø ga ɛhmũ ngue di 'bũ'i yoto ma'yohũ ngue ɛdadĩ ncu. Nu'a ra n'yohũ ma da, di nthatĩ. Pɛ da 'yɛhra pa da du, 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ. Janangue nu'a rá n'yohũ ra ánima m'mɛfa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a.

²⁶ Pɛ xquet'a da du ra n'yohũ 'nɛ hĩndĩ m'mahyø basĩ. Di siguethe di nthatra xisu 'mø bi du ra ndø, asta gue'mø bi du gá yoto ma'yohũ. ²⁷ Mĩ zadi ngue bi m'mahmĩ gá yoto ma'yohũ na ra xisu p'ũya, xquet'a 'nɛhse ra xisu da du. ²⁸ A nuyá, xi'mø ra pa danĩ bɛnnate yø ánima ya, ɛndana gue'a ya yoto ma'yohũ rá mɛti ra xisu? Porque gá bi m'mahmĩ.

²⁹ Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguí padĩ ha rá nja ra hya guĩ mmamhmũ. Porque

hĩnga guep'ũ gá ndĩnnĩ mmaihũ'a te ra hya nt'ot'i p'ũ ja ra Maca Libro. 'Nɛ hĩnguí pahmũ hangũ rá ts'edi Oja i ja. ³⁰ A nu'mø bi bɛnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxɛ Oja bí 'bũ mahɛts'i, ya hĩndĩ nthatyø ja'i. ³¹ Nuna te ra hya nt'ot'i p'ũ ja ra Maca Libro, ja di nɛqui p'ũ ngue di bɛnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ũ ra hya bi man'Oja ngue bi 'yɛna: “Guecä drá Ojagá ngue ra Abraham. Drá Ojagá ngue ra Isaac. Drá Ojagá ngue ra Jacob”, bi 'yɛn'Oja. ³² Ja di nɛqui p'ũya ngue nup'ũ 'bũ Oja, hĩnguí tu yø te yø ánima.

³³ Mĩ 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuyayø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da yøtyø ja'i.

³⁴ Mĩ 'yøhyø fariseo ngue ra Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhɛcá hya p'ũya ngue honĩ ha di japra hya da xihra Jesús. ³⁵ Nu'a n'na'ũ yø fariseo xännbate ra ley, bi ma bá sãmhya ra Jesús, bi 'yɛmbĩ:

³⁶ —Ague grá xännbate, xi'ũ yø hya nt'ot'i p'ũ ja rá ley Oja, ɛndana ra hya ɛxa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

³⁷ Mĩ dahra Jesús, bi 'yɛmbĩ: —Nuna ra hya guĩ ännui, guehna ra hya ngue ɛna: “Damĩ ja ndummai ngue mathoguitho guĩ mahmũ Oja co gátho ni mmaihũ. Hønt'a guĩ mbɛmhũ'a”. ³⁸ Nuna ra hya naya, guehna ɛxa ma

datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya. ³⁹ Nuna rá yoho rá hya di manda Oja p'uya, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rá hya ngue εna: "Damí mahni mmic'εiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i", εnna hya. ⁴⁰ Guehya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gátho mi'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gá mi'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nεhyø pøngahya Oja, høntho xännbabi yø ja'i ha di ma Oja, co 'nεhyø mmic'εiui di madi.

Rā Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

⁴¹ Nup'ua 'bähra Jesús, tobe 'bärpátho yø fariseo. ⁴² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Xi'a t'εmbi rá Cristo, ¿ua guí pahma to rá ts'ant'ua'a?

Yø fariseo p'uya bi 'yεna:

—Nu'a rá Cristo, gue'a rá mbom'meto rá David —bi 'yεmbi.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Pe ¿hanja na rá hya bi bεnnbabi rá Espíritu Santo rá David 'mø? Porque rá David, bi ma ngue rá Hmu'a rá Cristo. Rā David bi 'yεna: ⁴⁴ "Nuna Oja, nu'mø mi zojbagui ma Hmu, nguna rá hya bi xifi, bi 'yεmbi: Damí micua ja ma n'yεigä ya, asta gue'mø gá øt'e ngue guí manda gátho'ua ni nsaiui", bi 'yεmbi. ⁴⁵ Ja di nεqui p'uya ngue rá David, nu'mø nnønna Cristo, ni hutí ngue rá Hmu. Janangue rá Cristo di nεqui ngue hingra

ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto rá David.

⁴⁶ Ni xinga n'na nc'εi xta mbadi te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi mu'a rá pa'a p'uya ngue nuya yø nsaiui rá Jesús bi zu ngue nimantho xta 'yørpabi yø nt'änni.

23

Rā Jesús bi xihyø ja'i ngue hinda 'yøt'e tengutho øtyø xännbate ngue rá ley 'nεhyø fariseo.

¹ Rā Jesús bi zofø gátho yø ja'i co 'nεhyø xädi, bi 'yεmbi:

² —Nu'ua yø xännbate ngue rá ley 'nεhyø fariseo, guehya εmbyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate te gá mbønna ley bi 'yotra Moisés.

³ Janangue nuya yø hya di manda ngue guí 'yøthæ, damí 'yεc'εihæ. Nu'mø te di 'bep'ahæ ngue guí 'yøthæ, damí 'yøthæ. Pe 'yoguí øthæ tengutho gá 'yo ya yø xännbate ya, porque nuyá, nu'a rá hya xännbate, hingra gue'a øt'a. ⁴ A nuna rá ley xännba yø ja'i ngue da 'yøt'e, hñjonguí hāt'i da 'yøt'e. Porque εntho rá ndate 'bení di düt'yø ja'i, pe yø ja'i hñguí hāt'i da düt's'i. Ni xinga n'na rá saha di nne di mfäxte ngue di tøxra 'bení.

⁵ Nu te gá øt'e, gá 'yøt'e ngue høntho di 'yεxpæ ha 'bahyø ja'i. Porque di ho te øt'e, ngue nup'ua ja yø dε 'nep'ua ja yø guyæni, xa cuatyø sacua ngue nt'ot'i rá hya Oja. 'Nε di ho ngue söt'a häi yø he. ⁶ Nup'ua ha øt'a ngo yø ja'i, da guerp'ua ja yø nija, huantho yø

nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. ⁷ 'Nε di ho ngue nup'u ja yø tãi, di respeta yø ja'i ha gui zengua. 'Nε di ho 'mø t'εmbi ngue yø xännbate.

⁸ Pε nu'ah, 'yo gui nne gui 'yεx ngue di hu'ah yø ja'i ngue gyø xännbateh. Porque n'natho ni xännbateh 'bui, gue'a εmbyø ja'i ngue ra Cristo'a. A nu'ah, gä gadi ncuthoh. ⁹ Nūua ja ra häi, 'yo toni ja'i gni hutu ngue ni Papáh. Porque nu'a ni Papáh, hōnda n'na i 'bui, pε mahεts'i bí 'bui. ¹⁰ 'Yo gui nne da 'yøt'e ngue yø hmu'ah yø ja'i. Nu'a da 'yøt'e ngue yø hmu yø ja'i, hōndra Cristo'a ra hmu. ¹¹ Nu ra ja'i di mpefi ngue fäxrá mmic'εiui, guehna tate na ngue gätho'ah. ¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'atho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'u ga mbεni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Rā Jesús bi mā te øtyø xännbate ngue rā ley, da guehyø fariseo.

¹³ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Go gui coth ra 'yu, hin gadi japh yø ja'i ngue da zo rá 'yε Oja bí 'b'u mahεts'i. Ni xinga gue'ah gui nne gui soh rá 'yε Oja. Nu'u yø ja'i nne ngue da zo rá 'yε Oja, hin gadi japh.

¹⁴ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo,

hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Porque gui tunnabah yø ngu yø 'danxu. Gui hät'i ngue gui εmbi gui xännbah te pεts'i. Pε para ngue gui corpah yø dä yø ja'i, ndø ya'atho gui mmat'Ojah. Pε nuyá, mathoguitho rā castigo gui thohm ngue gui njah p'u.

¹⁵ Ague gyø xännbateh ngue rā ley conyø fariseo, hague ngu rā n'u gui thohm, ngue himma juani gyø hoja'ih. Ndap'u bi zä gui 'yoh u a ja ra häi, gui 'daxh yø jathe ngue gui homhm yø ja'i da dēna hya gui xännbateh. Nu'mø ya gä 'bäth n'na ra ja'i ngue da dēna hya gui xännbateh, nuna ra ja'i gui 'bäth, da gohi ngue ndoble rā castigo da thop'u ja ra nidu ngue'ah.

¹⁶ Nu to gä gui xännbateh rā hya 'nε hingui pahm teni bōnna hya gui mmamhm, hague ngu rā n'u gui thohm. Porque nuya yø ja'i di yat'a n'na rā hya ngue da 'yøt'e, 'nε bi 'yεxā ntestigo rā nija, gui xännbateh yø ja'i ngue hingui ja ts'edi di nja'a rā hya bi manna ja'i. Pε nu rā ja'i εxā ntestigo rā oro ja mbo rā nija, gui xihm rā ja'i ngue ja ts'editho da 'yøt'a te rā hya bi mā. ¹⁷ Pε ngue mā'bēdi ni mmah, hingui timhm teni bōnna hya gui mmamhm. ¿Ua gui εmhm ngue mits'u tate rā oro ngue rā nija, nuna øt'e ngue xandaxqui rā oro? ¹⁸ Xquet'a nuya yø ja'i εxā

ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yot'e, gui xännbahua ra ja'i ngue hingui ja ts'edi da 'yotra ja'i'a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i'a ra 'bøt'e xa jäxpua ja ra altar, gui xihmua ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yotra ja'i na ra hya bi ma. ¹⁹ Pe ngue ma'bedi ni mmaihua, hingui timhmua teni bønna hya gui mmamhmua. ¿Ua gui emhmua ngue mits'u tate ja rá ts'edi ra 'bøt'e ngue ra altar, ngue'a ga nduxqui ra 'bøt'e? ²⁰ Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga høndra altar exa ntestigo, sinoque exa ntestigo'a te gä ja p'u ja ra altar. ²¹ A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga høndra nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bup'u ja ra nija exa ntestigo ra ja'i. ²² Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a rá nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guese Oja p'uya, porque go bi hup'u bi ja rá nthuts'i mahets'i'a.

²³ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Nu'a ra diezmo gadi unhnua Oja, gadi unni te gä gui timhmua asta ra xac'andehe gadi unhnua ra diezmo Oja. Da guehra anís, da guehra comino gadi unhnua ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nup'u ja ra ley, i mmamp'u man'na ra hya ngue ja ts'editho gui 'yøthua. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui n'yo manhohua, 'nε di nja

ni nhuεcatehua, 'nε majuaní ngue gä da gue'a te gdi n'yohua. Guehna ra hya ja ts'editho ngue gui 'yøthua naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhnua Oja. ²⁴ Nuya te gäma hya gui xännbatehua, 'nε hingui pahmua te ni bøni. Go gui ørpahua masu ya yø hya zits'utho ja ts'edi, pe nuya yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøthua, hinga εgui ørpahua masu xanho ya.

²⁵ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque maxøts'etho di nεqui ngue gyø hoja'ihua, pe mbo ni mmaihua, gyø bεhua ngue hont'a te pes'yø ja'i so ni mmui gui hyannbahua. ²⁶ Ague gyø fariseohua, hingui tinni mmui teni bøn'a gui øthua. 'Be da bo mbo ni mmaihua, n'namhma ngue 'nehma xøts'e ni do'yohua di nεqui ngue xtanho.

²⁷ Ague gyø xännbatehua ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmua, ngue himma juani gyø hoja'ihua. Porque nu'ahua, tengutho yø panteón, ngue mazihotho gui nεqui maxøts'e ngue mat'axqui, pe mbo yø panteón mandø nts'otho ngue yup'u yø do'yo yø ánima. ²⁸ Gui njathua p'uya, maxøts'etho di nεqui ngue xanho te gni 'yohua, pe mbo ni mmaihua, madits'u ha dadi nεqui p'u'a tengue majuaní, høndra nts'o i ja mbo ni mmaihua.

29 Ague gyø xännbatehü ngue rá ley conyø fariseo, hague ngu rá n'ü gui thohmü, ngue himmä juani gyø hoja'ihü. Nüya yø pøngahya Oja xä tho manjam'mø, go gadi hojpañhü yø panteón. Nüya yø ánima xä 'yøtra nho, astä xcá japhü yø döni yø do 'bäp'ü ha o yø ánima.

30 Guí emhmü p'üya: “Nü'mø xcabá m'mühmü'ü yø pa bá m'mühmä mboxitahü, hñxcá fäxü ngue xcä hohü yø pøngahya Oja”, guí emhmü.

31 Pë nü'mø ngue nguna rá hya guí mmamhmü, ya guí pahmü xanho ngue yø basi'ahü yø hyote nüya bi hyopyø pøngahya Oja. 32 ¿Te guí tömhmü ya? Dami 'yøthü nts'edi tengutho xä 'yøt'a m'met'o ni mboxitahü.

33 Guí 'bühmü tengutho yø c'eya ngue n'youi rá ndate. ¿Ha di zä guí mpomhmü rá castigo p'ü ja rá nidu? 34 A nüyá, gä penhnä yø pøngahya p'ü ha guí 'bühmü, gä penhnä p'ü yø bamhya, gä penhnä p'ü yø xännbate. Nü 'da'ü p'üya guí hyohü, guí cuathü rá pont'i. Mi'da p'üya, guí emhmü p'ü ja yø nija. Mi'da p'üya guí cühmü, nü'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhmü.

35 Janangue nup'ü ha guí 'bühmü, gä ja dá ma ma pen'nahü p'ü rá castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xä tho. Dä fup'ü bá tü rá hoja'i Abel astä guerp'ü i ntü rá ts'ant'ü rá Berequías, nuna rá Zacarías bi hyo ni mboxitahü

p'ü ha guí nhyacui rá nija rá altar. 36 Majuaní dí xi'ahü ya, ngue nuna rá castigo ja ngue di nja, nguna dá thogui gátho yø ja'i 'bühya.

Rá Jesús bi dár'man'ü rá mmüi 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

37 Ague gyø mmenguhü Jerusalén, gue'e gui hophü yø pøngahya Oja, dá gue'ü yø mamhya Oja bi 'ben'nahü gui pændothohü. Xangu yø nnidi dá ne ngue gä pen'nahü tengutho rá öni 'mø di petyø basi ngue di huit's'i conyø zahua, dädi ja'ahü p'ü. Pë hingá nehü. 38 A nüyá, dá hyec'ahü p'ü Oja ya. 39 Dí xi'ahü ngue ya hnini mantho gui nnujü astä gue'mø dá 'yehra pa guí 'yemhmü: “Di japrá m'menhni Oja bá penhua”, guí 'yemhmü.

24

Bi manna Jesús ngue bá ep'ü rá pa dá xotra nija.

1 Nuna rá Jesús mi bömma xøts'e rá nija, ya ja ngue dá ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja rá nija. 2 Rá Jesús bi 'yembi: —Ya guí nnuhü te ja rá nija ya. Pë gä xi'ahü'a te majuaní. Nuna rá nija naya, bá ep'ü rá pa dá xotyø ja'i ná. Xøgue di nxädi, hin hapü nmi nequi rá nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzequi yø pa.

3 Nup'ü ni hyandra nija, ja ni gop'ü rá nyuni bí ja rá mbonza ja yø olivos. Ja i mep'ü yø xädi rá Jesús. Bi

mip'ua bi zoni. Bi guatyø xädi p'uya ngue yasëui, bi 'yëmbi:

—Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra njja yø ja'i. 'Në dami xicje tema hmëya di nja'mø guá ehë, da gue'mø bi gua'a nximhäi, te 'bë'a ma hmëya di nja.

⁴Mi dahra Jesús, bi 'yëmbyø xädi:

—Dami mfähmu xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahü. ⁵Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yëmbyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yëmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁶Nu'mø gá 'yøhmü ngue ya ja yø datünhni, ogue gui 'yøhmü ngue ya ja ngue di nja yø tünhni, 'yo sä guí sühü. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pë hinga gue'ü yø hmëya'ü ngue rá nze GUI. ⁷Da nangyø nación ngue da 'yörpa ra tünhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yörpa ra tünhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thüü, di nja yø guëhi. Di 'yan'ahäi ndap'ü bi zä. ⁸Ja da fap'ü ra n'ü ja ngue da tho'a m'mëfa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ü, da ts'üi.

⁹Da ma madä'i ngue da ma ma'ün'ahü, 'në da tho'ahü. Ndap'ü bi zä da zü'ahü yø ja'i ngue guí ëc'ëigahü. ¹⁰Xangu yø ja'i da hyep'ü yø nt'ëc'ëi. Asta di däsë yø mmi'yëc'ëiui da züi. ¹¹Xangu yø fëhni pøngahya di m'müi, da 'yëna ngue Oja di bënnbäbi ra hya

da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a. ¹²Nu'mø ya bi zëhra nts'o, xangu yø ja'i da 'yëspü'a guí mahyø mmi'yëc'ëiui. ¹³Pë nu ra ja'i hinda hyëgagui, xinda hangü ra n'ü da thogui, gä da zëti, guehna ra ja'i di nyänná te nä. ¹⁴Hante ngue da zëgui te ja ngue gä di nja, da ma ma'yoni nä ra hoga 'da'yo hya gä rá ngüni mximhäi n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'ü di nzo rá 'yë Oja.

¹⁵Xquet'a guí nuhü ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'ü ja ra xëqui madaxquibi, ja di ts'omp'ü yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmüi 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) ¹⁶Nu'mø gá nuhü ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bap'ü ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ü ja yø xanthø. ¹⁷Nu ra ja'i di tømha xøts'e rá ngu, 'yo di ëna ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁸Nu ra ja'i di 'yo ra 'bëfi, händi ma rá ngu ngue da ca rá tühü, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹Pë huëcate yø xisu di hadyø bas'i'a ra pa'a, ogue di sadyø bas'i. ²⁰Dami 'yäpü Oja ngue nuyä yø hya ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xtä nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja. ²¹Porque xandøn'ütho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hijnjam'mø xa njap'ü asta gue'mø mambá fua nximhäi. 'Në ya hinni mantho da hnu

ngue mahōndi njap'u. ²² Nūna Oja, ya xā nzānni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hinjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xā huanhni.

Rā Jesús bi mā ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya εc'ei.

²³ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui εc'ei'u ya yø ja'i da 'yēn'ah'u: "Nūua, ja bí 'bucua rā Cristo", ogue da 'yēn'ah'u: "Ninguehnu ja bí 'buhnū", da 'yēn'ah'u. ²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yēmyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yēmbi: "Go guecä rá pōngahyagä Oja ya", da 'yēnā. 'Nē da zä da 'yøtyø milagro. Nūya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nūya yø thanhni Oja ya. ²⁵ Pe nuyá, dadi 'bet'o'ah'u ya yø hyā ja ngue di nja m'mēfa.

²⁶ Nu'mø toni ja'i da 'yēn'ah'u: "Nūna bí ja rā dapo, ja bí 'buhnū rā Cristo", da 'yēn'ah'u, 'yo sä gui pähā p'u ha da si'ah'u. Ogue da 'yēn'ah'u: "Nup'u bí ja n'na rā cuarto mā'yagui, ja bí 'bup'u", da 'yēn'ah'u, 'yo sä gui εc'ei'u. ²⁷ Porque nu'mø bi zōnnā pa da εhra N'yohu di 'yē mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho rā huei 'mø bí yot'i, gä handyø ja'i ndap'u bi zä. ²⁸ Nup'u ha di 'buhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa rā güenda, ja di njap'u rā castigo.

Bi mānna Jesús ngue mahōnda εcua ja rā ximhäi.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mεxui rā hyadi 'nēhra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nūna maya, di nja rā hmēya ngue rā N'yohu di 'yē mahets'i. Ndap'u bi zä darā zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohu di 'yē mahets'i, da n'youi rā gui. Da nu yø ja'i ngue maguese, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya rā corneta, nu'u yø anxε da n'youi, da mēnhni gä rá ngūni nximhäi, ngue di pērpabi yø ja'i nūya xā huanhni.

Bi nhyējpabi rā hyā n'na nza rā igo.

³² Dami pahmu nā rā hyā ga hyecä ya, ngue gdā hyējpabi rā hyā n'na nza rā igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yēza ngue bi 'dogui, gui pahmu p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Ngūnā rā hyā ja ngue di nja ya. Nu'mø gā nuhu ngue bi nja ya yø hyā dí xi'ah'u ya, dami pahmu ngue ya xma nguērpuθho gā ma εhε. ³⁴ Nūya yø hmēya dí xi'ah'u ya, dami pahmu ngue guehya di nja ya hante ngue da dū yø ja'i 'buhyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'nēcua ja rā häi hinguui zai. Pe nūnā rā hyā dí mmangä, ja para zantho nā.

Hinguui fadi tema pa da ep'u rā N'yohu di 'yē mahets'i.

³⁶ I pāsε Oja tema pa di nja ya yø hyā dí xi'ah'u. Ni xingyø anxε di padi, ni xinga

gueque dí padí tema pa dí nja, madague'a ngue rá Ts'ant'uḡui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mahra Noé, xquet'a ngu'a dí nja'a ra pa da ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, mađi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue dí nja, asta ja gue'mø ra pa mi yurbu ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue dí nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gátho yø ja'i. Mahøndi njarbatho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohu 'dap'u dađi mpefi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'u di ncani. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da gohi.

⁴² Janangue dami ndø'matehu, porque hinguí padí tema pa, tema ora da ep'u ni Hmuhu. ⁴³ Dami pahmu na ra hya ja ua, ngue n'na ra mmenniḡu, nu'mø da badi tema ora da zøhra bε p'u ja rá ngu'a dí nxui, di mfädi xanho, hĩndi n'aha. Porque hĩndi n'unĩ da sojpa rá ngu ngue da fε. ⁴⁴ Xquet'a dami njathu p'uya, dami ndø'matehu. Porque nu'a ra ora ngue hĩte di so ni mmaih, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohu di 'yε mahets'i'a.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yoho yø hmiq̄i, n'na ra hmiq̄i ngue ra 'yøde, n'na ra hmiq̄i ngue hĩgrá 'yøde.

⁴⁵ Ga xi'ahu te 'be'a da 'yøtra ja'i bi dinna mm̄ai hanja ra hya, nu te sifi da 'yøt'e, gue'a da 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiq̄i ngue da ma mafāti te'o 'bap'u ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafāti, da 'uini. ⁴⁶ Ra mm̄enthi di nthēui ra hmiq̄i nuna da 'yøt'e te di 'beprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu da dīni ngue dađi mpefi. ⁴⁷ Majuanĩ dí xi'ahu ngue nu te gä pεsrá hmu, gä di fätrá hmiq̄i. ⁴⁸ Pε nuna ra hmiq̄i ngue ra ts'oc'ei, da 'yεmp'u ja rá mm̄ai ngue hĩm'be da zøhrá hmu. ⁴⁹ Da mudi da matyø mm̄imhmiq̄iui. Da ma ra hm̄inhni p'uya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiq̄i p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hĩnguĩ tø'mrá hmu, da gue'a ra ora da zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mei, pεts'i ngue da xeni. Di 'yεmp'u ni gohyø ja'i hĩmma juani yø hoja'i. Ja di nzomp'u p'uya, nε ja di guxp̄u yø ts'i.

25

'Det'a yø hmute i hyejpa ra hya ra Jesús.

¹ Nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guĩ nhyejpabi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i ga zø conna aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ep'u. ² Nuya 'det'a yø hmute p'uya, cat'a'u yø m'mεmm̄ai, ximmi cat'a'u yø njamm̄ai. ³ A nu'u cat'a yø hmute ma'bedi yø mm̄ai, bi duxyø nyot'i, pε himbi dux hman'na ra aceite

da hyom'mø bi guahra aceite ga zø yø nyot'i. ⁴ A nuya yø hmute ngue yø njammæi bi duxyø nyot'i, pε bi dux hman'na ra aceite da hyoni. ⁵ A nu'a ra novio nthø'mi p'uya, hinha ni 'yani. Mi nnetha yø hmute p'uya, gä bi n'aha. ⁶ Mi zo made ra xui p'uya, bi t'øde ngue bá εnna hmafi n'na nc'ei, bi 'yεna: "Bá εcua ra novio ya. Ga 'yo ni ma güi c'athu", bi 'yεmbyø hmute. ⁷ Mi nangui gätho yø hmute, ya mi ts'utho zø yø nyot'i, bi ne xta xirpa man'na ra aceite ngue di nzø xanho. ⁸ Nuya cut'a yø hmute ma'bædi yø mmæi bi 'yεmbya yø hmute ngue yø njammæi: "Damj 'dacjets'u ni aceiteui, porque ma nyot'igähe ya nne da huεt'i", bi 'yεmbi. ⁹ Pε nu'u yø hmute ngue yø njammæi, εntho 'mø mi dadj: "Hinda zä'a, porque nu'mø ga 'da'ähe ra aceite gui homhmæ, m'mefa ya hin'ya te di nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni mähä p'u bi 'bä ra aceite, bá tänna aceite gui hyomhmæ", bi 'yεmbi. ¹⁰ Bi ma ra thän'aceite'u yø hmute ma'bædi yø mmæi p'uya. Pε ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsä, 'da i yutha mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'uya. ¹¹ Mi ma n'nøt'e ra goxthi p'uya, ja bi zø'u mi cut'a yø hmute xi ma ra thän'aceite, bi 'yεmbuya: "Ague grá hmu, damj xogahe ra goxthi", bi 'yεmbi. ¹² Pε ra novio bi 'yεmbi: "Majuani

dí xi'ahæ ngue nugä hindj pa'ahæ", bi 'yεmbi. ¹³ Damj njathæ p'uya, ya xquj nsähæ 'mø ra pa da εp'u ra N'yohæ di 'yε mahεts'i. Porque hingui pahmæ temæ pa, temæ ora da εhε.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue ra mentyu bi ma mafäti yø mæfi.

¹⁴ Nuna Oja bi 'bæ mahεts'i di manda yø ja'i ua, gui nhyεjpi tengutho n'na ra n'yohæ ja ngue da ma n'na ra häi yap'utho. Bi zonhyø mæfi ngue di däprá mentyu, da 'yørpabi rá 'bæfi mentye ra pa da ma. ¹⁵ N'na ngu n'na yø mæfi bi unna mentyu hangu da zä da 'yørpabi rá 'bæfi. Nu'a n'na ra mæfi bi unni cut'a mahuañi ra mentyu. Man'na ra mæfi p'uya, bi unni yo mahuañi ra mentyu. Man'na ra mæfi p'uya, bi unna n'na mahuañi ra mentyu. Mi däpra mentyu yø mæfi na ra hmu, bi ma yap'utho p'uya. ¹⁶ Nuna ra mæfi bi ndäpi cut'a mahuañi ra mentyu, bi 'yørpa rá 'bæfi ra mentyu bi t'unni. Mi cut'a mahuañi ra mentyu bi dāha. ¹⁷ Nuna ra mæfi bi ndäpi yo mahuañi ra mentyu, bi 'yørpa rá 'bæfi ra mentyu bi t'unni. Mi yo mahuañi ra mentyu bi dāha. ¹⁸ Pε nuna ra mæfi bi ndäpa n'na mahuañi ra mentyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gärpa p'u rá mentyu rá hmu.

¹⁹ Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi zøhrá hmu yø mæfi. Bi 'yørpabi ra güenda'a ra mentyu xi däpi. ²⁰ Rá mædi bi zo'a rá mæfi xi däpi

cat'a mahuaḥi ra mēnyu. Gä bi dāprā hmu'a 'det'a mahuaḥi ra mēnyu mi ha. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, cat'a mahuaḥi ra mēnyu gā dāqui, pε jaua mi cat'a mahuaḥi ra mēnyu dá taha”, bi 'yēmbi. ²¹ Nu'a ra hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ya xanho grā hoga mēfi, hingat nhyetho. Gá pōmmanho co nu'a zits'u ra mēnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fāt'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yēmbi. ²² Bi zø'a ra mēfi xi ndäpi yo mahuaḥi ra mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, yo mahuaḥi ra mēnyu gā dāqui, pε jaua mi yo mahuaḥi ra mēnyu dá taha, ya goho mahuaḥi'a ya”, bi 'yēmbi. ²³ Ra hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ya xanho grā hoga mēfi, hingat nhyetho. Gá pōmmanho co nu'a zits'u ra mēnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu ga fāt'a'i ya. Nuya hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yēmbi. ²⁴ Rá nze guitho bi zø'a ra mēfi xi ndäpa n'na mahuaḥi ra mēnyu p'uya. Bi 'yēmbi: “Ague grā hmu, nugä dí padí ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te hinxca taha. Guí xoc'a te hinxca pēfi. ²⁵ Janangu nugä dí su'i. Dá cāt'a häi ni mēnyu. Pε nuyá, jaua na te ni mēti ya”, bi 'yēmbi. ²⁶ Nu'a ra hmu p'uya bi 'yēmbi: “Ua go grā ts'omēfi n'yø, gue grā ndø danhyei. Guí engui ngue dí äcä'a te hinxta taha.

Guí engui ngue dí xocä'a te hinxta pēfi. ²⁷ Uangui xta nza xqui dá ma mēnyugä p'u ja ra banco. Nu'mø ma søhø, uangui xti ndäcrä nza bi ma mēnyu”, bi 'yēmbi. ²⁸ Nuna ra hmu p'uya bi 'yēmbi: “Nuna ra mēfi 'bucua, dami hyannbaui'a n'na mahuaḥi ra mēnyu ha. Dami unnui ra mēnyu'a ra mēfi ha 'det'a mahuaḥi ra mēnyu. ²⁹ Porque nu'a ra mēfi ya xangu ra mēnyu ha, gue'a man'natho ma t'unnui'a. Pε nu'a ra mēfi zits'utho ha, da thannbabi'a zits'u ra mēnyu ha. ³⁰ A nuna ra mēfi hinguí nne te da mēfi, dami 'yēmhm p'u thi na. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i”, bi 'yēmbi.

Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi da thaspä ra güenda.

³¹ Nuna ra N'yohu di 'yε mahets'i, 'mø bá εε ngue di ndast'abi, da n'youi yø anxe. Nup'u da mi, ja di njap'u ra ts'ut'abi. ³² Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi ja di mpeti p'u di hutí. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho ra mände'yo 'mø sicyø chivo p'u ha 'bahyø de'yo. ³³ Nu'u yø de'yo di go'a n'yei, nu'u yø chivo di go'a ngaha. ³⁴ Nu'a ra dast'abi da 'yēmbi ja'i di gop'u ja rá n'yei: “Bí 'yēmhm ua dí 'bui, di jap'ahu ma Papá. Porque ngu'a bá sänni ngue di nja hante ngue di nhohra ximhäi, ngue nuua ha dí manda ja guí m'mahm ua. ³⁵ Porque nugä dá ntū manthuhū, pε gá 'dacju ra hmε dá si. Nu'mø ma nthuthe, gá 'dacju ra dehe

dá si. Nu'mø ma n'yo n'nanni n'na ra häi, gá 'dacjæ ra ts'äya. ³⁶ Nu'mø hin'yæ ra ulu ga he, gá 'dacjæ ra ulu dá he. Nu'mø ma hyenni, gá ma güi zenguagahæ. Nu'mø ma o ra fädi, gá ma güa nujæ", da 'yæmbi.

³⁷ Nuya yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, da 'yembra Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'æhe ngue gui tu manthuhu, 'næ dá 'da'æhe ra hmæ gá si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gui tæthe, 'næ dá 'da'æhe ra dehe gá si? ³⁸ ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'næ dá 'da'æhe ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue hin'yæ ra ulu gui hye, 'næ dá 'da'æhe ra ulu gá hye? ³⁹ ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo ra fädi, 'næ dá ma di zengua'æhe?" ⁴⁰ Nu'a ra dast'abi da 'yembyø ja'i: "Majuani dí xi'ahæ, ngue nu'a te gä gá 'yørpahæ ya ma cugä 'bæcua, madague'a hingui nnu mansu yø ja'i, pæ nu te ra 'bæxte gá 'yørpahæ ya, go gá fæxcæhæ'a", da 'yæmbi.

⁴¹ Ra dast'abi p'æya da 'yembyø ja'i ni gop'æ ja rá gahæ: "Damj 'uehmæ ua dí 'bæi, porque hingui nnu manho'ahæ Oja. A nuyá, gui mmähä ra castigo ja ra sibi i ja para zantho. Guehna ra sibi bi zän'Oja ngue di ma ra zithu co 'næ'æ yø anxe tenni. ⁴² Porque nugä, nu'mø ma ntu manthuhu, hingá 'dacjæ ra hmæ xcá si. Nu'mø ma ntunthe, hingá 'dacjæ ra dehe

xcá si. ⁴³ Dá n'yo n'nanni n'na ra häi, pæ hingá 'dacjæ ra ts'äya. Ja'mø hin'yæ ra ulu ga he, pæ hingá 'dacjæ ra ulu xcá he. Bi nja ra ora dá hyenni, 'næ dá o ra fädi, pæ hingá ma güi zenguagahæ". ⁴⁴ Mj da'æ yø ja'i ts'o p'æya, bi 'yembra Hmu: "Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'æhe ngue gui tu manthuhu, 'næ hindá 'da'æhe ra hmæ xqui si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gui tæthe, 'næ hindá 'da'æhe ra dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá n'yo n'nanni n'na ra häi, 'næ hindá 'da'æhe ra ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue hin'yæ ra ulu gui hye, 'næ hindá 'da'æhe ra ulu xqui hye? ¿Njam'mø dá nu'æhe ngue gá hyenni, oque gá 'yo ra fädi, 'næ hindá ma xcabi zengua'æhe?" ⁴⁵ Ra dast'abi p'æya da 'yæmbi: "Majuani dí xi'ahæ, ngue nu'mø hin tema 'bæxte gui 'yørpahæ ya yø ja'i 'bæcua hingui nnu mansu yø ja'i, go gueque hingui nne gui fæxcæhæ", da 'yæmbi. ⁴⁶ Nuya yø ja'i ya, guehya da ma ra castigo para zantho ya. A nu'æ yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsæiui ra Jesús ya sænni ngue da hyo.

¹ Ra Jesús, mj juadi bi ma gätho ya yø hyæ ya, bi 'yembyø xädi:

²—Gui pahmæ ngue manyo patho di nja ra ngo ngue ra pascua ya. Da gue'mø edi ja ra ngo da ma mä dä ra N'yohæ

bí 'yε māhεts'i ngue dā ma mā cuati rā pont'i.

³ Nu'ḥ yø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue rā ley, conyø n'yohḥ 'bet'o ngue yø judío, gā bī mpeti p'ḥ ja rá ngu rā Caifás, nuna rā 'bet'o mmäcja. ⁴ Ja bī nhεcā hya p'ḥ, bi zänni ha di japi ngue di bēntrā Jesús dā hyo. ⁵ Nuna rā hya bi zänni, di n'yεmbi:

—Hinga gue'mø era ngo di mbent'i, n'namhma ngue hinda nangyø ja'i, dā yāni —di n'yεmbi.

N'na rā xisu bi xispa rā aceite rá ya rā Jesús.

⁶ Nuna rā Jesús, ya 'bup'ḥ ja rā hnini Betania ja rá ngu rā Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mī 'ya rá do'yo. ⁷ Nuna rā Jesús, ya sihmε p'ḥ ja rā mεxa. Nu'a rā ora'a, bi yut'ambo n'na rā xisu ni du n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ḥ rā aceite mazihotho gā yāni, xāndøngu rá muui. Bi xispabi rā aceite rá ya rā Jesús. ⁸ Nu'ḥ yø xādi rā Jesús mī nu te øtra xisu, bi mbøcue p'ḥya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue bī ma mā'unitho nā rā aceite nā? ⁹ Xāndøngu rá muui nā, xtā nzā xtā 'bā ngue xti t'unna mεnyu yø hyoya.

¹⁰ Mī 'yøhra Jesús te mmanyo xādi, bi 'yεmbi:

—Oguí sahmu nā rā xisu 'bεcua, porque xanho te ørque. ¹¹ A nuya yø hyoya guí mmahma, hangū rā pa guí nnuhḥ ya yø hyoya. Pε nugā hinga nzahma ua. ¹² A nuna rā aceite bi xisca

mā ya nā rā xisu, ya bī nja'a te mī ja ngue xti nja'mø dā n'yägui. ¹³ Majuani dí xi'ahḥ ngue nup'ḥ ha dā hmanna hoga 'da'yo hya gā rá ngāni nximhai, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguī nā rā xisu, dā hma. Gue'a di fen'a.

Rā Judas di cutyø hya ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁴ Nuna rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ḥ 'de'ma yoho yø xādi rā Jesús, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmäcja. ¹⁵ Bi 'yεmbi:

—¿Hangū rā mεnyu guí nne guí 'dacjḥ n'namhma gā dā'ahḥ rā Jesús? —bi 'yεmbi.

Nu'ḥ yø mmäcja p'ḥya, 'dāte mā'det'a yø mεnyu ngue rā t'axi bi unni. ¹⁶ Janangue nuna rā Judas, bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bī nsännigo ngue rā pascua.

¹⁷ Ya fahra ngo guehya yø pa ts'i rā thuhmε hingui n'youi rā íxi. Bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hapū guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigohḥ ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø xādi:

—Nī mε nḥ bí ja rā hnini ya, guí sømmi p'ḥ ja rá ngu n'na rā n'yohḥ. Guí 'yεnui: “Rā xännbate i εnā: Ya bi zønna ora ya. Nua ja ni ngu ja gā sägāhe ua rā ngo ngue rā pascua, comma xādi, εn'a mma”, guí 'yεnui.

19 Nūya yø xādi mī yaui rā Jesús, bi 'yøt'e te bi xifi. Nup'u ja rā ngu bi zōni, ja bi hojpu rā nzibde ngue rā pascua.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue padī ndana rá xādi ja ngue di dā.

20 Mī dāhra nde p'uya, nūna rā Jesús, gātho'u 'dē'mā yoho yø xādi, gā 'bup'u ja rā mēxa.

21 Mēnte sīhmē p'uya, bi 'yēmbi:

—Nuyá, dí xi'ahū ngue 'bucua n'na nc'ei ngue jagatho hāi, ya xā hyoni ha di japi ngue di dāgui.

22 Nūya yø xādi rā Jesús emmēi bi dū yø mmāi nā rā hya bi xifi. Bi mēdi bi 'yānni 'da mī'da p'uya te'o nā i mma, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ¿ua go guecā'a guí mmanya? —bi 'yēmbi.

23 Mī dāhra Jesús, bi 'yēna:

—Nūna dí com'me mā mohi ua dí sīhmē ya, guehna di dāgā naya. 24 Majuanī ngue rā N'yohū bí 'yē mahēt'si, dā tho'a te rā n'u ja ngue dā thogui, tengutho nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue di nja. Pē hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yohū ja ngue di dāgui. Nūna rā n'yohū nā, man'na xāho ngue'mø hīn xtabá m'māi.

25 Nūna rā Judas ja ngue di dā p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿ua go guecā nā rā hya guí mmanya? —bi 'yēmbi.

Mī dāhra Jesús, bi 'yēnthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guí mmanya.

Rā Jesús bi xihyø xādi ngue di nzibde.

26 Mēnte sīhmē p'uya, bi hyajman'na rā thūhmē rā Jesús. Mī ja mammadi Oja p'uya, bi xēna thūhmē, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yēmbi:

—Dāmī sīhū rā thūhmē ja ua ya. Nūná, guehna mā do'yogā nā.

27 Bi dēcra vaso po rá ngui rā uva p'uya. Mī ja mammadi Oja, bi unyø xādi ngue dā zi 'da'its'u. Bi 'yēmbi:

—Dāmī si gātho'ahū naya.

28 Nūna po rā vaso ja ua ya, guehna mā jigā nā. Porque guehna rā hmēya naya ngue nu'mø dá tū, di nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ahū Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. 29 A nuyá, dí xi'ahū ngue ya hīnni mantho 'dap'u gā sīhū rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zōnna pa ngue mā'da'yo hōnga sīhū p'u ha di mānda mā Papá.

30 Mī juate rā nsīhmē p'uya, bi dutā n'na rā thūhū ngue espabi Oja. Bi ma p'uya, i map'u bí ja rā nyūni ja rā mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue dā zop'u m'mēfa yø xādi.

31 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Gātho'ahū ya, guí sogahū p'u'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'u ja rā Macā Libro ngue ēna: “Gā øt'ā ngue dā dū rā mändē'yo. Yø dē'yo p'uya di n'uēni”, i ēna. 32 Pē nu'mø dá

bennate, ganī mpagā Galilea ja ganī tōp'ahū p'ū.

³³ Ra Bēdu p'ūya bi 'yēmbi:

—Madague'a ngue gātho da zoc'a'i p'ū ya mī'da mā n'yohū, pē nūgā hīngā soc'a'i —bi 'yēmbi.

³⁴ Ra Jesús bi 'yēmbra Bēdu:

—Majuani dī xi'i ngue nū'a dī nxuī ya, nū'mø tobe hīndī mahra ōni, ya xqui cōngā nhyundi, guī mma ngue hīnguī paquī —bi 'yēmbi.

³⁵ Pē ra Bēdu p'ūya mahōn'a ēna:

—A, nū'a, hīn'na'a. Madague'a ngue 'dap'ū gā tūi, pē nūgā hīngā cōn'a'i —bi 'yēmbi.

Gātho'ū mī'da yø xādi p'ūya, 'da'igu bī mā.

Ra Jesús bī mat'Oja p'ū ja ra xequi nī hū ngue Getsemanī.

³⁶ Nūnā ra Jesús bī mähā yø xādi, bi zōmp'ū ja ra xequi nī hū ngue Getsemanī. Nup'ū bi zōni, bi 'yēmbi:

—Damī mīhmi ua ya, mēnte gā thocā mīts'ū nī nguehna ngue gā ma mat'Oja —bi 'yēmbi.

³⁷ Bi thohmīts'ū nī nguep'ū ra Jesús, bī mē ra Bēdu 'nē bī mē'ū yoho yø ts'ant'ū ra Zebedeo. Bī mūdi bi dār'mān'ū rā mmūi rā Jesús, mathoguitho ngue bi dū rá mmūi. ³⁸ Bi 'yēmbiyø n'youi p'ūya:

—Janjuani ngue tū mā mmūigā, nup'ū nnā sā, ya ja ngue 'bexca tū. Damī cohmi ua ya, pē 'yogui ahmi. Ma gā ā mā t'ahāhū —bi 'yēmbi.

³⁹ Ra Jesús bi thohmīts'ū nī nguep'ū. Bī m'mēmfo hāi

p'ūya ngue mmat'Oja. Bi 'yēna:

—Ague mā Papá'i, nū'mø guī nnu mānho, damī yangui ngue'a rā ndate ja ngue gā thocā. Pē hīngā nū'a go gā sānnā gue'a dī nja'a, sinoque nū te guī sānni, gue'a dī nja'a —bi 'yēna.

⁴⁰ Mījuadi bī mat'Oja p'ūya, bī 'yēp'ū 'bū'ū hyū yø xādi. Pē bi dīni ngue ya mī aha. Bi 'yēmbra Bēdu p'ūya:

—¿Ua xīngā n'na ora di sā guī 'yā nī t'ahāhū n'yø?

⁴¹ Damī mat'Oja, 'yogui ahmi. Nū'mø hīngā mat'Ojahū, nthambenitho hīnda gue'a guī 'yøthū. I nne nī mmūi ngue guī 'yøthū nā rā hyā dī mmāngā, pē ēmmēi cuen'ni do'yohū.

⁴² Mahōmbi zop'ū yø xādi, bī mengbū xpi 'yēhē ngue bá mat'Oja. Bi 'yēna:

—Ague mā Papá'i, nū'mø ya hīnguī nnu mānho ngue guī nyanguī ngue'a rā ndate ja ngue gā thogui, dī nja'a te nī pāhā 'mø.

⁴³ Mambā pengbūya, mahōmbi dīnyø xādi ngue mī aha, porque ēmmēi ne tha. ⁴⁴ Mahōmbi zop'ū p'ūya, bī ma'a rá hyū ndī ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'mēt'o, ngūt'a rā hyā xi Oja. ⁴⁵ Mahōmbi 'yēp'ū 'būhyø xādi p'ūya, bi 'yēmbi:

—Gue mahōnguī ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zōnnā ora ngue dī ndāpyø ts'oc'ēi rā N'yohū bī 'yē mahēts'i ya. ⁴⁶ Damī nangūi. Ya bá ēcua nā di dāgui, ma gā ma c'athū.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas rá n'youi'u 'dε'mā yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gu yø juai, bá gu yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. 48 Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yēmbi: “Nu'a ra n'yohu ga zenguagä ya, 'nε ga surpa rá hmi, gue'a guí homhm'u'a p'uya. Damí benthu”, xi 'yēmbi. 49 Janangue mi zømp'u 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yēmbi:

—Xcade grá xännbate —bi 'yēmbi.

Bi zurpa rá hmi p'uya. 50 Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague amigo, ya da guehra ora jap'u di nja'a te gni'yēhya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús. 51 Mi ma ma bent'i ra Jesús, bi gaxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennababi rá 'yēhε rá 'bet'o mmäcja, bi hyεjpabi rá gu. 52 Ra Jesús bi 'yēmbra zete:

—Damí fos'ni juai. Porque ra ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di du. 53 ¿Ua hinguí padí ngue nu'mø ga äpä mā Papá ngue da mäxqui, da penngagui tho'i 'dε'mā yo'bui yø anxε ngue da mäxqui? 54 Pe nu'mø ngu'a ga øt'e, ya hindä zä di nja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro 'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

55 Ra Jesús bi 'yēmbiø nzite:

—¿Ua guí εmhmu ngue drá begä, ngue guí cahu yø juai, 'nε guí cahu yø za ngue guí benngahu? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Uangui xtä nzä ngue ja xqui benngahu p'u. 56 Pe nu te guí ørchahu ya, ya bi nja'a te ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'u ja ra Maca Libro —bi 'yēmbi.

Gä bi zop'u yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

57 Nuna ra Jesús bi ts'ixpu 'bähra Caifás, nuna ra 'bet'o mmäcja. Nup'u ja rá ngu na ra mmäcja na, ja bi mpeti p'u yø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija. 58 Pe ra Bedu ni 'befa ya'atho p'u ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mi zømp'u ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'u bi mihmi yø policia. I tømí tengü da thohra Jesús.

59 Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nhεca hya, honi ha di japyø fehni, da 'yēmbi ngue ni 'yup'u da du ra Jesús. 60 Pe hinguí tini ha di japra hya, madague'a xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. M'mεfa p'uya, mahømbi guar'mi yonc'ei ngue di yapí.

61 Bi 'yēmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bεcu, bi 'yεn'a n'na ndi: “Nugä da zä ga xorpabi rá nija Oja, 'nε

nhyu patho gdá hojman'na ra nija ma'da'yo", bi 'yεna.

⁶² Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yεmbra Jesús:

—¿Te guí mmana ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yεmbi.

⁶³ Pε ra Jesús hñte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya mahømbi 'yεmbi:

—Nuna Oja i 'bui, dami 'yεxa ntestigo, dami xicje njuani ya ngue'mø majuaní gue'e grá Cristo rá Ts'ant'u'i Oja.

⁶⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guécä tengutho ra hya guí mmana. 'Nε dí xi'ahü, guí nnuhü ra N'yohü bí 'yε mahets'i dani mmip'u bí ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue høndä εhε, di 'yε mahets'i da n'youi ra guí.

⁶⁵ Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi mmana Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuε. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nuna ra n'yohü 'bucua, thenmahya Oja na. Nuya mfaði ya ngue hin tema man'na ma testigo dí homhmü ya. Ya gá 'yøsehü ya ngue thenmahya Oja. ⁶⁶ Xiya, ¿te guí mmamhmü na ra hya bi mmana? —bi 'yεmbyø ja'i.

Yø ja'i p'uya bi 'yεna:

—Nuna, ni 'yup'u ngue da tho na.

⁶⁷ Yø ja'i p'uya bi zospabi rá hmi ra Jesús 'nε bi mat'i. Mi'da p'uya bi memba rá hmi.

⁶⁸ Yø ja'i bi 'yεmbra Jesús:

—Nu'i guí mma ngue grá Cristo, dami pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

Bi mmana Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁹ Ya hup'u ja ra dathi ra Bedu. Nuna n'na ra xisu ngue ra gñi p'u ja ra ngu bi guarbū hu ra Bedu. Bi 'yεmbi:

—'Nε'i ni n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Galilea.

⁷⁰ Ra Bedu p'uya, nuna ra hya bi ma, gä bi 'yøhyø ja'i mi 'bup'u ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hñdí pacä tema hya guí nne gui xicya.

⁷¹ Ra Bedu p'uya i map'u bí ja rá goxthi ra dathi. Mi nu man'na ra xisu p'uya, mahømbi 'yεmbyø ja'i 'bup'u:

—Nuna ra n'yohü 'bucua, xquet'a rá n'youi ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁷² Ra Bedu p'uya asta bi 'yεxa ntestigo Oja ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hñdí pacä na ra n'yohü guí mmana.

⁷³ Mi tho hman'na ts'uquits'u p'uya, nu'u yø ja'i 'bup'u, bi guatra Bedu, bi 'yεmbi:

—Majuaní ngue ni n'youi ra Jesús, porque di nεqui ngue ni mmenguü'a, xøgue nt'ødetho'a te gñi ya —bi 'yεmbi.

⁷⁴ Mi dahra Bedu p'uya, mahømbi 'yεna:

—Da jacä ra castigo Oja 'mø ngue himma juani te dí xi'ahü. Pε nuna ra n'yohü guí xicjü, hñdí pacä te'o na.

—Mi juadi bi mmana ra hya na, bi mmahra øni. ⁷⁵ Ra

Bɛdu p'uya bi zo rá mm̄ai na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe h̄indi mahra øni, ya xqui cõnga nhyundi, guí mma ngue h̄ingui paqui”, xi 'yɛmbi. Ra Bɛdu p'uya, asta ra zondumm̄ai bi bøn'athi.

27

Bi ts'ixp̄a 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ M̄i nɛcah̄ai p'uya, bi mpeti gátho yø hm̄u yø mm̄acja conyø n'yoh̄a 'bet'o p'ua ja ra nija. Bi nhɛcahya ngue s̄anni ha di japi da hyo ra Jesús. ² Bi d̄utra Jesús ngue bi zixp̄a 'buhra Pilato mará gobierno.

Ra Judas bi nhyose.

³ Nuna ra Judas xi da ra Jesús, m̄i bad̄i ngue ya bi nhɛcahya yø ja'i ngue da hyo ra Jesús, bi d̄ar'm̄an'ua rá mm̄ai p'uya. Bi map'ua bí 'buhyø hm̄u yø mm̄acja co 'nɛ'ua yø n'yoh̄a di m̄anda p'ua ja ra nija. Bi cosp̄abi'ua 'd̄ate ma'det'a yø m̄enyu ngue ra t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yɛmbi:

—Ra ts'oqui dá øt'a ngue dá d̄a'ah̄a na ra n'yoh̄a h̄inte ndupate ngue da tho —bi 'yɛmbi.

Pɛ nu'ua yø mm̄acja p'uya, bi 'yɛmbra Judas:

—Nu'a guí m̄anya, ya h̄indi mportaḡahe'a ya. Ya guí nn̄uɛ p'ua te guí øt'e.

⁵ Nuna ra Judas bá enyø m̄enyu p'ua ja ra nija. Bi ma p'uya, bi datrá 'yuga conna nthah̄i i nz̄adi ngue bi du.

⁶ Nup'ua ja ra nija p'uya, nu'ua yø hm̄u yø mm̄acja bi hyaxra

m̄enyu xi 'yenna Judas, di n'yɛmbi:

—Nuyá, h̄ingui s̄a ngue ga uanspah̄a ra m̄enyu ngue ra ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi da ra ja'i ngue da tho na.

⁷ Bi nya p'uya, bi z̄anni ngue nuna ra m̄enyu, da d̄an'a n'na ra h̄ai ni hu ngue ra njats'øye. Bi ne ngue nuna ra h̄ai da d̄ai, ja da 'ȳap'ua yø ja'i da du, ngue h̄ingyø mm̄engu p'ua. ⁸ Janangue nuna ra h̄ai naya, guí h̄utyø ja'i ngue ra Ji. ⁹ Ya bi nja na te ra hya xi m̄anna p̄ongahya Jeremias ngue bi 'yena: “Bi njo'ua 'd̄ate ma'det'a yø m̄enyu ngue ra t'axi. Guehna ra nz̄abi xi z̄anyø judío ngue da gut'i.

¹⁰ Nuna ra m̄enyu na p'uya, guehna i th̄anna h̄ai ni hu ngue ra njats'øye na. Ya bi nja tengutho ra hya bi 'bejp̄agui Oja ngue di nja”, bi 'yenna Jeremias.

Nuna ra Jesús ya 'b̄ap'ua 'buhra Pilato mará gobierno.

¹¹ Ra Jesús bi ts'ixp̄a 'buhra gobierno. Ra gobierno p'uya bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Ua gue'e rá d̄ast'abi'i yø judío?

M̄i dahra Jesús, bi 'yena:

—Ahá, go guecã tengutho ra hya guí m̄anya.

¹² Nu'ua yø hm̄u yø mm̄acja p'uya co 'nɛ'ua yø n'yoh̄a 'bet'o p'ua ja ra nija, ḡa di yapra Jesús. Pɛ ra Jesús h̄inte ga nd̄atho te sifi. ¹³ Ra Pilato bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Ua h̄ingui øde te ḡama hya guí nyap'a'i ya?

14 Pε ngutho rā Jesús h̄ingui thādi. Janangue rā gobierno di 'yōtho ngue h̄in tema hya gā ndatho.

Bī mānda rā Pilato ngue da ma maquati rā pont'i rā Jesús.

15 Nūnā rā Pilato, ja n'na rā costumbre ngue di thō'a n'na rā ofādi 'mō ja rā ngo ngue rā pascua. Pε yō ja'i'ū huanhni ndana rā ofādi dā ma mathøgue. 16 Nū'a rā pa'a p'uya, mī ofādi n'na rā n'yohū ni hū ngue rā Barrabás. 'Nε gātho yō ja'i padī ngue xanhe'ts'i rā ts'oqui mī ja nā. 17 Nūp'ū bi mpeti yō ja'i, rā Pilato bi 'yεmbyō ja'i:

—¿Ndana guí nnehū ngue ga thōcā ya, rā Barrabás, uague rā Jesús nūnā gui hūtyō ja'i ngue rā Cristo?

18 Ngūnā bi xihyō ja'i rā Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padī ngue rā nts'eyatho øtyō mmācja nūya xi dāpra Pilato nā rā Jesús.

19 Ya hūp'ū ja rā nhūdi rā Pilato ngue dā 'yōtra ts'ut'abi. Pε nū'a rā xisu rā Pilato bi mēnnabāi rā hya, bi 'yεmbyō: “Nūnā rā n'yohū 'yost'abi, rā hoja'i nā, 'yo tega di nthint'i ngue'a te gā 'yost'abi nā. Porque manxui nts'ūtho te xtā 'uipi ngue dā thogui”, bi 'yεmbyō.

20 Pε yō hmu yō mmācja conyō n'yohū 'bet'o p'ū ja rā nija εmmēi di ha'ra ts'edi yō ja'i ngue dā 'yāpra Pilato ngue di thō rā Barrabás, go dā tho rā Jesús. 21 Rā gobierno mahømbi 'yεmbyō ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei guí nnehū ngue dā ma mathøgue ya?

Yō ja'i p'uya, bi 'yεnā:

—Dā ma mathøgue rā Barrabás.

22 Rā Pilato mahømbi 'yōrpa rā nt'änni yō ja'i, bi 'yεmbyō:

—Xina rā Jesús gui hūtyō ja'i ngue rā Cristo, ¿te guí nnehū gā japā nā? —bi 'yεmbyō.

Yō ja'i p'uya, gātho bi 'yεnā:

—Dā guatra pont'i nā guí mmanya.

23 Rā Pilato p'uya bi 'yεmbyō ja'i:

—Pε ¿tema nts'o xa 'yō'nā p'uya?

Yō ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yεnā:

—Dā guatra pont'i nā.

24 Rā Pilato p'uya bi badi ngue hinda zā ha di japi di thōhra Jesús. Porque mathoguiho mahyō ja'i ngue ncuε. Bī mānda bā thannbā rā dehe p'uya ngue yō hmi yō dā yō ja'i p'ū bi nxū'yε. Bi 'yεmbyō ja'i:

—Nūnā rā n'yohū 'bucua, h̄inte ndupate nā. H̄imma ts'oquigā p'ū ngue dā tho nā. Ya guí nnūsehu p'ū te guí øthu.

25 Yō ja'i p'uya bi 'yεnā:

—Nugāhe co 'nēhma basihe, go mā ts'oquigāhe p'ū dā dū nā rā n'yohū nā.

26 Rā Pilato p'uya bi mānda ngue bi ma mathøgue rā Barrabás. A nūnā rā Jesús, bi sityō soldado ngue dā fēi, 'nε dā zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yō soldado thenmahya rā Jesús.

27 Nu'u yø soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'ua ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mapeti gätho yø soldado p'uya ngue di mäts'i. 28 Yø soldado p'uya bi møjpa bi rá he ra Jesús, bi heta n'na ra tuhu ngue ra jupoi. 29 Yø soldado ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. Bi gäpa n'na ra t'o rá 'ye ngue rá n'yei. 'Nε bi ndantyøhmu p'u ha 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'uya, bi 'yεmbi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

30 Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'ye p'uya, di jänbabi rá ya. 31 Mi juadi bi denmahya p'uya, bi gajpabi ra tuhu xi hete. Bi hetra he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i ra Jesús.

32 Nup'ua ja ra 'yu, bi nthēui p'u n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra hnini Cirene, ni hu ngue ra Simu. Nu'u yø soldado maní zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús. 33 Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'u ja ra xequi ni hu ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njuyaxhmu. 34 Nup'ua bi zønna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbēnibi. Mi zä te ja p'uya, himbi ne bi zi.

35 Bi cuarta pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra

taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi manná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui ngue bi 'yεna: “Da ma ra taha yø ja'i ngue to di tocabi ma he”, bi 'yεna. 36 Bi mihyø soldado p'uya ngue hetho te di ja ra Jesús. 37 Nup'ua ja rá ya ra pont'i cuarta Jesús, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ua te bi ma ma'upi. Nuna ra letrero, i εna: “Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na”, εnna letrero.

38 'Nε yoho yø bε bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohrá n'yei, n'na i gohrá gaha. 39 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ua ja ra pont'i cuarta Jesús ngue thenni. 40 I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyanse ya, bá cap'ua ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuaní rá Ts'ant'ua'i Oja ya.

41 Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø xänbäte ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, gä thenmahya ra Jesús. Di n'yεmbi:

42 —Mi mmanna ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zä ha di japi di nyanse ya. A nu'mø majuaní ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahna ja ra pont'i ya n'namhma ngue ga εc'εiha te da ma. 43 Mi mma ngue rá

Ts'ant'u Oja, 'nɛ mī mmaŋ gue fāx Oja. A nuyá, ma gā nnuhū ya gue'mø nne Oja ya, da mǎx'mø —di n'yɛmbi.

⁴⁴ Nuyá yø bɛ 'dap'u cuathū rā pont'i rā Jesús 'nɛhya thenmahya ya.

Ya bi dū rā Jesús.

⁴⁵ Mī hyuxyadi p'uya, bi m'mɛxui gā rā ximhāi asta hyunde. ⁴⁶ Nu'mø ni ma da zū'i hyunde p'uya, rā Jesús rā ndøts'edi bi 'yɛnā:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yɛnā.

I nne da manna rā hyā nā: “Mā Oja'i, mā Oja'i, ¿hanja gue gá hyɛgagui p'u?” ⁴⁷ Ja mī 'bāp'atho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yɛmbi:

—Nunā rā n'yohū nā, i nzohrā Elías.

⁴⁸ 'Bexque'a bi ma n'na nc'ei mī 'bāp'u, bá hā n'na xɛqui rā esponja xā ntūdi, bi pop'u ja rā vino xān'ixi. Bi nøtrā t'o p'uya gue bi cuarpabi rá ne rā Jesús gue da zūts'i. ⁴⁹ Pɛ mī'da yø ja'i 'bāp'u bi 'yɛmbi:

—Mā gā nnuhū ya gue'mø da ɛhnā rā Elías i nzofo gue da yānya.

⁵⁰ Rā ndøts'edi bi 'yɛnā n'na rá hmafi rā Jesús. Bi dū p'uya.

⁵¹ Nu'a rā ora'a p'uya, nu'a rā ulu mī zup'u ja rā goxthi nija, bi xɛt'i, i gai. 'Nɛ bi 'yan'ahāi, yø t'øhø bi hyegue. ⁵² Bi xohyø panteón mī o yø ánima. Bi bɛnnate xangu yø ja'i mī ɛc'ei Oja. ⁵³ Nu'mø mī bɛnnate, bi bømp'u ja yø panteón. Pɛ nu'mø mī bɛnnate m'mefa rā

Jesús, nuyá yø ja'i xi bɛnnate bi map'u ja rā macā hnini Jerusalén. Ja bi nup'u xangu yø ja'i gue ya 'būi mahøn'a p'uya.

⁵⁴ Nu'a rā capita co 'nɛhyø soldado 'bāp'u ni hyandra Jesús. Mī nu ya p'uya gue bi 'yan'ahāi 'nɛ bi nu te gā bi 'yøtrā Jesús mɛnte bi dū. ɛmmɛi bi nsu, di n'yɛmbi:

—Majuani gue nunā rā n'yohū nā, rá ts'ant'u Oja nā.

⁵⁵ Xangu yø xisu yap'utho mambi 'bāi gue hantho te gā bi nja. Nuyá yø xisu ya, bá nɛxā Galilea gue bá tɛn'mø manī ma Jerusalén rā Jesús. 'Nɛ guehya yø xisu mī fāts'i gue di unni te mī honi. ⁵⁶ Nuyá yø xisu ya, n'youi p'u rā Maya nunā rā mmɛngu Magdala, co 'nɛhnā rā Maya rá mamá rā Jacobo 'nɛhrā José, co 'nɛhnā man'na rā xisu, rá mamá'u yoho yø ts'ant'u rā Zebedeo.

Ya bi ma nt'āgui rā Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dāhrā nde p'uya, bi zø'a n'na rā n'yohū gue rā mmɛmmɛti ni hu gue rā José, rā mmɛngu p'u ja rā hnini Arimatea. Xquet'a 'nɛhnā mará xādi rā Jesús.

⁵⁸ Nunā rā José, bi ma bá nyāui rā Pilato, bá āpra nt'ɛdi gue da hyajpa rá do'yo rā Jesús. Rā Pilato p'uya bi unna nt'ɛdi gue da thacra Jesús. ⁵⁹ Nunā rā José, mī hyajpa ja rā pont'i rā Jesús, bi 'uɛnnbabi rá do'yo co n'na rā sávana mā'da'yo. ⁶⁰ Rā José ya xi 'yambu ja rā t'øhø n'na rā 'da'yo panteón gue xta

'yo 'mø xta ndu, ja bi gärbu ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya. ⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'nehna man'na ra Maya, hurpætho gä i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'ua o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi hyats'i. Nu'ua yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyaui ra Pilato. ⁶³ Bi 'yembi:

—Ague grä ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohu bi du, mi ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'ua da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fädi ha o ra ánima asta gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hinda zäp'ua da ma yø xädi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yembi ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'ojh p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yembyø mmäcja:

—'Bup'ua yø soldado gui ähm. Ni mähä, bi fäthu ra panteón, pe dami segurahu xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fädi xanho ra panteón. Bi mepyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'ua yø soldado ngue yø mädi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa

ndomingo rá mädi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zøni, nthambenitho bi 'yan'ähäi. Porque n'na rá anxε Oja bi 'yε mahets'i, bi zøp'ua ja ra panteón. Bi duntrá do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxpæ p'uya. ³ Nuna ra anxε di yoxni tengutho ra huεi 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xandønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxε, asta ra huaqui ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sønya yø xisu, ra anxε bi 'yembi:

—'Yo gui suui. Porque dí pacä ngue gui hommi ra Jesús nuna bi cuatra pont'i yø ja'i. ⁶ Dami nuui ua bi 'begui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ahu 'mø mi 'bui. ⁷ A nuya ni me n'nahmantho ya, ni xihmi yø xädi ngue ya xa bennate ra Jesús 'ne daní døp'ahu Galilea, ja gni nuhu p'ua. Guehna ja ngue ga xi'ahu naya.

⁸ Nu'ua yø xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Mäde di johya, mädi i su, pe ni tihi ngue daní xipyø xädi te xi nja. ⁹ Nup'ua ja ra 'yu p'uya, mi dambeni ya bi nthæui ra Jesús ngue di zengua. Nu'ua yø xisu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yembyø xisu:

—'Yo gui suui ya. Ni me ya bá xihmi'ua ma cugä ngue

jatho dā ma Galilea, ja gani nnuh p'ua.

Yø mmäcja bi gutra mēnyu yø soldado ngue dā manna fēhni.

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø xisu, nuya 'da yø soldado mi fāhra panteón, bi map'ua ja ra hnini, bá xipyø hmu yø mmäcja te gā xi nja. ¹² Yø mmäcja p'uya, bi ma bá nyaui yø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra nija, bi gohra acuerdo te 'be'a ja ngue dā 'yøt'e. Bi zännbaya ngue nuya yø soldado xi nup'ua xi bēnate ra Jesús, dā gut'i xangu ra mēnyu. ¹³ Bi 'yēmyø soldado:

—Nuya gui 'yēmphu yø ja'i ya: “Manxui xa nzæcje ra t'aha. Mente dí ahme p'uya, xa nzøhyø xädi ra Jesús ngue xa hyats'i”, gui 'yēmphu yø ja'i ya. ¹⁴ Nu'mø dā bahra ts'at'abi ngue gui mmammi ngue xa nzæ'ahu ra t'aha, a nu'mø ngue dā zæ'ahu, 'yo te gui mbæhmhu hunte dā ja, go gā hojpähe rá mmæi.

¹⁵ Yø soldado p'uya, bi hyanna mēnyu bi t'unni, bi mā tengutho ra hya bi sifi ngue dā mā. Nuna ra hya bi manyø soldado, gue'a ra hya sihyø judío'a ya asta guehra pa ja p'uya.

Ya bi nyai gā 'de'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁶ Nu'ua 'de'ma'da yø xädi ra Jesús i ma Galilea. Nup'ua ja ra nyuni mi manna Jesús ngue di nthehu, ja bi zømp'ua. ¹⁷ Ja mi nu yø xädi ra Jesús ngue ya 'bæp'ua, gā bi danne. Pæ yobeni

di'da ngue'mø majuanì ngue gue'a ra Jesús ogue hin'na. ¹⁸ Pæ ra Jesús bi guarbæ ha 'bæhyø xädi, bi 'yēmbi:

—Nugä, bi n'najhma cargo ngue gā manda mahets'i 'næ cua ja ra ximhäi. ¹⁹ Janangue nuyá, dí xi'ahu ya ngue gui mmähä gā rá nguni nximhäi. Dami hyoni ha gdí japhu yø ja'i ha di gohi ngue mā xädi. Dami xixyabahu yø ja'i da 'yæc'eigui, gue'a di næqui'a ngue n'youi ra Papá, n'youi rá Ts'ant'ua Oja, n'youi ra Espíritu Santo. ²⁰ Nuya te gäma hya xtá xi'ahu gui 'yøthu, dami xännbahu yø ja'i ngue dangu'a dā 'yøt'e. Dami pahmu ngue dí n'yohu hangu ra pa, asta gue'mø danì njua'a nximhäi. Dā ngut'atho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'u.

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'ant'u Oja.

² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaías bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yembyø ja'i: "Nuna Oja bi 'yembrá ts'ant'u: Nuyá, ga et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembi. ³ Di m'mæp'u ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'u yø ja'i di mpeti p'u di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembi: Damí nsäh ya, porque ya bá ep'u ra Hmu, da 'yembyø ja'i".

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'mæp'u ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'næ bi xixyabi. Bi 'yembi:

—Damí hyæhm p'u ra nts'o gni 'yohæ. Damí nxixyahæ, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquihæ Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'bæhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá næxpæ ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'u yø ja'i 'bæhyø hnini ja'a ra häi Judea. Nuyä yø ja'i bi

ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngæt'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Næhra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yembyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'u man'na ra n'yohæ ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haræ gue ga sæcä tengu na? ⁸ A nugä, dá xixya'ahæ connæ dehe. Pe nuna ra n'yohæ dí xi'ahæ, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahæ ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'u yø pa'u p'uya, nu'p'u ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá næxpæ ra Jesús ngue bi zøp'u 'bæhra Xuua. Ra Xuua p'uya, bi xixyabi p'u ja ra dathe Jordán.

¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'u ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'u ja rá ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yæna:

—Gue'e ma Ts'ant'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connä ngue'e —bi 'yæna.

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixpæ ja ra dapo ra Jesús. ¹³ Nu'p'u 'bæhyø zate, ja bá n'yop'u nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'u yø pa'u p'uya,

εμμει bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anxε Oja p'uya, gue'u bi mäxra Jesús.

Bi du'mi bi manna hya p'u Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yεhra pa ngue bi n'ofadi ra Xuua. Nunā ra Jesús, bi mengui, i map'u ja ra häi Galilea. Nup'u ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyā, dami hyεhm p'u ra nts'o gni 'yohu. Dami 'yεc'εihu ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahua ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuyā yonc'εi ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua. ¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yεmbi.

¹⁸ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ¹⁹ Mi thohmits'u ninguerp'u p'uya, bi dimp'u mi yonc'εi di n'yohu, ra Jacobo 'εhra Xuua. Guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo. Mi hup'u ja yø barco ngue pøtyø xit'a. ²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue

bi mähä. Nuyā ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá co 'nεhyø hmiqui.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xänbā ra hya yø ja'i. ²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xänbāte ra Jesús, gä di 'yøtho. Porque nu'mø xänbāte ra Jesús, εnā nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pε yø xänbāte ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

²³ Mi 'bup'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yεmbi:

²⁴ —Ague Jesús grā mmεngu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucāhe? ¿Ua gni 'yεε gui juacje? Nugä dí padí te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

²⁵ Pε ra Jesús bi 'yεmbra ts'onthi:

—Xanhεn'i grā ts'onthi. Dami hyεp'u ra n'yohu gui n'youi.

²⁶ Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra pāni bi 'yεn'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyεp'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'uya. ²⁷ Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, gä di 'yøtho. Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Hinjām'mø ha xtá øhm n'na ra hya tengü xänbāte na ra n'yohu 'bucua. Di nεqui ngue ja rá ts'edi, porque asta

'nēhyø ts'onthi ɛc'ɛi 'mø xifi
ngue da hyɛp'ʌ rā ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo
rā hyā gā rā häi Galilea, ngue
di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

*Rā Jesús bi 'yøthebi rá to rā
Simu, nuna i Bedu.*

²⁹ Mi bømp'ʌ ja rā nija
rā Jesús, bi mähä rā Jacobo
'nēhra Xuua co 'nɛ'ʌ mi'da yø
xädi. I map'ʌ ja rá ngu rā
Simu 'nēhra Andre. ³⁰ Nu'a
rá to rā Simu oxp'ʌ ja rá t'ots'i
ngue hembra pa. Mi zønna
Jesús, bi sifi ngue di hyenni.

³¹ Bi yərbʌ ha 'benna dārquēhi
rā Jesús, bi bennba rá 'yɛ ngue
bi xots'i. 'Bexque'a bi zā rā pa
mi hembj. Nuna rā xisu mi'ʌ
p'ʌya, guehna bi hojpi te da zi
yø ja'i na.

*Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø
dārquēhi.*

³² Ya xi yəhra hyadi, ya bi
nxui. Mandøngu dyø ja'i bi
map'ʌ 'bəhra Jesús. Bi zixyø
dārquēhi co 'nēhyø ja'i n'youi
yø ts'onthi bi zispi ngue da
'yøthe. ³³ Bi mpɛti p'ʌ ja rā
goxthi gätho yø ja'i 'bup'ʌ ja rā
hnini. ³⁴ Rā Jesús bi 'yøthe yø
ja'i mađi hyenni. 'Nɛ bi 'yøthe
yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi.
Pɛ nu'ʌ yø ts'onthi hĩndi japi
đi nya, porque yø ts'onthi i
nne da mā te'o nā rā Jesús.

*Rā Jesús bi 'yonna hya p'ʌ ja
rā häi Galilea.*

³⁵ Mi hyaxp'ʌya, bi nangma
xuditho rā Jesús. Tobe rā
'bɛxuitho 'mø mi bømp'ʌ ja rā
hnini, bi ma dapo ngue da
mat'Oja. ³⁶ M'mɛfa p'ʌya, bi
ma rā Simu co 'nɛ'ʌ mi'da yø

xädi, ngue bi honi hap'ʌ 'bui.
³⁷ Mi dimp'ʌya, bi 'yɛmbi:

—Xandøngu yø ja'i sɔp'ʌ
ja rā ngu ngue hon'a'i —bi
'yɛmbi.

³⁸ Pɛ rā Jesús bi 'yɛmbyø
xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini
gā mmähä ngue gā ma
mamhm'ʌ rā hoga 'da'yo hya.
Porque gue'a dá ɛcä'a ngue gā
mmanā hya.

³⁹ Bi n'yo gā rā häi Galilea
rā Jesús, sɔmp'ʌ ja yø nija
ngue mmanā hoga 'da'yo
hya. 'Nɛ øthe yø ja'i n'youi yø
ts'onthi.

*Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā
n'yoh'ʌ mi 'ya rá do'yo.*

⁴⁰ Man'na rā pa p'ʌya, nup'ʌ
'bähra Jesús, bi guat'a n'na
rā n'yoh'ʌ mi hembra ts'o'ya.
Bi ndantyoħmu p'ʌ ha 'bäi, bi
'yɛmbi:

—Nu'mø guí nne guí 'yørca
rā mate guí 'yøtheguits'ʌ, nugä
dí pađi ngue da zägui —bi
'yɛmbi.

⁴¹ Rā Jesús bi huɛcra n'yoh'ʌ
mi'ʌ, bi dots'i conná 'yɛ. Bi
'yɛmbəya:

—Ahá, dí nne gā øthe'i. Da
zä'i ya —bi 'yɛmbi.

⁴² Høntho bi manā rā hya
na, nuna rā dārquēhi mi 'ya
rá do'yo, 'bexpi zā rā n'ʌ mi
hembj. ⁴³ Hante ngue di
n'yɛhmi'a rā n'yoh'ʌ, bi zembā
mazaqui, bi 'yɛmbi:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to guí xifi te
dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya,
sɔmp'ʌ 'bəhra mmäcja. Da nu
ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra
'bøt'e tengutho bi manda rā
Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø

bi zā rā 'ya hēmbi. Janāngue da badī gātho yø ja'i ngue ya bi zā'i.

⁴⁵ Mī ma rā n'yohu p'uya, to bi zā nī ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe rā Jesús. Janāngue bi n'yo dāpo rā Jesús, ya hīngā ēdī 'yup'u ja yø hnīnī, porque mathoguitho dī mpeti yø ja'i 'mø bi nū rā Jesús. Pē madague'a dī n'yanī, ndap'u bi zā nī 'yēhyø ja'i, pap'u bī 'bāhrā Jesús ngue bī nnu.

2

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na rā pa p'uya, bī mengrā Jesús, i map'u ja rā hnīnī Capernaum. Mī bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu rā Jesús. ² N'na zihmantho bī mpeti yø ja'i, astā hīnnī 'yēnyø ja'i p'u ja rā goxthi. Nunā rā Jesús bi xānba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mēnte ya rā Jesús, bi zø hmī'da yø ja'i. Nū'u goho nja'i bá dū n'na nc'ēi bá oxrá fīdī ngue tudyø gua. ⁴ Bī ne xti catra dārquēhī p'u mbo rā ngu brā 'bāhrā Jesús. Pē hīmbi zā xti cat'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janāngue bi tets'a yannīgu rā dārquēhī p'uya. Bi xots'a n'na xēqui rā 'bet'e ha brā 'bāhrā Jesús. Ja i cambu rā dārquēhī nī oxrá fīdī. ⁵ Mī nū te øtyø ja'i rā Jesús, i padī ngue ēc'ēi yø ja'i ngue da zā da 'yøthe rā dārquēhī. Bi 'yēmbra dārquēhī p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, ya dá pun'na nī ts'oqui ya —bī 'yēmbi.

⁶ Nū'u yø xānbate ngue rā ley mī hup'u, bī mbøcue 'mø mī 'yø'a rā hya mmanā Jesús. Bī 'yēmp'u ja yø n'yomfēnī: ⁷ “Nunā rā n'yohu 'bucua, thenmahya Oja nā co nū'a rā hya i mma. Porque hīnjonda zā di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hīnda hønt'a Oja sā ngue da 'yøtra mpunnbī”, ēmp'u ja yø n'yomfēnī. ⁸ Pē rā Jesús 'be xi patho te mbēmp'u ja yø n'yomfēnī ya yø xānbate ngue rā ley. Bī 'yēmbuya:

—¿Hanja ngue ngūnā guí mbēmhma? ⁹ Nugā dá xihra n'yohu 'bucua, dí ēmbi: “Ya dá pun'na nī ts'oqui ya”. Pē nuyá, hīndī nēqui xāho ngue'mø bī mpunnbī ogue hīn'na. Pē nū'mø gā ēmbi: “Dāmī nanguī, guī caxnī fīdī, guī mma”, gā ēmbi, nū'mø ngue bī n'yo p'uya, ya guí pahmu xāho ngue ja mā ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dāmī pahmu ya ngue rā N'yohu bī 'yē mahēts'i, ja rá ts'edi ua ja rā ximhāi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yēmbra n'yohu xan'u p'uya:

¹¹ —Nugā dí xi'i, dāmī nanguī, caxnī fīdī, nī ma nī ngu.

¹² Rā dārquēhī p'uya, bī nanguī. Bi gaxrá fīdī, bī ma rá ngu. Nū'u gātho yø ja'i bī nū te bī nja, gā di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, ēspabī Oja, i ēnā:

—Hīnjam'mø xtā nuh'u'a te dá nuh'u bī nja ya.

Nunā rā Levī, bi 'yøt'e ngue rá xādi rā Jesús.

13 Man'na ra ora p'uya, ra Jesús mahømbi map'u ja ra nenzabi. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui, pe gä bi xännbabi ra hya. 14 Mi tho p'uya, bi zømp'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Leví. Guehna rá ts'ant'u ra Alfeo, guehna jumba ra mentyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra n'yohu na ra Jesús, bi 'yembj:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembj.

Nuna ra Leví bi zop'u rá oficina, bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embj ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmeui ra Jesús.

15 Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Leví ngue da nsihmeui. Xangu yø nguthäi 'bap'u, da gue hmi'da yø ja'i t'embj ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'u sihmeui ra Jesús. Porque xquet'a 'nøhya nne da denna hya mmanna Jesús. 16 Pe nu'u 'da yø xännbate ngue ra ley, 'nø'da yø fariseo, mi nu te øtra Jesús ngue 'dap'u sihmeu yø ja'i nu'u t'embj ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcøe p'uya, bi 'yembya yø xädi ra Jesús:

—Nu ni xännbatehu, hingui ho ngue 'dap'u sihmeu yø nguthäi co 'nøhyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

17 Mi 'yøde te sipyø xädi ra Jesús, bi 'yemp'u di yahni p'uya:

—Nuya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yøhra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yø'u. A nugä, dá øhe ngue

gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dá øhe ga nzofo.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmui yø xädi.

18 Man'na ra ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yø xädi ra Xuua 'nø'u yø fariseo mi etyø mmui. Janangue bi ma 'da yø ja'i p'u 'bøhra Jesús, bi 'yembj:

—¿Hanja ni xädi ngue hingui etyø mmui? Conque yø xädi ra Xuua 'nøhyø fariseo etyø mmui'u —bi 'yembj.

19-20 Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofø ngue da nu ra nthati, hingui etyø mmui mente 'dap'u 'bøhma ra novio. Njarbøtho ma xädigä ya, hingui etyø mmui ngue 'daua di n'yo'be. Pe bá øp'u ra pa ngue da zigagui ma nsui'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfadi ngue da zä da 'yetyø mmui ya ma xädi 'mø.

21 Nuna ra 'da'yo hya di xännbate, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra zø'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zø'ulu. 22 Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfani ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfani 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

²³ Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nuna ra Jesús co 'nēhyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nuya yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo bi za. ²⁴ Pε nuya yø fariseo bi 'yεmbrā Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hinguī sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zuhra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'u mi n'youi, ¿ua hīnjam'mø gadi xähm p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ²⁶ Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'buhra mmäcja Abiatar, nuna mađi manda yø mmimmäcjai. Ja bi yarbu ra David ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, hīndi unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hīnda hōndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja. ²⁷ A nuyá, nu'a te bi 'yøtya ma xädigä, uangui Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dīnna nho yø ja'i. Hīngue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mumman'u yø ja'i. ²⁸ Janangue ra N'yohu bí 'yε mahεts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrā 'yε.

¹ Man'na ra pa p'uya, mahømbi map'u ja ra njja ra

Jesús. Nup'u ja ra njja, mi 'bap'u n'na ra n'yohu xi 'yotrā 'yε. ² Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yεmbi ngue hinguī supra ley. ³ Pε ra Jesús bi 'yεmbrā n'yohu xi 'yotrā 'yε:

—Bá nanguī n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yεmbi.

⁴ Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Te 'be'a ma hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øthu 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øthu ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hīnte ga ndatho. ⁵ Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i 'bap'u, pε di nequi ngue mbøcue. Pε tu rá mmäi ngue mandø nnaixitho yø mmäi yø ja'i. Bi 'yεmbrā n'yohu mi'u p'uya:

—Damī majni 'yε ya —bi 'yεmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yε, pε 'bexpi zä rá 'yε mi'u. ⁶ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetih u yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därquehi.

⁷⁻⁸ Ra Jesús bi me yø xädi, i map'u ja ra nenzabi Galilea. Pε xandøngu yø ja'i bi denni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmengu 'da p'u ja

ra häi Galilea, yø mmɛngu 'da p'ɥ ja ra hnini Jerusalén, yø mmɛngu 'da p'ɥ ja ra häi Judea, yø mmɛngu 'da p'ɥ ja ra häi Idumea, yø mmɛngu 'da p'ɥ man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hnini ja'ɥ yø häi ha ja ra hnini Tiro 'nɛhra hnini Sidón, gä ja bi 'yɛp'ɥ yø ja'i. 9-10 Xangu yø dārquɛhi bi zøp'ɥ mi 'bähra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'ɥ 'bähra Jesús. Porque høntho da dārpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hɛmbyø ja'i. Janangue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsä n'na ra barco, ja da yarbɥ. Porque hinga mbɛnnbɥ ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i. 11 Xquet'a 'bɥp'ɥ 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbɥ 'bähra Jesús, ra ts'onthi di japra ja'i ngue ndantyøhmɥ. 'Nɛ di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'i, i ɛna:

—Gue'e rá Ts'ant'ɥ'i Oja —i ɛmbi.

12 Pɛ ra Jesús janjuanɛ ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yɛxi 'dema yoho yø xädi.

13 M'mɛfa p'ɥya, bi map'ɥ bi ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zohni hangɥ bi neprá mmɛi da zofo ngue bi map'ɥ 'bɛi.

14 Ja bi zippɥ 'de'ma yonc'ɛi yø xädi, bi 'yɛts'i ngue 'dap'ɥ di n'youi. Guehya da menhni di map'ɥ ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja. 15 Bi unna ts'edi ngue da zä da 'yøthe yø dārquɛhi, 'nɛ da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 16 Ja

ua yø thuhɥ ya 'de'ma yonc'ɛi bi thanhni: ra Simu nuna i nhuta m'mɛfa ngue i Bɛdu, 17 ra Jacobo, 'nɛhra Xuua guehya yø ts'ant'ɥ ra Zebedeo ya, 'nɛ guehya i hutra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne da ma ngue ya manzaqui, ɛntho ra ngäni 'mø ya, 18 ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'ant'ɥ ra Alfeo, ra Tadeo, 'nɛhna man'na ra Simu yø n'yohɥ yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista, 19 ra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

'Nu'ɥ yø mɛni ra Jesús bi ma ngue da sippɥ ha 'bɥhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yɛxyø n'yohɥ ja ngue da mɛp'ɥ di ma, i ma rá ngu p'ɥya, 'dap'ɥ ni 'yo. 20 Mi zønná ngu p'ɥya, mahombi mpeti xandøngu yø ja'i, asta xinga mbongui ra ora da ziuu ra hmɛ yø xädi ra Jesús. 21 Mi 'yøhyø mɛni'a te øtra Jesús, bi ma p'ɥya ngue xtabá nzippɥ ha 'bɥhyø ja'i. I ɛna:

—Hantho sährá nloco'a —ɛnyø mɛni.

Nu'ɥ yø xännbate ngue ra ley ɛmbi ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

22 Nu'a ga mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'ɥ yø xännbate ngue ra ley xpí 'yɛ'a Jerusalén, bi 'yɛn'ɥ p'ɥya:

—Nuna ra n'yohɥ na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmɥ yø ts'onthi, gue'a di hatra ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

23 Janangue nu'mø mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Guí pahma ngue nu'u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'u yø mefi ra zithu'u. Pe hinda ne ra zithu di hejpaŋe yø mefi.

24 Xip'u ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. 25 Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bu'p'u, da 'yehra pa di n'uɛni.

26 Njarbatho na ra hya di xi'aha ya. Xi'mø ngue di hejpaŋe yø mefi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. 27 Xi n'na ra n'yoha xanzaqui, 'bu'ambo ra ngu, hinda zä to da yat'ambo rá ngu ngue da jajpi te pets'i. Nu'mø da thutra mmenniḡu, gue'mø da zä to da yat'ambo 'mø. Di njadä p'uya, di tut'ä ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 28 A nuyá, dami pahma ngue majuaní na ra hya ja ua, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'u ga ya yø ja'i, da zä di mpunnbi.

29 Pe nu ra ja'i da nõmman'u ra Espíritu Santo, ya hinda punnba Oja.

30 Nguna ra nya bi manna Jesús, porque embyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bõni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mɛni.

31 Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nɛhyø n'yoha 'bäp'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue di nyaui. 32 Xangu yø ja'i

di mäspu 'buhra Jesús. Bi t'ɛmbuya:

—Ni mamá 'nɛ ni n'yoha 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi t'ɛmbi.

33 Mi dahra Jesús, bi 'yɛntho:

—Ma ga xi'aha ndana ma mamá, ndana ma n'yoha —bi 'yɛna.

34 Bi hyetyø ja'i di mäspu 'bui, bi 'yɛmbuya:

—'Bucua ya yø ja'i di nõpe ngue ma mamá, di nõpe ngue ma n'yoha. 35 Porque nuyá yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä Oja, guehya ɛntho ma mamá ya, oque ma n'yoha ya, oque ma nju.

4

Ra Jesús i hejpa ra hya n'na ra momhudä.

1 Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xännba ra hya yø ja'i ra Jesús. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yurbu ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. 2 Xangu yø hya bi xännba yø ja'i, honi te gui hejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hɛqui, bi 'yɛmbyø ja'i:

3 —Dami 'yørpahu ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'aha ya. N'na ra n'yoha bi ma da ponna trigo. 4 Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. 5 Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u

hĩngui pidi ra hãi ngue o ra do. Guehya yø hmudã n'nahmantho bi bøts'e ngue hĩngui pidi ra hãi p'ũ bi zo. ⁶ Hĩnga ya mbo pa yø 'yũ. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yũhyø hmudã ya xi bøts'e. ⁷ Mĩ'da yø hmudã bi zop'ũ ja yø 'uĩni. Mĩ nte yø 'uĩni p'ũya, bi ts'onnyø hmudã ngue bi hyøt'ambo. Ya hĩmbi nja yø hmudã. ⁸ Mĩ'da yø hmudã bi zop'ũ ja ra hoga hãi. Nu'mø mĩ bøts'e, mazihotho gui nẽqui. Mĩ nja p'ũya, 'dãte mã'det'a bi bõni ngue n'na mhmudã. Mĩ'da p'ũya, hyate bi bõni ngue n'na mhmudã. Mĩ'da p'ũya, n'na ciento bi bõni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmũ na ra hya dí mmangã ya —bi 'yẽnna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gãtho yø ja'i p'ũya. Nu'ũ 'dẽ'mã yoho yø xãdi ra Jesús bi guarbũ 'bãi, da guehyø ja'i nu'ũ tobe 'bãrpũ bi guat'i. Bi 'yãnbũya te ga mbønya yø hya xi hyẽqui. ¹¹ Ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Nuya yø hya hĩngui fadi ha di mãnda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dĩnni mmũihũ hanja ya yø hya ya. Pẽ nu'ũ mĩ'da yø ja'i, guehya dí honi te dadi hyejpa yø hya dí xifi. ¹² Nu te gã nnu ya yø ja'i ya, ẽntho 'mø hĩnte bi nu. Nuya yø hya øde dí mmangã, ẽntho 'mø hĩn tema hya bi 'yøde. Gue'a di siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'ũya, ya hĩndi punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma teni bõnya yø hya bi hyejpa ra momhmudã.

¹³ Ra Jesús bi 'yẽmbyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'nẽ'ahũ hĩngui pahmũ te ni bõnya yø hya dadi hyecã 'mø. ¿Pẽ Hague gdã japi da dĩnni mmũihũ te ni bõnya yø hya ga hyecã mahøn'a 'mø? ¹⁴ Nuna ra momhmudã dí mmangã, guehna ra ja'i pap'ũ 'bãhyø ja'i ngue bi mmambrã hya Oja na. ¹⁵ Nuya yø ja'i ngue hõntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yũ p'ũ bi zo yø hmudã ya. Hõntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'ũ ra zithu, bi japi bi pũmbeni ra hya xi 'yøde. ¹⁶ Mĩ'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hãi hĩngui pidi ngue mĩ o ra do p'ũ bi zo yø hmudã. Mĩ zã mĩ 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i hĩmbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'ũtho honi ha di hyep'ũ ra hya. Nu'mø bi ts'ũi ngue ra hya ẽc'ẽi, 'bexi cohyø mmũ. ¹⁸ Mĩ'da yø ja'i p'ũya, gui nhyejpabi ra hãi ngue ja yø 'uĩni p'ũ bi zo yø hmudã. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. ¹⁹ Pẽ nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, hõndyø 'befi ni ma yø mmũ yø ja'i. Di ja ndũmmũ honi ha di mmẽmmeti. Hĩnga ngut'a te gã sãnni da 'yøt'e. Ya hĩn tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²⁰ Pẽ mĩ'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga hãi p'ũ bi zo yø hmudã. Nu'mø mĩ 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi

'yøde. Pε 'bū i'da yø ja'i ngue mathoguiho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue ha ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i ha, hinda gombu ja ra huada. 'Nε hinda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpυ ja ra nthoxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu. ²² Njarbutho ya yø hya hinguī fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmui hanja ra hya. Pε da 'yεhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmu ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Dami 'yεt'ammuihu teni bønya yø hya di mmangä. Nu'mø gui 'yørpahu masu ya yø hya ya, da dinni mmuihu xanho hanja ra hya. ²⁵ A nu ra ja'i da dini xanho ra mmui hanja ra hya, da mäx Oja ngue man'na di bahra hya. Pε nu ra ja'i hinguī nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'u ra hya padi, da thanbi.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra hmudä 'mø bi thuhu.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεna:

—Nuya yø ja'i di manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mø bi thu'a n'na ra hmudä. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudä, di sigue di mpεtho mente 'danyø pa brä o häi ra hmudä, sär'mø da bogui, da bøxpυya. Pε

nuna ra ja'i bi duhra hmudä, hinguī padi hanja ngue bá te ra hmudä. ²⁸ Porque ra häi øt'e ngue da bohra hmudä, da bøts'e, di ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mø bi 'yot'i, da soqui.

Rā Jesús bi hyejpa ra hya n'na mhmudä ra mostasa.

³⁰ Mahømbi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Mahønga hycä man'na ra hya ya. Ma ga xän'nahu ha di njap'u di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. ³¹ Nup'u rá madi, tengutho n'na zihmudä ra mostasa, ngue man'na zitchu ngue gätho mi'da yø hmudä ja ua ja ra ximhäi. ³² Pε nu'mø bi ma nthuhu na ra hmudä na, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'u ja yø 'yεt'o, ja ørbu yø 'bafi yø ts'int's'u.

³³ Xangu yø hya bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hya da dini xanho p'u ja yø mmui yø ja'i, gue'a xännbabi'a. ³⁴ Nu'mø yasεui yø xädi p'uya, i xifi te ga mbønyø hya di hycqui. Pε nu'mø gue'u mi'da yø ja'i xännbabi ra hya, guehya honi te gui hycjpa yø hya xännbabi ya.

Rā Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

³⁵ Mi dhära nde'a ra pa'a, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdä mähä man'na nguadi.

³⁶ Nu'u yø xädi ra Jesús, mi juadi bi 'yεhyø ja'i, bi yurbu ja ra barco mi o ra Jesús, bi ma. Bi mähä mi'da yø barco mi jap'u. ³⁷ Nup'u ja ra zabi,

bi nanga n'na ra ndate ndahi. Nu'u yø fanthe nangui, so mbo ra barco. Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nhyu. ³⁸ Pe ra Jesús mambi oxpu ja n'na ra nhudi jap'u ja ra xatha ra barco ngue aha. Nu'u yø xadi p'uya, ba ap'u bi aha, bi 'yembj:

—Ague gra xänbäte, ya ga tuh. Nu'a'i p'uya, gui atho —bi 'yembj.

³⁹ Mi nanga Jesús, bi hejpbabi ra ndahi 'nēhyø fanthe. Bi xifi ngue di nsäya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, ga bi nsäya. ⁴⁰ Pe ra Jesús bi 'yembyø xadi:

—¿Hanja ngue gui suhu? ¿Ua hinguí εc'ei ngue ga faxaha? —bi 'yembj.

⁴¹ Mi nu yø xadi ra Jesús ngue te bi 'yøt'e, bi ntinnbatho yø ts'u mi ja. Di n'yembj n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Asta ra ndahi 'nēhra dehe εc'ei 'mø bi zofo —di n'yembj.

5

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi.

¹ Mi zøm man'na nguadi ra zabi, ja ra hai ni hu ngue Gadara. ²⁻³ Hontho bi bomp'u ja ra barco ra Jesús, ya xpa ep'u n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohu na, mi nnøpa ngu p'u ja yø n'o yø ánima. Madague'a nthat'i conyø cadena, pe xejtho. Janangue ya hinjongui sä da zammj. ⁴ Xangu yø nnidi ngue nthat'i yø 'ye 'nēhyø gua conyø cadena. Pe xejtho,

hinguí hāt'i da zammj. ⁵ Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yø ánima, i mafi hapu ni ma. 'Nε xa nguahyø nsä'mi rá do'yo ngue di nte yø do. ⁶ Yap'atho mambá εhe, pe mi hyandra Jesús. Bi ntih i ndantyøhmü p'u 'bäi. ⁷ Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yembj:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'edi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua di 'bui? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

⁸ Nguna ra hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'u ra n'yohu n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohu p'uya bi 'yena:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe, porque xangugähe —bi 'yembj.

¹⁰ Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mi 'bui, hinga yap'atho da menhni. ¹¹ Ja mi 'yorbatho n'na 'bui yø ts'adi, ma'yonj p'u bi ja ra nguanj. ¹² Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Damj 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'u ja yø mmui yø ts'adi bi 'yo nu —bi 'yembj.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'u. Janangue bi hyep'u ra n'yohu mi n'youi, bi ma, i ncarbja ja yø mmui yø ts'adi p'uya. Nu'u yø ts'adi mi jua'i yo mahuahj. Bi gu ra 'dihj yø ts'adi p'uya, bi nhyorbja ja ra zabi. Gä ja bi jarba ra dehe.

¹⁴ Nu'u mi fähyø ts'adi p'uya, bi nsu 'mø mi nu

te bi nja. N'na 'dihitho bi map'u bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Dá gue'u yø ja'i 'da'a n'nanni bi 'bai, gä bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá εε da nu. ¹⁵ Mi zønyø ja'i p'u 'bähra Jesús, 'dap'u 'bähmi'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, 'nε'a te xi thohyø ts'udi, gä xihyø ja'i nuya ja søhø. ¹⁷ Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahombi yarbua ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mmer'u ni ma. ¹⁹ Pε himbi nepra Jesús, sinoque bi 'yεmbi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damj xihni menj te dá øt'a'i. Xihni amigo. Damj xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yεmbi.

²⁰ Bi ma ra n'yohu p'uya, bi n'yo gätho p'u ja yø hnini Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to gä bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, gä di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hombi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue di manda p'u ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'u

'bähra Jesús. ²³ Janjuani ngue äpra mate, bi 'yεmbi:

—Nugä nná εε ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'u, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørca ra mate ga mme, gui japni 'ye p'u ja rá do'yo, janangue da zä ra n'u hεmbi.

²⁴ Nuna ra Jesús bi me na ra n'yohu bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbu ja ra 'yu.

²⁵ Nu'u yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'u n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hεmbra m'mäcji. ²⁶ Nuna ra xisu mađi hyenni, xandøngu rá menyü xi ani ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi ani gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hεmbi. Pε hin'i zä'a ngue mađi n'yøthe. Sinoque man'na manj ma man'u. ²⁷⁻²⁸ Mi zä mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yεnna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yεna. Janangue bi nthinnbu ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpj nsäya ra ji, bi zä ra n'u mi hεmbra xisu. ³⁰ Mi bähra Jesús ngue bi zä n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hetyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yεmbyø ja'i.

³¹ Bi 'yεm'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue

xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nnā māhā —bi 'yεmbi.

³² Pε rā Jesús bi sigue di za di hεti yø ja'i, ngue nne da badī te'o bi dādi. ³³ Nu'a rā xisu p'uya, ya padī te xi 'yøt'e, mmap'ua p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmū p'ua 'bāhra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi dārpabi rá he. ³⁴ Nunā rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zā'i ngue gā 'yεc'ei ngue di zā'i comma ts'edigā. Ni ma ya, da hyu ni mmui ngue bi zā'i —bi 'yεmbi.

³⁵ Nunā rā Jesús, mente yayi rā xisu mađi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpua ja rá ngu rā Jairo, bi 'yεmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonī mantho gui sixra xännbate —bi 'yεmbi.

³⁶ Nunā rā hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pε hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yεmbra Jairo:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yεc'eigui ngue da zā ga fāxa'i —bi 'yεmbi.

³⁷ Ya himbi nepe xta thogui gātho yø ja'i. Sinoque høndra Bεdu bi zits'i, co 'nεhya yonc'ei di n'yohua, rā Xuua 'nεhra Jacobo. ³⁸ Mi zømp'ua ja rá ngu rā Jairo p'uya, ya zonyø ja'i, tār'man'ua yø mmui ngue ya xi du rā hmute. ³⁹ Pε ngu'i zønna Jesús, bi yat'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a guí øthua ua gadi yännihua? 'Yonī mantho gui zomhma. Nunā rā hmute hingui tu na, i atho na.

⁴⁰ Pε nuya yø ja'i yayi rā Jesús, i thentho, porque padī ngue ya xi du rā hmute. Mi bøn'athi gātho yø ja'i p'uya, rā Jesús bi thop'ua brā 'benna hmute. Ni n'youi rá papá rā hmute 'nεhrá mamá. Co 'nε'ua yø xādi ni n'youi. ⁴¹ Rā Jesús bi bennba rá 'ye rā hmute xi du, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nunā rā hya na p'uya, i nne da mā ngue εna: “Ague grā hmute, di xi'i, dami nangui”. ⁴² Høntho bi manna rā hya na p'uya, 'bexpī nangra hmute, bi n'yo. Rā hmute p'uya, ya 'de'ma yonjeya mi 'bui. Nuya bi nup'ua bi bennate rā hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pε rā Jesús εmmei di hejpa yø ja'i ngue hinjonda mā te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi rā hmute.

6

Nu'ua yø mmεnguhua rā Jesús hingui εc'ei te øt'e.

¹ Mambá ep'ua ja rá ngu rā Jairo rā Jesús, i map'ua ja rá hāi bá nte, bi mε yø xādi. ² Nu'mø rā pa säya yø ja'i p'uya, pap'ua ja rā nija rā Jesús, ngue bi xännbabi rā hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi mā. Pε gā di 'yødyø ja'i hanja'a rā hya øde, di n'yεmbi:

—¿Hapua go bá ha'a rā hya xännbate na rā n'yohua ya ua? ¿Hague go gā mba'a rā hya padī? ¿Hague gā nzä øtyø milagro? ³ Conque guehna rā yaxi rá ts'ant'ua rā Maya na. Yø n'yohua p'uya, guehna rā Jacobo, 'nεhra José, 'nεhra

Judas, 'n_εhṛa Simu. Yø nju p'aya, gä 'dadua ra hnini di 'buhmu.

Janangue εmbyø ja'i ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i ra hya xifi. ⁴Pe bi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yεhε, gä hnu mansu. Pe nu'u yø mmεnguhu yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bap'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵Ja bi njap'u ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø därkehi bi japrä 'yε ngue bi 'yøthe. ⁶Di 'yødra Jesús hanja ngue hingui εc'ei yø mmεnguui.

Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yet'ingue da xänbä ra hya yø ja'i.

Mi bømp'u ja ra hnini mi 'buhra Jesús, bi ma bá n'yop'u ja yø hnini, manyarbu i ma ngue xänbä ra hya yø ja'i. ⁷Nuya 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni, bi zofu ngue da mennbu ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ei p'u da ma. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸Bi xi p'aya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nε hin tema thuhmε da hyats'i. 'Nε hin tema mεnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹Bi xifi ngue da gaxyø thixfani 'nε hinda gaxrá mponi. ¹⁰Bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'mø gä sømhmu p'u ja n'na ra hnini, nu'mø to

da zixahu rá ngu ngue di säya'ahu, ja m'muhmu p'u ja ra ngu di n'na'ahu ra ts'äya, asta gue'mø guá εhmu. ¹¹Nup'u ja n'na ra hnini gui sømhmu, 'nε hindi n'na'ahu ra ts'äya, ogue hinjonda 'yøt'ahu masu, dami thogui, gdi mähä n'nanni ra hnini. Pe dami huamhmra fonthai di n'youi ni mbonguah, gue'a ra hmεya'a ngue ya da therp'u ya yø ja'i himbi 'yøt'ahu masu.

¹²Nu'u yø xädi ra Jesús bi ma bá n'yop'u ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue da hyerp'u ra nts'o ga 'yo. ¹³Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gospabi ra aceite yø därkehi, 'bexi sä ha hεmbi.

Ra Herodes εmbi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴Nuna ra dast'abi Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yεmp'aya:

—Nugä dí εna ngue xpí bennate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεna.

¹⁵Mi'da yø ja'i p'aya bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu i hma, rá nzequi guehna ra pøngahya Elías.

Pe mi'da yø ja'i p'aya, bi 'yεna:

—Nugä dí εna ngue 'bui toni pøngahya Oja na.

¹⁶Ra Herodes bi 'yεn'a p'aya:

—Pe nugä dí εna ngue gue'a ra Xuua mi øtra nxixya xpí bennate ya. Porque nuna ra

Xuua, guehna dá mandagä bi thejpbäbi rá ya na.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

17 Nu'mø yø pa xa thogui, bi manda ra Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi duti conyø cadena bi got'a fädi. Bi api ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi na rá 'be'po Herodías nuna mará xisu na rá n'yohu Lipe. 18 Nuna ra Xuua, xi 'yembra Herodes: "Hin'ya ra nt'edi gui m'mahmi ni 'be'po", xi 'yembi.

19 Mi 'yøhra xisu na ra hya mmanna Xuua, bi mbøcue ra xisu, i sähra Xuua ngue'a te ra hya bi ma. I nnepe ngue da tho ra Xuua. 20 Pe ra Herodes hingui nne da hyo, porque nnu mansu na ra Xuua, 'ne parpi ngue ra hoga n'yohu. Nu'a te ra hya mi mmanna Xuua, ma di ho da 'yøde, pe mi yobenitho ha ga 'yøde te gama hya mmanna Xuua. 21 Pe nuna ra Herodías bi dini ha di japra Xuua nuna sai. Mi zøhra pa bi nsännigo ra Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi ra nts'ihme. Gätho yø hmu yø soldado, ga bi zofo. Nup'u ja ra häi Galilea, gätho'u yø ja'i hnu mansu p'u ja yø hnini, ga bi zofo. 22 Nuna rá t'ixu ra Herodías, bi yurbu 'bahyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mahra hnei p'uya. Ra Herodes co gätho yø ja'i bi ho te øtra hmu. Janangue bi 'yembra hmu te ra Herodes:

"Nu'mø tema cosa gui 'yäqui, nugä ga 'da'i", bi 'yembi. 23 Ra Herodes bi 'yexa ntestigo Oja ngue majuan di unna hmu te'a te gama cosa da 'yäpi, ma dague'a di un ma de'a te ga pets'i. 24 Ra hmu te p'uya, hinga 'bexpi xifi te 'be'a nne da 'yäpi. Sinoque 'be bá ännä mamá. Bi 'yembi: "Ague mamá, ¿teni 'be'a ga ädi?" Nu'a rá mamá ra hmu te p'uya, bi 'yembi: "Damj 'yäpya ngue di 'da'i rá ya ra Xuua mi øtra nxixya", bi 'yembi. 25 Nu'a ra hmu te p'uya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá embra dast'abi: "Nu'a rá ya ra Xuua mi øtra nxixya ya, damj 'daqui, di o n'na ra mohi", bi 'yembi.

26 Mi zä mi 'yøde te 'be'a t'äpra dast'abi, mambi dudrá mmäi. Pe ya xi ma ngue di unna hmu te'a te da 'yäpi. Yø ja'i 'bap'u ha mi 'bui, ga xi 'yøde te xi ma. Bi manda p'uya ngue bi t'unna hmu te'a te ädi. 27-28 Bi 'yet'a n'na ra soldado da hejpa rá ya ra Xuua p'u ja ra fädi p'uya. Bá jat'a n'na ra mohi, bi t'unna hmu te. Ra hmu te p'uya, bi däpra mamá'a ra ya bi t'unni. 29 Mi bahyø xädi ra Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannba rá do'yo ra ánima ngue bi 'yägui.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihme cut'a mahua hi ma'yohu.

30 Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hnini, bi däpra güenda te xi 'yøt'e, bi däpra güenda tema hya xi nxännbate. 31 Nu'u

yø pa'u, ni ma ni 'yεhyø ja'i p'u 'buhra Jesús. Nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi, ni xingra hmε da mbongui ra ora da zi. Janangue bi 'yεmbyø xädi:

—A nuýa, ma ga mmähä p'u hinjo'o yø ja'i ya, n'namhma ga nsäyahü zits'u.

³² Bi yurbu ja n'na ra barco ra Jesús conyø xädi, i map'u hinjongui 'bui. ³³ Xangu yø ja'i bi nu 'mø mi ma ra barco, pe padi te'o ni op'u ja ra barco. Bi ma yø ja'i p'uya, ni 'nyoguatho, bi denña nenzabi. Nup'u ja yø hnini thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbu ni ma yø ja'i. M'met'o bi zønyø ja'i p'u ha ja ngue da zønna barco. ³⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pe ya mandøngu dyø ja'i 'bap'u. Bi huejpraya, porque yø ja'i 'bui tengutho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi, njarbutho. Janangue ndø ya'atho ra ora bi xännbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. ³⁵ Ya ni ma di nde p'uya, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya bi nde, 'ne nuua di 'buhma ra dapo ua. ³⁶ Dami 'yεhyø ja'i, n'namhma da map'u bi ja yø hnini, da dänse ra hmε da zi.

³⁷ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami unhnü ra hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Haru gue ga hahü'a yo ciento ma pa ra nzäbi ngue ga tämphü ra hmε da zi yø ja'i 'bucua? —bi 'yεmbi.

³⁸ Mahømbi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami nu hangu yø thuhmε guí hahü.

Nu'u yø xädi p'uya, bi nu hangu yø thuhmε hä. Bi 'yεmbuya:

—Ja ua cut'a yø thuhmε 'ne yoho yø hua.

³⁹ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi yaui:

—Dami xihmü yø ja'i da micua ja ra 'batha. Da 'yøtyø zimundo p'u da mi.

⁴⁰ Bi mihyø ja'i p'uya ngue di nsihmε. Yø ciento nja'i p'u bi mi i'da, yø yote ma'det'a nja'i p'u bi mi i'da.

⁴¹ Ra Jesús bi hyan'u cut'a yø thuhmε 'ne'u yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'uya, bi ja mamadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Da guehyø hua bi dat'i. ⁴² Bi nsihmε xanho yø ja'i, ga bi niya. ⁴³ Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i p'uya, nu'u yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhmε bi bongui. Xquet'a bi mes'yø hua bi bongui.

⁴⁴ Nu'u yø ja'i bi nsihmε'a ra ora'a, cut'a mahuahü ma'yohü bi nsihmε.

Ni 'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

⁴⁵ Mente εhyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco, di ma man'na nguadi ra zabi ha bi ja ra hnini Betsaida. ⁴⁶ Mi juadi bi 'yεhyø ja'i ra Jesús, bi map'u bi ja ra nyuni ngue bá mat'Oja.

⁴⁷ Mi nxui p'uya, ya bi 'yo made ra zabi ra barco ni o yø

xädi, pε ra Jesús bi 'buse p'α bí ja ra nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangū pεfi di 'yonna barco'α yø xädi, pε hinguí sä da thogui, porque ra ndahí di cots'i. Mí zα'i hyu xudi p'aya, bí map'α bí 'bahyø xädi ra Jesús, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bí ne ngue xtā nuíts'i. ⁴⁹ Pε mí hyandyø xädi ngue mmap'α ní 'yo maxøts'e ra dehe. Nu'α yø xädi ra Jesús bi 'yεnā ngue ra ndahí i nnu. Bí mahra mafi p'aya ngue su. ⁵⁰ Gä bí hyandi, pε gä bí nsu. Pε ra Jesús 'bexpi zofo, bi 'yεmbi:

—Go guecä, 'yogui suhα —bí 'yεmbi.

⁵¹ Mí yurbα ja ra barco mí o yø xädi ra Jesús, 'bexpi nsāya ra ndahí. Mí nu yø xädi'a te bi 'yøt'e, man'natho bí nsu. ⁵² Madague'a xí nu yø xädi'α yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi xandyø thuhmε bí zi yø ja'i, pε hinguí 'yo yø mmαi te'o nā ra Jesús.

Nup'α ja ra häi Genesaret bi yøthe yø därkehi ra Jesús.

⁵³ Mí zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø mí bøni. ⁵⁴ Hønthon bi bønna barco ra Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mí 'bap'α ngue te'o. ⁵⁵ Bí ma yø ja'i p'aya, bi 'yonnbabi mí'da yø ja'i ngue da εhε. Xifi ngue da tu yø därkehi da oxyø fidi, da zøp'α 'bahra Jesús. ⁵⁶ Hønnbα bi zä sønna Jesús, sømp'α ja yø hñini, sømp'α ja yø ngunhui, hønnbα ts'α hapα søni, bí njæqui yø därkehi ngue 'bop'α ja yø caye, t'äpra mate ra Jesús squerangue rá

nyani rá he da därkebi yø därkehi. 'Be xi sä ha hεmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hinguí nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya 'da yø fariseo 'nεhyø xänbäte ngue ra ley ngue yø mmεngu Jerusalén bi guarbα 'bahra Jesús ngue di nyai. ² Bí mbøcue 'mø mí nu te øt'i'da yø xädi ra Jesús, ngue hinguí xα'yε hante di nsihmε, ngue da mecra ts'oqui n'youi yø 'yε. ³ Nuya yø fariseo 'nε gätho mí'da yø judío, i øtyø costumbre xa nzänyø ndiua. Zant'a xα'yε hante di nsihmε. ⁴ Nu'mø bá pengā tai xquet'a xα'yε, porque εnā ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mí'da yø costumbre øt'e, xatyø ts'øye, xatyø mohi, punnbí da dátra häi. 'Nεhyø t'ots'i nts'ihmε pet'e. ⁵ Mí zä mí nurpi te øtyø xädi ra Jesús ngue hinguí øt'e tengutho ga 'yo, bí mbøcue p'aya, bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ní xädi ngue festho ra hya bi zogahα yø ndiua? Porque hinguí pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue di nxα'yε hante di nsihmε.

⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ní xirbα guí εnā ngue guí εc'εihα Oja. Go guí øthα nā ra hya bi 'yøtra pøngahya Isaías ngue bi 'yεn'Oja: "Nuya yø ja'i 'bαcua, nu'mø bí nya, xøgue εnā majuaní ngue nnu mansugui. Pε himma juani ngue yø mmαi ga ndannegui. ⁷ Ya hñinte ní bønthon ngue

thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xännbate, xangu yø hya xa nzänse ngue embi di manda Oja", nguna bi man'Oja. ⁸ Nu'ah, guí festhoh yø hya di manda Oja ngue go gadi ja ndummäi guí øth yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øth, tengü yø ts'øye 'nøhyø mohi guí xøth, punnbi da dätträ häi.

⁹ Go xcá 'yemhm n'na nguadi ya yø hya di manda Oja ngue go guí øth yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nunä ra Moisés bi xihyø ja'i te 'be'a ja ngue da 'yøt'e, bi 'yembi: "Damí su nì papá, damí su nì mamá". Bi xi man'na ra hya p'uya, bi 'yembi: "Nu ra ja'i da zanná papá, ogue da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nē da tho", bi 'yembyø ja'i. ¹¹ Pē ya xcá xännbah yø ja'i, ngue ra ja'i da zä da 'yembrá papá ogue rá mamá: "Nugä papá, nugä mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pēts'i, guehna Oja dadì unni". ¹² Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japha di jammansu rá papá ogue rá mamá ra ja'i. ¹³ Xangu m'ida yø hya jap'ua hingui øth, tengütho ya yø hya dí xi'ah ya. Nu'mø nguna guí øth p'uya, ya guí øth ngue hinte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí emhm go ja ts'editho guí 'yøth ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a

di ts'onnbä rá n'yomfēni ra ja'i'a.

¹⁴ Bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yembi:

—Damí 'yøhm xanho ya yø hya ga mmangä ya. Damí 'yēt'ammäih. ¹⁵ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøträ ts'oqui. Nu'a ga 'yøträ ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønnä ne ra ja'i'a. ¹⁶ Di nja nì gu ngue guí 'yøhm na ra hya dí mmangä ya —bi 'yembi.

¹⁷ Mì ma yø ja'i p'uya, bi zop'ua ra Jesús. Nunä ra Jesús bi map'ua ja ra ngu säya. Nuya yø xädi p'uya, bi 'yäpi ngue da xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi ma. ¹⁸ Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—¿Ua xquet'a hingui tinni mmäih hanja ya yø hya dí mmangä 'mø? ¿Ua hingui pahma na ra hya dá mangä ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gä si ra ja'i, hinda nuansui rá n'yomfēni ra ja'i'a, sinoque rá mmäi ra ja'i nì ma'a te si, pē pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nēqui xanho ngue nu'a te gä si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue gä xanho ngue da ts'i. ²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øträ ts'oqui, mbo rá n'yomfēni nì 'yēhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfēni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfēni, tengü ra n'yots'om'mäi, ra nthote, ²² ra mfē, ra nts'o, ra fēhni, ra 'yøt'its'oqui, ra zeya, ra zate,

ra n'yets'i, ra m'memmai, da gue'a so ra mmmai ngue da hyannba rá mmeti rá mmic'eiui. ²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfeni ra ja'i ní 'yehē. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mats'i.

²⁴ Mi bømp'u mi 'bähra Jesús, i map'u ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro connä hnini Sidón. Nup'u ja ra ngu bi nsäya, hingui nnepe to xta mbađi ngue 'bap'u. Pe himbi zä bi n'yanj. ²⁵ Nu'a ra hnini'a, mi 'bap'u n'na ra hmute mi n'youi ra ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá ra hmute ngue 'bap'u ra Jesús. Bi ma ra xisu p'u 'bähra Jesús, bi ndantyøhmu p'u 'bäi. ²⁶ Pe hingra judío na ra xisu, porque ra mmengu p'u ja ra häi Sirofenicia. Bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi. ²⁷ Pe ra Jesús bi 'yembj:

—Nugä, gue'u yø judío ja ts'edi ga fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'i, ya satho 'mø da thanba ra hmε yø basj, ngue yø fo'yo di t'unni —bi 'yembj.

²⁸ Ra xisu p'uya, bi 'yembj:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pe nu'u yø fo'yo, guerp'u 'bimεxa sihmε'u. I jo yø xemhmε hehyø basj p'u sihmε.

²⁹ Ra Jesús bi 'yembra xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Ra xisu p'uya, bi men-gui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mi n'youi ra ts'onthi ya hup'u ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hēmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue mi gogu 'nε mi c'üne.

³¹ Mi 'danyø pa p'uya, bi bømp'u mi 'bähra Jesús, i map'u ja ra zabi Galilea. I nthop'u ja ra hnini Sidón, i mpa p'u ja ra häi Decápolis. ³² Nup'u ja ra häi Decápolis mi zømp'u ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohu ngue ra gogu 'nε ra c'üne. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'ye p'u ja rá ya ngue da zä te hēmbi. ³³ Nuna ra Jesús bi zica n'nanj na ra n'yohu, bi carpa yø saha p'u ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi därpa rá janj. ³⁴ Bi hyanma hets'i p'uya, bi 'yεn'a n'na ra jats'i. Bi 'yembra därquēh p'uya:

—Efata —bi 'yembj.

Nuna ra hya bi ma, i nne da ma ngue εna: “Da xohni ne, da xohni gu”. ³⁵ Nu'a ra ora'a, nuna ra n'yohu mi gogu bi 'yøde xanho ra hya, 'nε bi zä bi nya xanho. ³⁶ Pe ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinjonda xifi te bi nurpi bi 'yøt'e. Pe εna man'na ngue di hejpbabi yø ja'i ngue hinte da ma, i mmanyø ja'i p'u ni ma'a te xi nurpi xi øtra Jesús. ³⁷ Nu to ga bi 'yøde te bi nja, ga di 'yødyø ja'i, di n'yembj:

—Gä xanho te øt'e. Porque øt'e ngue øhra hya yø gogu, 'nε di japi ngue ya xanho yø gone.

8

Ra Jesús bi 'uin'i goho mahuaḥi ma'yohu.

¹ Man'na ra pa p'uya, xandøngu yø ja'i bi mpeti p'u 'buhra Jesús. Ya hin'yu te da zi yø ja'i, ya bi hyätyø nzedi. Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

² —Dadi huɛcä yø ja'i 'bucua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohu ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'yu te da zi yø ja'i. ³ Nu'mø ga etyø ja'i ngue da ma yø ngu, 'nɛ hingui sihmɛ, da güennbu ja ra 'yu. Porque yap'u yø ngu 'da yø ja'i.

⁴ Nu'u yø xädi bi 'yembj:

—Pe çharu go ga hannbahu te da zi ya yø ja'i 'bucua? A nuua dí 'buhmu, ra dapo ua.

⁵ Bi 'yänyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—çHangu yø thuhmɛ guí hahu 'mø?

Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yembj:

—Høndi yoto yø thuhmɛ ja ua.

⁶ Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i. Bi hyan'u yoto yø thuhmɛ p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmɛ p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ⁷ Xquet'a mi ha zihangu yø hua. Ra Jesús bi ja mammadi Oja. Bi unyø xädi p'uya, ngue di 'darpa yø ja'i da za. ⁸⁻⁹ Nu'u yø ja'i bi nsihmɛ, goho mahuaḥi ma'yohu. Pe ga bi nniya. Mi juate ra ts'ihmɛ yø ja'i, nu'u yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmɛ bi bongui.

'Bexque'a bi n'yɛhmi yø ja'i ra Jesús ngue bi ma. ¹⁰ Bi yurbu ja ra barco p'uya, co 'nɛhyø xädi, i map'u ja ra häi Dalmanuta.

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'u da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo bi ma bá sambahya ra Jesús. Di 'bepi da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahɛts'i para ngue di nɛqui ngue rá m'menhni Oja ra Jesús. ¹² Bi ngasra Jesús, bi 'yembj:

—Høndyø milagro guí nne guí nnuhu di nja. Pe nugä dí xi'ahu ngue hin tema milagro ga øt'ä guí nnuhu —bi 'yembj.

¹³ Bi zop'u yø ja'i p'uya, bi yurbu ja n'na ra barco conyø xädi, i ma man'na nguadi ra zabi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di mfädi xanho, hinda dena hya xänbäte yø fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús xi pumbeni ra thuhmɛ xta hyats'i da zi. Hønda n'na ra thuhmɛ mi hap'u ja ra barco.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembj yø xädi:

—Damj mfahmu ya, mamj sihu'a ra íxi di unyø fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yembj n'na ngu n'na'u yø xädi p'uya:

—Rá nɛgui xicju ya ngue hinxtá ha ra thuhmɛ ga sihu.

¹⁷ Mi bahra Jesús te di nxihyø xädi, bi 'yembaya:

—Gue guí ena dí xi'ahu ngue hinxcuá ha ra thuhmɛ guí sihu. çUa hingui 'yo ni mmuihu na ra hya dí

mmangä 'mø? Rá nze_εgui mā'bēdi nī mmāih_u 'mø.
 18 Guí nnuh_u te dí øt'ä, pε tengutho 'mø ngue h_{in}te gdí nnuh_u. Guí øhm_u yø hyä dí mmangä, pε tengutho 'mø h_{in} temä hyä gdí øhm_u. ¿Ua h_{in}guí mbemh_u'a te guí nnuh_u p'ü ha nnä mähä?
 19 Xi'mø rā pa mā xengä'ü cāt'a yø thuhm_ε ngue bi zi cāt'a mahua_hi mā'yoh_u, ¿njammī canasta yø thuhm_ε bi bongui?

Nu'ü yø xädi p'üya, bi 'yεmbi:

—'De'mä yo canasta yø thuhm_ε bi bongui.

20 —Xi'mø mā xengä'ü yoto nthuhm_ε ngue bi zi goho mahua_hi mā'yoh_u, ¿njammī canasta yø thuhm_ε bi bongui? —bi 'yεmbi.

Yø xädi p'üya, bi 'yεmbi:

—Yoto canasta yø thuhm_ε bi bongui.

21 Rā Jesús bi 'yεmbi mahøn'a p'üya:

—Pε ¿hanja ngue h_{in}guí 'yo nī mmāih_u ya yø hyä dí mmangä 'mø?

Nu'ü ja rā hnini Betsaida, ja bi 'yøthe p'ü n'na rā xädä rā Jesús.

22 Mī zømp'ü ja rā hnini Betsaida rā Jesús, bá ts'innbabi n'na rā xädä. Bi t'äpra mate da 'yøthe. 23 Rā Jesús bi bennbabi rá 'yε rā xädä, bi zixā nenihni. Nu'ü bi zøni, bi zorpā yø dä. Bi dospā maxøts'e yø dä p'üya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí h_εtī zits'ü ya?

24 Nu'a rā xädä p'üya, bi nhanni, bi 'yεmp'üya:

—Dí h_εtyø ja'i ngue 'yo, pε enthø rā 'bänza p'ü nnä h_εtī, porque di hmar'mä dä —bi 'yεmbi.

25 Mahømbi dospā yø dä p'üya. Nu'a rā n'yoh_u mī xädä, bi japi ngue di za di h_εtī p'ü h_εtī. Bi nzø xanho yø dä p'üya, handi yap'ütho. 26 Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Ni ma nī ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja rā hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue rā Jesús, gue'a rā Cristo'a.

27 M'mefa p'üya, bi mε yø xädi rā Jesús. Nu'ü ja'a rā hnini Cesarea ngue Filipos, math_εt'i ja yø hnini, ja bi ma dä 'yop'ü rā Jesús. Nu'ü ja rā 'yu p'üya, bi 'yännyø xädi, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogä p'ü ga mbenyø ja'i ya'mø? —bi 'yεmbi.

28 Nu'ü yø xädi p'üya bi 'yεmbi:

—'Bü i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grā Xuua gmī øtra nxixya. Mī'da yø ja'i p'üya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da p'üya, εmbi ngue 'bui toni pøngahya Oja.

29 Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'ah_u p'üya, ¿te'ogä p'ü gnī bemh_u ngue guecä?

Rā Bedu p'üya bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo, bá εxa'i Oja ngue guí ndast'abi —bi 'yεmbi.

30 Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, nε bi ma ngue di bennate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohu bí 'yε mahεts'i, da 'yεmmεi da ma ma'uni. Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija da zai, da guehyø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley, Gä da zai 'nε da hyo. Pε rá hyu pa p'uya, di bennate —bi 'yεmbi.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi ra ndate. ³³ Pε ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbaya ngue hεrhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Damj 'uegue, rá mεfi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'änni Oja so ni mmai di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmai di nja —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmai'a ga 'yεc'ei.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmai, madague'a da thop'u ja ra pont'i. ³⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mεhrá te na. Pε nu ra ja'i hingui cohra mmai'a ga 'yεc'eigui, madague'a da tho conná ngueque 'nε conná

nguehra hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na. ³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti Gä ra ximhäi, 'nε di m'mεhrá te. ³⁷ Ni xinda hangu ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ³⁸ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui ørpa masu Oja, guehya da den'nathohu ngue gui εc'ei hu ma hyagä ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, ogue pesrá sä conná guehra hya di xännbate, xquet'a da 'yεhra pa ngue nugui drá N'yohu dá ε mahεts'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'u to di jagbu. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maca anxε Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahu ngue nuya 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nεqui ra Jesús.

² Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mep'u bí ja n'na ra nyuni xanhεts'i ngue di m'muse. Ja bá nup'u yø xädi ngue bi mpä'a gui nεqui ra Jesús. ³ Nu rá he, di yoxni, xandønt'axi bi gohi. Hınjo'o n'na ra meni ua ja ra ximhäi da zä da mena ulu tengu ga nt'axi bi gohrá he ra Jesús. ⁴ Bi nu yø xädi p'uya

ngue 'bäp'u ra Elías conna Moisés ngue yaui ra Jesús.
 5 Ra Bëdu bi 'yëmbra Jesús:

—Ague grá xännbäte, ya xanho ngue dí 'bähmu ua. Ma ga hocähe hyu yø t'unnigü, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yëmbi.

6 Nguna ra hya bi xifi, porque ra Bëdu co 'në'u yø amigo, ëmmëi bi nsu, asta hinguü mbëni ha ga mman'a ra hya bi ma. 7 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi go'mra guü p'u mi 'bui. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja ra guü ja bá nyap'u Oja, bi 'yëna:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'u dadí madí. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yët'ammuihu —bi 'yëmbi.

8 Mi hyetyø xädi p'uya, ya hünjongui 'bäp'u'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u ra Jesús.

9 Ya bá 'yo ngue ni gap'u ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yëmbiyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohu bi 'yë mahëts'i ngue di bënnäte —bi 'yëmbi.

10 Nu'u yø xädi ra Jesús, nu'u yø hya bi xifi hont'a mbëni'a, pë hünjombi xifi te bi nu. Sinoque di nyänse'u yø xädi te 'bë'a ga mbønna ra hya bi manna Jesús ngue ëna di bënnäte.

Bi manna Jesús ngue ra Elías ya bá ëhé bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ëp'u ra Cristo.

11 Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yännbë ja ra 'yu, bi 'yëmbi:

—¿Hanja na ra hya mmanyø xännbäte ngue ra ley, ëmbi ngue jatho da 'bët'o ra Elías hante ngue da ëhra Cristo?

12 Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá mäditho da ëhé da xihyø ja'i ngue di nsä. Pë dami bëmhmu ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohu bí 'yë mahëts'i. I mmamp'u ngue da zä ra n'u, da zuhyø ja'i. 13 Pë dami pahmu ya ngue nuna t'ëmbi ra Elías, ya bá ëhé. Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangu ra n'u bi ne da japyø ja'i, gä bi nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ëi mi n'youi ra ts'onthi.

14 Nu'mø ni ma da zøp'u mi 'bë hmi'da yø xädi p'uya, bi nu ngue nuya yø xännbäte ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyau. Xangu mi'da yø ja'i xi mpëti p'u 'bui. 15 Pë ra Jesús, ëna ha bi 'yëtho, ja mi nu yø ja'i ya bi zøhø, bi ma yø ja'i p'uya ngue di zëngua. 16 Ra Jesús bi 'yëmbiyø xädi:

—¿Te 'bë'a gnü njun'mahyahu ya 'bucua?

17 Bá tha'a n'na nc'ëi p'u 'bähyø ja'i p'uya, bi 'yëna:

—Ague grá xännbäte, nuna ma ts'ant'u 'bucua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigä ua ngue gui 'yøthets'u. 18 Nu'mø bi gu ra ts'onthi n'youi, ën'a häi 'në sohyø fëgui. Di gaxtyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya xtá xihni xädi ngue

xtā 'yøthets'ʰ, pɛ hɪnxā nzā xa 'yøthe.

19 Rā Jesús bi 'yɛmbi gātho yø ja'j 'bʰp'ʰ:

—¿Asta njam'mø da zønnā pa gui 'yɛc'ɛjgahʰ? ¿Ua gui ɛnā ngue hangū rā pa gā set'ahʰ? Bā si ua rā ts'ant'ʰ, gā øthegä —bi 'yɛmbi.

20 Bi zispabi p'ʰya. Nu'mø mi nu rā ts'onthi rā Jesús, bi gʰ rā ts'onthi rā ts'ant'ʰ p'ʰya. Bi 'yɛn'ahäi asta di dānni. 'Nɛ sohyø fāgui. 21 Rā Jesús bi 'yɛmbra papā rā ts'ant'ʰ:

—¿Njammi pa nja p'ʰya?

Mi dahra n'yohu p'ʰya, bi 'yɛnā:

—Ya njap'ʰ asta guerp'ʰ bá ngüɛ rā ts'ant'ʰ. 22 Nu'a rā ts'onthi n'youi, mø bi gʰ, xangu yø nni di ya ja ngue da hyo. I høt'a sibi, ogue hørbu ja rā dehe. Dami huɛgā'be, fāxçā'be 'mø ngue da zā gui 'yøthets'ʰ.

23 Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Ua hingui ɛc'ɛjgui? Nu rā ja'j ngue da 'yɛc'ɛjgui, nu te gā man'ʰ hɛmbi, hinga hɛmbi gā øthe.

24 Nu'a rá papā rā ts'ant'ʰ p'ʰya, asta rā mafi ha i 'yɛnā:

—Nugā dí ɛc'ɛj'j. Pɛ dami 'yøt'e ngue man'na gā ɛc'ɛj'j xanho.

25 Mi nu rā Jesús ngue gā bā ɛp'ʰ yø ja'j da zøp'ʰ 'bāi. Janāngue bi xihra ts'onthi n'youi rā ts'ant'ʰ, bi 'yɛmbi:

—Ague grā ts'onthi, gadi gogubi 'nɛ gadi gonebi rā ts'ant'ʰ 'bɛcua. Nuya dí xi'i ngue dami hyerp'ʰ ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yɛmbi.

26 Nu'a rā ts'onthi p'ʰya, bi japra ts'ant'ʰ ngue xøgue rā mafi, asta pāni. Rā ndussutho te ørpe. Bi 'yɛn'ahäi 'mø mi hyerp'ʰ. ɛntho bi du. Gātho yø ja'j p'ʰya, di n'yɛmbi:

—Bi du nā cuø —bi 'yɛnā.

27 Pɛ rā Jesús bi bennbabi rá 'yɛ rā ts'ant'ʰ, mahotho i xots'i.

28 Ya 'bʰp'ʰ ja rā ngu rā Jesús. Nu'ʰ yø xädi p'ʰya, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue hɪnxā nzā xtā øthegähe rā ts'ant'ʰ mi n'youi rā ts'onthi?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nunā tengū nā rā ts'onthi mi n'youi rā ts'ant'ʰ, para ngue da hyerp'ʰ rā ja'j n'youi, mahyonitho da mat'Oja rā ja'j, 'nɛ da 'yɛtrā mmæi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi mā ngue di bennate.

30 M'mefa p'ʰya, rā Jesús co 'nɛhyø xädi bi map'ʰ ha mi 'bʰi, i nthop'ʰ ja rā häi Galilea. Pɛ hingui nnepe xtā mbahyø ja'j hapʰ di ma. 31 Porque bi xännbase yø xädi rā Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Nu rā N'yohʰ bí 'yɛ mahɛts'i, da ma mā dāpyø ja'j ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'ʰya, di bennate'a rá hyu pa.

32 Pɛ nu'ʰ yø xädi hɪmbi dɪnyø mmæi nā rā hya bi xifi. I su xtā 'yänni te gā mbønya yø hya xi manna Jesús.

Rā Jesús bi xännba yø xädi ndana mā datho da hnu mansu.

33 Mi zømp'ʰ ja rā hnini Capernaum, mi yarbʰ ja rā ngu

sāya. Rā Jesús bi 'yānyø xādi, bi 'yēmbi:

—¿Temā hyā gadī nxihm̄a p'uā jā rā 'yu?

³⁴ Nū'uā yø xādi p'uya, h̄injonguī thadī. Porque xī njun'mahya p'uā jā rā 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue mā datho dā hnū mansū.

³⁵ Janangue nup'uā bī mihrā Jesús, bī petī gā 'de'mā yoho yø xādi, bī 'yēmbi:

—Nū'ā nne dī m'met'o ya ngue nū'ah̄a, jatho dā 'yøtrā 'bēfi ngue dā māxyø amigo, pēgue h̄indī 'yēts'ī ngue te dā 'yøt'e.

³⁶ Rā Jesús bī zohn̄a n'na rā ts'unt'uā mī 'bāp'uā, bī 'bāmbū made hā 'buī. Bī gusp̄aya bī dets'ī. Bī 'yēmyø xādi p'uya:

³⁷—Nū rā jā'ī dī jā mmansū n'na rā basī tengū nā 'bucua ya, ngūnā dā 'yøt'e porque pahrā jā'ī ngue nū te øt'e, gue'ā dī nnū manho ngue dā 'yøt'a, εntho go dī jammansū grā jā'ī. Nū rā jā'ī dī jā mmansuguī, h̄ingā h̄ongthoguī dī jā mmansuguī, sinoque gue'ā Ojā bá pēnnguī dī jā mmansū.

Rā Jesús dī hejpā yø xādi nūyā s̄ahyø jā'ī nnøn̄nabī rá thuhū 'mø øthe yø jā'ī.

³⁸ Rā Xuua p'uya, bī 'yēmbrā Jesús:

—Ague grá xānnbate, xtá nugāhe n'na nc'eī ngue nnøn'nā nī thuhū hā gā 'yøthe yø jā'ī n'youi yø ts'onthī. Pē xtá hejpahe, porque h̄indī n'yohā p'uā nná mähä.

³⁹ Pē rā Jesús bī 'yēmbi:

—'Yo gadī hejpāh̄a yø jā'ī nnøn̄nga mā thuhū 'mø bī 'yøthe yø jā'ī. Porque h̄ingā h̄ontho dā nøn̄nga mā thuhū rā jā'ī, x̄indā mā dā zanguī. ⁴⁰ Porque nūya yø jā'ī h̄inguī s̄ac̄jā, mā n'yohā ya. ⁴¹ Nūya yø jā'ī dā 'yøt'ah̄a rā nho ngue ī pad̄ī ngue guí tenh̄nā rā Cristo, Ojā dā gut'ī. Xquet'ā jā rá nzābī rā jā'ī, madague'ā n'na rā zi vasotho rā dehe dī un̄i.

Rā Jesús dī japā nts'edī yø xādi ngue dā zū dā 'yøtrā ts'oqui.

⁴² A nūyá, nū'uā yø basī εc'εiguī ndap'uā bī zā, tengūtho nā rā basī 'bucua ya, nū rā jā'ī dā japi ngue dā hyεgaguī p'uā yø basī εc'εiguī, rā ndate castigo tømrā jā'ī dā thoguī. Hante ngue dā 'yøtrā ts'oqui rā jā'ī, man'na xanho ngue dā t'ennb̄a jā rā jathe rā jā'ī, dī ntharpā rá 'yuga n'na rā njunī ngue dā gū'mī.

⁴³ Janangue nū'mø guí εnā ngue rá ts'oqui nī 'yε p'uā gá 'yøtrā ts'oqui, damī hyεjnī 'yε, guí 'yεī. Man'na xanho ngue gará do'yε 'mø gá curb̄a hā guí m'mah̄mī Ojā, h̄indā gue'ā ngue dī jā gā yoho nī 'yε 'nε ngūtho guí mma rā nīdu hap̄a jā rā sibī dī danzø para zantho. ⁴⁴ Nup'uā jā rā nīdu 'bahyø døn̄xū h̄inha rá nzεguī dā zi'ā nī ngø. Rā sibī p'uya, h̄injam'mø dā huēt'ī. ⁴⁵ Nū'mø guí εnā ngue rá ts'oqui nī gua p'uā gá 'yøtrā ts'oqui, damī hyεqui, guí 'yεī. Man'na xanho ngue gará dogua 'mø gá curb̄a

ha guí m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni gua 'ne ngutho guí mma ra nidu hapu ja ra sibi di danzø para zantho. ⁴⁶ Nup'u ja ra nidu 'b'hyø dønux hinha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hınjam'mø da huɛt'i. ⁴⁷ Nu'mø guí ɛna ngue rá ts'oqui ni dá p'u gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, guí 'yei. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá c'rbu ha guí m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'ne ngutho guí mma ra nidu. ⁴⁸ Nup'u ja ra nidu 'b'hyø dønux hinha rá nzegui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hınjam'mø da huɛt'i. ⁴⁹ Porque nu to gá da ma ra nidu, di nzø conná sibi.

⁵⁰ Tengu ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pe nu'mø ya hinguí u, ya hınte di muui. Xquet'a guí njathu p'uya, 'yo guí nnehu ngue hınte dadı muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xännba yø ja'i ra Jesús hin'yu ra nt'edi di nxummi yø xisu.

¹ Nuná ra Jesús mi 'b'p'u ja ra hıni Capernaum, pe bi ma i mpa p'u ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'u 'b'ui. Gä bi xännba ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hıni xi thogui. ² Bi guat'i 'da yø fariseo p'u 'b'hra Jesús ngue da 'yøpa yø nt'anni, porque

honnbi ha di zadi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'y'ambi: —¿Ua ja ra nt'edi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hin'na?

³ Mi dahra Jesús, bi 'y'ambi:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'b'e'a ma hya mmamp'u?

⁴ Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'y'ambi:

—Nup'u ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'u ngue da zä da 'yøtra sacua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'y'ambi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'edi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pe ngue mandø naxitho yø n'yomfemi yø ja'i, janangue bi njap'u. ⁶ Pe nup'u rá mudi hinga ngu'a ra hya bá sännba Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'ne bi hocra xisu. ⁷ Janangue ra n'yohu sop'u rá papá, sop'u rá mamá ngue 'b'ahmi rá xisu.

⁸ Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hinguí yo nc'ei, sinoque ɛntho n'na nc'eitho. ⁹ Janangue nuyá, nuya yo nc'ei bi pen'na Oja, hin'yu ra nt'edi ngue to di xunnbabi.

¹⁰ Nup'u ja ra ngu p'uya, nuya yø xadi ra Jesús bi 'y'anni te nne da manya yø hya xi ma. ¹¹ Ra Jesús bi 'y'ambi:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. ¹² A nu ra xisu di nxummi rá ndø,

'nε hōndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui otra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyo basi.

¹³ Bi zixyo basi yo ja'i p'u 'buhra Jesús, i nnepyō ja'i ngue da dospa yo ya yo basi 'nε da xi Oja ngue di japyō basi. Pe nuya yo xādi ra Jesús bi hejpa yo ja'i bá zi yo basi.

¹⁴ Bi mbocue 'mō mi nu te otyō xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Damī hyēhma yo basi da thocua dí 'bāi. Porque tengutho yo ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbu ya yo basi ya. ¹⁵ Majuaní dí xi'ahū ngue n'na ra ja'i hīngra 'yōde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yōde, hīnda zā da zo rá 'yε Oja.

¹⁶ I thexyō basi ra Jesús, di japrá 'yε p'u ja yo ya yo basi, i āp'a Oja ngue di japi.

Ra mmēmmeti hīmbi ne da 'yōt'e te bi xihra Jesús.

¹⁷ Ya ja ngue da ma ra Jesús, pε bá ju ra 'dihi n'na ra n'yohu. Bi ndantyōhmu p'u 'bāi, bi 'yēmbi:

—Ague grā hoga xānnbate, ζte 'bε'a ja ngue ga o't'e n'namhma ngue Oja di 'dacrā 'da'yo te para zantho? —bi 'yēmbi.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—ζUa guí padī te guí mmanya, ngue guí enguī xanhogā? Porque hōnse Oja xanho. ¹⁹ Ua hīnguī padī hanja'u yo hya di manda Oja ngue εna: “Yo grā hyote. 'Yo grā 'yots'om'māi. 'Yo grā bε. 'Yo to guí sānba ra fehni. 'Yo grā hyāte. 'Damī su nī

papá, damī su nī mamá” —bi 'yēmbi.

²⁰ Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yēna:

—Ague grā xānnbate, nuya yo hya guí xicya, ya gā xtá o't'e asta gue'mō marā nguēgui.

²¹ Nunā ra Jesús bi hyētra n'yohu yaui, pε di nēqui ngue di madī. Bi 'yēmbuya:

—Di 'bε hman'na ra hya ja ngue gui 'yōt'e. Nī ma ya, damī pā te gā guí pεts'i. Damī unna mēnyu yo hyoya. Nu'mō gā 'yōt'e te dí xi'i ya, ya bí ja nī mmeti mahēts'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mme madague'a da tho'i p'u ja ra pont'i —bi 'yēmbi.

²² Pε mi 'yōhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrā mmāi. Bi matho, porque marā ndōmmēmmeti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hīnte hēmbi.

²³ Bi hyētyō xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xandōn hēnnitho ha di n'unyō mmēmmeti ngue da zo rá 'yε Oja.

²⁴ Nu'u yo xādi ra Jesús, di 'yōtho hanja ya yo hya bi mā. Pε ra Jesús mahōmbi 'yēmbi:

—Ague ts'ant'u'ahū, nuya dí mmangā ngue xanhēnnitho ha di zo rá 'yε Oja, guehya yo ja'i xōgue mahōndra mēnyu nī ma yo mmāi ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, hīnjam'mō da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε man'na xandōn hēnnitho ngue n'na ra mmēmmeti di n'uni da zo rá 'yε Oja.

26 Nūnā rā hyā bi mānā Jesús, mi 'yøhyø xādi, mān'natho bi nsu yø n'yomfēni p'uya. Di n'yēmbi:

—Rā nze gui ya hījonni ja'i dā zā di nyānā te ya'mø —di n'yēmbi.

27 Bi hyētyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīndā zā dā zānsē ha di nyanyø te. Pē Oja hīnte hēmbi, nū te nne dā 'yøt'e, dā zā ha di japi.

Bi mānā Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

28 Nūnā rā Bēdu bi 'yēmbra Jesús:

—Nūgāhe, ya xtā sohme p'u te gā dí pēshe ngue dí ten'nahe.

29 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'ahū, ngue nū to gā xpā nzohyø ngu, xpā nzohyø cū, xpā nzohyø papá, xpā nzohyø basī, xpā nzohyø hāi ngue tenngui ngue mmānā hoga 'da'yo hyā, 30 pē mēnte 'bucua ja rā xīmhāi rā ja'i, yø ciento nniditho gāngu'a te gā dā dīni ngue'a te gā xpā nzogui. Madague'a dā ts'ui, pē rā pa di 'yēp'u, di t'unā te para zantho. 31 Xāngu yø ja'i hnu mānsu ua, pē nū'a rā pa'a, ja ts'utho dāni hnu mānsu p'u. Xāngu yø ja'i hīngui hnu mānsu ua, pē nū'a rā pa'a, ja dāni hnu mānsu p'u.

Mahømbi mānā Jesús ngue dā tho, pē bi mā ngue di bēnnate.

32 Ya ni hyā rā 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bet'otho p'u ni ma yø xādi rā Jesús. Nu'u yø xādi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pē rā Jesús bi zīcā n'nanni'u 'dē'mā yoho yø xādi, bi xifi xānho hanja'a te dā thogui. Bi 'yēmbi:

33 —A nuyá, ya nná mähā Jerusalén. Nūnā rā hnīni nā, nū rā N'yohū bí 'yē mahēts'i di ndāpyø hmu yø mmācja conyø xānnbate ngue rā ley. Nūya p'uya, guehya dā zānnbi ngue dā dū. Di dāpyø ja'i hīngyø judío ngue dā hyo.

34 Nūya yø ja'i di ndāpi, dā n'yēmmahyā, dā zots'i, dā mēi. M'mēfa p'uya, dā hyo. Pē rá hyu pa di bēnnate.

Rā Jacobo conā Xuua bi 'yāpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nhēts'i.

35 Rā Jacobo conā Xuua, guehya yø ts'ant'u rā Zebedeo ya, bi guarbū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, dí nne gā ā'a'be n'na rā mate ya.

36 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi: —¿Tema mate gui nne gā øt'auī? —bi 'yēmbi.

37 Bi 'yēn'u āhra mate p'uya: —Dí nnegā'be ngue nup'u ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mīhni n'yēi, n'na dí mīhni gāhā.

38 Pē mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague n'yø'auī, hīngui padī te rá nsāui nā rā hyā gui āhmi. ¿Ua dā zā gui thohmī'a rā n'u i ja ngue gā thocā? Porque nūgā mathoguiho

ja ngue di ʌngä yø ja'i —bi y'ɛmbi.

³⁹ Bi y'ɛmbuya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'ɛ.

Mi dahra Jesús, mahømbi y'ɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'ɛ ja ngue gui säui, tengutho ra n'ɛ ja ngue ga thocä. Mathoguitho di ʌn'au yø ja'i tengutho ja ngue dí ʌngä yø ja'i. ⁴⁰ Pɛ nuna ra hya gui mmammj, hĩndi tocagui ngue go ga sänni to di mip'ɛ ja ma n'yɛi, ogue to di mip'ɛ ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa nzänni to dí mi n'na ngu n'na ma hyo.

⁴¹ Nuna ra hya ähya yo nc'ɛi mi yaui ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'det'a yø xädi, i sahra Jacobo 'nɛhra Xuua. ⁴² Pɛ ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi y'ɛmbi:

—Ya gui pahmu ngue yø dast'abi xa t'ɛts'i, co gätho m'ida yø ts'ut'abi 'bɛp'ɛ ja yø hĩni, gä di manda yø ja'i. Nu te di manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ⁴³ Pɛ nu'ahɛ, 'yo gui nne ngue gui mandathohɛ yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhɛts'i rá cargo da mɛfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da mäxyø mmic'ɛiui na. ⁴⁴ A nu'ahɛ ya, nu'a da ne di m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue ni mɛfihɛ na. ⁴⁵ Conque ra N'yohɛ bí 'yɛ mahɛts'i, hĩmbi y'ɛhɛ ngue n'narɛ da mi di mandatho. Sinoque bí 'yɛhɛ ngue di mpefi da mäxyø ja'i. 'Nɛ hĩnga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da

du ngue da yani xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mi xädä.

⁴⁶ Mi zømp'ɛ ja ra hĩni Jericó ra Jesús, bi thogui ni n'youi yø xädi. Pɛ xandøngu yø ja'i bi ntɛt'i. Nup'ɛ nenihni p'ɛya, mi hup'ɛ na ra Bartimeo mi xädä, rá ts'ant'ɛ ra Timeo. Mi hup'ɛ ja ra nen'yu ngue äpra mɛnyu yø ja'i thop'ɛ. ⁴⁷ Mi bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'ɛ hudi, guehna ra Jesús ra mmɛngu Nazaret. Bi mahra hmafi p'ɛya, bi y'ɛmbi:

—Damj huɛgagui ague Jesús rá mbom'mɛto'i ra David —bi y'ɛmbi.

⁴⁸ Nu'ɛ yø ja'i 'bɛp'ɛ mi huhra xädä, di hejpi ngue hĩndi mmafi. Pɛ ra xädä p'ɛya, ɛna man'na ma'bɛpi ngue nts'edi ga mafi, bi y'ɛmbi:

—Damj huɛgagui ague rá mbom'mɛto'i ra David —bi y'ɛmbi.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ɛya:

—Damj xihmi ngue da ɛcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'ɛya, bi t'ɛmbi:

—Da hyu ni mmɛi ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

⁵⁰ Ra xädä p'ɛya, bi 'yɛmp'ɛ rá tuhu, bi nangui, asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'ɛ bi 'bahra Jesús. ⁵¹ Ra Jesús bi y'ɛmbi:

—¿Te gui nne di nja'i?

Ra xädä p'ɛya, bi 'yɛna:

—Ague grá xännbäte, dī nne
ngue dī nzø mā dä.

⁵² Ra Jesús bi 'yεmbrā xädä:

—Ya dā zā guī mma ya, bi
zā nī dā ngue guí εc'εigui ngue
jagā rā ts'edi gā øthe'i.

'Bexpi nzø yø dä rā xädä
p'uya. Bi zā bī n'yo ngue bī
mεp'u nī ma rā Jesús.

11

*Ra Jesús bi yurbu ja rā hnini
Jerusalén, pε εspabi yø ja'i, xifi
ngue yø dast'abi.*

¹ Nu'mø ya nī ma dā
zømp'u ja rā hnini Jerusalén,
ya 'yop'u ja rā nyuni ja rā
mbonza ja yø olivos. Ja
jarbatho rā hnini Betfagé
'nεhrā hnini Betania. Nunā
rā Jesús bi 'yεt'i yoho yø xädi.

² Bi 'yεmbi:

—Nī mε nū ja rā hnini bí ja
nū. Nu'mø gá cat'ui rā hnini,
gui timmi p'u dā nthat'i n'na
rā burru ngue mā'da'yotho,
hīnjongui sä. Bá xoqui ngue
guá siui ua. ³ Nu'mø to dā
'yεn'aui, hanja ngue guí xocui
rā burru, gui xihmi p'uya
ngue honnā Hmū. Pε dami
xihmi ngue hinda ya'atho dī
ndäpi.

⁴ Bī ma'u yoho yø xädi bi
'yεt'i. Bi dīmp'u manthat'i
rā burru jonnā goxthi ja rā
nen'yū. Bi xojp'uya. ⁵ Nu'u yø
ja'i mī 'bāp'u p'uya, bi 'yεn'a
n'na nc'εi:

—¿Te 'be'a guí øt'ui? ¿Hanja
ngue guí xocui rā burru?

⁶ Nu'x xocra burru p'uya, bī
mā tengutho xī manna Jesús.
Nu'u yø n'yohu p'uya, bi unna
nt'εdi bi zixra burru. ⁷ Mī

zøp'u 'buhra Jesús, bi gaspa rā
burru yø tuhu ngue bi nōpa
nts'ut'i. Bi hyuxra burru rā
Jesús, bī ma. ⁸ Nu'p'u ja rā
'yū ja ngue dā thohra Jesús,
xangu yø ja'i nī 'bet'o ngue di
tans'yø tuhu pōp'u ja rā 'yū.
Mī'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø
xi yø palma ngue pōp'u ja rā
'yū. ⁹ O māde p'u nī ma yø ja'i
rā Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa
'da. Pε yø ja'i 'da gā matho
ngue di johya, i εnā:

—Nunā Oja, di japhnā rā
m'mεnhni 'bucua, guehna
tate naya. ¹⁰ Oja di japhnā
rā dast'abi bá 'benhni ngue di
thocra 'befi mī pēhra dast'abi
David. Maguesε nā Oja bí 'bu
mahεts'i.

¹¹ Nunā rā Jesús mī yurbu ja
rā hnini Jerusalén, bi zømp'u
ja rā nija. Bī nu te øtyø ja'i
'bap'u. Mī dāhra nde, bī men-
gui, i ma Betania. Bī mε'u
'de'mā yoho yø xädi.

*Ra Jesús bi otra za ngue ra
igo.*

¹² Mī hyaxp'uya, nunā rā
Jesús bá εp'u Betania bá n'oxi,
i ma Jerusalén. Nu'p'u ja
rā 'yū p'uya, bi zā ngue tu
manthuhu rā Jesús. ¹³ Bi
hyandā n'na nza rā igo ngue
ya xi 'dogui xanho. Bī ma bá
nu ngue'mø di zädi. Pε hīngui
zädi, porque hīngra pa p'u
ngue dī nzädi. ¹⁴ Bi 'yø'u yø
xädi te bi xihra za, ngue bi
'yεmbi:

—Ya hīnni mantho dī
nzahnī ndät'ä ya grá za —bī
'yεmbi.

*Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mī
mpāp'u ja rā nija.*

15 Nuna ra Jesús, nu'mo mi zomp'u ja ra hnini Jerusalén, bi map'u ja ra nija. Nu'u yø ja'i mi mpär'u thinnija, da gue'u mađi ntäi, gä bi 'yet'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yēhε, bi 'yennba yø mεxa. 'Nε bi 'yennba yø nthuts'i'u pä yø paloma. 16 Nu'u yø ja'i ja te ha, ya hīndi japi da thop'u ja ra thinnija. 17 Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nup'u ja ra Maça Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja i εna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na, 'nε ja ndanne ua gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi”. Pε nu'ahε, guíøthε ngue ja di mpeti ua yø bε.

18 Pε nu'u yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xänbäte ngue ra ley mi bađi te bi 'yøtra Jesús, hingu'i nnu manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pε hinga 'bexpi zä ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque nu'u yø hya xänbäte ra Jesús, gä di 'yødyø ja'i. 19 Mi dāhra nde p'uya, bi bømp'u ja ra hnini ra Jesús, bi me yø xädi.

Jatho da 'yεc'ei yø ja'i ngue Oja di unni te da 'yäpi.

20 Mi hyaxpuya, bi thop'u 'bāhra za ngue ra igo. Bi nu ra za p'uya ngue xi 'yot'i asta yø 'yu. 21 Ra Bedu p'uya bi zo ra mmäi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yεmbuya:

—Ague grä xänbäte, nuna ra za gä sε hmande, gue xa 'yot'i—bi 'yεmbi.

22 Mi dāhra Jesús, bi 'yεna:

—Damī 'yεc'ei ngue nu'mo guí mmat'Ojahε, da māxahε Oja. 23 Nu'mo guí εc'ei hε xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihmε, 'nε hingu'i yobεni ni mmäihε, da zä guí 'yεmphε ra nyuni ja nε: “Damī 'uegue grä nyuni, i map'u ja ra jathe”, guí 'yεmphε. Ra nyuni p'uya, da 'uegue, di map'u guí xihmε ngue di ma. 24 Janangue dí xi'ahε, nu'mo te guí äphε Oja, damī 'yεc'ei hε ngue di 'da'ahε Oja te guí äphε. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yäphε. 25 Nu'mo guí mmat'Ojahε, 'nε bi zo ni mmäi ngue hingu'i nnu manho te øt'a ni mmic'eiui, damī punnbi, n'namhma ngue xquet'a di pun'na ni Papáhε bí 'bε mahεts'i. 26 Pε nu'mo ngue hīn gadi punnbabi ni mmic'eiui, xquet'a hīndi pun'na ni Papáhε bí 'bε mahεts'i'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi te øt'e.

27 Ra Jesús, mi zomp'u ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'u ja ra nija. Bi guatyø hmu yø mmäcja p'uya, 'nεhyø xänbäte ngue ra ley, 'nεhya yø n'yohε 'bet'o p'u ja ra nija. 28 Bi 'yεmbrä Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

29 Mi dāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugä xquet'a ga øt'ahε n'na ra nt'änni ya. Pε gue guí xicjε hanja'a ra hya ga än'nahε, n'namhma ngue

xquet'a ga xi'ah_u to bi 'dacä ra nt'edi'a te di ot'ä ua. ³⁰ Xiya, zte'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dadi. Di n'yembi:

—¿Teni 'be'a ga xihmu ya'mø? Nu'mø ga xihmu ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yenj_u p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hingá 'yéc'ei_h 'mø?” da 'yenj_u p'uya. ³² A nu'mø ga xihmu ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yembi.

Rá nze_gui p'uya, bi zänyø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i sup_i di mbøc_{ue} yø ja'i. Porque gátho yø ja'i ec'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

³³ Janangue bi 'yembuya:

—Hindí pacähe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ya hingá xic_u na ra hya dí än'nah_u, ni xinga gucä ga xi'ah_u to di 'dacrä nt'edi na te di ot'e.

12

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra hua_hi ngue ra jomhm_i.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yembi:

—Mi 'b_u'a n'na ra n'yoh_u ngue bi 'yøt'a n'na rá nu_a'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui hap_u da de'myø uva 'mø bi nja. 'N_e bi hocra n'nøque

hap_u da m_{ih}ra mähu_i. Bi hyoni to da gonhui rá hua_hi, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmehui p'uya. ² Mi zønna pa da thacyø uva p'uya, nuna ra mmehui bi menhna n'na rá hmiqui ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pe nu'_u yø mefi mambi 'b_up'_u bí ja ra hua_hi, bi bentra hmiqui 'mø mi zømp'_u 'b_ui. Bi un_i, bá erb_uya. Pe hinte bi unni. ⁴ Ra mmehui p'uya, mahombi menhman'na rá hmiqui p'_u bí ja ra hua_hi. Nu'_u yø mefi ya mambi 'b_up'_u, hømbá mbøc_{ue}. Bá pændothobi rá hmiqui ra mmehui. Bá serpa rá ya. ⁵ Ra mmehui p'uya, mahombi menhman'na rá hmiqui. Pe ya bá tho'a bi mennb_uya. Bi sigue bi mennbabi m_i'da p'uya. Ngut'atho bi ørpe, 'b_u i'da bi pät'i, 'b_u i'da bi ho.

⁶ Nuna ra mmehui p'uya, mi si n'na rá ts'ant'_u ngue emmei di mad_i. Ya emp'uya: “Ma ga penhnä na ma ts'ant'_u ya. Nu'mø bi nu yø mefi na, da nu mansu, porque ma ts'ant'_u na”, i ena. ⁷ Pe nu'mø mi zømp'_u 'b_uhyø mefi na rá ts'ant'_u ra mmehui, di n'yembyø mefi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'_u ja ngue da gohmi ra hua_hi naya. Ma ga hoh_u ya, n'namhma ngue ya ma mmehui ra hua_hi”, di n'yembi. ⁸ Bi bennb_uya ngue bi hyo. Bi ma bá emma xøts'e ra hua_hi p'uya.

⁹ Nuna ra Jesús, bi 'yänyø ja'i, bi 'yembi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahya ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmehui? Siempre da ma ra mmehui p'uya, da ho yø mefi conhui rá huahi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fátra huahi p'uya. ¹⁰ Guí pahma xanho ra hya mmamp'ya ja ra Maça Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'ya brá fa ra jado naya. ¹¹ Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja. A nuja p'uya, di emhma ngue mazihotho te øt'Oja”, enna hya.

¹² Ra Jesús høntho bi xi-hyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hyecra Jesús. Pe himbi zä xti bent'i, porque supi di mbøcue mi'da yø ja'i. Janangue hinte bi japi.

I nnepyo nsuiui ra Jesús ngue da 'yembi hingui ja ts'edi di njutra menyu nji.

¹³ Nuya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni ngue da jajpatho häi te ga ya ra Jesús, para ngue da zäp'ya di yapa m'mefa. ¹⁴ Bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, di pacähe ngue grá hoga n'yohya, porque gä pømmanho ra hya guí mma. 'Ne hingui su'a te mben'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohya gui yayui, pe hingui su gui xifi ndana ra hya majuaní. Sinoque majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohya. Dami xicje

ya, ¿ua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

¹⁵ Pe ra Jesús ya padi te mbennbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yembaya:

—¿Hanja ngue guí sãmhyagaha? Dami 'yurcaha ra menyu —bi 'yembi.

¹⁶ Bi unna menyu p'uya ngue da nu. Mi nu ra menyu ra Jesús, bi 'yembi:

—¿To rá hmi na n'youi ra menyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi ra menyu?

Mi dahyø ja'i yayui ra Jesús, bi 'yembi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yembi.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yayui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthya ya, dami unhna ra menyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhna'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yayui.

Bi manna Jesús ngue di bennate yø ánima.

¹⁸ M'mefa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hñdi bennate yø ánima. Bi 'yembra Jesús:

¹⁹ —Ague grá xännbate, nup'ya ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ya ra hya ngue ena: nu'mø bi du n'na ra n'yohya, 'ne hñdi m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohya ra ánima, gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

20 A nuyá, xi'mø di 'bũ'i yoto mā'yohũ ngue edadi ncu ya. Nu'a rā n'yohũ mā da, di nthati. Pε da 'yehra pa da du, 'nε hĩndi m'mũhyø basi. 21 Janangue nu'a rá n'yohũ rā ánima m'mεfa bi m'mai, go di nthatui rā 'danxu'a. Pε xquet'a da du rā n'yohũ 'nε hĩndi m'mũhyø basi. Nu'a rá hyu rá n'yohũ p'uya, hõndi nthatui rā 'danxu 'mø bi du rá n'yohũ. 22 Di siguetho di nthatru xisu 'mø bi du rá ndø, astā gue'mø bi du gā yoto mā'yohũ. Gā di nthatui rā xisu, 'nε gā bi du yø n'yohũ. Pε hĩmbi m'mũhyø basi. Rā nzeɣui p'uya, da du rā xisu. 23 A nuyá, xi'mø rā pa danĩ bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto mā'yohũ rá mmeti rā xisu? Porque gā bi m'mũhmi.

24 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i yaui:

—Hĩnguĩ padĩ ha rá nja rā hya guĩ mmamhũ. Porque hĩnga guerp'ũ gā ndĩnni mmũih'ũ te rā hya nt'ot'i p'ũ ja rā Maca Libro. 'Nε hĩnguĩ pahũ hangũ rá ts'edi Oja i ja. 25 A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengũtho yø anxε Oja, ya hĩndi nthatyø ja'i. 26 Nup'ũ ja rā hya bi 'yotra Moisés, ja di nεqui p'ũ ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ũ rā hya bi man'Oja 'mø mi nyap'ũ bi nzø rā ndat'o, ngue bi 'yεna: “Guecä drá Ojagā ngue rā Abraham. Drá Ojagā ngue rā Isaac. Drá Ojagā ngue rā Jacob”, bi 'yεn'Oja. 27 Ja di nεqui p'uya, ngue nup'ũ 'bũ

Oja, hĩnguĩ tu yø te yø ánima. Janangue hĩnguĩ padĩ ha rá nja'a rā hya guĩ mmamhũ.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana rā hya mā datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

28 Nu'a n'na rā xännbate ngue rā ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui rā Jesús. I nnu ngue bi dadĩ xanho. Bi 'yεmbuya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'ũ ja rá ley, ¿ndana rā hya exa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: “Ague gyø judíoũ, dami 'yøhmũ nā rā hya ja ua. Nuna rā Hmu mā Ojahũ, 'dase nā. 30 Dami ja ndummai ngue mathoguitho guĩ mahũ Oja co gātho ni mmũihũ. Hõnt'a guĩ mbεmhũ'a”. 31 Nuna rá yoho rā hya di manda Oja, 'nε di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: “Dami mahni mmic'εiui tengũtho gnĩ ne ngue di ma mamadi'i”, εnna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'nε tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gātho mi'da yø hya di manda Oja.

32 Mi dahra xännbate ngue rā ley p'uya, bi 'yεmbi:

—Xanho te guĩ mma grā xännbate. Majuani te guĩ mma ngue nuna Oja mā Hmuũ 'dase nā. 33 Guehya yø hya mā datho ja ngue da

'yøtra ja'i ya, da hyahrá mmæi ra ja'i ngue di mā Oja, 'nē di mahrá mmic'ejui. Nu'mø ngue ngu'a dí øthū p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthū p'uya, ngue'u yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'u ja ra nija, da gue'u mi'da yø cosa mā t'unni Oja.

³⁴ Bi nu ra Jesús ngue padī te mman'a ra n'yohū yaui, bi 'yēmbūya:

—Ya mi zits'atho gadi 'bedi ngue guí so rá 'yē Oja —bi 'yēmbi.

Mi xifi tengū nā ra hya na p'uya, ya hinnī mantho tema hya hønxtā 'yānyø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hinga ja'itho.

³⁵ Nunā ra Jesús bi xānba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Bi 'yēmbi:

—Nunā ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xānbate ngue ra ley p'uya, i mman'u ngue dague'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Pē nugā gā xi'ahū hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pē nunā i hma, hinga ja'itho nā.

³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bēnnabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yēnā: “Nunā Oja, nu'mø mi zojbagui mā Hmū, ngunā ra hya bi xifi, bi 'yēmbi: Dami micua ja mā n'yēigā ya, astā gue'mø gā øt'e ngue guí manda gātho'u ni nsaiui”, bi 'yēmbi. ³⁷ Ja di nequi p'uya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni huṭi ngue rá Hmū. Janangue ra

Cristo di nequi ngue hinga ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfadi xanho, hinda hyätyø xānbate ngue ra ley.

Xandøngu yø ja'i 'bup'u ja ra nija. Nunā ra hya xānbate ra Jesús, janjuani ngue yø mmæi gā 'yøxyø ja'i. ³⁸ Bi sigue bi xānabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yēmbi:

—Dami mfahmū xanho ya, 'yo di hā'ahū yø xānbate ngue ra ley. 'Yo guí øthū tengutho gā 'yo'u. Porque di ho ngue sət'a hāi yø he. 'Nē di ho ngue di respeta yø ja'i ha guí zengua p'u ja ra tāi. ³⁹ Nup'u ja yø nija p'uya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho ha da mi. ⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i hāti ngue ēmbi di xānbi te pets'i. Nunā ra hya gā ngorpa yø dā yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yēmyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohū. Pē nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gātho mi'da yø ja'i.

N'na ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

⁴¹ Nunā ra Jesús, mi hup'u ja ra nija ha ja ra huada ũtyø mēnyu yø ja'i. Hēti ha gā yūtyø mēnyu yø ja'i p'u ja ra huada. Bi nu xangu yø ja'i ngue yø mmēmmēti xandøngu ra mēnyu di unī. ⁴² Bi nu n'na ra 'danxu ngue

ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'u ja ra njamɛnyu. ⁴³ Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbuya:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mɛnyu ya, pɛ man'natho nnu manho Oja rá mɛnyu bi unna, hinda gue'u yø mɛnyu mi'da yø ja'i di unj. ⁴⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmɛmmɛti ya, pɛ gue'a rá mɛnyu xa pongui di unj. A nuna ra 'danxu, zits'u drá mɛnyu mi ha. Mi ja ngue xta nzi rá mɛnyu bi unj.

13

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

¹ Mi bomp'u ja ra nija ra Jesús, nuna n'na rá xädi bi 'yɛmbi:

—Ague grá xänbäte, nu ra nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nɛ mazihotho yø hmi yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ahá, mazihotho gui nɛqui ra nija. Pɛ nuna ra nija naya, bá ep'u ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxädi, hin harɛ nmi nɛqui ra nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nɛgui yø pa.

³ Nup'u ni hyandra nija, ja ni gop'u ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mɛp'u yø xädi ra Jesús. Nup'u bi zøni, bi mi. Bi guatra Bɛdu p'uya, conna Jacobo, ra Xuua, ra Andre. Bi nyaseui ra Jesús, bi 'yɛmbi:

⁴ —Dí nne gui xicje njam'mø di nja ya yø hya

gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja na te gui mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø xädi:

—Damj mfähmɛ xandønho, 'yo gui nne to da hyä'ahɛ.

⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yɛmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yɛmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁷ Nu'mø gá 'yøhmɛ ngue ya ja yø datunhni, ogue gui 'yøhmɛ ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä gui suhɛ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pɛ hinga gue'u yø hmeya'u ngue rá nɛgui. ⁸ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä. Di nja yø thuhɛ. Ja da fap'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mɛfa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

⁹ Damj mfähmɛ. Porque da 'yɛhra pa ngue da ts'ixahɛ fädi. Da mɛp'ahɛ yø ja'i p'u ja yø nija. Da ma ma dä'ahɛ p'u 'bøhyø dast'abi. Di ndä'ahɛ p'u 'bøhyø gobierno. Nguna da ja'ahɛ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigahɛ. Ngue nguna di nja'ahɛ, nu'mø ya gdi yahɛ yø ts'at'abi, ja gui xihmɛ p'u ra hoga 'da'yo hya p'uya. ¹⁰ Hante ngue da zɛ'a te ja ngue di nja, nuna ra hoga 'da'yo hya jatho ngue da ma ma'yoni gä rá ngunni nximhäi.

¹¹ Nu'mø bi ma mā bɛnt'i'ah̄, 'yo sã di tũ nĩ mm̄ih̄'a rā hyā ja ngue gui xihm̄ rā ts'ut'abi. Porque nu'a rā ora gui dā nĩ hyah̄ p'ũ ja rā ts'ut'abi, gue'a rā Espiritu Santo di bɛn'nā rā hyā gui xihm̄ rā ts'ut'abi. Ya h̄ingnĩ n'yomfɛn̄isɛ gui jɛcj̄ rā hyā gui mm̄amhm̄. ¹² A nu yø n'yoh̄ ɛc'ɛigui, di dāsɛ'ũ yø n'yoh̄ h̄ingui ɛc'ɛigui ngue dā tho. Yø papá p'ũya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø basĩ, di dāsɛ yø basĩ ngue dā tho. Yø basĩ p'ũya, nu'mø bi 'yɛc'ɛigui yø papá, di dāsɛ yø papá ngue dā tho. ¹³ Ndap'ũ bi zã dā zũ'ah̄ yø ja'i ngue gui ɛc'ɛigah̄. Pɛ nu rā ja'i h̄inda hyɛgagui, x̄inda hangũ rā n'ũ dā thogui, gã dā zɛti, gueh̄nā rā ja'i di nyannā te nā.

¹⁴ Xquet'a gui nnuh̄ ngue di nja ya yø hyā bi man̄nā p̄ongahyā Daniel, ngue nup'ũ ja rā x̄equi h̄in'yũ rā nt'ɛdĩ di m'mahyø ja'i, ja dā 'yørbũ rā nts'onĩ yø ja'i. (A nuyá, nu rā ja'i di x̄adi, di n'yo rā mm̄i 'mø bi nu ngue di nja ya yø hyā ja ua.) Nu'mø gã nuh̄ ngue ya bi nja'a p'ũya, nu yø ja'i di 'bũp'ũ ja rā h̄ai Judea, dā 'dagui, di map'ũ ja yø xanthø. ¹⁵ Nu rā ja'i di tøm̄m̄ x̄øts'e rá ngu, 'yo di ɛnā ngue di ma mbo rá ngu ngue te dā h̄a, sinoque dā 'dagui. ¹⁶ Nu rā ja'i di 'yo rā 'bɛfi, h̄indi ma rá ngu ngue dā cā rá tuhũ, sinoque dā 'dagui n'nahmantho. ¹⁷ Pɛ huɛcate yø xisu di h̄adyø basĩ'a rā pa'a, oque di s̄adyø

basĩ. ¹⁸ Damĩ 'yāph̄u Oja ngue nuyā yø hyā ya, h̄inda gue'mø rā pa ngue x̄tā n̄sɛ di nja. ¹⁹ Porque x̄andøn'ũtho te dā thohyø ja'i nā rā pa nā. Nu te di nja, h̄injam'mø x̄ā nnu yø ja'i ngue x̄ā njap'ũ astā gue'mø mambá fũ'a nximh̄ai. 'Nɛ ya h̄inni mantho dā h̄nu ngue mah̄øndĩ njap'ũ. ²⁰ Nunā Oja, ya x̄ā nzānnĩ ngue h̄inga ya'atho yø pa di nja nā rā ndate nā. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya h̄injondā bongui. Pɛ dā 'yøt'e ngue dā thotho, porque Oja di mahyā yø ja'i ya x̄ā huanh̄ni.

Rā Jesús bi mā ngue di n'yo xangu yø ja'i dā ne ngue dā hyätya yø ja'i ya ɛc'ɛi.

²¹ Nu'ũ yø pa'ũ, 'yo sã gui ɛc'ɛih̄ ya yø ja'i dā 'yɛn'ah̄: “Nuua, ja bí 'bũcua rā Cristo”, oque dā 'yɛn'ah̄: “Nĩ gueh̄nũ ja bí 'bũh̄nũ”, dā 'yɛn'ah̄. ²² Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue dā 'yɛmbyø ja'i: “Go guecã drã Cristogã ya”, oque dā 'yɛmbi: “Go guecã rá p̄ongahyagã Oja ya”, dā 'yɛnā. 'Nɛ dā zã dā 'yøtyø milagro. Nuyā yø milagro dā 'yøt'e, guehya dā ne ngue di hyätyø ja'i nuyā yø thanh̄ni Oja ya. ²³ Mami n'ũni dā thã'ah̄. Janangue dadi 'bet'o'ah̄ ya yø hyā ja ngue di nja m'mɛfa.

Bi man̄nā Jesús ngue mah̄ønda ɛcua ja rā ximh̄ai.

²⁴ Nu'mø bi tho'ũ yø ndate di nja, di m'mexui rā hyadi 'nɛhrā zana. ²⁵ Dā tähyø sø bí ja mah̄ɛts'i. Nu te gã bí ja

mayá, gä di pädi ha thogui.
 26 Dä thandra N'yohü di 'yε
 mahεts'i ngue dä n'youi ra
 gui. Dä hñu ngue maguesε,
 porque mathoguiho ja rá
 ts'edi. 27 Nu'ü yø anxε dä
 n'youi, dä mēnhñi gä rá ngñi
 nximhäi, ngue di pεrpabi yø
 ja'i nuyá xä huanhñi.

*Bi nhyεjpabi ra hyä n'na
 nza ra igo.*

28 Damí pahmü na ra hyä ga
 hyεcä ya, ngue gdá hyεjpabi
 ra hyä n'na nza ra igo. Nu'mø
 ya bi c'amyø 'yεza ngue bi
 'dogui, gui pahmü p'üya ngue
 ya ni ma di pat'i xanho häi.
 29 Nguna ra hyä ja ngue di
 nja ya. Nu'mø gá nuhü ngue
 bi nja ya yø hyä dí xi'ahü
 ya, damí pahmü ngue ya
 xmá nguεpütho gá ma εhε.
 30 Nuyá yø hmεya dí xi'ahü
 ya, damí pahmü ngue guehya
 di nja ya, hante ngue dä dü yø
 ja'i 'bahyø pa ja p'üya. 31 Nu
 te bí ja mayá, 'nεcua ja ra häi,
 hingui zai. Pε nuna ra hyä di
 mmängä, ja para zantho na.

*Bi hyεcra hyä ra Jesús ngue
 yø mēfi hingui padi temä pa da
 zøhyø hmu di manda.*

32 I pasε Oja temä pa di
 nja ya yø hyä dí xi'ahü. Ni
 xingyø anxε di padi, ni xinga
 gueque dí padi temä pa
 di nja, madague'a ngue rá
 Ts'ant'ugui Oja. 33 Janangue
 damí ndø'matehü, mat'Ojahü
 hangü ra pa. Porque hingui
 pahmü temä pa, temä ora
 gá søcä ua. 34 A nuyá,
 tengütho n'na ra n'yohü bi
 ma yap'ütho, pε himbi zohra

hyä temä pa dä pengui. Nu'ü
 yø mēfi bi fäti te pets'i. N'na
 ngu n'na yø mēfi bi zänbä yø
 tarea ja ngue dä 'yøt'e. Nüp'ü
 ja ra goxthi, bi 'bämbü n'na
 ra mängxothi, bi xifi ngue dä
 mädi xanho ra goxthi. 35 Pε
 nuyá bi ma mafäti ra 'bēfi,
 hingui padi temä pa dä zøhyø
 hmu. Dä gue'ahü ya, damí
 mfähmü xandønho. Porque
 xquet'a hingui pahmü temä
 ora dä zøhñi hmuhü, o nuhma
 ndetho dä zøhø, ogue made
 ra xui dä zøhø, ogue ni ma
 dä hyats'i dä zøhø, ogue
 nεcahäi dä zøhø. 36 Porque
 hont'a goma ora dä zøhø, pε
 man'nan'yo mi 'yøthü ngue
 hñjondi ndø'mate 'mø bi
 zøhø. 37 Nuna ra hyä dí xi'ahü
 ngue gui ndø'matehü, hinga
 høn'athohü dí xi'ahü na ra
 hyä na, sinoque gätho yø
 ja'i dí xifi ngue di ndø'mate
 xandønho.

14

*Nuyá yø nsüiui ra Jesús ya
 sänni ngue dä hyo.*

1 Ya mä nyo patho di
 nsännigo yø ja'i ngue ra
 pascua. Guehna ra pa ts'i
 ra thuhmε hingui n'youi ra
 íxi. A nu'ü yø hmu yø mmäcja
 'nεhyø xänbäte ngue ra ley,
 guehya ya rá ya'atho yø pa
 honi ha di mbentra Jesús
 ngue dä tho. 2 Di n'yεmbi:

—A nuyá, hinga gue'mø ra
 pa ngue ra ngo gá benthü ya,
 n'namhma hinda nangyø ja'i
 dä yani.

*N'na ra xisu bi xispa ra
 aceite rá ya ra Jesús.*

³ Ya 'bap'ʰa ja rā hn̄inj̄i Be-tania rā Jesús. Ɛx̄a s̄ihm̄ε p'ʰa ja rá ngu rā Simu nuna xi 'yøthe m'mæt'o ngue m̄i 'ya rá do'yo. Bi yʰt'ámbo n'na rā xisu n̄i d̄u n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ʰa rā aceite mažihotho gā yʰn̄i, b̄i ma maḥoqui connā paxi ngue rā nardo, pε x̄andøngu rá muui. Bi 'yøjpa rá 'yuga rā m'mo aceite p'ʰaya, bi xispabi rá ya ra Jesús. ⁴ B̄i mbøcʉε 'da yø ja'í m̄i 'bap'ʰa, d̄i n'yεmbi:

—¿Hanja ngue b̄i ma ma'ʰn̄itho nā rā aceite nā? ⁵ X̄tā nzā x̄tā 'bā nā ngue x̄ti t'ʰunna m̄enyu yø hyoya. Porque man'na x̄angu x̄ti 'bā rā aceite ngue'a te rā nzābi tahra ja'í n'na jeya.

H̄ingui nnu manho yø ja'í te bi 'yøtrā xisu. ⁶ Pε rā Jesús bi 'yεmbyø ja'í:

—Dami hyεhm̄ε nā rā xisu 'b̄εcua. 'Yogui s̄ahm̄ε, porque x̄anho te ørque. ⁷ A nuya yø hyoya guí mm̄amhm̄ε, hangū rā pa guí nnuh̄ε ya yø hyoya. Dā zā guí fāxh̄ε te honi hønt'a gomā ora guí nne guí fāxh̄ε. Pε nugā h̄inga nzamhm̄ε ua. ⁸ A nuna rā xisu guí mm̄amhm̄ε, bi 'yørcaguí'a te bi z̄arpabi rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya b̄i nja'a te m̄i ja x̄t̄i nja'mø dá n'yāgui. ⁹ Majuan̄i dí xi'ah̄ε ngue nup'ʰa ha da hm̄anna hoga 'da'yo hyā gā rá ngun̄i nximh̄ai, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcaguí nā rā xisu, da hma. Gue'a di fεn'a.

Rā Judas di c̄utyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁰ Nuna rā Judas Iscariote, guehnā n'na nc'εi'ʰa 'dε'ma yoho yø x̄adi rā Jesús, b̄i ma bá nyauí yø hmu yø mm̄ac̄ja. Bā nhεc̄a hyāuí yø mm̄ac̄ja ha di japi di dāpra Jesús. ¹¹ M̄i 'yø'a rā hyā sihyø mm̄ac̄ja, astā rā ndijohya. Bi xi p'ʰaya ngue di unna m̄enyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mm̄ac̄ja rā Jesús.

Yø x̄adi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde b̄i nsännigo ngue rā pascua.

¹² Ya f̄ahra ngo nguehya yø pa ts'i rā th̄uhm̄ε h̄ingui n'youi rā íxi. Nuna rā pa f̄ahra ngo, guehnā rā pa hode'yo yø ja'í ngue sännigo, ngue d̄i nzibde ngue rā pascua. Bi yεmbyø x̄adi rā Jesús:

—¿Hap̄ε guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigoh̄ε ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹³ Bi 'yεmbya yoho yø x̄adi rā Jesús:

—N̄i mε n̄ε bí ja rā hn̄inj̄i ya. Guí nth̄eui n'na rā n'yoh̄ε n̄i ma rá ngu, di tu n'na x̄on̄i rā dehe. Dami tennui hap̄ε dā z̄on̄i. ¹⁴ Nup'ʰa ja rā ngu dā zømp'ʰaya, dami 'yεnui rā mm̄ennigu: “Rā x̄ännbate i εnā: ¿Hap̄ε ja rā cuarto gā nzibdehe mā x̄adi ya, ja gā sāhe p'ʰa rā ngo ngue rā pas-cua?” guí 'yεnui. ¹⁵ Rā mm̄ennigu p'ʰaya, dā 'yut'auí n'na rā dācuarto ya maḥoqui, bí ja maya rā tøcangu. Ja dami hocui p'ʰa'a te ja ngue gdā nzibdeh̄ε p'ʰaya.

16 Nūya yø xādi mī yaui ra Jesús, bī map'ua ja ra hnīni bī xifi ngue da ma. Mī zømp'ua ja ra hnīni, nūna ra hya xi manna Jesús, gue'a bī nja'a. Bi dīnna ngu tengutho xi xifi, ja bī hojpu ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xādi ra Jesús ngue padī ndana rá xādi ja ngue di dā.

17 Mī dāhra nde p'uya, nup'ua ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zømp'ua ra Jesús, nī n'youi'ua 'de'ma yoho yø xādi. 18 Mente sihmε p'ua ja ra mεxa p'uya, bi 'yεmbi xādi:

—Nuyá, dí xi'ahua ngue nūua ja ra mεxa dí sihmεhua, 'bεcua n'na nc'ei jagatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

19 Nūna ra hya bī manna Jesús, εmmei bi du yø mmui yø xādi. Bi mudi bi 'yānni 'da mī'da p'uya te'o na i mma, bi 'yεmbi:

—¿Ua go guecā'a guí mmanya? —bi 'yεmbi.

20 Bi 'yεntho 'mø mī dahra Jesús:

—Nūna dí com'be ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dāgā naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'de'ma yohohua naya. 21 Majuanī ngue ra N'yohua bī 'yε mahets'i da tho'a te ra n'ua ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohua ja ngue di dāgui. Nūna ra n'yohua na, man'na xanho ngue'mø hin xtabā m'mui.

Ra Jesús bi xihyø xādi ngue di nzibde.

22 Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mī ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xādi da zi. Bi 'yεmbi:

—Damī sihua ra thuhmε ja ua ya. Nūná, guehna ma do'yogā na.

23 Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mī ja mammadi Oja, bi unyø xādi da zi 'da'its'ua. 24 Bi 'yεmbi:

—Nūna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigā na. Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahua Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. 25 Majuanī dí xi'ahua ya, ngue ya hinnī mantho 'dap'ua ga sihua rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ma'da'yo honga sihua p'ua di manda Oja.

26 Mī juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhū ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ua bī ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ua m'mεfa yø xadi.

27 Ra Jesús bi 'yεmbi xādi: —Gātho'ahua ya, gui sogahua p'ua di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mändε'yo. Yø de'yo p'uya di n'ueni”, i εna. 28 Pe nu'mø dá bennate, ganī mpagā Galilea, ja ganī tøp'ahua p'ua.

29 Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi: —Madague'a ngue gā da zoc'a'i p'ua ya mī'da ma

n'yohu, pe nugä hinga soc'a'i
—bi 'yembj.

³⁰ Mi dahra Jesús, bi
'yembrä Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a
di nxui ya, tobe händi ma'a rá
yohmafi rá øni, ya xqui cønga
nhyundi, gui mma ngue
hingui paqui —bi 'yembj.

³¹ Pe rá Bedu p'uya n'nat'a
mma ngue bi 'yena:

—A nu'a, hin'na'a.
Madague'a ngue 'dap'u ga
tuui, pe nugä hinga cøn'a'i
—bi 'yembj.

Gätho'u mi'da yø xädi p'uya,
'da'igu bi ma.

*Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra
xequi ni hu ngue Getsemani.*

³² Nunä rá Jesús bi mähä yø
xädi, bi zømp'u ja rá xequi ni
hu ngue Getsemani. Nup'u bi
zøni, bi 'yembj:

—Damj mihmi ua ya,
mente ga thocä mits'u ní
nguehna ngue ga ma mat'Oja
—bi 'yembj.

³³ Bi thohmits'u ní nguep'u
rá Jesús, bi me rá Bedu, rá
Jacobo, rá Xuua. Bi mædi bi
där'man'u rá mmæi rá Jesús,
mathoguiho ngue bi du rá
mmæi. ³⁴ Bi 'yembyø n'youi
p'uya:

—Janjuani ngue tu ma
mmägä, nup'u nna sä, ya ja
ngue 'bexca tu. Damj cohmi
ua ya, pe 'yogui ahmi —bi
'yembj.

³⁵ Rá Jesús bi thohmits'u
ní nguep'u. Bi m'emfo häi
p'uya ngue mmat'Oja. Bi
'yäp'Oja ngue'mø dä ne, dä
yani ngue'a rá ndate ja ngue
dä thogui. ³⁶ Bi 'yemp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i,
gätho dä zä'i. Damj yangui
ngue'a rá ndate ja ngue ga
thocä. Pe hinga nu'a go ga
sännä gue'a di nja'a, sinoque
nu te guí sönni, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya,
bí 'yep'u 'bu'u hyu yø xädi. Pe
bi diñi ngue ya mi aha. Bi
'yembrä Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue
guí aha? ¿Ua xinga n'na
ora di sä gui 'yä ni t'aha?

³⁸ Damj mat'Oja, 'yogui ahma.
Nu'mø hingä mat'Ojahu,
nthambenitho hinda gue'a
gui 'yøthu. I nne ni mmæi
ngue gui 'yøthu na rá hya di
mmängä, pe emmæi cuen'ni
do'yohu.

³⁹ Mahømbi zop'u yø xädi,
bi mengbu xpí 'yehæ ngue
bá mat'Oja. Tengutho xi
man'a m'mæt'o, ngu'a rá hya
xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbu'ya,
mahømbi dinyø xädi ngue mi
aha, porque emmæi netha. Mi
dambeni yø xädi ya nzofu,
hingui padj te di dadi. ⁴¹ Bi
ma'a rá hyu ndi p'uya ngue
bá mat'Oja. Mambá pengui,
bi 'yembyø xädi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø.
Ga nuhmi, ya bi zønna ora di
ndäpyø ts'oc'ei rá N'yohu bí 'yæ
mahets'i. ⁴² Damj nangüi. Ya
bá æcua na di dægui, ma ga ma
c'athu ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi rá
Jesús, bi zøhna Judas rá
n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi,
bá n'youi xangu yø ja'i, bá
gu yø juai, bá gu yø za.
Guehya yø ja'i xi menhyø

hmu yø mmäcja, co 'nēhyø xännbäte ngue rā ley, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija. ⁴⁴ Nuna rā Judas, ya xi xihyø ja'i temā senya da 'yøt'e, xi 'yēmbi: “Nu'a rā n'yohu ga zenguagā ya, 'nē ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhmu'a p'uya. Gui benthu, pē gue mamī thøhmu”, xi 'yēmbi. ⁴⁵ Janangue mī zømp'u 'bāhra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yēmbi:

—Aguē grā xännbäte —bi 'yēmbi.

Bi zarpa rá hmi p'uya. ⁴⁶ Bexpi bentyø ja'i rā Jesús.

⁴⁷ Bi gaxrá juai n'na nc'ēi rá xādi rā Jesús. Bi zennabāi rá 'yēhē rā 'bet'o mmäcja, bi hyejpābi rá gu. ⁴⁸ Rā Jesús bi 'yēmyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí emhmu ngue drā bēgā, ngue guí cūhu yø juai, 'nē guí cūhu yø za ngue guí bēnngahu? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbā rā hyā yø ja'i p'u ja rā nija. Uangui xta nzā ja xqui bēnngahu p'u. Pē nu te guí ørcāhu ya, ya bi nja'a te rā hyā mmamp'u ja rā Macā Libro —bi 'yēmbi.

⁵⁰ Gā bi zop'u yø xādi rā Jesús ngue bi 'dagui. ⁵¹ Nu'mø ya nī zi yø ja'i rā Jesús, bi ntet'a n'na rā ts'unt'u. Hōnda n'na rā sávana di mpāt'i. Xquet'a 'nēhna rā ts'unt'u bi ne xti bentyø ja'i ngue xta nzits'i. ⁵² Pē nuna rā ts'unt'u bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'u rā sávana mī tuhu, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío bi hyaspābi rā güenda rā Jesús.

⁵³ Nuna rā Jesús, bi ts'ixpu 'bāhra 'bet'o mmäcja. Nu'p'u ja rá ngu rā mmäcja, ja bi mpeti p'u gātho yø hmu yø mmäcja, co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija, conyø xännbäte ngue rā ley, gā 'dap'u bi mpeti. ⁵⁴ Pē rā Bēdu nī 'bēfa ya'ātho p'u nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. Mī zømp'u ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja, bi yut'ambo rā dāthi. 'Dap'u bi mihmi yø policia mādi nharp'u ja rā sibi.

⁵⁵ Nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nē'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'dap'u bi mpeti ngue bi nhēcā hyā, honi ha di japi ngue da 'yēmbi nī 'yup'u da dū rā Jesús. Pē hingui tīni ha di japra hyā. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. Pē hīndi ntīnyø hyā ngue da 'da'igu da mamp'u di yapate. ⁵⁷ M'mēfa p'uya, bi guar'mi'da yø ndøbethani ngue di yapi. Bi 'yēna:

⁵⁸ —Nuna rā n'yohu 'bēcua, ya xta øcāhe temā hyā xā mman'a m'met'o nā, ngue mī ēnā: “Gā xot'ā nā rā nija ngue rā ja'itho bi hoqui. Rā hyu pa p'uya, dí jap'u man'na rā nija ngue hīnjonnī ja'i di hoqui”, mī ēnā.

⁵⁹ Ngūnā rā hyā bi hma, mī'da yø ja'i p'uya, n'nan'yo rā hyā i mma. Ya hīndi ntīnyø hyā. ⁶⁰ Bi m'māhra 'bet'o mmäcja p'uya ngue bi 'yēmbra Jesús:

—¿Te guí mmanā rā hyā guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hīn

tema hya gdi thadi? —bi 'yɛmbi.

⁶¹ Pe ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'uya mahombi 'yɛmbi:

—¿Ua gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'w'i Oja nuna maguese?

⁶² Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Ahá, go guecä. 'Nɛ guí nnuhü ra N'yohü bí 'yɛ mahɛts'i daní mmip'ü bí ja rá n'yɛi Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ngue hõnda ɛhɛ, di 'yɛ mahɛts'i da n'youi ra guí.

⁶³ Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncuɛ. Bi 'yɛmbyø ja'i p'uya:

—Nuyya mfadi ya ngue hin te man'na ma testigo dí homhmü ya. ⁶⁴ Ya gá 'yøsehü ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guí mmamhmü na ra hya bi manya? —bi 'yɛmbyø ja'i.

Gátho yø ja'i p'uya 'da'igu bi ma, bi 'yɛna:

—Nuna, ni 'yup'ü ngue da tho na.

⁶⁵ Bi mahyø ja'i p'uya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dá conna ulu, 'nɛ bi mɛ'mi, bi 'yɛmbi:

—Damí padí te'o bi mɛp'a'i ya —bi 'yɛmbi.

Yø soldado p'uya, xquet'a bi mɛ'mi.

Bi manna Bedu ngue hingui padí te'o ra Jesús.

⁶⁶ Ya 'bɛp'ü ja ra dathi ra Bedu. Nu'a n'na ra xisu ngue ra gñi p'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi thop'ü 'bähra Bedu. ⁶⁷ Mi nu ngue di nharpü

ja ra sibi, bi za di hɛti p'uya. Bi 'yɛmbi:

—'Nɛ'i ni n'youi ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret.

⁶⁸ Ra Bedu p'uya, bi 'yɛna:

—Nu'a ra Jesús guí mmanya, hĩndí pacä te'o na. Janangue hĩndí pacä tema hya guí nne guí xicya.

Ra Bedu p'uya, bi map'ü bí ja rá goxthi ra dathi. Hõntho bi zõn'a goxthi p'uya, bi mmahra õni. ⁶⁹ Mahombi nu ra Bedu'a ra xisu p'uya. Nuna ra xisu bi 'yɛmbyø ja'i 'bɛp'ü:

—Nuna ra n'yohü 'bɛcua, guehna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús.

⁷⁰ Ra Bedu p'uya, mahombi ma ngue hingui padí te'o ra Jesús. Mi tho hman'na ts'üquits'ü p'uya, yø ja'i 'bɛp'ü hõmbi 'yɛmbrä Bedu:

—Majuani ngue ni n'youi ra Jesús, porque di nɛqui ngue grá mmɛngu Galilea, nt'ødetho'a te gni ya.

⁷¹ Mi dahra Bedu p'uya, mahombi 'yɛna:

—Dä jacä ra castigo Oja 'mø ngue himma juani te dí xi'ahü. Pe nuna ra n'yohü guí xicjü, hĩndí pacä te'o na.

⁷² Mi juadi bi manna ra hya na p'uya, mahombi mmahra õni. Ra Bedu p'uya bi zo rá mmü na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe hĩndí ma'a rá yohmafi ra õni, ya xqui cõnga nhyundi, guí mma ngue hingui paqui”, xi 'yɛmbi. Mi zo rá mmü ra Bedu na ra hya na p'uya, asta ra zondummi.

15

Bi ts'ixpū 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Mī nēcāhāi p'uya, bi mpeti gātho yø hmu yø mmācja, conyø n'yohū 'bet'o p'ua ja ra nija, conyø xānmbate ngue ra ley, conyø n'yohū 'bet'o ngue yø judío. Bi nhēcāhya ngue sānni ha di japi di yapra Jesús. Bi durpuya, bi zixpū 'buhra Pilato. ² Rā Pilato bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Ahá, go guēcā tengutho ra hya guí mmanya.

³ Yø mmācja p'uya, xangu mī'da yø hya gui yapī. ⁴ Rā Pilato mahombi 'yembra Jesús:

—Ya guí øse te gāma hya gui nyap'a'i ya. ¿Ua hīn temā hya gdi thādi?

⁵ Rā Pilato di 'yøtho ngue hīn temā hya gā ndatho ra Jesús.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

⁶ Nunā ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofādi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pε yø ja'i'ū huanhni ndana ra ofādi da ma mathøgue. ⁷ Nu'a ra pa'a p'uya, mī ofādi n'na ra n'yohū ni hu ngue ra Barrabás. 'Dap'ū ofādiui mī'da yø ja'i ngue yø hyote, xi n'øt'a tunhni. ⁸ Mī peti yø ja'i ngue da xihra Pilato ngue di thø'a n'na ra ofādi. ⁹ Rā Pilato bi 'yembyø ja'i:

—¿Ua guí nnehū ngue ga thøcā'a rá dast'abi yø judío? —bi 'yēmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue ra nts'eya øtya yø mmācja xi dāpra Jesús. Janangue ngūna bi xihyø ja'i, porque bi ne xti thøgue. ¹¹ Pε yø hmu yø mmācja emmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yāpra Pilato ngue di thøhra Barrabás. ¹² Mahombi 'yembyø ja'i ra Pilato:

—Xina ra n'yohū guí emhmu ngue rá dast'abi yø judío p'uya, ¿te guí nnehū ga japā nā? —bi 'yēmbi.

¹³ Yø ja'i p'uya, xøgue n'na hmafitho bi 'yēnā:

—Da guatra pont'i nā guí mmanya.

¹⁴ Rā Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Pε ¿temā nts'o xa 'yø'nā p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yēnā:

—Da guatra pont'i nā.

¹⁵ Rā Pilato p'uya, bi ne di hojpa yø mmūi yø ja'i mbøcue. Janangue bi thøhra Barrabás. A nunā ra Jesús, bi xihyø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

¹⁶ Bi zixyø soldado ra Jesús, i map'ū ja ra dathi cuarte. Ja bi ma mpeti p'ū gātho yø soldado. ¹⁷ Yø soldado p'uya bi heta n'na ra ulu ngue ra jøpoi ra Jesús. Ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya ra Jesús. ¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yēmbi:

—I tate nā rā dast'abi yø judío ya —bi 'yεmbi.

19 Bi jānba rā ya co n'na rā t'ō. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyøhmū p'ua 'bāhṛā Jesús tengutho 'mø ngue majuanī hnū mansu n'na rā dast'abi. 20 Mī juadi bi denmahya, bi gajpabi rā tuhū xi hete. Bi hetṛā he ya mī he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuatṛa pont'i.

Ya cuatṛa pont'i rā Jesús.

21 Nup'ua ja rā 'yū, bi nthēui p'ua n'na rā n'yohua xpi 'yεhṛā 'bēfi. Rā mmengu Cirene nā rā n'yohua, nī hū ngue rā Simū. Guehṇā rā papā rā Alejandro 'nεhṛā Rufo. Nu'ua yø soldado manī zi rā Jesús, bi japra Simū ngue bi duxṛa pont'i nūna da ma maçuati rā Jesús. 22 Nūna rā Jesús, i zixyø ja'i p'ua ja rā xεqui nī hū ngue Gólgota. Nūna rā hya nā, i nne da ma ngue rā Njuyaxhmū. 23 Nup'ua bi zōnna Jesús, bi t'unna vino n'youi rā mirra para ngue di pumbēnibi. Pε rā Jesús himbi ne bi zi. 24 Bi cuatṛa pont'i p'uya, mī juadi bi nō'mi. Bi ma rā taḥa yø soldado p'uya ngue to xta rā taḥa, gue'a da gaca n'na xεqui rā he rā Jesús.

25 Gato xudī'a rā ora bi ma maçuati rā pont'i rā Jesús. 26 Nup'ua ja rā ya rā pont'i bi cuati, bi ma maçuati n'na rā letrero xi 'yot'i ngue mmamp'ua te bi ma ma'upi. Nūna rā letrero, i εna: “Nūna rā n'yohua 'bucua, guehṇā rā dast'abi yø judío nā”, εnna letrero. 27 'Nε yoho yø bε bi ma maçuati rā pont'i, n'na i gohrā n'yεi, n'na i gohrā gaha.

28 Ya bi nja tengutho rā hya mmamp'ua ja rā Maça Libro ngue εna: “Tengutho majapi yø ts'oc'ei, ngu'a da thogui”.

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'ua ja rā pont'i cuatṛa Jesús ngue thenni. I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rā nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na rā nija. 30 Dami nyanse ya, bá cap'ua ja rā pont'i guí cuatya —εmbyø ja'i.

31 Nu'ua yø hmū yø mmäcja p'uya, conyø xānbbate ngue rā ley, gā thenmahya rā Jesús. Di n'yεmbi:

—Mī mmannua rā n'yohua ngue da yanyø ja'i. Pε nuyá, hinda zā ha di japi di nyanse ya. 32 A nu'mø majuanī ngue rā Cristo rā dast'abi yø judío ya, da zā da cahna ja rā pont'i ya, n'namhma gā εc'εihua te da ma.

Xquet'a 'nε'ua yonc'ei 'dap'ua cuathua rā pont'i thenmahya.

Ya bi du rā Jesús.

33 Mī hyuxyadi p'uya, bi m'mεxui gā rā ximhäi asta hyu nde. 34 Nu'mø nī ma da zu'i hyu nde p'uya, rā ndøts'edi bi 'yεnna Jesús:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabac-tani? —bi 'yεna.

I nne da manna rā hya nā: “Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue gā hyεgagui p'ua?” 35 Ja mī 'bärpātho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yεmbi:

—Nūna rā n'yohua nā, i nzohṛā Elías.

³⁶ Nūnā n'na nc'ēi mī 'bāp'ua, bī ma n'na 'dihitho bá hā n'na xēqui rā esponja xā ntūdī, bi pop'ua ja rā vino xān'ixi. Bī nōtra t'o p'uya ngue bi cuarpa rá ne rā Jesús ngue da zāts'i. I ēmbyø n'youi p'uya:

—Ma gā nnuhū ya ngue'mø da ep'ua rā Elías i nzofo ngue da hyajhū ja rā pont'i.

³⁷ Pē rā ndōts'edi i 'yēn'a n'na rá hmafi rā Jesús. Bi dū p'uya. ³⁸ Nū'a rā ora'a p'uya, nū'a rā ulu mī zāp'ua ja rā goxthi nija, bi xēt'i, i gāi. ³⁹ Nū'a rā capita mī 'bāp'ua nī hyandra Jesús, bī nū te 'be'a gā bi 'yōtra Jesús ha i dū. Bi 'yēn'a p'uya:

—Majuānī ngue nūnā rā n'yohū nā, rá ts'ant'ua Oja nā.

⁴⁰ Xāngū yø xisu bí 'bāp'ua yap'utho, hantho te gā bī nja. Nū'ua yø xisu'ua p'uya, n'youi p'ua rā Salomé, connā Maya nūnā rā mmēngū Magdala, co 'nēhna mān'na rā Maya rá mamá rā t'ua Jacobo 'nēhra José. ⁴¹ Nūya yø xisu ya, nū'mø māmbi 'yop'ua ja rā hāi Galilea rā Jesús, mī n'youi p'ua nī ma, guehya mī fāts'i ngue di unni te honi. 'Nē xāngū mī'da yø xisu 'bāp'ua ngue bi dēn'mø mī ma Jerusalén.

Ya bī ma nt'āgui rā Jesús.

⁴²⁻⁴³ Mī 'bāp'ua n'na rā mmēngū Arimatea nī hū ngue rā José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nē di respeta yø jā'i. Xquet'a mī tō'mī ngue n'nahmāntho dī mānda ua Oja. Pē commā ngue ya bī nde, ya da yātra pa ngue rā ts'āya, go guehna rā José bi hyā rā ts'edi bī ma bá nyaui

rā Pilato, bi 'yāpra nt'ēdi ngue da hyajpa rá do'yo rā Jesús. ⁴⁴ Mī 'yōhra Pilato ngue ya xi dū rā Jesús, di 'yōtho hanja. Bi zōhna capita p'uya, bi 'yānnī ngue'mø majuānī ya xi dū, ogue hīn'na. ⁴⁵ Rā capita bī mā ngue ya xi dū. Rā Pilato p'uya, bi unna nt'ēdi rā José ngue da hyaxra Jesús. ⁴⁶ Nūnā rā José bi dān'a n'na rā sávana ngue rā hoga ulu, ngue nū'mø bi hyajpū ja rā pont'i rā Jesús, da 'uēnnabāi rá do'yo. Mī jap'ua n'na rā panteón ngue xi ma nt'a'mī p'ua ja n'na rā 'bido, ja bi hyaxpū ngue bá āgui. Bi gotra goxthi conn'na rā ndodo. ⁴⁷ Nūnā rā Maya ngue rā mmēngū Magdala 'nēhna mān'na rā Maya rá mamá rā José, guehya bī māhā ya ngue bī nū ha bi t'āgui.

16

Ya bi bēnnate rā Jesús.

¹ Mī thohra pa ngue rā ts'āya, nūnā rā Maya ngue rā mmēngū Magdala, connā Maya rá mamá rā Jacobo, connā Salomé bi dānyø 'yēthi ya p'uya, ngue da map'ua bí o rā Jesús, da cots'i. ² Mī hyaxa rā pa ndomingo rá mādi rā pa ngue rā semana, ya pøxyadi, bī map'ua bí ja rā panteón. ³ Nūp'ua ja rā 'yū p'uya, dī n'yēmbi:

—Xiya, ŷte'o gue da hyācra do juaxpū ja rā goxthi ya?

⁴ Mī zōmp'ua ja rā panteón, bī nū ngue ya n'nannī 'bēnnā do mī juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵ Mī yat'ambo, hūp'ua

n'na rā anxε he rá t'axcā he, nī mīhrá hyo rā goxthi ngue n'yεi. Bi zū 'mø mī nū. ⁶ Pε rā anxε bi 'yεmbi:

—'Yo guí suui. Dí pacā ngue guí hommī rā Jesús nūnā rā mmεngu Nazaret bi cuatrá pont'i yø ja'ī. Ya hīnjo'o ua, ya xā bεnnate. Dāmī nūui nū ha bi 'bεgui. ⁷ A nūyá, nī mε ya, nī xihmī rā Bεdu co 'nε'ū mī'da yø xādi ngue dānī dōp'ahū p'ū Galilea rā Jesús. Ja gnī nūhū p'ū tengūtho bi xi'ahū m'met'o.

⁸ Mī bōmma xōts'e ya yø xisu p'ūya, n'na 'dihitho bī ma, māde di johya, māde i sū. Pε hīnjonni ja'ī xta xifi te xi nū, astā huaquī ngue rā ts'ū.

Rā Jesús bī nyauī nā rā Maya ngue rā mmεngu Magdala.

⁹ Xuditho'a ndomingo bi bεnnate rā Jesús. Rá mūditho bī nthēui nā rā Maya ngue rā mmεngu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mī n'youi yoto yø ts'onthī. ¹⁰ Nū'a te xī nja, go guehna bī ma bá xi hmī'da yø xādi rā Jesús, porque zoni ngue tū yø mmūi. ¹¹ Mī 'yøhya p'ūya ngue ya xi bεnnate rā Jesús, 'nε i mmanā rā Maya ngue ya xi nū rā Jesús, pε hīnguī εc'εitho te sifi.

Rā Jesús mahōmbi nthēui yoho yø xādi.

¹² M'mεfa p'ūya, rā Jesús mahōmbi nthēui p'ū ja rā 'yū mī yoho yø xādi, manī map'ū ja rā hnīni. Pε nū'a rā ora'a p'ūya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'ū i nεquī.

¹³ Nūya yonc'εi ya, bī ma bá xihyø mmixādiui. Pε mahōn'a hīnguī εc'εitho yø amigo te xifi.

Ya bī nyauī gā 'de'ma'da yø xādi rā Jesús.

¹⁴ Rā nzεgui p'ūya, nūya 'de'ma'da yø xādi rā Jesús 'darbū 'būi, sihme p'ū ja n'na rā mεxa. Ja mī dannbēni, ya 'bāp'ū rā Jesús. Bi zū p'ūya, ngue hīnguī εc'εi 'mø mī sifi ngue ya xi bεnnate. ¹⁵ Bi xihyø xādi te ja ngue dā 'yøt'e, bi 'yεmbi:

—A nūyá, nī mähā rá ngūni nximhäi ya, guī xihmū rā hoga 'da'yo hyā gātho yø ja'ī. ¹⁶ Nū rā ja'ī dā 'yεc'εi rā hyā 'nε dī nxixya, guehna dī nyannā te nā. Pε nū rā ja'ī hīnda 'yεc'εi rā hyā, dā ma rā castigo. ¹⁷ Nū'ū yø ja'ī dā 'yεc'εi rā hyā, dā zā dā 'yøtyø milagro, porque hōntho dā 'yāqui ngue gā fāts'i, ya dā zā dā 'yøthe yø ja'ī n'youi yø ts'onthī. 'Nε dā zā dā nya yø hyā hīnxa xādi. ¹⁸ Dā zā di bentyø c'εya, pε hīnte dā japi. Mada zi rā 'yεthī ngue rā ndate, pε hīnte dā japi. Dā japyø 'yε p'ū ja yø ya yø dārquehī, 'nε dā zā ha hēmbi.

Ya bī ma mahēts'i rā Jesús.

¹⁹ Nūnā rā Jesús, mī juadi bi xihyø xādi ya yø hyā di 'bēpi dā 'yøt'e, bī ma mahēts'i p'ūya, i mmip'ū ja rá n'yεi Oja. ²⁰ Nū'ū yø xādi p'ūya, bī ma ndap'ū bi zā, bi xihra hoga 'da'yo hyā yø ja'ī. A nū'a rā Hmū p'ūya, i fāts'i ngue øtyø milagro tengūtho bi xifi.

Nū'mø bī nū yø ja'ī yø mila-
gro øtyø xādi rā Jesús, i haxā
njuānī yø ja'ī ngue majuanī
nā rā hyā sifi. Dā ngūt'ātho.

Ra Lucas Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yøtra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuarta sɔcua ya yø hya xa nja ua dí 'bɔhmɔ. ² Guehya bi cuarta sɔcua'a te gāma hya bi nxānbnate yø mamhya nuya bi nu te gā bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xānbnā ra hya yø ja'i. ³ Nugā xquet'a dadi ja ndummai dí honi ha bi njap'u bá fadi, asta guehra tiempo ja p'uya. Ague mā ndø'amigo Teófilo, nugā dí nnu manho ngue gā ũtra hya gā cuarpɔ ja ra sɔcua, gā pen'na'i. ⁴ Porque dí nne guí padi xanho ngue majuaní na ra hya bi sän'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mahna ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'u ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɔ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimmemfih'u yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ei ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'u

yø hya mmamp'u ja rá ley Oja. Hinjongui pōni da 'yēmbi ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pε hĩmbi m'mahyø basi, porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nε ya gā yø dac'ei.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zonna ora di m'met'o p'u ja ra danija ngue da danne Oja. ⁹ Nu'u yø mmäcja, ja yø costum-bre ngue jɔcra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yɔrbɔ ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhra bopo. ¹⁰ Gätho 'bɔ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mente brá ombo ra Zacarías ngue brá uhra bopo. ¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'u ja rá hyo ra al-tar ngue n'yεi, ha zø ra bopo. ¹² Emmēi bi nsu 'mø mi nu ra anxε ra Zacarías. Hingui padi te da 'yøt'e. ¹³ Pε ra anxε bi 'yēmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mɔ'a n'na rá ts'unt'u ni xisu Elisabet. Gdi hutí ngue di Xuua. ¹⁴ Guí johya 'mø bi m'mai, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mai. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'unt'u. Nuna ni ts'unt'u hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mente yø pa di m'mai, di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bärpɔ yø mmai da 'yεc'ei Oja nuna 'bɔi ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'met'o p'u di ma ra

Hmũ. Tengutho ra pɔngahya Elías ngue bi ma mahati ra ts'edi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'u ya, da ma mahati ra ts'edi. Da japyo ja'i di 'bätyo mmwi, da 'yot'e tengutho mi ɔtyo mboxita. Nu'u yo mmejhmahya, da badi ngue da dennbabi yo hya yo hoja'i bá dinna hya. Da japyo ja'i ngue di nsäp'u ja yo mmwi ngue da 'yɛc'ei Oja.

18 Nuná ra Zacarías bi 'yɔrpa ra nt'änni ra anxɛ, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja na ra hya gui xiqui? Porque nügã ya dá ndø, da guehma xisu p'uya, ya ra dac'ei —bi 'yɛmbi.

19 Bi 'yɛnna anxɛ p'uya:

—Guecã drã Gabriel. Dí 'bucã p'u ja rá hmi rá dá Oja. Go xpã mmengã Oja ya ngue ga xi'i na ra hoga 'da'yo hya dí xi'i. 20 Pɛ nuya ngue hingui ɛc'ei na ra hya dí xi'i ya, gui ngone ya, hinda zã gui nya, asta gue'mø di m'mahni ts'ant'u dí xi'i. Nuná ra hya dí xi'i, bá ɛp'u ra pa di nja na.

21 Nu'u yo ja'i 'bũ'athi p'uya, i tø'mi ngue da pønna Zacarías. Di 'yødyø ja'i ngue ya'atho ra ora bá ombo nnija ra Zacarías. 22 Ya hingui sä di nya 'mø mambã pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yo 'yetho ga 'yøtra senya p'uya, porque ya hingui sä di nya.

23 Nu'mø mi dãtra pa ngue øtrã ndanne p'u ja ra ni ja ra Zacarías, bi ma rá ngu p'uya. 24 M'mɛfa p'uya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi

m'marpu ja rá ngu, hin hapu i ma mente ncũt'a zana. Ya ɛn'a nbɛmp'uya: 25 “Nguna bi jacã Oja ya, i nnepe ngue ya hinni mantho da denngagui yo ja'i”, i ɛna.

Bi manná anxɛ Oja ngue di m'mahra Jesús.

26 Mi dät'a n'nato zana ngue ha rá basi ra Elisabet, nuna Oja hõmbi mɛnhna anxɛ Gabriel, bi map'u ja n'na ra hnini ni hu ngue Nazaret, ja ra häi Galilea. 27 Bi ma da nyaui n'na ra hmute xisu ni hu ngue ra Maya. Nuná, ya ja ngue di nthatui n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Nuná ra José, rá mbom'meto ra dast'abi David. 28 Nu'a ra anxɛ bi zøp'u mi 'bũhra hmute, bi 'yɛmbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gã nthɛui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nɛ man'na di jap'a'i ngue gãtho mi'da yo xisu —bi 'yɛmbi.

29 Nu'mø mi nu ra Maya ngue 'bãp'u ra anxɛ, di 'yøtho hanja na ra hya xifi. I ɛna: “¿Tegue manzengua'a xicã na?” 30 Ra anxɛ p'uya bi 'yɛmbi:

—Ague Maya, 'yo gui su. Nu'i, gã nthɛui rá mate Oja. 31 A nuya gui hya ni basi ya, 'nɛ drã ts'ant'u'a gui øni. Nu'mø bi m'mwi, gdí hutu ngue ra Jesús. 32 Hijnonda zadi tengu na. 'Nɛ di hu ngue rá Ts'ant'u Oja maguesɛ. Nuná Oja ma Hmũh, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'u tengutho mi pɛhã mboxita David. 33 Janangue

dī m̄anda para z̄antho ȳo judío, 'n̄ε dī nd̄ast'abi h̄inha r̄á n̄εgui.

³⁴ Ra Maya p'uya bi 'ȳorpa r̄a nt'änni r̄a anx̄ε, bi 'ȳεmbi:

—¿Ha di z̄ä dī n̄ja'a guí xiqui, conque tobe h̄in d̄adi nth̄ati?

³⁵ Bi 'ȳenna anx̄ε p'uya:

—Ra Esp̄iritu Santo da z̄op'ua gdi 'b̄ui. Nuna Oja magues̄ε ja r̄á ts'edi, d̄a z̄ä d̄a 'ȳot'e ngue gui hya n̄i bas̄i. Jan̄angue nuna r̄a ts'ant'ua dī m'm̄ui, ḡa r̄a n̄ho d̄a n'yo, 'n̄ε dī nh̄uti ngue r̄á Ts'ant'ua Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'n̄ε'a n̄i m̄eni Elisabet dī m'm̄ua n'na r̄á ts'ant'ua ya, 'n̄ε guí pad̄i ngue ya r̄a d̄ac'ei'a r̄a xisu. 'N̄ε t'εmbi ngue r̄a 'yabasi n̄a r̄a xisu n̄a. A nuyá, ya n'nato zana h̄a r̄á bas̄i naya. ³⁷ Nuna Oja, h̄inte h̄εmbi.

³⁸ Bi 'ȳenna Maya p'uya:

—Ya dí oc̄ä n̄a r̄a hya mman'Oja 'm̄ø. D̄a jac̄ä Oja n̄a r̄a hya guí xiqui.

Mi man̄na Maya n̄a r̄a hya n̄a p'uya, b̄i ma r̄a anx̄ε.

Bi ma r̄a Maya di z̄engua r̄a Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna r̄a Maya b̄i ma n'nahmantho p'ua ja n'na r̄a hn̄ini r̄á njap'ua ja ȳo xanth̄o ja'a r̄a h̄ai Judea. ⁴⁰ Mi z̄omp'ua ja r̄á ngu r̄a Zacarías, bi yut'ambo r̄a Maya, bi z̄engua r̄a Elisabet. ⁴¹ Nu'm̄ø mi 'ȳohra Elisabet ngue di z̄enguante r̄a Maya, r̄a Elisabet bi 'yanná bas̄i o r̄á mm̄ui. Ra Esp̄iritu Santo bi b̄ennb̄abi r̄a hya d̄a xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'ȳεmbuya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue ḡätho m̄i'da ȳo xisu. 'N̄ε xquet'a bi unná njapi n̄i bas̄i. ⁴³ ¿Hague ngu r̄a njama m̄m̄adi ja ngue ḡa ot'ä, ngue bá εh̄ε bi z̄enguagui r̄á mamá ma Hmu? ⁴⁴ H̄ontho bi zo mā gu ngue ḡadi z̄enguagui, nuna mā bas̄i o mā mm̄ui bi 'yan̄i ngue di johya. ⁴⁵ Ra mm̄enth̄i ḡá nth̄eui ngue ḡá 'ȳεc'ei r̄a hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, dī n̄ja'a —bi 'ȳenna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'ȳεna:

—Nuḡä dí εsp̄abi Oja. ⁴⁷ Di johya mā mm̄ui conná nguehna Oja mā yanteḡä. ⁴⁸ Porque bi 'ȳorcagui mā su Oja, 'n̄ε h̄inga njuan̄igui, nuḡä dr̄á m̄εfitho. Nu r̄a pa dī ma p'uya, ḡätho ȳo ja'i d̄a 'ȳengūi ngue r̄a mm̄enth̄i d̄á nth̄ε'be. ⁴⁹ Porque jase r̄á ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'ȳorcagui? Nuna Oja, magues̄ε n̄a. ⁵⁰ Hangu r̄a pa di hūcȳo ja'i sup̄rá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'ȳot'e. Bi hyejpa ȳo hya ȳo ja'i di 'ȳets'i. ⁵² Bi 'yensp̄ua ja ȳo nh̄udi ȳo d̄ast'abi. Bi japi bi hya r̄a ts'edi ȳo ja'i h̄inga njuan̄i. ⁵³ Bi 'ȳot'e ngue mbonguitho te d̄a zi ȳo ja'i m̄i t̄um̄anth̄uh̄u. Bi 'ȳetȳo mm̄εmm̄eti, h̄ind̄i japi te d̄a hyats'i. ⁵⁴ Bi n̄ja r̄á yemm̄ui conná ngue'ua ȳo judío m̄i th̄anne, h̄imb̄i p̄umb̄eni b̄i m̄äts'i. ⁵⁵ Bi n̄ja tenḡutho r̄a hya bi sih̄ma mboxitah̄ua Abraham, ngue para z̄antho d̄a ma mah̄ūequi'ua ȳo mbom'm̄eto.

⁵⁶ Nūnā rā Maya, nhyushna bā m'map'u 'buhra Elisabet. Bī ma rā ngu m'mefa p'uya.

Bī mihra Xuua nūnā bi yøtra nxixya.

⁵⁷ Mī zōnnā pa di ønnā ts'ant'u rā Elisabet. ⁵⁸ Bī ma di zengua'u yø besino, 'nēhyø mēni. Bi bahyø ja'i ngue xandøngu rā nho bi 'yørpabi Oja. ⁵⁹ Ya rā hyato mā pa xī mihra ts'ant'u, bī ma mhmēpya p'uya, bī njapra circuncisión. Yø ja'i p'uya nnepe di hū rā ts'ant'u tengutho gui hū rā papá Zacarías. ⁶⁰ Pē rā mamá rā ts'ant'u bi 'yēnā:

—Hīn'na. Man'na xanho di hū ngue di Xuua —bi 'yēnā.

⁶¹ Bi t'ēmbaya:

—¿Hanja? Conque hīnga n'na nī mēni nī hū'a rā thūhū guī mmanya.

⁶² Bi t'ørpa rā senya rā papá rā ts'ant'u p'uya, ngue t'ānni te di hū. ⁶³ Bi 'yā'a n'na rā xithe p'uya, bi cuatrá thūhū di ho, bi 'yēnā: “Di hū ngue di Xuua”. Gātho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā bī nya rā Zacarías. Janjuani ngue di ja mammadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gā di 'yøtho'u yø besino'a te bī nja. Gātho'a rā xequi mī 'bēi ja rā hāi Judea, i mmanyø ja'i te bī nja. ⁶⁶ Gātho ya yø ja'i bi badi te bī nja, di n'yomfēni, 'nē di n'yānni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'yēmbyo ja'i:

—¿Te 'bē'a gātho da 'yør'mø bī ndan'yohu nā rā ts'ant'u nā? —di n'yēmbi.

Porque ēmmēi di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bī manna Zacarías.

⁶⁷ Nūnā rā Zacarías rā papá rā Xuua, bi bēnnabī rā Espiritu Santo rā hya da mā. Bi 'yēnā:

⁶⁸ —Ma gā εspabi nā mā Hmū Oja. Porque da εεε ua 'bahyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Da pēnnghu n'na rā Yante ja rā ts'edi. Guehna n'na rā mbom'meto rā David nūnā bi 'yø'te te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xa thogui ngūnā rā hya bi bēnnabī yø pøngahya Oja 'mø mī yat'a rā hya bī nepe bī mā. ⁷¹ Bī mā ngue da yanju p'u 'buhma nsuīh. 'Nē da yanju ngue'u to gā nnu man'uh. ⁷² Bī mā ngue di huεc'u mā mboxitahu xa m'mui. 'Nē bī mā ngue nu'a rā macā hya bi xifi, hīndi pumbēni. ⁷³ Guehna rā hya bi yarpabi Oja nā mā mboxitahu Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanju p'u 'buhma nsuīh, n'namhma ngue ya hīnga sū gā thannehu Oja. ⁷⁵ 'Nē gā nsuphu, gā rā nho gdā n'yohu mēnte rā pa gā m'muhmu. ⁷⁶ A nu'i grā zits'ant'u, gdi hū ngue rā pøngahya'i nā Oja maguesē ya. Porque guī m'met'o ngue gui xojpa yø mmui yø ja'i hante dá εhra Hmū. ⁷⁷ Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'nē di mpunnabī yø ts'oqui. ⁷⁸ Nūnā Oja di macju, 'nē di huεgahu. Tengu rā hyadi di yør'mø mā pa, asta maya bī

nēxrā nyot'i sōcua ja rā häi.
 79 Nu'u yø ja'i 'bū 'bexui dā zā
 dā dīnna 'yu. Njarbūtho ya,
 nuyā yø ja'i xants'o gā 'yo, ya
 ja ngue dī nthēui rā ndate. Dā
 xojpā Ojā yø mmāi. Dā japi
 dā bahyø ja'i ha dī nhojpāui
 Ojā —bi 'yēnna Zacarías.

80 Mañ'na nī zacra ts'unt'u,
 bī nte 'nē mañ'na nī bā Ojā.
 Pē bā m'māp'u ja rā dāpo asta
 gue'mø mī zōnna pa dā xihra
 hyā yø judío.

2

Ya bī mīhra Jesús.

1 Nu'u yø pa'u p'ūya, gātho'u
 yø nación dī mānda rā
 dast'abi Augusto, bī mānda
 ngue dā ma nsots'i rā censo.

2 Guehna rá mādi rā censo bī
 ma nsots'i 'mø mī ndast'abi
 rā Cirenio p'u ja rā häi Siria.

3 Gātho yø ja'i, ja ngue dā
 map'u ja rā hnīni xā m'māhyø
 mboxita, ngue di cuatyø
 thūhū. 4 Janāngue nūnā rā

José bā nēxpū ja rā hnīni
 Nazaret ja rā häi Galilea, i
 map'u ja rā hnīni Belén ja
 rā häi Judea marā mmēngu
 rā David. Porque rā José, rá
 mbom'meto rā David. 5 Bī ma
 rā José di cuatrá thūhū conna
 Maya rá xisu. Nūnā rā José
 hīmbi dāhrā xisu, pē rā Maya
 ya hā rá basī. 6 Mēnte 'būp'u ja
 rā hnīni Belén, nūnā rā Maya
 bī zōnna ora dī m'mēni. 7 Bī
 m'māhrā mādi ts'unt'u. Bi 'uē
 rā ulu 'mø mī mī. Bi gārbū
 ja rá mosa yø fanī, porque
 hīn'yū ha dī nsāya, hīnda
 hōnnbū ja rā ngumfanī i sā.

Bi zōhyø anxē p'u 'būhyø
 mānde'yo.

8 Mī 'būp'u yø mānde'yo p'u
 jon'a Belén, mādi haxpū ngue
 fādi gā rā xui yø dē'yo. 9 Mī
 dāmbēni, ya 'būp'u n'na rá
 anxē Ojā. Rā nyot'i Ojā p'ūya,
 bi yot'i gātho p'u 'būi. Pē
 ēmmēi bī nsū. 10 Rā anxē
 p'ūya bi 'yēmbī:

—Yo guī sūhū. Porque nnā
 han'nāhū rā hoga 'da'yo hyā
 ya, 'nē hōnnbū bi zā di johya
 yø ja'i 'mø bi 'yōhna rā hyā
 nnā hagā ya. 11 A nuyā, ya bī
 mīhni Yantehū p'u ja rā hnīni
 mī 'būhra David. Guehna
 rā Cristo bā ēx Ojā ngue dī
 ndast'abi nāya. 12 Gā xi'i te
 jap'u ha guī tīmhmū. I nt'ē rā
 ulu nā rā ts'unt'u, op'u ja rá
 mosa yø fanī.

13 Mēnte yā rā anxē p'ūya,
 bī nēqui mī'da yø anxē bī 'yē
 māhēts'i. Gā ēspābi Ojā yø
 anxē, i ēnā:

14 —Maguesē nā Ojā bī 'bū
 māhēts'i. 'Nēcua ja rā xīmhäi,
 dā hyurpā yø mmāi yø ja'i dā
 nūrpā rá mate.

15 Hōntho bī mānyø anxē nā
 rā hyā nā p'ūya, bī mengui,
 i ma māhēts'i. Yø mānde'yo
 p'ūya, dī n'yēmbī n'na ngu
 n'na:

—Ma gā mmähā Belén. Gā
 ma nūhū'a rā hyā bi ørcāhū
 Ojā ngue bī nja ya.

16 N'nahmāntho bī ma yø
 mānde'yo p'ūya. Bi dīmp'u mī
 'būhra Maya 'nēhra José. Nu'a
 rá ts'unt'u, op'u ja rá mosa yø
 fanī. 17 Mī nūp'u ha 'būi, bi xifi
 ngue ya xi mānna anxē ngue
 xi mīhra 'uēne. 18 Nu'u yø
 ja'i bi 'yōhya yø hyā bī mānyø

mānde'yo, di 'yøtho hanja nā rā hya sifi. ¹⁹ Pε rā Maya hinha gui pumbēni nā rā hya bi sifi, hōnt'a mbēn'a. ²⁰ Nu'u yø mānde'yo bi mengbū xpi 'yεhε, pε εspabi Oja, 'nε di ja mammadi ngue'a te rā hya xi 'yøde, 'nε'a te gā xi nu. Gā bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixpū ja rā nija rā Jesús ngue da ma madāpi Oja.

²¹ Ja rá hyato mā pa xi m'māhrā ts'unt'u p'uya, bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i huṭi ngue rā Jesús, tengutho rā thuhū bi manna anxε nuna bi nyāui rā Maya hante da hya rá basi.

²² Nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammj pa xa m'māhrā basi 'mø da zā da ma nija. Janangue nu'mø mi dātra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja rā hñini Jerusalén ngue da ma mā dāpi Oja. ²³ Nguna bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u rā hya ngue εna: “Nu'a rá madi basi rā ja'i di m'mai ngue drá ts'unt'u, da ma mā dāpi Oja”, i εna. ²⁴ Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja rā ley, ngue da hyo yoho yø ts'int'su ngue rā tórtola, ogue yoho yø paloma.

²⁵ Nu'a rā tiempo'a p'uya, mi 'bup'u Jerusalén n'na rā n'yohu ni hu ngue rā Simeón. Guehna n'na rā hoga n'yohu mi thanne Oja, 'nε mi tø'mi ngue da ma nhyani yø judío. Rā Espiritu Santo di bēnnbi te da 'yø'na rā Simeón. ²⁶ Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu rā Cristo nu'a ja

ngue da pēn'Oja ngue di ndast'abi. ²⁷ Nuna rā Simeón bi bēnnbabi rā Espiritu Santo ngue bi map'u ja rā nija. A nuna rá papá 'nεhrá mamá nā rā t'uts'unt'u Jesús, ya bi zøp'u ja rā nija, nnepe ngue da ma mā dāpi Oja nā rā Jesús, tengutho mmamp'u ja rā ley. ²⁸ Nuna rā Simeón bi hyanna ts'unt'u ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yεna:

²⁹ —Ma Oja'i, bi hyu mā mmāigā ya. Porque ya bi nja'a te gā yarqui ngue di nja hante gā tu. ³⁰ Ya dá nugā nā ja ngue di nyante ya. ³¹ Guehna guá sānni ngue da badī gātho yø ja'i nā. ³² Nuna ya guehna da xojpa yø mmāi yø ja'i hingyø judío nā. Conná guehna da ma maya yø judío.

³³ Nuna rā hya bi xihra zi'uene rā Simeón, rā José 'nεhrá mamá rā Jesús di 'yøtho hanja'a rā hya øde. ³⁴ Nuna rā Simeón, bi 'yāp'a Oja ngue di japi. Bi t'embra Maya rá mamá rā Jesús:

—Nuna rā zi'uene 'bucua, bá ts'ānnbabi nā ngue nu'mø bi ndan'yohu, xangu yø judío hindā nu manho, guehya di m'mehya. Pε nu to da nu manho, guehna rā ja'i di nyani. ³⁵ Guehna di fadi te mbεmp'u ja yø mmāi n'na ngu n'na yø ja'i nā. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue rā dummāi gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'u ja ni mmāi.

³⁶ Nup'u ja rā nija p'uya, mi 'bup'u n'na rā xisu ngue di bēnnbabi Oja rā hya xihyø

ja'i. Ni hu ngue ra Ana na ra xisu, ra t'ixu'a ndu ra Fanuel, ra mbom'meto ra Aser. Ra ngüetho 'mø mi nthati, pe hõnda nyoto jeya bi m'mahmi ra ndø. Pe ya ra bõdac'ei ya. ³⁷ A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bõmp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'ya p'u ra nzequi 'ne etrá mmæi. ³⁸ Mi yatra Ana p'u 'buhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bup'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bup'u, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nehra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

³⁹ Mi juadi bi 'yøt'e te ga nt'ot'i p'u ja ra ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea. ⁴⁰ Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'ne man'na ni dinna hya, porque Oja emmæi bi japi.

Bi map'u ja ra nija na ra ts'ant'u Jesús.

⁴¹ Nuna ra José 'nehra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nnu ra ngo ngue ra pascua. ⁴² Ya ha n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nehna 'da i ma dra ts'ännigo p'u Jerusalén. ⁴³ Mi guahra ngo, bi mengui, i ma yø ngu. Pe ra Jesús bá cop'u Jerusalén, hingui pahra papá 'nehra mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'embj ngue ni n'yohu yø ja'i p'u ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi mædi bi hyomp'uya, änyø mæni 'nehhyø mpadih.

⁴⁵ Pe himbi dini. Hõmbi mengbaya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Ra hyu pa p'uya, bi dimp'u ja ra nija na ra Jesús, 'dap'u humhmæ yø xambate ngue ra ley. Nuna ra Jesús øts'e te mman'u yaui, 'ne ørpa ra nt'änni. ⁴⁷ Pe xquet'a t'ørpabi ra nt'änni p'uya. Pe nu'u to gä øde te ga ndadi, di 'yøtho hanja ra n'yomfæni bá dini ngue'a te ga ndadi. ⁴⁸ Nuna ra José 'nehra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'u ra Jesús. Ra mamá ra Jesús bi 'yæmbi:

—Ague ma basi'i, ¿hanja ngue ngu'a gui ørca'be? Ni papá co 'nequi hindí padi te ga ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yæmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yæmbi:

—¿Ua hingui pahmi ha dí 'bæi ngue gui hongüi? ¿Ua hingui pahmi ngue jatho ga m'mæcua ha ja ra xädi ngue rá hya ma Papá?

⁵⁰ Pe nuya yaui, himbi dinyø mmæi ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengbaya, i ma Nazaret, 'da i mähä ra Jesús. Pe ec'ei te xifi. Nuna ra mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi hont'a mbæn'a. ⁵² Mente 'danyø pa p'uya, bi ndan'yohu ra Jesús, man'na ni dinna hya. 'Ne nnu manho Oja'a te ga 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'u to gä bi mpeti p'u ja ra dapo.

1 Ya n'ne'ma cat'a njeja mi 'yop'u ra ndast'abi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Tiberio. Nunā ra Poncio Pilato marā dast'abi p'u ja ra häi Judea na. A nunā ra Herodes marā dast'abi p'u ja ra häi Galilea na. Nunā ra Lipe rá n'yohu ra Herodes marā dast'abi p'u ja ra häi Iturea na, 'nep'u ja ra häi Traconite mađi manda. Nunā ra Lisaniās marā dast'abi p'u ja ra häi Abilinia na. 2 Nunā ra Anās 'nehnā ra Caifās, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprá mmui na ra Xuua rá ts'ant'u ra Zacariās mambí 'bup'u ja ra dapo. 3 Nunā ra Xuua, bi n'yo gätho'u yø xequi jap'u ja ra dathe Jordán. Bi xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya. 4 Bi 'yøtra Xuua tengutho ra hya mmamp'u ja ra libro bi 'yotra pøngahya Isaías, ngue enā: "Dá t'øde te da man'a n'na nc'ejí da manna hya p'u ja ra dapo ngue da 'yena: Damí juannbahá rá 'yu ra Hmu. Damí cāhmu ra 'yu da gohi xanho. 5 Da ma majuanñi gätho yø nenhäi. Da ma manihibi gätho yø nyuni 'nehyo nguaní. Da ma majuanñi'u yø 'yu xampäni. Nu'u yø 'yu xants'oní, da ma majuanñi. 6 Gä da nu yø ja'i'a ra Yante da pen'Oja", bi 'yena. 7 Nu'u yø ja'i bi zop'u mi 'buhra Xuua ngue di xixyabi. Ra Xuua bi 'yembi:

—Guí øthū tengutho øtyø c'eya ngue da'mø bá ep'u ra sibi. Xiya, çhague gní pahmu

ngue bá ep'u ra ndate castigo di nja? 8 Damí 'yøthū ra nho, n'namhma di nequi ngue ya gá hyehmū p'u ra nts'o. 'Yo sä guí enā ngue ya hñte gui jahū ngue yø mbom'meto'ahū ra Abraham. Porque dí xi'ahū ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. 9 Guí øthū tengutho yø za hñgui zædi, gui njathū p'uya. Pε ya ja ra acha da 'yexyø za. Gätho yø za hñgui nne di nzædi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

10 Yø ja'i p'uya, bi 'yänna Xuua, bi 'yembi:

—çTeni 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

11 Bi 'yenna Xuua p'uya:

—Nu'a ca yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to hin'ya rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xepi to hin'ya da zi.

12 Xquet'a bi zø i'da yø ngüthäi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Xuua p'uya, bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, çte 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

13 Ra Xuua bi 'yembi:

—'Yo di tho'a guí jühmu ngue'a te di marca ra ley.

14 Xquet'a 'ne 'da yø soldado bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yembi:

—Xigähe, çteni 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yembi:

—'Yo to gadi pihmu. 'Nε 'yo te gui hannbahū yø ja'i. 'Yo sä gadi yaphū n'na ra ja'i ngue hñte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí tahā gui hyāhmū.

15 Pε yø ja'i, hīngui nnu ra pa da bađi te'o na ra Xuua. Ẽnyø ja'i ngue nuna ra Xuua, xamhatho guehna ra Cristo bá pεn'Oja ngue di ndast'abi na. 16 Pε ra Xuua bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä majuanī dadi xixya'ahū connā dehe. Pε bá εp'ū man'na da 'yøtra nxixya connā sibi 'mø bi ha'ahū ra ts'edi ra Espiritu Santo. A nuna, man'na tate na ngue nugä. ¿Harū gue ga sacā tengu na? 17 Guehna da huanhyø ja'i na, tengutho 'mø mañoqui ra trigo, n'nanī nī ma yø xi. Ra trigo p'uya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'uya, da t'up'ū ja ra sibi hīnjam'mø da huēt'i.

18 Xangu mī'da yø hya bi manna Xuua ngue honī ha gui opan'yu yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. 19 Bi hejpađi ra Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bεpo Herodías rá xisu'a rá n'yohū Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mī'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gā bi hejpi. 20 Pε mahømbi 'yør'man'na ra nts'o ra Herodes, ngue bi got'a fādi ra Xuua.

Bi nxixya ra Jesús.

21 Nu'mø tobe hīm manī jo- tra Xuua, bi xixyabi gātho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi ra Jesús. Mente mmat'Oja p'uya, bi xohra c'amahets'i. 22 Nu'a ra Espiritu Santo, entho n'na ra paloma p'ū i hnu, ngue bi zøp'ū ja rá ya ra Jesús. 'Nε

bi t'ø'a n'na ra hya bá nya mahets'i, bi 'yεna:

—Gue'e mā Ts'ant'ū, dadi ma'i. A nuyá, janjuanī ngue ja gampähā connā ngue'e.

Ja uara lista ngue yø thuhu yø mboxita ra Jesús.

23 Nu'mø mī dū'mī bi xānnbabi ra hya yø ja'i ra Jesús, ya mī ha 'dāte mā'det'a njeya. I t'εmbi ngue rá ts'ant'ū ra José. Pε nu'a εrá xita ra Jesús, gue'a ra Elí. 24 Nuya mī'da yø mboxita ra Jesús guehna: ra Matat, ra Leví, ra Melqui, ra Jana, ra José, 25 ra Matatías, ra Amós, ra Nahum, ra Esli, ra Nagai, 26 ra Maat, ra Matatías, ra Semei, ra José, ra Judá, 27 ra Joana, ra Resa, ra Zorobabel, ra Salatiel, ra Neri, 28 ra Melqui, ra Adi, ra Cosam, ra Elmodam, ra Er, 29 ra Josué, ra Eliezer, ra Jorim, ra Matat, 30 ra Leví, ra Simeón, ra Judá, ra José, ra Jonán, ra Eliaquim, 31 ra Melea, ra Mainán, ra Matata, ra Natán, 32 ra David, ra Isai, ra Obed, ra Booz, ra Salmón, ra Naasón, 33 ra Aminadab, ra Aram, ra Esròm, ra Fares, ra Judá, 34 ra Jacob, ra Isaac, ra Abraham, ra Taré, ra Nacor, 35 ra Serug, ra Ragau, ra Peleg, ra Heber, ra Sala, 36 ra Cainán, ra Arfaxad, ra Sem, ra Noé, ra Lamec, 37 ra Matusalén, ra Enoc, ra Jared, ra Mahalaleel, ra Cainán, 38 ra Enós, ra Set, ra Adán. Pε ra Adán, Oja bi hoqui.

4

Ra zithu bi hyonnbi ha di yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹ Nūnā rā Jesús ya n'youi rā Espíritu Santo, mambā ep'ua ja rā dathe Jordán. Rā Espíritu Santo bi zixpua bí ja rā dapo. ² Ja bá m'map'ua nyote ma pa. Pe nu'ua yø hya di manda Oja, emmei bi hyonna zithu ha di mestho rā hya rā Jesús. Nu'ua yø pa'ua, himbi zi rā hmε rā Jesús. M'mefa p'uya, bi zā ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Rā zithu p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja, dami 'yøt'e ngue nūnā rā do 'bengua, da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbra zithu:

—Nup'ua ja rā Maca Libro, nt'ot'i p'ua rā hya ngue εna: “Nu rā ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi rā hmε rā ja'i, pe ya hinda zā di m'mai”.

⁵ Rā zithu p'uya bi zixpua bí ja n'na rā danyuni. Nu'a rā ora'a p'uya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gātho yø nación i ja rá ngani nximhai. ⁶ Rā zithu bi 'yεmbra Jesús:

—Nugä dí exa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gātho yø nación. Nu te gā pεts'i, gā ni mmeti. Porque go bi ndäcä yu. Nu te'o gā nne gā unni, gā unni. ⁷ Nu'mø gui ndantyøhmū ngue gui thannegui ya, nu te gā ja nūya, gā ni mmeti —bi 'yεmbi.

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grā zithu. Porque nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro ngue hont'a rā Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

⁹ M'mefa p'uya, nup'ua ja rā hnini Jerusalén, ja i zixpua rā zithu nā rā Jesús. Bi ntøp'ua ja rá 'bet'e rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja ya, dami nsäcua ya. ¹⁰ Porque nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro rā hya ngue εna: “Nūnā Oja da penhyø anxε ngue da mä'i. ¹¹ Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue hīndi un'na ni gua yø do” —bi 'yεmbi.

¹² Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a nt'ot'i rā hya p'ua ja rā Maca Libro ngue nūnā Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuanī te mma ogue hin'na.

¹³ Rā zithu, ya himbi dinna forma ha xti japi ngue xtā 'yøtra ts'oqui rā Jesús. Bi zop'ua njammī pa p'uya, bi ma.

Bi du'mi bi manna hya p'ua Galilea rā Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi rā Espíritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zā di c'a rā Jesús. ¹⁵ Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø nija yø judío ngue xännbabi rā hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i rā hya mmanna Jesús.

Rā Jesús ya 'bap'ua ja rā hnini Nazaret.

¹⁶ Bi map'ua ja rā hnini Nazaret bá nte rā Jesús. Mī zøhra pa ngue rā ts'āya, bi map'ua ja rā nija, gā ngu'a xi 'yørbu ja yø hnini xi

thogui ngue pap'u ja yø nija. Bī m'māhra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaiás. Mī xospaya, bī nthēui p'u nt'ot'i na ra hya ja ua ngue ɛna: ¹⁸ “Dī n'yogä'be ra Espiritu Santo. Porque bá t'exqui ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue ga hojpa yø mmui yø ja'i 'bu ndummui. Nu'u yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui, ga xifi ngue ya da ma nhyani. Ga xojpa yø n'yomfēni yø ja'i ngue da ba Oja. Ga japi ngue ya hinni mantho da zä ra n'u yø ja'i di anyø hmu. ¹⁹ Ga xicä yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Oja”.

²⁰ Mī juadi bī manna letra nt'ot'i p'u ja ra sacua ra Jesús, bi dä ra sacua p'uya, bi un'na ra mäxte p'u ja ra nija. Bī mī p'uya. Nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra nija p'uya, gä di zadi hēti ra Jesús. ²¹ Mahømbi mēdi bī nya ra Jesús, bi 'yēmyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'uya, ya bī nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, ngue nī hmi nī dä guī nnuju ngue di 'bucä ua ya.

²² Bī nu manho gätho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, gä di 'yødyø ja'i na ra hya øde. Dī n'yänse yø ja'i, dī n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna rá ts'ant'u ra José na?

²³ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Rā nzequi guehna ra hya ja ua guī nne gui xicju, ngue ɛna: “Ague grä 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Gui nne

gui 'yēnjū: “Nu'a dí øcähe guä ørbu Capernaum, nuua ja nī hnini ya, xquet'a da ngu'a gui 'yøt'ua ya”, guī nne gui 'yēnjū.

²⁴ Bi sigue bī nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahu, ngue hinga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'u ja rá hnini. ²⁵ Njarbutho na ra hya dí xi'ahu ya, tengutho ra pa bá m'māhra pøngahya Elías, bī nja ra ndate thuhu p'u ja ra häi mī 'bai, ngue himbi n'ye nhyu jeya mēde. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mī 'bu 'mø ya. ²⁶ Pē hinga n'na'u yø 'danxu ngue yø judío xta mmennbabi Oja ra Elías ngue xtabá mmäts'i. Sinoque bi 'benhni ngue bá fäxa n'na ra 'danxu mī 'bap'u ja ra hnini Sarepta, querpätho ra hnini Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bī m'māhra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mī hembra n'u ngue mī 'ya yø do'yo. Pē hijnombi 'yøthe ya yø judío mī u. A nuna ra Naamán ngue ra mmengu p'u ja ra häi Siria, go bī ma bá øthe na.

²⁸ Gä bī mbøcue yø ja'i mī 'bap'u ja ra nija 'mø mī 'yøhya yø hya bī manna Jesús. ²⁹ Bī nangyø ja'i p'uya, bi bētra Jesús ngue bi gajpu ja ra hnini. Bi zixpu bī ja ra nyanguani ngue da hørbu ja ra t'øhø. ³⁰ Pē bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'u mēde, bī ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mī n'youi ra ts'onthi.

³¹ Nuna ra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum ngue ra häi Galilea. Nu'mø ra

pa ngue ra ts'äya, nhyato, nhyato pap'u ja ra nija ngue xännba ra hya yø ja'i. ³² Di 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, ɛna nts'at'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bup'u n'na ra n'yohu n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yɛmbi:

³⁴ —Ague Jesús grá mmɛngu Nazaret, dami hyɛgahe p'u. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucáhe? ¿Ua gní 'yɛɛ gui juacje? Nugá dí padí te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'u'i Oja.

³⁵ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbra ts'onthi:

—Xanhɛn'i grá ts'onthi. Damí hyɛp'u ra n'yohu guí n'youi.

Ra ts'onthi p'uya, yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yɛn'ahäi ra n'yohu. Pɛ hinha bi zɛt'i. Bi ma ra ts'onthi p'uya. ³⁶ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yɛmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padí tema hya'a ya. Di nɛqui ngue ja rá ts'edi na ra n'yohu, porque asta 'nɛhyø ts'onthi ɛc'ɛi 'mø xifi ngue da hyɛp'u ra ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu ra Simu 'mø mambá pøn'a nija ra Jesús. Mi hɛmbra pa na rá to ra Simu p'uya. Bi t'äpra mate ra Jesús ngue bi 'yøthe na ra xisu mađi hyɛnni. ³⁹ Nuna

ra Jesús bi ndojpu 'benna dārquɛhi. Bi hejpa ra pa, pɛ 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø dārquɛhi ra Jesús.

⁴⁰ Mi dāhra nde p'uya, gātho yø ja'i si yø dārquɛhi ngue hɛmbi 'dama 'dan'yo man'u, bi zispabi ra Jesús ngue da 'yøthe. Bi japyø dārquɛhi yø 'yɛ ra Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ 'Bup'u xangu yø dārquɛhi ngue n'youi yø ts'onthi, pɛ ra Jesús bi japyø ts'onthi ngue hep'u yø ja'i n'youi. Asta mahyø ts'onthi, i ɛna:

—Nu'i, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Pɛ ra Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyø ts'onthi da fadi ngue gue'a ra Cristo.

Bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea ra Jesús.

⁴² Mi nɛcahäi p'uya, bi bømp'u ja ra hnini ra Jesús, bi ma dapo. Pɛ ɛmmɛi honyo ja'i hapu 'bui. Mi zønyø ja'i p'u bí 'bui, i sammī, hīngui nnepe xtā nzop'u. ⁴³ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Jatho ngue ga mma mangä ra hoga 'da'yo hya mi'da yø hnini. Porque guehna bi 'bɛnnä na ngue ga xihyø ja'i ha di njap'u da zo rá 'yɛ Oja.

⁴⁴ Janangue gä bá n'yop'u ja ra häi Galilea ra Jesús ngue bi manna hya p'u ja yø nija.

5

Bi 'yøtrā Jesús ngue bi de xāngu yø huā yø mahua.

¹ Nup'ua ja rā nenzabi ni hu ngue Genesaret, ja 'bāp'ua n'na pa rā Jesús. Bi zøhø xāngu yø ja'i p'uya, asta di ntøt'e ngue nne da 'yørpabi rá hya Oja. ² Bi nu yoho yø barco p'ua ja rā nenzabi rā Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bønyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yurbu ja rá barco rā Bedu rā Jesús. Bi xi p'uya ngue da zo-quits'ua rā nnengui, di map'ua xānhε rā dehe. Bi mīp'ua ja rā barco rā Jesús ngue ja bá nya p'ua, ngue bi xānnba rā hya yø ja'i. ⁴ Mī juadi bi man'a rā hya nne da mamp'uya, bi 'yembra Bedu:

—Damī 'yonna barco, di manu xānhε rā dehe. Ja gui 'yent'ui nu rā xit'a ngue gui paui yø huā.

⁵ Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Ague grā xānnbate, ya xtá mmpεhme gā rā xui, pε hīn teni huā xtá thehe. Pε ngue gui εngui gā ent'ā rā xit'a, ma gā ent'ā rā xit'a ya.

⁶ Mī 'yentra xit'a p'uya, xāndøngu yø huā bá the, asta ya nne xtā xetra xit'a. ⁷ Bi 'yørpabi rā senya'ua yø n'yohu bí o man'na rā barco ngue bá εhe, da mäts'i. Bá ε'ua p'uya, pε bi yuts'i gā yoho yø barco'ua yø huā, asta ya nne da thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyu. ⁸ Mī nu rā Bedu'a te bi nja, bi ndantyøhmū p'ua 'bāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, dami 'ue-cua dí 'bucā, porque ja ma ts'oqui.

⁹ Nguna bi manna Bedu, porque bi nsu. Xquet'a 'ne'ua yø n'yohu bi nsu 'mø mi nu ngue xāndøngu yø huā bi de. ¹⁰ Xquet'a bi nsu rā Jacobo 'nehra Xuua, yø ts'ant'ua rā Zebedeo, gā mi n'youi rā Bedu. Pε rā Jesús bi 'yembra Bedu:

—'Yo gui su ague Bedu. Nuya hīnni mantho gui thehyø huā ya, yø ja'i gui theya ngue gui 'bārpā yø mmui —bi 'yεmbi.

¹¹ Bi sønna nenthe'ua yø barco p'uya, bi zop'ua yø barco ngue bi denna Jesús.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹² Ya mi 'bup'ua ja n'na rā hīni rā Jesús. Bi zøn'a n'na rā n'yohu p'ua ha 'bui, ngue mi hembra ts'o'ya. Mī nu rā Jesús, asta bi m'memfo häi ngue äpra mate, bi 'yεmbi:

—Ague grā hmu, nu'mø gui nne gui 'yørca rā mate gui 'yøtheguits'ua, nugā dí padī ngue da zāgui —bi 'yεmbi.

¹³ Bi dosra därquehi conná 'ye rā Jesús, bi 'yεmbuya:

—Ahá, dí nne gā øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yεmbi.

Høntho bi manna rā hya na, nuna rā därquehi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä rā n'ua mi hεmbi. ¹⁴ Nuna rā Jesús, bi 'bepi ngue hījonda xifi te bi japi, bi 'yεmbi:

—Høntho ni ma ya, sømp'ua 'bāhra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Damī 'yøtrā 'bøt'e

tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hēmbi. Janangue da badi gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

15 Pε nu'a ga 'yo ra hya te øtra Jesús, man'na, man'na ni fadi. Xandøngu yø ja'i di mpeti p'u ha ni ma ngue øxra hya i mma. I nne yø ja'i da 'yøthebi hapu xan'u. 16 Pε mi pa dapo ra Jesús ngue ja bi mmat'Oja p'u.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

17 Nup'u mi xännbate n'na pa ra Jesús, hup'u 'da yø fariseo, hup'u 'da yø xännbate ngue ra ley. Xpi 'yεp'u ja yø hnini ja'a ra häi Galilea, 'nεp'u ja yø hnini ja'a ra häi Judea, 'nεp'u Jerusalén xpi 'yε i'da. Pε n'youi rá ts'edi Oja na ra Jesús ngue sä øthe yø därkehi. 18 Bi zø i'da yø ja'i bá du n'na ra därkehi ngue tudyø gua, bá oxrá fidi. Bi ne yø ja'i ngue xti thocra därkehi p'u brá 'bähra Jesús. 19 Pε himbi zä ha xti yut'i, porque hinga nzäni yø ja'i. Bi tets'a yännigu p'uya, bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e. Ja i cambu ra därkehi ni oxrá fidi. Bi zorbu 'bähyø ja'i brá 'bähra Jesús. 20 Mi nu te øtyø ja'i na ra Jesús, i padi ngue εc'ei yø ja'i ngue da zä da 'yøthe ra därkehi. Bi 'yembra därkehi p'uya:

—Ague n'yø, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yēmbi.

21 Yø xännbate ngue ra ley p'uya, 'nεhyø fariseo, bi 'yεmp'u ja yø n'yomfēni: “¿Te go mangū na ra n'yohu na,

i then'na Oja na ngue ngu'a mma? Porque hijnonda zä di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hindä hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, εmp'u ja yø n'yomfēni. 22 Pε ra Jesús i patho te mbēnyø ja'i mbøcue, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue nguna gui mbεmhmu? 23 Nugä dá xihra n'yohu 'bεcua, dí εmbi: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pε nuyá, hīndi nεqui xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hīn'na. Pε nu'mø ga εmbi: “Damī nangui, gui caxni fidi, gui mma”, ga εmbi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya gui pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. 24 A nuyá, dami pahmu ya ngue ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Nugä dí xi'i, dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

25 'Bexque'a p'uya, nuna mará därkehi, yø hmi yø dá yø ja'i p'u bi nangui, bi gaxra fidi, bi ma rá ngu. Pε di ja mammadi Oja. 26 Gä di 'yødyø ja'i'a te bi nja, pε gä εspabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'yēnyø ja'i:

—A nuyá, dá nuhu yø cosa ngue hīnjam'mø xtá nuhu ya —bi 'yēna.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Leví.

27 Mi ma m'mefa ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina ra Leví, nuna jamba ra mēnyu yø ja'i

ja te pā. Mī nū rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma gā mme n'yø, gā øt'e ngue mā xādi'i —bi 'yεmbi.

²⁸ Bi zop'ua rā oficina rā Leví ngue bī mē rā Jesús.

Nūya yø ja'i t'εmbi ja yø ts'oqui, 'dap'ua sihmεui rā Jesús.

²⁹ Nūp'ua ja rā ngu rā Leví, bi 'yørpabi n'na rā dants'ihmε rā Jesús. Nūp'ua ja rā mεxa 'dap'ua 'buhmε mī'da yø ngūthāi, da guehmi'da yø ja'i. ³⁰ Pε yø fariseo 'nεhyø xānbate ngue rā ley bi zumba yø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue 'dap'ua guí sihmεhε yø ngūthāi 'nεhyε mī'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yεmbi.

³¹ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nūya yø ja'i di hyεnni, guehya ni 'yεhra 'yøthe ya. Pε yø ja'i xanzaqui, hinga gue'ua ni 'yε'ua. ³² A nūgā, dá εhε ngue gue'ua yø ja'i ja yø ts'oqui gā xifi dā hyεp'ua rā nts'o gā 'yo, hinga gue'ua yø ja'i εna ngue ya 'yo xanho dá εhε gā nzofō.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mm̄ai yø xādi.

³³ Yø ja'i p'uya, bi 'yεmbra Jesús:

—¿Hanja ni xādi ngue zant'a si'a te tini? Conque yø xādi rā Xuua 'nεhyø fariseo εmmεi etyø mm̄ai, 'nε εmmεi mmat'Oja —bi 'yεmbi.

³⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nū'ua yø ja'i ts'ofō ngue dā nū rā nthati, hingui etyø mm̄ai mēnte 'dap'ua 'buhmε rā novio. Njarbūtho mā xādigā ya, hingui etyø mm̄ai ngue

'daua dī n'yo'be. ³⁵ Pε bá εp'ua rā pa ngue dā zigagui mā nsai'be. Nū'a rā pa'a p'uya, mfadi ngue dā zā dā 'yetyø mm̄ai ya mā xādi 'mø.

³⁶ Hømbi hyεcra hya bi xi-hyø ja'i. Bi xifi ngue rā 'da'yo xādi, hinga 'da'igui rā nyogui xādi. Bi 'yεmbi:

—Hinda zā to dā hyεca n'na xεqui rā 'da'yo ulu ngue dā møtra nyon'ulu. A nū'mø ngue dā japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Rā 'da'yo xεn'ulu hīndi nejmanho ngue di bøtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho rā 'da'yo vino hingui sã dā sirbu ja rā zεxfani ngue dā zedi. Porque rā 'da'yo vino dā xεtra zεxfani 'mø dā sit'i, ja di m'mεp'ua p'uya. ³⁸ Janangue rā 'da'yo vino, rā 'da'yo xifani dā sit'i, n'namhma ngue gā yoho hīndi m'medi. ³⁹ Nū'ua si rā nyogui vino, hīnjongui pøni ngue di nne rā 'da'yo vino, porque i εna: “Xandønho dra nyogui vino”.

6

Ja rā ts'edi rā Jesús ngue nū te dā zānni di nja'mø rā pa ngue rā ts'āya, gue'a di nja'a.

¹ N'na rā pa ngue sāya yø ja'i, bi thop'ua ja n'na rā nuatrigō rā Jesús, ni n'youi yø xādi. Nū'ua yø xādi p'uya, bi daxtyø trigo ngue sa. ² Nū 'da yø fariseo p'uya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gadī mpεhmε? Conque mmamp'ua ja rā ley ngue nū'mø rā pa ngue rā ts'āya, hingui sã to di mpεfi —bi 'yεmbi.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mī zəhrā thuhū n'na ndī rā David, co 'nɛ'ɥ mī n'youi, ζua hīnjām'mø gādī xāhmū p'ɥ ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nūnā rā David bi yərbū ja rā ngu Ojā ngue bi zi yø thuhmɛ xi t'əspābī Ojā ngue dā nū. Bi zi rā David co 'nɛ'ɥ mī n'youi. Conque nū'ɥ yø thuhmɛ'ɥ, hīndī unna nt'ɛdī rā ley ngue to bi zā dā zi, hīndā hōndyø mmācja yø ts'i'ɥ yø thuhmɛ t'əspābī Ojā.

⁵ Mahømbi 'yɛmbi:

—Nū rā N'yohū bī 'yɛ mahɛts'i, ja rā ts'ɛdi ngue nū'a go dā zānnī, gue'a dī nja'mø rā pa ngue rā ts'äya'a.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū xi 'yotrā 'yɛ.

⁶ Man'na rā pa ngue rā ts'äya p'ɥya, nūnā rā Jesús bi yərbū ja rā nīja ngue bī nxānnbāte rā hyā. Mī 'bɥp'ɥ n'na rā n'yohū xi 'yotrā 'yɛ ngue rá n'yɛi. ⁷ Nū'ɥ yø xānnbāte ngue rā ley 'nɛ'ɥ yø fariseo p'ɥya, tøjtho te øtrā Jesús. I nne dā nū 'mø ngue dī n'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'äya, para ngue dā zāp'ɥ dī yapī, dā 'yɛmbī ngue hīnguī suprà ley. ⁸ Nūnā rā Jesús ya pātho te mbɛnnbābī yø ja'i. Janāngue bi 'yɛmbrā n'yohū xi 'yotrā 'yɛ:

—Bā nanguī n'yø, gā 'bācua māde —bi 'yɛmbī.

Nūnā rā n'yohū p'ɥya, bi nanguī, bī m'māp'ɥ sifi dī m'māi. ⁹ Rā Jesús bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nūya gā øt'ahū n'na rā nt'ännī ya. ζTe 'bɛ'a mā hya mmāmp'ɥ ja rā ley ja ngue gā

øthū 'mø rā pa ngue rā ts'äya? ζGā øthū rā nho, ogue rā n'ɥ? ζDā t'øthe rā ja'i 'mø xān'ɥ, ogue dī njapi dā du?

¹⁰ Rā Jesús bi hyɛtī gātho yø ja'i dī māts'i. Bi 'yɛmbrā n'yohū mī'ɥ p'ɥya:

—Damī majnī 'yɛ ya —bi 'yɛmbī.

Rā n'yohū p'ɥya bi macrá 'yɛ, pɛ 'bɛxpī zā rá 'yɛ mī'ɥ. ¹¹ Pɛ bī mbøcūe'ɥ mī'da yø ja'i. Dī n'yännī n'na ngu n'na ngue te dā japrā Jesús.

Bi 'yɛxi 'dɛ'mā yoho yø xādi rā Jesús.

¹² Mī ma njammī pa p'ɥya, bī map'ɥ ja n'na rā nyunī rā Jesús ngue bá mat'Ojā. Bi haxā mhmat'Ojā gā rā xui.

¹³ Mī hyaxpɥya, bi zonhyø xādi ngue bi huanhni 'dɛ'mā yonc'ɛi, i hutī ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thuhū ya yø n'yohū bi thanhni: rā Simū nū'a ja man'na rā thuhū ngue i Bədu, rā Andre rá n'yohū nā rā Bədu, rā Jacobo, rā Xuua, rā Lipe, rā Bartolomé, ¹⁵ rā Mateo, rā Toma, rā Jacobo nū'a rá ts'unt'ɥ rā Alfeo, rā Simū nū'a n'youi n'na 'bāi yø ja'i honī ha dī mmandasɛ p'ɥ ja yø hāi, ¹⁶ rā Judas nū'a rá n'yohū rā Jacobo, 'nɛhrā Judas Iscariote nūnā bi dā rā Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xānnbā rā hyā rā Jesús.

¹⁷ Rā Jesús bá ɛp'ɥ ja rá hyo rā nyunī māmī 'bāi, bi zøp'ɥ xānjuānī, bá n'youi yø xādi. Xāngu yø ja'i mī 'bɥp'ɥ bi zøhø, bá nɛxpɥ ja yø hnīnī ja'a rā hāi Judea, rā hnīnī

Jerusalén, gā bá ɛhyø ja'i 'bui gā rá nnenguī rā jathe ha ja yø hnini Tiro 'nɛ Sidón. Di ho yø ja'i da 'yøxra hya mmanā Jesús, 'nɛ nne da t'øthebi p'u ha hɛmbi. 18 Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mađi unyø ts'onthi. 19 Gātho yø ja'i, gā nne ngue da dāhra Jesús, porque ja rá ts'edi rā Jesús ngue nu'u yø ja'i thādi, gā sā ha hɛmbi.

Bi manā Jesús to di nthēui rā mmenthi.

20 Bi hyetyø xādi rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Rā mmenthi gā nthēu ngue guí hyoyahu. Porque ya guí ohu rá 'yɛ Oja.

21 Rā mmenthi gā nthēu 'mø guí tumanthuhuh. Porque Oja da 'yøt'e ngue gui tini te gui sihu.

Rā mmenthi gā nthēu 'mø guí zomhmu. Porque m'mefa di nja'ahu mpähā ngue gui nthēmu.

22 Rā mmenthi gā nthēu 'mø nnu man'uh'ahu yø ja'i ngue guí tēhnū rā N'yohu bi 'yɛ mahets'i. Porque da 'yɛhra pa da za'ahu yø ja'i, da hyøn'ahu thi p'u ha 'bui. Da nu ts'oc'ei'ahu.

23 Damī johyahu, di nja'ahu rā ndøpähā'a rā pa'a, porque xangu ni nzābihu bi ja mahets'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'uh byø pøngahya Oja xa m'mui.

24 Pɛ huɛcate'u ɛnā ngue yø mɛmmeti. Ya bi tho'a rā pähä xanja mɛnte rā pa xa m'mui.

25 Huɛcate'u ɛnā ngue hinte di 'bɛdi, porque di ntumanthuhu.

Huɛcate'u ja mpähā ngue thede, porque da 'yɛhra pa di nzonī ngue rā dummui.

26 Huɛcate'ahu, 'mø gā nnu manho'ahu yø ja'i. Mi njarbutho'u yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fɛhni pøngahya.

Nu to 'bhyø nsuiui jatho ngue di mađi.

27 Di xifi te'o gā øde te di mma, damī mahni nsuihu. Damī 'yørpahu rā nho'u gā nnu man'uh'ahu. 28 Damī 'yāphu Oja ngue di japi to san'ahu. Damī marpahu Oja'u su'ahu. 29 Nu'mø to bi mɛp'a ni hmihu, damī un man'na nguadi ni hmī ngue da mɛ'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nɛhni pahni damī unni da gats'i. 30 Nu'mø te'o da 'yā'ahu n'na rā cosa, damī unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo guī mmađi. 31 Tengutho gni ne ngue da māxahu yø ja'i, da ngu'a guī 'yøthu, damī 'yørpahu rā 'bāxte mi'da yø ja'i.

32 A nu'mø ngue hønt'u di ma'ahu gadi mahmu, ¿dana rā nho di nɛqui ngue guī øthu 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'u. 33 Nu'mø hønt'u to øt'ahu rā nho guī ørpahu rā nho, ¿dana rā nho di nɛqui ngue guī øthu 'mø? Porque xquet'a 'nɛ'u yø ts'oc'ei njap'u. 34 Xi'mø ja'a maçosa gadi hmīthu n'na rā ja'i, 'nɛ guī tø'mi ngue xquet'a di hmī'ahu, ¿dana

rā nho guí øth_u 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ts'oc'ei ngue di hmī n'na rā cosa, pε xi mmi tømī ngue da ma mahmīti. ³⁵ Pε nu'ah_u, damī mahm_u'u s_u'ah_u. Damī yørpah_u rā nho. Damī hmih_u n'na rā cosa, pε nu'a rā ja'i gadi hmīth_u n'na rā cosa, 'yo guí tømī ngue xquet'a di hmī'ah_u. Nu'mø gá 'yøth_u tengū nā rā hyā dí xi'ah_u ya, xangu rá njapī Ojā di 'da'ah_u. 'Nε di nεqui ngue ya yø basi'ah_u nā Ojā magueε. Porque xquet'a ørpabi rā nho Ojā'u yø ts'oc'ei, madaque'a hīndī ja mamādi Ojā. ³⁶ Di nja nī nhuεcateh_u tengutho Ojā nī Papāh_u i ja rá nhuεcate'a.

'Yo guí haspah_u rā güenda te ga 'yo mī'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo guí haspah_u rā güenda te ør'mī'da yø ja'i, n'namh_umā ngue hīnda hyats'ah_u rā güenda Ojā te guí øth_u. 'Yo sā guí mmamh_umā ngue da ma rā castigo mī'da yø ja'i, n'namh_umā ngue hīnda mēn'nah_u rā castigo Ojā. Damī punnbabi nī mmic'ei_h, n'namh_umā ngue xquet'a di pun'nah_u Ojā. ³⁸ Damī fāxh_u'u sā rā n'ū, n'namh_umā ngue da māxah_u Ojā. Da 'yεn'nah_u xanho, di dūtrā t'εnī, da huatī astā da bonsp_u guí 'yūth_u. Porque tengutho guí 'yøth_u, xquet'a gue'a di nja'ah_u'a.

³⁹ Bi hyεcra hyā rā Jesús ngue hīngā te bi zā māxādi da dēnyø ja'i. Bi 'yεnā:

—Xi n'na rā xādā, ζua da zā dī m'met'o p'u dī ma rá

mmīnxādāui? Hīnda zā dī m'met'o, porque nu'mø bī nthēui n'na rā ots'i, 'dap'u da zo. ⁴⁰ Nu'a ngue rā xāditho, hīn man'na xangu padī ngue rá xānbate, pε da zā da badī te gāma hyā pahrá xānbate.

⁴¹ ζHanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa rā güenda yø ja'i ngue ts'ūdyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cū ya ngue oxra hāi rá dā, pε nu'i p'ūya, rā biga di o nī dā. ⁴² Ya hīnda zā guí 'yεmni cū: “Ague n'yø, tø ga hahmī rā hāi o nī dā”, guí 'yεmbi. A nu'i p'ūya, hīn gadi unna güenda ngue rā biga oxni dā. Ya hīnni 'yup'u te guí mma. 'Be damī hyāhra biga oxni dā, n'namh_umā da zā guí hyāmbabi rā hāi o rá dā nī cū.

Nu'a ga nhorá ndät'ä rā za, gue'a di fadi tema za'a.

⁴³ Nu rā hoga za, hīngā ja zup'u rā ndät'ä hīngui ho. Nu'a hīngra hoga za, hīngā ja zup'u rā hoga ndät'ä. ⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'ä zūdi, gue'a di fa'a. Tengutho p'u ja rā 'uīnī, hīngā ja zup'u yø igo. Nī xingyø uva di zup'u ja yø 'uīnī. ⁴⁵ Njarbatho n'na rā hoga n'yoh_u ya, rā hoga hyā mma, porque xanho rá mmūi. Pε rā ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o rá mmūi. Nu'a rā hyā pōnna ne, mbo rá mmūi nī 'yεhε, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyεjpa rā hyā yoho yø hyōnnigu.

46 ¿Hanja ngue guí enjū ngue nī hmujū, 'nē hinguí øthū'a te dī nnegā ngue guí 'yøthū? 47 Nū te'o gā tenngui, i øde hanja rā hyā dī mma, 'nē dā 'yøt'e te dī xifi, gā xi'ahū rā hyā nna hyeipi. 48 Nna hyeipabi n'na rā n'yohū ngue nne dī nhønnigu. Xtanhē rā häi dā 'ya'mi. Nup'ū ja rā mmundo, ja dā fup'ū rā jado. Nū'mø bi tho'a n'na rā dathe p'uya, rā dehe nts'edi gā nnønhnā ngu, pē hinda 'yanna ngu, porque rā mmundo p'ū høts'e. 49 Pē nū rā ja'i ngue øhra hyā dī mma, 'nē hinda 'yøt'e te dī xifi, nna hyeipabi n'na rā n'yohū ngue guerp'ū ja rā häitho bi hyøhrā ngu. Hīmbi hyøxpū ja rā mmundo. Nū'mø mī tho rā dathe, bi nønhnā ngu. Bi hyømbūya, bi xadi.

7

Rā Jesús bi 'yøthebi rá hmiqūi n'na rā capita.

1 Mī juadi bī manna rā hyā bi xihyø ja'i rā Jesús, bī ma, i map'ū ja rā hnini Capernaum. 2 Nūnā rā hnini nā, mī 'bup'ū n'na rā capita ngue mī si n'na rā hmiqūi emmēi dī mađi. Nūnā rā hmiqūi, mađi hyenni, ya ja ngue dā dū. 3 Mī zā mī 'yøhrā capita ngue hma te øtra Jesús, bī menhni 'da yø judío 'bet'o p'ū ja rā nija ngue bá äpra mate rā Jesús ngue dā ēhē dā 'yøthebi nā rá hmiqūi rā capita. 4 Nū'ū yø judío bi guarbū 'bøhrā Jesús. Bi 'yāpra mate, bi 'yēmbi:

—Nūnā rā capita, nī 'yup'ū guí fāxna. 5 Porque dī mahyø judío nā, 'nē bi hogahe n'na rā nija ngue bi gūēhē.

6 Rā Jesús bī mē'ū yø judío sits'i. Pē nū'mø ya xmanguerpū dā zømp'ū ja rā ngu, nūnā rā capita bī menhni 'da yø amigo ngue bá embra Jesús:

—Aguē 'yø, 'yo gađi n'ūni, porque hīmma nsāga'be ngue guí carbū ja mā ngu. 7 Janāngue nūgā nī xinga gue'a xca masegā p'ū ngue xcabā ä'i rā mate. A nuyā, høntho dami manya ngue dā zā mā hmiqūi dī xi'i, ya dī pađi ngue dā zā rā n'ū hēmbi. 8 Porque nūguī xquet'a 'būi to 'bet'o ngue dī mandagui. Nūgā p'uya, xquet'a dī si mā soldado dađi manda. Nū'mø dī xi'a n'na rā soldado ngue ha dā ma, pap'ū dī et'i. Oguē gā ēmbi: “Bi 'yēcua”, rā soldado p'uya bá ep'ū. Oguē mā hmiqūi gā 'bēpi te dā mēfi, rā hmiqūi øt'e te dī xifi.

9 Nūnā rā hyā t'ēmbi bī manna n'yohū, dī 'yøtho 'mø mī 'yøhrā Jesús. Bi 'yēmybyø ja'i n'youi p'uya:

—Majuani dī xi'ahū ngue hījonni judío di pøni ngue gdi tinnbā rá nt'ēc'ēi tengu gā 'yēc'ēigā nā rā n'yohū nā —bi 'yēmbi.

10 Mī zøp'ū ja rā ngu'ū yø m'menhni, nū'a rā hmiqūi bi dīni ngue ya xi yāni.

Rā Jesús bi japi ngue bi bēnate rá ts'unt'ū n'na rā 'danxu.

11 M'mεfa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'youi yø xädi, xangu mi'da yø ja'i ni n'youi. 12 Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'ant'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'youi xangu yø ja'i ngue yø mmengu p'u ja ra hnini. 13 Mi nu ra 'danxu ra Jesús, bi huεqui, bi 'yεmbi:

—Ogui zoni.

14 Nunā ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mä'u ni du p'uya. Ra Jesús bi 'yεmbrā ánima:

—Agué n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

15 Nu'a ra du p'uya bi nangui bi mi. 'Nε bi nya. Nunā ra Jesús bi dāprā mamá nā marā du. 16 Emmēi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pε εspabi Oja yø ja'i, i εna:

—Hin hapu xa hnu n'na ra pøngahya tengu nā bi zøcua dí m'mahmu ya.

Mahøn'a εmp'uya:

—Ya dá nurpahū rá ts'edi Oja, ngue fäxte ua dí 'bāhmu ya.

17 Gä ra häi Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'u bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yet'i yoho yø xädi ra Xuua ngue bi ma bá nyai ra Jesús.

18 Nu'u yø xädi ra Xuua, bi xifi te 'be'a Gä øtra Jesús. Ra Xuua p'uya, bi zohni yoho yø xädi. 19 Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'änni ra Jesús ngue'mø majuaní

gue'a ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue da thøm'mān'na. 20 Nuya yø m'mεnhni ra Xuua, mi zømp'u 'bāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nunā ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue Gä øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e nā ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue Gä tøm'māhe mān'na —bi 'yεmbi.

21 Nu'a ra ora bi zøn'u yø m'mεnhni p'uya, bi 'yøthe xangu yø dārquehi ra Jesús, bi 'yøthe'u mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä. 22 Ra Jesús bi 'yεmbya yaui:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua nā ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hεmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bεnnate. Yø hyo-ya, ya sihra hoga 'da'yo hya. 23 Ra mmεnthi di nthēui ra ja'i hinha di gohrā mmāi ngue εc'εigui.

24 Mi mengyø m'mεnhni ra Xuua, nunā ra Jesús bi d'u'mi bi c'annbabi yø ja'i nā ra Xuua. Bi 'yεmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhū p'u bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhū n'na ra n'yohū hingui nzaqui rá mmāi, εntho n'na ra zafani 'mø annā ndahi? 25 Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhū 'mø? ¿Ua guá nuhū n'na ra n'yohū ngue he ra hoga ulu? Pε guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bā mmāpähä, guerp'u ja yø

ngu yø dast'abi 'bui. ²⁶ Pε xi'mø hinga gue'a guá nuh'a, ¿te'o guá nuh'a 'mø? ¿Ua guá nuh'a n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuh'a. Pεgue tate na ngue gátho m'ida yø pøngahya xa m'mai. ²⁷ Nuná ra Xuua, guehna rá m'menhi Oja mmamp'u ja ra Maca Libro na, ngue ena: “Ga et'ä ma m'menhi, di m'et'o p'u gdi ma. Gue'a di hoqui hap'u ja ngue gui thogui”, bi 'yena. ²⁸ Dí xi'ah'u, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate ngue ra Xuua. Pε nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthui ra mmenthi ya, ngue ra Xuua.

²⁹ Mí 'yøhyø ja'i na ra hya na. Gátho yø ja'i p'uya, co 'nøhyø nguthäi xi xixyabi ra Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mman'Oja. ³⁰ Pε yø fariseo 'nøhyø xänbaste ngue ra ley, himbi ne'a ra nxixya bi 'yøtra Xuua'u, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi himbi nu manho. ³¹ Janangue bi 'yenna Jesús:

—¿Tegue gda hyejpä ya yø ja'i ya? ¿Tep'u gui nequi? ³² Gda hyejpabi yø basi n'yemp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yemmi, i embi: “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmu, pε hinga nnehmu. Dá tut'ähe yø thuhu ngue yø thundummai, pε hinga nzohmu”, bi 'yembi. ³³ Guí njathu p'uya, nu'mø himbi nja'a te gui mmamhu, gui mbøcuh'u. Porque bá ehra

Xuua nuna mi øtra nxixya 'ne bi 'yetrá mmui, nu'ahu p'uya, gá 'yemhu ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øte. ³⁴ A nuyá, guecä drá N'yohu dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, nu'ahu p'uya gui enju ngue drá nhyøt'a zihme. Guí enju ngue dadi thegä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'ne'u yø nguthäi. ³⁵ Pε nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfeni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Nup'u ja rá ngu n'na ra fariseo, ja 'bap'u ra Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ei yø fariseo bi zixra Jesús ngue da nsihme p'u ja rá ngu. Mí zømp'u ja ra ngu ra Jesús, bi mip'u ja ra mexa p'uya. ³⁷ Nuná n'na ra xisu mará 'yots'om'mäi p'u ja ra hnini, mi badi ngue bi ma da nsihme p'u ja rá ngu ra fariseo na ra Jesús. Bi zømp'u ja ra ngu p'uya, ni du n'na ra m'mo'aceite, yup'u ra aceite mahotho ga yuni. ³⁸ Bi ndantyøhmü p'u 'bahra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mente zoni, nu'u yø guidä tägui, soxp'u ja yø gua ra Jesús, thuqui conyø xta. Bi gospabi ra aceite mahotho ga yuni. ³⁹ Nuná ra fariseo xi zixra ts'ihme ra Jesús, mi nu te øtra xisu, nguna ra hya bi beni, bi 'yena: “Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja na ra n'yohu na, di padi te rá m'mäi na ra xisu cuar'mø, ngue ra 'yots'om'mäi”. ⁴⁰ Ra Jesús bi 'yembra fariseo:

—Ague Simu, jap'u n'na ra hya di nne ga xi'i —bi 'yembi. Enna fariseo p'uya:

—Dāmī xiqui grá xännbate.

41 Bi 'yēnna Jesús:

—Yoho yø n'yoh_u di tūprā mēnyu'a to di hmi ra mēnyu. Nu'a n'na rā ndupate p'uya, nu'a hangū pøxā cāt'a ciento mā pa rā nzābi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ēi p'uya, nu'a hangū pøxā yote mā'det'a mā pa rā nzābi, gue'a ndupate'a. 42 Pē nu'ū mī ndupate, ya hīmī zā bi gūtyø güenda. Nu'a bi hmi rā mēnyu p'uya, bi pūnnbī gā yoho. Dāmī xicya, ¿ndana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja mammādi rá hmu?

43 Bi 'yēnna Simū p'uya:

—Nup'ū nná bēngā, man'natho tate di ja mammādi'a xangu mī ndupate, 'nē bi pūnnbī.

Bi 'yēnna Jesús:

—Nu'a gā manya, gue'a ya.

44 Bi hyētrā xisu nā rā Jesús, bi 'yēmbra Simū:

—Guí nnu nā rā xisu 'bācua ya. Dá cāt'ā ua ja nī ngu, pē hīngā 'dacrā dehe xca nxāgua. Pē nūnā rā xisu 'bācua, bī merca mā gua conyø guidā, 'nē bi duquī conyø xtā. 45 Nu'ī, hīxcá zēnguagū conn'na rā beso, pē nūnā, mēnte rā ora xtā cāt'ā ua ja nī ngu ya, hīngū sāya thānnegui mā gua.

46 Nu'ī, hīxcá coscā rā aceite mā ya. Pē nūnā, māhotho gā yānna aceite bī goscagū mā gua. 47 Guehna dí xi'ī nāya, ngue ēmmēi di maquī, ja di nēquī p'ū ngue xangu rá ts'oqui, pē di mpūnnbī. Pē nu rā ja'ī ngue ts'utho

mapūnnbī, ts'utho di nēquī ngue di mā'a n'na.

48 Rā Jesús bi 'yēmbra xisu:

—Ya dá pūn'na'ī nī ts'oqui ya.

49 Nu'ū mī'da yø ja'ī xi ts'ofō 'dap'ū 'bāhmū p'ū ja rā mēxa p'uya, di n'yēmbī:

—¿Te'o nī n'yoh_u nā ēnā ngue di pūnnbā yø ts'oqui yø ja'ī?

50 Pē rā Jesús bi 'yēmbra xisu:

—Ya gā nyānya ngue gā 'yēc'ēigūi. Dā hyū nī mmūi ya, nī ma.

8

Ja ua yø thūhū yø xisu bī māxra Jesús.

1 M'mēfa p'uya, xangu yø hnīnī bi thohnā rā Jesús ngue xihyø ja'ī ha di njap'ū di zo rá 'yē Oja. Nī n'yōuī'ū 'de'mā yoho yø xādi. 2 Xquet'a n'yoh_u 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mī n'yōuī yø ts'onthī, dā gue'ū mādi hyēnnī. N'yoh_u p'ū rā Maya nūnā ja man'na rá thūhū ngue rā Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'mēt'o ngue mī n'yōuī yoto yø ts'onthī. 3 N'yōuī p'ū rā Juana nūnā rá xisu rā Chuza, guehna di mānda gātho yø mēfi p'ū ja rá palacio rā Herodes. 'Nē rā Susana n'yōuī p'ū. N'yōuī p'ū xangu yø xisu ngue ja te pēts'ī, nu'mø te honnā Jesús, guehya fāxya.

Rā Jesús i hyējpa rā hyā n'na rā momhmudā.

4 Xangu yø ja'ī bá ēp'ū ja yø hnīnī ngue nne dā 'yøde

te mmanna Jesús. Mī mpēti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyejpa rā hya xihyø ja'i. Bi 'yēmbi:

5 —N'na rā n'yohu bi ma da ponna trigo. Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudā, bi zop'u ja rā 'yu 'da yø hmudā. Bi nēhyø ja'i thop'u ja rā 'yu. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudā. 6 Mī'da yø hmudā bi moni, bi zop'u hinguī pidi rā hāi ngue o rā do. Bi 'yotra hmudā 'mø mī bōts'e, ngue hinguī xa rā hāi. 7 Mī'da yø hmudā bi zop'u ja yø 'uini. Mī nte yø 'uini p'aya, bi ts'onyø hmudā ngue bi hyøt'ambo. 8 Mī'da yø hmudā, bi zop'u ja rā hoga hāi, guehya ēmmēi bi nja ya. Nu'a n'na mhmudā bi bōn'a n'na ciento yø hmudā.

Nu'mø mī manna rā hya na, bi ts'edi bi 'yēmbiyø ja'i:

—A nuyá, dī nja nī gu ngue gui 'yøhmæ nā rā hya dī mmangā ya —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi mā hanja ngue honi te gui hyejpa rā hya xihyø ja'i.

9 Nu'u yø xādi bi 'yānni te ga mbønya yø hya xi hyequi.

10 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nuya yø hya hinguī fadi ha dī manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue dā dinnī mmæihæ ya yø hya ya. Pē nuya mī'da yø ja'i, dá thonna hya dī nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te dā nu, tengutho 'mø ngue hīnte dā nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hīn temā hya dā 'yøde.

Rā Jesús bi mā teni bønya yø hya bi hyejpa rā momhmudā.

11 Ma ga xi'ahæ te ga mbønna rā hya dá mā. Nu rā hmudā bi 'boni, gue'a rá hya Oja'a. 12 Nuya yø ja'i ngue hōntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue rā nen'yu p'u bi zo rā hmudā ya. Hōntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u rā zithu, bi japi bi pumbēni rā hya xi 'yøde. Hinguī nnepe ngue dā 'yēc'ei rā hya, ngue dī nyanyø te yø ja'i. 13 Mī'da yø ja'i, gui nhyejpa rā hāi hinguī pidi ngue mī o rā do p'u bi zo yø hmudā. Mī zā mī 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i hīmbi bēnt'i xanho rā hya ya. Bi 'yēc'ei njammī pa. Nu'mø bi ts'æi, 'bexi cohuyø mmæi. 14 Mī'da yø ja'i p'aya, gui nhyejpabi rā hāi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja rā hya ya. Pē nu'a te yø 'bēfi i ja n'na pa ngu n'na pa, hōndyø 'bēfi nī ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndūmmæi honi ha dī mmēmmēti. Nu'a te yø pāhæse, gue'a nne dā 'yøt'a. Ya hīn temā ntho bi 'yørpabi nā rā hya bi 'yøde. 15 Pē mī'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue rā hoga hāi p'u bi zo yø hmudā. Guehya yø ja'i ngue yø mmæi ga 'yøhra hya ya, 'nē ēt'ammæi rā hya øde. Hinguī hēgui, guehya haxra 'yu njuantho ya.

Rā Jesús bi hyejpa rā hya n'na rā nyot'i.

16 Nu'mø to di saca n'na rā nyot'i, hinguī sã

ngue da go'mi, oque da hyot'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyoxmaya, n'namhma ngue nu'u cat'ambo ra ngu da hyetra nyot'i. ¹⁷ Njarbutho ya yø hya hinguí fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmwi hanja ra hya. Pe da 'yehra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸ Janangue dami 'yēt'ammuhädi teni bönya yø hya dí mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmwi hanja ra hya, da máx Oja ngue man'na di bahra hya. Pe nu ra ja'i hinguí nne da 'yörpabi masu ra hya dí mma, nu'a zits'u ra hya padi, da thannbi.

Bi manna Jesús ndana gue'a da böni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mēni.

¹⁹ Nu'p'u mi 'bähra Jesús, ja bi zømp'u rá mamá, 'nēhyø n'yohu. Pe hinguí sä da guat'i ngue di nyaui, porque mandøngu dyø ja'i 'bäp'u. ²⁰ Hīndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ni mamá 'nēhni n'yohu 'bäcua thi. I nzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yēmbi.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Nuya 'bäcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya entho ma mamá ya, guehya entho ma n'yohu ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

²² N'na ra pa ra Jesús bi yärbu ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yēmbi:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähä man'na nguadi —bi 'yēmbi.

Bi ma p'uya. ²³ Mente ni 'yop'u ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Ena ha bi 'yēta n'na ra ndønthi bi n'yo. Nu'u yø fanthe nanguí, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. ²⁴ Nu'u yø wädi ra Jesús, bá äp'u bi äha, bi 'yēmbi:

—Aque grá xännbate, aque grá xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhä —bi 'yēmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'nēhyø fanthe. Ngu i hejpi, 'bexpi nsäya. M'mefa ya hin tema di 'yaní. ²⁵ Bi 'yēmbiyø xädi p'uya:

—¿Hanja ngue hinguí εc'ei ngue ga fäxahä? —bi 'yēmbi.

Nu'u yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'nē bi nsu. Di n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o ni n'yohu na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahi 'nēhra dehe, i εc'ei —di n'yēmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu n'youi yø ts'onthi.

²⁶ Mi zønna barco p'u ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. ²⁷ Mi bömp'u ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u. Ya rá ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na ra n'yohu. Ni xingra ulu di he. Ni xinguí 'bäp'u ja rá ngu, sinoque guep'u ja ra camposanto bí 'bwi. ²⁸ Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyoħmu p'u ha

'bāi. Rā ndøts'edi i zofu, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'unt'u'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bāi? Dí ā'i rā mate ngue 'yo gadi angui.

²⁹ Nguna rā hya bi manna n'yohu, porque ya xi xihra ts'onthi rā Jesús ngue da hyep'u rā n'yohu n'youi. Xangu yø nnidi ngue emmei di um'mø bi gu. Yø ja'i p'uya turpa yø 'yε 'nēhyø gua conyø cadena, pε di c'ūqui. Rā ts'onthi p'uya di japra n'yohu ngue 'dagui, ni ma dapo. ³⁰ Rā Jesús bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Rā n'yohu p'uya bi 'yēna:

—Nná hugā ngue yø mmundotho gāhe —bi 'yēna.

Bi manna tengū nā porque xangu yø ts'onthi mi n'youi rā n'yohu. ³¹ Nu'u yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yērbu ha ja ngue da jot'i. ³² Ja mi 'yorbutho n'na 'bāi yø ts'adi mā'yoni p'u ja rā nguanī p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yādi ngue da yērbu ja yø mmui yø ts'adi. A nuna rā Jesús bi unna nt'edi. ³³ Janangue yø ts'onthi bi hyep'u rā n'yohu mi n'youi, bi yērbu ja yø mmui yø ts'adi. Nuya yø ts'adi p'uya, bi gu rā 'dihī, bi nhyōrbu ja rā zabi. Gā ja bi jarbu rā dehe.

³⁴ Nu'u yø n'yohu mi fāhyø ts'adi, mi nu te bi nja. Bi gu rā 'dihī bi ma bá mamp'u bí ja rā hnini. Dā gue'u yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bāi, gā bá xifi. ³⁵ Mi 'yøhyø ja'i'a

te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ēhē da nu. Mi zonyø ja'i p'u 'bāhra Jesús, 'dap'u 'bāhmi'a rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja.

³⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi, gā xihyø ja'i nu'u ja sōhø. ³⁷ Nuna rā hya bi nja, nguya yø mmēngu Gadara, nguya yø ja'i ndap'u bi zā bi 'yē'a rā xequi'a, 'da gā xityø ja'i rā Jesús ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yøt'e. Janangue hōmbi yērbu ja rā barco rā Jesús ngue bi mengui. ³⁸ Nu'a rā n'yohu mi n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mmε rā Jesús. Pε rā Jesús hīmbi nepe, sinoque bi 'yēmbi:

³⁹ —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gā bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yēmbi.

Bi ma rā n'yohu p'uya, bi xifi gātho yø ja'i p'u ja rā hnini'a te xi 'yōrpabi rā Jesús.

Rā Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

⁴⁰ Mi zøm man'na nguadi rā zabi rā Jesús. Mi nu yø ja'i ya mambi 'bēp'u, rā ndi johya. Porque ya mi ndø'mate gātho yø ja'i. ⁴¹ Bi zø'a n'na rā n'yohu 'bet'o ngue di manda p'u ja rā nija p'uya, ni hu ngue rā Jairo. Bi ndantyøhmū p'u 'bāhra Jesús. Bi 'yāpra mate ngue da map'u bí ja rá ngu. ⁴² Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mi si. Ya n'ne'ma yonjeya mi 'bāi, pε hōnt'a rá

'dant'ixu mī si'a. Mī ma rā Jesús. Xangu yø ja'i bi denni astā dī ntørbu ja rā 'yū.

⁴³ Nu'ū yø ja'i nī denna Jesús, n'youi p'ū n'na rā xisu ngue ya n'nε mā yonjeya mī hēmbra m'mäcji. Nuna rā xisu mađi hyenni, xandøngu rā mēnyu xi unī ngue mī honyø 'yøthe da 'yøthe. Pε xinga n'na'ū yø 'yøthe xtā nzā da 'yøthe. ⁴⁴ Nuna rā xisu, bi m'mefa p'ū nī ma rā Jesús, bi guarbu ja rá xutha, bi dārpa rá nyanī rá he. Ngu'i dārpa rá he p'ūya, 'bexpi nsāya rā ji mī hēmbi. ⁴⁵ Bi 'yenna Jesús:

—¿Te'o bi dārcaguī mā he? —bi 'yēmyø ja'i.

Gātho yø ja'i p'ūya, i mma ngue hīnjo'o. Pε rā Bedu 'nε'ū mī'da yø n'yohū bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xännbate, guī änni to bi dāt'a nī he. Conque guī nnu ngue dī ntøtyø ja'i, 'nε tøn'na'i.

⁴⁶ Pε rā Jesús bi 'yēna:

—Hīn'na. 'Būi to bi dārca mā he. Porque dadī unna güenda ngue bi zā n'na nc'ei comma ts'edi.

⁴⁷ Bī nu rā xisu p'ūya, ngue fatho te bi 'yøt'e. Nī huaquī mmap'ū. Bī ndantyøhmū p'ū 'bāhra Jesús. Yø hmi yø dā yø ja'i p'ū bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dādi. 'Nε bi xifi ngue 'bexpi zā rā ji mī hēmbi. ⁴⁸ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zā'i ngue gā 'yεc'ei ngue di zā'i comma ts'edigā. Dā hyu nī mmūi ya, nī ma —bi 'yēmbi.

⁴⁹ Nuna rā Jesús, mēnte yaui rā xisu mađi hyenni, bi

zø hman'na nc'ei bá nεxpū ja rá ngu rā Jairo. Bi 'yēmbra Jairo:

—Ya bi du nī t'ixu n'yø, 'yonī mantho guī sixra xännbate.

⁵⁰ Pε rā Jesús, mī 'yø'a te si rā Jairo, bi 'yēmbi:

—'Yo sä guī su'a si'i ngue bi du nī t'ixu. Sinoque damī 'yεc'ei guī ngue dā zā gā øthegā nī t'ixu —bi 'yēmbi.

⁵¹ Mī zømp'ū ja rā ngu p'ūya, hīnjondi japi ngue 'da xti yat'ui mbo. Høndra Bedu, rā Jacobo, rā Xuua, 'nεhrá papá 'nεhrá mamá rā hmūte bi japi bi yat'ambo. ⁵² Gā zonyø ja'i, i ya dummūi yø ja'i connā ngue'a bi du. Pε rā Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo guī zomhū. Nuna rā hmūte hīnguī tu na, i atho na.

⁵³ Pε nūya yø ja'i yaui rā Jesús i thenthø, porque pađi ngue ya xi du rā hmūte.

⁵⁴ Nuna rā Jesús bi bennbā rá 'yε rā du, nts'edi bi 'yēmbi:

—Ague grā hmūte, damī nangui.

⁵⁵ Nuna rā hmūte p'ūya, mahømbi nja rá te. Bī nangui 'bexque'a. Bī manda rā Jesús ngue di t'unna hme dā zi rā hmūte. ⁵⁶ Nuna rá papá 'nεhrá mamá rā hmūte di 'yøtho te bi nja. Pε rā Jesús bi manda ngue hīnjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yet'ū 'de'ma yoho yø xādi rā Jesús, ngue dā xännbabi rā hya yø ja'i.

1 Nūnā rā Jesús, mī pēti gātho'ū 'de'mā yoho yø xādi ya xi huanhni. Bi unna nt'ēdi ngue dā hyā rā ts'ēdi dā 'yøthe gātho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, dā 'yøthe yø ja'i hēmbi 'dama 'dan'yo man'ū. 2 Bi mēnhni ngue dā xihra hyā yø ja'i ha di njap'ū di zo rā 'yē Oja. 'Nē dā 'yøthe yø dārquēhi p'ū di ma. 3 Bi 'yēmbi:

—'Yo te gui hax'mø gā mähā, ni xingra tōhø, ni xingra bolsa, ni xingra thūhmē, ni xingra mēnyu. 'Yo gui cax man'na ni pahniū. 4 Nup'ū ja rā ngu di n'na'ahū rā ts'āya, ja gui n'oxhū p'ū, astā gue'mø guā ēhmū. 5 A nup'ū hīndi n'na'ahū rā ts'āya, gui pōmhū p'ū ja rā hni. Pē dami huamhrā fonthāi di n'youi ni mbonguahū, gue'a rā hmēya'a ngue ya dā thep'ū ya yø ja'i hīmbi 'yøt'ahū masū.

6 Bi ma'ū bi t'et'i, i mpa p'ū ja yø hni. Bi xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyā, 'nē bi 'yøthe yø dārquēhi p'ū ni ma.

Rā dast'abi Herodes hinguī nnu rā pa dā nū rā Jesús.

7 Mī 'yøhrā dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque ēn'i'da yø ja'i ngue nūnā rā Jesús, guehnā rā Xuua xi bēnnate p'ū bī nt'āgui. 8 Mī'da yø ja'i p'ūya, ēmbi ngue ya 'yop'ū rā Elías. Mī'da p'ūya, ēmbi ngue 'būi toni nyogui pōngahya Oja xpi bēnnate. 9 Pē rā Herodes bi 'yēnā:

—Nū'a rā Xuua dá mandagā bi t'øjpabi rá ya'a,

hinga gue'a 'yop'ū'a. ¿Pē te'o ni n'yohū nā dí øcā ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hinguī nnu rā pa rā Herodes ngue dā nū rā Jesús.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmē cat'a mahuaḥi mā'yohū.

10 Mambá pengyø xādi rā Jesús ngue bá manna hyā p'ū ja yø hni, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e. Nūnā rā Jesús bi zixyø xādi ngue bi ma dapo, jonna hni Betsaida. 11 Pē nū'mø mī bahyø ja'i hap'ū bī 'būhrā Jesús, bi map'ū bī 'būi. Di säyabi yø ja'i sømp'ū 'būi. I xihyø ja'i ha di njap'ū di zo rā 'yē Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø dārquēhi.

12 Nū'mø ya ni ma di nde p'ūya, bi guat'ū 'de'mā yoho yø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēhyø ja'i, n'namhma dā hyoni ha di n'oxi, ja dā dāmp'ū rā hmē dā zi. Porque nūua dí 'būhmū, rā dapo ua.

13 Rā Jesús bi 'yēmbiyø xādi:

—Dami unhnū rā hmē dā zi yø ja'i —bi 'yēmbi.

Nū'ū yø xādi p'ūya, bi 'yēmbi:

—Pē hōndi cat'a yø thūhmē dí hagāhe, 'nē yoho yø huā. Rā nzeḡui gā mmācāhe 'mø, gā ma tāmhme rā hmē dā zi yø ja'i.

14 Yø ja'i p'ūya, commā cat'a mahuaḥi mā'yohū. Pē rā Jesús bi 'yēmbiyø xādi:

—Dami xihmū yø ja'i dā mī. Dā 'yøtyø zimundo ngue dyø yote mā'det'a nja'i p'ū dā mī.

15 Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mi gätho yø ja'i. 16 Rā Jesús bi hyan'a cüt'a yø thuhmε 'nε'u yoho yø huā. Bi hyanma hεts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmε p'uya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø huā bi 'dat'i. 17 Bi nsihmε xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mεfa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmε bi bongui, bi z'u'i 'dε'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi'a.

18 N'na ndi ya, bi ma n'nanni rā Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xädi. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Te'ogä p'u gā mbεnyø ja'i 'mø?

19 Mi dahyø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—'B'u i'da yø ja'i εmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e grā Elías. Mi'da yø ja'i p'uya, εmbi ngue gue'e n'na'u yø nyogui pøngahya Oja xpi bεnnate.

20 Rā Jesús mahømbi 'yεmbyø xädi:

—Xi'ah'u p'uya, ¿te'ogä p'u gnι bεmhmε ngue guecä?

Rā Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo ba εxa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yεmbi.

21 Rā Jesús mahømbi 'yεmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi mā ngue dā tho, 'nε bi mā ngue di bεnnate.

22 Bi xihyø xädi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu rā N'yoh'u bí 'yε mahεts'i, dā 'yεmmεi dā ma mā'uni. Nu'u yø ja'i 'bet'o p'u ja rā nija dā z'u, dā guehyø hmu yø mmäcja, 'nεhyø xännbate ngue rā ley, gā dā z'u 'nε dā hyo. Pε rá hyu pa p'uya di bεnnate —bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø dā gohyø mmü'a gā 'yεc'ei.

23 M'mεfa p'uya, bi 'yεmbi gätho yø ja'i:

—Nu to nne dā denngui, hingui sä ngue dā zänse te dā 'yo. Hangu rā pa, hinha di gohrá mmü, madague'a dā thop'u ja rā pont'i. 24 Nu rā ja'i dā 'uegue ngue su dā tho, guehna rā ja'i di m'mεhrá te nā. Pε nu rā ja'i hingui cohra mmü'a gā 'yεc'εigui, madā tho conná ngueque, guehna rā ja'i di nyanná te nā. 25 Porque hinte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mμεti gā rā ximhäi, 'nε di m'mεhrá te. 26 A nuyá, nu rā ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, ogue i pesrá sä conná guehra hya di xännbate, xquet'a dā 'yεhra pa ngue nugui drá N'yoh'u dá ε mahεts'i, xquet'a gā pes'mā sä conná ngue'u to di jagbu. Guehna rā pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, conná ts'edi Oja gā ma n'yo'be yø maça anxε Oja. 27 Majuanι dí xi'ah'u, ngue nuyá 'da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø dā nu ngue dā hya rā ts'edi Oja di manda ua.

Bī mpā'a te gui nēqui ra Jesús.

28 Ya rá hyato mā pa xī manna ra hyā nā p'uya, bī map'ua bī ja n'na ra nyūnī ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bī zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. 29 Mente mmat'Oja ra Jesús, bī mpā'a gui nēqui rá hmi. Rá he p'uya, asta di yoxnī'a ga nt'axi. 30 Bi hnū p'uya, ngue 'bāp'ua yoho yø n'yohua yaui. Nūya p'uya, guehna ra Moisés 'nēhra Elías. 31 'Nēhya xquet'a di yoxnī p'ua i nēqui ya. Nup'ua ha bī nyāui ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue danī nthop'ua Jerusalén. 32 Pē ra Bedu co 'nē'ua mī'da yø n'yohua, bī n'aha ngue netha. Nū'mø mi nnuhu, bī nū p'uya ngue di yoxnī p'ua 'bāhra Jesús, co 'nē'ua mīyoho yø n'yohua 'dap'ua 'bāhmi di yoxnī. 33 Nūna ra Moisés 'nēhra Elías, ya ja ngue da zop'ua ra Jesús. Pē ra Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grā xännbate, ya xanho ngue dí 'bāhmu ua. Ma ga hocāhe hyu yø t'annīgu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

Pē ra Bedu hīngui padī te mma. 34 Mente bī manna ra hyā nā, bī nja n'na ra gui ngue bi go'mī. Emmēi bī nsu 'mø mī go'mra gui. 35 Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'ua ja ra gui, bi 'yēna:

—Nūna 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'ua dadī madī. Nūya yø hyā da manna ya, damī 'yēt'ammūihua —bi 'yēna.

36 Mī juadi bá nya'a ya p'uya, bī nū ngue 'bāse p'ua ra Jesús. Pē hīnjombi xi'a te bī nū.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mī n'youi ra ts'onthi.

37 Mī hyaxpuya, bá ep'ua ja ra nyūnī mambi 'būi. Pē xangu yø ja'i bī ma di c'at'ui ra Jesús. 38 Nup'ua 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grā xännbate, damī nūrquits'ua mā ts'ant'ua 'bucua, porque hōnna dí si nā. 39 Nū'mø bi gu ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'nē sohyø fūgui. Hīngui nne da hyēgui, emmēi di unī. 40 Ya xtā xihni xādi ngue xtā 'yøthe ts'ua, pē hīnxa nzā xa 'yøthe.

41 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Asta njam'mø da zōnna pa gui 'yēc'eigahua? ¿Ua gui ena ngue hangū ra pa ga set'ahua?

Bi t'ēmbra papá ra dārquēhi p'uya:

—Bá si ua nī ts'ant'ua ya.

42 Pē nū'mø nī ma da guatra ts'ant'ua p'ua 'bāhra Jesús, asta ra huaqui bi 'yēn'a hāi ra ts'onthi. Rā Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua ngue bi hyep'ua. Mī zā'a te mī hembra ts'ant'ua, bī ndāprá papá p'uya. 43 Gä di 'yødyø ja'i te bī nja. Bi bahyø ja'i ngue mā datho ja rá ts'edi Oja.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gātho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yēmyø xādi p'uya:

44 —Dāmī 'yōhm̄ xānho nā rā hyā gā xi'ah̄ ya. Māmī pumbēn̄ih̄ ngue rā N'yoh̄ bī 'yē mah̄ets'ī dī ndāpyō ts'oc'ēi.

45 Pē nū'ū yō xādi h̄imbī dīnyō mm̄ai nā rā hyā xifi, porque tobe h̄ingui xojpabi Ojā yō mm̄ai ngue dā bā'a xifi. I sū yō xādi dā 'yānnī te gā mbōn'a rā hyā mm̄anna Jesús.

Rā Jesús bi xānba yō xādi ndana mā datho dā hnu mānsū.

46 Nū'ū yō xādi rā Jesús dī njūn'mahyā n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue mā datho dā hnu mānsū. 47 Pē bi bahra Jesús te mbēmp'ū ja yō mm̄ai yō xādi. Bi zohnā n'na rā basī, bi 'bāmb̄ ha 'bāi. 48 Bi 'yēmbūya:

—Nū rā ja'ī di ja mm̄ansū nā rā basī 'bācua ya, ngūna dā 'yōt'e porque pahra ja'ī ngue nū te ōt'e, gue'a dī nnu mānho ngue dā 'yōt'a, ēntho go di ja mm̄ansū grā ja'ī. Nū rā ja'ī di ja mānsugui, ēntho go di ja mm̄ansū'a to bā pēnngui. Gātho'ah̄ ya, nū'a dā t'ēmbī ngue h̄inte dī muui ya, gue'a mā dā'a p'ūya.

Rā Jesús di hejpa yō xādi nuya sūhyō ja'ī nnōnbbabi rā thūhū 'mō ōthe yō ja'ī.

49 Rā Xuua bi 'yēmbī:

—Ague grā xānbbate, xtā nugāhe n'na nc'ēi ngue nnōn'nā nī thūhū ha ga 'yōthe yō ja'ī n'youi yō ts'onthī. Pē xtā hejpahe, porque h̄indi n'yoh̄ p'ū nnā mähā.

50 Rā Jesús bi 'yēmbī:

—'Yo gadi hejpah̄ yō ja'ī nnōnngagui mā thūhū, porque nūya h̄ingui sūcj̄, mā n'yoh̄ ya.

Rā Jesús bi hejpabi rā Jacobo 'nēhra Xuua te i mma.

51 Mān'na, mān'na nī gua- tra pa ngue dā ma mah̄ets'ī rā Jesús. Bi hyā rā ts'edi p'ūya ngue dī ma Jerusalén. 52 Bi 'bet'o 'da yō amigo ngue xtānī 'yāhra nt'ēdī ha dānī nsāya. Mī zōmp'ū ja n'na rā hnīnī jap'ū ja rā hāi Samaria, bī ne ngue ja xtānī 'yāp'ū rā nt'ēdī xtī n'oxi. 53 Pē yō mm̄engu Samaria h̄imbī nepe xtī n'oxi, porque padī ngue dā thotho dī ma Jerusalén. 54 Nū'ū yō xādi rā Jesús, rā Jacobo 'nēhra Xuua, mī nū ngue ya h̄imbī t'ūnna ts'āya. Bi 'yēmbī:

—Ague grā Hmū, ūua guī nne gā āhm̄ ngue dā tāhyō sibi mah̄ets'ī ngue di juadi, tengutho bi 'yōtra pōngahyā Elías?

55 Bi hyēt'ū yaui rā Jesús, bi hejpi, bi 'yēmbī:

—Nū'āui h̄ingui pahmi ngue h̄ingui ho nā rā hyā guī mm̄ammī. 56 Porque rā N'yoh̄ bī 'yē mah̄ets'ī, h̄imbī 'yēhē ngue di juahyō ja'ī, sinoque bī 'yēhē ngue dā yañi.

I ma mān'na rā hnīnī p'ūya.

Hyū nc'ēi bī nyai rā Jesús.

57 Mēnte nī 'yop'ū ja rā 'yū p'ūya, n'na rā n'yoh̄ bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā hmū, nugā dī nne gā mmē hap̄ gdi mā —bi 'yēmbī.

58 Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue säya. Yø ts'int's'ua ja yø 'bafi ngue säya. Pe ra N'yohua bí 'yε mahεts'i h'in'yua rá ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yεmba n'na nc'ei ra Jesús:

—Ma ga mμεp'ua nná magä —bi 'yεmbi.

Pe nu'a ts'o p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá ga ägui. Ya da zä ga mμε p'uya —bi 'yεmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yεmp'a yaui:

—Nu'ua yø ja'i εntho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'ua da 'yähyo mminduu'ua. Pe nu'i, ma ga mμεhma, n'namhma gui xihyo ja'i ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yεn man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugä di nne ga mμε, pe dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma ε'ua bí 'bap'ua ja ma ngu.

⁶² Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a bi bentra 'tabi ndani ngue di nuafani, 'nε cohra mmai m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'ua di ma. Yø yonc'ei p'ua da ma n'na ngu n'na, i map'ua ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yεmbuya:

—Majuani di xi'ahu ngue ra 'befi xangu i ja, pe yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangu nuyá, dami 'yapha na Oja rá mmeti rá 'befi, ngue da menhyø mēfi p'ua ja rá 'befi. ³ Nuyá gui mmähä ya. Pe dami mfähma, porque gui cutha p'ua 'bahyo ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø 'yop'ua ha 'bahyo zate, gui njatha p'uya. ⁴ 'Yo tema bolsa gui caxa, 'yo tema njamenyu gui caxa. 'Yo gui cax hmi'da ni thixfanihu. 'Yo to di ot'ahu 'mø gá nzenguahua p'ua ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gá somp'ua ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gá cutha mbo. Gui 'yεna: "Oja di japa ngu ja ua ya". ⁶ Nu'mø 'bap'ua yø ja'i ngue neprá njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi uni ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi ra nzengua. Pe nu'mø hingui nne yø ja'i, ya h'in'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'ua ja ra ngu gui sømhma. Dami sihu'a te si yø ja'i 'bap'ua. Porque ni 'yup'ua ngue di t'unná nzäbi ra mēfi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, h'in'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ahu ra ts'äya p'ua ja ra hnini gui sømhma, dami si'a te di n'na'ahu. ⁹ Gui 'yøthehu yø därquehi di 'bap'ua. Gui 'yεmhma: "Nuyá, ya guerp'ua gui pahma ha gdi sohu rá 'yε Oja ya". ¹⁰ Pe nu'mø himbi n'na'ahu ra ts'äya p'ua ja ra hnini gui sømhma, gui 'yεm'mø ga thohma p'ua ja yø caye: ¹¹ "Dá huambu ja ra hnini yø fonthäi bá n'youi ma mbonguahe. Gue'a ra

hmey'a'ā ngue ya dá thec'ahū p'ū. Pē dami pahmū ngue ya mi ja ngue xtā si'ahū ha gdi sohū rā 'yē Oja", gui 'yēmphū yō ja'ī. ¹² Dí xi'ahū ngue nu'mō rā pa danī thaxra güenda, man'na xan'ū rā castigo dā thohya yō ja'ī himbi unna ts'āya, ngue'a rā castigo dā tho'ū yō ja'ī mi 'bap'ū ja rā hnini Sodoma.

Xandøngu rā castigo da thohyō ja'ī hingui nne di 'bātyō mmūi.

¹³ Hague ngu rā castigo da thohyō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Corazín. Hague ngu rā castigo dā thohyō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Betsaida. Porque himbi 'yēc'ēigui 'mō mi nu yō milagro dá ørbū 'būi. A nu'mō xtā nnu yō milagro yō ja'ī mi 'bap'ū ja rā nyogui hnini Tiro, 'nēp'ū ja rā hnini Sidón, n'nahmantho xtā hēp'ū rā nts'o manī n'yo yō ja'ī. Xtī n'yūxyō 'bospi, 'nē xtā hē yō he yō ja'ī nu'a xtī nēqui ngue 'bū ndummūi. ¹⁴ Pē nu'mō rā pa danī thaxra güenda, man'na xangu rā castigo da thohyō ja'ī festa rā hyā ya, ngue'a rā castigo dā thohyō ja'ī mi 'bap'ū ja rā hnini Tiro 'nēp'ū ja rā hnini Sidón. ¹⁵ A nu'ū yō ja'ī 'bap'ū ja rā hnini Capernaum, rá nze GUI ēnā ngue dā t'ēspabi p'ū mahēts'ī, 'nēcua ja rā hāi dā t'ēspi. Pē gue dī map'ū ja rā nidū.

¹⁶ Bi 'yēmbiyō xādi rā Jesús:

—Nu'ū yō ja'ī dā ne dā 'yøhra hyā gui xihmū, tengutho 'mō go dā 'yørcasē mā hyagā'ū. Nu te'o hinda

nu manho'ahū, tengutho 'mō ngue go hingui nnu manho gra ja'ī. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mō ngue go hingui nnu manho'a to bá pēngui.

Ya bá penc'ū hyate mā'det'a bi 'bēnhni.

¹⁷ Mambā penc'ū hyate mā'det'a nja'ī bi 'bēnhni, ēmmēi di johya. I ēnā:

—Ague grā Hmū, nu'mō dá nøngāhe ni thuhū, astā 'nēhyō ts'onthi n'youi yō ja'ī hēp'ū.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Gue'a gui mmammī. Dā nugā rā Satanás ngue gā taphū, bi ma hāi tengutho rā huēi 'mō ni gai. ¹⁹ Nugā dá 'da'ahū rā ts'edi ngue madague'a gui nnešhū yō c'ēyā 'nē gui nnešhū yō ixtehe, pē hinte dā ja'ahū. 'Nē gui taphū gātho rá ts'edi nā rā zithū mā nsūihū. ²⁰ Pē 'yo gadi johyahū ngue høntho gui nnoñgahū mā thuhugā, 'bexi hēp'ū yō ts'onthi n'youi yō ja'ī. Sinoque nu'a gdi johyahū, ngue bi nt'ot'i ni thuhūhū p'ū mahēts'ī.

Di johya rā Jesús.

²¹ Nu'a rā ora'a p'ūya, rā Espiritu Santo bi japi ngue ēmmēi di johya rā Jesús. Bi 'yēnā:

—Mā Papá'ī, dādi ja mammadi'ī grā Hmū p'ū mahēts'ī, grā Hmū ua ja rā ximhāi. Porque yō ja'ī ēnā ngue yō bamhya, i ēnā ngue tīni xanho yō mmūi hanja rā hyā, pē gā 'yajpabi ya yō hyā ya. Gā japi ngue go bi bahya yō ja'ī ngue yō 'yøde tengutho

yø basī ngue yø 'yøde. Nguna gá 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

22 Mā Papágā bi dāqui gātho yø cosa ngue gā mānda. Hīnjonguī pōni ngue dādī mpahmī xanho'a rá Ts'ant'u Oja, sinoque hōnse'a rá Papá dī mpahmī. Hīnjonguī pōni ngue dādī mpahmī'a rā Papá, sinoque hōnse'a rá Ts'ant'u dī mpahmī. Nu rā ja'i da neprá Ts'ant'u Oja ngue da bādī te'o nā rā Papá, ya da zā dā bādī.

23 Bi hyetyø xādi p'uya, bi 'yεmsebi:

—Bi toca'ahū rā mmenthī ngue gá nuse connī dāhū'a te guī nnuhū ya. 24 Porque dī xi'ahū ngue yø pa xā thogui, xangu yø pōngahya Oja xā m'mai, 'nehyo dast'abi xā m'mai, bi ne xtā nnu'a te guī nnuhū ya, pε hīmbi zā bī nu. Bī ne xtā 'yø'a rā hya guī øhmū ya, pε hīmbi zā bi 'yøde.

Bī manā Jesús te bi 'yøtra mmengu Samaria.

25 Nu'a n'na rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi guat'i ngue thämmahya rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ¿te 'be'a ja ngue gā øt'e para ngue gā tinnā te para zantho?

26 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi: —¿Tenī 'be'a nt'ot'i p'ū ja rá ley Oja? ¿Tema hya guī tīm'mø gadi xādi?

27 Nu'a rā xännbate ngue rā ley p'uya, bi 'yεna:

—Nuna rā hya nā, guehna εna: “Dāmī ja ndummī ngue mathoguiho guī mahmū Oja co gātho nī mmūihū. Hangu

rā pa hōnt'a guī mbεmhmū'a. 'Nε dāmī mahni mmic'εiui tengutho gnī ne ngue dī ma mamadi'i”, i εnna hya.

28 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xanho te guī mma. Dāmī 'yøt'e tengutho rā hya guī mmanya n'namhma ngue guī tinnā te para zantho.

29 Pε nuna rā xännbate ngue rā ley, i εnā ngue ya gue'a te øt'e ngue hinga gātho yø ja'i 'da guī matho. Janangue bi 'yεmbra Jesús:

—Pε, ¿ndana gue'a mā mmic'εi'be p'uya?

30 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na rā n'yohū bá hya rā 'yu xpi 'yε'a Jerusalén, nī map'ū ja rā hnīni Jericó. Bī nthēui yø bε, bi hyännbabi'a te mī hā, asta bī møjpe. Bi unī, bi zop'ū p'uya. Ya sā rā ndate 'mø mī zop'ū. 31 Nu'a rā ora'a p'uya, bi thop'ū ja rā 'yu n'na rā mmācja. Bī nu ngue 'bεmp'ū rā n'yohū sā rā n'ū. Bī māqui, i gāta n'na nguadi, bi thogui. 32 Xquet'a bī thop'ū n'na rā n'yohū mī ja rá 'bēfi p'ū ja rā nīja. Nu'mø mī nu'a sā rā n'ū, bī māqui, bi thogui. 33 Pε nuna n'na rā n'yohū ngue rā mmengu p'ū ja rā häi Samaria, bi thop'ū ja rā 'yu. Mī nu ngue 'bεmp'ū nā xi ma mā'unī, bi huεqui. 34 Bi guarbū benna n'yohū p'uya, bi gōspabi rā aceite, 'nehra vino bi gōspa p'ū xi ts'εrpi. Bi durpabi rá ts'εt'i. Bi 'yεxpū ja rá fanī p'uya, bi zits'i ngue dā hyonnbī ha dī nsāya. Bī mādi. 35 Mī hyaxpūya, nuna rā mmengu Samaria 'mø ya

ja ngue dā ma, bi hya'i yoho yø mēnyu nūya dī nthēui n'na pa rā nzābi n'na mmēnyu. Bi unna mmēnnigu, bi 'yēmbi: “Dāmī fārquits'ū nā rā n'yohū 'būcua. Nu'mø hīndī gua'i nā rā mēnyu ja ua, man'na xangu gui unī, ga jut'a'i 'mø dā pengui te gui unī”, bi 'yēmbi. ³⁶ Xiya, ŷndana gue'a ya hyu nc'ei dī nēqui ngue rā mmīc'ēiui nā rā n'yohū bi anyø bē ya?

³⁷ Nu'a rā xānbbate ngue ra ley p'uya bi 'yēnā:

—Nu'a bi huēqui, gue'a rá mmīc'ēiui'a.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma ya, dāmī 'yøt'e tengutho nā rā hya guī mmānya.

Ya 'bup'ujarā ngurā Marta ra Jesús.

³⁸ Bi thop'ū manī ma rā Jesús, bi zomp'ū ja n'na rā hnīnī. Nup'ū ja rā hnīnī bi zōnī, 'bup'ū n'na rā xisu nī hu ngue rā Marta. Nup'ū ja rá ngu nā, bi sāyabi rā Jesús.

³⁹ Nūnā rā Marta, 'bū'a n'na rá juhūe nī hu ngue rā Maya. Nūnā rā Maya bī mīp'ū nī hyandra Jesús ngue øxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ Pē rā Marta hūmbī dī mpetho. Bi guarbū hu rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ŷua xanho te ør'mā juhūe ngue hīndī zēqui? Dāmī xifi ngue dā māxqui—bi 'yēmbi.

⁴¹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hīnguī pađi te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho nī mmāi'a

te gā ja ngue gui 'yøt'e. ⁴² Pē hōnda n'na rā hya ja ngue mā datho dī mporta. Nūnā rā Maya xā huanhna hya nū'a mā datho dī mporta 'nē hīnjonda hyānbi.

11

Bi xānbbabi ha dī mat'Oja yøja'i rā Jesús.

¹ Man'na rā ora p'uya, nūnā rā Jesús mī mmat'Oja p'ū ja n'na rā xēqui. Mī juadi bī mat'Oja p'uya, nū'a n'na'ū yø xādi bī 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, dāmī xāngahe rā mhmat'Oja, tengutho rā Xuua bi xānbi dā mat'Oja yø xādi—bi 'yēmbi.

² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø guī mmat'Ojahū, gui 'yēmhmā: “Mā Papá'āhe guī 'bū mahēts'i, dāmī 'yøt'e ngue dā hnu mansū'i. Bá ēhē guī mānda ua. Dī nja'a te nī pāhā ua ja rā xīmhai tengutho bī ja mahēts'i.

³ Dāmī 'dacje rā hmē n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Nē dāmī punnga mā ts'oquihe, tengutho gāhe xquet'a dādi punnbahe to hīnguī ho te ørcahe. Dāmī fāxcahe ngue hīnga øt'āhe rā nts'o. Dāmī yanje ngue rā nts'o”.

⁵ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Xi'mø ngue n'na rā n'yohū gađi n'amigo n'na'ahū ya. Nu'mø māde rā xui p'uya, dā zomp'ū ja rá ngu rá amigo, dā 'yēmbi: “Ague mā amigo'i, dāmī hmīqui hyu yø thūhmē.

⁶ Porque n'na mā amigo bi zop'ū ja mā ngu, jap'ū xpi 'yēhē. Pē hīn'yū te ga unni”.

⁷ Nu'a ts'o p'aya, da 'yenthō 'mō bá thā'a mbo rá ngu: "Yo gadi xunanyagui. Ya n'nōt'e mā goxthi. Mā basī ya xā 'yoi. Ya hinda zā gā nnanguī gā 'da'i'a guī ādi", da 'yēmbi. ⁸ Madagūe'a ngue rá amigo, pē hinguī nne da nangui ngue di unni te honi. Pē nugā dí xi'ahū ngue da nanghū, di unni te gā honi, n'namhū ngue ya hinnī mantho di xunanya. ⁹ Janangue nugā dí xi'ahū, nūnā Ojā di 'da'i te guī homhū. Damī 'yāpi te guī nnehū. Nū te guī honi, guī tini. Nu'mō gā jātra goxthi ngue guī nzohmū Ojā, da xoc'ahū. ¹⁰ Porque nū rá ja'i ādi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jātra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nū rá ja'i 'bahrā basī, nu'mō bi 'yāpra thūhmē, hinguī sā rá mmūi rá ja'i ngue rá do di unnā basī. Ogue rá huā da 'yāprā basī, hingra c'ēya di unni. ¹² Ogue rá do'ni da 'yāprā basī, hingra ixtehe di unni. ¹³ A nuyá, i ja ni ts'oquihū, pē guī padī guī unnā cosa xanho ni basihū. Nu'a ni Papáhu bí 'bū mahēts'i ya, man'natho'a, nu'mō te'o da 'yāpra Espiritu Santo, da pēnnabī.

Yō ja'i ēmbi ngue rá zithu fāts'i te ōtra Jesús.

¹⁴ Nūnā rá Jesús bi 'yōthe n'na rá n'yohū mādi gonebi rá ts'onthi mi n'youi. Nu'mō mi hyep'ū rá ts'onthi mi n'youi rá n'yohū, bi nya p'aya. Yō ja'i p'aya di 'yōtho. ¹⁵ Pē ēn'i da yō ja'i:

—Nūnā rá n'yohū nā, ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi, pē gue gue'a rá zithu rá hmū yō ts'onthi fāts'i ngue jap'ū.

¹⁶ Mi'da yō ja'i p'aya, bi xifi ngue nūnū mahēts'i xtabā 'yōtyō hmēya hīnjongui sā da 'yōt'e, para ngue da bahyō ja'i ngue Ojā bí 'bū mahēts'i di unnā ts'edi. ¹⁷ Pē rá Jesús gā patho te mbēnyō ja'i, bi 'yēmbi:

—Xip'ū di mānda n'na rá dast'abi, nu'mō di ndūnhyō ja'i, hīnjām'mō da zā da zēhyō hyā. Xip'ū ja n'na rá ngu ya, nu'mō di nsūse yō ja'i 'būp'ū, da 'yēhra pa di n'uēni. ¹⁸ Njarbūtho nā rá hyā dí xi'ahū ya. Xi'mō ngue di hejpasē yō mēfi rá zithu, ya rá 'bēfise di ts'onj. Dí mmangā nā rá hyā nā ngue guī ēnjū ngue rá zithu fāxca'mō dí ōthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi. ¹⁹ A nu'mō ngue ngu'a, xi ni mmijudīohū tēnā hyā guī xānnbātehū, zua rá zithu fāx'mō ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi? Nuyá, ja di nēqui p'aya ngue guī ya xādāhū, hinguī padī te guī mmāmhmū. ²⁰ Pē xi'mō ngue di 'dacra ts'edi Ojā ngue gā ōthegā yō ja'i n'youi yō ts'onthi, ja di nēqui p'aya, ngue ya di mānda ua Ojā.

²¹ Hingra zithu ōthe yō ja'i n'youi yō ts'onthi. Xi'mō ngue n'na rá n'yohū xanzaqui, cū yō juai guī mfāp'ū ja rá ngu, hīnte da ja'a te fādi. ²² Pē nu'mō bá ēp'ū man'na rá n'yohū ngue man'na xtā nzaqui, da dapi, da gūnnabī yō

juai guj mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

23 Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hingui faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Ra ts'onthi bá pengbu ja ra mmui ra ja'i.

24 Nu'mø bi hyep'u ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'u ja ra xequi mathoguitho xa 'yot'i, ja bí 'yop'u ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfeni p'uya, i ena: "Ga pengä p'u ja ma ngu dá pøni", i ena. 25 Nu'mø bá pengbuaya, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjongui 'bap'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. 26 Da mengbuaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá mudi. Gä da yarb'u ja rá mmui ra ja'i ngue di m'map'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mu man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthui ra mmenthí.

27 Nuna ra Jesús, mente mmanya yø hya ya, nup'u ha 'buhyo ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yembi:

—Ra mmenthí bi nthui ra xisu bí øn'a'i, 'ne bí sat'a'i—bi 'yembi.

28 Em'mø mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmenthí bi nthui ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

29 Man'na ni mpetitho yø ja'i p'u 'bähra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu yø ja'i 'bähra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yec'eigui. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmeya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. 30 Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nøpa hmeya yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbutho ra N'yohu bí 'ye mahets'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nøpa hmeya yø ja'i 'bähra pa jap'u'a ya. 31 Nu'mø ra pa ngue dani hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bähra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'yehε ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hingui nne gui 'yøhm'u ra hya dí mmangä ya. 32 Da gue'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive da nang'mø ra pa dani hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bähra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Nínive, bi 'bätyø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Jonás, pe hingui nne

gui 'yøhm̄ rā hyā dī mmāngä ya.

Rā Jesús bi hyejpabi rā hyā n'na rā nyot'i.

³³ Hinguī sā ngue to di sacra nyot'i 'nē dā 'yaqui, ogue dā go'mī con n'na rā huada. Sinoque dā hyøxm̄aya, n'namhm̄a ngue dā nū rā nyot'i yø ja'i dā yut'ambo. ³⁴ Nū'mø bi xogui xanho nī dāhm̄ ya, ya guī hēth̄a xanho rā nyot'i i ja. Njarbutho nī n'yomfēnīhm̄a ya, nū'mø bi xogui xanho, ya guī pahm̄a ndana rā nho gdi n'yohm̄ 'mø. Pē nūmø hinguī xogui xanho nī n'yomfēnīhm̄a, ya himma juanī guī pahm̄a ndana rā nho gdi n'yohm̄ 'mø. Ya nsutho 'mø ngue rā ts'a'bexuj p'ū gni mähä. ³⁵ Njarbutho ya, damī ne ngue dā xohnī n'yomfēnīhm̄a, n'namhm̄a ngue dā zā guī timhm̄a rā 'yū xanho. ³⁶ Tengutho n'na rā ja'i 'mø hā rā nyot'i, hētra 'yū hā nī ma, guī njathm̄ p'ūya. Nū'mø tinnī mm̄aih̄m̄a ndana rā nho, ya guī hyēhm̄ p'ū rā nts'o ngue guī n'yo manhohm̄.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nēhyø xännbate ngue rā ley.

³⁷ Nū'mø mī juadi bi nyā rā Jesús, nūna n'na rā fariseo bi zits'i ngue dā nsihm̄ēui p'ū ja rā ngu. Mī yut'ambo rā ngu rā Jesús, bi mip'ū ja rā mēxa. ³⁸ Nūna rā fariseo p'ūya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxm̄'yē 'mø mī nsihm̄ē. ³⁹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague gyø fariseohm̄, guī pecj̄a maxøts'e rā vaso 'nē maxøts'e rā mohi. Pē maxøts'etho dī nēqui ngue gyø hoja'ih̄m̄. Nū mbo nī mm̄aih̄m̄, gyø bēhm̄, ngue hønt'a te pēs'yø ja'i so nī mm̄ai guī hyännbahm̄. ⁴⁰ Hinguī padī te guī mm̄amhm̄. ¿Ua hinguī pahm̄a ngue maxøts'e mā do'yohm̄, Oja bi hoqui, xquet'a 'nē mbo mā mm̄aih̄m̄ bi hoqui? ⁴¹ Pē damī fäxyø hyoya co nū'a te guī pēts'i. Ya gā dā gommanho p'ūya.

⁴² Ague gyø fariseohm̄, hague ngu rā n'ū guī thohm̄. Nū'a rā diezmo gadi unhn̄. Oja, gadi unni te gā guī timhm̄, asta rā xac'andehe gadi unhn̄ rā diezmo Oja. Dā gue'ū gātho mī'da yø c'ani gadi unhn̄ rā diezmo Oja. Ya xanho ngue ngunā guī øthm̄, pē nū te rā nho ja ngue guī 'yøthm̄, 'nē'a gdi mahm̄ Oja, hinguī øthm̄'a.

⁴³ Ague gyø fariseohm̄, hague ngu rā n'ū guī thohm̄. Porque guī huanthohm̄ yø nthuts'i tate xanho p'ū ja yø nija. 'Nē guī nnehm̄ ngue con n'na rā respeto di zengua'ahm̄ yø ja'i p'ū ja yø 'yū.

⁴⁴ Ague gyø xännbatehm̄ ngue rā ley, conyø fariseo, hague ngu rā n'ū guī thohm̄. Porque maxøts'etho dī nēqui ngue xanho'ahm̄, himma juanī ngue xanho nī mm̄aih̄m̄. Nū'ahm̄, tengutho p'ū o rā ánima hīndī nēqui, thohyø ja'i maxøts'e, pē hinguī padī te ja mbo rā häi.

⁴⁵ Mī da'a n'na nc'ēi'ū yø xännbate ngue rā ley p'ūya, bi

'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, ngue guí mmanā rā hyā nāya, xquet'a 'nɛcāhe guí sūcje ya 'mø —bi 'yɛmbi.

46 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xquet'a 'nɛhyø xännbate ngue rā ley, hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque nunā rā ley guí xännbahɸ yø ja'í ngue da 'yøt'e, hīnjonguī hāt'i da 'yøt'e. ɛntho rā ndate 'benī gadi duthɸ yø ja'í. Yø ja'í p'ɸya, hīnguī hāt'i da duts'í. Pɛ nu'ahɸ, nī xīngā gue'a n'na nī saha guí nne gdi tøxhɸ'a rā 'benī guí høspahɸ yø ja'í.

47 Hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque guí hømbahɸ yø panteo'ɸ yø pøngahya Oja xa hyo nī mboxitahɸ. 48 Ja dī nɛquī p'ɸya ngue gadi thehɸ'ɸ nī mboxitahɸ bi hyopyø pongahya Oja. Mahønguī nne guí njathɸ p'ɸya, madague'a gadi hojpaɸ yø panteo'ɸ yø pøngahya ya xandū.

49 Janāngue ya patho Oja te dī nja. Bi 'yɛna: “Gā pɛnhnä mā pøngahya 'nɛ mī'da yø m'mɛnhnī. Nu 'da'ɸ p'ɸya, da tho. Mī'da p'ɸya, da juí”.

50 Pɛ nūya yø ja'í 'buhra pa ja p'ɸya, gā ja da mā mapɛnnbi p'ɸ'a rā castigo ja ngue dī nja, ngue yø pøngahya xa tho asta gue'mø mambá fɸ'a nxīmhäi.

51 Da fɸp'ɸ bá tu rā Abel, asta guerp'ɸ i ntu rā Zacarías nunā bi thop'ɸ ha guí nhyacui rā nīja rā altar. Guehna dī xī'ahɸ nāya, da hyaspabi rā güenda Oja ya yø ja'í 'buhya, ngue'a te i du'ɸ.

52 Ague gyø xännbatehɸ ngue rā ley, hague ngu rā n'ɸ guí thohmɸ. Porque go guí hahɸ rā nsogui ngue rā mfadi. Pɛ nī xīngā gue'ahɸ gdi pahmɸ, nī xīngā di japhɸ da ba'ɸ yø ja'í nne da badi.

53 Nunā rā Jesús, høntho bi juadi bi manya yø hyā ya, mathoguitho bi mbøcue yø xännbate ngue rā ley 'nɛhyø fariseo. Bi guarbɸya ngue bi 'yørpe xangu yø nt'änni. 54 Honī ha di zadi ngue tema hyā da manā Jesús ngue hīnda gue'a, para ngue da zā di yapi.

12

Rā Jesús bi xännba yø ja'í ngue hanja'ɸ yø ja'í maxøts'etho dī nɛquī ngue xanho.

1 Nu'a rā ora'a, yø mahuahitho yø ja'í bi mpeti, asta dī ntøtyø ja'í. Rā Jesús bi madi bi 'yɛmbyø xadi:

—Yo gnī 'yohɸ tengutho gā 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho dī nɛquī ngue xanho te gā 'yo, hīmma juani ngue xanho. 2 Hīn'yɸ n'na rā hyā da bɛmp'ɸ ja rá mmāi rā ja'í ngue hīnda fadi. Madague'a da 'yɛna da go'mi, pɛ gā fatho. 3 A nuyá, nu'a te gāma hyā nt'aguitho gadi nxihmɸ ngue hīnguī nnephɸ da fadi, hīnga nt'aguī'a, i fadi xandønho. Nu'a rā hyā gadi nhyarpato nī guhɸ, ogue n'nøt'e rā ngu p'ɸ guí yahɸ, i nt'øde gātho rā hnīnī'a te guí mmamhmɸ.

Bi manna Jesús ndana ja ngue da ts'u.

4 Ague mā amigo'ah, dī xi'ah ngue 'yo guí suh'u da ne da hyo'ah. Porque nu'mø bi hyo'ah, ya hinda zä te da japrä te. 5 Nügä ga xi'ah ndana ja ngue gui suh. Dami suh Oja, ngue nu'mø bi hyac'a ni teha, ja rá ts'edi ngue da men'nah ra nidu. Nuna ya, guehna dami suh naya.

6 Xi'mø bi 'bä cut'a yø ts'int's'u, uangui hondi yoho yø zixani mā t'unj. Pε nuna Oja, hinga n'na di pumbeni'u yø ts'int's'u. 7 Janjuani ngue faxah Oja. Conque asta ni xtaha m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo guí suh yø ja'i. Porque man'na xammadi'ah ngue yø ts'int's'u, madague'a yø mmundotho'u.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'u ha 'buhyø mmic'eiui.

8 Dī xi'ah ngue nu to gätho da mamp'u 'buhyø ja'i ngue ec'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. 9 Pε nu te'o da gøngä p'u 'buhyø ja'i, da mā ngue hinguí ec'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gøngui.

10 Nu to bi zä da nømman'u ra N'yohu bí 'yε mahets'i, i sä ngue di mpunnbi. Pε nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hinda mpunnbi.

11 Nu'mø bi ts'ixah p'u ja yø njja, ogue da ts'ixah p'u

ja ra ts'ut'abi, 'yo sä di tu ni mmaih na ra hya ja ngue gdi thahm. 12 Porque nu'mø bi zønna ora gui nyah, guesε ra Espiritu Santo di ben'nah ra hya gui mmamhm'a ra ora'a.

Nu ra ja'i ja rá mēnyu, hinga gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmui.

13 Mambá nya n'na nc'ei p'u 'buhyø ja'i, bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grä xännbate, dami xihma n'yohugä ngue di 'da jma parte ngue ra erensia.

14 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿te'o bi 'yεxqui ngue ga nts'ut'abi ngue ga hec'ah te guí peshu?

15 Mahømbi 'yεmbi:

—Dami mfähm, 'yo sä guí εmhma ngue gue'a ra mēnyu mā datho di muui. Porque ra ja'i nne ngue di m'ma manho, hinga gue'a rá mēnyu xtangu di pets'i di m'ma manho.

16 Bi hyejpabi na ra hya ja ua p'uya, bi 'yεmbi:

—Mī 'ba'a n'na ra n'yohu ngue ra mmεmmeti. Emmēi bi nja yø huahi. 17 Nuna ra mmεmmeti p'uya, nguna bi beni, bi 'yεna: “¿Teni 'be'a ga øt'e? Hin'yu hapu ga pets'a te jap'u xtä pefi”. 18 Ya εmp'uya: “Ya dí padi te ga øt'e. Nuya ga xotmä t'u, man'na xtannoho ga hoqui. Ja ga pεspu'a te gä ga xoqui, 'ne'a te gä di pets'i. 19 Ga εngä p'uya, Nuya, xangu te jap'u gdä si xangu yø jeya. Di nja gampähä ya. Ma ga nsäya, ma ga si te ga tini”, da 'yεna. 20 Pε Oja p'uya, da 'yεmbi: “Ague n'yø,

hinguí padí te guí mma. Nuya guí tu'a dí nxuí ya. Xi'a te xcá pets'i, ¿to da gohmi'a?"
 21 Njarbutho ra ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hinte dí muui p'u ja rá hmi rá dá Oja.

Nuna Oja i fähya yø ja'i ya o rá 'yε.

22 Bi 'yεmba m'mefa yø xädi ra Jesús:

—Nugä dí mma, nu'a te ja ngue gui sih, ogue te ja ngue gui hyeh, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmuih'a. 23 A nuyá, nu rá te ra ja'i man'natho dí muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i man'natho dí muui ngue'a te da hye.

24 Ya guí nnuh yø ca ngue hinguí uahj, 'nε hinguí xofu ngue te da mets'i. Pε Oja dí unni te si yø ts'int's'u. Goma gue'ah ya, ngue hinda máxah Oja, porque man'na xammađi'ah ngue yø ts'int's'u. 25 Xiya, xi ra ja'i tu rá mmui ngue hinguí hets'i, ¿ua da zä dí nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i?

26 Nu'mø hinda zä ngue man'na guí nteh mits'u, ¿hanja ngue tu ni mmuih mi'da yø cosa 'mø?

27 Ya guí nnuh yø døni bí ja dapo ngue händi mpefi, ni xinguí mpe, pε mahotho guí nεqui. Dí xi'ah ngue tengu ra dast'abi Salomón, mandønho drá he bi hye, pε hinha da zädi tengu ga nho yø døni. 28 Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nεqui yø døni bí ja dapo. Bí ja dapo

ya, pε nixudi p'aya, dí nzøp'u ja ra orno. ¿Goma gue'ah ngue händi he'ah Oja? Pε hingá εgui εc'εih xanho ngue fäxah Oja. 29 Nuya 'yo mathoguitho di tu ni mmui ha gdi hyoni te gui sih. 30 Porque yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hønt'a te da zi ni ma yø mmui honi. Pε nu'ah, 'buhnj Papáhu, 'nε ya padí ngue guí homhmu gätho ya yø cosa ya. 31 Janangue dami ja ndummu guí 'yøth'a te dí manda Oja. Gue'a di 'da'i te gäma cosa guí homhmu'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmetih mahets'i.

32 Madague'a ziyohotho'ah, pε 'yo guí suh. Nugä ga fá'ah tengutho ra mände'yo 'mø fäh yø de'yo. Nuna Oja ni Papáhu i ja mpähä ngue guí m'muhmu p'u ha dí manda.

33 Dami pä te gä guí peshu, guí unhn ra mēnyu yø hyoha. Dami neh ra buxa hñjam'mø dí nts'oni. Porque nu'mø bí ja ni mmetih mahets'i, hinha rá nεgui da bøhø. Nup'u hinda zønna bε, 'nε hinda zi ra zu'ε'a te guí pets'i. 34 Nu'mø guí εhmhu ngue bí ja mahets'i'a ra nho tate dí muui, hønbn da zo ni mmuih p'u 'mø.

Ya xqui nsäh 'mø bi zøhni Hmuhu.

35 Ya xqui nsäh 'mø bi zøhni Hmuhu. Madra xui da zøhø, ya di zø ni nyot'ih.

36 Gui 'yøth tengutho yø hmiqúi n'na ra hmu 'mø tømí ngue da pengb da nu ra nthati. Ngu di zøhø di jätta

goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Ra mmenthi di nthēui ra hmiqūi nuna dinnā hmu 'mø bi zøhø ngue di ndø'mate. Majuani dí xi'ahua ngue nu'a rá hmu, di nsā ngue da 'yēp'ua ja ra mēxa yø hmiqūi ngue da 'uini. ³⁸ Madague'a made nxui da zøhø, ogue tobe hīndi hats'i da zøhø, pē ra mmenthi bi nthēui yø hmiqūi da thini ngue di ndø'mate. ³⁹ Dami pahma na ra hya ja ua. Ngue n'na ra mmennigu, nu'mø da badi tema ora da zøhra bē p'ua ja rá ngu, di mfādi xanho, hīndi n'uni da sojpa rá ngu ngue da fē. ⁴⁰ Xquet'a dami njathua p'uya, dami ndø'matehua. Porque nu'a ra ora hīnte di so ni mmāihua, xi'mø gue'a ra ora da zøhra N'yohua di 'yē mahēts'i'a.

Ra Jesús bi hyeipa ra hya yoho yø hmiqūi, n'na ra hmiqūi ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqūi hīngrá yøde.

⁴¹ Ra Bedu bi 'yānna Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ¿høngtho gāhe guí xicje na ra hya gadi hyecya, ua gue gātho yø ja'i guí xifi?

⁴² Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna ra hya dí mmangā, gue'a ra hmiqūi 'bet'o bá dīnna hya dí xicā na, nu'mø da 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na ra hmiqūi da ma mafāti'ua to 'bēp'ua ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora di nsihmē yø ja'i mafāti, da 'uini. ⁴³ Ra mmenthi di nthēui ra hmiqūi da 'yøt'e te di 'bēprá hmu. Nu'mø

bi zøhrá hmu, da dīni ngue dadi mpēfi. ⁴⁴ Majuani dí xi'ahua ngue nu te gā pēsrá hmu, gā di fātrá hmiqūi. ⁴⁵ Pē nuna ra hmiqūi da 'yēmp'ua ja rá mmāi ngue hīn'be da zøhrá hmu, da madi da matyø mmihmiqūiui conyø xisu. Da mi di nsihmē, ogue di n'iti. ⁴⁶ Nu'a rá hmu ra hmiqūi p'uya, nu'a ra pa ra ora ngue hīngui tø'mrá hmu, gue'a ra ora da zø'a. Nu'a rá hmu p'uya, mathoguitho da mēi, pēts'i ngue da xēni. Di 'yēmp'ua ni gohyø ja'i hīngui ēc'ēi ra hya.

⁴⁷ Nuna ra hmiqūi bi badi xanho hanja na ra hya nneprá hmu da 'yøt'e, pē hīmbi 'yørpabi'a te rá pāhā rá hmu, da 'yēmmēi da ma m'mēi. ⁴⁸ Pē nu'a ra hmiqūi hīmbi badi xanho'a te rá pāhā rá hmu, da 'yøtyø cosa ní n'yup'ua ngue di 'bēi, ts'atho da ma m'mēi, porque hīngui padi te øt'e. Nu te'o bi badi xanho ra hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nu te'o man'na xangu ra hya mafāti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja ra sui.

⁴⁹ Nugā ra sibi dá ēhē ga ucā ua ja ra ximhāi. Dí nnegā ngue di nzø na ra sibi na. ⁵⁰ Xquet'a ja ngue ga thocā n'na ra n'ua, pē dí xønni ngue di nja. ⁵¹ ¿Ua guí ēmhma ngue dá ēcā ua ja ra ximhāi ngue hīn tema n'ua guí sāhū? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque di nja ra sui. ⁵² Porque ra pa di ma

p'uya, cut'a nja'i 'dat'a rā ngu di 'bui, gā di nsui. Hyu nc'ei di nsuhami'u yo nc'ei di εc'εigui. Ogue yo nc'ei di nsuhami'u hyu nc'ei di εc'εigui. ⁵³ Nu rā papá hinda nu manho rá ts'ant'u di εc'εigui. Nu rā ts'ant'u hinda nu manho rá papá di εc'εigui. Nu rā mamá hinda nu manho rá t'ixu di εc'εigui. Nu rā t'ixu hinda nu manho rá mamá di εc'εigui. Nu rā cá hinda nu manho rá ts'ihuε di εc'εigui. Nu rā ts'ihuε hinda nu manho rá cá di εc'εigui.

Ija yø hmεya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna rā Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø gá nuhε ngue bá nangyø 'bogui, guí εmhmu p'uya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁵ Nu'mø 'yo rā ndahi ni 'yε'a sur, guí εmhmu p'uya: “Xta mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Ena xø gā guí pahmu p'u gni bεmhmu, pε hin'na. Nu'ahε guí pahmu te nne da manna tiempo 'mø guí hanthε yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rā häi guí pahmu te di nja'mø 'yo rā ndahi. ¿Hanja ya'mø ngue hingui pahmu te ga mbøn'a te gāma hya guí nuhε yø pa dí 'bεhmu ya?

Dami ja ndummi gui nhojpaui ni nsuiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hingui haçsehu rā güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahε, nu'a di yap'ahε dami nhojpaui p'u ja rā 'yu, n'namhma ngue hinda dá'ahε p'u ja rā ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndá'ahε p'u ja rā ts'ut'abi, rā ts'ut'abi di dá'ahε

rā policia. Rā policia p'uya, da zixahε fādi. ⁵⁹ Dí xi'ahε ngue nup'u ja rā fādi, ya hinda zā guá pønthohε p'u, guá pømhmu asta gue'mø guá jut'i gātho rā mεnyu da ts'an'nahε.

13

Jatho ngue da thep'u ra nts'o.

¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi guat'i 'da yø ja'i p'u 'bāhra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmεngu Galilea. 'Nε ja xi thop'u ha thohyø zu'ε nu'u tho ngue rā 'bøt'e. ² Rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a te rā n'u bi thohya yø mmεngu Galilea bi tho, çua guí εmhmu ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmεnguhε? ³ Dí xi'ahε ngue hin'na. Nu'mø hingui hyεhmu p'u rā nts'o gni 'yohε, xquet'a 'nε'ahε 'da gdi m'mεhmu'u. ⁴ Xi'u 'de'ma hyato nja'i bi hyo rā torre Siloé 'mø mi dāgui, çua guí εmhmu ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gātho mi'da yø mmεngu Jerusalén? ⁵ Nugā dí xi'ahε ngue hin'na. Nu'mø hingui hyεhmu p'u rā nts'o gni 'yohε, 'nε'ahε 'da gni m'mεhmu'u.

Rā Jesús bi hiejpa rā hya n'na rā za hingui zudi.

⁶ Bi hyoni te gui hiejpa rā hya bi xihyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na rā n'yohε bi 'yεt'a n'na nza rā igo p'u ja rá häi. Bi ma da nu p'uya ngue'mø zudi. Pε hin tema igo bá tini.

⁷ Bi 'yεmbrá mεfi mī fāhṛa häi p'uya: "Ague n'yø, ya rā hyu jeya dí εhε dí hongä yø ndät'ä ua ja rā za ja ua. Pε hñte dí tñi. Dāmī 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja rā häi", bi 'yεmbi. ⁸ Pε nu'a fāhṛa häi p'uya bi 'yεna: "Ague n'yø, dāmī tø'mrā jeya ja ua ya. Ma gā cunnbagā rā häi 'nε gā poppa rā 'yai. ⁹ Xamhmatho di nzudi ngue gā jap'u. Nu'mø ya hñmbi nzudi, ya gā expuya", bi 'yεmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mī mo'mī.

¹⁰ Man'na rā pa ngue rā ts'äya, mī xännbate p'u ja n'na rā nija rā Jesús. ¹¹ Nup'u ja rā nija, mī 'bup'u n'na rā xisu ngue ya n'ne'mā hyato njeya madi hyenni. Nu'a rā ts'onthi mī n'youi, di japi ngue mo'mī. Hñjam'mø di sä di juanná xutha. ¹² Nu'mø mī nu rā Jesús, bi zonnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ya dā zā rā n'u guí hεmbya.

¹³ Bi japyø 'yε p'u ja rá ya p'uya. Pε 'bexpi zä'a rā ora'a, bi njuanná xutha rā xisu. Nunā p'uya, bi ja mammadi Oja. ¹⁴ Pε nu'a di manda p'u ja rā nija p'uya, bi mbøcue ngue rā ts'äya'a rā pa bi n'øthe rā Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—N'nato mā pa ja ngue di nja rā 'bεfi. Gue'u yø pa guá εhε dā t'øthe'ah'u m'ø. Pε hñga gue'mø rā pa ngue rā ts'äya dā t'øthe'ah'u.

¹⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya gā gue'a guí mmamp'u gnī bεmhmu ya 'mø. Xi'mø

guí si n'na nī ndani, ogue n'na nī burru, ¿ua hñguí xoc'mø rā pa ngue rā ts'äya ngue dā ma dā nsithe? ¹⁶ Xina rā xisu, rá mbom'meto rā Abraham, ya n'ne'mā hyato njeya di unna zithu ngue'a te hεmbi. ¿Ua hñda zā dā t'øthe 'mø rā pa ngue rā ts'äya nā'mø?

¹⁷ Mī manna rā hya nā p'uya, mambi mesta yø sä'u nnu man'u rā Jesús. Pε gā di johya yø ja'i, porque hñjonda zā dā 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hycra hya rā Jesús ngue n'na rá hmudā rā mostasa.

¹⁸ Mī nya rā Jesús, bi 'yεna: —¿Ha di njap'u gdí pahmu ngue ha di nxandyø ja'i dā zo rá 'yε Oja? ¿Tegue gdá hycra rā hya? ¹⁹ Tengutho n'na zihmudā rā mostasa, zitchu 'mø bi thup'u ja rā huahī. Pε di nte asta gue'mø di ndat'o. Xta nhets'i dā gohi, dā 'yøtyø 'bafi yø ts'int's'u p'u ja yø 'yet'o.

Bi nhyejpa rā hya rā hojani i pε rā levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yεnna Jesús: —Nu'a di nxandyø ja'i dā zo rá 'yε Oja, guí nhyejpabi ²¹ rā íxi 'mø bi japi hyu t'eni rā hojani n'na rā xisu, asta gue'mø di ixqui gā rā jani.

Mahyejpi rā hya n'na rā goxthi hñguí uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo rā Jesús nī ma Jerusalén, xännbabi rā hya yø ja'i p'u ja yø hñini thogui.

²³ Bi 'yεmba n'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, ¿ua ziy-ohotho yø ja'i di nyani?

Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

24 —Dami ja ndummai gdi cathu p'u ja ra goxthi hingui uant'i. Porque di xi'ahu ngue xangu to da ne da yat'i, pe hinda za da yat'i. 25 Porque nu'mo bi nangra mmenniigu da notra goxthi, nu'u da go'athi di jatra goxthi, da 'yembi: "Ague gra Hmu, dami xogahe ra goxthi", da 'yembi. Pe da 'yenna Hmu 'mo bi dadi: "Hin'na. Himma amigo'ahu".

26 Da 'yen'u di 'ba'athi p'uya: "Pe 'ne 'dap'u da nsihmehu. Nup'u ja ma hninigähe ja ga xänngahe p'u ni hya". 27 Da 'yenna Hmu 'mo bi dadi: "Ya di xi'ahu ngue himma amigo'ahu. Dami 'uehmu ua di 'bai, porque xants'o te xca 'yothu". 28 Ja di nzonp'u'u di 'ba'athi p'uya, di guxyo ts'i 'mo bi nu ra Abraham, ra Isaac, ra Jacob, co gätho mi'da yo pongahya Oja di 'bap'u di manda Oja. Nu'u di 'ba'athi, da gop'u'u. 29 Porque di bonyo ja'i p'u ni hyahra hyadi, da guerp'u ni bonyadi, norte, 'ne sur di bonyo ja'i da mip'u ja ra mexa ngue di nsihme p'u di manda Oja. 30 A nuyá, 'bu i'da ngue 'befa ua ya, gue'u dani m'met'o p'u'u. 'Bu i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'u dani m'mefa p'u'u.

Bi nzonna Jesús ngue handra hini Jerusalén.

31 Nu'a ra pa'a p'uya, bi zo i'da yo fariseo, bi 'yembra Jesús:

—Dami pongua ni ma, porque nne da hyo'i ra Herodes —bi 'yembi.

32 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Hantho ena da hyaca na ra Herodes. Ni mahä ya ba xihma ngue nuya 'ne nixudi, ga othega yo ja'i n'youi yo ts'onthi. Ga othe yo ja'i hembu 'dama 'dan'yo man'u. Nimanu p'uya, ga juadi te di pefi. 33 Pe jatho ngue ga thogui hapu nna ma. Nixudi 'ne nimanu ga n'yo asta gue'mo ga son'a Jerusalén. Nuua himma juanu ngue da thoga ua, nup'u Jerusalén himma punnbi yo pongahya somp'u, ga i tho.

34 Ague gyo mmenguha Jerusalén, gue'e gui hophu yo pongahya Oja, da gue'u yo mamhya Oja bi 'ben'nahu, ga gui pandothohu. Xangu yo nnidi da ne ngue ga pen'nahu tengutho ra onu 'mo di petyo basi ngue di huits'i conyo zahua, dadi ja'ahu p'u. Pe hingä nehü. 35 A nuyá, da hyc'ahu p'u Oja ya. Di xi'ahu ngue ya hinni mantho gui nnuju, asta gue'mo da 'yehra pa gui 'yemhmu: "Di japra m'menhu Oja ba penhua", gui 'yemhmu.

14

Bi 'yotho n'na ra darquehi ra Jesús.

1 N'na ra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Jesús bi ma da nsihme p'u ja ra ngu n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yo fariseo. Nuya p'uya, fätho te otra Jesús.

2 Nup'u hudi, 'bap'u n'na ra n'yohu ngue neni. 3 Nuna ra Jesús, bi 'yörpa ra nt'anni yo xänbata ngue ra ley 'nehyo fariseo, bi 'yembi:

—¿Ua da zä ngue da t'øthe n'na ra dārquehī 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'nä?

⁴ Nu'ua nzofo himbi dadi. Bi bentra dārquehī ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'embyø fariseo p'uya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihu n'na ra burru ogue n'na ra ndani, da zop'u ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uanguí guá juts'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'u ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'u yø ja'i nzofo.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

⁷ Nu'ua yø ja'i xi ts'ofu, hetho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'u ja ra mexa. Bi 'yembuya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhu ra nthati, 'yogui huanthoha yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihmu p'u. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'uya, nthambenitho da 'yeni: “Damí unna nthuts'i na 'bucua n'yø”. Ya gui pes'ni sä p'uya ngue gni mmip'u ja ra nthuts'i hinga njuani.

¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, damí mip'u ja ra nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zø'a xa nzo'i, da 'yeni p'uya: “De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'ne'u 'dap'u gdi huumu p'u ja ra mexa da nu mansu'i p'uya.

¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a.

Pe nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'u ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Ra Jesús bi 'yembra n'yohu xi zixpu ja rá ngu:

—Nu'mø guí øt'a n'na ra nts'ihme, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'u ni n'yohu, ni xinga gue'u ni meni, ni xinga gue'u ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'á, xquet'a da 'yehra ora da zo'i ngue gui nsihmeui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcá 'yorbuya.

¹³ A nuyá, nu'mø guí øtra nts'ihme, damí zo'u yø hyoya di nsihme, damí zo'u yø do'yé, damí zo'u yø dogua, damí zo'u yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmenthí p'uya, porque hindä zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pe nu'mø ra pa dani bennate yø hoja'i p'uya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bi ma mahyequi ra hya ngue n'na ra dants'ihme di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'u ja ra mexa p'uya, bi 'yøde te mmanna Jesús, bi 'yembi:

—Majuani ngue ra mmenthí di tocabi'a to sihme p'u ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya ra Jesús, bi 'yena:

—N'na ra n'yohu, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihme ngue ra nde. Bi manda p'uya ngue bá ts'ofu xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihme p'uya, bi menhá hmiqui ra mmennigu ngue bá si'u to ya xi ts'ofu. Bi 'yembi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”. ¹⁸ Nu'u bá ts'i p'uya, ena

ngue h̄ingui pongui. Nu'a rá m̄adi bá ts'ofó bi 'yēna: “Ja dá t̄än'a n'na rá häi, jatho ngue ga ma nu ya. Dam̄i punngui, nugä h̄ingui pongui ga mmagä p'ü”.¹⁹ Nu'a man'na p'üya bi 'yēna: “Ja dí t̄än'i c̄ut'a nt'ei yø ndani. Nüya dí nne ga sä ya. Dam̄i punngui, nugä h̄ingui pongui ga mmagä p'ü”.²⁰ Man'na p'üya bi 'yēna: “Ja edadi nthati, janangue h̄inda zä ga mmap'ü”.²¹ Nu'mø mambá pengra h̄imiqui, bi xihrá h̄mu te bá sifi. Bi mbøcue rá h̄mu p'üya. Bi 'yēmbirá h̄imiqui: “Ni ma n'nahmantho p'ü ja rá tai ya, 'nēp'ü ja yø caye ua ja rá h̄nini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'yē, bá si ua yø dogua 'nēhyø xädä”.²² Mambá pengra h̄imiqui p'üya, bi 'yēna: “Ague grá h̄mu, ya dá øt'e te gá 'bējpagui ya. Pē tobe mbonguitho yø nthuts'i”.²³ Bi 'yēnna h̄mu p'üya: “Nüya ni ma mahøn'a p'ü ja yø caye 'nēp'ü ja yø 'yü ya. Bí ja ts'edi ngue da εcua yø ja'i n'namhma ngue da yuhma ngu. ²⁴ Porque dí xi'ah̄u ngue nu'ü yø n'yoh̄u dá zocä m'met'o, ya h̄inda zä da εh̄ε di nsihm̄εua'ü”.

Ja ua rá hyä ja ngue da yøtrá ja'i 'mø nne da dēnna Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'bēfa p'ü ni ma rá Jesús. Bi 'bärbüya, bi 'yēmbi:

²⁶ —Nu te'o tēnngui 'nē zits'ütho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø

basi, ogue yø n'yoh̄u, ogue yø nju, ogue sü dá tho conná ngueque, n̄uná, guehna h̄imma xädigä na. ²⁷ Nu rá ja'i h̄ingui nne dá dēnngui ngue sü dá tho, guehna rá ja'i h̄imma juani má xädigä na. ²⁸ A nu'ah̄u ya, xi'mø to dá ne dá hyø'a n'na rá torre, uangui 'bet'o dá 'yøtrá güenda, dá nu 'mø ngue ja te di ani para ngue dá hyättra 'bēfi, ogue h̄in'na. ²⁹ Porque nu'mø sä di d̄ü'mi, 'nē h̄inda hyät'a m'mēfa, dá denni to dá nu p'üya. ³⁰ Da 'yēna: “Nuna rá n'yoh̄u 'b̄ucua bi d̄ü'mrá 'bēfi, pē h̄ingui sä dá hyät'i”, dá 'yēna. ³¹ Xi'mø ngue n'na rá dast'abi ja ngue dá 'yørpabi rá t̄unhni man'na rá mmidast'abiui, uangui dá mi di 'yomfēni, dá zänni ngue'mø dá zä di j̄ui 'det'a mahuah̄i yø soldado 'mø bá εp'ü 'däte mahuah̄i ngue ne t̄unhni. ³² Pē nu'mø h̄inda zä p'üya, nu'mø tobe yap'ütho bá εhrá ns̄iui, dá mēnna rá hyä rá mm̄inst'abiui p'üya ngue di n̄hojpai. ³³ Gui njath̄u p'üya, ngue gui hyäcju rá güenda, porque rá ja'i ngue t̄ate di ma'a te p̄ets'i, a nugä p'üya, zi ts'ütho di maqui, guehna rá ja'i h̄imma xädigä na.

Bi ma mahyēqui rá hyä ngue'mø bi m'mē'a te ga n'ü rá ü.

³⁴ Conque rá ü, xanho'a. Pē nu'mø ya h̄ingui ü, ya h̄inte di müui. ³⁵ Ni xingra 'yai rá häi dá zä, sinoque dá t'enthō. A nuyá, di nja ni gu ngue gui

'yøhm̄ nā rā hyā dí mmāngä ya.

15

Bi hyecra hya rā Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na rā de'yo.

¹ Gātho yø ngūthāi 'nē'u mī'da yø ja'ī t'ēmbi ngue ja yø ts'oqui bi guarbū 'bāhra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'nēhyø xānnbate ngue rā ley, bi 'yēnā:

—Nūnā rā n'yohū 'būcua, guehya yø ja'ī ja yø ts'oqui nne dī nyāui 'nē 'dap'ū sihmēui nā.

³ Janāngue rā Jesús bi hyeca n'na rā hya bi xifi, bi 'yēmbi:

⁴ —Nū'ahū ya, xi'mø di 'būi to dī si n'na ciento yø de'yo, dā 'ue'a n'na nde'yo p'ūya, uāngui dā zop'ū'ū goho 'dāte mā'de'mā gūto nde'yo p'ū ja rā dapo. Dā ma dā honnā n'na nde'yo xā 'uegue astā gue'mø bá tīni. ⁵ Nū'mø bá tīmp'ūya, dādi johya, dā huxrā xixi, dā ēhe. ⁶ Nū'mø bi zop'ū ja rā ngu, di petyø amigo 'nēhyø besino, dā 'yēmbi: “Bā ēhmū ya, 'da gda johyathohū, porque ya dā tīngā mā de'yo xi m'mēdi”, dā 'yēnā. ⁷ Njarbūtho nā dí xi'ahū ya, ngue'mø bi hyep'ū rā nts'o ga 'yo n'na rā ja'ī ja rá ts'oqui. Man'na rā ndøpāhā bí ja māhēts'ī, hīnda gue'ū goho 'dāte mā'de'mā gūto nja'ī ēnā ngue yø hoja'ī, hīn'yū yø ts'oqui.

Bi ma mahyēqui rā hya ngue rā mēnyū bi m'mēdi.

⁸ Xi n'na rā xisu 'mø cū 'det'a yø mēnyū, di 'bē'a n'na

p'ūya, uāngui di sacra nyot'ī dā gocrā ngu, māhotho di hyoni astā gue'mø bi dīni. ⁹ Nū'mø bi dīmp'ūya, di petyø amigo 'nē mī'da yø besino, dā 'yēmbi: “Ma 'da gdā johyathohū ya, porque dā tīngā mā mēnyū dā 'bedi”, dā 'yēmbi. ¹⁰ Njarbūtho nā rā hyā dí xi'ahū ya, ngue bí ja rā johya p'ū bí 'būhyø anxē Oja ngue n'na rā ja'ī ja rá ts'oqui, dā hyep'ū rā nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyēqui rā hya ngue n'na rā n'yohū di ūntho'a te mā t'ūnni.

¹¹ Mī nyā rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mī si yoho yø ts'ūnt'ū n'na rā n'yohū. ¹² Nūnā rā ts'ūnt'ū cohi bi 'yēmbi papā: “Ague papā, dāmī 'dac'a te mā mmeti di tocagui”, bi 'yēmbi. Nūnā rá papā p'ūya, bi ūnni n'na ngu n'na yø ts'ūnt'ū'a te di tocabi. ¹³ Hīmma ya'atho yø pa p'ūya, nūnā rā ts'ūnt'ū cohi, bi pēti gātho'a te rá mmeti, bi hyats'ī, bi ma mān'na rā hāi yap'ūtho. Ja bi ūmma ūnitho p'ū rá mēnyū p'ūya. ¹⁴ Pē nū'mø mī hyāti gā bi ūnnā mēnyū, nup'ū ja rā hāi 'būi, bi nja n'na rā thūhū. Ya hīn'yū te dā zi p'ūya. ¹⁵ Bi map'ū 'bū'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yānna 'bēfi p'ūya. Nūnā rā n'yohū p'ūya, bi 'bēpi ngue dā mārpa yø ts'ūdi p'ū bí ja rá hāi. ¹⁶ I nne dā za'ū yø jūza sa yø ts'ūdi p'ūya, pē hīnjondī ūnni. ¹⁷ Ya ēmp'ūya: “Nup'ū ja rá ngu mā papāgā, xāngu yø hmīqui dī mper'ū, pē mbonguitho te dā zi. Nūgā p'ūya, dí tūgā rā thūhū ua.

18 Ma ga pengä p'ua bí 'buhma papá ya. Ga embi: Ague papá, ra ts'oqui dá ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá orpabi Oja. 19 Ya hinni 'yup'ua gui 'yēna ngue ni basigui ya. Gui 'yø'ni güenda ngue nugä tengutho'ua ni mēfi guí si, di njarbatho p'ua gdi bēngui, ga embi". 20 Bi hya ra 'yu p'uya bi mengui, i ma rá ngu rá papá.

Nu'mø tobe yap'utho bá ε p'uya, bi hyandrá papá, bi huēqui. Bi ma p'uya ngue di c'at'ui, asta hafi 'nε di unna beso. 21 Nuna ra ts'unt'ua p'uya, bi 'yembrá papá: "Ague papá, ra ts'oqui dá ot'a'i, xquet'a ra ts'oqui dá orpabi Oja. Ya hinni 'yup'ua gui 'yēngui ngue ni basigui ya". 22 Nu'a rá papá p'uya, embyø hmiqiu: "N'nahmantho bá cahmi ra ulu tate xanho, dami hetui. Dami hyurpau n'na ra mfo'yε rá 'yε. Dami unnuiyø 'boxthi da dit'i. 23 Bá siui n'na ra ndani xanoqui ga hohu. Ma ga n'ot'a ngohu, ga nsihmēhu. 24 Porque nuna ma ts'unt'ugä 'bucua, tengutho 'mø xi du na, a nuyá, tengutho 'mø ma'da'yo bi m'mai. Ya xi m'medi, pε mahøndá nuhu ya". Bi mudi bi n'ot'ango p'uya.

25 Mambí 'yo ra 'befi'a rá ts'unt'ua ma dap'uya. Nu'mø ni ma da zøp'ua ja ra ngu'a ra ts'unt'ua mambí 'yo ra 'befi p'uya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'bahyø nēi. 26 Bi zonhna n'na'ua yø hmiqiu p'uya, bi 'yänni te 'be'a ma ngo i ja. 27 Nu'a ra hmiqiu p'uya bi

'yēmbi: "Ni papá'a ot'ango ngue ni n'yohu xa nzøhø. Xa manda ngue xa tho n'na ra ndani ya xi noqui, porque nnu rá ts'unt'ua ngue hinte di ja". 28 Bi mbøcue p'uya, hingu nne da yat'ambo. Bá pønna papá p'uya, bi xifi ngue da yat'ambo. 29 Pε nu'mø mi da p'uya, bi 'yembrá papá: "Ya xa mma yø jeya dí ot'a ni 'befi, nugä hijnam'mø xtá fets'i te guí mma. Pε hijnam'mø xcá 'daca n'na ra zichivo ngue ga nsännigo'be ma amigo. 30 Pε nuyá, nu'mø mi zøhna ni ts'unt'ua bi un'na ni mēnyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndani naya". 31 Nuna rá papá p'uya, bi 'yembrá ts'unt'ua: "Ague ts'unt'ua, nu'i ya 'daua dí 'buhmi. Nu'a te gä dí pēts'ä, gä ni mmeti. 32 Pε nuyá, xanhotho ngue di njaju mpähä, ga øthu ra ngo. Porque nuna ni n'yohu, tengutho 'mø ya xi du na, ma'da'yo ngue bi m'mai. Ya xi m'medi, pε mahøndá nuhu ya".

16

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra hmiqiu di manda yø mēfi.

1 Rā Jesús bi 'yēmbi xädi:

—Mi 'bu'a n'na ra mmēmmeti ngue si n'na ra hmiqiu di mandabi yø mēfi. Nuna ra mmēmmeti p'uya, bi sifi ngue di unnbatho rá mēnyu na rá hmiqiu. 2 Rā mmēmmeti p'uya, bi 'yēmbi: "Ague n'yø, çhanja na ra hya dí øcä si'i? Dami dācra güenda'a

ra 'bɛfi guí ɔt'e, porque ya h̄inn̄i mantho guí mandagui ma h̄miquigä", bi 'yɛmbi. ³ A nuna ra h̄miqui di manda yø mɛfi p'uya, i ɛnsɛ: "¿Teni 'bɛ'a ga ɔt'ä 'mø ya h̄indi 'dacä ra 'bɛfi ma h̄mu ya'mø? Nugä ya h̄ingui sä ga mɛfi. Nu'mø ga haxra limosna, dí pɛs'ma sä. ⁴ A nuyá, ya dí pad̄i te ga ɔtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacrä ts'äya p'u ja yø ngu 'mø bi thaga ma 'bɛfi", i ɛna. ⁵ Bi mudi bi zohn̄i 'da mi'da'u to tuprá h̄mu p'uya. Nuna rá mudi bi zohn̄i, bi 'yɛmbi: "¿Hangu guí tuh̄ma hmugä?" ⁶ Ra n'yoh̄u p'uya bi 'yɛna: "Dí tupa n'na ciento barre ra aceite". Nuna ra h̄miqui p'uya bi 'yɛmbi: "Ja ua ra s̄ucua n'youi ni güenda 'mø. Pɛ dami mi ya, gui 'yør'man'na, gui cuati ngue yote ma'det'a barre guí ndupate", bi 'yɛmbi. ⁷ M'mɛfa p'uya, bi 'yän man'na nc'ɛi, bi 'yɛmbi: "Xi'i, ¿hangu guí tuh̄ma hmugä?" Bi 'yɛn'a ts'o p'uya: "N'na ciento t'eni ra trigo". Bi 'yɛmbuya: "Ja ua ra s̄ucua n'youi ni güenda 'mø. Pɛ dami 'yør'man'na ya, ngue h̄ondi goho 'däte t'eni gui cuati ngue guí ndupate", bi 'yɛmbi. ⁸ Nu'a ra h̄mu, i ɛspa'a ra ts'omɛfi ngue pad̄i ha di japi da hyätyø amigo. Yø ja'i 'b'u'a nximhäi janjuani ga mbadi ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yɛc'ɛi h̄ingui njap'u'u.

⁹ Nugä dí xi'ah̄u, dami usah̄u ra mɛnyu nu'a di usa yø ts'oc'ɛi ua ja ra ximhäi

ngue gdí hyonni amigoh̄u. A nu'mø gá hyä'ni mɛnyuh̄u p'uya, ya di 'bui to di 'da'ah̄u ra ts'äya p'u ha guí m'mah̄mu para zantho.

¹⁰ Nu'a da bømmanho, madague'a ts'atho da ma mafäti, man'natho da bømmanho 'mø da ma mafäti xangu. A nu'a hinda bømmanho, 'nɛ ts'atho da ma mafäti, ma xtangu da ma mafäti, pɛ hinda bømmanho. ¹¹ Xi'mø h̄ingui pømmanhoh̄u 'mø mafäti'ah̄u ra mɛnyu ja ua ja ra ximhäi, ¿te'o guí ɛna di fät'ah̄u'a majuan̄i ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue h̄ingui pømmanhoh̄u 'mø mafäti'ah̄u ra mɛnyu ndan'yo to rá mɛti, ¿te'o guí ɛna di 'da'ah̄u'a ja ngue da zo ni 'yɛh̄u 'mø?

¹³ Hinga n'na ra h̄miqui da zä ngue yoho yø h̄mu di m'mai. A nu'mø ngue yoho yø h̄mu di m'mai, n'na'a di mađi, n'na'a h̄indi mađi. N'na rá h̄mu da 'yørpe te di manda, man'na rá h̄mu hinda 'yørpe te di manda. Gui njath̄u p'uya, h̄ingui sä ngue mbø yoho p'u di ma ni mmaih̄u. Di ma ni mmaih̄u Oja, xindi ma ni mmaih̄u ra mɛnyu.

¹⁴ Nu'u yø fariseo, ngue h̄ondra mɛnyu nne, gä bi 'yøxtho na ra hyä mmanna Jesús. Pɛ thenth'o'a te øde h̄ma. ¹⁵ Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—A nuyá, gui härpah̄u yø dä yø ja'i, porque xøgue ɛna majuan̄i ngue gyø hoja'ih̄u p'u guí nɛqui. Pɛ nuna Oja hinda zä gui hyäth̄u na, i pad̄i te ja mbo ni mmaih̄u na.

Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, hinga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'u yø pa bá m'mahra Xuua, ya mi hmanna ley bi 'yotra Moisés, ya mi hman'a te ra hya bi nxännbate yø pøngahya Oja. Asta gue'u yø pa'u ya, i sihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ha di zo rá 'yε Oja. Gätho yø ja'i di ja ndummwi ngue da zo rá 'yε Oja. ¹⁷ Pε man'na hingui henni ngue da guahra c'amahets'i 'nehra häi, hinda gue'a ngue da t'embj hingui ja ts'edi'a te nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, madague'a ts'atho.

Bi xännba yø ja'i ra Jesús ngue hingui sä da 'yenyø xisu.

¹⁸ Nu'u yø n'yohu di nxummi yø xisu, nu'mø hombi nthatra n'yohu, da me man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohu bi me.

Ra mmεmmeti conna Lázaro, Gä bi du.

¹⁹ Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue ra mmεmmeti. Mi he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, entho øt'ango ngue di yoxni p'u sihmε. ²⁰ Xquet'a mi 'bu'a n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi na ra Lázaro, hup'u ja rá goxthi ra mmεmmeti. ²¹ Nuna ra hyoya na, i nnehma da zi'u yø xemhmε täp'u ja rá mεxa ra mmεmmeti, pε hinda unni. Nu'mø bi thop'u yø fo'yo,

tespabi yø sasi. ²² Pε bi zønna pa bi du na ra Lázaro. Yø anxε Oja p'uya, bi zixpu 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mmεmmeti p'uya, bá t'ägui. ²³ Nu'p'u ja ra nidu sä ra n'u p'uya, bi nhanni, bi hyannbu yap'utho p'uya, ngue bi 'bup'u ra Abraham, 'dap'u 'buhmi ra Lázaro. ²⁴ Ra mmεmmeti bi 'yεna: "Ague ma papá'i Abraham, dami huεgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha conna dehe. Da εhε di pogbagui ma jani. Porque dí sägä ra n'u ua ja yø sibi", bi 'yεna. ²⁵ Ra Abraham bi 'yεmbi: "Ague ts'ant'u'i, dami beni ngue gá m'mammanho mente ra pa gá m'mwi. A nuna ra Lázaro bi zä ra n'u na. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go gui sä ra n'u ya. ²⁶ I ja man'na ra hya ya. Xandønhε ua hapu nná nhyacju. Janangue nu to da ne di map'u, hinda zä da thogui. A nu'u ni gop'u, hinda zä dí 'yεcua'u". ²⁷ Bi 'yenna mmεmmeti p'uya: "Pε dí ä'i ra mate ma papá'i Abraham, ngue gui penhna Lázaro p'u ja rá ngu ma papágä. ²⁸ Porque 'bup'u micut'a ma n'yohu. Da zä da xifi te dí thocä ua, n'namhma hinda εcua ha dí sägä ra n'u 'mø bi du'u". ²⁹ Ra Abraham bi 'yεmbi: "Nuya gui mma, da zä di xä'u yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'u bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yørpa masu'a ra hya hmamp'u". ³⁰ Enna mmεmmeti p'uya: "ahá ma papá'i Abraham, gue'a gui mma. Pε nu'mø da ma n'na

rā ánima dā xifi te ja ua, dā hyep'ʰ rā nts'o gā 'yo'ʰ". ³¹ Rā Abraham bi 'yɛmbi: "Nu'mø hingui t'ɛc'ɛi'a te rā hya bi 'yotra Moisés 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, madague'a di bɛnnate n'na rā ánima da ma dā nyau, xquet'a ngutho hinda 'yɛc'ɛi rā hya dā sifi".

17

Xandøngu rā n'ʰ dā zā to dā japi dā 'yøtra ts'oqui rá mmic'ɛiui.

¹ Rā Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Nu'yá, hīndi 'bedi tema cosa gā 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pɛ Hague ngu rā castigo dā thohra ja'i dā japi dā 'yøtra ts'oqui rá mmic'ɛiui. ² Man'na xanho ngue dā thørbu ja rā jathe di ntharpa n'na rā jūni p'ʰ ja rá 'yuga ngue dā gū'mi, hīnda gue'a ngue dā japi dā 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho ɛc'ɛigui. ³ Dami mfāhmu mamī njahū p'ʰ.

Nu'mø hingui nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'ʰ rā nts'o øt'e, dami punnbi. ⁴ Madague'a nyoto nnidi n'na pa dā 'yøt'a'i'a hingui nnu manho, 'nɛ nyoto nnidi dā 'yɛn'i: "Dami punngui", dā 'yɛn'i, dami punnbi.

Yø xädi rā Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'ɛc'ɛi.

⁵ Bi 'yɛmbyø xädi rā Jesús:

—Ague grā Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue gā ɛc'ɛihe xanho ngue di nja.

⁶ Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'mø di ja zits'ʰ ni nt'ɛc'ɛihū, madague'a dangū

gā nnoho n'na zihmudā rā mostasa, nunū n'na nza rā sicómoro 'bāhnu, dā zā gui 'yɛmphū: "Dami 'uecua gui 'bāi, i m'map'ʰ ja rā jathe", gui 'yɛmphū. Nunā rā za, di map'ʰ gui xihmū.

Nu rā hmiqiu øt'a te rá 'befi ja ngue dā 'yøt'e.

⁷ Nu'ahū ya, xi'mø di 'b'ʰa n'na nc'ɛi ngue di si n'na rá hmiqiu, nu'mø bi zøhra 'befi rā hmiqiu ngue xpā nuafani oque fānde'yo, ɷua dā 'yɛmbrā hmiqiu: "Dami mihya gui nsihmɛ"? ⁸ Uangui hīn'na. Sinoque dā 'yɛmbrā hmiqiu: "Dami hogagui te gā si. Dami nsā gui 'daqui te gā si mɛnte gā nsihmɛgā. Nu'mø dá juategā rā nts'ihmɛ p'ʰya, ja gui nsihmɛ", dā 'yɛmbi. ⁹ ɷUa di ja mammadī rá hmiqiu ngue bi 'yøt'e te bi 'bepi? Conque hīn'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathū p'ʰya, nu'mø gā juadi gā 'yøth'ʰa rā 'befi di 'bep'ahū Oja, gui 'yɛmhmu p'ʰya: "Hīn'yū te dí hnu manhogāhe, porque nu'a rā 'befi bi m'mɛjpahe gā øthe, hønt'a dá øthe'a".

Rā Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nunā rā Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'ʰ ja rā hyodi di ntøt'ui rā häi Samaria'a rā häi Galilea. ¹² Mi zømp'ʰ ja n'na rā hīni p'ʰya, mambá ep'ʰ 'det'a nja'i yø dārquɛhi mi hembra ts'o'ya. Yap'utho bā ɛhyø dārquɛhi 'mø mi hyandi, pɛ 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marp'ʰya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate Jesús, huεgahe, dami 'yøthegahe.

14 Mi hyandyø dārquēhi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nūya dami sømhmə p'ə 'bəhyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'ahə.

Mente ni 'yo yø dārquēhi ngue ni map'ə 'bəhyø mmäcja p'əya, bi zä ra n'ə mi hεmbi n'na ngu n'na. 15 Nu'a n'na nc'ei'ə mi ɥ p'əya, mi nu ngue ya bi zä ra n'ə mi hεmbi, bi mengbəya. Pε janjuanī ngue nts'edi gui ja mammadi Oja.

16 Bi ndantyøhmū p'ə 'bāhra Jesús, asta di sət'ahāi rá hmi ha gui ja mammadi. Nunə ra n'yohə nə, ra mmεngu p'ə ja ra häi Samaria. 17 Bi 'yεnna Jesús:

—¿Uangui 'det'a nja'i bi zä ra n'ə mi hεmbi? ¿Harə 'bə'ə mi gəto ya? 18 Hinjo mman'na xtabá mmenguī ngue di ja mammadi Oja, hinda hønna n'na nc'ei hingra judío bá pengui.

19 Rā Jesús bi 'yεmbra n'yohə mará dārquēhi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'εigui.

Bi manna Jesús ha di njap'ə di nequi ngue di manda ua Oja.

20 Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø da zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yεmbəya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hingra cosa di nequi ngue da hnu'a. 21 Porque hinda zä da 'yεnyø ja'i: “Nūua, ja bí ja ua”, ogue “Nūnə, ja bí ja nə”. Porque

Oja ya di manda ua gui 'bəhmə'a ya.

22 Bi 'yεmbyø xädi p'əya:

—Da 'yεhra pa gui nne gui nnuhə'a ra pa da zøhra N'yohə di 'yε mahets'i, pε hingui nnuhə. 23 Da 'yεn'ahə yø ja'i'a ra pa'a: “Ma nuhə ninguehna”, ogue “Ma nuhə ninguecua”, da 'yεn'ahə. 'Yo sä gui tenhna harə di ma yø ja'i ngue guá honjə. 24 Porque nu'mø bi zønna pa da εhra N'yohə di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i da hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huεi, to bi zä handi, di njarbə. 25 Pε nuyá, jatho ngue 'be ga sägä xangu ra n'ə, ngue hinda nu manhogä yø ja'i 'bəcua ja ra ximhäi. 26 Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'məhra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da εhra N'yohə di 'yε mahets'i ya. 27 Porque nu'a ra pa'a, mi sihmε yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yutra Noé p'ə ja ra barco. Mi nja ra ndate 'ye p'əya, bi juadi gätho yø ja'i. 28 Njarbətho'a te bi nja'mø yø pa mi m'məhra Lot. Mi sihmε yø ja'i, te'o di ntäi, te'o i mpä, te'o tuhyø huahi, mi hønnigu 'da. 29 Pε nu'a ra pa bi sihra Lot ngue bi bømp'ə ja ra hnini Sodoma, bá høhməya yø asufre ngue danzø, bi juadi gätho'ə mi 'bəp'ə ja ra hnini. 30 Mahøndi njarbətho yø ja'i 'mø bá εhra N'yohə di 'yε mahets'i ya.

31 Nu'a ra pa'a, nu ra ja'i

dí tōhma xōts'e rá ngu, 'yo di ɛnā ngue dī ma mbo rá ngu ngue te dā hā, sinoque dā 'dagui. Nu rá ja'í dí 'yo rá 'bɛfi, hīndī ma rá ngu ngue te dā hā, sinoque dā 'dagui n'nahmantho. ³² Dami bɛmhmə'a te bi thohrá xisu rá Lot. ³³ Nu'a te'o nne dī mpommī rá ndate, gue'a dī m'mɛ'a. Pɛ nu'a te'o dā 'yɛnná te conná nguecā, gue'a dī nyan'a.

³⁴ Dí xi'ahə ngue nu'a rá xui'a, yo nc'ɛi di oxpə ja rá t'ots'i. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'ə dī ncəni. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohə 'dap'ə dadi mpɛfi. N'na nc'ɛi dā ts'its'i, n'na nc'ɛi dā gohi.

³⁷ Mī 'yøhyø ja'í nā rá hya nā, ɛnyø ja'í p'uya:

—¿Pɛ hapə dī nja nā rá hya guí mmamp'uya grá hmu?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Nup'ə dí 'bəhyø ja'í nī 'yup'ə dā thaspa rá güenda, ja dī njap'ə rá castigo.

18

Bi hyɛcra hya rá Jesús ngue n'na rá 'danxu mī n'ást'abi.

¹ Bi hyɛcra hya bi xihyø ja'í rá Jesús. Bi xännbā yø ja'í ngue jatho zant'a dā mat'Oja, hīnha di gohyø mməi. ² Bi 'yɛmbuya:

—Nup'ə ja n'na rá hnīni, mī 'bɛp'ə n'na rá ts'ət'abi ngue hīnguī sū rá mmic'ɛiui, nī xīngā gue Oja di sū. ³ Nu'a rá hnīni'a p'uya, xquet'a mī 'bɛp'ə n'na rá 'danxu ngue

njandyatho pap'ə 'bəhra ts'ət'abi ngue əpra ts'ət'abi rá nsəiui. ⁴ Nūnā rá ts'ət'abi, bī ma njammī pa ngue hīnguī ørpa masu nā rá 'danxu. Pɛ m'mɛfa p'uya, bi 'yɛnā: “Nugā hīndī sugā Oja, nī xīngā guehma mmic'ɛi'be dí sū. ⁵ A nuyá, para ngue hīnnī mantho di xunanyagā ua nā rá 'dansu, ma gā ørpa rá ts'ət'abi, n'namhma ngue ya hīnnī mantho dā ɛhɛ di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yɛnnā Jesús:

—Guehna rá hya bī manna ts'ət'abi ngue rá ts'oc'ɛi naya.

⁷ Xi Oja ya, ¿ua hīnda 'yørpabi rá ts'ət'abi ya yø ja'í xa huanhni, i nzofa rá pa rá xui? Xi'mø bi zofa, ¿ua hīngā 'be xta mäts'i? ⁸ Dí xi'ahə ngue n'na zihmantho dā mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohə di 'yɛ mahɛts'i, ¿ua dā dīnyø ja'í di ɛc'ɛi ua ja rá ximhäi?

Yoho yø n'yohə bī ma rá mhmat'Oja p'ə ja rá nija.

⁹ Mahømbi hyɛj man'na rá hya bi xihyø ja'í rá Jesús, porque 'bəhyø ja'í ɛnā ngue man'na xanho ngue mī'da yø mmic'ɛiui. Bi 'yɛmbyø ja'í p'uya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohə bī ma bá mat'Oja p'ə ja rá nija. Nu'a n'na nc'ɛi, rá fariseo'a. Nu'a man'na nc'ɛi p'uya, rá nguθhäi'a. ¹¹ Nu'a rá fariseo 'bāi ha gā mmat'Oja, i ɛnā: “Ma Oja'í, dadi ja mammadi'í ngue nugā hīndī øt'ā tengutho ør'mi'da yø ja'í ngue yø bɛ, yø ts'oc'ɛi, yø 'yots'om'mäi. Nī xīngā gue'a

te ø'nā rā ngūthāi 'bācua dí øt'ä. ¹² Nūgā nyondī n'na semana dí øt'ä mā mmāi. Nu'a te dí tahā, dí hacra diezmo dadi unī", bi 'yēnā. ¹³ Pē nu'a rā ngūthāi p'ūya, yap'ūtho bá m'māi. Nī xīngā gue'a dī nnøsmāya, sinoque mēnte pūnnā tīya mēnte ēnā: "Mā Ojā'i, damī huēgagūi. Nūgā ja mā ts'oqui", bi 'yēnā. ¹⁴ Dí xi'āhū, ngue nu'a rā ngūthāi bá ēhrā ngu, pē ya bi hojpabī Ojā. A nūnā man'na p'ūya, hīn'nā nā. Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mānsu, gue'a man'na ts'ūtho hnu mānsu'a. Pē nu'a øt'e ngue hīngūi hnu mānsu p'ū gā mbēnī, gue'a man'natho hnu mānsu'a.

Rā Jesús bi xi Ojā ngue di japyø basī.

¹⁵ Bi zixyø basī yø ja'i p'ū 'būhrā Jesús. I nnepyø ja'i ngue dā dospa yø ya yø basī, 'nē dā xi Ojā ngue di japyø basī. Pē nu'mø mī nu ya yø xādi rā Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basī. ¹⁶ Pē nūnā rā Jesús bi zonhyø basī, bi 'yēmbī:

—Damī hyēhmū yø basī dā thocua dí 'būi. Porque tengūtho yø ja'i ya o rá 'yē Ojā, xquet'a njarbūtho ya yø basī ya. ¹⁷ Majuanī dí xi'āhū ngue n'na rā ja'i hīngā 'yøde tengūtho n'na rā basī ngue rā 'yøde, hīndā zā dā zo rá 'yē Ojā.

Rā mmēm̄meti hīmbī ne dā 'yøt'e te bi xīhrā Jesús.

¹⁸ Nūnā n'na rā n'yohū 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpa rā nt'änni rā Jesús. Bi 'yēmbī:

—Ague grā hoga xānnbate, ¿te 'be'a ja ngue gā øt'e n'namhmā ngue Ojā di 'dacra 'da'yo te para zāntho? —bi 'yēmbī.

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbī:

—¿Ua guí padī te guí mmāya, ngue guí ēngūi xānhogā? Porque hønse Ojā xānho. ²⁰ Ua hīngūi padī hanja'ū yø hyā dī mānda Ojā ngue ēnā: "Yo grā 'yots'om'māi. 'Yo grā hyote. 'Yo grā bē. 'Yo to guí sānnbā rā fehñī. Damī su nī papá, damī su nī mamá" —bi 'yēmbī.

²¹ Nu'a rā n'yohū p'ūya, bi 'yēnā:

—Nūya yø hyā guí xīcya, ya gā xtā øt'e astā gue'mø marā ngūēgui.

²² Nūnā rā hyā bi māmp'ūya, mī 'yøhrā Jesús, bi 'yēmbī:

—Dī 'behman'na rā hyā ja ngue guí 'yøt'e. Damī pā te gā guí pets'i, guí unnā mēnyu yø hyoya. Nu'mø gā 'yøt'āya, ya bí ja nī mmēti māhēts'i p'ūya. Bá ē p'ūya, gā mmēp'ū nnā magā —bi 'yēmbī.

²³ Nūnā rā n'yohū, nu'mø mī 'yøhnā rā hyā sifi, māmbi dūdrā mmāi, porque marā ndømmēm̄meti.

Bi mānā Jesús ngue Ojā, hīnte hēmbī.

²⁴ Mī nu rā Jesús ngue bi dū rá mmāi rā mmēm̄meti, bi 'yēmbī yø xādi p'ūya:

—Xāndøn hēnnītho ha dī n'ūnyø mmēm̄meti ngue dā

zo rá 'yε Oja. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, h̄injam'mø da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pε man'na xandøn h̄ennitho ngue n'na ra mm̄mm̄eti di n'un̄i da zo rá 'yε Oja.

²⁶ M̄i 'yøhyø xādi nā ra hya bi man̄a Jesús, di n'yεmbi:

—Rá n̄εgui ya h̄injonni ja'i da zā di nyanná te ya'mø —di n'yεmbi.

²⁷ Rā Jesús bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zā te da 'yøt'e. Pε Oja, h̄inte h̄embj.

Bi man̄a Jesús ngue di to-cabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nunā ra Beđu bi 'yεmbi:

—Nugāhe, ya xtá sohme p'u te gā dí p̄eshe ngue dí t̄en'nahe.

²⁹ M̄i dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'ah̄u, ngue nu to gā xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá n'ēhrá mamá, xpá nzohyø n'yoh̄u, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø bas̄i, ngue ørpa rá 'b̄efi Oja, ³⁰ pε m̄ente 'b̄ucua ja ra ximh̄ai ra ja'i, nu'a gā ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dini. Rā pa di 'yεp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahombi man̄a Jesús ngue da tho, pε bi mā ngue di b̄ennate.

³¹ Bi zica n'nanni'u 'dε'ma yoho yø xādi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nu'p'u, ja dan̄i njap'u'a te gā bi 'yotyø

pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yoh̄u bí 'yε mah̄ets'i.

³² Di ndäpyø ts'oc'ei, ngue da n'yεmmahya, da zui, da zots'i.

³³ Di un̄i, m'm̄efa p'uya, da hyo. Pε rá hyu pa di b̄ennate.

³⁴ Nu'u yø xādi h̄imb̄i dini hanja nā ra hya xifi. 'Be ximb̄i n'yo yø mm̄ai'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanh̄ennitho ha di fadi.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xādä.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hn̄ini Jericó ra Jesús, m̄i hup'u ja ra 'yu n'na ra xādä ngue äpra m̄enyu yø ja'i thop'u. ³⁶ M̄i 'yøde ngue thogui xangu yø ja'i, nu'a ra xādä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'i. ³⁷ Bi si p'uya, ngue nunā ja ngue da thop'u hudi, guehna ra Jesús ra mm̄engu Nazaret. ³⁸ Bi mahra mafi p'uya, bi 'yεmbi:

—Dam̄i huεgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yεmbi.

³⁹ Nu'u yø ja'i ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue h̄indi m̄m̄afi. Pε ra xādä, εna man'na nts'edi ga mafi, bi 'yεmbi:

—Dam̄i huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bi m'mähra Jesús, bi manda bá ts'i ra xādä. Nu'mø ni ma da zøp'u 'bā p'uya, bi 'yεmbi:

⁴¹ —¿Te guí nne di nja'i?

Rā xādä p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá Hmu, dí nne ngue di nzø mā dā.

⁴² Rā Jesús bi 'yεmbrā xādä:

—Dī nzø nī dā 'mø. Bi zä'i ya ngue guí εc'εigui ngue jagā rā ts'edi ga øthe'i.

⁴³ Nū'a rā ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dā rā xādā. Bī mēp'u nī ma rā Jesús, pε di ja māmādi Oja. Nūya gātho yø ja'i bī nū te bī nja, gā εspabi Oja.

19

Rā Jesús bī nyai rā Zaqueo.

¹ Mī yarbū ja rā hnīni Jericó rā Jesús, ya nī 'yop'u ja rā hnīni p'uya. ² Nū'a rā hnīni'a, mī 'bāp'u n'na rā n'yohū ngue rā mmēmēti nī hū ngue rā Zaqueo, rá hmu'u to jahra mēnyu njūi. ³ Nūnā rā Zaqueo p'uya, i nne dā nū rā Jesús ngue dā bādi te'o. Pε hīngui sā dā hyannbūya, porque xangu yø ja'i n'youi rā Jesús, 'nε hīngui hets'i. ⁴ I nne ngue dā nū xānho. Bī nti p'uya, nī 'bet'o. Bī nexā n'na rā za ngue rā sicómoro 'bāp'u ja ngue danī nthohrā Jesús. ⁵ Mī thop'u ja rā za tōhrā Zaqueo nā rā Jesús, bī nōs'māya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nūya ja ngue gā nsāyagā p'u ja nī ngu ya.

⁶ Nūnā rā Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nūp'u ja rá ngu, ja bi sāyabi p'u rā Jesús. ⁷ Yø ja'i p'uya, hīmbi nū manho te øtrā Jesús, εmbi ngue guēp'u ja rá ngu rā ja'i ja rá ts'oqui ja sāya p'u. ⁸ Rā Zaqueo p'uya, bī m'māi, bi 'yēmbra Jesús:

—Nūya grā Hmu, nū'a te dī pets'i, ga unnā made yø hyo-oya. Nū'mø 'būi te'o man'na xangu xtā hannbi ngue'a hīnni 'yup'u gā hannbi, pε gā cospabi ngoho parte'a te xtā hannbi —bi 'yēmbi.

⁹ Mī nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Nū rā ora ja p'uya, ya dī nyanna to 'būhra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nēhna rá mbom'meto rā Abraham. ¹⁰ Porque rā N'yohū bí 'yε mahets'i, bi 'yēhε dā hyonyø ja'i xā m'mēdi, ngue dā yanī.

Bi hycra hya rā Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'ūni.

¹¹ Mēnte øxyø ja'i rā hya mmanā Jesús, bi hycra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpū dā zōn'a Jerusalén. Nūp'u gā mbēnyø ja'i p'uya, εmbi ngue 'bexti nēqui'a rā ora'a ngue dī manda ua Oja. ¹² Bi 'yēmbyo ja'i p'uya:

—Mī 'bū'a n'na rā n'yohū ngue mī nnu mānsu yø ja'i. Ya ja ngue dā ma n'na rā hāi yap'ūtho, ja di t'unnbū rá cargo ngue dī ndast'abi p'u ja rá hāi 'būi, dā εhrā ngu p'uya. ¹³ Pε hante ngue dā ma rā n'yohū, bi zonhni 'det'a yø hmiqui. N'na ngu n'na yø hmiqui, bi dāpa n'na rā mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yēmbūya: “Nūnā rā mēnyu dá 'da'ahū ya, dāmi 'yōrpahū rá 'bēfi asta gue'mø dá pengä”. ¹⁴ Pε nūya yø mmēnguhū rā n'yohū, mī nnu mān'u p'uya. Bī mēnyø m'mēnhni ngue dā mamp'u ha bi zōnna n'yohū,

bi 'yεnā: “Hĩndĩ nnegāhe nā rā n'yohū ngue dī ndast'abi dī mandagahe”, bi 'yεnā. ¹⁵ Pε siempre bá t'εts'i ngue bī ndast'abi nā rā n'yohū. Mī zōp'ū ja rá hāi p'ūya, bī mānda bá ts'i'ū yø hmiqūi xi unná mēnyū. I nne da badī hangū xā ndaha n'na ngu n'na. ¹⁶ Nu'a rá mudi bi zōp'ūya, bi 'yεnā: “Nu nī mēnyū gá dāqui, ya jap'ū 'det'a yø mēnyū xā ndaha”. ¹⁷ Ra dast'abi p'ūya, bi 'yεnā: “Ya xanho 'mø, grá hoga mēfi. Madague'a zits'utho bī ma mafāti'i, pε gá pøngmanho. A nuyá, dí εxa'i ya ngue guī mānda 'det'a yø danihni ya”. ¹⁸ Bi zøhman'na p'ūya, bi 'yεnā: “Ague grá hmu, nu'a nī mēnyū gá dāqui, ya jap'ū cat'a yø mēnyū xā ndaha”. ¹⁹ Bi t'embaya: “Nu'i ya, dí εxa'i ngue guī mānda cat'a yø hnini”. ²⁰ Mī zøhman'na p'ūya, bi 'yεnā: “Ague grá hmu, ja ua nī mēnyū gá dāqui. Nugā dá 'uε rā bayu dá pets'i. ²¹ Porque dí su'i ngue guī ya manzaqui, guī ä'a te hīncá taha. Guī xoc'a te hīncá pēfi”. ²² Bi 'yεnna dast'abi p'ūya: “Hīngrá hoga mēfi n'yø. Nu'a rā hyā guī mmanya, gue'a gdá hats'a'i rā güenda'a ya. Porque guī εnguī ngue dí ya manzaquigā. Guī εnguī ngue dí hangā'a te hīnxtá n'ūni, oque dí äcā'a te hīnxtá pēfi. ²³ ¿Hanja ngue hīngá dā mā mēnyugā p'ū ja rā banco, n'namhā ngue nu'mø dá søcua ja mā ngu, xti ndäcā'a

te rá nzābi mā mēnyū?” ²⁴ Bi t'εmp'ū 'bāp'ū p'ūya: “Hyannbauī rā mēnyū nā, n'yø. Damī unui'a hā 'det'a yø mēnyū”. ²⁵ Nu'ū ts'o p'ūya, bi 'yεnā: “Ague grá hmu, pε ya hā 'det'a yø mēnyū nā”. ²⁶ Bi 'yεnna dast'abi p'ūya: “Nugā dí xi'ahū ngue nu'a ya hā xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pε nu'a zits'utho hā, dā thannbabī'a zits'ū hā. ²⁷ A nuyá, nu'ū mā nsuig'ā'be hīnguī nneque xca ndast'abigā, bá siui ua ya. Gā nnugā ha gdi hyohū”.

Ra Jesús bi zōp'ū ja rā hnini Jerusalén.

²⁸ Mī juadi bī manna rā hyā nā, rā Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mī zōmp'ū ja rā nyūni ja rā mbonza ja yø olivos, ja jarbutho rā hnini Betfagé 'nēhra hnini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xādi p'ūya. ³⁰ Bi 'yεmbi:

—Nī mε nū ja rā hnini bī janū ya. Nu'mø gá cat'ui rā hnini, guī timmi p'ū dā nthat'i n'na rā burru mā'da'yotho, hīnjonguī sā. Bá xoqui guā siui ua. ³¹ Nu'mø to dā 'yεn'auī, hanja ngue guī xocui rā burru, guī xihmi p'ūya ngue honnā Hmu.

³² Nu'ū yø xādi p'ūya, bī ma. Nup'ū bi zōmp'ūya, bi dīmp'ū nthat'i rā burru, tengutho xi manna Jesús. ³³ Mī xojp'ūya, nu'ū yø mmēmburru bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue guī xocui rā burru?

³⁴ Bi 'yεmbaya:

—Porque honnā Hmu.

35 Bi ts'ispabi rā burru rā Jesús. Nu'u yø xādi p'uya, bi gaspa rā burru yø tuhu yø ja'i ngue bi nōpa nts'at'i. Bi hyuxrā burru rā Jesús, bi ma. 36 Xangu yø ja'i di tansyø tuhu ngue pōp'u ja rā 'yu ja ngue dā thohrā Jesús. 37 Nu'mø ya xmanguerpū dā zōn'a Jerusalén, ya 'yop'u ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi mahrā hmafi gātho yø xādi p'uya ngue di johya. I espabi Oja ngue yø milagro xi nūrpī øtrā Jesús. 38 Dī n'yēmbi:

—Oja di japrā dast'abi bá 'benhni ngue bi zōcua. Ya bi nhojpau yø ja'i nā Oja bí 'bū mahēts'i. Nuya maguesē nā Oja bí 'bū mahēts'i ya.

39 Bi 'yēn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'uya:

—Ague grā xānnbate, dami hejpa nī xādi. 'Yo dī mmanā rā hya nā.

40 Mī dahrā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dī xi'ahū ngue nu'mø dā ma mahējpi ya yø ja'i escagui ya, dī nyā yø do ja ua ngue dā 'yescagui.

41 Mī zōn'a nenihni rā Jesús, bi hyandra hnini Jerusalén. Bi nzomp'uya, ngue padī te dā tho'a m'mefa yø ja'i 'būp'u ja rā hnini. 42 Bi 'yēmbra mēhnini p'uya:

—Nu rā pa ja p'uya, dī nnehmagā ngue gui pahmū hanja nā rā hya dā 'yøt'ahū rā nho. Pē njot'i nī n'yomfēnihū ya. 43 Dā 'yēhrā pa ngue gui m'mū mman'uhū, dī māt's'a nī nsuihū, mathēt'i rā hnini dā 'yøtyø njudi. Dī nexpū

dī nexyø soldado dā 'yøt'ahū rā tunhni, dā 'yē'ahū made. 44 Dā t'en'ahū hāi p'uya, ngue dā tho yø ja'i 'būcua ja rā hnini. Dā ma nsadi yø ngu. Ngūnā dī nja, porque himbi n'yo nī mmuihū'a rā pa bi zōcua rá m'mēnhni Oja ngue xi'i ha gdi nyamhū —bi 'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'i mī mpāp'u ja rā thinnija.

45 Bī map'u ja rā nija rā Jesús. Gā bi 'yetyø ja'i mī mpāp'u thinnija p'uya. 46 Bī 'yēmbiyø ja'i:

—Nūp'u ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'u rā hyā ngue Oja i ēnā: “Nūnā mā ngūngā, nī hū ngue rā ngūngā mhmat'Oja nā”. Pē nu'ahū, guí øthū ngue ja dī mpēti ua yø bē.

47 N'na pa ngu n'na pa bi xānnbate p'u ja rā nija rā Jesús. Pē nu'u yø hmu yø mmācja p'uya, 'nē'u yø xānnbate ngue rā ley, 'nē'u yø n'yohū dī mānda p'u ja rā hnini, gā honnā forma ha di hyo rā Jesús. 48 Pē hingui tīni ha di japi ngue dī nja'a te mbēni, porque gā 'batyø ja'i ngue øxrā hyā mmanā Jesús.

20

Rā Jesús bi t'änni to bi unna nt'ēdi'a te øt'e.

1 N'na rā pa ya, nūnā rā Jesús bi xānnbā rā hyā yø ja'i p'u ja rā nija, xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyā. Bi zøhyø hmu yø mmācja p'uya, 'nēhyø xānnbate ngue rā ley, bá 'yohū dī mānda p'u ja rā nija. 2 Bi 'yēmbra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te guí øt'e? To bi 'da'i rā nt'ēdī'a te guí øt'e? —bi 'yēmbi.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nugā xquet'a ga øt'ahū n'na rā nt'ānni ya. Pē dami xicjū hanja'a rā hya ga ān'nahū. ⁴ ¿Te'o bi unna nt'ēdī rā Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdī, uague yø ja'itho rá nt'ēdī'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yānni te di dadi. Di n'yēmbi:

—¿Teni 'be'a ga xihmū ya 'mø? Nu'mø ga xihmū ngue Oja bi unna nt'ēdī te bi 'yøtra Xuua, da 'yēnjū p'uya: “Xina rā hya bi manna Xuua conná ngueque, ¿hanja ngue hingá 'yēc'ēihū 'mø?”, da 'yēnjū p'uya. ⁶ A nu'mø ga xihmū ngue yø ja'itho bi unna nt'ēdī te bi 'yøtra Xuua, di hjojthogahū yø ja'i ngue da mandogahū. Porque gā ēc'ēi yø ja'i ngue rá pøngahya Oja na rā Xuua.

⁷ Mī dahyø ja'i p'uya, bi 'yēmbra Jesús:

—Hīndī pacāhe to bi unna nt'ēdī'a te bi 'yøtra Xuua.

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi yø ja'i:

—Ya hingá xicjū nā rā hya dí ān'nahū, ni xinga guēcā ga xi'ahū to di 'dacra nt'ēdī te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyējpa rā hya n'na rā huahī ngue rā jomhmī.

⁹ Nūna rā Jesús, bi hyoni te guí hyējpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yēmbi:

—Mī 'bū'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yøt'a n'na rá nuā'uva. M'mēfa p'uya, bi hyoni to da

gonhui rá huahī, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmēhui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. ¹⁰ Mī zønna pa da thucyø uva p'uya, nūna rā mmēhui bi menhna n'na rá hmiqūi ngue da tū yø uva di tocabi. Pē nu'ū yø mēfi mambi 'bū'ū ja rá huahī, bi unna hmiqūi, bá erbūya. Pē hīnte bi unni. ¹¹ Rā mmēhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqūi p'ū bí ja rá huahī. Pē xquet'a ngūt'atho bá ts'ūi. Bi ma mā'ūni, hīnte bi t'unni. ¹² Rā mmēhui p'uya, mahømbi menhman'na rá hmiqūi. Yø mēfi p'uya, mahømbi antho, bá et'i.

¹³ M'mēfa p'uya, ēnna mmēhui: “¿Teni 'be'a ga øt'ä 'mø? Nūna mā ts'ant'ū dadi mādi, ma ga pēnnbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nūna”, bi 'yēna. ¹⁴ Pē nu'mø mī zømp'ū 'būhyø mēfi nā rá ts'ant'ū rā mmēhui, di n'yēmbi yø mēfi: “Nūna ya, guehna rā ts'ant'ū ja ngue da gohmi rā huahī naya. Ma ga hohū ya, n'namhma ngue ya mā mmetihū rā huahī”, di n'yēmbi. ¹⁵ Bi bēnnbabi rá ts'ant'ū rā mmēhui p'uya, bi gūjmaxøts'e rā huahī, ja bá hop'ū.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'uya, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ahū ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui? ¹⁶ Siempre da ma rā mmēhui, da ho yø mēfi conhui rá huahī. N'nan'yo mī'da yø ja'i di fātrá huahī p'uya.

Nū'mø mī 'yøhyø ja'i nā ra hyā nā p'uya, dī n'yēmbi:

—'Yo da ne Oja ngue da ngu'a dī nja —dī n'yēmbi.

¹⁷ Pε rā Jesús bi hyētyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Te 'bē'a gā mbøn'a ra hyā nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue εnā: “Nūnā rā do hīmbi nū manho yø hyønnigu, guehnā rā do brá 'bēbo p'ua brá fāhrā jado nā”, i εnā. ¹⁸ Nū'mø dā zoxrā ja'i māxøts'e rā do, dā fōhrā ja'i. A nū'mø dā dāhrā do ngue da zoxrā ja'i, dā xēnī.

¹⁹ Nū'u yø hmū yø mmäcja 'nε'u yø xānnbate ngue rā ley, bī ne xti bēntrā Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hyā bi hyēcrā Jesús. Pε hīmbi zā xti bēnt'i, porque supī dī mbøcūe mī'da yø ja'i.

I nnepyø nsuiui rā Jesús ngue dā 'yēmbi hīngui ja ts'edi dī njūtrā mēnyu njui.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bī mēnhnī to dā jūjpatho hāi te gā yā rā Jesús. Nūya bi 'bēnhnī xøgue yā manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue dī nja temā hyā dā dīnnbā rā Jesús ngue hīnda gue'a dā mā, para ngue dā zāp'ua di yāpā m'mēfa.

²¹ Janāngue bi t'ørpā rā nt'änni nā rā hyā ja ua, bi t'ēmbi:

—Ague grā xānnbate, dī pacāhe ngue gā xānho te guī mma, 'nε gā gue'a rā hyā njuantho guī xānnbate. 'Nε hīngui su'a te mbēn'nā'i yø ja'i. Sinoque majuani guī xānnbate'a rā hyā nne Oja

ngue gdā n'yohu. ²² Dami xicje ya, ¿ua xānho ngue dī njūtrā mēnyu āhrā dast'abi, uague hīn'nā? —bi 'yēmbi.

²³ Pε rā Jesús, ya padī te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a rā nt'änni ørpe, bi 'yēmbaya:

—¿Hanja ngue guī sāmhyagahu?

²⁴ Dami 'yurcahu rā mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi nā n'youi rā mēnyu ja ua ya? ¿To rá thūhu nā rā thūhu n'youi nā rā mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mī dahya yāui rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehnā rā dast'abi naya —bi 'yēmbi.

²⁵ Rā Jesús bi 'yēmbi yø ja'i yāui:

—Nū'a ja ngue guī 'yøthū ya, damī unhnū rā mēnyu di tocabi rā dast'abi. Dā gue Oja p'uya, damī unhnū'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

²⁶ Ya hīmbi zā xta ndīnī ha xti gujpa hāi'a rā hyā ānnbaya. Hante gue di 'yøtho'a rā hyā i dāhrā Jesús. Ya hīnte māmī mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mēfa p'uya, bī ma 'da yø saduceo, nūya εmbi ngue hīndī bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

²⁸ —Ague grā xānnbate, nūp'ua ja rā ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ua rā hyā ngue εnā: nū'mø bi dū n'na rā n'yohu, 'nε hīndī m'māhyø basī, nū rá xisu rā ánima dā zogui, nū'a rá n'yohu rā ánima gue'a dī nthatui rā 'danxu'a, n'namhma ngue dī m'māhyø basī tengutho 'mø

xti m'məhyø bāsī rā ánima.
 29 A nuyá, xi'mø di 'b'u'i yoto
 mā'yohəŋ gue edadi ncu ya.
 Nu'a rā n'yohəŋ mā da, di
 nthati. Pε da 'yεhra pa da
 du, 'nε hīndi m'məhyø bāsī.

30 Janangue nu'a rá n'yohəŋ
 rā ánima m'mεfa bi m'məi,
 go di nthatui rā 'danxu'a. Pε
 xquet'a da du rā n'yohəŋ, 'nε
 hīndi m'məhyø bāsī. 31 Nu'a
 rá hyu rá n'yohəŋ p'əya, hōndi
 nthatui rā 'danxu 'mø bi du
 rá n'yohəŋ. Di siguetho di
 nthatra xisu 'mø bi du rá ndø,
 astā gue'mø bi du gā yoto
 mā'yohəŋ. Gā di nthatui rā
 xisu, 'nε gā bi du yø n'yohəŋ.
 Pε hīmbi m'məhyø bāsī. 32 Rá
 nzεgui p'əya, bi du rā xisu.
 33 A nuyá, xi'mø rā pa danī
 bennate yø ánima ya, ¿dana
 gue'a ya yoto mā'yohəŋ rá
 mmeti rā xisu? Porque gā bi
 m'məhmī.

34 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuua ja rā ximhāi, di
 nthatui yø xisu yø n'yohəŋ.

35 Pε nu to di tocabi rā
 mmēnthi gue di ma mahets'i
 'mø bi bennate yø ánima, ya
 hīn danī nthati. 36 Porque
 ya hīnjonda du, da gohi
 tengutho yø anxε. Ya yø
 bāsī Oja, porque da 'yøt'Oja
 gue mā'da'yo hōndi m'məi.

37 Nup'u ja rā hya bi 'yotra
 Moisés, ja di nεqui p'u gue
 di bennate yø ánima. Porque
 nt'ot'i p'u rā hya bi man'Oja
 'mø mī nya p'u bi nzø rā
 ndut'o, gue bi 'yεna: “Guecā
 drá Ojagā gue rā Abraham.
 Drá Ojagā gue rā Isaac.
 Drá Ojagā gue rā Jacob”, bi
 'yεn'Oja. 38 Ja di nεqui p'əya

gue nup'u 'b'u Oja, hīngui tu
 yø te yø ánima. Nup'u 'b'u Oja,
 hīnjongui tu.

39 Bi 'yεn'i'da yø xännbate
 gue rā ley p'əya:

—Majuani'a guí mma, grá
 xännbate —bi 'yεmbi.

40 Pε ya bi zu xti sigue xta
 'yørpə mī'da yø nt'änni p'əya.

*Rā Jesús bi xihyø ja'i gue
 rā Cristo hīngra ja'itho.*

41 Mī nya rā Jesús, bi
 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a rā Cristo bá εx
 Oja gue di ndast'abi, i
 mmanyø ja'i gue da gue'a
 n'na'u yø mbom'mεto rā
 David. Nugā gā xi'ahəŋ

hanja ya, madague'a gue
 rá mbom'mεto rā David, pε
 nuna rā Cristo hīngra ja'itho
 na. 42 Porque rā David,

εnna hya bi 'yørpə ja rā
 Salmo: “Nuna Oja, nu'mø
 mī zojbagui mā Hmu, nguna
 rā hya bi xifi, bi 'yεmbi:
 Damī mīcua ja mā n'yεigā
 ya, 43 astā gue'mø gā øt'e
 gue guí manda gātho'u nī
 nsuiui”, bi 'yεmbi. 44 Ja di
 nεqui p'əya, gue rā David,
 nu'mø nnønna Cristo, nī hutī
 gue rá Hmu. Janangue rā
 Cristo di nεqui gue hīngra
 ja'itho, madague'a gue rá
 mbom'mεto rā David.

*Bi xihyø ja'i rā Jesús gue
 di mfādi xanho, hīnda hyätyø
 xännbate gue rā ley.*

45 Gā bi 'yøhyø ja'i rā hya
 bi manna Jesús gue εmbyø
 xādi:

46 —Damī mfāhmə xanho
 ya, 'yo di hā'ahəŋ yø xännbate
 gue rā ley. 'Yo guí øthu

tengutho ga 'yo'ua. Nuya yø n'yohua ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ua ja ra tai. Nup'ua ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'ua. Nup'ua öt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xanho p'ua da mi. ⁴⁷ Nε tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti, embi ngue di xannbi te pets'i. Nuna ra hya ga ngorpa yø dä yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne da 'yεmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohua. Pe nuyá, guehya mathoguitho ra castigo da thohya ngue gátho mi'da yø ja'i.

21

Ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

¹ Nup'ua ja ra nija, hētho ra Jesús ha ga yutyø mēnyu yø mmεmmeti p'ua ja ra huada cu ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ua ja ra njamēnyu. ³ Bi 'yεnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahua ngue ra zibøhyoya na ra 'danxu bi unna mēnyu ya, pe man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unna, hinda gue'ua yø mēnyu mi'da yø ja'i di uni. ⁴ Porque nuya mi'da yø ja'i, yø mmεmmeti ya, pe gue'a rá mēnyu xa pongui di uni. A nuna ra 'danxu, zits'ua drá mēnyu mi ha. Mi ja ngue xtá nzi rá mēnyu bi uni.

Bi manna Jesús ngue bá ep'ua ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho gui nequi ra nija. Mazihotho gui nequi yø hmi yø do n'youi. Gui nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yεmbi:

⁶ —Ya gui nnuhua te ja ra nija ya. Pe nuna ra nija naya, bá ep'ua ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxadi, hin hapua nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzequi yø pa.

⁷ Bi t'ännbaya, bi t'εmbi:

—Agué grá xännbate, ¿njam'mø di nja ya yø hya gui mmanya, ngue da xotra nija yø ja'i? ¿Tema hmeya di nja'mø ya ni ma da zønna pa di nja'a te gui mmanya?

⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Damí mfähmua xandønho, 'yo gui nne ngue to da hyä'ahua. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, da 'yεmbi. Xquet'a da 'yεna: “Nuya, ya da guehra ora jap'ua da gua'a nximhäi ya”, da 'yεna. Pe 'yo sä gui εc'eiha. ⁹ Nu'mø gá 'yøhmua ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä gui suhua. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pe hinga gue'ua yø hmeya'ua ngue rá nzequi.

¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbaya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi

ngue da 'yørpa rā tūnhni mī'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuani ngue di 'yan'ahāi. Di nja yø thuhū, di nja yø guēhi. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmēya dā nja maya.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue da zā rā n'ū, da ts'ūi.

¹² Pē hante ngue di nja ya yø hyā di xi'ahū ya, da gu'ahū yø ja'i ngue di bent'ahū, di dā'ahū p'ū ja yø nija, da jo'ahū. Di ndā'ahū p'ū 'būhyø dast'abi. Di ja'ahū p'ū yø ja'i ngue guī ēc'ēigahū. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahū, nu'mø ya gdi yahū yø ts'ut'abi, ja gui xihmū p'ū rā hoga 'da'yo hyā p'ūya. ¹⁴ Nu'mø bi ma mā bent'i'ahū, 'yo sā di tū ni mmāih'ā rā hyā ja ngue gui xihmū rā ts'ut'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahū rā hyā, ngue gui padī te gui mmāhmū p'ū 'b'ū di sū'ahū. Hīnjonda zā da dācra hyā ga 'da'ahū. ¹⁶ A nuyá, astā nī papáse di dā'ahū. Nī n'yohūse di dā'ahū. Nī mēnise di dā'ahū, nī amigose di dā'ahū. Pē di m'mū'da da tho'ahū. ¹⁷ Dā zū'ahū yø ja'i ndap'ū bi zā ngue guī ēc'ēigahū. ¹⁸ Pē nī xīngā n'na nī xtahū di m'mēdi. ¹⁹ Nu'mø hīngui hyēgahū, gue'a di n'na'ahū rā 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gā nuhū ngue ya di mās'yø soldado rā hnīni Jerusalén, gui pahmū p'ūya ngue n'na zihmantho da ma majuadi rā hnīni. ²¹ Nu'ū yø mmēngu p'ū ja rā hāi Judea, da 'dagui, di map'ū ja yø xanthø. Nu'ū di 'būp'ū ja rā hnīni Jerusalén, da 'dagui. A

nu'ū di 'yo rā 'bēfi, ya hīndi map'ū ja rā hnīni. ²² Porque ya bi zøhra pa di nja rā castigo. Nu te gā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro, da gue'a rā ora'a ngue di nja'a. ²³ Huēcate yø xisu di hadyø basi'a rā pa'a, ogue di sadyø basi. Porque rā ndate di nja ua ja rā hāi. Rā ndussutho rā castigo da thohyø ja'i. ²⁴ Dā tho yø ja'i conyø juai. Mī'da p'ūya, da ts'ixā fādi, di ma rā fādi ndø yap'ūtho n'nannī yø hāi. 'Nē nu'ū yø ja'i hīngyø judío p'ūya, da nē'ahāi yø mmēngu Jerusalén astā gue'mø da ne Oja di m'mēhyø hyā.

Bi manna Jesús ngue mahōnda ēcua ja rā ximhāi.

²⁵ Di nja yø hmēya p'ū ja rā hyadi, 'nēp'ū ja rā zana, 'nēp'ū ja yø sø. Nūua ja rā ximhāi p'ūya, hīnda badī te da 'yøtyø ja'i 'būp'ū ja yø nación. Di nsu yø ja'i ngue'a gui thonī yø fūnthē di ja rā jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmāi yø ja'i'a te ja ngue di nja ua ja rā ximhāi, astā da güentyø ja'i ngue rā ts'ū. Nu te gā bī ja maya, gā di pādi hapū thogui. ²⁷ Dā thandra N'yohū di 'yē mēhēts'i ngue da n'youi rā gui. Dā hnu ngue maguese, porque mathoguitho ja rā ts'ēdi. ²⁸ Nu'mø ya bi mūdi di nja ya yø hyā ya, damī hyā rā ts'ēdi gui jūxnī yahū, gui hyanthū mayá. Porque ya xma nguerpūtho da ēhni Nyatehū.

Bi nhyējpa rā hyā n'na nza rā igo.

29 Maḥømbi hyej hman'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí nnuhū n'na ra za ra igo, ogue ndana bi zā mā za.

30 Nu'mø ya bi c'ammī ngue bi 'dogui, guí pahmū p'aya ngue ya nī ma di pat'i xanho häi. 31 Ngūnā ra hya ja ngue dī nja ya. Nu'mø gā nuhū ngue ya bī nja ya yø hya dī xi'ahū, damī pahmū ngue ya xma nguepətho dī manda Oja ua ja ra ximhäi. 32 Nūya yø hmēya dī xi'ahū ya, damī pahmū ngue guehya dī nja ya, hante ngue da dū yø ja'i 'buhra pa ja p'aya. 33 Nu te bí ja māya, 'nēcua ja ra häi, hingui zai. Pē nūnā ra hya dī mmangā, ja para zantho nā.

34 Damī mfähmū xanho, 'yo dadī mbentui ra nts'o nī mmāihū. Manma thä'i ngue guī n'itihū, ogue høndra mēnyū guī ja ndummāi ha gdi timhmū. Porque nu'mø bi zønna pa rá nzeGUI, ja guī thambēnihū, ya di jap'ū. 35 Tengutho 'mø te bi zo ra 'dihi, dī njarbətho'a te da thogui gātho yø ja'i 'būi rá ngūnī nximhäi. 36 Gue'a ngue gdi mfähmū xandønho'a. Damī mat'Ojahū hangū ra pa, n'namhma ngue guī mpomhmū ra ndate ja ngue dī nja. Janangue da zā guī sømhmū p'ū di 'buhra N'yohū di 'yē mahēts'i.

37 Nu'mø ra pa, i xännbate p'ū ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'aya, pa bi op'ū bí ja ra nyūnī ja ra mbonza ja yø olivos. 38 Gātho yø ja'i, xudi

xudi pap'ū ja ra nija ngue øxra hya mmanna Jesús.

22

Yø nsuiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

1 Ya mī ts'udra ngo ngue ra pascua, guehna ra pa ts'i ra thuhmē hingui n'youi ra íxi. 2 Nu'ū yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honī ha di hyo ra Jesús. Pē supī dī mbøcūe yø ja'i.

3 Ra zithū p'aya bi yarbū ja rá mmāi ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ēi'ū 'dē'mā yoho yø xādi ra Jesús. 4 Nūnā ra Judas, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmäcja, 'nēhyø n'yohū dī manda p'ū ja ra nija. Bá nhēca hyāui yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. 5 Ra ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīnī ha di zədi. Bi xihna ra Judas ngue di unna mēnyū. 6 Bi nu manho te bi sihna ra Judas ngue di t'unna mēnyū. Bi hyonī ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús, pē da gue'a ra ora ngue 'būse ra Jesús.

Yø xādi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bī nsännigo ngue ra pascua.

7 Ya fuhra ngo guehya yø pa ts'i ra thuhmē hingui n'youi ra íxi. Guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue dī nzibde ngue ra pascua. 8 Nūnā ra Jesús bi 'yētra Bēdu 'nēhra Xuua, bi 'yēmbi:

—Nī mε ya, bī hocui'a te gdā nzibdeh_u, gā nsännigoh_u ngue rā pascua —bi 'yεmbi.

9 Bi 'yεn'u yø xādi p'uya:

—¿Har_u guí nne gā ma hocä'be'a te gā sih_u p'uya?

10 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gā cat'ui mbo rā hnini, guí nthēui n'na rā n'yoh_u nī ma rá ngu, di tū n'na xōni rā dehe. Damī tennui har_u dā zōni. 11 Guí 'yεnui rā mmennigu p'uya: “Rā xānmbate i εnā: ¿Har_u ja rā cuarto gā nzibdehe mā xādi, ja gā sāhe p'u rā ngo ngue rā pascua?” guí 'yεnui. 12 Rā mmennigu p'uya dā 'yut'auī n'na rā dācuarto bī ja maya rā tōcangu. Ja damī hocui p'u'a te ja ngue gdā nzibdeh_u p'uya.

13 Bī ma'u yoho yø xādi mī yaui rā Jesús. Mī zōmp'u ja rā hnini, tengutho rā hyā xī manna Jesús, gue'a bī nja'a. Bi dīnna ngu tengutho xi xifi, ja bī hojpu rā nzibde ngue rā pascua p'uya.

Rā Jesús bi zi rā nzibde ngue rā pascua.

14 Nu'mø mī zōnna ora dī nsihmε p'uya, nūnā rā Jesús, gātho'u 'de'mā yoho yø xādi, gā 'bap'u ja rā mεxa. 15 Rā Jesús bi 'yεnā:

—Hante ngue dā thogui, janjuani ngue sixā mpähā mā mmāi ngue 'daua gā nsihmεh_u nā rā ngo ngue rā pascua. 16 Porque dí xi'ah_u ngue ya hinni mantho gā nsännigoh_u, asta gue'mø dī nja'a te ja ngue dī nja, ya gdi

'bahm_u p'u ha dī mānda Oja p'uya.

17 Bi decra vaso p'uya ngue di ja mammadī Oja. Bi 'yεmbyø xādi p'uya:

—Damī ndarpah_u naya, sih_u 'da'its'u. 18 Porque dí xi'ah_u ngue ya hinni mantho gā sigā rá ngui rā uva, asta gue'mø bi zōnna pa dī mānda Oja ua ja rā ximhäi.

19 M'mefa p'uya, bi hyajman'na rā thuhmε. Mī ja mammadī Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yεmbi:

—Nūnā ya, guehna mā do'yogā naya. Nu'mø gā sih_u yø pa dī map'u naya, gue'a gdī benju'a ngue dādi dā mā do'yo ngue dā dū connā ngue'ah_u.

20 Mī juadi bī nsihmε p'uya, bi decra vaso, bi 'yεnā:

—Nūnā po rā vaso ja ua ya, guehna rā hmεya naya ngue nu'mø dā tū, dī nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque dī mfamma jī connā ngue'ah_u.

21 Nūua ja rā mεxa dī sihmεh_u ya, 'bucua n'na nc'ei ngue jūgatho häi, ya xā hyoni ha di japi ngue di dāgui. 22 Nu rā N'yoh_u bī 'yε mahεts'i ja ngue dā tho. Nu te xpā ts'ännbi ngue dā thogui, dā thomhma'a. Pε hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yoh_u di dāgui.

23 Bī madi dī n'yänni n'na ngu n'na p'uya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Dī ntør'mahya yø xādi rā Jesús ndana ja ngue dī m'met'o.

²⁴ Bī mādi bī njun'mahya yø xādi rā Jesús ngue nne dī m'met'o n'na ngu n'na. ²⁵ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nup'u ja yø nación, i 'būhyø dāst'abi ngue dī mānda p'u ja yø hāi. Nu'a rā ts'ut'abi dī mānda yø jā'i p'uya, i εnyø jā'i ngue xanho te ørpabi rā ts'ut'abi.

²⁶ Pē nu'ahū, 'yo guí nne guí mandathohū yø jā'i. Nu rā jā'i nne ngue xtā nhets'i rá cargo dā mēfi, guehnā rā jā'i jatho ngue dī mpefi dā māxyø mmic'ēiui nā. Nu'a dā ne dī m'met'o ngue gātho yø amigo, guehnā jatho dā gohi ngue nī mēfithohū nā. ²⁷ Porque nuyá, ¿dana gue'a nt'ēmbi mā dāya, gue'a hup'u ja rā mēxa mā dā, ua gue gue'a 'uite mā dā? Uanguí hup'u ja rā mēxa'a mā dā. A nuyá, dí 'bucā ua ha guí 'būhmū ya, pē hīn dādī mandathogā. Sinoque dādī mpefi.

²⁸ A nuyá, gue'ahū xtā n'yohū mēnte yø pa xtā sāgā rā n'u. ²⁹ Mā Papá bá exqui ngue ga mānda gātho yø jā'i. Nugā xquet'a dí exahū ya ngue ³⁰ nup'u dādī mandagā, 'dap'u ga mmihmū p'u ja rā mēxa ga nsihmēhū. Guí mmihmū p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandahū'u 'de'ma yø'būi yø jā'i Israel.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa rā Bēdu.

³¹ Nunā rā Jesús bi 'yēmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nu'a rā zithū, āpra nt'ēdi Oja ngue dā hyoni ha di japi ngue gui hyegahū

p'u. ³² Pē xquet'a dí āpra mate Oja connā ngue'e ngue hīngui 'behni nt'ēc'ēi. Pē nu'i 'mø bī n'yo nī mmūi'a te guí øt'e, dāmī hatra ts'edi nī cū.

³³ Rā Bēdu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, nugā xquet'a dí 'būi mādague'a 'da gdā mē fādi, ogue asta 'dap'u ga tūui —bi 'yēmbi.

³⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra Bēdu:

—Ague Bēdu, nugā dí xi'i, nu'mø tobe hīndī mahra øni, ya xqui cōnga nhỹundī, guí mma ngue hīngui paqui —bi 'yēmbi.

Ya bi zōnna ora da ma mā'uni rā Jesús.

³⁵ Bi 'yānyø xādi rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'mø mā xi'ahū ngue hīnte gui hyaxhū p'u gā mähā, xīngra būxa, nī xīngra njāmēnyū, 'nē hīngui cūx mī'da nī thixfanīhū, ¿ua ja temā cosa gā 'bēhmū?

Bi 'yēmbiyø xādi p'uya:

—Hīn'nā, hīnte bī m'mēdi.

³⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—A nuyá, nu to ja rá būxa, dā gats'i. Dā gaxrá njāmēnyū. Nu to hīn'yū rá juai, dā mā rá pahni ngue dā dān'a n'na rā juai. ³⁷ Porque dí xi'ahū ngue jatho ngue ga thocā'a te nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro ngue enā: “Dā tho tengutho n'na rā ts'oc'ēi”, i enā. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocā, jatho ngue dī njahmā'a.

³⁸ Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmū, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yēnā:
—Co nu'a 'mø —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ua ja ra xēqui ni hu ngue Getsemaní.

39 Nup'ua bí ja ra nyuni mambi o'a m'met'o ra Jesús ja ra mbonza ja yø olivos, ja i map'ua ra Jesús, bi mähä yø xädi. 40 Mi zømp'ua ha ja ngue da zømp'uya, bi 'yēmbiyø xädi:

—Dami mat'Ojahua ya. Nu'mø hingá mat'Ojahua, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthua.

41 Bi thohmits'ua ní nguep'ua ra Jesús. Nup'ua bi zøni, tengū ga yap'ua da zøn'a n'na ra do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmū p'uya ngue da mat'Oja. 42 Bi 'yēnā:

—Ague mā Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pē hingá nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yēnā.

43 Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na ra anxē bí 'yē mahets'i, di hatra ts'edi. 44 Nu'a ga ndär'mā n'ua rá mmäi'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmäi ga mmat'Oja. Nu'ua yø xänthe i ja, i 'yuguí so häi, tengutho 'mø pønna ji p'ua ja n'na ra ts'et'i.

45 Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bi nangui, bi map'ua bí 'bēhyø xädi. Nu'ua yø xädi p'uya, ya mi aha, bi dapra t'aha ngue ra dummai. 46 Bi 'yēmbuya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Dami nangui, guí mmat'Ojahua. Nu'mø hingá mat'Ojahua,

nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthua.

Ya bi mbentra Jesús.

47 Mente yaui yø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'mā yoho yø xädi ra Jesús. Bi guat'ingue bi zengua p'ua 'bähra Jesús, bi zarpa rá hmi p'uya. 48 Nuna ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Judas, con n'na ra beso guí da ra N'yohua bí 'yē mahets'i ya'mø.

49 Yø amigo ra Jesús mi nu te bi nja, bi 'yēmbuya:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga japhua ra juai? —bi 'yēmbi.

50 Bi gaxrá juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zennabai rá 'yēhe ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yēi.

51 Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—Dami hyegui, 'yo gadi japhua —bi 'yēmbi.

Nuna ra Jesús bi därpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. 52 Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nēhyø policia fähra nija, 'nēhyø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra nija, gä ní 'yēhra nzite. Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua guí emhmu ngue drá begä, ngue guí cūhua yø juai 'nē guí cūhua yø za ngue gui benngahua? 53 Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija. Uangui xta nzä ja xqui benngahua p'ua. Pē ya guehna ra ora guí 'yohua naya, ngue nu'mø ra 'bexui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bēdu ngue hinguī padī te'o rā Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i rā Jesús. Bi zixp_u ja rá ngu rā 'bet'o mmäcja. Pē rā Bēdu, nī 'bēfa ya'atho p'_u nī ma yø ja'i nī zi rā Jesús. ⁵⁵ Nup'_u mādē rā dathi, bi t'u'a n'na rā sibi ngue bī mihyø ja'i dī nhat'i. Xquet'a 'nēhrā Bēdu bī mī ngue dī nhat'i. ⁵⁶ Nunā n'na rā xisu ngue rā gūnī p'_u ja rā ngu, mī nū rā Bēdu ngue hup'_u ja rā sibi. Bi za di hētī p'_uya, bi 'yēmbi:

—Nunā rā n'yoh_u 'b_ucua, xquet'a rá n'youi rā Jesús.

⁵⁷ Pē mī dahra Bēdu, bi 'yēnā:

—Hīn'nā cuø, hīndī pacā nā rā n'yoh_u guī mmanya.

⁵⁸ Mī tho man'na ts'ūquits'_u p'_uya, hømbi nū man'na nc'ēi p'_u mī hūhrā Bēdu, bi 'yēmbi:

—Nū'i, xquet'a nī n'youi'_u tenna Jesús.

Mī dahra Bēdu p'_uya, bi 'yēnā:

—Hīn'nā n'yø, hīngā 'nēcā.

⁵⁹ Mī tho hman'na ora m'mēfa p'_uya, man'na nc'ēi ngūt'a bī mā, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue nūnā rā n'yoh_u 'b_ucua, rá n'youi rā Jesús, porque dī nēquī ngue rā mmēngu Galilea nā.

⁶⁰ Mī dahra Bēdu p'_uya, bi 'yēnā:

—Ague n'yø, hīndī pacā tema hya guī nne guī xicya.

Nū'a rā ora'a p'_uya, tobe hīn manī juadi mmanā Bēdu'a te mma, bī mmahra ønī p'_uya. ⁶¹ Bi 'bātra Jesús ngue bi hyannb_u bi hūhrā Bēdu. Rā Bēdu p'_uya, bi

zo rá mmāi nā rā hya xi xihra Jesús ngue xi 'yēmbi: “Tobe hīndī mahra ønī, ya xqui cōngā nhyundī, guī mma ngue hinguī paquī”, xi 'yēmbi. ⁶² Rā Bēdu p'_uya, asta rā zondummāi bi bøn'athi.

Rā Jesús rá n'yemmahya yø ja'i.

⁶³ Nū'_u yø n'yoh_u fāhra Jesús, i thennī 'nē i pē'mī. ⁶⁴ Bi gorpa yø dā connā ulu, bi mē'mī, bi 'yēmbi:

—Damī pahya te'o bī mēp'a'i ya —bi 'yēmbi.

⁶⁵ Xangu mī'da yø hya xifi ngue gā ndennī.

Ya bī 'bup'_u ja rā dajunta rā Jesús.

⁶⁶ Mī nēcāhāi p'_uya, bī mpeti gātho yø n'yoh_u dī manda p'_u ja rā njja, conyø hmu yø mmäcja, conyø xānnbate ngue rā ley. Rā dajunta bī nja, ja bi ts'ixp_u rā Jesús ngue dā t'ørpa rā nt'änni, bi t'ēmbi:

⁶⁷—Damī xicje ya ngue'mø gue'e grā Cristo bá ex Oja ngue dī ndast'abi, ogue hīn'nā. ¿Te guī mmanā rā hya naya?

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nū'mø gā xi'ah_u ngue guēcā, hinguī 'yēc'ēigah_u.

⁶⁸ Nū'mø xīngā øt'ah_u n'na rā nt'änni p'_uya, xquet'a hinguī nne guī mmamhmu'a te gā än'nah_u. 'Nē hinguī nne guī thøgah_u p'_uya. ⁶⁹ Ya nī ma dā zōnnā ora ya, ngue rā N'yoh_u bí 'yē mahēts'i danī mmip'_u ja rá n'yēi Oja nūnā jase rá ts'ēdi.

⁷⁰ Gātho yø ja'i p'_uya bi 'yēmbi:

—¿Ua guí ena ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhmu.

⁷¹ Di n'yembyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'be'a man'na ma tes-tigo ga nneha ya'mø? Ya dá øschu ra hya pønna ne ya.

23

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Gä bi nangyø ja'i p'uya, bi zixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

² Bi mahyø ja'i ngue di yäpra Jesús, enyø ja'i:

—Dí tinnbähe n'na ra hya na ra n'yohu 'bucua, ngue di ts'onnbä yø mmui yø ja'i. I embi ngue hingui ja ngue di unyø ja'i'a ra menyü ähra dast'abi 'be'a Roma. Xquet'a i mma ngue guehna ra Cristo na, i nne da ma ngue n'na ra dast'abi.

³ Ra Pilato bi 'yanna Jesús, bi 'yembi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmana —bi 'yembi.

⁴ Ra Pilato bi 'yembyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbä na ra n'yohu 'bucua —bi 'yembi.

⁵ Pe yø ja'i mahombi 'yena:

—Nuna ra hya xännbate p'ua ja ra häi Judea na, di ts'onyø ja'i na ra hya na. Bi fu'a

Galilea xännbate ra hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixpu 'buhra Herodes ra Jesús.

⁶ Mi 'yøhra Pilato na ra hya mmanyø ja'i, bi 'yännbaya ngue'mø ra mmengu p'ua Galilea na ra Jesús. ⁷ Nu'mø mi xi p'uya ngue ja ra mmengu p'ua, bi mennba na ra Herodes mi ndast'abi p'ua Galilea. Porque ra Herodes, nu'ua yø pa'ua, mi 'bap'ua Jerusalén. ⁸ Ra Herodes, nu'mø mi nu ra Jesús, emmei di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyø ja'i t'embi øtra Jesús. Mi tømí ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e. ⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pe ra Jesús hinte ga ndatho. ¹⁰ Xquet'a 'bap'ua yø hmu yø mmäcja 'nehyø xännbate ngue ra ley. Di yapí hin'yua p'ua rá nzegui. ¹¹ Nuna ra Herodes co 'nehyø soldado xquet'a himbi nu manho ra Jesús. I thentho, bi hetä n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na ra dast'abi. Ra Herodes mahombi menhna Jesús, i map'ua 'buhra Pilato.

¹² Madague'a maði nsahmi m'met'o ra Pilato ra Herodes, pe bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho ra Jesús.

¹³ Nuna ra Pilato bi peti gätho yø hmu yø mmäcja, gätho yø ts'at'abi, gätho mi'da yø ja'i. ¹⁴ Bi 'yembi:

—Ya guá singahu ua na ra n'yohu 'bucua. Guí emhmu ngue di ts'onyø ja'i. Pe ni

hm̄i n̄i dāh̄u hap̄u dī änni, 'n̄ε guí nnuh̄u ngue h̄in tema ts'oqui dī t̄innbabi ngue'a te gn̄i yaph̄u. ¹⁵ N̄i xinga guehra Herodes ngue xtab̄a ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho h̄ombi 'ȳεcua. Ja guí nnuh̄u p'uya ngue h̄in tema hȳa dī n̄εqui para ngue da t'εmbi ja te rángue'a ngue da tho. ¹⁶ Nūgā gā m̄anda ngue da 'bei, p̄ε gā th̄oḡue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue da 'ȳot'e te rá costumbre ja ȳo ja'i, nu'm̄o rá ngo ngue rá pascua, pa math̄oḡue n'na rá ofādi. ¹⁸ Gātho ȳo ja'i p'uya, bi mah̄ra mafi, i εnā:

—Nunā rá Jesús da tho nā. Go dam̄i th̄ohra Barrabás.

¹⁹ P̄ε nunā rá Barrabás, guehna n'na nc'ei m̄i ofādi ngue rá 'ȳot'i sai, 'n̄ε rá hyote p'ua ja rá hn̄ini. ²⁰ Rā Pilato h̄ombi xihȳo ja'i ngue da zā di th̄ohra Jesús. ²¹ P̄ε ȳo ja'i p'uya, man'na nts'edi gā mafi, i εnā:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i rá Jesús.

²² Rá hyu ndi p'uya, bi 'ȳenna Pilato:

—¿P̄ε temā nts'o xa 'ȳo'na p'uya? Nūgā h̄in temā ts'oqui di t̄innbi ngue da t'εmbi da tho. Nūgā gā m̄anda da 'bei, p̄ε gā th̄oḡue.

²³ P̄ε ȳo ja'i h̄ingui sāya ngue mafi, ādi ngue da ma maçuati rá pont'i rá Jesús. Nu'a gā mah̄ȳo ja'i co 'n̄ε'u ȳo h̄mu ȳo mm̄äcja, bi nja'a te ādi. ²⁴ Rā Pilato p'uya bi zānni ngue di nja'a te m̄anȳo ja'i. ²⁵ Bi ma math̄oḡue nā rá Barrabás xi

m̄anȳo ja'i ngue di nth̄oḡue. Guehna xi jot'i ngue rá 'ȳot'i sai n̄εhra hyote nā. Go bi ndā nā rá Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatro pont'i rá Jesús.

²⁶ Nu'm̄o m̄i ts'ixra Jesús ngue da tho, bi nth̄eui p'ua ja rá 'yu n'na rá n'yoh̄u xpi 'ȳehra 'befi n̄i hu ngue rá Simu, rá mm̄engu Cirene. Go bi njapi bi duxra pont'i nā p'uya, ni 'befatho p'ua n̄i ma rá Jesús.

²⁷ P̄ε xangu ȳo ja'i bi d̄enni. I ma'a nts'on̄i ȳo xisu, tu ȳo mm̄ai ngue te da thohra Jesús. ²⁸ P̄ε bi hȳetȳo ja'i rá Jesús, bi 'ȳεmbi:

—Ague gȳo xisu guí 'buh̄mu ua Jerusalén, 'yo guí zomh̄mu conná ngueque. Sinoque dam̄i nzoni ngue conná ngue'ah̄u 'n̄ε conná nguehni basih̄u. ²⁹ Porque da 'ȳehȳo pa guí 'ȳεm̄hm̄: Xanho 'b̄ai te'o h̄injo'o ȳo bas̄i, ogue h̄imbi hȳa ȳo bas̄i, ogue h̄imbi sutate. ³⁰ Ȳo ja'i p'uya da 'ȳembȳo t'oh̄o: “Bá t̄agui, gui soxcahe”. Da 'ȳembȳo nyuni: “Dam̄i cogbahe”, da 'ȳεmbi. ³¹ A nuya ngue h̄inte gadi uph̄u'a gadi um̄hm̄ ya, hague ngu rá n'ua da tho'a ja rá ts'oqui m̄o.

³² Xquet'a n̄i ts'i yoho ȳo ts'oc'ei ngue 'dap'ua da duui rá Jesús. ³³ M̄i zomp'ua ja rá nyuni guí hut̄ȳo ja'i ngue rá Nj̄ayaxh̄mu, ja bi ma maçuati p'ua rá pont'i rá Jesús. 'N̄ε'u yoho ȳo ts'oc'ei bi ma maçuati rá pont'i, n'na rá n'ȳei, n'na rá gaha i gohi. ³⁴ Nu'm̄o emā

cuati rā pont'i rā Jesús, bi 'yēnā:

—Mā Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bācua, porque nūya hinguī padī te øtya —bi 'yēnā.

Yø soldado p'uya bi ma rā taḥa ngue to xta rā taḥa, gue'a dā gaca n'na xequi rá he rā Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bāp'ua p'uya, i hētho. Nu'ua yø judío 'bet'o, i thenthø'u, i ēnā:

—Mī mmanñu rā n'yohu ngue dā yanyø ja'i. Pē dī nyansē ya, ngue'mø majuanī ngue guehnā rá thanhñi Oja nūnā t'ēmbi rā Cristo.

³⁶ Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'ingue bi unna vino xā n'ixi dā zi. ³⁷ Bi t'ēmbaya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyansē ya'mø.

³⁸ Nup'ua ja rá ya rā pont'i, bi t'ot'a n'na rā letrero ngue ēnā: “Nūnā rā n'yohu 'bācua, guehnā rá dast'abi yø judío nā”. Rā letrero p'uya, nt'ot'i connā hya ngue rā griego, rā latín, rā ebreo.

³⁹ Nūnā n'na rā ts'oc'ēi ya cuarbū ja rā pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gue'e grā Cristo, dami nyansē ya'mø. 'Nēcā'be guī nyān'be p'uya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ēi rā ts'oc'ēi bi 'yēmbā amigo dī yahñi:

—Nu'i nī xingui sū Oja, conque ya guī tup'ua ja rā pont'i ya. ⁴¹ Nugūi ja te rángue'a ngue dí sāui rā n'ua, porque di jutui'a te xtá øt'ui. Ya nī 'yup'ua te dí thohmī. Pē nūnā rā n'yohu 'bācua, hñ temā nts'o xā 'yø'nā.

⁴² Bi 'yēn'a m'mēfa p'uya:

—Ague Jesús, nu'mø rā pa guī søhø ngue guī manda ua, guī mbēngui.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'i, nūya ya gā m'māhmi p'ua mahēts'i ya.

Ya bi du rā Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mēdi bi m'mēxui gā rā ximhāi asta hyū nde. ⁴⁵ Rā hyadi bi m'mēxui. Nu'a rā ulu mī zhp'ua ja rā goxthi nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yēn'a n'na rá hmafi rā Jesús, bi 'yēnā:

—Ague mā Papá'i, dādi fāt'a'i mā tegā ya —bi 'yēnā. Høntho bi man'a p'uya, 'bexpi du. ⁴⁷ N'na rā capita ngue rā mmēngu Roma bi nū te bi nja, bi 'yēspabi Oja p'uya, bi 'yēnā:

—Majuani ngue nūnā rā n'yohu 'bācua, hñ'yua rá ts'oqui nā.

⁴⁸ Gā bi nū yø ja'i mī 'bāp'ua te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pē pūtyø tiya ngue tū yø mmaī. ⁴⁹ Gāthø'u yø mpadiui rā Jesús, conyø xisu bá nēxa Galilea ngue tēnni ha nī ma, yap'atho bi 'bāi, gā hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'āgui rā Jesús.

⁵⁰ Mī 'bā'a n'na rā hoga n'yohu nī hu ngue rā José, mī øt'e te gā mmāmp'ua ja rā ley, rā mmēngu p'ua ja rā hñini Arimatea ja rā hāi Judea. 'Nēhnā dī manda p'ua ja rā nija nā. ⁵¹ Xquet'a 'nēhnā mī tø'mi ngue dī manda ua Oja. Janāngue hinguī 'bāi

ngue rā acuerto'a te rā hya bi ts'ännbū ha bī mpēti yō ja'i. ⁵² Nūnā rā n'yohū nā, bī ma bá nyāui rā Pilato, bi 'yāpra nt'ēdī ngue dā hyajpū ja rā pont'i rā Jesús. ⁵³ Mī hyajpū ja rā pont'i p'uya, bi 'uennbābī rá do'yo rā Jesús co n'na rā sávana ngue rā hoga ulu. Bi hyaxpū ja rā panteón xī ma nt'a'mī p'ū bī ja n'na rā 'bido ngue bá āgui. Nūnā rā panteón, hīnjongui o. ⁵⁴ Nde mbēhī'a rā pa'a, ya dā yātra pa ngue rā ts'āya.

⁵⁵ Nū'ū yō xisu bá nēxa Galilea ngue bá n'youi rā Jesús, bī ma bá nū rā n'yāgui. Bī nū ha bi t'āgui. ⁵⁶ Mī zōp'ū ja rā ngu ya yō xisu, bi hocyō 'yēthī māzihotho gā yānī ngue dā goxrā ánima. Bī nsāya'a rā pa ngue rā ts'āya p'uya, porque gue'a dī mānda rá ley Ojā'a.

24

Ya bi bēnnāte rā Jesús.

¹ Mī hyaxā rā pa ndomingo, zi xūdītho bī ma mahōn'a yō xisu p'ū bī o rā Jesús. Bi hyaxyō 'yēthī xi hoqui. Bī mähā mī'da yō xisu. ² Mī zōmp'uya, bi dīnī ngue ya n'nannī 'bēnnā do mī nnōpā nju'mī rā panteón. ³ Bi yāt'ambo p'uya, pē ya hīmbī dīmp'ū rā Jesús. ⁴ Bī nsū p'uya, hīngui padī te dā 'yōt'e. Mī nū p'uya, 'bāp'ū yoho yō anxē di yoxnī yō he. ⁵ I hēmtho hāi'ū yō xisu ngue ēmmēi sū. Yō anxē p'uya, bi 'yēmbī:

—¿Hanja ngue guí homhmu ua mant'āgui'a ya 'būi? ⁶ Ya hīnjo'o ua, ya xā bēnnāte. Dāmī bēmmū rā hyā bi xi'ahū 'mō tobe mambi 'būta Galilea. ⁷ Conque bī mā ngue rā N'yohū bī 'yē mahēts'i, mī ja ngue dā ma madāpi yō ja'i ja yō ts'oqui ngue di cuatā pont'i. Rā hyū pa p'uya, di bēnnāte.

⁸ Nū'ū yō xisu p'uya, bi zo yō mmūi nā rā hyā xi mān'a m'mēt'o rā Jesús. ⁹ Nūya yō xisu 'mō mambā pengbū ja rā panteón, nū'a te bá nū, bi xi'ū 'de'mā'da nc'ēi yō xādi rā Jesús. Bi xifi gātho mī'da yō ja'i. ¹⁰ Nūya yō xisu bi hyāspābī rā hyā ya yō xādi rā Jesús, guehnā rā Maya Magdalena, 'nēhrā Juana, 'nēhrā Maya rá mamá rā Jacobo, 'nē hmī'da yō xisu p'uya. ¹¹ Pē nūya bi thāspa rā hyā p'uya, hīngui ēc'ēitho te mmanya yō xisu. Sinoque ēntho: “Hantho loco ya yō xisu”, gue ēmma ēntho.

¹² Pē rā Bedu bi bōn'āthi, bī ma n'nahmantho p'ū bī ja rā panteón. Mī zōmp'uya, bi hyēt'ambo. Bī nū ngue ya n'nannī 'bōnnā ulu mant'ē rā Jesús. Bī mengbū ha sāya p'uya, pē di 'yōtho hanja'a te xi nja.

Bī ntīmī p'ū ja rā 'yū yoho yō xādi rā Jesús ngue mānī map'ū ja rā hnīnī Emaús.

¹³ Nū'a rā pa'a p'uya, yoho yō xādi rā Jesús mānī map'ū ja rā hnīnī Emaús. Nūnā rā hnīnī nā, dī nsocui Jerusalén como 'de'mā'da kilómetro.

14 Mente 'yo, mente di c'a'a te xi nja. 15 Nunā rā Jesús mī zā mī zādi, ya 'dap'ua nī n'yo. 16 Madague'a ngue hēti, pē ēnā te corpatho yō dā ngue hīndā badī te'o nā rā Jesús. 17 Rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'be'a mā hyā gadi nxihmī mente guí 'youi ua ja rā 'yu n'yō? Nup'ua nnā bēngā, ēnā gue tū nī mmūiui.

18 Nunā n'na nc'ēi nī hu ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yō ja'i bá 'yo Jerusalén, gā padī te bī nja mantennī pa. 'Nē go gui 'yēnā ngue hīngui pahya.

19 Mī dahra Jesús, bi 'yēmp'ua yaui:

—¿Tema hyā n'yō?

Nū'ua ts'o p'ūya, bi 'yēnā:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohū ngue rá pōngahya Oja, dī nēqui ngue ja rá ts'edi ngue bi 'yōtyō milagro, 'nē ja rá ts'edi ngue rā hyā bī mā. Porque bī nū manho Oja te bi 'yōt'e, dā guehyō ja'i bī nū manho te bi 'yōt'e. 20 Dī mmāngā'be ngue nū'ua yō hmū yō mmācja, dā gue'ua mā hmūhū dī mānda p'ua ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpū ja rā ts'ut'abi, ja bá ts'ānnbū ngue dā dup'ua ja rā pont'i. 21 Pē nūgāhe nmi ēngāhe ngue nunā rā n'yohū nā, guehna xta nyanyō judío nā. A nuyá, ya māngunde bī nja nā rā hyā dī xi'a'be ya. 22 Nū'ua 'da yō xisu 'da'igu mā nt'ēc'ēihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxuditho p'ua

mambí o rā ánima. 23 Pē ya hīnjonxpā ndīni ngue di op'ua. Xpā mmēngbūya, xā xicje ngue xi nū yō anxē. A nū'ua yō anxē p'ūya, i mmā ngue ya 'bāhna rā Jesús. 24 'Bexque'a p'ūya, nū'ua 'da mā n'yohe xā mmāp'ua mambí o rā ánima, pē xā ndīni tengutho rā hyā xā mmānyō xisu. Pē rā Jesús ya hīnxā hnū nā 'nā.

25 Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hīngui ts'ua di 'yo nī mmūih'ua te rā hyā i ja? ¿Ua hīnjam'mō guí øhmū para ngue gui 'yēc'ēih'ua te gā rā hyā bī manyō pōngahya Oja? 26 ¿Ua hīngui pahmū ngue rā Cristo mī ja ngue dā zā rā n'ua hante ngue dī ndast'abi ngue dī mānda ua?

27 Ya bi dū'mī bi xifi gātho'ua yō hyā nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue'a te gui c'a rā Jesús. Bi dūnnbābī'a te mmāmp'ua ja yō libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yō hyā te gā nt'ot'i p'ua ja yō libro bi 'yotyō pōngahya Oja.

28 Nū'mō mī zōmp'ua ja rā hnīni māni mā p'ūya, rā Jesús bi 'yōt'e ngue ēnā xō nne dā thogui. 29 Pē nū'ua yō n'yohū p'ūya, bi japi ngue dī nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahū. Guí nnu ngue ya bī nde. Ya nī mā dā dahra nxui.

Bi yut'ambo rā ngu rā Jesús ngue dī nsāya. 30 Mī mīp'ua ja rā mēxa p'ūya ngue dī nsihmē. Bi hyācra thūhmē, bi ja māmādi Oja. Bi xēmp'ūya, bi un'nū hup'ua ja rā mēxa. 31 Nū'a rā ora'a p'ūya, bi xohyō n'yomfēni

ngue bi badi te'o. Pε 'bexpi m'mεrpatho rā Jesús. ³² Di n'yεmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pε uangui hurca mā mmāiui mente darā yahū gā rā 'yū, 'nε bi xicui tema hya nt'ot'i p'ua ja rā Maça Libro.

³³ Ya hinte mambi dō'mi. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi dini ngue ya xi mpeti'ū 'de'mā'da yō xādi rā Jesús co 'nε'ū mī'da yō n'yohū.

³⁴ A nuya xi mpeti p'uya, bi 'yεmbya ja bi zōhō:

—Majuani xā bennate rā Hmū n'yō. Ya xā nnu rā Bedu.

³⁵ A nuya ja bi zō p'uya, xquet'a bi mā te xi thop'ua ja rā 'yū. Bi mā ngue hingui padī te'o nā rā Jesús mente yaui, bi badi, ja gue'mō mī xenna thūhmε.

Ya bi zōmp'ū 'būhyō xādi rā Jesús.

³⁶ Mente tobe di yahniho'ū yo nc'ei, ngue mma te xi nu, mī dambeni p'uya, ya 'bār'ū māde rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yεmbi:

—Dā hyū nī mmāihū ya —bi 'yεmbi.

³⁷ A nu'ū yō xādi p'uya, di fetyō mmāi ngue sū. I εnā ngue rā 'yō'a hεti. ³⁸ Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue guí sūhū? ¿Hanja ngue guí εmhū ngue himma juani dí 'bucā ua?

³⁹ Dami nurcahū mā 'yε 'nεhma gua. Guí nnuhū ngue xquecthocā. Dami thānjū n'namhma guí nnuhū ngue guecā. A nu'a rā 'yō, rā ndahitho'a, hin'yū rā do'yo'a.

Pε nugā guí nnuhū ngue drā ja'i.

⁴⁰ Mī juadi bi xi'a ngu'a p'uya, bi 'yutyō 'yε 'nεhyō gua ha bi mε yō clavo. ⁴¹ Pε nu'ū yō xādi hinga ε'εc'ei xanho, ngue'a guí johya 'nε εnā sudyō n'yomfēni. Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua hingui ts'ū ua te gā sigā ts'ū? —bi 'yεmbi.

⁴² Bi unna n'na xequi rā hua ngue nthaxi p'uya, 'nε bi unna n'na mhme rā t'afi t'asa.

⁴³ Bi hyamp'uya, yō hmī yō dā yō xādi p'ua ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yεmbūya:

—Nunā te dá thocā ya, guehna rā hya ya xtā xi'ahū m'met'o nā. Ya xtā xi'ahū ngue mī jatho di nja'a te nt'ot'i p'ua ja rā Maça Libro. Porque rā Moisés co 'nε'ū mī'da yō pōngahya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, xquet'a ngu'a mmamp'ua ja yō Salmo.

⁴⁵ Bi xojpa yō n'yomfēni p'uya, ngue dā dini te mmamp'ua ja rā Maça Libro.

⁴⁶ Bi 'yεmbūya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue dā tho. Rā hyū pa p'uya, di bennate p'ua dā nt'āgui. ⁴⁷ Guehna rā hya dā thaspabi yō ja'i 'būi ndap'ū bi zā yō nación, connā nt'ēdi rā Jesús, nu to dā hyep'ua rā nts'o gā 'yo, di punnbabi yō ts'oqui. Pε rá mūditho dā manna hya p'ua Jerusalén.

⁴⁸ Nuyā, go guí xihmū yō ja'i nā te gā nuhū dá thocā ya.

⁴⁹ Nunā rā hya bi yat'ahū mā Papágā, gā ma penhnā naya. Pε 'yogui 'uehmū ua

ja ra hnini Jerusalén asta
gue'mø bi n'na'ah ra ts'edi
di 'yε mahets'i, ya gui mmähä
p'uya.

Bi ma mehets'i ra Jesús.

⁵⁰ Bi gupra mi 'bhyø xädi
ra Jesús, i map'ra jonna hnini
Betania. Bi macyø 'yε p'uya
ngue di japi. ⁵¹ Mente di
jap'ya, hetho ha i nangui, bi
ma mahets'i. ⁵² Mi juadi bi
danne'ra yø xädi, bi mengui, i
ma Jerusalén. Janjuani ngue
di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na
pa, i pa nija ngue badi ja
mammadi Oja.

Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'u Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

1 Nuna rá Ts'unt'u Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'b'mø mi nhohra ximhai. 'Dap'u 'b'hmí Oja, pe 'nehna Oja na. 2 Hante ngue di nhohra ximhai, ya rá n'youi Oja. 3 Go bi hoqui gätho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangu yø cosa ja ya, hin'ya n'na ra cosa ngue hinxti hoqui. 4 Nuna go badi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmæi yø ja'i ngue da badi ndana majuaní. Nuna badi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmæi yø ja'i. 5 Nu ra nyot'i di yorbæ ja ra 'bexui, pe hingui hätra 'bexui di 'berpabi'a gui yot'i.

6 Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Xuua. 7 Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmæi yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yεc'ei gätho yø ja'i na. 8 Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmæi yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmæi yø ja'i. 9 Nuna bi zøcua ja ra ximhai, guehna

majuaní ngue xojpa yø mmæi gätho yø ja'i na.

10 Nuna rá Ts'unt'u Oja bi m'mæcua ja ra ximhai. Madague'a ngue go bi hocra ximhai na, pe himbi bahyø ja'i te'o na. 11 Bi m'mæp'u ja rá hai, pe himbi nu manho yø mmenguhæ. 12 Pe nuya to gä bi nu manho, 'nε bi 'yεc'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya. 13 Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'bæi tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, oque dra ja'itho xta nnepe ngue bi njap'u. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

14 Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mæcua dí 'b'hmæ. Pe dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'u Oja. Gä majuaní te bi ma, 'nε hinha rá nzequi di mahyø ja'i. 15 Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmangä m'mæt'o naya. Porque ya xta mangä ngue dí εna: “Nuna da εp'u m'mæfa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mæcä, ya mi 'b'ahna”.

16 Nu'a te gä badi uni, gä di tocagahæ. Badi thijpatho rá mate badi uni hinha rá nzequi. 17 Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pe conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'nε bi fahna ra hya majuaní. 18 Nuna

Oja h̄inj̄am'mø to d̄i n̄n̄u n̄a. H̄ont'a r̄á 'dants'unt'u Oja b̄i 'b̄up'u b̄i 'b̄uhr̄á Papá, go b̄i m̄a hanja Oja n̄a.

Rā Xuua n̄un̄a bi 'yøtra nxixya b̄i m̄a hanja n̄a rā Jesu-cristo.

19 N̄u'u yø judío 'bet'o p'u Jerusalén b̄i m̄enhyø mm̄äc̄ja b̄i m̄e yø n'yoh̄u ja yø 'b̄efi p'u ja rā n̄ija. B̄i map'u 'b̄uhr̄a Xuua ngue bá änn̄i te'o. 20 Rā Xuua p'uya, n̄juantho b̄i m̄a, bi 'ȳɛn̄a:

—H̄inga guec̄a n̄a rā Cristo bá ɛx Oja ngue d̄i ndast'abi —bi 'ȳɛn̄a.

21 Mah̄omb̄i 'yänn̄b̄uya, bi 'ȳɛmb̄i:

—¿P̄e te'o'i p'uya? ¿Ua gue gue'e n̄a rā p̄ongahya Elías?

M̄i dah̄ra Xuua p'uya, bi 'ȳɛmb̄i:

—H̄inga guec̄a.

Bi 'yänn̄i mah̄on'a p'uya, bi 'ȳɛmb̄i:

—Masque gue'e n̄a rā p̄ongahya ja ngue d̄a ɛcua 'mø —bi 'ȳɛmb̄i.

Bi 'ȳɛn̄a mah̄on'a p'uya:

—H̄in'n̄a.

22 Bi t'ɛmb̄uya:

—P̄e ¿te'o'i p'uya? D̄am̄i xicje n'namh̄m̄a ḡa has̄pahe rā hya'u to xp̄a m̄enngahe. D̄am̄i m̄a te'o'i.

23 M̄i dah̄ra Xuua, bi 'ȳɛn̄a:

—Go guec̄a n̄a b̄i mm̄anna p̄ongahya Isaías ngue bi 'ȳɛn̄a: “D̄i m'm̄a'a n'na nc'ɛi ngue nts'ɛdi d̄i man̄na hya p'u ja rā d̄apo. D̄a 'ȳɛn̄a: D̄am̄i ns̄ah̄u ya, porque ya n̄i ma d̄a ɛp'u rā Hm̄u”, bi 'ȳɛn̄a.

24 N̄uya yø n'yoh̄u b̄i ma bá nyaui rā Xuua, guehya yø m'm̄enhn̄i yø fariseo ya. 25 Mah̄omb̄i 'yänn̄b̄uya, bi 'ȳɛmb̄i:

—¿P̄e hanja ngue guí øtra nxixya 'mø ngue h̄inga gue'e n̄a rā Cristo, n̄i x̄ingr̄á Elías, n̄i x̄ingr̄á p̄ongahya d̄i xi'i?

26 M̄i dah̄ra Xuua, bi 'ȳɛmb̄yø ja'i:

—Nuḡä d̄i øtra nxixya conn̄a dehe. P̄e n̄ua d̄i 'b̄uh̄m̄u, 'yo ua n'na nc'ɛi ngue h̄inguí f̄adi te'o. 27 Nuḡä dá 'bet'o, p̄e n̄un̄a d̄i xi'ah̄u d̄a ɛp'u m'm̄ɛfa n̄a. Man'n̄a t̄ate n̄a ngue nuḡä. ¿Har̄u gue ḡa s̄uc̄ä tenḡu n̄a?

28 Gä guehya yø hya ja ua b̄i man̄na Xuua p'u ja rā hn̄ini Betábara, man'n̄a nguadi rā d̄athe Jordán m̄amb̄i øtra nxixya.

B̄i man̄na Xuua te'o n̄a rā Jesús.

29 M̄i hyaxp̄uya, b̄i n̄u rā Xuua ngue mm̄ap'u rā Jesús d̄a zømp'u ha 'b̄äi. Bi xihyø ja'i p'uya, bi 'ȳɛmb̄i:

—Nun̄a rā n'yoh̄u bá ɛcua ya, guehn̄a d̄a hn̄op̄a 'b̄øt'e n̄aya. Tenḡutho rā d̄e'yo thop'u ja rā n̄ija ngue pa m'm̄øt'e, d̄i njarb̄u n̄a. Porque guehn̄a bá p̄en'Oja n̄a, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'b̄ui ḡä r̄á nḡun̄i nxim̄h̄äi.

30 Guehn̄a dá mm̄anḡä 'mø d̄i xi'ah̄u n̄aya ngue d̄i ɛn̄a: “Nuḡä dá 'bet'o, p̄e bá ɛp'u man'n̄a rā n'yoh̄u t̄ate ngue nuḡä. Porque hante ngue ḡa m'm̄uc̄ä, ya m̄i 'b̄uh̄na”. 31 Nuḡä xquet'a h̄inm̄i pac̄a

te'o nā t'embī rā Cristo, pē bā 'bennguiŋ gue gā xixyabi yø ja'i, 'nē gā japi gātho yø judío ngue dā badi te'o nā rā Cristo.

³² Mahømbi 'yēnna Xuua:

—Dá nugā rā Espíritu Santo bí 'yē mahēts'i tengutho n'na rā paloma ngue bi zøp'u 'bāhra Jesús ngue di n'youi. ³³ Nugā tobe hinmi pacā te'o nā rā Cristo, pē nu'mø mambā 'bennguiŋ gue gā xixyabi yø ja'i conā dehe, Oja bí 'yēngui: “Nūnā rā n'yohu gui nnurpiŋ ngue dā zøhra Espíritu Santo p'u ja rá ya, guehna dā japyø ja'i ngue di hatra ts'edi rā Espíritu Santo nā”, bi 'yēngui. ³⁴ Ngūnā dá nugā ya, janāngue dadi jagā majuanī ngue guehna rá Ts'ant'u Oja nā.

Yø mudi xādi rā Jesús.

³⁵ Mī hyaxpaya, mahøn'a 'bap'u rā Xuua n'youi yoho yø xādi. ³⁶ Nu'mø mī nū ngue bi thop'u rā Jesús, rā Xuua bi 'yēnā:

—Nūnā bá εcua ya, guehna bá pen'Oja ngue dā nōpa 'bøt'e yø ja'i nā, tengutho rā dē'yo thop'u ja rā nija ngue pa m'møt'e.

³⁷ Nūnā rā hya bi mānna Xuua, mī zā mī 'yø'u yoho yø xādi, bi dēnna Jesús. ³⁸ Rā Jesús bi nyēgui, bi nū ngue ni thēnni. Bi 'yēmbya ni dēnni:

—¿Te gui hommi ya?

Nū'u ni dēnni bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿hapu gui sāya?

³⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmähā, gā ut'aui.

Bī mē p'aya, bi 'yuti hapu sāya. Nū'a rā ora'a, ya mmapp'u 'dēt'a xudi. Pē ja bá the'inde p'u bi zōni.

⁴⁰ Nūnā n'na nc'ei bi 'yøde te mmānna Xuua, bi dēnna Jesús, guehna rā Andre rá n'yohu rā Bēdu nā. ⁴¹ Nūnā rā Andre 'bexpi ma bá honnā n'yohu Bēdu. Bi 'yēmbi:

—Dá tingā'be rā Mesías—bi 'yēmbi.

Nūnā rā Mesías i nne dā mā ngue guehna rā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi. ⁴² Nūnā rā Andre p'aya, bi zixrá n'yohu p'u 'bāhra Jesús. Pē mī nū rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Gue'e grā Simu, rá ts'ant'u'i rā Jonás. Nūya gdi hu ngue grā Cefas, 'nē gdi Bēdu ya.

Rā Jesús bi zixra Lipe conā Natanael.

⁴³ Mī hyaxpaya, bi map'u ja rā häi Galilea rā Jesús. Hante ngue dā ma, bi nthēui rā Lipe, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmēp'u gā mmagā ague Lipe.

⁴⁴ Nūnā rā Lipe, rā mmēngu p'u ja rā hnini Betsaida. Xquet'a rā mmēngu p'u nā rā Andre 'nēhra Bēdu. ⁴⁵ Nūnā rā Lipe bi ma bá honnā Natanael. Bi 'yēmbi:

—Dá tingā'be nā rā n'yohu mmamp'u ja rā Macā Libro bi 'yotra Moisés dā gue'u mī'da yø pōngahya. Guehna rá ts'ant'u rā José, nūnā rā Jesús rā mmēngu Nazaret.

⁴⁶ Mī dahra Natanael, bi 'yēnā:

—Xip'u Nazaret, ɔua da zä da pömp'u n'na nc'ei ngue xtanho?

Bi 'yenna Lipe p'uya:

—Gue mmexa guj nnu.

⁴⁷ Mi nu ra Jesús ngue mmap'u ra Natanael da guarbu 'bui, bi 'yembuya:

—Ya guj nnuha ya, bá eua n'na ra judío ngue majuanj xanho te ga 'yo, 'ne hingra fehnitho.

⁴⁸ Ra Natanael bi 'yänmbuya, bi 'yembi:

—ɔHague go gni paquj?

Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Conque nu'mø tobe himmanj zo'i ra Lipe ya, di nnu'i 'mø guj 'bup'u 'bähra za ngue ra igo.

⁴⁹ Bi 'yenna Natanael:

—Ague grä xänmbate, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

⁵⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hønt'a guj 'yεc'eigui'a ya, ngue di xi'i ngue di nnu'i 'mø guj 'bup'u 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa guj nnu ya, para ngue man'na gdi padj xanho te'ogä.

⁵¹ Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuanj di xi'aha, guj nnuha ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxε Oja p'uya, ni ma ni 'yεp'u 'bähra N'yohu bi 'yε mahets'i.

2

Bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná.

¹ Rá hyu pa p'uya, bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea.

Xquet'a bi m'map'u ja ra nthati rá mamá ra Jesús.

² Xquet'a bi ma mambita ra Jesús conyø xädi, ngue bi map'u ha bi nja ra nthati. ³ Mi guahra vino p'uya, bi 'yembrä mamá ra Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yembi.

⁴ Ra Jesús bi 'yena:

—Ague mamá, ɔhanja ngue go guj xic'a ya? Porque tobe hingui sønna ora ngue tema hmeya ga øt'a.

⁵ Pε rá mamá ra Jesús bi 'yembyø ja'i nu'u 'uite:

—Damj 'yøt'e te gä da xi'aha nu —bi 'yembi.

⁶ Mi jap'u 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'u di usa yø judío'u ngue po ra dehe ga nxu'ye yø ja'i. N'na ngu n'na'u p'uya häti goho 'däte ogue n'na ciento litro ra dehe.

⁷ Ra Jesús bi 'yembyø 'uite:

—Damj 'yushu ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yembi.

Bi yuspuya. ⁸ Ra Jesús bi 'yembi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspaui zits'u ra mmennigu ya, ngue da zä.

Bi hyaspaui p'uya. ⁹ Ra mmennigu p'uya, bi zä ra dehe ya xi gohi ngue ra vino. Pε hingui padj ha bá tha ra vino. Nu'u to bá ha ra dehe go padj hanja'u. Ra mmennigu p'uya bi zohna novio. ¹⁰ Bi 'yembi:

—Gätho yø ja'i, rá mæditho di un'a ra vino xanho. Pε nu'u to si ra vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na ra vino hingra njuani p'uya. Pε nu'i,

man'na gue go xcá pestho ra hoga vino ngue rá nze'gui.

¹¹ Nuna ya guehna rá mudi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea ra Jesús. Ja bi nequi p'u ngue maguesε ra Jesús. Nu'u yø xädi p'uya, man'na bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na.

¹² M'mefa p'uya, bi map'u ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nehyø n'yohu, conyø xädi. Ja bá m'map'u njammī pa p'uya.

Rā Jesús bi 'yet'u mī mpä p'u thinnija.

¹³ Ya xmanguerpatho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Rā Jesús bi ma Jerusalén.

¹⁴ Nu'p'u thinnija p'uya, bi dimp'u'u mī pä yø ndani 'nehyø de'yo, 'nehyø paloma. Hu'p'u ja yø nthuts'i'u di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yεhe. ¹⁵ Mī nu te jap'u, bi fut'a n'na ra nthahi ra Jesús ngue bi hyøn'athi gätho'u mī mpä p'u thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nehyø ndani. Nu'u madi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uaspabi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa. ¹⁶ Nu'u yø mäpaloma p'uya, bi 'yεmbi:

—Damī jεcui ya te ja ua. 'Yo gui nnøpa täihu ua ja rá ngu mā Papágä.

¹⁷ Nu'u yø xädi p'uya, bi zo yø mmäi'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Mā ga 'becä mā te ngue dí nnu mansugä ni ngu”.

¹⁸ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yεmbi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga paçähe ngue'mø majuanī Oja di 'da'i ra nt'edi'a te gui øt'e?

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damī hyømhmu häi ra nija ja ua, 'ne nhyu patho gda høcä mahøn'a.

²⁰ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nyote mā'dato njeya i nangra nija ja ua, 'ne go gui 'yεna ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

²¹ Pε nu'a ra nija bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mā ngue da thømmi. ²² Janangue nu'mø mī bεnnate p'u bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmäi yø xädi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuanī na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'ne'a te xi manna Jesús.

Rā Jesús parpabi yø n'yomfēni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesús ya 'bap'u Jerusalén gä i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hinjonda zä da 'yøtyø milagro øtra Jesús. ²⁴ Pε nuna ra Jesús hīndi unna mmäi ya yø ja'i ya, porque gä patho te mbēnyø ja'i. ²⁵ Hīmma hyoni to da xifi te ja rá n'yomfēni ra ja'i, porque paε te ja rá n'yomfēni n'na ra ja'i.

3

Rā Nicodemo bi nyai ra Jesús.

¹ Bi m'mä'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá

hmu yø judío nā. ² Bī ma n'na xui nā rā Nicodemo bá nyauī rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, dí pacāhe ngue bá pen'na'i Oja ngue guī nxänngahe. Porque hīnjonda zā dā 'yøtyø milagro guī øt'e ngue'mø hīnguī n'youi Oja.

³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, ngue ra ja'i himma 'da'yo di m'mai, hīnda zā dā zo rá 'yε Oja.

⁴ Rā Nicodemo bi 'yänni ha ránja rā hya, bi 'yεmbi:

—Pε xina rā hya guī mma, ¿ha di njapi? ¿Ua dā zā ngue ma'da'yo hōndi m'ma'a n'na rā daja'i? ¿Ua dā zā hōnda yurbu ja rá mmui rá mamá ngue ma'da'yo dā mi?

⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue dā ma maxixyabi rā ja'i connā dehe 'nεhra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, janangue dā zo rá 'yε Oja rā ja'i. ⁶ Numø ja bi mihra basi rā ja'itho rá papá, xquetho ngue rā ja'itho rā basi. Pε para ngue ma'da'yo di m'mahra ja'i, hōndra Espiritu Santo dā zā dā 'yøt'a. ⁷ 'Yo gadi 'yøtho nā rā hya dí xi'i. Gätho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mai. ⁸ Guī padī ngue ndap'u bi zā 'yo rā ndahj, nup'u go nne di ma. Guī øde ngue di hi, pε hīnguī padī ha ni 'yεhe, ni xīnguī padī ha ni ma. Njarbatho nā rā Espiritu Santo di unna 'da'yo te rā ja'i ya, hīndi nεqui.

⁹ Mī dahra Nicodemo, bi 'yεmbi:

—Hīndi pacā hanja nā rā hya guī mmanya.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go grá xännbate p'u 'bahyø judío, 'nε hīnguī pahna rā hya dí xi'i ya. ¹¹ Majuani dí xi'i, dí mmangāhe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani nā. Pε hīnguī εc'εihū te dí mmangāhe. ¹² Xi'mø ngue dí mmangā ya yø hya ja ngue di nja ua ja rā ximhäi, 'nε hīnguī εc'εigahū, ¿goma gue'mø ga xi'ahū'a te bí ja mahεts'i guī 'yεc'εigahū?

¹³ Hīnjon xpā mmengbu mahεts'i, hīnda hōndra N'yohū bí 'yε mahεts'i dā zā dā mā te bí jap'u, porque ja rá ngump'u'a. ¹⁴ Nup'u ja rā dapo, rā Moisés bi hocā n'na rā c'εya ngue rā t'εgui, bi 'bā'ma n'na rā za bi 'yεts'i. Di njarbatho rā N'yohū bí 'yε mahεts'i ya, i ja ngue dā ma mā'bā'mi rā pont'i di ncuat'i. ¹⁵ Ja dā thop'u, n'namhma ngue nu te'o gätho dā 'yεc'εi, hīndi m'medi, sinoque di nja rā 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyø ja'i 'bucua ja rā ximhäi.

¹⁶ Janjuani ngue di mā Oja yø ja'i 'bucua ja rā ximhäi. Janangue bá penhua rá 'dants'ant'u ngue dā dū, n'namhma ngue nu to gä dā 'yεc'εi nā, hīndi m'medi, sinoque di nja rā 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Nuna Oja, hīmbi benhná Ts'ant'u ua ja rā ximhäi ngue dā menhna castigo yø ja'i. Sinoque bá

penhua ja rā ximhäi ngue da yanyø ja'i.

¹⁸ Nū to gā εc'εibi rá Ts'unt'u Oja, ya hinda ma rā castigo. Pε nuya yø ja'i hingui εc'εi, ya da ma rā castigo ngue hingui εc'εibi rá 'dants'unt'u Oja. ¹⁹ Porque rá Ts'unt'u Oja bá εcua ja rā ximhäi, a nuya yø ja'i hingui εc'εi ya, gue'a di ma masentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na rā nyot'i di nεqui gätho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hingui nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. ²⁰ Nū to gā øtra nts'o hingui nnepe da fadi te øt'e. Janangue hingui nnu manho brá Ts'unt'u Oja, 'nε hingui nne da guarbu ha ya. ²¹ Pε nuya yø ja'i 'yo manho, cuarbu ha ya rá Ts'unt'u Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

Nuna ra Xuua bi yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi rā Jesús, i mpa p'u ja rā häi Judea. Ja bá m'map'u njammī pa, ja bi ma maxixyabi p'u yø ja'i. ²³ Nuna rā Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'u ja rā häi Enón, ha di ntøt'ui rā häi Salim, porque xangu yø dehe pop'u. Ja bí εp'u yø ja'i ngue di xixyabi. ²⁴ Tobe him manī ma fadi rā Xuua 'mø mi nja naya.

²⁵ Nū 'da yø xädi rā Xuua, bi njun'mahyauī 'da yø judío

ngue ndana man'na xanho rā nxixya øt'e. ²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xänbäte, nuna rā n'yohu gā man'a m'met'o, guehna gā nyauī nu man'na nguadi rā dathe Jordán, nuya gā ni map'u yø ja'i badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yεnna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpá nzänbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mi'da. ²⁸ Ya gā 'yøseh te dá mangä m'met'o, ngue hinga guecä drá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bεt'ogä hante ngue da ε'a. ²⁹ Xi'mø ja ngue di nthata n'na rā n'yohu, da ma rā hmute p'u 'bührá ndø. Nu'a rá amigo rā n'yohu p'uya, 'bäp'u ngue øde te mma, di johya ngue ya da mε rá ndø rā hmute. Di njadä p'uya, dadi johya ngue di ma yø ja'i p'u 'bührá Jesús. ³⁰ A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugä man'na gdä cocä häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yε mahets'i ra Jesús.

³¹ Nuna bí 'yε mahets'i, tate na ngue gätho. A nū rā ja'i ngue rā mmengu ua ja rā ximhäi, ya rā mmengu ua'a, 'nε mmanyø cosa ja ua ja rā ximhäi. Pε nu'a bí 'yε mahets'i tate'a ngue gätho. ³² 'Nε i mma te bi nnu p'u mahets'i. Nu'a rā hya bi øde, gue'a mman'a. Pε hinjongui εc'εi na rā hya i mma. ³³ Pε nuya yø ja'i bi 'yεc'εi na rā hya na, guehya haxa njuani ngue majuanī te bi man'Oja conná guehna rā

hya øde i hma. ³⁴ Nuna ra Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmanna. Hinha rá nzegui di hatra ts'edi ra Espíritu Santo ra Jesús. ³⁵ Nuna ra Papá di mahrá Ts'ant'ua, 'ne bi unna ts'edi ngue di manda'a te ga ja ya. ³⁶ Nu ra ja'i da 'yεc'εibi rá Ts'ant'ua Oja ja ra 'da'yo te para zantho. Pe nu'a hingui εc'εibi rá Ts'ant'ua Oja, hīndi nthēui ra 'da'yo te ra ja'i, sinoque gue'a ra castigo da ja Oja da zāui.

4

Rā Jesús bi nthēui n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria.

¹ Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xādi di petra Jesús, 'ne man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue ra Xuua. ² Pe hingo di jase ra nxixya ra Jesús, sinoque gue'ua yø xādi di xixyabi yø ja'i. ³ Mī bahra Jesús ngue ya fadi te øt'e, bá εp'ua Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mī ma p'uya, ja ngue dani nthop'ua ja ra hāi Samaria. ⁵ Nī ma da zømp'ua ja ra hnini Sicar ngue ra hāi Samaria, ja orbua n'na rá hāi ra Jacob, nuna bi unna ts'ant'ua José. ⁶ Nuna ra xequi na, jap'ua n'na ra poso ngue t'εmbi bi hocra Jacob. Rā Jesús ya xpí yāp'ua ja ra 'yu, bi mip'ua ja ra poso. Ya 'dato nde'a ra ora'a. ⁷ Ya mī hup'ua 'mø mī zø'a n'na ra xisu ngue ra mmengu Samaria, nī 'yεhra 'yai. Rā Jesús bi 'yεmbi:

—'Daqui ts'ua ra dehe ga si —bi 'yεmbi.

⁸ Ya xi map'ua bí ja ra hnini yø xādi ra Jesús ngue da tanna hmε da zi. ⁹ Nu'ua yø judío di nnu man'huui yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mī 'yāhra dehe ra Jesús, ra xisu bi 'yεmbi:

—¿Hanja? Nu'i grá judío, 'ne guí äcra dehe guí si. A nugā p'uya drá mmengugā Samaria.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gdi padī te di un'Oja ya, oque gdi padī te'ona ā'i ra dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yācra dehe guí si. A nugā p'uya ga 'da'i ra dehe di unna 'da'yo te.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, pe hin'yua te gdi 'yāhra dehe ngue xanhyε ra poso. ¿Ha guí hya'a ra dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui?

¹² Nuna mā mboxitahua ra Jacob, bi zogahe na ra poso ja ua. Ja mī tuxua ra dehe mī si'a. Bi zi yø basī co 'ne'ua yø mbo'øni mī si, bi zi ra dehe. ¿Ua mā da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mī dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu gātho yø ja'i da zi ra dehe ja ua, mahøndi ntuthe.

¹⁴ Pe nu ra ja'i da zi ra dehe ga ungā, hinjam'mø dī ntuthe. Porque ra dehe dadi ungā, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmāi ra ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegā. 'Ne ya hinni

mantho gā ma ɛcā rā 'yai ua ja rā poso ja ua.

¹⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ga 'yo, bá si nī damme, bá ɛcua p'uya.

¹⁷ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yɛna:

—Hinj'o ma damme.

Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu'a guí mmanya, majuaní'a ngue hinjo'o nī damme. ¹⁸ Porque ya rá cat'a nī damme xcá m'mahmi. A nu'a guí 'b'ahmi ya, hīngnī ndø'a. Ja dī nɛqui p'uya ngue majuanī guí mma.

¹⁹ Bi 'yɛnna xisu 'mø mī 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'u nná bɛngá, ɛnā gue gue'e n'na rá pøngahya Oja. ²⁰ Nuya mā mboxitagähe yø mmɛngu Samaria, mī thanne Oja ua ja rā nyunī ja ua. Pɛ nu'ahū ngue gyø judíoū, guí ɛmhmū ngue nup'u Jerusalén, gue'a rá xɛqui ja ngue dī nthanne Oja'a.

²¹ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Damī 'yɛc'ɛigui grá xisu, porque da 'yɛhra ora ngue gui thannehū rā Papá, pɛ hīmma hyonī guá ɛmhmū ua ja rā nyunī ja ua, nī xīngā guep'u Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. ²² Nu'u yø mmɛngu Samaria hīngui pā Oja i thanne'u. Pɛ yø judío i pā Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pøn'a n'na nc'ɛi rá judío ngue dra yante. ²³ Pɛ da 'yɛhra pa, 'nɛ ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'u majuanī da danne rā Papá, pɛ gue majuanī ngue

yø mmui da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. ²⁴ Nuna Oja, hīndī nɛqui nā ngue hīn'yū rá do'yo. A nu'u yø ja'i thanne Oja, pɛ gue majuanī ngue yø mmui da ndanne.

²⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yɛna:

—Nugä dí padī ngue ja ngue da ɛhra Cristo dī ndast'abi ua. Nu'mø bá ɛhna p'uya, go da mā xanho hanja gätho nā.

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'a rā Cristo guí mmanya, go guecä'a ya.

²⁷ Mɛnte mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'u p'uya ngue bi dīmp'u mī yaui n'na rā xisu rā Jesús. Pɛ hīnjombī 'yänni hanja te'bɛ'a madī nx-ifi. ²⁸ Nuna rā xisu p'uya, bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá hnīnī. Bá xihyø mmɛnguhū, bi 'yɛmbi:

²⁹ —Mmähä gā ma nuhū n'na rā ja'i bi xiqui te gätho xtá øt'e. Nthambɛnitho ngue guehna rā Cristo nā.

³⁰ Bī nɛxyø ja'i p'u ja rā hnīnī bi zømp'u bi 'b'hra Jesús. ³¹ A nu'u yø xädi rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague grá xänbāte, damī nsihmɛ ya.

³² Pɛ rā Jesús bi 'yɛna:

—Nugä jaga n'na rā cosa gā si. Nuna rā cosa nā, hīngui pahmū nā.

³³ A nu'u yø xädi p'uya dī n'yɛmbi n'na ngu n'na:

—Rá nɛgui 'b'ei to ya xa 'uīnī.

³⁴ Pε rā Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Entho dí sihmεgä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'nε ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. ³⁵ Guí εmhmε ngue mangoho zana di 'bedi di nja rā nsofo. Pε nugä dí xi'ahε, dami hyanthε yø ja'i bá εcua. Hinnī mantho ga huxhε rā pa, ya da 'yεc'εigä yø ja'i. ³⁶ Nu'a xofo da hyanná nzäbi. Di njarbutho rā ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'ε yø ja'i εc'εigä di nja rā 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di du'mra hya, 'nε'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä, 'da gui johyatho. ³⁷ I t'en'a rā hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”. ³⁸ Nugä dí ε'ahε ngue güi hāthε rā ts'edi yø ja'i ngue da 'yεc'εigä. Pε gdi mähä p'ε hapε ya xa tho'a n'na rā mamhya. Nu'a rā hya bi du'mi bi man'ε, go güi hāthε rā ts'edi yø ja'i nā rā hya bi xifi.

³⁹ Co nuna rā hya bi manna xisu, xangu yø mmεngu Sicar ngue rā häi Samaria bi 'yεc'εi rā Jesús. Porque bi 'yεnna xisu: “Bi xiqui te gātho xtā øt'e”, bi 'yεnā. ⁴⁰ Mi zøhya yø mmεngu p'ε ja rā häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpε ha bí 'bui. Janangue bi m'map'ε nyo pa rā Jesús. ⁴¹ Xangu mi'da yø ja'i bi 'yεc'εi 'mø mi 'yø'a rā hya pønná ne rā Jesús. ⁴² Ya t'εmbra xisu p'εya:

—A nuya dí εc'εigähe ya, pε

hinga hønt'a rā hya gá xicje nná εc'εigähe ya, sinoque ya dí øsehe rā hya mmanya. 'Nε dí pahme njuani ngue guehna rā Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi nā, 'nε guehna rā yante ua ja rā ximhäi nā.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ε n'na rā n'yohε.

⁴³ Mi tho'a nyopa p'εya, bi thop'ε Samaria rā Jesús, i mpa p'ε ja rā häi Galilea. ⁴⁴ Porque ya xi mansε rā Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hinguī hnu mansu p'ε ja rá xεqui bi m'mui. ⁴⁵ Nu'mø mi zømp'ε Galilea, bi nu manho yø mmεngu p'ε, porque 'nεhya ya xi ma rā ts'ännigo ngue rā pascua bá njap'ε Jerusalén. Ya xi nurpi te xi 'yørbε ja rā ngo.

⁴⁶ Bi mengra Jesús, i map'ε ja rā hnini Caná ngue rā häi Galilea, nup'ε bá øt'e ngue bi gohi ngue rā vino rā dehe. Nuna n'na rā n'yohε ngue rā mmεngu Capernaum i ja rá 'befi xanhεts'i, di mpehmī rā gobierno. I si n'na rá ts'unt'ε mađi hyenni. ⁴⁷ Nuna rā n'yohε p'εya bi 'yøde ngue ya bi zøp'ε Galilea rā Jesús, xpī 'yε'a Judea. Bi ma bá nu p'εya, bá äpra mate ngue da εp'ε ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ε, porque ya ja ngue da du. ⁴⁸ Rā Jesús bi 'yεnā:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhε yø milagro dí øt'a, ya hinguī 'yεc'εigähe.

⁴⁹ Nuna rā n'yohε p'εya bi 'yεmbra Jesús:

—Ague n'yø, 'yørca rā mate mme nts'edi, 'nε dā dū mā ts'ant'u.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu nī ts'ant'u guī mma, ya bi zā ya.

Nūna rā n'yohu p'uya bi 'yεc'ei te bī manna Jesús. Bī ma rá ngu. ⁵¹ Nu'mø nī ma dā zønná ngu rā n'yohu p'uya, bī ma yø hmiqūi di c'at'ui, bi 'yεmbi:

—Ya bi zā nī ts'ant'u —bi 'yεmbi.

⁵² Nūna rā n'yohu p'uya bi 'yänni temā ora bi zā. Bī t'εmbaya:

—Comma yoto nde mande bi bønna pa mī n'youi.

⁵³ Bi bεn'a rā n'yohu p'uya ngue gue'a rā ora bī manna Jesús ngue ya bi zā nā rá ts'ant'u mī u. Gātho'u to 'bup'u ja rá ngu p'uya, gā bi 'yεc'ei rā Jesús. ⁵⁴ Ngūna bi 'yør'mø mambá pengbu Judea rā Jesús. Ya rá yondi nā rā hmeya bi 'yørbu ja rā hāi Galilea p'uya.

5

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohu tudyø gua.

¹ M'mefa p'uya, bī nsännigo yø judío. Janangue nūna rā Jesús bī ma Jerusalén. ² Nup'u Jerusalén pop'u n'na rā dehe guī nhūti connā hyā ngue rā ebreo “Betesda”. Pop'u jonna goxthi guī nhūti ngue rá Goxthi yø De'yo. Ja jap'u cat'a yø 'døscuangu di thesra dehe. ³ Nup'u ja yø 'døscuangu ja 'bomp'u xangu yø dārquēhi. 'Bomp'u yø xādā, 'bomp'u'u xannunts'i, 'bomp'u'u tudyø

gua. I tø'mi ngue di 'yanna dehe. ⁴ Porque njandyatho mī sø'a n'na rā anxε ngue annā dehe p'u po. Nu'a rā dārquēhi rá mēdi dā yarbū ja rā dehe 'mø bi 'yanī, dā zā ndana bi zā man'u di hεmbi.

⁵ Mī 'bemp'u n'na rā n'yohu ngue ya n'nāte mā'dε'mā hyāto njεya mādi hyēnni.

⁶ Nu'mø mī nū rā Jesús ngue 'bemp'u, bi bādī ngue ya rá ya'atho yø pa mādi hyēnni. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua guī nne dā zā'i n'yø? —bi 'yεmbi.

⁷ Mī dahra dārquēhi p'uya, bi 'yεnā:

—Ague n'yø, hinjo'o to di cūjhnu ja rā dehe 'mø bi 'yanī. N'na ndī ngu n'na ndī dí εnā ngue gā cūnhnu ja rā dehe 'mø bi 'yanī, n'nan'yo'a nī 'bεt'o.

⁸ Bi 'yεmbra dārquēhi rā Jesús:

—Damī nanguī. Caxni fīdi, nī ma.

⁹ 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi zā rā dārquēhi. Bi gaxrá fīdi, bī ma. Pε rā pa ngue rā ts'āya'a rā pa bī n'øthe rā Jesús. ¹⁰ Nūya yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbra n'yohu mī'u:

—Hīnda zā guī caxni fīdi ya, porque rā ts'āya rā pa ja p'uya.

¹¹ Bi 'yεnna n'yohu p'uya:

—Nu'a rā n'yohu bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue gā caxmā fīdi, gā mma.

¹² Bi t'ännbaya, t'εmbi:

—¿Te'o nā εn'i guī caxni fīdi, guī mma?

13 Pε nuna ra n'yohu p'uya, hinguī padī te'o na xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'u, 'nε ya xi ma ra Jesús. 14 M'mεfa p'uya, nuna ra n'yohu xi 'yøthe ra Jesús bi nthεui p'u ja ra nija. Bi 'yεmbuya:

—Ya bi zä'i n'yø. Pε 'yo nimantho guī øtra ts'oqui, n'namhma ngue him man'na guī mma man'u.

15 Nu'mø mi 'yø'a te bi sihna ra n'yohu xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. 16 Janangue bi mædi honnbabi rá gua ra Jesús, porque t'εmbi ngue di mpetho 'mø ra pa ngue ra ts'äya. 17 Pε ra Jesús bi 'yεna:

—Da guehma Papägä di mpetho asta guehya, da guecä p'uya dadi mpefi.

18 Nuna ra hya na p'uya, guehna ga nne yø hmu yø judío ngue da hyo. Porque t'εmbi ngue hinga høndra pa ngue ra ts'äya hinguī supi, sinoque di api ngue i mma ngue 'da'iguui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi 'yuhrá ts'edi rá Ts'ant'u Oja.

19 Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuani dí xi'ahu ngue rá Ts'ant'u Oja hinda zä te da jase. Tengutho nnurpi øtrá Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrá Papá, xquet'a gue'a øtrá Ts'ant'u'a. 20 Nuna ra Papá di mahrá Ts'ant'u 'nε uti te gä øt'e. A nuyá, man'na xta nhenni mi'da da 'yudi, asta gadi 'yøthohu 'mø

gá nuhu. 21 Nuna ra Papá, øt'e ngue di bεnnate yø ánima. Njarbutho rá Ts'ant'u Oja ya, nu to da nepe di bεnnate, da 'yøt'e. 22 Nuna ra Papá hijnonni ja'i di sentencia na. Nu'a rá Ts'ant'u go bi unná ts'edi ngue go da zänna sentencia'a. 23 Porque nnepe ngue go da hnu mansu na rá Ts'ant'u, tengutho ga hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguī nnu mansu brá Ts'ant'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brá Papá bá penhni.

24 Majuani dí xi'ahu, nu ra ja'i ørpabi masu ra hya dí mmangä, 'nε εc'ei'a to bá penngui, ya ja ra 'da'yo te para zantho ra ja'i. Ya hinda ma ra castigo. Ya bi mpommi ra sentencia mi ja, ya ja ra 'da'yo te para zantho.

25 Majuani dí xi'ahu, da 'yεhra ora di nja te dí mma, 'nε ya da guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'i 'buhya tengutho 'mø ya xandu, pε nu'mø bi 'yøhra hya mmanná Ts'ant'u Oja 'nε da 'yεc'ei, ya di t'unna 'da'yo te. 26 I ja rá ts'edi ra Papá ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. Njarbutho rá Ts'ant'u ya, bi unná ts'edi ngue di unna 'da'yo te yø ja'i. 27 'Nε bi unná ts'edi ngue go da zänna castigo'a, porque gue'a ra N'yohu bí 'yε mahεts'i'a. 28 'Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'ahu. Porque da 'yεhra ora ngue nu'u xandu, da 'yø'mø bi zo'a rá Ts'ant'u Oja. 29 Da pømp'u da nt'ägui. Nu'u xa n'yo manho, di bεnnate ngue ma'da'yo di m'mai. A nu'u xa

n'yo mants'o, di bennate ngue da ma ra castigo.

Bi nepe da bahyø ja'i ngue ja ra ts'edi ra Jesús.

³⁰ Nugä hinda zä gä sänse te gä øt'e. Gä øt'ä ra ts'ut'abi, pε gue ma'bejjpagui. Nu te gä sännä dī nja, gue'a dī nja'a, pε gue da gue'a nī 'yup'u. Hinda zä gä sänse te gä øt'e. Nu'a te nnumanho ma Papá bá penngui, gue'a gä øt'a. ³¹ Nu'mø dadi jase majuanī te dí mmangä, 'yogui 'yεc'εigahü 'mø. ³² Pε 'bü hman'na di ja majuanī te'ogä. 'Nε dí pacä ngue majuanī te gä mmanña connä ngueque. ³³ Conque gä 'yεthü to bá ørpa ra nt'änni ra Xuua. Nunä p'üya, nu'a te ra hyä bá ma, gä majuanī. ³⁴ Pε nugä himma hyoni ngue tonī ja'i di ja majuanī te dí mmangä. Nu'a ra hyä bi manña Xuua connä ngueque, gue'a dadi ben'nahü'a ya, n'namhma ngue gui 'yεc'εihü na ra hyä na, 'nε guehna gdi nyamhma na. ³⁵ Nunä ra hyä bi manña Xuua, tengutho n'na ra nyot'i ngue di petyø 'uε, ja gä mpεtihü p'u bi nya'a. Gä johyahü n'na ts'üquits'ü ngue te bi ma. ³⁶ Pε nugä, nuya yø hmεya dí øt'e ngue hinjonda zä da 'yøt'e, guehya di ja majuanī te dí mmangä ya. Nunä ra hyä bi manña Xuua, zits'ütho na. Nuya yø hmεya dí øt'ä, ma Papá di 'bejpi ngue ngu'a gä øt'e. Ja dī nεqui p'üya ngue majuanī bá penngagui ma Papá. ³⁷ Nunä ma Papá bá penngui, go di ja majuanī te

dī mmangä na. 'Nε hinga como quiera gui ørpaü ra hyä na. Porque hinjam'mø gui nnuhü na. ³⁸ Pε nunä rá hyä bá penhni, hinguí nne gui 'yøhmü. Porque hinguí nne gui 'yεc'εi te dí xi'ahü, 'nε nugä rá m'menhni gä ra Papá. ³⁹ Nu'ahü gadi ja ndummüi gadi xähmü ra Maca Libro gui cahü, porque ja gui nne gui timhmü p'ü hanja ngue ja na ra 'da'yo te para zantho i ja. Conque nunä ra Maca Libro gadi xähmü, nu'a to mmanña hyä nt'ot'i p'ü, go guecä'a. ⁴⁰ 'Nε hinguí nne gui 'yεc'εigahü, n'namhma ngue dī nja'ahü ra 'da'yo te.

⁴¹ Nugä hinda honi to da 'yεsqui. ⁴² Nugä dí padi ngue hin gadi mahmü Oja. ⁴³ Nugä, ma Papá bá penngui, pε hinguí εc'εigahü. Nu'mø tonī n'yohü da εhε ngue rá hyase da ma, man'na go gui εc'εihü'a p'üya. ⁴⁴ Hague da nzä gui 'yεc'εigahü ngue'mø gadi nnu manhose n'na ngu n'na'ahü, 'nε hinguí honi ha dí nu manho'ahü Oja. ⁴⁵ 'Yo gui εna ngue go gä yap'ahü p'ü ha 'bühma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ahü, gue'a ra Moisés gui εna ngue gui nnøxü'a ya. ⁴⁶ A nu'mø gdi εc'εihü na ra hyä bi manña Moisés, xquet'a 'nεcä gui 'yεc'εigahü 'mø. Porque bi 'yotra hyä p'ü ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä. ⁴⁷ Pε nu'mø hinguí εc'εihü na ra hyä bi 'yotra Moisés, ¿hague da nzä gui 'yεc'εi te dí xi'ahü 'mø?

6

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cāt'a mahuaḥi mā'yohū.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhū, ni hu ngue Tiberias. ² Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nuu yø ja'i ngue øthe yø dārquēhi. ³ Bi map'ua bi ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'ua yø xädi. ⁴ Ya xma nguerpátho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. ⁵ Mi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'ua ni denni, bi 'yembra Lipe p'uya:

—¿Hapū gā tāmhmū ra thuhmε dā zi ya yø ja'i bá εcua ya?

⁶ Nguna bi xifi, porque nne dā nu te dā manna Lipe. A nuna ra Jesús ya padī te ja ngue dā 'yøt'e. ⁷ Pε ra Lipe bi 'yεna:

—Nu'mø ngue dā thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento mā pa ra nzābi, hīndi zadi ngue dā zi 'da'i zits'ua yø ja'i.

⁸ Nuna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yohū ra Bedu. Bi 'yεna:

⁹ —'Bucua n'na ra ts'ant'ua ha cāt'a yø thuhmε 'nε yoho yø hua. Pε hapū gue dā goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Damī xihmū yø ja'i ngue gā dā mi.

Comma cāt'a mahuaḥi yø ja'i bi mip'ua ja ra 'batha.

¹¹ Nuna ra Jesús bi hyan'ua cāt'a yø thuhmε, bi ja

mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi unyø xädi ngue di darpi gätho yø ja'i dā zi p'ua hudi. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpabi yø ja'i dā za. Bi nsahua yø ja'i hønt'a hangū bi ne bi za. ¹² Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Damī pεthū yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue hīnte di n'antho.

¹³ Cāt'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'de'mā yo canasta yø thuhmε bi bongui. ¹⁴ Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mi ja ngue dā εcua ja ra ximhäi na.

¹⁵ Bi zänyø ja'i p'uya ngue xta nzixra Jesús, xti japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pε nu'mø mi badī te sänyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayá ra nyuni.

Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

¹⁶ Nu'mø mi dahra nde, nu'ua yø xädi ra Jesús bi map'ua brá ja ra zabi. ¹⁷ Pε ra Jesús hīnni zorpū 'būhyø xädi, 'nε ya bi nxui. Nu'ua yø xädi p'uya, bi yat'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe dā zømp'ua ja ra hīni Capernaum. ¹⁸ Bi mādi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø fūthe.

¹⁹ Nu'mø mi n'yo'a cāt'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús dā guatra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xädi p'uya. ²⁰ Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Go guecä. Oguí sūhā —bi 'yεmbi.

²¹ Nū'ū yø xädi p'ūya, rā ndi johya ngue ya mmap'ū rā Jesús, dā zōmp'ū ja rā barco. N'na zihmantho bi zōn'a nnengui harū māni ma p'ūya.

Yø ja'i emmēi honnā Jesús.

²² Mī hyaxpūya, nūya yø ja'i xpī gop'ū mān'na nguadi rā dehe ya padī ngue hōnda n'na rā barco mī jap'ū, gue'a bi 'yo yø xädi rā Jesús. Pε rā Jesús bá cohi. ²³ Ya himma ya'atho p'ūya, bi zø hmī'da yø barco bá nεxpū ja rā hnini Tiberias, bi zōp'ū ja rā xεqui bi ja mammadi Oja 'mø bi 'uinyø ja'i. ²⁴ Nūya yø ja'i ya, mī nū ngue hīnjo'o p'ū rā Jesús, nī xīngā guehyø xädi di 'bup'ū. Bi 'yo'ū yø barco bi zø p'ūya, bī ma dā homp'ū Capernaum.

Nūnā rā Jesús, guehnā rā hmε di unna 'da'yo te nā.

²⁵ Mī zōm mān'na nguadi rā zabi yø ja'i p'ūya, ja nī dīmp'ū rā Jesús. Bi 'yännbūya, bi 'yεmbi:

—Ague grā xännbate, ¿ha bī nja gui sōcua ya?

²⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahū, gui honjū ya, porque ngue gā nsihmε 'nε gā nniyahū. Hīngue masque gnī hyonjū ngue di tīnnī mmihū hanja ya yø hmεya dí øt'e. ²⁷ 'Yo 'be go gādi ja ndūmmū ha gdi tīhmū'a rā hmε dā thogui. Sinoque damī ja ndūmmū ha gdi tīhmū'a rā hmε dī nja

para zantho, nūnā guehnā di 'da'ahū rā 'da'yo te nā. Nūnā guehnā rā hmε di 'da'ahū rā N'yohū bí 'yε mahεts'i nā. Porque nūnā Oja rā Papá, guehnā bi 'dacā rā ts'edi ngue ngu'a gā øt'e.

²⁸ Bi t'ännbūya, bi t'εmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øt'āhe p'ūya para ngue dā nūmanho Oja ya yø hyā nneque gā øt'āhe?

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Nū'a rā hyā nne Oja gui 'yøthū, gue'a ngue gui 'yεc'εihū'a to bá penhni.

³⁰ Bi t'εmbūya:

—¿Tema hmεya gui 'yøt'e gā nnugāhe, n'namhma ja gā εc'εi'āhe p'ūya? ¿Te 'be'a dā zā gui 'yøt'e? ³¹ Conque mā mboxitahū, bá nsihmε p'ū bí ja rā dapo, tengutho nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro ngue εnā: “Nūnā rā Moisés bi unyø ja'i rā hmε bí 'yε mahεts'i”, i εnna hyā.

³² Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—Majuani dí xi'ahū, nūnā rā Moisés hīngo bi unna hmε bí 'yε mahεts'i nā, sinoque guehnā mā Papágā bi un'a. 'Nε guehnā majuani ngue di 'da'ahū rā hmε bí 'yε mahεts'i nā. ³³ Porque nū'a rā hmε di un'Oja, gue'a bí 'yε mahεts'i'a, guehnā di unna 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja rā xīmhai.

³⁴ Bi t'εmbūya:

—Ague grā hmu, zant'a gui 'dacje nā rā hmε gui mmam'mø.

³⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugā guecā'a rā hmε di unna 'da'yo te. Nū rā ja'i

da dɛnngagui, hɪnjam'mø di ntuma nthuhu. Nu'a da 'yɛc'ɛigui, hɪnjam'mø di ntuthe. ³⁶ Pɛ ya dí xi'ahɯ ngue hɪnguɪ ɛc'ɛigahɯ, maɖague'a guɪ nnuhɯ te dí øt'e. ³⁷ Nu'ɯ yø ja'ɪ bi dācā rā Papá tɛngā'ɯ. Nu'ɯ to tɛngui, hɪnjonda 'yɛmbi: “Yo gui tɛngui”. ³⁸ Porque hɪmbi 'bɛnngā mahɛts'ɪ ngue da gue'a te ma pähäse ga øt'e, sinoque dá ɛhɛ ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá pɛnngui. ³⁹ Pɛ nu'a te rá pähä ma Papá bá pɛnngui, i nne'a ngue nu'ɯ yø ja'ɪ bi dāqui, hɪnjondi m'mɛdi, sinoque ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui. ⁴⁰ Nu'a te rá pähä'a to bá pɛnngui, guehna ngue di nja rā 'da'yo te para zantho te'o gā da baɖi te'o'a rá Ts'unt'ɯ Oja 'nɛ da 'yɛc'ɛi. Nugā ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui.

⁴¹ Gue'a ga nzahyø judío na rā hya bi manna Jesús, di ɯpi ngue bi 'yɛnā: “Go guecā'a rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ”. ⁴² Di n'yɛmbɯya:

—¿Ua hɪnga guehna rā Jesús, rá ts'unt'ɯ rā José na? A nuju p'ɯya, dí pahmɯ rá papá 'nɛhrā mamá nā. ¿Hanja ngue ɛnā ngue bí 'yɛ mahɛts'ɪ 'mø?

⁴³ Mɪ nya rā Jesús, bi 'yɛnā:

—'Yo nimantho guɪ nemhyahɯ. ⁴⁴ Nu'mø hɪnna ngue hra Papá bá pɛnngui da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'ɪ, ya hɪnjonda dɛnngui. Pɛ nu'ɯ tɛngui, nugā ga øt'e ngue di bɛnnate 'mø rā pa rá nɛgui. ⁴⁵ Nuna rā hya nt'ot'i p'ɯ ja yø libro bi 'yotyø pɔngahya

Oja, i ɛnā: “Nuna Oja, da 'yøt'e ngue da bahyø ja'ɪ hanja nā”. Janangue nuyá, nu to gā øde te mmanna Papá, 'nɛ da 'yɛt'a mmɯi rā hya xänbabi, gue'ɯ tɛngā'ɯ.

⁴⁶ Hɪngue masque to ya xpá nnu'a rā Papá. Sinoque nu'a bí 'yɛp'ɯ 'bɯ Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuani dí xi'ahɯ, ngue nuyá yø ja'ɪ ɛc'ɛigā ya, ya ja rā 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecā'a rā hmɛ di unna 'da'yo te. ⁴⁹ Conque nu ma mboxitahɯ p'ɯ ja rā ɖapo, bi zi n'na rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ. Pɛ hɪmbi m'mɯi para zantho, sinoque bi du dam'mɛfa. ⁵⁰ Pɛ nuna rā hmɛ dí mmangā, guehna bí 'yɛ mahɛts'ɪ nā. Nu to da zi nā rā hmɛ naya, ya hɪnda du. ⁵¹ Nugā guecā'a rā hmɛ bí 'yɛ mahɛts'ɪ, maɖague'a drá ja'igā. Nu to da zi nā rā hmɛ nā, di m'mɯi para zantho. Nu'a rā hmɛ ga ungā p'ɯya, guehna ma do'yogā nā. ɖadi ungā ma do'yo para ngue di nja rā 'da'yo te yø ja'ɪ 'bɯcua ja rā ximhäi.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'ɯya, di n'yɛmbi:

—¿Pɛ ua da zā di 'dacɯ rá ngø 'mø ngue ga sahu? —di n'yɛmbi.

⁵³ Mɪ nya rā Jesús, bi 'yɛmbyø ja'ɪ:

—Majuani dí xi'ahɯ, jatho ngue gui saphɯ rá ngø rā N'yohɯ bí 'yɛ mahɛts'ɪ, 'nɛ gui siphɯ rá ji, n'namhā ngue di nja'ahɯ rā 'da'yo te. ⁵⁴ Nu'a da zacā ma ngø 'nɛ da zicā ma ji, ya ja rā 'da'yo te para

zantho rā ja'i. 'Nε ga øt'e
ngue di bennate 'mø rā pa rá
nzεgui. ⁵⁵ Porque mā ngøgā,
majuanī ngue guehna nnoḡpa
nts'ihmε yø ja'i na. Mā jigā
p'aya, gue'a gui thocra dūthe
yø ja'i'a. ⁵⁶ Nū rā ja'i da
zacā mā ngø 'nε da zicā mā
ji, guehna dí n'yogā'be na.
⁵⁷ Nū'a mā Papá i 'bui, 'nε dí
'bucā conná gue'a. Nūna mā
Papá bá penngui para ngue
ga japi dí m'mui te'o da zacā
mā ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na
rā hmε bí 'yε mahets'i ngue
di unna 'da'yo te para zantho.
Nūna rā hmε na, hinga ngu'a
rā hmε bi zi'ua mā mboxitahu
'nε siempre bi dū dam'mefa.

⁵⁹ Nūna rā Jesús, ngūna rā
hya bi xānba yø ja'i bi mpeti
p'ua ja rā nija Capernaum.

*Rā Jesús bi manyø hya ngue
ra te para zantho.*

⁶⁰ Nū'mø mi 'yøhyø ja'i na
rā hya bi nxānbate rā Jesús,
nū'ua yø ja'i tennba nī ma,
xangu bi 'yεna:

—Nūna rā hya mmanya,
xanhenñitho di fahna. ¿Hague
da mba'a n'na'a te mmanu?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di
njun'mahya yø ja'i co nūna rā
hya bi mā. Bi 'yānbaya, bi
'yεmbi:

—¿Ua guí mbøcuehu
nguehna rā hya naya?

⁶² ¿Tegue ngu guí mbεmhmu
'mø guí nnuhu rā N'yohu bí 'yε
mahets'i ngue hōnda mengui
di map'ua bí 'yεhe? ⁶³ Hōnse rā
Espíritu Santo di unna 'da'yo
te. Nūna rā hya dí xi'ahu
ya, i nne da mā ngue guí
'yεc'εigahu, hingue dí εn'ahu

ngue gui saju. ⁶⁴ Pε nūya 'bu
i'da ngue hingui εc'εigahu.

Bi manna ngūna rā Jesús,
ngue ya m'met'o mi pađi
ndana gue'a hingui εc'εi, 'nε
pađi te'o ja ngue di dá. ⁶⁵ Bi
'yεmbaya:

—Janangue ya xtá xi'ahu
m'met'o ngue nū'mø hinna
ngue hra Papá da 'yøt'e ngue
di ntetyø ja'i, ya hinjonda
denngui.

⁶⁶ 'Bexpi mudi bi go'a
nxatha xangu yø ja'i mi tenna
Jesús. Bi zop'ua p'aya, ya hinga
'dap'ua n'youi. ⁶⁷ Nūna rā Jesús
bi 'yānya 'de'ma yoho yø xādi,
bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a guí nne gui
'yøthū tengutho øtyø ja'i ngue
hegā p'ua?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'aya, bi
'yεmbi:

—Ague grā Hmu, hinjon
man'na da zā ga tennahe.
Nūna rā hya guí mma, rā
hya ngue rā 'da'yo te para
zantho na. ⁶⁹ A nugāhe p'aya,
dí εc'εigāhe 'nε dí pahme ngue
rá Ts'ant'ua'i Oja.

⁷⁰ Mi dahra Jesús, bi
'yεmbyø xādi:

—Nugā go dá huan'nahū
'de'ma yo nc'εi. A nūna n'na
nc'εi ngue'ahu ya, rá pāhā rā
zithū ørpe.

⁷¹ Rā Jesús bi manna rā hya
na, pε nūna bi mā, guehna
rā Judas Iscariote rá ts'ant'ua
rā Simu na. Porque rā Judas
guehna ja ngue di dá rā Jesús,
'nε guehna n'na nc'εi'ua 'de'ma
yoho yø xādi na.

7

Ni xinga gue'u yø cū ra Jesús di ɛc'ɛi.

¹ M'mefa nā rā hyā nā p'uya, bī n'yop'u ja yø xɛqui ngue rā hāi Galilea rā Jesús. Pɛ hinguī nne dā n'yop'u ja rā hāi Judea porque nne dī nhotē yø hmu yø judío.

² Ya xma nguerpūtho dī nsännigo yø judío guehna rā ngo mahoqui yø ngumpaxi.

³ Nu'u yø cū rā Jesús bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua guí 'bui? Dami pøngua nī ma Judea, n'namhma ngue 'nɛ'u yø ja'i ɛc'ɛi'ī p'u, dā nū te guí øt'e. ⁴ Nū rā ja'i nne ngue dā fadi te gā 'yo, hinga nt'aguitho dā 'yøt'a te øt'e. Ya guí øtya tengū ya, pɛ gue dā badī gātho yø ja'i nā te guí øt'e.

⁵ Ngūnā bi xifi porque nī xinga gue'u yø cū di ɛc'ɛi. ⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Tobe hinguī sōnna ora gā mmagā p'u guí xicui. Pɛ nu'ahū, hōnt'a goma ora sā ngue guí mmähā. ⁷ Nu'ahū, hinguī nnu man'u'ahū yø ja'i. Pɛ nugā nnu man'ugā yø ja'i, porque dadi jagā majuanī ngue xants'o te gā 'yo yø ja'i. ⁸ Nī mähā rā ngo ya. Nugā hinga mma porque tobe hinguī sōnna ora gā mmagā p'u.

⁹ Mī juadi bi xihyø ja'i nā rā hyā nā p'uya, bá cop'u Galilea rā Jesús.

Rā Jesús ya 'bup'u ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mī juadi bi ma rā ts'ännigo yø cū rā Jesús, xquet'a 'nɛɛ rā Jesús bi ma

rā ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hinguī pahyø ja'i ngue 'yop'u, ya mmɛ nt'aguitho gā 'yo. ¹¹ Nūya yø hmu yø judío homp'u ja rā ngo ngue'mø di 'yop'u rā Jesús. Dī n'yɛmbi:

—¿Haru 'bua rā n'yohua? —dī n'yɛmbi.

¹² Nup'u ha 'buhyø ja'i, xangu to di c'a nā rā Jesús. 'Bu i'da ɛnā: “Rā hoga n'yohua n'yø”. Pɛ mī'da p'uya i ɛnā: “¿Tegue dra hoga n'yohū nā 'mø, hante gue hätyø ja'i”, i ɛnā. ¹³ Pɛ nūya yø ja'i nnu manho rā Jesús, hinguī nnepe dā fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

¹⁴ Comma ɛmade rā ngo 'mø mī yarbū ja rā nija rā Jesús ngue bi nxännbate.

¹⁵ Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te rā hyā mmanna Jesús, dī n'yɛmbi:

—¿Haru go bá ha'a rā hyā mmanna? 'Nɛ hīndī nnuhū ngue xta mma rā xādi.

¹⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nūnā rā hyā dī xännbategā, hīmma hyasɛgā nā. Nu'a bá pɛnnguī, go rā hyā'a. ¹⁷ Nu'mø to dā ne dā 'yørpabi rá pähä Oja, guehna dā bahna ngue'mø nī 'yɛp'u 'bu Oja nā rā hyā dī xännbate, ogue mā hyasɛ dī mma. ¹⁸ Nū rā ja'i ngue rá hyasɛ mma, gā 'yøt'e ngue dā nū manhosɛ yø ja'i. Pɛ nu'a di ja ndummū ngue dā hnu manho'a to bá pɛnhni, guehna majuanī rā hyā mmanna. 'Nɛ hīn tema fehni dā thinnbi.

¹⁹ ¿Ua hīmma juanī ngue bi 'da'ahū rā ley rā

Moisés? Conque nu'a ra ley'a, h̄injongui p̄oni ngue gdi ε̄c'ε̄ih̄u ya ȳo hya mman'a. ζHanja ngue guí nne gui hyoj̄u, guí ε̄nj̄u ngue h̄indí ε̄c'ε̄igā te mmamp'u ja ra ley'?

20 M̄i dahȳo ja'í p'uya, bi 'yε̄mbi:

—Ra ts'onthi guí n'youi ya. ζTe'o guí ε̄nā ngue nne da hyo'i?

21 M̄i dahra Jesús, bi 'yε̄mbi:

—Hōnda n'na ra hya dá øt'ä 'm̄o ra pa ngue ra ts'äya, 'nε̄ gā gadi 'yøthoh̄u.

22 Nunā ra Moisés, bi zoc'ah̄u n'na ra hmε̄pya, n̄i h̄u ngue ra circuncisión, madague'a h̄ingo bi f̄ut'a, sinoque gue'u ȳo mboxita bi f̄uti. Janangue njap'u guí mmε̄pyah̄u ȳo ts'unt'u 'm̄o bi m'm̄ai, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pε̄ ngutho guí mmε̄pyah̄u.

23 A nuyá, para ngue h̄ingui 'dasthoh̄u'a te mmanna ley bi 'yotra Moisés, guí mmε̄pyah̄u n'na ra ts'unt'u 'm̄o bi m'm̄ai, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ζHanja ngue guí s̄acj̄u ngue dá øthegā n'na ra n'yoh̄u 'm̄o ra pa ngue ra ts'äya 'm̄o?

24 'Yo h̄ontho guí nnuh̄u n'na ra cosa sä 'bexqui h̄axh̄u ra güenda. Nu'm̄o guí nne gui hyaxh̄u ra güenda, pε̄ 'bet'o nmajuani gdi pad̄i hanja'a te guí mmamhm̄u.

Bi mā hap̄u ra mmε̄ngu ra Jesús.

25 Bi m̄adi di n'yänni 'da'u ȳo mmε̄ngu Jerusalén, di n'yε̄mbi:

—ζUa h̄inga guehna nthoni ngue da tho na 'm̄o? 26 Pε̄ ya 'buh̄u ya, ya yah̄u ȳo ja'í 'nε̄ h̄inte xifi. ζUa di ε̄c'ε̄i ȳo ts'ut'abi ngue da guehna ra Cristo na 'm̄o? 27 Pε̄ dí pah̄mu hap̄u ra mmε̄ngu na. A nu'm̄o bá ε̄'a ra Cristo, h̄injonda bad̄i ha di 'yε̄'a.

28 Nup'u ja ra nija m̄i xännbate ra Jesús, m̄i 'yøde te mmanȳo ja'í. Bi ts'edi bi 'yε̄mbi:

—Ya guí ε̄nā ngue guí pah̄mu ha dá ε̄cā. Pε̄ himma partesε̄ ngue dá ε̄cā. Sinoque dá ε̄cā ngue nuna majuan̄i Oja i 'b̄ui, guehna bá penngā na. Pε̄ h̄ingui pah̄mu te'o na.

29 Nugā go dí pacā te'o na, porque ja dá ε̄cā p'u bí 'b'u'a, 'nε̄ go bá penngā'a.

30 Co nuna ra hya na p'uya, bi ne xtí bentȳo ja'í ra Jesús ngue xta ngot'i. Pε̄ h̄injombi bent'i porque him man̄i zōhrá ora. 31 Xangu ȳo ja'í bi 'yε̄c'ε̄i ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yε̄mbi:

—Nuna ra n'yoh̄u 'b̄ucua, ya øtȳo hmε̄ya tengutho t'ε̄mbi da 'yotra Cristo 'm̄o bá ε̄hε̄.

Ȳo fariseo bi menhȳo policia di bentra Jesús ngue da got'i.

32 Nuya ȳo fariseo bi 'yøde te mmanȳo ja'í ngue ε̄mbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Ȳo fariseo p'uya, conȳo hmu ȳo mmäcja bi menhȳo policia di bentra Jesús ngue da got'i.

33 M̄i nya ra Jesús, bi 'yε̄mbȳo ja'í:

—Zits'arb_u guí nnuj_u ua guí 'b_uhm_u. Ya h_umma ya'atho ga mmagä p'_u bí 'b_u'a to bá p_uennguí. ³⁴ Gui hyonj_u p'_uya, p_ue ya h_uinha gui t_unj_u, porque h_uinda zä guí thohm_u p'_u ha ga m'm_ucä.

³⁵ D_ui n'yänse yø judío p'_uya, d_ui n'y_umbi:

—¿Har_u go d_ui ma n_u p'_uya, ngue _una h_uinga t_uimhm_u ha d_ui ma? ¿Ua dan_ui mpa man'na nguadi yø häi yap'atho ngue da xänb_u r_u h_ua yø judío da t_uimp'_u? ¿Ua gue gue'_u yø mm_unguh_u da ma da xänb_u? ³⁶ ¿Mbe te nne da man_una r_u h_ua xicj_u n_u, ngue _una: “Guí hyonj_u, p_ue ya h_uinha gui t_unj_u, porque ya h_uinda zä guí thohm_u p'_u ha ga m'm_ucä”?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

³⁷ N_una rá nze_ugui r_u pa ngue r_u ngo, gueh_una r_u pa _umbyø ja'í ngue t_uate r_u d_uannigo n_u. N_una r_u pa n_u p'_uya, b_ui nangr_u Jesús, b_ui ts'edi bi 'y_umbyø ja'í:

—Nu'mø te'o t_uthe ya, dá _ucua d_ui nsithe. ³⁸ Nu r_u ja'í _uc'ei_u ya, nup'_u ja rá mm_ui r_u ja'í tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maca Libro.

³⁹ N_una r_u h_ua n_u, b_ui ne b_ui ma ngue nu to da 'y_uc'ei, ya d_ui n'youi r_u Espíritu Santo. Porque tobe h_um man_ui ma mah_uts'i r_u Jesús ngue da p_uennbab_ui r_u Espíritu Santo yø ja'í.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'í.

⁴⁰ M_ui t'øhna r_u h_ua mmanna Jesús, bi 'y_un'í'da yø ja'í p'_uya:

—Majuani ngue n_una r_u n'yoh_u n_u, gueh_una rá pøngah_u Oja mí ja ngue da _ucua ja r_u ximhäi n_u.

⁴¹ M_ui'da yø ja'í p'_uya, bi 'y_una:

—N_una ya, gueh_una r_u Cristo naya —bi 'y_una.

P_ue m_ui'da yø ja'í d_ui n'y_umbi:

—H_umma juan_u'a. Porque r_u Cristo h_uinga Galilea di 'y_u'a. ⁴² I mmamp'_u ja r_u Maca Libro ngue n_una r_u Cristo, da gueh_una n'na rá mbom'meto r_u dast'abi David. 'N_ue drá mm_ungu Belén nup'_u ja r_u mm_ungu r_u David.

⁴³ Ya h_uinga n'nat'a mmanyø ja'í ngue d_ui nxifi te'o n_u r_u Jesús. ⁴⁴ B_ui ne 'da yø ja'í x_utí bentra Jesús ngue x_uta ngot'í, p_ue h_unjomb_ui bent'í.

Yø ts'ut'abi hinguí _uc'ei r_u Jesús.

⁴⁵ Nu'_u yø policia bá n_uexp_u ja r_u n_uja, b_ui mengui bi zømp'_u 'b_uhyø fariseo conyø hm_u yø mmäc_u x_ui m_unh_ui. B_ui t'_umbaya:

—¿Hanja ngue hinguá sih_u p'_uya?

⁴⁶ M_ui dahyø policia, bi 'y_una:

—P_ue h_unjam'mø ha di t'øde da man'a n'na r_u ja'í tengu mmanna r_u n'yoh_u n_u.

⁴⁷ Yø fariseo p'_uya bi 'y_umbyø policia:

—Xquet'a 'n_u'ah_u ya bá thä'ah_u ya. ⁴⁸ Ya guí nnuh_u ngue h_unjongui pøni ngue di _uc'ei' u ma hm_uh_u n_u r_u n'yoh_u n_u, n_ui xinga gue'_u yø

fariseo di ɛc'ɛi nā. ⁴⁹ Pɛ nūya yø ja'i ɛc'ɛi nā rā n'yohu nā, guehya hinguī pahra ley ya, nɛ guehya yø ja'i dā ma rā castigo ya.

⁵⁰ Nūna rā Nicodemo, guehna bī mā n'na xui bá nyaui rā Jesús, xquet'a yø n'yohu yø fariseo nā. Bi 'yɛnna p'uya:

⁵¹ —Nup'u ja rā ley dí cahu, mmamp'u ja rā ley ngue hinga sā dā ma masentencia n'na rā ja'i, mɛnte tobe hinguī ja rā ts'ut'abi ngue dā t'øde tema hya dā man'a mā yapī.

⁵² Bi t'ɛmbrā Nicodemo p'uya:

—ɿXquet'a n'ɛ'i grā mmɛngu Galilea mø? Damī xādi te mmanā Macā Libro. Ja guī nnup'u p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja nī bøn'a Galilea.

N'na rā xisu ngue rā 'yots'om'māi bi ts'ixp'u buhra Jesús.

⁵³ Bī ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

¹ Pɛ rā Jesús bī map'u bí ja rā nyunī ja rā mbonza ja yø olivos. ² Mī hyaxp'uya, ya nɛcahäi, bá pengui, bi zøp'u ja rā nija. Bi guat'i gātho yø ja'i p'u ha 'bui. Bī mihra Jesús ngue bi xännbā rā hya yø ja'i. ³ A nu'u yø xännbate ngue rā ley conyø fariseo, bi zispabi n'na rā xisu xi ma mabent'i, ngue xi thinnbabi n'na rā n'yohu hinga ndø. Bī ma mā'bā'mī p'u māde nā rā xisu p'uya. ⁴ Bi t'ɛmbrā Jesús:

—Ague grā xännbate, nūna rā xisu 'bucua, bī ma mabent'i 'mø mī thinnbabi n'na rā n'yohu ngue hinga ndø. ⁵ A nup'u ja rā ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'u ngue dā tho ya yø xisu njap'u, ngue dā 'bando. Xi'i, ɿte guī mmanā rā hya naya?

⁶ Bi xihna rā hya nā, porque nne dā nup'i ngue'mø hinga gue'a rā hya dā manā Jesús, para ngue dā zā di yapī. Nūna rā Jesús bī ndoqui, ot'a häi conná saha. ⁷ Pɛ hinguī säya'u yaui ngue änni tema hya dā mā. Bī m'mā p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nūua guī 'buhmu ya, nu'mø 'bucua n'na nc'ɛi ngue hīnjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá madi dā mando rā xisu'a —bi 'yɛmbi.

⁸ Bī ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha. ⁹ Pɛ mī 'yø'a rā hya sihyø ja'i p'uya, bi dār'man'u yø mmui yø ja'i porque padī ngue gā ja yø ts'oqui. Bi bønī 'da mī'da p'uya. Rā madi bi bonyø daja'i. Nu'mø mī bønī gātho p'uya, bi gose p'u rā Jesús co 'nɛhra xisu mā yapī bi goseui p'u. ¹⁰ Mī gaxrá ya rā Jesús, bī nu ngue hīnjongui 'bup'u, ya mahøndra xisu 'bup'u. Bi 'yɛmbuya:

—Ague grā xisu, ɿhapu 'bu'u mādi yap'a'i ya? Ya hīnjombi zänni ngue dā tho'i ya 'mø.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yɛnā:

—Ya hīn'nā ya, grā hmu.

Bi 'yɛmbrā xisu mahøn'a rā Jesús:

—Nī xinga guecā gā sānni ngue dā tho'i ya. Nī ma ya,

pε 'yonī mantho hōnguí ōtra ts'oqui.

Da xojpa yō mm̄ai yō ja'i ra Jesús.

12 Nūnā rā Jesús, mahōmbi zohyō ja'i, bi 'yεmbi:

—Nugā ga ōt'e ngue dā xohyō mm̄ai yō ja'i. Nū rā ja'i dā dennguí, guehna rā ja'i dī nja rā 'da'yo te nā, pε ya hīnnī mantho dī n'yo mants'o rā ja'i.

13 Yō fariseo bi 'yεmbra Jesús:

—Nū'i gadi jase majuanī rā hya guí mma. Hīnte dī muui rā hya guí mma.

14 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nūnā rā hya dī mmangā, dī muui nā, madague'a dadi jase majuanī rā hya dī mma. Pε nugā dī padī ha dá εhε, 'nε dī padī ha nná ma. Pε nū'ahū hīnguí pahmū ha dá εcā, nī xīnguí pahmū ha nná magā. 15 Nū'ahū guí haxhū rā güenda tengutho gā hyaxrā güenda yō ja'i ua ja rā ximhāi. Nugā hīnjondī haspa rā güenda. 16 A nū'mō xīngā haxā rā güenda, nū te gā sännā ngue dī nja, pegue dra hya njuantho gā sänni. Porque hīndī 'dase gā haxā rā güenda. Nūnā rā Papá bá penngagui, guehna 'da gda haxā'be rā güenda nā. 17 Nūp'ū ja rā ley guí cahū, nt'ot'i p'ū rā hya ngue nū'mō yoho yō testigo 'da'igu mma, jatho ngue dā t'εc'εi te mma. 18 A nuyá, gēcā dadi jase majuanī rā hya dī mmangā. Nūnā rā Papá bá penngui,

'nehna di ja majuanī rā hya dī mmangā nā.

19 Bi t'εmbaya:

—¿Hapū go 'bāhni Papá?

Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Nū'ahū hīnguí pacjū, nī xīngā guehna mā Papágā guí pahmū. Nū'mō ngue gdi pacjū, xquet'a 'nehma Papágā gdi pahmū 'mō.

20 Nū'mō mī xānba rā hya yō ja'i p'ū ja rā nija rā Jesús, guehya yō hya ja ua bi xifi. Bī m'mā p'ū ja yō njūmnyū ngue rā ofrenda. Pε hīnjombi bent'i ngue xtā ngot'i, porque tobe hīm manī zōnna ora.

Hīnda zā dā denyō ja'i p'ū dī ma rā Jesús.

21 Mahōmbi 'yεmbyō ja'i rā Jesús:

—Gā mmagā, 'nε guí hyonjū. Guí tūhū, pε hīmma hoquitho nī ts'oquihū. Nūp'ū ha gda magā, hīnda zā guí tēngahū.

22 Yō judío p'ūya, dī n'yεmbi:

—¿Ua dā zā dī nhyose nū, ngue hīnda zā gā tēnhnū ha dī ma?

23 Mī nya rā Jesús, mahōmbi 'yεmbi:

—Nū'ahū, gyō mmēnguhū ua ja rā ximhāi. Pε nugā drā mmēngugā mahēts'i. Nū'ahū gyō mmēnguhū ua ja rā hāi, pε nugā hīndrá mmēngugā ua ja rā ximhāi. 24 Janāngue nugā dī xi'ahū ngue guí tūhū 'nε hīmma hoquitho nī ts'oquihū. Guehna hīnguí nhohni ts'oquihū nā ngue hīnguí εc'εigahū ngue dī mma te'ogui.

25 Bi t'ännbūya, bi t'ēmbi:

—¿Pε te'o'i p'ūya?

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ya xtá xi'ahū m'met'o te'ogā. 26 Xangu mi'da yø hya dā zā gā xi'ahū, 'nε dā zā gā hats'ahū rā güenda. Pε nūna rā hya dí xicā yø ja'i ua ja rā ximhäi, guehna rā hya dí øde mman'a to bá penngui, pε gue majuanī rā hya mman'a.

27 Pε himbi dinyø mmāi yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma. 28 Janangue bi 'yēmbi:

—Nu'mø gá cuathū rā pont'i rā N'yohū bí 'yε mahεts'i, guí pahmū te'ogā p'ūya. Hinda zā gā sānse rā hya gā mma. Nūna rā hya xāngagui rā Papá, guehna dí mmangā nā. 29 Porque dí n'yogā'be'a to bá penngui. Nugā hinguī hegase mā Papá, porque nū te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

30 Mi manna rā hya na p'ūya, xangu yø ja'i bi 'yεc'ei rā Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basi Oja.

31 Rā Jesús bi 'yēmbiyø judío xi 'yεc'ei:

—Nu'mø hinguī hyehmū nā rā hya dí xi'ahū ya, majuanī ngue gue'ahū mā xādi'ahū 'mø. 32 'Nε guí pahmū xanho nā rā hya majuanī. Nūna rā hya majuanī p'ūya, guehna dā yan'ahū nā.

33 Mi dahyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Nugāhe yø mbom'meto gāhe rā Abraham. 'Nε hinjam'mø to xtá øt'e ngue mā hmūhe. ¿Hanja'a guí

mma ngue guí enā dā ma nhyanigāhe?

34 Nūna rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahū ngue nū to gā øtra ts'oqui, guehya ya xā mbent'ui rā ts'oqui ya. 35 Nū rā ja'i ngue rā hmiqūtho, 'bup'ū ja rá ngu rá hmu, hinguī zamp'ū ja rā ngu nā rā hmiqūi. Pε nū'a ngue rá ts'ant'ū rā hmu, zamp'ū ja rá ngu'a. 36 Janangue nuyá, nū'mø ngue dā yan'ahū rá Ts'ant'ū Oja, ya majuanī gá nyamhmū 'mø. 37 Nugā dí padī ngue yø mbom'meto'ahū rā Abraham. Pε guí nne guí hyojū, porque hinguī nnu manhohū rā hya dí mmangā. 38 Ya dá xi'ahū te gā dí nnugā p'ū bí 'bahmā Papá. Pε nū'ahū gadi siguetho guí øthū'a te xi'a nī papāhū.

39 Mi dahyø ja'i p'ūya, bi 'yēmbi:

—Nu'a mā papágāhe gue'a rā Abraham.

Mahømbi 'yēnna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basi'ahū rā Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøthū 'mø. 40 Pε nūya guí nne guí hyojū. Conque dí xi'ahū rā hya majuanī, nūna rā hya dí øcā mman'Oja, guehna dí xi'ahū nā. Pε nū'a guí nne guí 'yøthū ya, hinga ngu'a bi 'yøtra Abraham. 41 Nu'ahū guí øthū tengūtho ø'ni papāhū.

Mahømbi 'yēnyø ja'i p'ūya:

—Nugāhe, hindyø thimbasitho gāhe. N'nat'a mā papágāhe 'būi, gue'a Oja'a.

42 Mahømbi 'yēnna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja ni papáhu, gadi macju'mø. Porque nugä dá εcä p'ua 'bua Oja, 'ne ya dí 'bucua ya. Hindä sänse ngue dá εcua, sinoque Oja bá benngui. ⁴³ ¿Hanja ngue hinguí sã gui timhmua na ra hya dí mmangä? Hinguí timhmua hanja ra hya, porque hinguí nne gui 'yøhmua na ra hya dí xän'nahua. ⁴⁴ Nu'a gui nnøpa papáhu, gue'a ra zithu'a. Nu'a ra hya nnu manho na p'uya, guehna gui nne gui 'yøthua na. Nuna ra zithu, guehna ra hyote na asta guerp'ua bá fadi. Hinjam'mø dí mman'a te majuaní. Nu'mø ya, gä ra fehni ga ya. Gä rá hyase ga ya porque ra fehni. 'Ne guehna nnøpa papá'ua to mmanna fehni na. ⁴⁵ Pe nugä ngue majuaní na ra hya dí xi'ahu, hinguí εc'εigahu. ⁴⁶ Gätho'ahu ya, hinjonda bøni da 'yεnguí ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuaní ra hya dí xi'ahu, ¿hanja ngue hinguí εc'εigahu 'mø? ⁴⁷ Nu'a rá basi Oja ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pe nu'ahu ngue hingyø basi'ahu Oja, janangue hinguí nne gui 'yøhmua ra hya mman'Oja.

Ya mi 'buhra Cristo hante di m'muhra Abraham.

⁴⁸ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbrä Jesús:

—Ni 'yup'ua te dí mmangähe ngue grã mmengu p'ua ja ra häi Samaria, nu'i gui n'youi ra ts'onthi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hin teni ts'oqui dí n'yogä'be. Nu'a te dí øt'ä, dí nnu mansugä ma Papá. Pe nu'ahu hinguí nnu mansuju. ⁵⁰ Nugä hindí honi ha di nu mansugyø ja'i. Nuna Oja go honnguí ha di nu mansugä yø ja'i na. 'Ne haxta ra güenda Oja ya, te'o ngue hinguí sugui. ⁵¹ Nugä majuaní dí xi'ahu ngue nu to ørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i hinjam'mø da du na.

⁵² Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—A nuyá, dadi seguragähe ya ngue gui n'youi ra ts'onthi. Xi ra Abraham 'ne gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui, gä xa ndu. Nu'i p'uya gui εna: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i hinjam'mø da du na”, gui εna. ⁵³ ¿Ua man'na go ma da'i ngue'a ma papägähe Abraham? A nuna bi du. 'Ne hyø pøngahya xa m'mui gä xa ndu. ¿Te'o gui εna ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha di nu mansugä yø ja'i, hinte di muui 'mø εscä yø ja'i 'mø. Pe nu'a honi ha di hnu mansugä, guehna ma Papägä na. Nuna gui εna ngue ni Ojahua. ⁵⁵ Pe hinguí pahmu na p'uya. Nugä go dí pacä na. Nu'mø ga εna ngue hindí pacä Oja, xquet'a dí fehni gä 'mø tengutho'ahu ngue gyø fehnihu. Pe nugä majuaní dí pacä na, 'ne dí ørpa masu te xiqui. ⁵⁶ A nuna ma mbox-itahu ra Abraham, bi johya

nā ngue mambá ep'u rā pa gā sōcā ua. Bi badi hanja, janangue emmēi bi johya.

⁵⁷ Mī dahyø judío p'uya, bi 'yembrā Jesús:

—Tobe hinguí 'b'a nyote ma'det'a njeya, 'nē go gui 'yēnā gá nū rā Abraham.

⁵⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbyo ja'i:

—Majuani dí xi'ahū ngue ya nmi 'b'cā hante di m'mahra Abraham.

⁵⁹ Bi gaxyø do yø ja'i p'uya, ngue dā mando rā Jesús. Pē rā Jesús bi thop'u mādē ha 'b'hyø ja'i, bi bomp'u ja rā nija, bi ma.

9

Rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohū ngue rā xādā.

¹ Nup'u ni nthohra Jesús, bi nū n'na rā n'yohū ngue rā xādā asta gue'mø mamba mī.

² Bi 'yānya yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, ¿hanja ngue ya rā xādā 'mø mambā mihna rā n'yohū nā? ¿Ndanā gue'a ja rá ts'oqui, guehna rā n'yohū, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

³ Mī dahra Jesús, bi 'yēnā:

—Hin'i nxādā nā rā n'yohū ngue conná ts'oquise, ogue rá ts'oqui rá papá ogue rá mamá. Sinoque bi nxādā para ngue conná guehna dā fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te dā 'yørpe. ⁴ Mēnte jap'u rā tiempo ya, jatho ngue gā ørpabi rá 'b'fi'a to bá penngui. Porque dā 'yēhra pa ngue ya

himmā nzā te gā pēfi. ⁵ Mēnte dí 'b'cua ja rā ximhāi, ma gā øt'e ngue dā xohyø mmāi yø ja'i.

⁶ Mī juadi bi manna rā hyā nā, bi zo'a hāi rá jinī rā Jesús. Bi 'yøtra bōhāi conná jinī, bi gospa maxøts'e yø dā rā xādā.

⁷ Bi 'yēmbuya:

—Nī ma ya, bá nxādā p'u ja rā dehe Siloé —bi 'yēmbi.

Nunā rā Siloé gā mbōni ngue “Bi 'b'ehni”. Nunā rā xādā bi ma bá nxādā. Mambā pengui, ya zø yø dā. ⁸ A nū'u yø besino p'uya, 'nē hmī'da yø ja'i ya mī padī ngue mará xādā, gā di n'yēmbi:

—¿Ua hinga guehna rā nhyaxā limosna nā?

⁹ Mī'da yø ja'i p'uya, bi 'yēnā:

—Guehna.

Pē mī'da yø ja'i bi 'yēnā:

—Guehna p'u gui nēqui, pē gue hinga guehna.

Pē nūse nā mará xādā p'uya, bi 'yēnā:

—Ahá, go guecā —bi 'yēnā.

¹⁰ Ya bi t'ännbaya, bi t'ēmbi:

—¿Hanja ngue ya zø ni dā ya 'mø?

¹¹ Bi 'yēnna mará xādā p'uya:

—Nunā rā n'yohū ni hu ngue rā Jesús bi 'yøtra bōhāi. Bi goscaqui mā dā. Bi 'yēngui: “Nī map'u ja rā dehe Siloé, bá nxādā”, bi 'yēngui. Dā magā p'uya ngue dā nxādā, pē 'b'expī nzø mā dā 'mø mā nxādā.

¹² Bi t'ännbaya, t'ēmbi:

—¿Haru 'b'ihna rā n'yohū guī mmanya?

Bi 'yēmbuya:

—Hīndī pačā —bi 'yεmbi.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

¹³ Bi ts'ixpə 'buhyø fariseo na mará xädä p'uya. ¹⁴ Rā pa ngue rā ts'äya 'mø mi 'yøtra bøhäi rā Jesús ngue bi xojpa yø dä rā xädä. ¹⁵ Nuyā yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yεmbuya:

—Bi gosca rā bøhäi maχøts'e mā dä. Dā ma da nxädä p'uya. A nuyá, ya zø mā dä ya.

¹⁶ Bi 'yεn'ida yø fariseo p'uya:

—Nunā rā n'yohə bi 'yø'na rā hyā nā, hīngrá m'menhnī Oja nā, porque hīnguī supra pa ngue rā ts'äya.

Mī'da p'uya, bi 'yεnā:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui nā rā n'yohə nā, hīnda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mahyase p'ə yø ja'i p'uya. ¹⁷ Mahømbi t'än'na mará xädä p'uya, bi t'εmbi:

—Xi'i n'yø, ζte guí mma guehna rā n'yohə bi xoc'a nī dä?

Nunā mará xädä p'uya, bi 'yεnā:

—Nugä dí εnā ngue rá pøngahya Oja nā rā n'yohə nā.

¹⁸ Pε yø hmu yø judío, hīnguī εc'ei ngue mará xädä nā rā n'yohə yaui. Bi 'yεc'ei, ja gue'mø mi zonnabi rá papá 'nehra mamá nā mará xädä. ¹⁹ Bi 'yännbūya, bi 'yεmbi:

—ζUa guehna nī ts'ant'ui nā 'bæcua, nunā t'εmbi ngue ya rā xädä 'mø mambá mī?

ζHanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

²⁰ Bi 'yεn'a rá papá 'nehra mamá p'uya:

—Dí pađi ngue guehna mā ts'ant'u'be nā. 'Nε ya rā xädä 'mø mambá mī. ²¹ Pε nuyā, hīndī pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Nī xīndī pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Damī 'yänsehə. Ya rā dan'yohə, da xi'asəhə hanja.

²² Nunā rá papá 'nehra mamá nā mará xädä, bi manna tengu nā ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nhēca hyā ngue da dujpabi rá thuhū p'ə ja rā nija'a to da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a. ²³ Janangue ngūnā bi man'ə yø daja'i p'uya, ngue bi 'yεnā: “Yänsehə, ya rā dan'yohə, da xi'asəhə hanja”.

²⁴ Nu'ə yø hmu yø judío, mahømbi zon'na rā n'yohə mará xädä. Bi 'yεmbi:

—Hønt'a Oja gui 'yεspabi ngue bi nzø nī dä. Nugähe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā rā Jesús.

²⁵ Bi 'yεn'mø mī da p'uya:

—Nugä hīndī pađi ngue'mø ja rá ts'oqui ogue hīn'na. Hønt'a dí pađi ngue nugä nmará xädä, 'nε ya zø mā dä ya.

²⁶ Mahømbi t'ännbūya, bi t'εmbi:

—ζTe 'be'a bi ja'i? ζTe bi 'yøt'e para ngue bi nzø nī dä?

²⁷ Mī da p'uya, bi 'yεnā:

—Ya xtā xi'ahə, 'nε hīnguī ørcəhə maşu. ζHanja ngue mahøn'a guí nne ga xi'ahə ya? ζUague guí nne ngue 'nε'ahə dyø xädi'ahə nā rā n'yohə nā?

28 Bi z_u p'uya, bi 'y_εmbi:

—Nu'i go rá xádi'i nā ra n'yoh_u nā. P_ε nugāhe yō xādigāhe rá Moisés. 29 Nugāhe dí pahme ngue bi nyaui Oja rá Moisés. P_ε nuna rá n'yoh_u nā, h_{in}jongui pad_i hap_u ra mm_εngu nā.

30 Bi 'y_εn'a rá n'yoh_u p'uya:

—Xquet'a guehna ngue nná 'y_othogā naya, ngue h_{in}gui pahm_u hap_u ra mm_εngu nā, p_ε bi xogagui mā dá. 31 Conque dí pahm_u ngue nuna Oja, h_{in}gui ø'mø nzo'u yō ja'i ja yō ts'oqui nā. P_ε nu'mø nzo'u yō ja'i thanne 'n_ε ørpabi rá pāhā, i øde. 32 Asta guehyø pa xā thogui h_{in}gui t'øde ngue dā bøn'a n'na ra n'yoh_u dā xojpa yō dā n'na ra xādā asta gue'mø mambá m_i. 33 Ngue'mø h_{in}drá m'm_εnhni Oja nā rá n'yoh_u nā, h_{in}dā zā te dā 'y_ot'e.

34 Ya bi t'_εmbuya:

—Nu'i gā rá ts'oqui gni 'bui asta gue'mø gambá m_i, 'n_ε go gui 'y_εnā gui xānngahe —bi t'_εmbi.

Bi hyøn'a thi p'uya.

T'_εmbi ngue xādā yō ja'i ngue njot'i yō n'yomf_εni.

35 Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'u ja rá nija nā mará xādā. M_i nth_εui p'uya, bi 'y_εmbi:

—¿Ua gui _εc'_εibi rá Ts'ant'u Oja n'yø?

36 Bi 'y_εnnā n'yoh_u p'uya:

—Te'o'a p'uya grá hmu, n'namhma gā _εc'_εigā —bi 'y_εmbi.

37 M_i dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Ya guí nnugya. Go guecā dí nyaui ya —bi 'y_εmbi.

38 Nuna rá n'yoh_u p'uya bi ndantyøhm_u p'u 'bahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nuya grá hmu, dí _εc'_εi'i ya.

39 M_i nya rá Jesús, bi 'y_εnā:

—Dá _εcā ua ja rá ximhäi, n'namhma ngue nu'u yō xādā dí nzø yō dá. A nu'u _εnā ngue zø yō dá p'uya, tengutho 'mø di xādā'u.

40 Nu'u 'da yō fariseo m_i 'bäp'u p'uya, m_i 'yøde te mmanna Jesús. Bi 'y_εmbi:

—¿Ua guí _εnā ngue 'n_εcāhe dyø xādägāhe?

41 M_i dahra Jesús, bi 'y_εmbi:

—Nu'mø ngue gyø xādāh_u, h_{in}di ja ni ts'oquih_u 'mø. P_ε nuya ngue guí _εnā ngue zø ni dāh_u, ya guí pad_i ngue ja ni ts'oquih_u ya.

10

Bi hyejpa yø føt'e yø de'yo'a ra hya bi manna Jesús.

1 Majuan_i dí xi'ah_u, nu'a h_{in}ni yarbu ja rá goxthi føt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na nguadi, guehna rá b_εd_ε'yo nā. 2 P_ε nu'a ni yarbu ja rá goxthi føt'e, gue'a rá mänd_ε'yo'a. 3 Nu'mø bi zøhø, dā xojpa rá mængoxthi dā yut'ambo. Nu'u yø de'yo p'uya, parpabi rá hya. I nzohyø de'yo conyø thuh_u, dā g_ucathi p'uya. 4 Nu'mø bá j_ujma xøts'e rá føt'e gätho'u yø de'yo p'uya, ni 'bet'o p'u ni ma yø de'yo. Yø de'yo p'uya tenni porque parpabi rá hya. 5 P_ε nu'a h_{in}gui parpabi rá hya,

hĩngui tɛn'na. Hante 'da 'mø bi nu, porque hĩngui parpabi rá hya.

⁶ Bi hyoni te gui hyɛjpa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Pɛ nu'ɛ nzofu hĩmbi dinyø mmɛi te ni bønna hya bi xifi.

Nuna ra Jesús, guehna ra hoga mände'yo na.

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ahɛ, guecã tengutho n'na ra goxthi ni yatyø dɛ'yo. ⁸ Gãtho'ɛ yø mãdi bi m'mɛ'a m'mɛ't'o hante ngue ga ma ɛcã, hĩnni yarbɛ ja ra goxthi, gue'ɛ yø bɛdɛ'yo'ɛ. Janangue hĩmbi 'yørpa ma su yø dɛ'yo 'mø nzofu. ⁹ Go guecã tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japã da thogui, gue'a di nyan'a. 'Nɛ da 'yøt'e tengutho n'na ra dɛ'yo ngue ni yat'i, ni bømp'ɛ ja rá fõt'e, 'nɛ tĩni te si.

¹⁰ A nu'a ra bɛ, høndrá mfɛ ga 'yo'a, di ɛmmãho dyø dɛ'yo. Pɛ nugã dá ɛhɛ para ngue di nja'ahɛ ra 'da'yo te, 'nɛ gui m'mamma pãhãhɛ. ¹¹ Nugã guecã tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nu'a ra hoga mände'yo ɛnnã te ngue nyanyø dɛ'yo. ¹² Pɛ nu'a ra mãdi ngue ra hĩquitho, hĩnga gue'a ra mãdi ngue yø dɛ'yo'a. Porque hĩngrã mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá ɛp'ɛ ra zate, da zop'ɛ yø dɛ'yo, da 'dagui. Ra zate p'ɛya, di bentyø dɛ'yo, di n'uen'ɛ hĩndi bɛnt'i. ¹³ Nuna ra n'yohɛ na, 'dagui porque ngue ra hĩquitho. Hĩngui tu rá mmɛi 'mø te da ja yø dɛ'yo.

¹⁴⁻¹⁵ Nugã guecã tengutho n'na ra hoga mände'yo. Nuna ma Papãgã pacã na, nugã xquet'a di pacã na ma Papã. Njarbutho ya, di pacã gãtho'ɛ ma dɛ'yo. Da gue'ɛ p'ɛya, xquet'a paqui. 'Nɛ di ɛngã ma te ngue di nyangã'ɛ ma dɛ'yo. ¹⁶ Xquet'a 'bɛp'ɛ mĩ'da ma dɛ'yo ngue hĩngyø n'youi ya 'bɛcua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nɛ da 'yø'mø da zofu. Ya n'na 'bũitho di nja p'ɛya, 'nɛ n'na dra mände'yo di m'mɛi.

¹⁷ Nuna ma Papã di macã na, porque di ɛngã ma te connã nguehma dɛ'yo. A nugã da zã ngue mahõnga m'mɛi. ¹⁸ Pɛ nu'mø ga nnegã, hĩjonda hyogui, pɛ di nnesɛ ngue di ɛngã ma te. I ja gra ts'ɛdi ngue dadi ungã ma te, 'nɛ ja gra ts'ɛdi ngue mahõnga m'mɛi. Nuna ya, guehna ra hya bi xicã ma Papã na.

¹⁹ Nu'mø mĩ 'yøhyø judío na ra hya na p'ɛya, ya hĩnga 'da'igu mma. ²⁰ Xangu yø judío bi 'yɛna:

—¿Hanja ngue gui ørpahɛ masu te mmanna? Nuna di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yɛna.

²¹ Mĩ'da yø judío p'ɛya, bi 'yɛna:

—Pɛ nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hĩnda zã da ma tengu na ra hya na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hĩnda zã da 'yøt'e ngue di nzø yø dã yø xadã'a.

Nu'ɛ yø judío hĩmbi nu manho ra Jesús.

22 Mī ja yø sɛ'yɛ'a rā ora'a. Ya dī nsä yø ja'ī p'ʰ Jerusalemén ngue dī nsännigo p'ʰ ja rā nija. 23 Nūnā rā Jesús, nūp'ʰ ja rā ngun'yū nija nī hū ngue rā Salomón, ja 'yop'ʰ. 24 Nū'ʰ yø judío bī mäsra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä rā tiempo dī 'yot'itho mā mmäigähe? Nū'mø ngue gue'e grá Cristo, n'na nditho dami xicje njuani.

25 Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Ya dí xi'ahʰ, pɛ hīnguī ɛc'ɛigahʰ. Nū te gä guí nnuhʰ dí øt'ä conná nguehra ts'ɛdi di 'dacä mā Papá, ja dī nɛqui p'ʰ nā rā hyä dí xi'ahʰ ya. 26 Pɛ hīnguī ɛc'ɛigahʰ, porque hīnga gue'e mā dɛ'yo'ahʰ, tengutho rā hyä ya xtá xi'ahʰ m'mɛt'o. 27 Nū'ʰ mā dɛ'yogä, xā mbarcatho mā hyagä'ʰ. A nūgä p'ʰya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya mā dɛ'yo. Nū'mø bī nūgä mā dɛ'yo, tɛnnguī. 28 Nūgä gā unnā rā 'da'yo te para zantho'ʰ mā dɛ'yo, 'nɛ hīnjam'mø dī m'mɛdi. Porque hīnjondā guasca p'ʰ ja mā 'yɛ. 29 Nū'a mā Papá bi 'dacä'ʰ. Hīnjo mman'na tengu nā, 'nɛ hīnjondā guaspabi p'ʰ ja rá 'yɛ mā Papá. 30 Tengutho mā Papágä, xquet'a dī njadä p'ʰya.

31 Yø judío p'ʰya, mahømbi go yø do ngue dā mando rā Jesús. 32 Pɛ mī nya rā Jesús, bi 'yɛnā:

—Nī hmi nī dāhʰ hapʰ dí øt'ä xangu yø cosa xanho

conná nguehra ts'ɛdi di 'dacä mā Papá. ¿Ndanā gue'a ya yø hyä ya ngue gdi pʰndogahʰ ya?

33 Mī dahyø judío p'ʰya, bi 'yɛmbi:

—Nū'ʰ yø cosa xanho guí øt'e, hīnga gue'a gdä pʰndo'ahe'a. Sinoque gdä pʰndo'ahe ngue hīnguī supra xudī Oja, co nūnā rā hyä guí mma. Conque nū'ī grá ja'ītho tengutho gähe, 'nɛ sä guí ɛnā ngue go 'da'igu'auī Oja.

34 Mī dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—I nt'ot'ī p'ʰ ja rā ley guí cahʰ ngue bi 'yɛn'Oja: “Nū'ahʰ, ɛntho Oja'ahʰ”, bi 'yɛnā. 35 'Nɛ guí pahmʰ'a te nt'ot'ī p'ʰ ja rā Macā Libro, hīnjondā zä dā gøn'a te mmamp'ʰ. A nūnā Oja, bī mā ngue nū'ʰ yø ja'ī di fātrā hyä, tengutho Oja'ʰ. 36 Xi'mø ngue bá ɛxcä Oja ngue bá pɛnngä ua ja rā ximhäi, ¿ua dā zä guí 'yɛmhmʰ ngue hīndī supā rá xudī Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'ant'ugui Oja? 37 A nū'mø hīndī sä gā øt'ä yø cosa tengutho ør'mā Papá, 'yo guí ɛc'ɛigahʰ 'mø. 38 Pɛ nū'mø ngue sä dí øt'e tengutho øt'a, madague'a hīnguī ɛc'ɛigahʰ, pɛ dami 'yɛc'ɛigahʰ co nū'a te dí øt'e. Ja guí pahmʰ p'ʰ, 'nɛ ja dā dīmp'ʰ nī mmähʰ ngue mā Papá dí n'yo'be.

39 Co nūnā rā hyä bī manna Jesús, mahømbi ne yø ja'ī xtī bent'ī ngue xtā ngot'ī, pɛ hīmbi zä, porque 'bexpī ma.

40 Mahømbi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi rā dathe Jordán, ha mambi øtra

nxixya m'met'o rā Xuua. Ja bá n'yop'ɥ p'ɥya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu rā Jesús. Di n'yembyø ja'i:

—Majuani ngue rā Xuua hin tema milagro bi 'yøt'e, pɛ nu'a te gāma hya bi manna Xuua conná nguehṛa Jesús, gā majuani.

⁴² Ja bi 'yɛc'ɛi p'ɥ xangu yø ja'i rā Jesús ngue majuani guehṇa rā Cristo na.

11

Bi du rā Lázaro.

¹ Mi 'bɥ'a n'na rā n'yohɥ maḍi hyɛnni ni hu ngue rā Lázaro rā mmɛngu Betania, ja rā hnini mi 'bɥhṛa Maya conná juhuɛ Marta. ² Nuna rā Maya, rá nju na rā Lázaro maḍi hyɛnni. Guehṇa bi duxṛa aceite mazihotho gā yani ngue bi gōpā yø gua rā Hmu Jesús. 'Nɛ bi dujpi conyø xta. ³ Nuyya yø nju rā Lázaro, bi mɛnnbā rā hya rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ɥ ni amigo gadi nsixui —bi 'yɛmbi.

⁴ Mi 'yøhṇa rā hya bi 'bennbā rā Jesús, bi 'yɛna:

—Pɛ hinga hyɛmbrā n'ɥ na rā Lázaro ngue dā hyo. Sinoque ja dā bap'ɥ yø ja'i ngue maguesɛ Oja. 'Nɛ dā bahyø ja'i ngue xquet'a maguesɛ rá Ts'ant'ɥ Oja.

⁵ Nuna rā Lázaro, connā Marta, connā Maya, n'na ngu n'na, ɛmmɛi maḍi mahṛa Jesús. ⁶ Madague'a bi 'yøde ngue maḍi hyɛnni, pɛ bá m'mahma nyopa p'ɥ ha

mambi 'bai. ⁷ M'mɛfa p'ɥya, bi 'yɛmbyø xādi:

—Ma gā mmähā mahøn'a Judea ya.

⁸ Nu'ɥ yø xādi p'ɥya bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, conque ja xma nguehya nne dā hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabá mmundo'i, 'nɛ mahøngu'i nne gdi ma p'ɥya.

⁹ Bi hyɛcra hya bi xihyø xādi rā Jesús, ngue tobe him manj zønna ora p'ɥ dā du. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua himma juani ngue 'de'mā yo ora ja rā nyot'i 'mō mā pa? A nu'a 'yo ngue rā pa, hinha di fets'e, porque gā 'yo rā nyot'i di yot'ua ja rā ximhäi. ¹⁰ Pɛ nu'mō to 'yo xui, di fesrá gua, porque hin'yɥ rā nyot'i p'ɥ ni ma.

¹¹ M'mɛfa p'ɥya, bi 'yɛnna Jesús:

—Nuna mā amigohɥ rā Lázaro bí aha. Pɛ gā ma ägā ya.

¹² Nu'ɥ yø xādi p'ɥya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mō ngue bi aha, ya hinte dā ja 'mō.

¹³ Bi ne xta mmanna Jesús ngue ya xi du rā Lázaro, pɛ nu'p'ɥ i bɛnyø xādi, bi 'yɛmbi ngue mma ngue bi atho. ¹⁴ Pɛ njuantho bi man'a m'mɛfa te nne xta mmanna Jesús. Bi 'yɛmbi:

—Ya bi du rā Lázaro ya.

¹⁵ Para ngue nu'ahɥ ya, ya xanho ngue hin dabi 'bucā p'ɥ 'mō mi du rā Lázaro, porque nuyya man'natho gui 'yɛc'ɛigahɥ ya. Nuyya gā ma nuhɥ ya.

16 Nuna rā Toma t'εmbi ngue rā cuate p'uya, bi 'yεmbyø mmixādihū:

—Ma 'da gda mmähā ya, n'namhma ngue 'dap'ū dani thoju nū.

Rā Jesús da 'yøt'e ngue di nja rā mbennate, 'nε di unna 'da'yo te.

17 Bi zøn'a Betania rā Jesús, pε ya rá gupa xi ma nt'āgui rā Lázaro. 18 Nup'ū ja rā hnini Betania, como yo kilómetro made gui nhyacui Jerusalén.

19 Xangu yø judío xi ma ngue bađi zεngua rā Marta conna Maya, di hojpa yø mmui ngue rá ida bi du. 20 Nuna rā Marta 'mø bi bađi ngue ya mmap'ū rā Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pε rā Maya bi gop'ū ja rá ngu'a.

21 Rā Marta bi 'yεmbrā Jesús: —Ague grā Hmu, nu'mø gdi 'bεcua, hinxta ndu mā idagā 'mø. 22 Pε nugā dí pađi ngue di 'da'i Oja te gā gui 'yāpi.

23 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni ida di bennate'a.

24 Bi 'yenna Marta p'uya:

—Ahá, dí pađi ngue nu'mø rā pa rá nεgui, mahøndi bennate yø ánima.

25 Rā Jesús bi 'yεnā:

—Go gā øt'ā ngue di bennate yø ánima, 'nε gā unna 'da'yo te. Nu'a da 'yεc'εigā, mađague'a xta ndu, pε høndi bennate. 26 A nuyá, nu'ū yø ja'i 'bahya 'nε εc'εigui, ya hijnam'mø da du, ya ja rā 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí εc'εi na dí xi'i ya?

27 Rā Marta p'uya bi 'yεnā: —Ahá, grā Hmu, dí εc'εigā ngue gue'e grā Cristo, rá

Ts'ant'ū'i Oja nu'a mi ja ngue da εcua ja rā ximhäi.

Rā Jesús bi nzomp'ū ha nt'āgui rā Lázaro.

28 Mi juadi bi manna rā hya na p'uya, nuna rā Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yεmbi:

—Bá ep'ū rā xännbate. Bá pen'na rā hya ngue bi nzo'i 'na.

29 Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofø, bi nangui, bi ma bá nu rā Jesús. 30 Nuna rā Jesús, tobe hijn manj yut'ambo rā hnini, bí 'bärpu ha bi nthεui rā Marta. 31 Mi nu yø ja'i ngue bi nangrā Maya, bi bøni n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, εmbi ngue bi ma dá nzomp'ū bí o rā ánima.

32 Bi ma rā Maya p'ū mambi 'bähra Jesús. Bi ndantyo hmu p'ū ha 'bäi, bi 'yεmbi:

—Ague grā Hmu, nu'mø ngue gdi 'bεcua, hinxta ndu mā idagā 'mø.

33 Nu'mø mi nu rā Jesús ngue zonna Maya co 'nε'ū yø judío ni n'youi, bi dār'man'ū rá mmui p'uya. 34 Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Haru nt'āgui ya? —bi 'yεmbi.

Mi da p'uya, bi 'yεnā:

—Ague grā Hmu, bá εhε guí nnu.

35 Xquet'a bi nzonna Jesús.

36 Di n'yεmbyø judío p'uya:

—Ya guí nnuha te øtya. Ja di nεqui p'uya ngue janjuani ngue mađi mađi.

37 Bi 'yεn'i 'da yø judío p'uya:

—A nūnā, ngue bi zā bi xo-
jpa yø dā rā xādā, rá nze_εgui
xtā nzā xta 'yøt'e ngue hinx_tá
ndu rā Lázaro.

Ya bi bēnnate rā Lázaro.

38 Mahōmbi dār'man'ua rá
mm̄ai rā Jesús. Bi guarb_u ja
rā 'bido o rā ánima p'uya ngue
dā hyajpa rā ndodo nnōpa
njo'mi. 39 Bi 'yēnna Jesús:

—Dam̄i hyac̄j_u rā do —bi
'yēna.

Bi 'yēnna Marta nūna rá
nju rā ánima p'uya:

—Ague grá Hmu, rá nze_εgui
ya yanya, porque ya rá gupa
nt'āgui ya.

40 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Uangui dí xi'i ngue
nu'mø gui 'yēc'ēigui, guí pa
p'uya ngue ma_εguese Oja.

41 Mi ma nthagui rā do
p'uya. Bi nōs'maya rā Jesús, bi
'yēna:

—Ma Papá'i, dadi ja
mam̄adi'i ngue guí ø'mø
dī nzo'i. 42 Nugā dí padī
ngue zant'a guí ø'mø dī nzo'i,
pē dá mangā nā rā hyā nā
n'namh_mā ngue nūya yø ja'i
'b_ucua, dā 'yēc'ēi ngue go guá
pēnngagui ua.

43 Mi juadi bi manna rā hyā
nā p'uya, bi matra ánima, bi
'yēmbi:

—Ague Lázaro, bá pōmp'ua
guí o —bi 'yēmbi.

44 Bá nangra ánima p'uya,
bá ep'ua, bá m'mät'i yø ulu yø
'yē conyø gua. Rá hmi p'uya
bá n'youi rá njo'mi. Rā Jesús
bi 'yēmbi yø ja'i:

—Dam̄i xahmi ya, thøhmi
p'uya, dā ma.

*Bi nhēca hyā yø ja'i p'uya,
ngue di bēntra Jesús.*

45 Nūya yø judío mi 'bap'ua
ja rá ngu rā Maya mi nū te
bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yēc'ēi'a
p'uya. 46 Pē mi'da yø judío,
bi ma bá xihyø fariseo te
bi 'yøtra Jesús. 47 Nūya yø
fariseo p'uya conyø hmu yø
mmäcja, co 'nē'ua yø n'yoh_u
'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra
dajunta. Dī n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øth_u?
Nūna rā n'yoh_u nā, xandøngu
yø milagro øt'e. 48 Nu'mø
ngue gā hēhm_u p'ua, gā yø
ja'i dā 'yēc'ēi te mmanna. A
nū'ua yø ts'ut'abi Roma p'uya,
dā pēnhyø soldado ngue dā
dēmhra ma_εca nija ja ua, 'nē
dā 'yøtra sui ua ja mā häih_u.

49 Bi dā'a n'na nc'ēi nī hu
ngue rā Caifás, gueh_nā rā
hmu yø mmäcja'a rā jeya'a. Bi
'yēmbi yø ja'i:

—¿Ua hinguí pahm_u ha
dī nja te gā øth_u ya? 50 ¿Ua
hīn gadī umhm_u rā güenda
hanja? Man'na xanho ngue
n'na nc'ēitho dā dū conná
nguehyø ja'i, hīnda gue'a
ngue dī m'medi gātho yø ja'i
'b_ucua ja mā häih_u.

51 Pē nūna rā Caifás hīngrá
hyāse nā rā hyā bi mā,
sinoque Oja bi bēnnbi ngue
ngu'a bi mā. Porque gueh_nā
rā jeya ngue bi nōpa hmu
yø mmäcja. Bi mā ngue rā
Jesús gueh_nā ja ngue dā dū
conná nguehyø judío nā.
52 'Nē hīnga hōnt'ua yø judío
p'uya, sinoque dā dū conná
nguehyø ja'i 'b_ui ndap'ua bi zā.
Porque nne Oja ngue ndap'ua

bi zā dī m'məhyø ja'i ngue dyø bāsī Oja. ⁵³ Gue'a rā hya bī nja'a p'uya, nu'u yø judío mī nts'ət'abi, bī mēdi bī nhēca hya ngue dā hyo rā Jesús.

⁵⁴ Janāngue ya hīm māmbī zøp'u ha 'bəhyø judío rā Jesús, sinoque bī ma n'nannī n'na rā xēqui ja rā hāi Judea. Ya mmē rā nendapo, ja n'na rā hnīnī nī hū ngue Efraín. Ja bá m'məhmə p'u p'uya co 'nēhyø xādi.

⁵⁵ Ya xmá nguerp'utho rā pa ngue rā ngo øtyø judío, nūnā ēmbī rā pascua. Xāngu yø ja'i bī ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'u ja rā nīja hante dī nja rā ngo. ⁵⁶ I 'yo yø ja'i p'uya, ngue honna Jesús. Nu'mø bi zømp'u nīja dī n'yānnī n'na ngu n'na, i ēnā:

—¿Ter'u gñī bēmhmə? ¿Ua dā ēcua ja rā ngo rā Jesús, ua gue hīn'nā?

⁵⁷ Nu'u yø fariseo p'uya, co 'nē'u yø hmu yø mmācja, ya xi xihyø ja'i ya p'uya, ngue nu'mø to dā bādī ha bī 'bəhra Jesús, dā mā. Porque bī ne dī 'bēntrā Jesús ngue dā got'i.

12

N'na rā xisu bi gōpa rā aceite rā Jesús.

¹ Mān'nato mā patho dī nja rā ngo ngue rā pascua. Bī ma rā Jesús bá sōn'a Betania rá ngu rā Lázaro. Guehna rā Lázaro bi 'yøtra Jesús ngue bī bēnnate. ² Ja bá t'ørpa p'u rā nts'ihmē rā Jesús, bī n'uīte rā Marta. Connā Lázaro 'dap'u hūhmī p'u ja rā mēxa ngue sīhmēui. ³ Nūnā rā

Māya p'uya bá hā made litro rā aceite māhotho gā yāñī, pē xāndømmādi rá mūui. Bi gōspābi yø gua rā Jesús, bi dūjpī conyø xta. Bi yū'ambo rā ngu'a gā yānna aceite. ⁴ Mī 'bəp'u rā Judas Iscariote rá ts'ənt'u rā Simu. Guehna n'na nc'ēi yø xādi rā Jesús, 'nē guehna bi dā nā. Nūnā rā Judas bi 'yēnā:

⁵ —¿Hanja ngue hīmbī 'bā rā aceite, ngue xtī t'unna mēnyu yø hyoya? Porque xtī 'bā rā aceite'a te pøxi hyu ciento mā pa rā nzābi.

⁶ Pē nūnā rā Judas hīn'i mmanā rā hya nā ngue dī tū rá mmēi dā māxyø hyoya. Sinoque bī manā rā hya nā ngue rā bē. Porque go mafāti rā buxa cū rā mēnyu nā. I pē rā mēnyu njāti p'u ja rā buxa. ⁷ Mī nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dāmī hyēmhmā, 'yo te guī mma. Porque nūnā rā xisu guī sūi, ya mī pesrā aceite xta ngosca mā do'yo 'mø dá n'yāgui. ⁸ A nūya yø hyoya guī mma, jap'u rā pa guī fāxhu ya, porque 'daua guī 'bəhmə ya yø hyoya. Pē nūgā ya hīmma ya'atho rā pa dī n'yohu ua.

Bī nhēcahya yø ja'i ngue hōnda hyo rā Lázaro.

⁹ Xāngu yø judío bī bādī ngue bī 'bəp'u Betania rā Jesús. Bī ma yø ja'i bá nū. Pē hīngā hōntho nne yø ja'i ngue dā nū rā Jesús, sinoque xquet'a nne dā nū rā Lázaro nūnā xi japi xi bēnnate p'u mant'āgui. ¹⁰ Janāngue bī nhēcahya yø hmu yø mmācja ngue xta hyo rā Lázaro connā

Jesús. ¹¹ Porque nu'a i bennate rā Lázaro, ya hep'u yø mmijudíoui yø judío p'uya ngue go εc'ei rā hya mmanā Jesús.

Bi yarb ja rā hnini Jerusalén rā Jesús.

¹² Nup'u ja rā hnini Jerusalén, xandøngu yø ja'i bi ma da nsännigo ngue rā pascua. Ja bi bahyø ja'i 'mø mi hyats'i, ngue ya ja ngue da zøp'u ja rā hnini rā Jesús. ¹³ Yø ja'i p'uya, bi dajpa yø xi yø palma, bi ma di c'at'ui rā Jesús. Bi mähra hmafi yø ja'i p'uya, i ena:

—Nunā rā m'menhni Oja 'bucua, guehna tate na. Oja di japhna rá dast'abi yø judío bá 'benhni.

¹⁴ Bi din'a n'na rā burru bi hyuxrā Jesús. Ya bi nja tengutho nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro ngue ena: ¹⁵ “Ague gyø mmenguh p'u ja rā hnini Sión, 'yogui süh. Guí nnu ngue bá ep'u ni dast'abih, bá hyuxa n'na rā burru”. ¹⁶ Nup'u rá mudi hingui pahyø xädi rā Jesús hanja'a te øt'e. Pe nu'mø mi ma mahets'i rā Jesús, ja bi zo yø mmæi p'uya, ngue nu'a te gāma hya xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue di nja.

¹⁷ Nuya yø ja'i n'youi rā Jesús, guehya bi nup'u bi japi bi bennate rā Lázaro, gā mmanyø ja'i te gā xi nup'i ngue øt'e. ¹⁸ Janangue bi ma yø ja'i ngue di c'at'ui rā Jesús, porque pahyø ja'i ngue nu'a rā milagro xi 'yøt'e, hinjonda

zä da 'yøt'e. ¹⁹ Yø fariseo p'uya, di n'yemsebi:

—Ya guí nnuh ya, ya hingui sä te gā øth. Guí nnuh ngue gā ni me yø ja'i rā Jesús.

Nuya 'da yø ja'i hingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰ Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja rā ngo, n'youi p'u 'da yø mmengü Grecia.

²¹ Nuya p'uya bi guarb 'bähra Lipe nunā rā mmengü Betsaida ngue rā häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yembi:

—Ague n'yø, dí nne gā nyagähe ts'u rā Jesús.

²² Nunā rā Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nunā rā hya bi sifi, 'da i matho gā yoho ngue bá xihra Jesús. ²³ Nunā rā Jesús bi 'yenthø 'mø mi dadi:

—Nu rā N'yoh bi 'yē mahets'i, ya ni ma da zønna pa p'u da hnu ngue maguese.

²⁴ Majuaní dí xi'ah, ngue nugä, ja ngue da thogui, n'namh mā ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudā rā trigo, mente hinga nthuh rā hmudā, xquetho n'na mhmudā tho i ja. Pe nu'mø ya bi thuh, da bøxra hmudā, pe ya xangu yø trigo da ma mā peti 'mø bi nja. ²⁵ Nu rā ja'i honi ha di mpommi rā ndate, guehna di 'bēhrā te na. Pe nu rā ja'i enná te ua ja rā ximhäi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. ²⁶ Nu rā ja'i nne da 'yørcagui

ma pähä, da denngui. Nuḗp'u ha ga m'mucä, ja di m'map'u. Nu ra ja'i da 'yørcagui ma pähä, guehna nnu manho ma Papägä na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

²⁷ A nuýá, hĩndĩ padĩ te ga øtya. ¿Tenĩ 'be'a ja ngue ga mma? Ya hĩngui sä ngue ga ena: “Ma Papá'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga ena. Porque ya dá ecä'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagä'a.

²⁸ Bi 'yemp'uya:

—Ague ma Papá'i, da fadi ngue mague'ase'i ya.

Nu'a ra ora'a p'uya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Ya xa nja'a te di fadi ngue maguecsegui. Pe mahønga øt'e ngue da fadi ngue maguecsegui ya.

²⁹ Nu'u yø ja'i mi 'bäp'u, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pe emthobi ngue ra ngäni'a øde. Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Rá anxø Oja i nzohnu—bi 'yena.

³⁰ Mi nya ra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Nuna ra hya bi t'øhya, himma partegä p'u ngue bi t'øhna ya, sinoque ni partehu na. ³¹ Ya ni ma da zønna ora da thaxra güenda ua ja ra ximhäi ya. Da thejpa rá hya ra zithu di manda ua ja ra ximhäi. ³² Nu'mø bi ma ma'bä'mi ra pont'i da n'nø'migä, ndap'u bi zä, da denyø ja'i ma hyagä.

³³ Bi manna ra hya na, ngue di opan'yu yø ja'i tema forma di du 'mø bi tho. ³⁴ Bi 'yenyø ja'i p'uya:

—Ya xtá øcähe te nt'ot'i p'u ja ra libro ngue ra ley, ngue ra Cristo i 'bui para zantho. 'Nε nu'i gui ena ngue ra N'yohu bi 'yε mahεts'i, i ja ngue da ma macuati ra pont'i. ¿Ndana gue'a'a ra n'yohu bi 'yε mahεts'i gui mmam'mø?

³⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuýá, ya mĩts'u dra pa gui hεthu ua'a ja ngue da xoc'a ni mmaihü ya. Nu'mø bi dini xanho ni mmaihü na ra hya dí xi'ahü ya, guehna ra hya gdi n'yohu na. Pe nuna ra ja'i hĩnda ne da 'yøt'e te dí mmangä, guehna ra ja'i hĩngui padĩ te ga 'yo na.

³⁶ Dami 'yεc'ei hü na ra hya da xoc'a ni mmaihü mente da zä ga xi'ahü ha di xohni mmaihü. 'Nε majuanĩ da xoc'a ni mmaihü na ra hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi ma ra Jesús, hĩngui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue yø judío hĩngui εc'ei ra Jesús.

³⁷ Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pe hĩngui εc'ei te xifi.

³⁸ Pe ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yena: “Ague grá Hmu, ¿ndana gue'a bi bøni ngue bi 'yεc'ei na ra hya dá xicähe ya? ¿Ndana gue'a pøni ngue da badi ngue ya uhrá ts'edi Oja ya?” ³⁹ Ra Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja

ra hya ngue himbi 'yεc'ei ra hya yø ja'i, bi 'yεna: ⁴⁰ "Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nε bi gorpabi yø mm̄ai, n'namhma ngue hinda dimp'u ja yø mm̄ai hanja ra hya. 'Nε hinda 'bätyø mm̄ai ngue da den'Oja para ngue hinda punnbi". ⁴¹ Ra Isaiás bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguesε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

⁴² Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'ei ra Jesús. Nja hingui xihyø ja'i ngue εc'ei, porque su yø fariseo, i nne ngue hinda dujpa yø thuhū p'u ja ra nija. ⁴³ I εna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, hinda gue'a ngue Oja da 'yεmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i hingui εc'ei te mmana Jesús.

⁴⁴ Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yεna:

—Nu ra ja'i εc'eigä ya, hinga hængthogui εc'eigui ra ja'i, sinoque xquet'a εc'eia ma Papá bá penngui. ⁴⁵ Nu ra ja'i hercä ya, tengutho 'mø go di het'a to bá penngui.

⁴⁶ Nugä guecä ga xoc'a ni mm̄aih. Dä εcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yεc'eigä, hinda m'm̄ai tengutho ga 'bähyø ja'i 'yo mant's'o. ⁴⁷ A nuyá, i 'bäi to øhra hya dí mmangä ya, pe hingui ørpa masu. Ya himma partegä p'u da ma ra castigo ra ja'i. Porque hinda εcä ngue 'bexca sänni da ma ra

castigo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, sinoque dá εhε ngue ga nyani. ⁴⁸ A nuyá, nu ra ja'i hingui ørca masu, 'nε hingui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzequi na, ngue hingui εc'ei yø ja'i te dí mma. ⁴⁹ Porque himma hyasε dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nah̄u na. ⁵⁰ Pe dí pacä p'uya, ngue nu to da 'yεc'ei na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

¹ Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya padī ngue ya bi zonna ora da bõngua ja ra ximhäi, di ma mahεts'i bí 'bährá Papá. Nuna ra Jesús hinha rá nzequi di ma'u yø xädi 'bucua ja ra ximhäi.

²⁻³ Ra zithu ya xi bennba rá mm̄ai ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'u ra Simu ngue di dá ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya padī ngue bi 'yεp'u bí 'bä Oja, 'nε mahøndi map'u bí 'bä Oja. 'Nε padī ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja. ⁴ Mente sihmε p'uya, bi nangbu ja ra mεxa mi hudī, bi mõhrá tuhū,

bī ngūt'a n'na rā toaya p'uya.
⁵ Bi xitra dehe p'ua ja n'na rā
 bandeja, bī merpa yø gua yø
 xādi. I dujpa rā dehe conna
 toaya dī ngūt'i.

⁶ Nu'mø ya mmap'ua da
 merpa yø gua rā Bēdu p'uya,
 rā Bēdu bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ŷua 'nēcā
 gui percagui mā guagā?

⁷ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:
 —A nuyá, hinguí padī te ga
 mbøn'a te dí øt'ä ya, pē gui
 pa'a m'mēfa te ga mbøni.

⁸ Mī dahra Bēdu p'uya, bi
 'yēmbi:

—A nugā hinda zā gui
 perca mā gua.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbra
 Bēdu:

—Nu'mø ngue hinga pet'a
 nī gua, ya himma n'youi 'mø.

⁹ Bi 'yēnna Bēdu p'uya:

—Ague grā Hmu, hinga
 hørma gua gui percagui 'mø,
 gui pegagui mā 'yē 'nē gui
 hiqui.

¹⁰ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Nu rā ja'i ya m'met'e,
 ya bi bo gā rá do'yo. Ya
 hinda høndyø gua ja ngue
 da 'berpabi rā ja'i. Ya gā
 m'meque'ahua ngue rā nts'o,
 hinda hōnda n'na'ahua ngue
 hinga m'meque.

¹¹ Bī manna rā hya nā ngue
 hinga gātho m'mequebi yø
 mmāi yø xādi ngue rā nts'o,
 porque padī ndana gue'a ja
 ngue di dā. ¹² Mī juadi bī
 mejpa yø gua yø xādi p'uya,
 mahombi hye rá tuhū rā Jesús.
 Bī mīp'ua ja rā mēxa mahøn'a
 p'uya. Bi 'yēmbi:

—ŷua gui padī te dá
 øt'ahua ya? ¹³ Nu'ahua gui

enjua ngue drā xännbategä,
 'nē drā hmugä. Pē gue nī
 'yup'ua te guí xicja, porque go
 guecä drā xännbategä 'nē drā
 hmugä. ¹⁴ A nu'mø ngue drā
 xännbategä 'nē drā hmugä,
 'nē dí pet'a nī guahua, xquet'a
 nne ngue gui njahua p'uya.
 Guí mpejpa nī gua n'na ngu
 n'na'ahua. ¹⁵ Nugä, ya dá
 ut'ahua te ja ngue gui 'yøthua,
 n'namhma ngue tengutho
 dá øt'ahua ya, da ngu'a gui
 n'yørpe n'na ngu n'na'ahua.
¹⁶ Majuani dí xi'ahua, ngue
 n'na rā mēfitho, 'yo di enā
 ngue hinda zā da 'yøt'e tengu
 øtrā hmu. Nu'a n'na rā
 m'mēnhni, 'yo di enā ngue
 hinda zā da 'yøt'e tengu øt'a
 to pēnhni. ¹⁷ Nu'mø ngue
 tinnī mmāihua ya yø hya dí
 xi'ahua gui 'yēt'a mmāihua ya,
 rā mmēnthi gā nthēhua 'mø.

¹⁸ Nu te dí mmangä ya,
 hinga gātho di toca'ahua nā
 rā mmēnthi nā. Porque dí
 padī te'o ya xta huanhni,
 gue'ua di tocabi'ua. Pē jatho
 ngue dī nja'a te nt'ot'i p'ua
 ja rā Maça Libro ngue enā:
 “Nuna 'daua dí sihmēgä'be
 ya, guehna 'bui ngue mā
 nsuigä'be nā”. ¹⁹ Dí xi'ahua nā
 rā hya nā hante ngue dī nja,
 n'namhma ngue nu'mø bī nja
 p'uya, gui 'yēc'ēihua ngue go
 guecä. ²⁰ Majuani dí xi'ahua
 ngue nu rā ja'i dī unna säya'a
 to dí pēnhnä, tengutho 'mø
 go dadi 'dacra ts'äya rā ja'i.
 Nu to di 'dacä rā ts'äya p'uya,
 tengutho 'mø go dadi unna
 ts'äya'a to bá pēnngui.

Bi manna Jesús ngue guehna rā Judas i ja ngue di dā.

²¹ Mi juadi bi manna rā hya nā p'uya, bi zā ngue tār'mān'ū rā mmāi rā Jesús. Bi mā njuantho p'uya, bi 'yēna:

—Majuani dí xi'ahū ya, ngue 'būcua n'na nc'ēi jūgatho hāi, ya honi ha di japi ngue di dāgui.

²² Nu'ū yø xādi p'uya bi mādi di nhyēti n'na ngu n'na, hinguī fadi te'o sihna rā hya i hma. ²³ Nu'a n'na nc'ēi 'dap'ū hūhmī ngue sīhmēui rā Jesús, guehna rā xādi ēmmēi di mādi. ²⁴ Rā Bedu p'uya, bi 'yørpā rā senya'a 'dap'ū hūhmī rā Jesús ngue dā 'yānni te'o nā i mma. ²⁵ Nu'a bi t'ørpā rā senya p'uya, mān'na bi guarbū hū rā Jesús ngue bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ¿te'o na guī mma? —bi 'yēmbi.

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ma gā pocā n'na xēqui rā thūhmē ya. Nūnā gā unā p'uya, guehna dí mmāngā nā.

Bi po'a n'na xēqui rā thūhmē p'uya, bi unā Judas Iscariote rā ts'ant'ū rā Simu. ²⁷ Nūnā rā Judas, ngu i hyānā rā thūhmē, bi yātra zithū p'ū ja rā mmāi. Rā Jesús bi 'yēmbūya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yøt'e, 'yøt'e n'nahmantho.

²⁸ Pē nu'ū 'dap'ū hūhmū p'ū ja rā mēxa ngue sīhmē, hīnjombi n'yo yø mmāi hanja nā rā hya bi sihna ts'ofō. ²⁹ A nūnā rā Judas ngue mā fāti rā buxa njūmēnyū, bi 'yēmp'ū i bēn'i'da, ngue nūnā rā Jesús

bi xifi ngue dā dāi temā hyoni ngue rā ngo, ogue di unni zi algo yø hyoya. ³⁰ Høntho bi zi rā thūhmē bi t'unā Judas, bi bōni, bi ma. Pē ya nxui p'uya.

Ma'da'yo rā hya di manda ra Jesús ngue di nja.

³¹ Mi bōnna Judas, bi 'yēnna Jesús:

—A nūya ja di nēqui p'uya ngue maguesē rā N'yohū bí 'yē mahēts'i. 'Nē connā ngue'a te øt'e, ja di nēqui p'ū ngue maguesē Oja. ³² Xi'mø ngue rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, nū te øt'e, gue'a guī nēqui ngue maguesē Oja'a, nūnā Oja ya, xquet'a dā 'yūdi ngue maguesē'a rā Ts'ant'ū ya. 'Nē ya mi ts'adyø pa di nja nā dí xi'ahū ya. ³³ Ague mā basi'ahū, ya mi ts'udrā ora dí 'būhmū ua ya. Tengūtho rā hya xtā xicā yø judío, xquet'a ngut'atho rā hya dí xi'ahū ya. Gui hyonjū, pē hīndā zā gui tēngahū hapū gdā magā. ³⁴ Ma'da'yo høn dādi 'bep'ahū ya, ngue guī mmāhmū n'na ngu n'na'ahū. Tengūtho nnā mā'ahū, guī njathū p'uya ngue guī mmāhmū n'na ngu n'na'ahū. ³⁵ Nu'mø ngue guī mmāhmū n'na ngu n'na'ahū, di unā gūenda gātho yø ja'i ngue gue'e mā xādi'ahū 'mø.

Bi manna Jesús ngue da gøn'a m'mēfa rā Bedu.

³⁶ Rā Bedu bi 'yørpā rā nt'ānni rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, ¿hapū gue gdi ma p'uya?

Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nup'u ha gdá magä, ya hinda zá gui tenngahü. Pe da zá gui tenngahü m'mefa.

³⁷ Ra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue guí ena ngue hinda zá ga ten'na'i ya? Nugä dí emma te conná ngue'e.

³⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Guí ena ngue gui enni te conná nguecä. Pe majuaní dí xi'i ngue hante di mmahra øni, ya xquí cønga nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra yu na ngue di zønna ja'i p'u b'hrä Papá.

¹ 'Yo di tu ni mmahü. Guí hyahní mmái guí 'yεc'εihü Oja, da guecä dami 'yεc'εigahü. ² Nup'u ja rá ngu ma Papágä, xangu yø ts'äya bí jap'u. Nu'mø da hin'yü p'u yø ts'äya, hinte ga sänni ga xi'ahü 'mø. Pe nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha guí nsäyahü. ³ Nu'mø dá magä p'uya ngue güi nsägä ha guí nsäyahü, ga ma εcä mahøn'a p'uya ga sixahü, n'namhma ngue 'dap'u ga m'mahmü. ⁴ Guí pahmü p'uya hapü gda magä, 'ne guí pahmü ra 'yu.

⁵ Mi dahra Toma p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, hinda pacähe ha gdi ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yu gdi ma?

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Conná nguecä da zá guí søhmü p'u 'bü Oja. 'Ne conná nguecä guí pahmü ndana majuaní. Go dadí ungä ra 'da'yo te. Nu to

gä da 'yεc'εigui, gue'u da zømp'u 'bühma Papá'u. ⁷ Ngue hingmi pahmü te'ogä ma m'mεt'o, janangue hingmi pahmü te'o na ra Papá. A nuyá, ya guí pahmü ya, porque ya guí nuhü ya.

⁸ Bi 'yembrä Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue da zá ga nnugähe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dí n'yohü, ¿'ne tobe hingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a guí xiqui ngue guí εngui ga øt'ä ngue guí nuu ra Papá?

¹⁰ ¿Ua hingui εc'εigui ngue tenguthogä ya, njarbutho ma Papá? Tengutho ma Papágä p'uya, xquet'a di njadä p'u. Nuna ra hya ya xtá xi'ahü, hingö dí mmansεgä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go øt'a te dí øt'ä'a. ¹¹ Dami 'yεc'εigahü ngue tenguthogä ya, njarbutho ma Papá. Tengutho ma Papágä ya, xquet'a di njadä p'u. A nu'mø hingui εc'εihü na ra hyatho, dami 'yεc'εigahü 'mø gá nuhü'a te dí øt'e. ¹² Majuaní dí xi'ahü, nu ra ja'i ngue rá mmái ga 'yεc'εigui, xquet'a da zá da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yø'r'mø ngue da zá, porque nugä ga mmagä p'u bí 'bühma Papá. ¹³ Rángue guí εc'εigahü, nu'mø gá mat'Ojahü, guí hya ra ts'edi guí yädi te guí nnehü. Nugä ga 'da'ahü'a te gä guí y'ähmü, n'namhma da fadi ngue maguesε na ma

Papá. ¹⁴Rángue guí εc'εigah_u, nu'mø guí hyā rā ts'edi guí 'yādi te guí nneh_u, nugā gā 'da'i ndanā bi zā mačosa guí 'yāhm_u.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

¹⁵ Nu'mø gadi mačju, dami 'yøt'e te dadi 'bep'ah_u 'mø. ¹⁶ Gā āpa rā mate mā Papá ngue da penhni te'o da māxah_u, 'nε di hoc'a ni mmaih_u, tengutho dí øt'ah_u ya. Nunā da 'benhni, guehna rā Espiritu Santo da gāp'ah_u rā 'yū majuanī. 'Nε guehna guí n'yoh_u para zantho nā. ¹⁷ Nu yø ja'i hingui εc'ei Oja, hingui sā di n'youi rā Espiritu Santo, porque hingui hεti 'nε hingui padī te'o. Pe nu'ah_u, ya guí pahm_u te'o nā, porque rā Espiritu Santo ya 'bucua guí 'buhm_u, 'nε guí n'yoh_u para zantho nā. ¹⁸ Nugā hinga soc'asεh_u ua, gā ma pengā ngue gā n'yoh_u. ¹⁹ Ya mi ts'atho ya, ya hinni mantho da nugā yø ja'i. Pe nu'ah_u guí nnuju mahøn'a. 'Nε di nja'ah_u rā 'da'yo te, ngue mahøngdī 'bucā. ²⁰ Nu'a rā pa'a p'uya, guí umhm_u rā güenda ngue dí n'yogā'be mā Papá. Da gue'ah_u p'uya, dí n'yoh_u p'u guí 'buhm_u. ²¹ Nu rā ja'i da 'yøt'e te dadi 'bepi, guehna di nεqui ngue majuanī di maqui. Mā Papágā p'uya, xquet'a di mađi gātho ya yø ja'i di maqui. Nugā p'uya xquet'a dadi mađi, 'nε gā øt'e ngue da fađi ngue dí n'yo'be rā ja'i di maqui.

²² Bi 'yεnna Judas, nunā hingra Iscariote:

—Ague grā Hmu, ¿hanja ngue hønjhogāhe guí 'yudi ngue dí n'yoh_u, 'nε hinga gātho mi'da yø ja'i da badi?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nu rā ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te dí xifi, 'nε guehna di mahma Papágā nā. Nugā ya, co 'nehma Papá, ya dí n'yohe rā ja'i di maqui. ²⁴ A nu rā ja'i hīndi maqui, guehna hingui ørcatho masu te dí xānnbi. Nunā rā hyā dí xi'ah_u ya, himma hyasεgā nā, go rá hyā'a mā Papá bá penngui.

²⁵ Dí xi'ah_u gātho ya yø hyā ya, mente tobe 'daua dí 'buhm_u. ²⁶ A nugā gā āpra mate rā Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da māxah_u 'nε di hoc'a ni mmaih_u. Gue'a go da xān'nah_u gātho'a p'uya, 'nε gā di bεn'nah_u ya yø hyā ya xtá xi'ah_u.

²⁷ Ya gā soc'ah_u ya, pe di hut'a ni mmaih_u. Nugā gā øt'e ngue da hyu ni mmaih_u, hinga tengu rā hyā mmanyø ja'i ngue εmbi nthummāi. 'Yo sā di tu ni mmaih_u 'nε 'yo guí suh_u. ²⁸ Ya guí øde te xtá xi'ah_u ngue gā mmagā p'u bí 'buhra Papá, 'nε hōnga ma εcā ngue 'dap'u gā n'yoh_u. Nu'mø majuanī gadi mačju, dami johyah_u ngue gā mmagā. Porque nunā rā Papá, tate nā ngue nugā. ²⁹ Dí xi'ah_u nā rā hyā nā hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø

bī nja, ya gui 'yεc'εih_u nā rā hya ya xtá xi'ah_u p'uya.

³⁰ Ya hinga ya'atho ga nyah_u ya, porque ya bá εp'u rā zithu nu'a dī manda yø ja'i hinguī εc'εigā. Pε cohrá ts'edi nā, hinda zā dā dajpi. ³¹ Pε ya jatho ngue ngu'a dī nja, para ngue dā bahyø ja'i ngue dadi macā mā Papá. 'Nε dí øt'e te di 'bejpi ga øt'e. Nanj_u ya, ma ga 'uehm_u ua.

15

Rā Jesús bi hyejpabi rā hya bī mā ngue n'na 'bāi rā uva conyø 'yet'o.

¹ Go guecā tengutho n'na 'bāi rā uva, 'nε hinjom man'na tengugā. Mā Papágā p'uya, tengutho n'na rā mεfi ngue fāhrā nu'a'uva. ² Sajpa yø 'yet'o hinguī nne dī nzadi. Pε nu'u yø 'yet'o zadi, fādi 'nε øjpa yø 'yont'o, n'namhma ngue man'na dī nzadi xanho. ³ A nu'ah_u, tengutho yø 'yet'o ngue zadi, porque guī ørpah_u masu te dí xān'nah_u. ⁴ 'Yo guī hegah_u p'u, tengutho gā hīndī hec'ah_u p'u. Xi n'na rā 'yet'o ya, nu hīnda zā dī nzahrā ndāt'ā 'mø 'yose, ya hīmbī thep'u ja rā dā'y_u. Guī njath_u p'uya, hīnda zā guī n'yo manhoh_u 'mø guī hyegah_u p'u.

⁵ Nugā tengutho n'na rā dā'y_u. A nu'ah_u p'uya, tengutho yø 'yet'o. Nu'a hinguī hegaguī ya, man'na dī n'yo manho, porque dī n'yo'be. A nu'mø guī hyegah_u p'u, ya hīnda zā te guī 'yøth_u. ⁶ A nu rā ja'i hep'u mā hyagā,

dī njapi tengutho rā 'yet'o hinguī zadi. I nthεqui ngue ma'ot'i. Nu'mø bi 'yot'i, dā ma mapeti ngue dā t'udi.

⁷ Nu'mø hinguī hyegah_u p'u, guī 'yet'a mmūi te dí xān'nah_u, damī 'yādi te guī nne guī 'yāhm_u, guī nnu gue dī n'na'ah_u. ⁸ Nūnā mā Papágā, dā hnu mansu 'mø ngue guī n'yo manhoh_u nā. Gue'a dī nεqui'a p'uya ngue majuanī mā xādi'ah_u. ⁹ Tengutho guī macā mā Papá, njarbatho nnā mā'ah_u ya. Nu te dí nnu manhogā, gue'a guī 'yøth'ā. ¹⁰ Nu'mø guī 'yøt'e te dadi 'ber'ah_u, ya nī mantho gā mā'ah_u 'mø. Nugā dí øt'e te di 'bejpaguī mā Papá, jananguē dī maqui.

¹¹ Dí xi'ah_u nā rā hya nā, n'namhma ngue tengutho nnā johyagā, ngu'a gdi johyah_u. 'Nε hangū rā pa guī johyah_u. ¹² Nūnā rā hya nāya, dadi 'ber'ah_u ngue tengutho nnā mā'ah_u ya, dā ngut'a gdi mmahm_u n'na ngu n'na'ah_u. ¹³ Nu'a mā datho ja ngue dā 'yøt'a n'na ngue'mø dī mahrá amigo, dā 'yennā te connā nguehrā amigo. ¹⁴ Nu'ah_u, ya mā amigo'ah_u ngue'mø guī 'yøt'e te dadi 'ber'ah_u. ¹⁵ Nūyá, ya hinga εn'ah_u ngue gyø mεfithoh_u ya, porque nu'a rā mεfitho hinguī padī te øtrā hmu'a. Nūya dí mma ngue mā amigo'ah_u, porque ya dá o'ah_u n'yu te gāma hya xicā mā Papá. ¹⁶ Hingo gā huanngah_u, nugā go dá huan'nah_u. A nūyá, ngue guī εc'εigah_u, dí nne ngue

zant'a guí n'yo manhohu, n'namhma ngue di n'na'ahu'a te gā guí 'yāphu ra Papá. 17 Nuna ra hya naya, dadi 'bep'ahu ngue guí mmađi n'na ngu n'na'ahu.

I nnu man'u yø ja'i ra Jesús co 'ne'u yø xādi sambabi.

18 Nu'mø ngue nnu man'u'ahu yø ja'i, ya guí pahmu ngue ya mam'met'o xa hnu man'ugui. 19 Nu'mø ngue gadi n'amigohu yø ja'i hingui ec'eigā, dadi ma'ahu yø ja'i 'mø tengutho guí mahyø amigo. Pe nugā, go dá huan'nahu p'u 'buhyø ja'i ua ja ra ximhai. A nuyá, ya hin gadi n'amigohu yø ja'i ya. Janangue nnu man'u'ahu. 20 Dami benna hya ya xtá xi'ahu m'met'o. Hijnjo'o n'na ra mefitho da 'yena ngue hinda thogui tengutho thohra hmu. Nu'mø ngue bi nu man'ugā yø ja'i, xquet'a guí njathu p'uya, da nu man'u'ahu yø ja'i. Nu'mø ngue hingui t'ec'ei'a te dí xānbategā, ni xinga gue'ahu da t'ec'ei'ahu 'mø. 21 Nu te gā dí xi'ahu ya, da ja'ahu yø ja'i, porque ngue ma xādi'ahu. Nuna Oja bá penngui, hingui pahyø ja'i te'ona, janangue di ja'ahu p'u yø ja'i.

22 Nu'mø hin xcabá ehē ga nzohyø ja'i, ya hinda jase yø ja'i p'u da ma ra castigo 'mø. Pe nuyá, di jase p'u da ma ra castigo ya ngue hingui ec'eigui. 23 A nuyá, nu'a ga nnu man'ugā yø ja'i ya, xquet'a 'ne'a ma Papágā nnu man'u ya. 24 Hin tema

castigo di nja 'mø ngue hin tema hmeya xcá øt'a p'u ha 'buhyø ja'i. 'Ne nu'a te gā dí øt'e, hijnongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gā dí øt'e, pe co ngu'a nnu man'u gyø ja'i, co 'ne'a ma Papá i hnu man'u ya. 25 Nuyá yø hya dí mmangā, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i ena: "Hingui ja te rángue'a i hnu man'ugui".

26 Ga xicā ma Papá ngue da penhna Espiritu Santo da máxahu 'ne di hoc'a ni mmaih. A nu'a, go di ja majuaní te'ogā'a. 27 Xquet'a 'ne'ahu dami jahu majuaní te'ogā, porque dí n'yohu asta guerp'u bá fahra hya.

16

1 Dí xi'ahu ya yø hya ya, n'namhma hingui nyobeni. 2 'Ne da ma nthuqui ni thuhu p'u ja yø nija yø judío. Da 'yehra ora ngue di m'mu i'da da hyo'ahu, da 'yena ngue ørpa rá 'befi Oja. 3 Nguna ra hya da ja'ahu yø ja'i, porque hijnjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. 4 Dí xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø bi zonna ora di nja, da zo ni mmaih na ra hya ya xtá xi'ahu.

Ja di nequi p'u'a te øtra Espiritu Santo p'uya.

Mam'met'o hinte dí xi'ahu na ra hya na, porque 'daua dí 'buhmu. 5 A nuyá, ya ga

mmagä ya, ganī m'map'u bí 'bähma Papá bá penngui. A nu'ahü ya, ya hīnjonda bōni dā 'yēngui: “¿Harü gnī ma ya?”⁶ Pε nūya ngue dā xi'ahü nā rā hyā nā, bi dū nī mmähü ya. ⁷ Pε majuanī te dí xi'ahü, go nī nhohü ngue gā mmagä. Porque nu'mø hīngā mmagä, ¿hague di 'yē'a rā Espíritu Santo dā māxahü 'nē di hoc'a nī mmähü 'mø? Pε nu'mø gā mmagä, ya gā ma penhnä p'uya. ⁸ Nu'mø bá ε'a p'uya, go dā 'yøt'a ngue dā bahyø ja'ī 'bücua ja rā ximhäi ngue ja yø ts'oqui, 'nē dā badī hanja nā rā 'yū njuantho. 'Nē dā bahyø ja'ī ngue dā zōnna pa dā japrā castigo Oja. ⁹ Dā badī ngue rā ts'oqui øtyø ja'ī hīmbi 'yεc'eigui. ¹⁰ A nugä ngue njuantho dá n'yogä, ya gā mmagä p'u bí 'bähma Papá. 'Nē ya hīnni mantho guī nnujü ua. Janāngue dā hyaxā njuani yø ja'ī p'uya ndana gue'a rā 'yū njuantho ja ngue dā n'yo. ¹¹ Dā hyaxā njuani yø ja'ī p'uya hanja nā rā hyā xā nzän'Oja. Porque ya dā ts'ännbi ngue dā ma rā castigo nā rā zithü dī manda ua ja rā ximhäi.

¹² Xangu mī'da yø hyā jap'u dí nne gā xi'ahü, pε tobe hīngui sōnna ora p'u dā zä gui tīmhü te gā mbøn'a te dí xi'ahü ya. ¹³ Nu'mø bá εhra Espíritu Santo ya, go di o'ahü n'yū hanja'a te majuanī'a. 'Nē gā majuanī'a te dā xän'nahü'a, porque hīngrá hyasε dā mā, a nūnā tengütho rā hyā dā sifi, dā ngu'a dā mā. Dā 'yøt'e

ngue gui tīmhü hanja'a te ja ngue dī nja. ¹⁴ Nu'a go dā 'yøt'e ngue dā hnu mānsugä'a, porque dā hä'a rā hyā gā xifi, 'nē dā 'yøt'e ngue gui pahmü hanja rā hyā. ¹⁵ Nu te gāma hyā mmanna Papá, gā gue'a rā hyā dī mmangä'a. Janāngue dí xi'ahü ngue rā Espíritu Santo dā hanngagui mā hyā, 'nē di ja'ahü ngue gui pahmü hanja rā hyā.

Dā gohi ngue rā johya'a rā dummi ja yø xädi.

¹⁶ Ya mī ts'udrä ora ngue hīn harü gui nnujü ya. M'mefa p'uya, ya hīnda ya'atho gui nnujü mahøn'a, porque gā mmagä mahets'ī bí 'bähma Papá.

¹⁷ Nūya 'da yø xädi p'uya, dī n'yänni n'na ngu n'na, dī n'yεmbi:

—¿Te gā mbøn'a xicjü nā? ngue εnā ya mī ts'udrä ora ya, ya hīn harü gā nnuhü. Ximmi ts'udrä ora ngue gā nnuhü mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue dā ma mahets'ī bí 'bährá Papá. ¹⁸ ¿Teni 'be'a gā mbøn'a mmanna? ngue εmbi ya mī ts'atho. Hīndi pahmü temā hyā mmanna.

¹⁹ Bi bahrä Jesús ngue nne dā 'yānyø xädi nā rā hyā bi mā, bi 'yεmbüya:

—Nugä dí xi'ahü, ya hīnda ya'atho hīn harü gui nnujü. M'mefa p'uya, ya hīnda ya'atho gui nnujü. ¿Ua guehna rā hyā gadī n'yänhnü naya? ²⁰ Majuanī dí xi'ahü ngue gui nzomhü 'nē dā

du ni mm̄ih̄u. Nu'm̄o bi nu'ah̄u ȳo ja'ī 'b̄u'a nx̄imh̄ai p'uya, dadi johya. Pε h̄inte ja'a. Nu ni d̄umm̄ih̄u da gohi ngue rā johya'a. ²¹ Conque nu'm̄o ja ngue d̄i m'm̄ahr̄a bas̄i n'na rā xisu, tu rá mm̄i porque ya bi z̄onna ora da zā rā n'ū. Pε nu'm̄o ya bi m'm̄ahr̄a bas̄i p'uya, ya h̄inni mantho mb̄en'a rā n'ū m̄i s̄a. Porque d̄i johya ngue ya bi m'm̄ahr̄a bas̄i ua ja rā x̄imh̄ai. ²² Xquet'a guī njathu p'uya. Bá εp'ū rā ora da du ni mm̄ih̄u. Pε nugā ga ma pengui ga nnu'ah̄u. Gā rā johya d̄i nja ni mm̄ih̄u p'uya. Gue'a n'na rā johya h̄injonda zā da hyaqui.

²³ Nu'a rā pa'a p'uya, ya h̄imma hyoni te guī 'yānngah̄u. Nugā majuan̄i d̄i xi'ah̄u, nu'm̄o gā mat'Ojah̄u rāngue guī εc'ēigah̄u, dam̄i hya rā ts'edi guī 'yādi te guī nneh̄u. Ma Papāgā p'uya d̄i 'da'i te guī 'yāph̄u. ²⁴ Asta guehya tobe h̄inte guī āph̄u Oja d̄i 'da'ah̄u rāngue guī εc'ēigah̄u. Dam̄i 'yāhm̄u n'namh̄ma d̄i n'na'ah̄u. Janjuan̄i ngue gā rā johya d̄i nja'ah̄u p'uya.

Bi ntate rā Jesucristo ua ja rā x̄imh̄ai.

²⁵ Nuya ȳo hya ya xtā xi'ah̄u, dá honi te nnā hyejpabi rā hya dá ma. Pε da 'yeh̄ra ora ngue nuya ȳo hya d̄i xi'ah̄u, ya h̄inga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ah̄u njuantho ha d̄i njap'ū gd̄i pah̄m̄u rā Papá. ²⁶ Nu rā pa ja p'uya, ya da zā guī 'yāph̄u rā Papá'a te guī nneh̄u

rāngue guī εc'ēigah̄u. Ya h̄imma hyoni ngue 'bet'o ga āpā rā mate ma Papá connā ngue'ah̄u. ²⁷ Porque d̄i ma'as̄eh̄u rā Papá. D̄i ma'ah̄u, porque gad̄i mac̄j̄u, 'nε gā 'yεc'ēih̄u ngue dá εcā p'ū b̄i 'b̄u Oja. ²⁸ B̄i nεxcā ma Papá 'm̄o dambá εcua ja rā x̄imh̄ai. A nuyá, ga p̄ongā ua ja rā x̄imh̄ai ya, ga mma mah̄ets'ī b̄i 'bah̄ma Papá.

²⁹ M̄i dahȳo xādi p'uya, bi 'yεna:

—A nuyá, njuantho guī xicje ya. H̄in tema hya gn̄i hyejpi te guī m̄anya. ³⁰ A nuyá, ja d̄i t̄ingāhe p'uya ngue gā guī parpabi ȳo n'yomf̄eni ȳo ja'ī. H̄imma hyoni ngue 'bet'o da t'ot'a'ī rā nt'anni. Guehna nnā εc'ēigāhe naya ngue guī 'yεp'ū mah̄ets'ī b̄i 'b̄u Oja.

³¹ Rā Jesús bi 'yεna:

—A nuyá, ya guī εc'ēih̄u rā hya d̄i mm̄angā ya. ³² Ya m̄mε 'bexque'a ya, ya ni ma da z̄onna ora ga nhyeh̄m̄u, 'da'a n'nan̄i gd̄i m̄ah̄ā. Ya guī sogas̄eh̄u p'uya. Pε nugā h̄ind̄i 'das̄egā, porque d̄i n'yogā'be ma Papá. ³³ Nu'm̄o ngue guī un̄ni mm̄ih̄u ya ȳo hya d̄i xi'ah̄u ya, guehya ȳo hya da hyut'a ni mm̄ih̄u ya. Nua ja rā x̄imh̄ai guī s̄ah̄u rā n'ū ua. Pε dam̄i hyah̄u rā ts'edi, ya xtā tapā'a εcua ja rā x̄imh̄ai.

17

Bi marpabi Oja ȳo xādi rā Jesús.

¹ Mī juadi bī manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hets'i ra Jesús, bi 'yεnā:

—Mā Papá'i, ya bi zonna ora ya. Dā bahyø ja'i ya ngue maguesε'a nī Ts'unt'u, n'namhma ngue xquet'a 'nehni Ts'unt'u da 'yøt'e ngue dā bahyø ja'i ngue mague'ase'i. ² Nu'i gá unna ts'edi nī Ts'unt'u ngue nu'u to gá gá dāpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Nε gá unna nt'edi ngue nu'a te dā zānni gue'a di nja'a. ³ Nu'a ra 'da'yo te para zantho, gue'a di dīnna ja'i dā ba'i'a, 'nε dā baqui. 'Nε høn'atho'i ngue majuanī grá Oja. A nugā p'uya, gēcā drá Jesucristo guá pēnhua.

⁴ Nugā dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja ra ximhäi ngue mague'ase'i. Dá juacā ra 'bēfi gá 'bējpi gá øt'e. ⁵ A nuya mā Papá'i, damī 'daqui ngue nup'u ja nī hmi nī dā, maguecεgaii tengutho nmi jai m'met'o hante dī nhohra ximhäi.

⁶ Nuya yø ja'i gá huanhua ja ra ximhäi ngue gá dāqui, dá japi bi badi te'o'i. Mī o nī 'yε yø ja'i, pε go gá dāqui, 'nε bi 'yεc'ei nā nī hya guá pēnnbi. ⁷ A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go guí xiqui te gāma hya dī mmangā. ⁸ Dā unnā nā nī hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yεc'ei. 'Nε haxa njuani yø ja'i ya ngue majuanī dá εcā p'u güi 'bui, 'nε εc'ei ngue go guá pēnngagui ua.

⁹ Dí ä'i ra mate ya ngue gui fähyø ja'i. Nuna ra mate dí ä'i, hin dadi terpä p'u gátho

yø ja'i 'bu'a nximhäi. Nu'u yø ja'i gá dāqui, gue'u dí xi'i guí fä'u, porque o nī 'yε. ¹⁰ Nu'u to gá o mā 'yεgā, gá o nī 'yε'u. Nu'u to o nī 'yε p'uya, o mā 'yεgā'u. 'Nε dā hnu mansugā connā ngue'u.

¹¹ Nugā ya hinnī mantho gā m'muc'ei ua ja ra ximhäi. Nugā gā mmagā p'u guí 'bui, ja gā m'mucā p'u. Pε nuya dā gocua ja ra ximhäi, guehya dí xi'i guí fähya. Mā Papá'i, xandaxqui'i. Conni ts'edi damī fädi te'o gá dāqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho dā gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jaii. ¹² Mente ra pa 'daua dá m'mahme ua ja ra ximhäi ya gá dāqui, conni ts'edi nmará fädi. Hijnjombi m'medi, hinda hōnda n'na nc'ei, nuna ya bá nt'ot'i ngue dī m'medi, para ngue dī nja nā ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro.

¹³ A nuyá, gā mmagā p'u guí 'buhya. Pε mente tobe dí 'butā ua ja ra ximhäi, dī mmangā ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya mā ja'iu, gā ra johya dī nja, tengutho nnā johyagā. ¹⁴ Nuna ra hya guá pēnnba yø ja'i ngue gā xānnbi, bi nū manho ra hya. Pε nuya yø ja'i himbi nū manho nī hya p'uya, bi nū man'u ya yø ja'i bi nū manho nī hya. Porque ya hinnī mantho øtra nts'o gā 'yo yø ja'i, tenguthogā ngue hindá øt'ä ra nts'o gā 'yo yø ja'i. ¹⁵ Hinna ä'i ra mate ngue guí jucua ja ra ximhäi ya yø ja'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i ra mate ngue gui fädi ngue ra zithu hindi ts'onnba

yø nt'εc'εi. ¹⁶ Tengutho gā hīndā øt'ä rā nts'o øtyø ja'i, dā guehya mā ja'iuui, xquet'a hīngui øtra nts'o gā 'yo yø ja'i ya. ¹⁷ Dami 'yøt'e ngue dā hyo yø mmæi connā ngue'e, dā hyonna nho dā n'yo connā nguehni hyā. Porque nūna ni hyā, guehna majuanī nā. ¹⁸ Tengutho güi pēnngagui ua ja rā ximhäi, xquet'a di njadā p'uya, dá εt'ä ya mā ja'iuui ngue dā ma dā manna hya p'u ha 'bæhyø ja'i. ¹⁹ Dí εngä mā te connā nguehma ja'iuui, n'namhma ngue xquet'a 'nε'u dā hyo yø mmæi ngue xtā nho te dā n'yo connā nguehna rā hyā majuanī.

²⁰ Pε hīnga hønt'u dí ä'i rā mate guí fá'u, sinoque 'nε'u yø ja'i dā 'yεc'εigä m'mεfa connā nguehra hyā dā manya mā ja'iuui, xquet'a dí xi'i ngue guí fādi. ²¹ Gätho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyatho dā gohi tenguthogüi, ngue n'na hyatho di jaiui. Gā njathu p'uya, n'na hyatho gā cohmu ya mā ja'iuui, mā Papá'i, gue'a di bađi gätho yø ja'i'a ngue guá pēnngagui ua ja rā ximhäi. ²² Nugä dá japā ya mā ja'iuui tengutho guí jajpagui m'mεt'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a p'uya, tengutho'i co 'nεcā n'na hyatho di jaiui. ²³ Nugä dí n'yogä'be ya mā ja'iuui. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jahu'a. 'Nε gue'a di ba hmi'da yø ja'i'a ngue nu'i go guá pēnngagui ua, 'nε gadi mā'u

mā ja'iuui, tenguthogä, gadi maqui.

²⁴ Mā Papá'i, nūya mā ja'iuui gā dāqui, dí nnegä ngue 'nεhya di m'mæp'u ha gā m'mæcā ya, n'namhma ngue dā nu te guí ørcagui, ngue guí øt'e ngue 'nεcā dí tategä hapu guí 'bæi. Porque nu'i gadi maqui hante di nhohra ximhäi. ²⁵ Mā Papá'i, gā rā nho guí øt'e. Nūya yø ja'i 'bæcua ja rā ximhäi, hīngui pa'i ya. Pε nugä dí pa'i. A nūya mā ja'iuui p'uya, ya pađi ngue go guá pēnngagui ua. ²⁶ 'Nε dá xifi hanja rā hyā ngue te'o'i. 'Nε tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengu'i ngue gadi maqui, dā ngu'a dā 'yøt'e. A nugä p'uya, dí n'yogä'be ya yø ja'i ya.

18

Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.

¹ Mi juadi bi manya yø hya ya, bi ma rā Jesús, bi mε yø xädi, bi ma man'na nguadi rā 'yuthe Cedrón. Nup'u ja n'na rā nuaza p'uya, ja bi yarbu rā Jesús conyø xädi. ² Xquet'a 'nεhna rā Judas bi dā rā Jesús, ya mi pa'a rā xεqui'a, porque xangu yø nnidi ja mađi perpu yø xädi rā Jesús. ³ Nūna rā Judas bi zømp'u 'bæhra Jesús. Ni n'youi n'na 'bæi yø soldado co 'nεhyø policia yø m'mεnhni yø mmäcja conyø fariseo. Ni gu yø juai, 'nε ha yø lámpara guí nyot'i. Mi'da yø ja'i, ni gu yø za tøhra sibi yø nya ngue guí nyot'i. ⁴ Pε rā Jesús ya gā

padī te ja ngue dā thogui. Bī ma di c'at'ui ngue bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

⁵ Nū'u yø ja'i p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūna rā mmēngu Nazaret.

Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Go guēcā masque guí honjū.

Nī n'youi yø ja'i nā rā Judas bi dā rā Jesús. ⁶ Nū'mø mī 'yēmbi yø ja'i rā Jesús: “Go guēcā”, i gohyø xūtha yø ja'i, bi t'unga hāi. ⁷ Nūna rā Jesús mahømbi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

Nū'u yø nzite p'aya, bi 'yēmbi:

—Dí hongāhe rā Jesús nūna rā mmēngu Nazaret.

⁸ Mī dahra Jesús, mahømbi 'yēmbi:

—Ya dí xi'ahū ngue go guēcā. Nū'mø go guí honjū, pē dami thøhmū ya 'būcua, dā ma.

⁹ Ngūnā bī mā, para ngue dī nja'a te rā hyā xi mānna Jesús ngue xi 'yēnā: “Mā Papá'i, nū'u gā dāqui, hīnjombi m'mēdi”, xi 'yēnā. ¹⁰ Rā Bēdu p'aya bi gūxrá juai mī hā, bi hyējpa rá gū ngue rá n'yēi'a n'na nc'ēi nī hū ngue rā Malco, nūna rá 'yēhē rā 'bēt'o mmācja. ¹¹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Bēdu, dami fos'nī juai. ¿Ua guí ēnā ngue ya hīndi nja'a te rā n'ū xpā nzānma Papá ga thogui?

Ya 'būp'ū 'būhrā hmu yø mmācja rā Jesús.

¹² Nī n'youi n'na rá hmu ya yø soldado conyø policia yø m'mēnhni yø hmu yø judío, bi bēntrā Jesús, bi dut'i.

¹³ Bi zixpū ja rá ngu rā Anás. Nūna rā Anás marā ndøhyā rā Caifás nūna mādi mānda yø mmācja'a rā jēya'a. ¹⁴ Nūna rā Caifás xi 'yēmbi yø hmu yø judío ngue mān'na xāho ngue n'na nc'ēi tho dā tho connāngue gātho yø ja'i.

Bī mānna Bēdu ngue hīngui padī te'o rā Jesús.

¹⁵ Nūp'ū ja rá ngu nā rá hmu yø mmācja, nū'a rā dāthi ja mbo, ja i ts'ixpū rā Jesús. Nūna rā Bēdu co n'ēhna mān'na nc'ēi rá xādi, bi dēnna Jesús. Nūna n'na nc'ēi rá xādi nā, mādi mpahmī rā mmācja. Janāngue bi tho'ambo 'mø mī yū't'ambo rā Jesús. ¹⁶ Pē nūna rā Bēdu bi gohmaxøts'e rā goxthi nā. Janāngue bá pøn'a rā xādi marā mpadiui rā mmācja ngue bī nyāui nā rā xisu fāhrā goxthi ngue dā tho'ambo rā Bēdu. ¹⁷ Nū'a rā xisu fāhrā goxthi p'aya, bi 'yānna Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua hīnga n'ē'i rá xādi'i nā rā n'yohū nā?

Mī dahra Bēdu, bi 'yēnā:

—Hīn'na, hīnga n'ēcā.

¹⁸ Nū'a rā ora'a mī se, janāngue nū'u yø hmiqūi 'būp'ū, conyø policia, xi 'yūhrā sibi p'ū 'bāi ngue dī nhat'i. Rā Bēdu p'aya xquet'a n'ē'a 'dap'ū 'bāhmū'a ngue dī nhat'i.

Nuna rá hmu yø mmäcja bi yørpa ra nt'änni ra Jesús.

19 Nuna rá hmu yø mmäcja bi du'mi bi 'yänna Jesús ndana gue'a yø xädi, änni te 'be'a ma hya xännbi. 20 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna ra hya ya xtá mangä, yø hmi yø dä yø ja'i xtá mangä na ra hya na. Xtá nxännbategä p'u ja yø t'unija, da guerp'u ja ra danija di mpeti gätho yø judío. Hin tema hya xtá mangä ngue da nt'aguitho. 21 ¿Hanja ngue ja gui ängui tema hya xtá mangä ya? Dami 'yänhnu yø ja'i ya, go da xi'ahu hanja ra hya xtá mangä'u. Nu'u go pa'u tema hya xtá mangä.

22 Hontho bi manna nguna ra Jesús, mi 'bäp'u n'na ra policia di mrep'u ja ra danija, bi memba rá hmi, bi 'yēmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi tha'mø gui yaui rá hmu yø mmäcja ya?

23 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ja ma n'u te dá mangä, dami ma te gui sä man'u 'mø. Pe nu'mø ngue njuantho dí yagä, ¿hanja ngue gui pegbagui ma hmi?

24 Ra Anás bi dutra Jesús, bi mennbabi na ra Caifás rá hmu yø mmäcja.

Mahombi gønna Bedu ra Jesús.

25 Mente di sigue 'bäp'u ja ra sibi ra Bedu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hinga 'nē'i rá xädi'i na ra n'yohu na? —t'ēmbi.

Mi dahra Bedu p'uya, hombi ncøni, bi 'yēna:

—Hin'na, hinga 'nēcä.

26 Mi 'bäp'u n'na rá hmiqui na rá hmu yø mmäcja. Nuna ra hmiqui p'uya, di mmēniui na ra n'yohu xi zenna Bedu xi hyejpa ra gu ngue rá n'yēi. Bi 'yännbaya, bi 'yēmbi:

—Pe, uangui gue'e xtá nu'i p'u ja ra nuaza ngue gui n'youi ra Jesús —bi 'yēmbi.

27 Ra Bedu p'uya mahombi ncøni. Nu'a ra ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bäp'u 'buhra Pilato ra Jesús.

28 Nup'u ja rá ngu ra Caifás, bá njæcra Jesús ngue i map'u ja ra palacio 'buhra gobernador. Pe ya 'yo haxpaya. Nu'u yø judío p'uya, himb i yarb'u ja ra palacio'u. I ja yø costumbre, i ena ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hingu i sä di ntøt'ui yø ja'i hingyø judío. Nu'mø xtá nyut'i, ena ngue ya hindä zä di nsihme p'u ja ra ngo ngue ra pascua. 29 Janangue bá pønna Pilato ngue bi nyau i yø judío. Bi 'yēmbi:

—¿Te 'be'a ma hya gni yaphu na ra n'yohu 'bæcua?

30 Bi 'yēnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hindra ts'oc'ei na, hinxca dägähe ua 'mø.

31 Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Uangui gui cahu ra ley p'uya, da zä gui sixhu gui 'yøsehü ra ts'ut'abi.

Yø judío p'uya bi 'yēna:

—Pe nugähe ngue yø judío, hin'yägähe ra nt'ēdi ngue sä

gā hogāhe n'na rā ja'i. Nu'i go nnetho gui sānni te di nja.

32 Ja bi bōmp'u'a te xi mān'a m'met'o rā Jesús, ngue ya xi mā ngue da thop'u ja rā pont'i. 33 Nu'mø mi yat'ambo rā palacio rā Pilato, bi mānda bá ts'ohra Jesús ngue da 'yōrpa rā nt'änni. Bi 'yēmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yēmbi.

34 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xi'a rā hya guí mmanya, go guí ānse, ¿ua gue 'bui to xa xi'i ngue guecā?

35 Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Ua go mā mmijudíohe p'uya? Nu'u ni mmijudíohe 'nē'u yø hmu yø mmäcja go xa dá'i ua di 'bucä'u. ¿Teni 'be'a gá 'yøt'e?

36 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nup'u dadí mandagä, hinga guecua ja rā ximhäi jaua p'u. Nu'mø ngue ja gadí mandagä ua, gdi sigä to da 'yōtra sui 'mø, ngue hinxta mma madägä p'u 'bēhyø judío. Pē nup'u dadí mandagä, hinga guecua p'u.

37 Rā Pilato bi 'yēmbi:

—¿Janangue gue'e grá dast'abi'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yēna:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya guí mma. Gue'a dá ecä ua ja rā ximhäi'a, ngue gā m'mai para ngue gā mmangä nā rā hya majuaní. Nu to gātho nne da badí hanja nā rā hya majuaní, da 'yøde te dí mmangä ya.

38 Rā Pilato p'uya bi 'yēmbi:

—¿To go da bōni ngue da badí hanja'a rā hya majuaní p'uya?

Ya nts'änni ngue da tho rā Jesús.

Mi juadi bi 'yōrpa rā nt'änni p'uya, bi bōn'athi rā Pilato ngue bi nyāui yø judío. Bi 'yēmbi:

—Hin temā ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu 'bucua.

39 Pē ja'ahu rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofādi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nnehu ngue gā thøcä nā rá dast'abi yø judío?

40 Bi mähra hmafi gātho yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Nu'a, hin'na'a. Go dami thøhra Barrabás.

Pē nuna rā Barrabás, guehna n'na rā bē nā.

19

1 Nuna rā Pilato, bi mānda ngue bi ma m'mei rā Jesús.

2 Nu'u yø soldado, ya xi me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gāspa rá ya rā Jesús. 'Nē bi heta n'na rā he ngue rā 'bojūpoi. 3 Bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yēmbi.

Mēnte pēmba rá hmi p'uya.

4 Rā Pilato p'uya, mahømbi bōn'athi, bi 'yēmbiyø judío:

—Para ngue guí umhmu rā güenda ngue hin temā ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu nā, guí nnuhu ngue gā ma jücä ua ya —bi 'yēmbi.

5 Mambá pōnna Jesús, bá oxrá ya n'na rā corona ngue

yø 'uini. 'Nε he ra 'bojapoi xi ma maḥete. Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—'Bucua na ra n'yohu ya.

⁶ Nu'u yø hmu yø mmäcja 'mø mi nu p'uya, co 'nε'u yø policia, bi mæhra hmafi, bi 'yεna:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i.

Bi 'yεnna Pilato p'uya:

—Pε dami sisehu 'mø, bi cuathu ra pont'i, porque nugä ya hin tema ts'oqui dí tinnbi.

⁷ Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nugähe dí cahe n'na ra ley. Conforme ra ley dí cagähe, jatho ngue da tho, porque mma ngue rá Ts'ant'u Oja.

⁸ Nunä ra Pilato 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya, man'natho bi nsu. ⁹ Hømbi yut'ambo ra palacio p'uya, bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hapæ grá mmεngu n'yø?

Pε ra Jesús hinte ga ndatho.

¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbi:

—Hinguí nne gui tha 'mø di nzo'i 'mø. ¿Ua hinguí paḍi ngue jagä ra ts'edi ga cuat'a'i ra pont'i? 'Nε xquet'a jagä ra ts'edi ngue ga thøc'a'i.

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hin tema ts'ut'abi da zä gui 'yø't'e, ngue'mø hin nängue Oja xti 'da'i ni cargo. Janangue nu'a bi dägä ua gui 'bui, ma datho ja rá ts'oqui'a.

¹² Nu'a ra ora'a p'uya, bi hyonna forma ra Pilato ngue xti thøhra Jesús. Pε janjuaní ue yø judío ngue bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinní amigo

ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yεna ngue ra dast'abi ya, ya rá nsaiui ra dast'abi Roma.

¹³ Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma daní mmip'u ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'u hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu conna hya ebreo, "Gabata". I nne da ma ngue "Mats'axti xanho p'u bi t'ado". ¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mme 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nunä ra Pilato, bi 'yεmbyø judío:

—'Bucua ni dast'abihu ya —bi 'yεmbi.

¹⁵ Bi mæhra hmafi yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Da tho naya, da tho naya. Da guatra pont'i.

Rā Pilato p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dast'abihu 'mø?

Bi 'yεn'u yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a ma dast'abihu, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'nε hinjom man'na.

¹⁶ Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi däpyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁷ Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'u ja ra xequi ni hu ngue ra Njuyaxhmu. Nunä ra hya ngue ra ebreo,

nī hū ngue rā Gólgota. ¹⁸ Ja bī ma maꠘcuati p'ḡ ja rā pont'ī rā Jesús. 'Da i ma maꠘcuatiuī rā pont'ī mī yonc'ēi. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohī n'na ngu n'na. Nūnā rā Jesús, bi gohmadē nā. ¹⁹ Bī mānda rā Pilato ngue bī ma maꠘcuati p'ḡ ja rá yā rā pont'ī n'na rā letrero, i ɛnā: “Guehnā rā Jesús, rā mmɛngu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”. ²⁰ Xāngu yø judío bī nū nā rā letrero, porque nup'ḡ bi ma maꠘcuati rā pont'ī rā Jesús, guerp'ḡtho rā danīhni. Nūnā rā letrero, nt'ot'ī connā hyā ngue rā ebreo, connā hyā ngue rā griego, 'nɛ nt'ot'ī connā hyā ngue rā latín. ²¹ Janāngue bi 'yɛmbrā Pilato'ḡ yø hmū yø mmācja:

—'Yo guí ot'ī ngue da 'yɛnā: “Rā dast'abi yø judío”. Sinoque damī 'yot'ī ngue da 'yɛnā: “Nū'a t'ɛmbi rá dast'abi yø judío”.

²² Mī dahra Pilato p'ḡya, bi 'yɛnā:

—Ya dī nja p'ḡ'a te nt'ot'ī ya —bi 'yɛnā.

²³ Mī juadi bi cuarta pont'ī rā Jesús, nūya goho yø soldado bi gajpā rá he rā Jesús ngue dī ndarpī n'na ngu n'na. Bī gajpā rá pahni p'ḡya. Nūnā rā pahni hīnha nt'eti, n'na thoguitho bī mɛ rá 'be gā rá do'yo rā pahni. ²⁴ Dī n'yɛmbyø soldado p'ḡya:

—Hīngā xɛmhḡ nāya. Mān'na xāno gā mmāhā rā tāhā. Nū'a dā dahā, gue'a da gannā pahni'a.

Ya bī nja'a te nt'ot'ī p'ḡ ja rā Maꠘa Libro ngue ɛnā: “Bī ndarpabi n'na ngu n'na'ḡ mā he. Bī ma rā tāhā ngue to da ganī”. Ngūnā rā hyā bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'ḡ bī ma maꠘcuati rā pont'ī rā Jesús, ja 'bārp'ḡtho rá mamá co 'nɛ'a rá juhue'a rá mamá, connā Maya rá xisu rā Cleofas, co 'nɛhra Maya Magdalena 'bāp'ḡ. ²⁶ Nūnā rā Jesús mī hyɛtrā mamá ngue 'bāp'ḡ, 'dap'ḡ 'bāhmī n'na rá xādi ɛmmɛi dī mahra Jesús. Bī 'yɛmbrā mamá p'ḡya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue nī basī nā mā xādigā ya.

²⁷ Mahømbi 'yɛmbrā xādi p'ḡya:

—Gui 'yøt'e ngue nī mamá nā mā mamāgā ya —bī 'yɛmbi.

'Bexque'a rā ora'a p'ḡya, nū'a rá xādi rā Jesús bi zixra Maya p'ḡ ja rá ngu ngue dī jammānsu.

Ya bi du rā Jesús.

²⁸ Mī thohnā rā hyā nā p'ḡya, ya pahra Jesús ngue ya bī nja gātho'a te ja ngue dī nja. Para ngue dī nja'a te nt'ot'ī p'ḡ ja rā Maꠘa Libro, bi 'yɛnna Jesús:

—Dí tuthegā ya.

²⁹ Mī jap'ḡ n'na rā xano yuhra vino xān'ixi. Bī ma mapobo p'ḡ ja rā vino n'na rā esponja xānthuti. Bī nōtā n'na rā 'yɛt'o ngue rā isopo. Bī cuarpa rá ne ngue dā zats'i. ³⁰ Nūnā rā Jesús mījuadi bi zi rā vino xān'ixi, bi 'yɛmp'ḡya:

—Ya gā bī nja'a te ja ngue dī nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengra ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyespa rá hyo ra Jesús cona lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø judío, hinguí nnepe ngue di cuatho p'u ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'u yø hmu yø judío bi xihra Pilato ngue di manda da manthemmi yø gua'u mi cuatra pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du. ³² Bi ma yø soldado p'uya ngue bá tennabi yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatrá hyo ra Jesús. ³³ Mi map'u cuatra Jesús, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dennba yø gua na p'uya.

³⁴ E nu'a n'na ra soldado siempre bi hyespi cona lansa rá hyo ra Jesús. Nup'u bi thexpuya, bi bønna ji n'ehra dehe. ³⁵ Nugá go dá ot'á ra sũa ja ua, dá cuati te dá nu. Majuaní te dí mma. Dí padí ngue majuaní te di mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yec'eiha. ³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i ɛna: “Hinda thennabi yø do'yo”, i ɛna. ³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i ɛna: “Da hnu ngue da thespa rá do'yo”.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yägui. Xquet'a 'nehna ra José mi tenna hya mi mmana Jesús. Pe hinguí nnepe da ba'u yø mmijudíou, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús. ³⁹ Xquet'a bi zomp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyai ra Jesús. Ni hya 'däte ma'det'a kilo yø 'yethi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'ne'a ra 'yethi ni hu ngue ra áloes. ⁴⁰ Nuna ra José cona Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue cona ulu ma njots'i ra 'yethi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a. ⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hinjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u. ⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi jãrbu ra Jesús, porque ja mi jarbatho, 'ne ya bi zønna ora da yatra pa säya yø judío.

20

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesús. Tobe 'bøndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxpa ra do mi cotra 'bido. ² Bi gu ra 'dihí p'uya, bi map'u bi 'bãhra Bedu co 'ne'a

man'na rā xādi εmmēi mādi māhra Jesús. Bi 'yεmbūya:

—Ya xā thaxpū ha mī o rā Hmū 'nā, pε hīndī pahme harū xā jātya.

³ Rā Bēdu p'ūya, co 'nē'a man'na rā xādi, bī map'ū mambī o rā Jesús. ⁴ 'Dap'ū bī nēts'i gā yoho ngue nī tihi. Pε nū'a man'na nc'ēi, man'na bī ntī'a ngue rā Bēdu. Rā mādī bi zōmp'ū mī o rā Jesús. ⁵ Bī ndojpūya ngue c'at'ambo. Bī nū ngue 'bōmp'ū yō ulu bi 'bānnabī rā Jesús. Pε hīmbī yāt'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbatho rā Bēdu p'ūya, go bi yāt'ambo rā 'bido nā. Xquet'a bī nū ngue 'bōnnbatho yō ulu mam'mant'i. ⁷ Dā gue'a rā ulu bi jomba rā yā rā Jesús bī nū ngue 'bōmp'ū, pε hīnga 'dap'ū 'bōmhmū'ū yō ulu mam'mānhnī rā Jesús. Mā nūnnī'ū 'bōn'a n'nani. ⁸ Xquet'a bī yāt'ambo nā rā xādi m'mēt'o bi zōmp'ū ja rā 'bido p'ūya. Bī nū te jap'ū mī o rā Jesús. Bi 'yεc'ēi p'ūya ngue ya 'būi māhōn'a. ⁹ Ja bī dīmp'ū'a te rā hyā nt'ot'i p'ū ja rā Māca Libro p'ūya, ngue rā Jesús mī jatho ngue dībēnnate p'ū dā nt'āgui. ¹⁰ Bā penc'ū yō xādi p'ūya, bī 'yεp'ū ja rā ngu.

Bī nthēui rā Maya Magdarena rā Jesús.

¹¹ Pε nūnā rā Maya, 'bārma xōts'e rā 'bido ngue zonī. Mēnte zomp'ūya, bī ndoqui ngue hēt'ambo rā 'bido. ¹² Bī nū ngue 'būp'ū yoho yō anxε p'ūya, he yō t'axcahe, ngue

hup'ū mī o rā Jesús. Nūnā n'na rā anxε hup'ū manī go rā yā. Man'na p'ūya, hup'ū manī go yō gua. ¹³ Nūya yō anxε p'ūya, bi 'yεmbī:

—Ague grā xisu, ¿hanja ngue guí zonī?

Mī dahra xisu p'ūya, bi 'yēnā:

—Dí zonī thā, porque xā thascagui mā Hmū. A nuyá, hīndī padī harū xā jātya.

¹⁴ Mī manā rā hyā nā p'ūya, bi 'bāt'i, bī nū p'ūya ngue 'bāp'ū rā Jesús, pε hīngui padī ngue gue'a rā Jesús. ¹⁵ A nūnā rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yεmbī:

—Ague grā xisu, ¿hanja ngue guí zonī? ¿Te'o guí honī?

Nūnā rā xisu p'ūya, εmbī ngue gue'a rā mādi p'ū'a 'bāp'ū, bi 'yεmbūya:

—Ague grā jā'i, nū'mō ngue go xcá hyats'i, damī xiqui harū xcuá pεgui, n'namhma ngue gā ma hats'i.

¹⁶ Mī dahra rā Jesús, bi 'yεmbī:

—Ague Maya —bi 'yεmbī.

Rā Maya p'ūya, bi 'bāt'i, bi zofō connā hyā ngue rā ebreo p'ūya, bi 'yεmbī:

—Rabonī.

Nūnā rā Rabonī, i nne dā mā “Ague grā xānnbāte”. ¹⁷ Mī nuyā rā Jesús, bi 'yεmbī:

—O gādī bēnngui, porque ja ngue gā mmagā p'ū bī 'būhma Papá. A nuyá, nī ma ya, bā xī'ū mā cugā ngue ya gā mmagā p'ū bī 'būhma Papá, nū'a nī Papáhu. Gā mmagā p'ū bī 'būhma Oja, nū'a nī Ojahū.

18 A nūnā rā Maya Mag-dalena p'uya, bi ma bá xipyø xädi rā Jesús. Bá xifi ngue ya xī nū'a rā Hmū, 'nē bá xifi te gāma hya xi xifi.

Yabi nnuh yø xädira Jesús.

19 Mī dāhra nde'a ndomingo rá mudi rā pa ngue rā semana p'uya, bi mpeti yø xädi rā Jesús. Pē n'nøt'e xānho yø goxthi p'ua ha 'bui ngue sū yø judío. Mī hnu p'uya, ya 'bāp'ua rā Jesús, bi m'māp'ua made ha 'buihyø xädi. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmuih ya —bi 'yēmbi.

20 Mī juadi bi xihna rā hya nā p'uya, bi 'yutyø 'yē ha bi mfoxyø clavo 'mø mī 'dø'mi, 'nē bi 'yutrā hyo bi mē rā lansa. Janjuani rā ndijohya'ua yø xädi 'mø mī nū yø Hmū.

21 Nūnā rā Jesús mahombi 'yēmbi:

—Dā hyū nī mmuih ya. Nūgā, tengutho bi mēngā ua mā Papá, guí njathū p'uya, xquet'a dí pēn'nahū ngue guá mamhmā rā hya.

22 Bi japrā hyane p'ua 'buih yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, guí n'yohū rā Espiritu Santo ya. 23 Nū'ua yø ja'i guí pūnnbahū yø ts'oqui, gue'ua ya bi pūnnbabi Oja'ua. A nū'ua hinguí pūnnbahū yø ts'oqui, gue'ua yø ja'i hīmbi pūnnbabi Oja'ua.

Bi nū rā Toma ngue ya 'buihrā Hmū.

24 Nūnā rā Toma, guehna n'na nc'ei'ua yø xädi t'ēmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'ua 'mø mī zø'a m'met'o rā Jesús.

25 Nū'ua mī'da yø xädi p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya xtā nūgāhe rā Hmū.

Mī dāhra Toma p'uya, bi 'yēna:

—Mēnte hīndi nnušē, 'nē gā nūrpā yø 'yē ha bi mfoxyø clavo, hīndi ēc'ei ngue 'bui. Nū'mø ngue gā thādi conma saha p'ua ha bi yuihyø clavo, 'nē gā thānnbā rá hyo bi mē rā lansa, ya gā ēc'ei.

26 Mī dātra hyato mā pa p'uya, mahombi mpeti p'ua ja n'na rā ngu'ua yø xädi. Mī 'bui'ua rā Toma'a rā ora'a p'uya. Mā n'nøt'e xānho yø goxthi, pē ja mī hnu ya 'bāp'ua rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yēmbi:

—A nuyá, dā hyū nī mmuih ya —bi 'yēmbi.

27 Bi 'yēmbra Toma p'uya:

—Dami thāni conni saha ya, dami nū yø mēdi n'youi mā 'yē. 'Nē dami ca'ni 'yē ngue guí thāngua ja mā hyo bi mē rā lansa. 'Yodi yobēni nī mmui, dami 'yēc'ei guí —bi 'yēmbi.

28 Bi 'yēnna Toma p'uya:

—Ague grā Hmū, mā Oja'i.

29 Rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Toma, nūya guí ēc'ei guí ya ngue gā nūšē hanja. Pē rā mmēnthi di nthēui te'o hīmbi nūguí, 'nē bi 'yēc'ei guí.

Bi manna Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

30 Nūnā rā Jesús, yø hmi yø dā yø xädi p'ua bi 'yøt'e xāngu yø milagro. Pē hīngā gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'ua yø milagro bi 'yøt'e. 31 Pē nūya yø hya ja ua, bi ma nt'ot'i para

ngue gui 'yɛc'ɛih_u ngue nuna
 rā Jesús, guehna rā Cristo bá
 ɛx Oja ngue di ndast'abi na,
 'nɛ guehna rá Ts'ant'u Oja na.
 Nu'mø ngue gá 'yɛc'ɛih_u na
 p'uya, ya di nja'ah_u ra 'da'yo
 te.

21

*Ya bi nyau i yoto nja'i yø
 xädi ra Jesús.*

¹ Man'na rā pa p'uya, nu'p'u
 ja rā nenzabi Tiberias, ja
 mahømbi nyau i p'u yø xädi
 rā Jesús. ² Ja ua yø thuh_u
 ya 'dap'u mi 'yo: Rā Bēdu, rā
 Toma nuna t'ɛmbi rā cuate,
 rā Natanael nuna rā mmɛngu
 Caná ngue Galilea, 'nɛ'u yø
 ts'ant'u rā Zebedeo, 'nɛ mam_i
 yoho yø xädi rā Jesús. ³ Nuna
 rā Bēdu bi 'yɛmbyø amigo:

—Nugä gā mma rā 'bahua
 —bi 'yɛmbi.

Nu'u nzo p'uya, bi 'yɛna:

—'Nɛcähe gā mmähä 'mø.

Bi yut'a n'na rā barco p'uya,
 bi ma. Pɛ nu'a rā xui'a p'uya,
 hin teni hua bi dini. ⁴ Mi
 nɛcahäi p'uya, bi hnu rā Jesús
 ngue 'bäp'u ja rā nenthe.
 Pɛ hingui pa'u yø xädi ngue
 gue'a. ⁵ Bi 'yɛnna Jesús:

—Ague n'yø'ah_u, lua hin
 teni hua guí theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi
 'yɛmbi:

—Hingui ts'u cuø.

⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dam_i 'yentra xit'a p'u ja
 rá hyo rā barco ngue n'yei
 ya'mø, guí theui yø hua p'uya.

Bi 'yentra xit'a p'uya.
 M'mefa, astā hingui hāt'i da
 jaxra xit'a p'u ja rā dehe, ngue
 xangu yø hua bá cəp'u. ⁷ Nu'a

rā xädi ɛmmɛi di mahra Jesús
 bi 'yɛmbra Bēdu'a p'uya:

—Guehna mā Hmu_u na
 n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bēdu ngue
 t'ɛmbi gue'a rā Hmu'a 'bäp'u,
 bi hye rá pahni p'uya, porque
 xi mmøgue. Mi hye p'uya,
 bi nhyørb_u ja rā dehe ngue
 bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bäi.
⁸ Man'na ciento metro ma_{di}
 'bēdi ngue da zøn'a nenthe rā
 barco. Nu'u mi'da yø xädi
 p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a
 nnengui, ni gatra xit'a cə yø
 hua. ⁹ Mi zøn'a nenthe p'uya,
 ya mi zø rā sibi, oxp_u 'da yø
 hua ngue nthaxi. Jap'u rā
 thuhmɛ. ¹⁰ Nuna rā Jesús bi
 'yɛmbi:

—Bá cəui ua yø hua ja gui
 theui ya.

¹¹ Bi nexp_u ja rā barco rā
 Bēdu p'uya, ngue bá janna
 xit'a, bi zøp'u hingui hɛ rā
 dehe. Pɛ bá yuhyø ndøhua
 rā xit'a, n'na ciento 'nɛ yote
 ma'de'mā hyu yø hua bá
 cəp'u. Xandøngu, pɛ himbi
 xetra xit'a. ¹² Bi 'yɛmbyø xädi
 rā Jesús:

—'Dɛ gui nzimxud_iui ya.

Nu'u yø xädi p'uya,
 hinjombi 'yänni te'o na rā
 Jesús, porque ya pa_{di} te'o.
¹³ 'Bexpi guatra Jesús, mi
 hyacra thuhmɛ, bi unni da zi.
 Bi hyacra hua p'uya, bi unni
 da za.

¹⁴ Ya rá hyu ndi na rā ora
 na, ngue mahømbi nyau i yø
 xädi 'mø mi bennate rā Jesús.

I nzohra Bēdu rā Jesús.

15 Mī juadi bī nsihmε p'uya, nuna ra Jesús bi 'yānna Bēdu, bi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua man'na gadi maqui ngue tengū gui macā ya mi'da?

Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Nu'i guí padī ngue dadi ma'i.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

16 Rá yondi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu. Guí padī ngue dadi ma'i.

Mī nya ra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

17 Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yεmbi:

—Ague Bēdu, rá ts'ant'u'i ra Jonás. ¿Ua gadi maqui?

Nuna ra Bēdu p'uya, bi du rá mmāi porque ya rá hyu ndi bi 'yānni ngue'mø di madi. Bi 'yεnna Bēdu p'uya:

—Ague grá Hmu, nu'i gātho guí padī. 'Nε guí padī ngue dadi ma'i.

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbuya:

—Nu'mø ngue gadi maqui, damī fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø. 18 Majuanī dí xi'i ngue nu'mø mará ngüε'i, bi zā gá dātñi ngat'i, gui pa hapε guí

nne guí mma. Pε da zønna pa ngue guí ndac'εi, guí majñi 'yε p'uya ngue n'nan'yo ra ja'i di dāt'a'i, nu'p'u hapε hinguí nne guí mma, ja di zixa'i p'u.

19 Nguna ra hya bi manna Jesús, di opan'yu ra Bēdu te ra forma ja ngue di tho, gue'a di 'yεspabi Oja'a di du. M'mεfa p'uya bi 'yεmbi:

—Ogui hegagui—bi 'yεmbi.

Bi 'yānna Bēdu teni 'be'a da tho'a man'na ra xādi.

20 Bī nyεhra Bēdu p'uya, bi nu ngue mmap'u'a man'na rá xādi εmmεi di mahra Jesús. Guehna rá xādi bi 'yørpa ra nt'ānni'a ra ora 'dap'u mi sihmεui yø xādi ra Jesús. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, ¿te'o'a ja ngue di dā'i?” bi 'yεmbi. 21 Mī nu ra Bēdu na p'uya, bi 'yānna Jesús, bi 'yεmbi:

—Xina 'bεcua, ¿te 'be'a da tho na?

22 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga nnegā ngue di m'mεcua nε astā gue'mø dá pengui, ya di njatho. Xi'i, ¿te go di mporta'i? Nu'i 'yo gui hegagui.

23 Ya bi n'yo ra hya p'u ha 'bε hmī'da yø 'yεc'εi p'uya, ngue t'εmbi ya hinda du na ra xādi na. Pε nuna ra Jesús hingue masque bi mā ngue hinda du. Sinoque bi 'yεna: “Nu'mø ngue ga nnegā di m'mεcua nε astā gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go di mporta'i?” bi 'yεna.

24 Nuna ra xādi naya, guehna ra xādi di ja majuanī na ra hya naya, 'nε bi 'yot'ua

ja rā s̄ucua nā rā hyā mma.
 Pε dī p̄ahm̄a ngue majuanī te
 mma.

²⁵ Xangu te gā bi 'yøtra
 Jesús. Pε nu'mø ngue xta
 mma nt'ot'i ua ja rā s̄ucua
 n'na ngu n'na'u yø hyā ya,
 rá n̄zεgui h̄inx̄ti 'yεngua ja
 rā x̄imh̄ai yø libro xta mma
 nt'ot'i 'mø. Da ngut'atho.

Hechos Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ua bá fudi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyau i yø xädi mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá madi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sũcuá te gá bá ørbu bá fudi bi nxänbãte rá Jesús, ² astã gue'mø mi ma mahets'i. Pε hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo da 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ua bi t'ãgui, søp'ua 'bãhyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fadi ngue majuanj 'bui mahøn'a. Bi opãnyu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ua 'bãhmũ yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bõmp'ua ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yεmbi:

—Damj tõmhũ na rá hya ya xtã xi'ahũ ngue di yat'ahũ ma Papágã. ⁵ Majuanj ngue bi 'yøtra nxixya rá Xuua conã dehe, pε ya himma ya'atho yø pa di ha'ahũ rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahõmbi nyau i yø xädi rá Jesús. Pε bi 'yørpa rá nt'ãnni ya yø xädi, bi 'yεmbi:

—Ague grã Hmu, ¿ua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasε yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a rá hya xã nzãna Papá da 'yøt'e, hingui ja ngue go gui pahma temã pa, ogue temã ora danj nja'a. ⁸ Pε di ha'ahũ rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhũ majuanj yø ja'i te'ogã. Nguna rá hya gui xihmũ yø ja'i 'bãp'ua Jerusalén, gãtho mi'da yø ja'i 'bãp'ua ja rá häi Judea, dá guerp'ua ja rá häi Samaria, astã gue'mø gã tãthũ rá ngũni nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manã rá hya bi mãmp'uya, hεtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yãrbũ ja n'na rá gui p'uya, ya hinni mantho bi hyandi. ¹⁰ Hingui hεgui hantho mahets'i ha i mpa. Mi nu p'uya, 'bãp'ua yoho yø anxε, he yø t'axcahe. ¹¹ Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø mmεngũhũ Galilea, ¿hanja ngue gui hanthũ maya? Ya gã nuhũ ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pε mahõnda ep'ua tengutho gui nuhũ ngue i ma ya.

Bi thanhã Matias.

¹² Nuya yø xädi mãmbi 'bãp'ua ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá εhε, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni na, guerpãtho ngue Jerusalén, commã n'na kilómetro. ¹³ Mi zõmp'ua ja rá hnini p'uya, bi nexpũ ja rá tãcangu mi nsãya. Nuya yø xädi, guehã rá Bẽdu, rá

Jacobo, ra Xuua, ra Andre, ra Lipe, ra Toma, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Jacobo nuna rá ts'unt'u ra Alfeo, ra Simu nuna n'yohu ra partido ngue ra zelote, ra Judas nuna rá n'yohu ra Jacobo. ¹⁴ Gátho ya p'uya, 'dap'u bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bap'u mi'da yø xisu, 'nēhra Maya rá mamá ra Jesús, 'nē'u yø cū ra Jesús.

¹⁵ N'na ra pa p'uya, xi mpeti comma n'na ciento 'nē 'dāte nja'i. Bi nangra Bedu p'uya, bi m'mäp'u made 'būhyø 'yēc'ēi. Bi 'yēmbūya:

¹⁶ —Ague ma zi cū'ahu, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. Porque ra David, ra Espiritu Santo bi bēnnabūi na ra hya bi 'yot'i ngue bi ma te da thohra Judas. A nuna ra Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bēntra Jesús. ¹⁷ Mama n'yogāhe na ra Judas, porque xquet'a bi tocabi ra 'bēfi ngue rá representante ra Jesús.

¹⁸ A nuna p'uya, nu'a rá nzābi bi dahā ngue bi dā ra Jesús, bi thān'a n'na ra hāi. Nuna ra hāi na, ja bi dup'u ra Judas ngue bi dāgui, i m'mānya. Bi bōni gátho yø xēfo ngue bi fōgue. ¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmēngu Jerusalén te bi nja, i huτρα hāi ngue ra Acéldama, gue'a ra hya ga ya yø ja'i'a. I nne da ma, ni hu ra hāi ngue ra ji. ²⁰ Nguna ra hya bi cuarpū ja ra libro ngue yø Salmo ra David, bi 'yēna: “Da du ra mmēnnigu, ya hīnjondi m'map'u ja rá ngu”, bi 'yēna. Xquet'a bi 'yēna: “Ndan'yo to di thojpa rá 'bēfi”.

²¹ A nūua dí 'būhmū ya, 'būcua 'da yø n'yohū ngue hīngui hēgahe mēnte yø pa dá n'yohē ra Hmu Jesús. ²² Bi nup'u bi xixyabi ra Xuua, 'nē bi nu 'mø mi ma mahēts'i. A nuyá, jatho ngue da guehya 'da yø n'yohū ya, da t'ēts'i ngue 'dap'u ga n'yohē ngue di ja majuanī p'u bi bēnnate ra Jesús.

²³ Bi thanhni yo nc'ēi p'uya, ra Matías 'nēhra José. Nuna ra José p'uya, ja mi'da yø thūhu ngue i Barsabás 'nē i Justo. ²⁴ Mi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Ma Oja'i, nu'i guí parpabi yø n'yomfēni yø ja'i. Dami 'yūhya ndana guí huanhya yo nc'ēi 'būcua ya. ²⁵ Nuna ra n'yohū guí huanhni, di thocra 'bēfi, ngue ra representante mi pēhra Judas, nuna bi hyep'u rá 'bēfi 'mø mi 'yøtra ts'oqui, nup'u ni 'yup'u di ma, ja i map'u.

²⁶ Bi gūcra suerte yø ja'i p'uya. Nuna ra suerte, bi nthēui ra Matías. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, 'dap'u bi n'yohū'u 'de'mā'da nc'ēi yø representante na ra Matías.

2

Ra Espiritu Santo bi hatra ts'edi yø xādi.

¹ Nu'mø mi zōhra pa ngue ra ngo Pentecostés, gā xi mpeti yø 'yēc'ēi p'u ja n'na ra ngu. ² Xøgue nthāmbēnitho bí 'yēhmāya, ēna n'na ra ndōnthi ra ndi fat'ambo ra ngu. Gā bi 'yup'u ja ra ngu xi mīhyø 'yēc'ēi. ³ Bi hnu p'uya ngue

ε̄na yø jan̄i yø sibi di nxamp'u hud̄i n'na ngu n'na. ⁴ Guehna ra Esp̄ritu Santo di hatra ts'edi yø ja'i. Nun̄a ra Esp̄ritu Santo, bi japyø ja'i ngue ga ya yø 'dan'yo hya h̄ingui pad̄i. N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra Esp̄ritu Santo x̄annbi tema hya da ma.

⁵ Nu'a ra pa'a p'uya, nup'u Jerusalén mi 'bap'u 'da yø judío xp̄i 'yε̄hε 'dama 'dan'yo yø häi ngue da nu ra dannigo.

⁶ Guehya xi mpeti 'mø mi 'yøde ngue ε̄na 'yo ra ndønthi ya. Mi 'yøde ngue di yahni yø 'yε̄c'ei p'uya, h̄ingui pad̄i hanja ngue ga ya yø 'yε̄c'ei'a te yø hya. Porque øhyø ja'i ngue ga ya yø 'yε̄c'ei'a te yø hya ga yap'u ja yø häi xp̄i 'yε̄hε. ⁷ Gä di 'yødyø ja'i, h̄ingui pad̄i te da 'yøt'e. Di n'yε̄mbi n'na ngu n'na:

—Nuya yø n'yohu di yahni ua, Gä yø mmε̄ngu Galilea ya. ⁸ Pε ¿hague nja ngue dí øhmu ga ya'a te ma hyah̄u n'na ngu n'najm? ⁹ A nuyá, 'bæcua yø mmε̄ngu Partia, yø mmε̄ngu Media, yø mmε̄ngu Elam, yø mmε̄ngu Mesopotamia, yø mmε̄ngu Judea, yø mmε̄ngu Capadocia, yø mmε̄ngu Ponto, yø mmε̄ngu Asia, ¹⁰ yø mmε̄ngu Frigia, yø mmε̄ngu Panfilia, yø mmε̄ngu Egipto, yø mmε̄ngu Africa nuya rá m'map'u man'na rá nguep'u ngue ra hnini Cirene. Xquet'a 'bæcua yø mmε̄ngu Roma. Nu 'da'u p'uya, yø judío p'u bá mi, mi'da p'uya, ya xa bennbabi yø nt'ε̄c'ei yø judío. ¹¹ Xquet'a 'bæcua yø mmε̄ngu Creta, yø

mmε̄ngu Arabia. 'Nε dí øhmu ngue ε̄spabi Oja yø ja'i, 'nε ga ya'a te ma hyah̄u n'na ngu n'najm.

¹² Gä di 'yødyø ja'i, h̄ingui pad̄i hanja ngue ga ya yø 'yε̄c'ei'a te yø hya ga ya. Di n'yänni n'na ngu n'na p'uya, di n'yε̄mbi:

—¿Hanja'a te hmangua? —di n'yε̄mbi.

¹³ Pε thentho mi'da yø ja'i, i ε̄mbi ngue iti'u di yahni.

Bi zohyø ja'i ra Bedu.

¹⁴ Nun̄a ra Bedu mi 'bap'u p'uya, 'dap'u 'bähmu'u 'de'ma'da yø representante ra Jesús. Bi ts'edi bi 'yε̄mbyø ja'i:

—Ague gyø judío guí søthu ua, da guehyø mmε̄ngu ua Jerusalén, dami pahmu hanja na ra hya jap'u ya. Dami 'yøhmu xanho ra hya ga xi'ah̄u ya. ¹⁵ Nuya yø n'yohu 'bæcua, h̄ingui iti ya tengutho guí mbε̄mhmu. Porque h̄injongui iti'a guto xudi. ¹⁶ Nun̄a te bi nja ya, guehna ra hya bi manna pøngahya Joel ngue bi 'yε̄na: ¹⁷ “Ga xi'ah̄u ra hya mman'Oja. Bi yε̄na: Da 'yε̄hra pa ga pennbabi ra Esp̄ritu Santo gätho yø ja'i 'bæi rá nguni nximhäi. Guehna di bennbabi ra hya da manni ts'ant'ahu 'nε̄hni t'ixuh̄u na. Yø ts'ant'u da nu yø cosa h̄ingui nnu mi'da yø ja'i. Yø dac'ei da 'ui yø t'i. ¹⁸ Nu'u yø pa'u, ga pennbabi ra Esp̄ritu Santo ma mæfi ngue yø n'yohu 'nε̄hyø xisu. Guehna di bennbabi ra hya da manna. ¹⁹ Gä øt'ä yø milagro na maya.

Nūua ja rā häi p'uya, di nja yø hmεya ngue rā ji, 'nεhrā sibi, da nangra 'bifi. ²⁰ Ya hīndi yotra hyadi. Xtā nthēni rā zana tengutho rā ji. Guehna di nja naya hante ngue da zonna pa dá εp'u rā Hmu. Guehna rā pa di nεqui rá ts'edi Oja maguesε. ²¹ Nū te'o gā nzo Oja, gue'u di nyanyø te'u", i εn'Oja.

²² Rā Bēdu p'uya, bi sigue bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judíoħu, dami 'yøhmū rā hyā gā mmangā. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'būhmū conná guehna rā Jesús rā mmεngu Nazaret. Janangue guí pahmū ngue guesε Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtra Jesús. ²³ Pε gā dāphū yø ts'oc'ei rā Jesús ngue bi cuatro pont'i, bi hyo. Pε ya manjam'mø xpā nzān'Oja ngue bi zo ni 'yεħu rā Jesús ngue gā jahū p'u. ²⁴ Pε nuyá, Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Bi gajpū ja rā ndate mi o, porque hinguí sá ngue da cop'u. ²⁵ Ja bi bōmp'u'a te bi manna David conná guehra Jesús ngue bi 'yεna: “Zant'a gā n'yo'be Oja. Oja 'bap'u ja mā n'yēi, n'namhma ngue hīnjonda 'yangui. ²⁶ Janangue dadi johya, gā mma hanja ngue ja grā pähā. 'Nε hū mā mmūi ngue te da thohmā do'yo 'mø dá tu. ²⁷ Porque hinguá sogagui mā tegā p'u ha o yø ánima. Hinguí jaqui da 'ya mā do'yo, porque ni mefigui gadi maqui. ²⁸ Nū'i gā xogagui mā mmūi ngue dá padī ngue

ja grā te para zantho. Ya man'natho di njaga mpähā 'mø gā nnu'i", bi 'yεna.

²⁹ Ague n'yø'ahū, di nne gā xi'ahū te bi thohnā mā mboxitahū rā David. Bi du na, 'nε bi t'āgui. A nū'a rā panteón, i jatho asta guehra pa jap'u'a ya. ³⁰ Pε nūna rā David mará pōngahya Oja na. Mi padī te xi yarpabi Oja, ngue nūna n'na'u yø mbom'mεto, guehna rā Cristo naya. Go di ponnbabi'a rā ndast'abi mi pehra David. ³¹ Nūna rā David, ya mi pa'a m'mεt'o ngue di bennate rā Cristo na. Janangue bi mamp'uaya ngue rá te rā Cristo, hīnda ts'ojpabi p'u ha o yø ánima. Bi mā ngue hīnda 'ya rá do'yo. ³² Oja bi japi ngue bi bennate rā Jesús. Gāthogāhe ya, gā dadi jahe majuanī ngue bi bennate na. ³³ Nūna Oja nnepe ngue da hnu mansu rā Jesús, bi zixpū bí ja rá n'yēi. Nūna rā Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penhni, bi japra Jesús ngue bá penhni, bi zocua dí 'būhmū. A nuyá, guehna rā Espiritu Santo go øt'a te guí nnuħu ya, 'nε'a rā hyā guí øhmū ya. ³⁴ A nūna rā David, hīmbi ts'ixmate p'u ja rá n'yēi Oja na. Sinoque bi 'yεna: “Nūna Oja, nū'mø mi zoipagui mā Hmu, ngūna rā hyā bi xifi, bi 'yεmbi: Dami micua ja mā n'yēigā ya, ³⁵ asta gue'mø gā øt'e ngue guí mānda gātho'u ni nsaiui”, bi 'yεmbi. ³⁶ Gātho yø judío rá m'map'u ja rā häi Israel, jatho ngue da

ba'a njuani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. Pe nu'ahua, gá cuathu ra pont'i na.

³⁷ Gä bi där'man'ua yø mmui yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bedu p'uya. Bi 'yøpua ra nt'anni ra Bedu p'uya co 'ne'ua mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yembji:

—Ague n'yø'ahua, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

³⁸ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Damj hyehmu p'ua ra nts'o n'na ngu n'na'ahua. Jatho ngue gui nxixyahua, gue'a di fadi ngue gui ec'eiha ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'uya, di pun'na ni ts'oquihua, 'ne da pen'nahua ra Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'ahua na ra hya ya xa mma mayat'i, 'ne ni basihua, 'ne'ua to gá rá m'map'ua 'yapatho. Nuna Oja ma Hmuhua, i nzohni hangu yø ja'i nne prá mmui da zofu.

⁴⁰ Ra Bedu p'uya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yembji:

—Damj hyehmu p'ua te gäma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yembji.

⁴¹ Nuya yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bedu, bi ma maxixyabi. Nuya ja ma'da'yo bi 'yec'ei ra hya'a ra pa'a p'uya, comma hyu mahuahj nja'i bi zudi. ⁴² Gätho ya yø ja'i ya, hingui nne da hyc'a ra hya xänbäte yø representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'ne 'dap'ua mmat'Oja. 'Dap'ua xenna thuhme da zi,

tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yec'ei ra Jesús.

⁴³ Gä bi nsu yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús.

⁴⁴ Nu'ua ya xi 'yec'ei ra hya p'uya, gá 'dap'ua di mpeti. Nu'a te gá pets'i, 'da gui mmæitho.

⁴⁵ Bi mä yø häi yø ja'i, nu'ua ja mi'da te mi pets'i, gá bi mä. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi. ⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpeti p'ua ja ra nija. Nu'ua ja yø ngu yø ja'i, gá 'dap'ua di mpeti ngue sihme. Gä 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'ua sihme 'ne hinjondi 'yets'i. ⁴⁷ Gä espabi Oja. Nuya yø ja'i 'bap'ua ja ra hnini, gätho nnu manho ya yø 'yec'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yec'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bedu 'nehra Xuua, 'da i marbu bi ja ra nija di mpeti yø judío. Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmat'Oja yø ja'i'a. ² Mi zømp'ua ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'ua n'na ra n'yohua ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'ep'ua ngue hnepe da 'yäpra limosna'ua yø ja'i cat'ambo nnija. ³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nehra Xuua ngue mmap'ua da yarbu ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yäpra limosna. ⁴ Ra Bedu p'uya

'nēhra Xuua bi hyēti. Bi 'yēmbra dogua nā rā Bēdu p'uya:

—Dami hyērcā'be —bi 'yēmbi.

⁵ Nūna rā dogua p'uya, bi hyēti. I tō'mi ngue te xti unni.

⁶ Pē rā Bēdu bi 'yēmbi:

—Hīn tema mēnyu nna hagā ngue ga 'da'i. Pē nū te dā zā gā 'da'i, gā 'da'i. Connā ts'edi rā Jesucristo nūna rā mmēngu Nazaret, dí xi'i ya, dami nangui, gui n'yo.

⁷ Nūna rā Bēdu p'uya, bi bennbā rá 'yē ngue rá n'yēi, bi gats'i. 'Bexque'a rā ora'a p'uya, bi hya xanho yō hyundo'yo ngue yō dāgua. Bi zā bi m'māi xanho. ⁸ Nūna rā dogua p'uya, xōgue rā n'nas'mō mī nangui ngue bi n'yo. 'Da i yērbā ja rā nija p'uya. Ya nī 'yo, 'nē nī sāgui mēnte di ja mammadi Oja.

⁹ Gātho yō ja'i mī 'b'ambo nnija, bi nū ngue mēnte nī 'yo nā marā dogua, mēnte di ja mammadi Oja. ¹⁰ Nūya yō ja'i, i padī ngue gue'a rā dogua xi t'ēp'ū ja rā goxthi nija nī hū ngue rā Goxthi Mahotho'a. Gue'a rā n'yohū mī āpra limosna yō ja'i'a. Yō ja'i p'uya, di 'yōtho 'nē i sū ngue nū yō ja'i ngue ya bi zā nā marā dogua.

Rā Bēdu bi zohyō ja'i 'b'ap'ū ja rā nija.

¹¹ Nūna marā dogua 'mō mī zā, astā hīngui nne di thōhra Bēdu 'nēhra Xuua, i sammī. Gātho yō ja'i p'uya, gā di fetyō n'yomfēni ngue sū. Bi map'ū bi 'bāhra Bēdu ja rā ngun'yu nī

hū ngue rā Salomón. ¹² Mī nū rā Bēdu p'uya ngue xangu yō ja'i 'b'ap'ū, bi 'yēmbuya:

—Ague gyō judíohū, ¿hanja ngue gadi 'yōthohū'a te bi nja? ¿Hanja ngue guí emhmū ngue comma ts'ēdisē'be, ogue ngue dí sugā'be Oja, dá japā'be bi n'yo nā rā n'yohū 'būcua?

¹³ Sinoque nū'a mā Ojahū mī thanne mā mboxitahū rā Abraham 'nēhra Isaac 'nēhra Jacob, gue'a bi n'ōthe'a ya, para ngue dā t'ēspabi'a rá Ts'ant'ū Jesús. Pē nūna rā Jesús, guehna gā dāhū p'ū 'b'ahyō ts'at'abi nā. Nū'mō mī ne xti thōhra Pilato, pē nū'ahū hīngā nehū. ¹⁴ Pē nūna rā Jesús hīn tema nts'o bi 'yōt'e, gā rā nho manī n'yo. A nū'ahū p'uya, hīngā nehū ngue xtā ma mathōgue nā, sinoque go gā 'yāhmū ngue bi ma mathōgue n'na rā hyote.

¹⁵ Go gā hyohū nā bādī unna te. Pē Oja bi japi ngue bi bēnnate p'ū ha bi t'āgui. A nūgā'be ya, go dadi jagā'be majuanī ngue bi bēnnate rā Jesús. ¹⁶ A nūna rā n'yohū 'būcua ya, guí pahmū ngue mī dogua nā. Pē nī hmī nī dāhū ngue bi zā nā rā n'yohū nā. Rāngue bi 'yēc'ēi ngue rā Jesús dā zā dā 'yōthe, janāngue bi zā xandōnho ya.

¹⁷ Ague n'yō'ahū, nūgā dí padī ngue hīngui padī te gā mbōn'a gā 'yōthū. Xquet'a njarbatho nī hmūhū dī manda p'ū ja rā nija ya, aha bi hyo rā Jesús. ¹⁸ Pē nūna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gā bi 'yotyō pōngahya 'mō yō pa

xathogui. Nu'u yø pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u. ¹⁹ Janangue nuyá, dami hyehm p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yεc'ei hu Oja, n'namhma ngue di mpun'na ni ts'oquihu. Ja da hyut'a ni mmäihu Oja p'uya. ²⁰ A nuna Oja da penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpa t'ets'i ngue di manda ua na. ²¹ A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue da m'map'u mahets'i asta gue'mø da 'yøt'Oja ngue da gom'na'yo gätho yø cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yø maca pøngahya Oja xa m'mu'mø ya mandønjam'mø tho. ²² Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yεmbi: "Nuna Oja ma Hmuhu, nu'u yø judío, da bøn'a n'na nc'ei ngue di mpøngahya tengutho bi jacä. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhm te gäma hya da xi'ahu. ²³ Nu ra ja'i hinda 'yεc'ei na ra pøngahya na, da ts'ijp ha 'buhyø judío ngue da tho", bi 'yεna.

²⁴ Bá fädi asta ra Samuel, gätho'u mi'da yø pøngahya xa m'mai, gä bi ma ngue di nja'a te gä dí nnuhu ra pa ja p'uya. ²⁵ Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yø pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya na, da 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yεmbi: "Conná guehna n'na ni mbom'meto di m'mai, da ma majapi gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi", bi 'yεmbi.

²⁶ Nuna Oja bi unná cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennbu guí 'buhmu ngue di jap'ahu. I nnepe ngue gui hyehm p'u ra nts'o gni n'yo n'na ngu n'na'ahu.

4

Ra Bedu 'nehra Xuua bi b'äp'u ha 'buhyø mmäcja.

¹ Mente yah yø ja'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'uya, bá n'youi ra 'bet'o asminyø co 'nε'u yø saduceo. ² I mbøcue'u p'uya, ngue ra Bedu 'nehra Xuua xänbä ra hya yø ja'i, i xifi ngue nu'u xa ndu i ja ngue di bennate, porque bi bennate ra Jesús. ³ Bi bent'i bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i. ⁴ Pe nu'u yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yεc'ei ra hya. Nu'a gangu yø 'yεc'ei p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yohu, ya ni ma da z'u'i cut'a mahuañi.

⁵ Mi hyaxpaya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'u Jerusalén, co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, ni n'yohu yø xännbate ngue ra ley. ⁶ Ni n'yohu na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yohu ra Caifás, 'nehra Xuua 'nehra Alejandro. 'Nε gätho yø mēni ya yø hmu mmäcja ni n'yohu. ⁷ A nuya p'uya, bi manda ngue bá ts'i ra Bedu 'nehra Xuua, bi ma ma'bä'mi p'u made ngue da t'øpra ra nt'änni. Mi 'yännbuya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o bi 'da'au i ra nt'edi'a te gui øt'ui n'yø, oque te'o bi 'da'au i ra ts'edi ngue gui øt'ui

tengu na ra hya na? —bi 'yεmbi.

⁸ Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yεmbya yaui p'uya:

—Aguē n'yø'ah, nuya yø n'yoh di manda ua ja ra hnini, da guehyø n'yoh 'bet'o ngue yø judío. ⁹ Guí ängga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yoh mi', ngue ha bi njap'u i yaui. ¹⁰ A nuyá, ga xi'ah ha bi nja, n'namhma ngue da badj gätho yø judío. Nuna ra n'yoh 'bucua bi yaui conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmengu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gá cuathu ra pont'i ngue bi tho na. Pε Oja bi japi bi bennate p'u bi t'ägui. Conná guehna ya, ni hmi ni däh p'u bi yanna ra n'yoh 'bucua. ¹¹ Gá 'yøthu tengutho yø gado 'mø bi 'yen'a n'na nguadi n'na ra do, εmbi ngue hingui ho. Pε m'mefa p'uya, guehna da gohi ngue brá 'bebo p'u brá fähra jado na. Guí njathu p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pε guehna rá thanhni Oja na. ¹² Hijnjom man'na da zä gdá nyamhma. Porque bá sän'Oja ngue nuua ja ra ximhäi, høndra Jesús ja rá ts'edi da yanju.

¹³ Nu'u yø n'yoh di manda p'u ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'nhra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nε pahyø ja'i ngue nuya yø n'yoh ya, himbi ma ra xädi, i εmbyø ja'i ngue hinte padj. Jananguē di 'yøtho. Pε pahyø ja'i ngue mi n'yoi mam'met'o ra Jesús.

¹⁴ I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'u 'bähm na ra n'yoh mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'u da 'yεmbyø ja'i ngue ra fehni'a te bi nja. ¹⁵ Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mente bi nhεcahya, bi zänni te da japi. ¹⁶ Di n'yεmbi:

—¿Te 'be'a ga japhu ya yø n'yoh 'youa dí 'bähm? Porque gätho yø mmengu Jerusalén, ya padj ngue hijnonda zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga εmhma ngue himma juani'a te bi 'yøt'e. ¹⁷ A nuyá, ma ga pihmu ya, n'namhma ngue hinnj mantho da manna hya p'u ha 'bahyø ja'i. Ma ga xihmu ya ngue ra pa di map'u, ya hinnj mantho da xihyø ja'i hanja na ra Jesús.

¹⁸ Mi juadi bi nhεcahya yø ja'i p'uya, bi zohni ngue bi 'yεmbi:

—A nuyá n'yø'au, 'yo høngui xihmu ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho høngui xänbahu yø ja'i rá hya ra Jesús.

¹⁹ Mi dahra Bedu 'nhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Damj hyacj xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxu njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhma ya'mø, hingo di nja'a te mman'Oja 'mø? ²⁰ Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä'be'a te dá nu'be bi 'yøt'e, 'nε'a te dá ø'be bi ma.

²¹ Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi

dijni ha xti japi ngue xta ngot'i. Porque supi di mbøcue ya yø ja'i εspabi Oja ngue te xi nja. ²² A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote njeya 'bui.

Bi 'yáprá ts'edi Oja yø 'yεc'εi ngue hindí nsu.

²³ Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu n'ehra Xuua, bi map'u 'bøhyø amigo. Bi xifi gátho'a te xi manyø hmu yø mmäcja, 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. ²⁴ Nu'mø mi 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yεna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gátho yø cosa i ja. ²⁵ Nu'i ma Oja'i, conná Espíritu Santo gá japni mēfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yεna: “¿Hanja ngue mbøcue yø ja'i 'bøp'u ja yø nación? 'Nε hindí nja'a te sänni di nja. ²⁶ Di mpeti yø dast'abi p'u ja yø nación. Da guehyø ts'at'abi 'bøp'u ja yø hnini 'da'igu sänni. I sũ Oja 'nε sambabi'a ra Cristo bá εts'i”, bi 'yεnna David. ²⁷ Porque majuaní ngue nuua ja ra hnini Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conná Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hingyø judío, gá bi mpeti, bi nhεcahya ngue sũ'a ni maca Ts'ant'u Jesús guá εts'i. ²⁸ Pe nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja. ²⁹ A nuya grá Hmu, ya guí nnu te

gui pite yø ja'i ya. Damí hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hindí nsu ni mēfi da mamp'a'i ni hya. ³⁰ Conni ts'edi damí 'yøt'e ngue da zä'u to xan'u. Damí 'yuhyø hmεya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni maca Ts'ant'u Jesús.

³¹ Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'u xi mpeti yø ja'i. Gä bi zä yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espíritu Santo. Ya hingui su da mambrá hya Oja p'uya.

Nu'a te pεs'yø ja'i, gä 'da gui mmεtitho.

³² Gätho yø 'yεc'εi, 'bui tengutho 'mø ngue da n'na nc'εitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mbεni. Ni xinga n'na nc'εi ngue da 'yεna jase rá mmeti. Nu te gá pεts'i, gá comhmi. ³³ A nuya yø representante p'uya, gä ha ra ts'edi di ja majuaní ngue bi bεnnate ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unná njapi. ³⁴ Yø 'yεc'εi p'uya, hinjo'o ngue da hin'yu te da hyoni. Porque nu to gä ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unna mεnyu ngue ma darpi yø ja'i. ³⁵ Nu'mø bi zøp'u 'bøhyø representante ra Cristo, di dāpra mεnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unni'a te honi.

³⁶ Mi 'bøp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mmεngu Chipre. A nu'u yø representante ra Cristo p'uya, gui hutí ngue ra Bernabé. I nne da ma ngue n'na ra n'yohu di hojpa yø

mm̄ai yø mm̄ic'ɛ̄iui. ³⁷ Nuna ra José p'aya, b̄i mā n'na rá h̄ai m̄i ja. Bi dāpra m̄enyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías n̄ehra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yoh̄u n̄i h̄u ngue ra Ananías con̄a Safira rá xisu, b̄i mā n'na rá h̄ai ya p'aya. ² Pɛ bi hyaca n'na parte ra m̄enyu i mā rá h̄ai, co n̄ehrá xisu bi b̄adi. Nuna man'na parte p'aya, bi dāpyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue h̄inte xta hyaqui. ³ Ra Bedu p'aya bi 'yemb̄i:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di cants'a n̄i n'yomf̄eni ra zithu ngue guí nne guí hyätra Esp̄iritu Santo? Porque gá hyacra m̄enyu guí pä n̄i h̄ai. ⁴ Xina ra h̄ai, ¿uangui n̄i mm̄eti na? Ya gá pä, 'n̄e m̄i o n̄i 'yɛ ra m̄enyu, uanguí xquí 'yøt'e te guí nne. ¿Hanja ngue gá b̄eni guí m̄anna f̄ehni? H̄ingyø ja'i' u guí nne guí hyäti, sinoque Oja guí nne guí hyäti —bi 'yemb̄i.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bexpi du, bi dā p'aya. Gä bi 'yemm̄ei b̄i nsu ya yø ja'i bi b̄adi te b̄i nja. ⁶ Bi nanguí 'da yø n'yoh̄u m̄i 'b̄ap' u, bi 'uennb̄abi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ M̄i thogui comma nhyu ora p'aya, bi yut'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pɛ h̄ingui pad̄i te xi nja. ⁸ Ra Bedu p'aya, bi 'yemb̄i:

—Dam̄i xiqui, ¿ua gue'a guí pä n̄i h̄aiui'a ra hya xa hm̄angua mah̄'mø, uague h̄in'na?

M̄i dahra Safira, bi 'yena:

—Ahá, gue'a dá pä 'be'a —bi 'yena.

⁹ Ra Bedu p'aya bi 'yembra xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nh̄ecahya ngue guí hyär'mahyaui ra Esp̄iritu Santo? 'B̄ap' u goxthi' u to xpá 'yác'a'i n̄i damme. 'N̄e mah̄onda hyaxa'i ya ngue guá n'yägui —bi 'yemb̄i.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'aya, bi dāhra xisu p' u m̄i yaui ra Bedu, ngue bi du. M̄i yut'ambo yø 'yäte p'aya, mah̄omb̄i din̄i ngue ya xi du ra xisu. Bá j̄ajp̄aya, bi ma bá ägui 'dap' u bi 'youi rá damme. ¹¹ Gä b̄i nsu yø 'yɛc'ɛi. Ximm̄angu' u h̄ingyø 'yɛc'ɛi p'aya, xquet'a b̄i nsu mø m̄i 'yø'a te b̄i nja.

Xangu yø milagro bi nja.

¹² Nup' u ja ra ngun'yu n̄i h̄u ngue ra Salomón, ja bi m̄peti p' u xangu yø 'yɛc'ɛi. Nuya yø representante ra Cristo p'aya, 'dama 'dan'yo yø hm̄eya bi 'yutyø ja'i, porque h̄injongui sä dā 'yøtyø milagro bi 'yørb̄u b̄i m̄peti yø ja'i. ¹³ Madague'a h̄ingui cuarb̄u 'b̄ahyø 'yɛc'ɛi ya yø ja'i h̄ingyø 'yɛc'ɛi, pɛ nnu manho yø 'yɛc'ɛi, h̄ingui sai. ¹⁴ Man'na man'na n̄i hyuxta yø ja'i bi 'yɛc'ɛi ra Jesús. Yø n'yoh̄u, yø xisu bi 'yɛc'ɛi. ¹⁵ Asta bi j̄acyø d̄arqūh̄i yø ja'i ngue pop' u ja

yø caye. 'Bü'o bá oxyø t'ots'i, 'bü'o bá oxyø fidi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'ü ra Bødu, madrá xahatho di nthëui ra dârquëhi, 'bexi sä ra n'ü hëmbi. ¹⁶ Nu'ü yø hnini guerpütho bí ja, bá ëhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø dârquëhi, bá du yø ndunthi. Pë gä bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

¹⁷ Nu'ü rá hmu yø mmäcja p'üya, gätho ya mi'da yø n'yohü, nuyä ja yø nt'ëc'ëi ni hu ngue yø saduceo, gä bi nsëya 'mø mi nu ngue xandøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo.

¹⁸ Bi ma maßent'i ya yø representante p'üya, bi jot'i.

¹⁹ Pë rá anxë Oja p'üya, bi xocra goxthi fädi 'mø minxui ngue bá jauqui. Bi 'yëmbi:

²⁰ —Ni më ya, ni m'mähmi p'ü ja rá nija di mpëti yø judío. Damí xihmi yø ja'i hanja na ra hyä ngue ra 'da'yo te.

²¹ Nu'ü yø representante ra Cristo 'mø mi 'yøhna ra hyä bi xihra anxë, bi ma mxuditho p'ü ja ra nija ngue bi xännba ra hyä yø ja'i. Nu'a ra ora ëbí mmanä hyä p'ü ja ra nija p'üya, ja bi øt'a junta'ü yø hmu yø mmäcja. Bi petyø n'yohü di manda p'ü ja ra nija. Ja bi manda ngue da njacyø ofädi p'üya. ²² Pë nu'mø mi zøp'ü ja ra fädi'ü yø policia, ya himbi dimp'ü yø ofädi. Bá pennbüya, bi mä ngue ya hinjo'o p'ü yø ofädi. ²³ Bi 'yëna:

—Dá tingähe ngue n'nøt'e xanho ra fädi, 'bäp'ü yø mädi p'ü ja ra goxthi. Pë nu'mø mä xocähe ra goxthi p'üya, ya hindä tingähe p'ü mbo yø ofädi.

²⁴ Mi 'yøhyø hmu yø mmäcja na te xi nja p'üya, 'në'a rá hmu'ü yø n'yohü ja yø 'bëfi p'ü ja ra nija, ngue hinjo'o p'ü yø ofädi, di n'yëmbüya:

—¿Xø hague xpí bøn'ü p'üya? —di n'yëmbi.

²⁵ Nu'a ra ora'a p'üya, bi zø'a n'na nc'ëi, bi 'yëmbi:

—Nu'ü yø n'yohü gä cothu fädi 'mø minde, ya bí 'büp'ü ja ra nija. Bi xännba ra hyä yø ja'i —bi 'yëmbi.

²⁶ Nu'a rá hmu yø policia p'üya, bi mähä'ü yø mmipoliciaui ngue da si'ü yø representante ra Cristo. Pë himbi üni, porque sü da mando yø ja'i. ²⁷ Nu'mø mamba ts'i'ü yø representante ra Cristo p'üya, bi ma ma'bä'mi p'ü ja ra junta. Nu'a ra hmu mmäcja bi 'yëmbi:

²⁸ —¿Üa hinguí øhmü ra hyä, uanguí dá hëc'ahe ngue nu'a rá hyä ra Jesús, ya hinni mantho guí xännbahü yø ja'i? A nuyä gätho ra hnini Jerusalén, ya xcá sinnbahü'a ra hyä guí xännbätehü ya. 'Në guí ëhmü ngue go mä ts'oquigähe p'ü bi du na ra n'yohü guí mmanhmü.

²⁹ Mi dahra Bødu p'üya, co 'në'ü mi'da yø representante, bi 'yëna:

—Nugähe di ëmhme ngue jatho da t'ëc'ëi te mman'Oja,

hinda gue'a ngue yø ja'itho da t'εc'εibi yø hya. ³⁰ Nuna ra Jesús dí mmangähe ya, guehna gá cuathu ra pont'i ngue bi du na. Pe nuna Oja mi thanne ma mboxitahu, bi japi ngue bi bennate. ³¹ Oja p'uya, bi zixpu bi ja rá n'yei na ra Jesús, guehna bi 'yets'i ngue di ndast'abi ngue da yanyø ja'i na. A nuyá, nuya yø judío, mat'unni ra tiempo ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui. ³² Guesε ra Espiritu Santo di ja majuaní na ra hya na. Da guecähe p'uya, xquet'a dadi jahe majuaní na ra hya na. Nuna ra Espiritu Santo p'uya, guehna bá pennbabi Oja'u yø ja'i bi 'yεc'εibi rá hya na.

³³ Mi 'yøhna ra hya bi si p'uya, janjuaní ngue bi mbøcue. Bi ne ngue xta hyopyø representante ra Cristo. ³⁴ Nup'u 'bøhyø mmäcja, n'youi p'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Gamaliel, ja rá nt'εc'εi ngue ra fariseo 'ne ra xännbate ngue ra ley. 'Ne gá nnu mansu yø ja'i na ra Gamaliel. Bi m'mä p'uya, bi manda ngue bi njacathi n'na ts'uquits'u ya yø representante ra Cristo. ³⁵ Bi 'yεmbyø ja'i na ra Gamaliel:

—Ague gyø judío hu, dami n'yomfēni te guí nne guí 'yøpahu ya yø n'yohu 'bøcua.

³⁶ Dami bεmhm te bi nja 'mø yø pa xa thogui ngue mi 'yonna hya ra Teudas. Bi 'yεna ngue maguesε, 'ne bi denni comma goho ciento nja'i. Mi zä mi tho p'uya, gä bi

n'uen'u mi tenni. Bi m'mep'u ra hya p'uya. ³⁷ M'mefa p'uya, nu'mø mi nja ra censo, mahømbi yonna hya ra Judas nu'a ra mmengu Galilea. Xquet'a xangu to bi dennba rá hya. A nu'mø mi tho, gä bi n'ueni to mi tenni. ³⁸ Janangue dami hyεhm p'uya yø n'yohu 'bøcua. 'Yo gadi nthint'i ngue guí sahmu. Porque nu'mø yø hyasε'a ra hya i mma, di m'mehyø hya 'mø. ³⁹ Pe nu'mø ngue rá hya Oja i mmamp'uya, hinda zä guí hejpa hu te mmam'mø. Man'na n'yo mi 'yøthu ngue go ga cohmu ngue ma nsai hu Oja.

⁴⁰ Gä bi nu manho yø ja'i te bi manna Gamaliel. Bi ma macat'i mbo ya yø representante ra Cristo p'uya ngue bi 'bei. Bi xi p'uya ngue ya hinní mantho da xihyø ja'i hanja na rá hya ra Jesús. Bi thø p'uya. ⁴¹ Mi bømp'u ja ra junta'u yø representante ra Cristo p'uya, di johya ngue ya bi zä ra n'u conná guehra Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hinguí säya bi xännbate p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nep'u ja yø ngu i mmanna Jesucristo p'u ni ma.

6

Bi t'εxi yoto nja'i ngue di nfäxte.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, man'na man'na ni hyuxtho'a gangu yø 'yεc'εi. Nu'u ga ya ra hya ngue ra griego p'uya, bi madi bi zu'u yø judío ga ya ra hya ngue ra ebreo. I εna ngue

hĩngui t'ørpabi masu xanho'u
 yø 'danxu 'mø mā dat'i ra
 hmε n'na pa ngu n'na pa.
 2 Janangue nu'u 'dema yoho
 yø representante ra Cristo
 p'uya, bi peti gätho'u yø 'yεc'εi,
 bi 'yεmbi:

—Hinda zä'a ngue go ga
 hecähe p'ua nná mangähe rá
 hya Oja, ngue gui 'yεmhmu
 ngue 'bet'o go ga ørpahe masu
 p'ua ja ra nts'ihmε. 3 Janangue
 nuua mā zi cu'ahu, nuua ha
 dí'bāhmua ya, dami hyomhmu
 yoto yø n'yohu da ma mafäti
 na ra 'befi na. Pε gue da
 gue'u yø n'yohu bá dinnā hya,
 'nε nnu mansu gätho yø ja'i,
 'nε dadī nεqui ngue n'youi ra
 Espiritu Santo. 4 A nugähe
 p'uya, ga siguegähe ra mh-
 mat'Oja, 'nε ga nxänbähe yø
 ja'i rá hya Oja.

5 Gä 'da'igu bi mamp'uya.
 Bi than'na ra Teba p'uya,
 ngue da t'εts'i. Guehna n'na
 ra n'yohu xanzaqui rá nt'εc'εi,
 'nε n'youi ra Espiritu Santo.
 Conna Lipe bi thanhni, ra
 Prócoro, ra Nicanor, ra Timón,
 ra Parmenas, ra Nicolás
 nuna ra mmengu Antioquia,
 guehna ya xi 'yεc'εibi m'met'o
 yø nt'εc'εi yø judío na. 6 Nuua
 yø n'yohu bi thannbuya, bi
 ts'ixpu 'bähyø representante
 ra Cristo ngue bi marpabi
 Oja. Nuua yoto nja'i bi t'unyø
 cargo, bi japyø 'ye p'ua ja yø ya.

7 Rá hya Oja p'uya, man'na
 ni ma mā'yoniho. Man'na ni
 'yεc'εitho yø ja'i p'ua ja ra hnini
 Jerusalén. Xquet'a xangu yø
 mmäcja bi nu manho ra hya,
 'nε bi 'yεc'εi.

*Bi ma mabent'i ra Teba
 ngue bi tho.*

8 Xandøngu rá njapi Oja bi
 unna Teba, ngue yø hmεya
 bi 'yørbu 'bahyø ja'i. Nuua yø
 milagro bi 'yøt'e, hĩjongui
 sä da 'yøt'e. 9 Bi madi bi
 njuntui ra Teba ya yø n'yohu
 pap'ua ja rá nija yø judío
 ni hu ngue ra Libertos,
 'nεhya yø judío ngue yø
 mmengu Cirene, 'nεhya yø
 mmengu Alejandría, 'nεhya
 yø mmengu Cilicia, 'nεhya yø
 mmengu Asia, gä tønhamhya
 ra Teba. 10 Pε hĩmbi zä xtá
 ndäjpa rá hya, porque ra
 Espiritu Santo di bennbabi ra
 hya mmanna Teba. 11 Asta
 bi dahra mēnyu 'da p'uya,
 sifi ngue da mā ngue xi 'yøde
 ngue ya mants'o ra Teba
 ngue sahra Moisés, 'nε su
 Oja. 12 Janangue bi yans'yø
 ja'i p'uya, bi mpeti yø n'yohu
 'bet'o ngue yø judío, 'nεhyø
 xänbäte ngue ra ley. Bi
 bent'i, bi zixpu bi nja ra junta.
 13 Bi t'εxyø ja'i da manyø fehni
 p'uya, bi 'yεna:

—Nuua ra n'yohu 'bucua,
 hĩngui säya ngue nnømman'u
 ra maca nija ja ua, 'nε
 nnømman'ubi rá ley Oja. 14 Ya
 xtá øcähe te mmanna ngue
 nuna ra Jesús ra mmengu
 Nazaret, εmbi ngue da
 demhra nija 'na. 'Nε εmbi
 ngue di pähyø costumbre bi
 zogahu ra Moisés.

15 Nu to gä mi hup'ua ja ra
 junta p'uya, herpabi rá hmi ra
 Teba ngue εntho rá hmi n'na
 rá anxε Oja.

7

Bi zohyø nsaiui ra Teba.

¹ Nu'a rá hmu yø mmäcja p'uya bi 'yëmbi:

—¿Ua majuaní'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yëmbi.

² Mi dahra Teba p'uya, bi 'yëna:

—Ague n'yø'ahü, dami 'yøhmü na ra hya ga mmangä ya. Nuna mä mboxitahu ra Abraham, nu'mø mi m'mü p'u ja ra häi Mesopotamia, tobe himmaní map'u ja ra häi Harán, bi nthëui na Oja maguese. ³ Oja bi 'yëmbi: “Dami sop'u ni häi ya, gätho'u ni mëni da gop'u. Guí mmap'u ja ra häi ga xi'i”, bi 'yëmbi.

⁴ Nuna ra Abraham, bá põmp'u ja rá häi ni hu ngue Caldea mi 'bui. Bi ma, i m'mü p'u Harán. M'mefa p'uya, bi du rá papá. Oja p'uya, bi xihra Abraham ngue bá ecua ja ra häi dí 'bähmü ya. ⁵ Pë nu'mø mamba ehë, ni xinga n'na xequi xtí unna ra häi ja ua. Ni xinga guerp'u di 'bämra gua xtí unni. Pë madague'a, nuna Oja bi yarpí ngue di unni gätho na ra häi ja ua. A nu'mø bi du p'uya, da gohmi yø basi. Nu'u yø pa'u p'uya, tobe him maní m'mühyø basi ra Abraham. ⁶ Nuna Oja bi 'yëmbra Abraham, “Nu'u ni mbom'mëto, goho ciento nje ya daní m'map'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'uni p'u, porque jatho da 'yøtra 'bëfi di manda yø hmu”. ⁷ Pë Oja bi 'yëmbi: “Ga haspagä ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya,

da ecua ya ma ja'i ngue da dannegui”, bi 'yë'n'Oja. ⁸ Nuna Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xequi ra xifani rá do'yo yø ts'ant'u 'mø bi m'mü. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nopa hmeya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mi m'mühra Isaac, bi mëpya 'mø mi gua'a nhyato ma pa. Nuna ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yø'r'mø mi m'mühra ts'ant'u ni hu ngue ra Jacob. Nuna ra Jacob xquet'a ngu'a bi japyä 'de'ma yoho yø ts'ant'u bi m'mü'a m'mëfa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuya yø ts'ant'u ra Jacob, gä bi seyabi na ra José yø n'yohü. Janangue bi 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i maní ma Egipto. Pë ra José, bi mäx Oja. ¹⁰ Nu hangü ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Në bi unná n'yomfëni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu manho ra José na ra Faraón. Nuna ra Faraón mará dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yëxra José ngue di manda p'u Egipto na, 'në bi 'yëts'i ngue bi mandabi p'u ja rá ngu.

¹¹ N'na ra pa p'uya, bi nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nëp'u ja ra häi Canaán bi nja ra ot'i. Ndummaitho te bi nja. A nu'u mä mboxitahu p'uya, hinha tini te da zi. ¹² Ngu i 'yøde ngue bí ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bi menhyø ts'ant'u ngue da tu ra trigo. Ya rá maditho na ra 'yogui na p'uya. ¹³ Rá yondi bi ma p'uya,

ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmɛya ra Faraón ngue te'o yø mɛni ra José p'uya. ¹⁴ Bi manda na ra José ngue bá ts'innbabi rá papá Jacob, gátho'u m'ida yø mɛni bá ts'i, hyate ma'de'ma cut'a nja'i mi sadi ngue gátho. ¹⁵ Janangue bi njap'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nɛ'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u bá tup'u. ¹⁶ Pɛ himbá t'áp'u Egipto 'mø mi du, porque nuya yø ts'unt'u ra Hamor ngue yø mmɛngu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi dänna Abraham, ja i thuxpu ngue bá t'ägui.

¹⁷ Pɛ ɛna bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguiho bi nxandyø judío p'u Egipto. ¹⁸ Nup'u Egipto, bi m'mu'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badi te'o na ra José. ¹⁹ Nuna ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitahu. Bi japi ngue da 'yɛnyø basi 'mø bi m'mai, n'namhma da du. ²⁰ Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'unt'u bi nu manho Oja. Pɛ hõnda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu. ²¹ Nu'mø mi 'yɛmp'uya, nuna rá t'ixu ra Faraón guesɛ na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drá basi. ²² Nuna ra Moisés, gä bi barpabi yø mfaði yø mmɛngu Egipto. 'Nɛ bi 'yɛhra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Nɛ paði xanho ha di japi te da 'yøt'e.

²³ Nu'mø mi gua'a nyote

njeya 'buhra Moisés, bi zo rá mmai ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mɛni. ²⁴ Mi zømp'u 'bahyø mɛni p'uya, bi nu n'na ra mmɛngu Egipto ngue di unnbabi n'na rá mɛni. Bi cospabi'a te mi ørbaya, pɛ bi hyo'a ra mmɛngu Egipto. ²⁵ Nuna ra Moisés bi 'yɛna ngue di mmɛya'u yø mɛni ngue bi mɛnnbabi Oja ngue da yaní para ngue da ma mathogue p'u sä ra n'u. Pɛ himbi mmɛya yø judío te t'ørpabi. ²⁶ Mi hyaxpaya, nuna ra Moisés bi ðimmi yo nc'ei yø judío ngue di ndunɛ. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyɛgui, bi 'yɛmbi: "Agué n'yø'au, gadi mmɛniui. ¿Hanja ngue gadi ndunɛui?" bi 'yɛmbi. ²⁷ Nu'a mi pte p'uya, bi nønhna Moisés, bi 'yɛmbi: "¿Te'o bi 'yɛxa'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda? ²⁸ ¿Ua gui nne gui hyogui tengutho gá japa n'na nc'ei ra mmɛngu ua Egipto mande?" bi 'yɛmbi. ²⁹ Mi 'yøhra Moisés ngue t'ɛmbi xi nhote, bi 'dagui, i map'u ja ra häi Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'nɛ ja bá mip'u yoho yø ts'unt'u.

³⁰ Nuna ra Moisés, mi gua'a nyote njeya ngue 'bap'u Madián. Nup'u ja ra dapo jonna t'øhø Sinai, bi nu n'na ra ndat'o ngue tøhra sibi. Ja bá nyap'u rá anxe Oja p'uya. ³¹ Nu'mø mi hyetra sibi ra Moisés, di 'yøtho hanja'a te bi nu. Bi guarbaya ngue da nu xanho. Bá nya Oja p'uya, bi 'yɛmbi: ³² "Guecä drá

Oja mī thānnegā nī mboxita Abraham. Drā Ojagā ngue rā Isaac, drā Ojagā ngue rā Jacob”, bi 'yēn'Oja. Pē astā huacrā Moisés ngue bī nsu. Ya hīngui hā nzammāi ngue dā hyēti xāho. ³³ Bi 'yēn'Oja p'uya: “Damī c'ojhni thixfanī, porque nūua guī 'bāi, rā ndūxchāi ua. ³⁴ Dī nnugā rā n'ū i thohmā ja'igā rā m'mū'a Egipto. Dī ø'mø dants'ī. Dā ēcā ya ngue gā nyanī n'namhma ngue dā ma mathøgue. Ague Moisés, dī nne gā pēn'na'ī Egipto ya” —bi 'yēmbi.

³⁵ Madague'a hīmbi nū manho m'met'o yø judío nā rā Moisés ngue xi 'yēmbi: “¿Te'o xpā 'yēxa'ī ngue guī nts'ut'abi, ngue guī hyasca'be rā gūenda?” xi 'yēmbi, pē guehna bi 'yēx Oja ngue dyø hmū yø ja'ī nūya dā jūqui. Ngūnā bi xihra anxē bī nup'ū ja rā ndut'o mī dānzø. ³⁶ Nūnā rā Moisés, guehna bá jūjpū ja rā hāi Egipto mā mboxitahū nā. Ja bá up'ū yø hmēya ngue yø milagro bi 'yøt'e, tengutho bi 'yørbū ja rā Thēnga Jathe. Bi 'yøtyø milagro mēnte bī n'yo dapo nyote njēya. ³⁷ Nūnā rā Moisés bi xihyø ja'ī, bi 'yēmbi: “Nūnā Oja, dā 'yēxa n'na rā pøngahya ngue yø judío tengutho bi jacā. Nūnā rā pøngahya nā p'uya, damī 'yøhmū te gāmā hyā dā xi'ahū”, bi 'yēmbi. ³⁸ Guehna 'dap'ū bī n'yohū yø ja'ī p'ū ja rā dapo nā rā Moisés. 'Nē bī map'ū ja rā t'øhø Sinaí ngue bá nyaui rá anxē Oja. Ja bá

sip'ū rá hyā Oja p'uya. Bá ep'ū 'būhma mboxitahū ngue di thojpabī nā rā hyā bá sifi, guehna rā hyā bi t'unni ngue di thogahū naya.

³⁹ Pē mā mboxitahū hīmbi 'yēc'ei nā rā hyā bī manā Moisés. Bī mēspatho te bī mā, sinoque bī ne xtabá mmenga Egipto mahøn'a. ⁴⁰ Bi 'yēmbi ja'ī rā Aarón: “Ague Aarón, dī nnegāhe ngue guī hocyø dahmū dī m'met'o p'ū gdā mähā. Porque nūnā rā Moisés bá jūgahū p'ū ja rā hāi Egipto, hīndī pahmū te bá jana”, bi 'yēmbi. ⁴¹ Bi hoca n'na rā dahmū ngue rā t'ūdanī p'uya. 'Nē bi hyo yø mbo'øni ngue bi 'yørpā rā 'bøt'e rā dahmū. Di johya yø ja'ī ngue ya bi hocra dahmū dā danne. ⁴² Nūnā Oja p'uya, bi hyep'ū yø ja'ī. Bi unna 'yū yø ja'ī ngue yø sø bí ja maya, gā ørpa yø dahmū ngue thanne. Ngū'a nt'ot'ī p'ū ja rā libro bi 'yotyø pøngahya Oja ngue ēnā: “Ague gyø judiøhū, mēnte gā n'yo dapo hū nyote njēya, ¿ua gā hyocjū yø mbo'øni ngue gā 'yø'ni 'bøt'ehū? Nu'á, hīn'na'a. ⁴³ Hante gue nup'ū gnī mähā, gadi 'yonnbahū rá ngu rā dahmū Moloc, 'nē guī tūhū n'na rā dahmū ngue rā sø nī hū ngue rā Renfán. Guehya yø dahmū gadi hocse guī thannehū. Janāngue nūyá, gā høn'ahū thip'ū ja rā hāi guī 'būhmū ya, gdā pēn'nahū man'na rá nguēp'ū ngue rā hāi Babilonia”, bi 'yēnā.

⁴⁴ Bi sigue bī nya rā Teba

p'uya, bi 'yēna:

—Nup'u ja ra dapo, nuya ma mboxitahu mi ja n'na ra ngun'ulu ngue mi nnopa njja yø ja'i. Ja pespu yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nunā ra ngun'ulu p'uya, bi xi Oja ra Moisés ngue da 'yøt'e tengutho ra forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nunā ra ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mø mamba ehra Josué bá n'youi ma mboxitahu, go bi søcua ra ngun'ulu ua dí 'bahu'u ya. Mi zøhø bi hyannba yø häi yø 'dan'yo ja'i mi 'bucua. Guehna Oja bi hyøn'athi yø mmehäi. Bi nja ra ngun'ulu asta gue'mø mi m'mahra dast'abi David. ⁴⁶ Nunā ra David, xangu rá mate Oja bi dinnbi. Bi ne ngue xta hyø'a n'na ra njja, ngue rá ngu na rá Oja mi thanne ra Jacob. ⁴⁷ Pē go bi hyøhra njja na ra Salomón rá ts'ant'u ra David.

⁴⁸ A nunā Oja maguesē, hingui 'bap'u ja yø njja di hocyø ja'i na. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bi man'Oja ngue bi 'yēna: ⁴⁹ “Dí hucā p'u mahets'i ngue dadi manda. Nuua ja ra ximhäi p'uya, di nnopa nhnets'i. ¿Te 'be'a mangu guí ena guí hogahu? Ogue ¿hapu guí emhmu ngue ga nsäyagä? ⁵⁰ ¿Ua hindá hocä ya te gäma cosa i ja?” bi 'yēn'Oja.

⁵¹ Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yēmbi:

—Xandø nnaxi ni mmaih. Ni guhu xancot'i, zant'a guí fēsthoh te mmanna Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma

mboxitahu, guí njathu p'uya. ⁵² Nuya ma mboxitahu, gätho yø pøngahya Oja xa m'mai, Gä xa nzai. 'Nē bi hyo'u yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da ep'u n'na nc'ei ngue Gä ra nho da n'yo. A nuyá, ya bá ē'a to bi man'u yø pøngahya'u. Pē gá dähm ngue bi tho. ⁵³ Madague'a bá pense yø anxē Oja ngue bi 'da'ahu ra ley, pē hingui ēc'ei hu ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

⁵⁴ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si p'uya, bi ndanzø yø mmai ngue ra cue, pets'i da zadra Teba. ⁵⁵ Nunā ra Teba p'uya, di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'nē bi hyandi ngue nup'u ja rá n'yēi Oja ja 'bap'u ra Jesús. ⁵⁶ Bi 'yēnna Teba p'uya:

—Dí handä ngue bi xohra c'ammahets'i. Nunā ra n'yohu bí 'yē mahets'i p'uya, ya 'bahu ja rá n'yēi Oja nu —bi 'yēna.

⁵⁷ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø gu, porque hingui nne da 'yøhna ra hya mmanna Teba. Bi nyuntyø ja'i p'uya ngue bi bent'i. ⁵⁸ Bi gajma xøts'e ra hnini ngue bá pundo. Nu'u yø testigo xi manna fēhni p'uya, bi gacyø tuhü ngue bi møp'u 'bä'a n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Saulo. Bi mando ra Teba p'uya. ⁵⁹ Mēnte 'bando ra Teba p'uya, bi zo Oja, bi 'yēmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dá'i ma te —bi 'yēmbi.

60 Bì ndantyøhmũ p'aya, ra ndøts'edi bi 'yɛnɑ:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui mbɛnnbabi'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i 'bɛcua.

Høntho bì man'a p'aya, bi ðu.

8

Bi sigue ra Saulo ngue sũhyø 'yɛc'ei.

1 'Da'igu bi mammì ra Saulo'ũ to bi hyo ra Teba. Nu'a ra pa'a p'aya, bì nanga n'na ra ðasui p'ũ Jerusalén ngue bi ts'ũhyø 'yɛc'ei. Gã bì n'ũnyø 'yɛc'ei, i mpa mì'da yø hnini rá njap'ũ ja ra hãi Judea. I mpa 'da asta ra hãi Samaria. Pɛ nuya yø representante ra Cristo himbi 'dahya. 2 Nuya yø n'yohũ suprá xudi Oja, guehya bi 'yãhra Teba ya. Janjuanì zoni ngue mbɛni. 3 Pɛ di sigue ngue sũhyø 'yɛc'ei na ra Saulo. I huaxtyø ngu, bi jũcyø n'yohũ 'nɛhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yoni ra hoga 'da'yo hya p'ũ Samaria.

4 Nuya yø ja'i bi 'dap'ũ Jerusalén, ndap'ũ bi zã i mpa yø ja'i, pɛ gã mmanna hoga 'da'yo hya p'ũ ni ma. 5 Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ei ra 'dagui na, i mpa p'ũ ja n'na ra hnini ngue ra hãi Samaria. Bì mædi bi xihyø ja'i ra Cristo p'aya. 6 Bì mpeti gãtho yø ja'i ngue øxra hya mmanna Lipe. Mì nu yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'aya. 7 Mì 'bɛp'ũ xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pɛ gã bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi

ngue ða hyɛp'ũ yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. 8 Janangue gã di johya yø ja'i 'bɛp'ũ ja ra hnini.

9 Nup'ũ ja ra hnini, mì 'bɛp'ũ n'na ra n'yohũ ni hu ngue ra Simu. Mì hyätyø ja'i p'ũ ja ra hãi Samaria conná mfadi ngue ra magia, mì ena ngue maguesɛ. 10 A nuná, ðingüe ðinnoho mì ørpa masu. Di n'yɛmbyø ja'i: “Nuna ra Simu, janjuanì ngue n'youi rá ts'edi Oja na”, di n'yɛmbi. 11 Mì t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho yø pa mì hätyø ja'i conná mfadi. 12 Pɛ ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'ũ di zo rá 'yɛ Oja. 'Nɛ xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mì t'ɛc'ei'a te bi manna Lipe p'aya, yø n'yohũ yø xisu bi nxixya. 13 Xquet'a 'nɛhra Simu bi 'yɛc'ei ra hya 'nɛ bi nxixya. Asta ya hingui nne ða hyɛhra Lipe na ra Simu. Di 'yøtho 'mø bi nu yø milagro øtra Lipe.

14 Mì 'yøhyø representante ra Cristo mì 'bɛ'a Jerusalén ngue ya 'nɛp'ũ Samaria xi t'ɛc'ei rá hya Oja. Ja i 'bennbũ ra Bɛdu 'nɛhra Xuua p'aya. 15 Nu'mø mì zømp'ũ Samaria'ũ bi 'benhni, bi marpabi Oja yø 'yɛc'ei ngue nnepe di n'youi ra Espiritu Santo. 16 Porque tobe hinga n'na nc'ei mì n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque høntho xi nxixya para ngue ða fadi ngue ɛc'ei ra Hmu Jesús. 17 Ra Bɛdu 'nɛhra Xuua,

nū'mø mī japyø 'yε p'ua ja yø ya yø 'yεc'ei, yø 'yεc'ei p'uya bi n'youi ra Espíritu Santo.

18 Mī nū rā Simū'a te øtyø representante rā Cristo, ngue nū'a gui japyø 'yε p'ua ja yø ya yø 'yεc'ei, 'be xī n'youi rā Espíritu Santo yø 'yεc'ei. Rā Simū p'uya, bī ne xtā ngutra mēnyū ngue dī njap'ua. 19 Bi 'yεmbi:

—Dāmī 'dacui nā rā ts'edi ja'auī, n'nāmhmā ngue nū to bi zā gā japā mā 'yε p'ua ja rā ya, dī n'youi rā Espíritu Santo —bi 'yεmbi.

20 Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yεmbi:

—Nū'a nī mēnyū 'da gdī m'mēhmī'a. ¿Hanto guī εnā ngue nū'a bādī un'Oja, rā mēnyū gdī tīn'a? 21 Nū'ī hīn'yua nī mmēnthī ngue guī nthēui nā rā 'bēfi nā. Porque nūp'ua ja rā hmī rā dā Oja, hīnga njuānītho nī mmāi. 22 Dāmī hyēp'ua rā nts'o ja nī mmāi. Dāmī 'yāprā mātē Oja, xāmhmātho di pūn'nā'ī te guī mbēnī. 23 Porque dī nnugā ngue grā zēya, 'nē gā rā nts'o xā mbent'ui nī mmāi.

24 Bi 'yēnna Simū 'mø mī da p'uya:

—Dāmī marcauits'ua Oja n'nāmhmā ngue hīnga thocā'a te guī xicui.

25 M'mēfa p'uya, nūya yø representante rā Cristo, nū'mø mī juadi bi xihyø ja'ī ngue majuanī nā rá hya Oja, bá pengbūya, bī 'yε'a Jerusalén. Nūp'ua ja yø hnīnī ja'a rā hāi Samaria bá thogui,

gā bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'ī.

Rā Lipe bī nthēui n'na rā mmēngu Etiopía.

26 M'mēfa p'uya, n'na rá anxε Oja bi xihra Lipe, bi 'yεmbi:

—Nūyá, ja ngue guī mma gdī ma Sur. Gui hyaxra 'yū bá nēxā Jerusalén, ī ntho'a Gaza —bi 'yεmbi.

Nūp'ua ī nthohna rā 'yū nā, hīnjonguī 'būi. 27 Bī map'ua sihna rā Lipe. Bī nthēui p'ua ja rā 'yū n'na rā n'yohua ngue rā mmēngu Etiopía, ngue xpī 'yēhra ndanne Jerusalén. Rá 'bet'o mēfi nā n'na rā xisu nī hū ngue rā Candase mī ndast'abi p'ua Etiopía, mī ja rá cargo ngue rā tesorero. 28 Nī hūxrá carro jatyø fanī nī ma rá hāi Etiopía. Mēnte nī 'yo p'uya, di xāhra libro bi 'yotra pōngahya Isaías. 29 Pē rā Espíritu Santo bi 'yēmbra Lipe:

—Dāmī cuatā n'yohua nī hūxrá carro mma nā.

30 Rā Lipe p'uya bi guarbū ja rā carro. Bi 'yøde ngue nūna rā n'yohua di xāp'ua ja rā libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yēmbūya:

—¿Ua guī padī te gādī xāhya? —bi 'yεmbi.

31 Mī dahna rā n'yohua p'uya, bi 'yēnā:

—Pē ¿hague gdā pacā p'uya, 'nē hīnjo'o to dā xiqui hanja rā hya? —bi 'yεmbi.

Bi xihra Lipe p'uya ngue bī nexpua ja rā carro, 'dap'ua bī mīhmī. 32 Nū'a rā parte nt'ot'ī p'ua ja rā Macā Libro di xā p'uya, guehna rā hya ngue

ena: “Tengutho n'na ra de'yo mō ni ma da tho, di mmuṭi. Ogue nt'axi n'na ra de'yo hindi 'yani. Di njarbutho na ra n'yohu mō ni ma da tho ya, hindi 'yani. ³³ Da ma ma'berpi ra sā ngue hinda ma m'mäts'i. ¿To go da badi Hague ngu ra nts'o da 'yotyō ja'i di 'bu'a ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhäi”.

³⁴ Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'yänna Lipe, bi 'yembí:

—Damí 'yorca ra mate xiqui te'o na mmanna ra pōngahya naya. ¿Uague nuse, uague 'bui te'o man'na mmanna?

³⁵ Mí dahra Lipe p'uya, i dambatho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro madi xadi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús. ³⁶ Nu'mō mí thop'u po n'na ra dehe p'uya, bi 'yen'a ra n'yohu yaui ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ¿ua hinda zä ga nxixyagä 'mō?

³⁷ Mí dahra Lipe p'uya, bi 'yembí:

—Nu'mō guí hahni mmui guí ec'ei ra hya, da zä njam'mō da hin'na.

Mí dahra n'yohu p'uya, bi 'yembí:

—Dí ec'eigä ngue ra Jesu-cristo guehna rá Ts'ant'u Oja na.

³⁸ Bi manda ra n'yohu ngue bi ma ma'bä'mi ra carro p'uya. Bi mep'u ja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe. ³⁹ Nu'mō mí bōn'a nenthe p'uya, bi gus'ra Espiritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bi nxixya p'uya,

ya hinha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bi n'yo p'uya, pe di johya gä ra 'yu. ⁴⁰ Mí dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bup'u ja ra hnini Azoto. Bi n'yo ngue bi hya 'da yō hnini ngue bi manna hoga 'da'yo hya, asta gue'mō mí zōmp'u ja ra hnini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bi mudi bi 'yec'ei ra Jesús.

¹ Nuna ra Saulo, hingui säya di pihyō ja'i ngue nne da hyo'u ec'ei ra Hmu Jesús. Bi map'u 'bührá hmu yō mmäcja p'uya. ² Bi 'yäpra sacua da gats'i, di map'u ja yō nija p'u ja ra hnini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'u to ec'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'mō yō n'yohu ogue yō xisu da tini, da tut'i da sip'u Jerusalén ngue di n'ofädi. ³ Pe nu'mō ni ma da zōt'a Damasco p'uya, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi nthui. ⁴ Bi dä'a häi ra Saulo p'uya. Bi 'yō p'uya ngue ts'ofō, bi t'embí:

—Aguē Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guí saqui?

⁵ Mí dahra Saulo p'uya, bi 'yembí:

—¿Te'o'i p'uya, grá Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yembí:

—Go guecä drá Jesús ngue emmei guí saqui. Pe gadi n'anse, tengutho ra ndani 'mō embrá nhnet'i ra za mā sani.

⁶ Asta huacra Saulo ngue bi nsu. Bi 'yembuya:

—Aguē grá Hmu, ¿teni 'be'a guí nneque ga ot'a p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami nangui, ni manɛ bi ja ra hnini. Ja dani si'i na te ja ngue gui 'yɔt'e.

⁷ Emmɛi di 'yɔdya yɔ n'yohɛ mi n'youi ra Saulo, porque bi 'yɔde ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pɛ hinjombi nu. ⁸ Nu'mɔ mi nanga häi ra Saulo p'uya, i nne di nhanni, pɛ bi nxädä. Janangue bi ma macɛnhni, bi zɔn'a Damasco. ⁹ Bi m'mɛp'u nhyu pa, pɛ hinha hɛti. Xingra hmɛ, ni xingra dehe xtä nzi.

¹⁰ Nup'u Damasco, mi 'bɛp'u n'na ra 'yɛc'ɛi ni hu ngue ra Ananias. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananias, bi 'yɛmbi:

—Ague Ananias —bi 'yɛmbi.

Mi da p'uya, bi 'yɛna:

—Dí 'bɛcua grá Hmu. ¿Tema hya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ga 'yo, ni map'u ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Carbu ja rá ngu ra Judas. Dami 'yännbɛ n'na ra n'yohɛ ni hu ngue ra Saulo, ra mmɛngu Tarso. Nuya, exa bi mmat'Oja ya. ¹² Mɛnte mmat'Oja ra Saulo p'uya, nup'u i nu, bi zɔn'a n'na ra n'yohɛ p'u ha 'bɛi ni hu ngue ra Ananias. Bi nu ngue bi yat'ambo, bi japrá 'yɛ p'u ja rá ya para ngue di nzɔ yɔ dä.

¹³ Nu'mɔ mi 'yɔ'a ra hya sihra Ananias, bi 'yɛna:

—Ague grá Hmu, xangu ra nts'o dí ɔcä xa 'yɔ'na ra Saulo ngue di anyɔ ja'i nu'u ɛc'ɛi'i

p'u Jerusalén. ¹⁴ A nuyá, bá äpra sæcua yɔ hmu yɔ mmäcja ya, ngue bá ɛcua ngue nu'u yɔ ja'i nzo'i, gä da dut'i da zits'i.

¹⁵ Pɛ ra Hmu Jesús bi 'yɛmbrá Ananias:

—Ni mahma. Porque nuna ra n'yohɛ na, ya xtá huanhnä na ngue da xihyɔ ja'i te'ogui. Da xihyɔ ja'i rá m'mɛ'a n'nanni yɔ nación, 'nɛp'u ha 'bɛhyɔ dast'abi da ma te'ogui, 'nɛp'u 'bɛhyɔ judío da xifi te'ogui. ¹⁶ Nugä ga uti hague ngu gangu ra n'u da thogui conná ngueque.

¹⁷ Nuna ra Ananias bi map'u ja ra ngu mambi 'bɛhra Saulo. Mi yat'ambo p'uya, bi japrá 'yɛ p'u ja rá ya ra Saulo, bi 'yɛmbi:

—Ague ma zi cu'i Saulo, nuna ra Hmu Jesús bá zo'i p'u ja ra 'yu, xpá mmɛngä ya ngue da zä di nzɔ ni dä, 'nɛ gui n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yɛmbi.

¹⁸ 'Bexque'a bi nzɔ yɔ dä ra Saulo p'uya. Bi hyɔ'u ɛna yɔ xihua mi ja yɔ dä. Bi nxixya p'uya. ¹⁹ Mi nsihmɛ p'uya, mahɔmbi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammɛ pa p'u 'bɛhyɔ 'yɛc'ɛi p'u Damasco.

Ra Saulo bi mambrá hya Oja p'u Damasco.

²⁰ Bi du'mi bi manna hya ra Saulo p'u ja yɔ nija di mɛti yɔ judío p'uya. I xihyɔ ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ant'u Oja'a. ²¹ Nuya gätho yɔ ja'i ɔde te mmamp'uya, di 'yɔtho, di n'yɛmbi:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohɛ 'bɛ'a Jerusalén, nuna

t'ɛmbi sahyø ja'i ɛc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yɛcua'a ya ngue da dut'u to da dini, da zispabi yø hmu yø mmäcja.

22 Pɛ man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue mmanna hya. I utyø ja'i te mmamp'u ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yɛx'Oja ngue di ndast'abi na. Asta hingui padi te da 'yøtyø judío mi 'bu'a Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

23 Mi ma ya'atho yø pa p'uya, bi nhɛcahya yø judío ngue xtä hyo ra Saulo. 24 Nu'u yø hyote, i fähyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pɛ mi mmɛya'a te fennbabi ra Saulo. 25 Nu'mø minxui p'uya, nuya yø 'yɛc'ei bi 'yɛt'a n'na ra canasta na ra Saulo. I cambu ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'uya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

26 Nuna ra Saulo, mi zøn'a Jerusalén, bi ne xtí mpɛnhui'u yø 'yɛc'ei mi 'bup'u. Pɛ Gä su 'mø mi nu, porque embi ngue himma juani ra 'yɛc'ei na ra Saulo. 27 Nuna ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'buhyø representante ra Cristo na. Go bi manna p'uya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu na ra Hmu Jesús. Bi ma ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u Damasco hanja na ra Jesús. 28 Nup'u ja ra hnini Jerusalén, 'dap'u 'yoh'u yø representante na ra Saulo. Nup'u ni ma yø representante, ja ni map'u ra Saulo.

29 Nuna ra Saulo bi hya ra ts'edi ngue mma hanja na ra Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío ga ya ra hya ngue ra griego. Pɛ nuya yø judío ya, i nne da hyo ra Saulo. 30 Mi mmɛya yø 'yɛc'ei p'uya ngue nne da tho ra Saulo. Bi zixp'uya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi mase p'u ja ra hnini Tarso na ra Saulo p'uya.

31 Ya 'bømmanho gätho yø 'yɛc'ei rá m'mup'u ja ra häi Judea, da guerp'u Galilea, da guerp'u Samaria. Man'na ni hyadra ts'edi'u rá m'mup'u. I 'bui ngue suprá xudi Oja, 'nɛ fäxra Espiritu Santo. Man'na mani 'yɛc'eitho mi'da yø ja'i.

Bi t'øthe ra Eneas.

32 Bi n'yo ra Bedu ngue bi zengua yø cu. Xquet'a bi ma bí zengua'u yø 'yɛc'ei rá m'mup'u ja ra hnini Lida. 33 Nu'a ra hnini'a p'uya, bi dimp'u n'na ra n'yoh'u ni hu ngue ra Eneas. Ya nhyato jeya mi oxrá t'ots'i, porque mi tudyø gua. 34 Nuna ra Bedu bi 'yɛmbi:

—Ague Eneas, da 'yøthe'i ra Jesucristo ya. Dami nangui, pes'ni fidi.

Nuna ra därkehi 'bexp'i nangui. 35 Nu'u yø mmɛngu Lida 'nɛ'u yø mmɛngu Sarón mi nu ngue bi zä ra Eneas. Bi hyep'u yø nyogui nt'ɛc'ei p'uya, bi 'yɛc'ei ra Hmu Jesús.

Bi bennate ra Dorcas.

36 Nup'u ja ra hnini Jope mi 'bup'u n'na ra 'yɛc'ei ngue ra xisu mani hu ngue ra Tabita. Ra hya ngue ra griego p'uya,

gui hutí ngue rá Dorcas. Nuná rá xisu ná, mente rá pa bí m'mái bi 'yøtrá nho, i fäxyø ja'i hin'yü te dá hyoni.

³⁷ Mí 'yë'a n'na rá pa p'üya, nuná rá Dorcas bi hyënni, pé bi dü p'üya. Nu'mø mí 'betra ánima, bi 'bëp'ü ja n'na rá cuarto bí ja mayá rá tøcangu. ³⁸ Nup'ü ja rá hnini Lida ja mí dup'ü rá Dorcas, querpütho bí ja rá hnini Jope mambi 'bähra Bedu. Nu'mø mí bahyø 'yëc'ëi p'üya ngue bí 'bëp'ü Jope rá Bedu, n'na zihmantho bí menhni yo nc'ëi ngue bá si rá Bedu.

³⁹ Nu'mø mí zømp'ü bí 'bähra Bedu'ü yø nzite p'üya, 'bëxpä ehra Bedu. Mí zøp'ü ja rá ngu rá Bedu p'üya, bi ts'ixpü ja rá cuarto mayá bí 'bënná ánima. Xøgue di mäs'yø 'danxu p'ü 'bëni ngue zoni. Bi t'ütrá Bedu'ü yø tuhü 'nëhyø vestido mí ør'mø mí 'bähra Dorcas. ⁴⁰ Nuná rá Bedu p'üya, bi xihyø ja'i ngue Gä dá bøn'athi. Bi ndantyøhmü p'üya, bi mat'Oja. Mente hëtra ánima ná rá Bedu p'üya, bi 'yëmbi:

—Ague Tabita, dami nan-gui —bi 'yëmbi.

Bi nzø yø dá rá ánima p'üya, bi hëträ Bedu, bi nangui bi mí. ⁴¹ Nuná rá Bedu, bi bënnä rá 'yë rá Dorcas ngue bi xots'i. Mí xoxpüya, bi ma macat'i mbo yø 'yëc'ëi conyø 'danxu ngue bi däpi, pé ya i te. ⁴² Bi fadi Gä rá hnini Jope ná rá hyä ná p'üya. Janangue xangu yø ja'i bi 'yëc'ëi rá Hmü Jesús. ⁴³ Nuná rá Bedu p'üya, ya'atho yø pa

bá m'mäp'ü Jope ja rá ngu n'na rá hyüxfani xquet'a ni hü ngue rá Simu.

10

Bi nyäui rá Bedu rá Neyo.

¹ Nup'ü ja rá hnini Cesarea, mí 'bëp'ü n'na rá n'yohü ni hü ngue rá Neyo. Mará capita ná rá n'yohü ná, rá hmü n'na 'bëi yø soldado ni hü ngue rá Italiano. ² Nuná rá n'yohü ná, Gä thanne Oja'ü 'bëp'ü ja rá ngu, 'në Gä suprá xudi Oja. Xquet'a xangu rá mënyü madí üni ngue fäxyø judío. 'Në zant'a mmat'Oja. ³ N'na rá pa p'üya comma hyü nde, bi mpä rá nhandi rá Neyo tengütho 'mø di 'üi. Bi nü xanho ngue n'na rá anxë Oja bi yärbü ha 'bëi, bi 'yëmbi:

—Ague Neyo —bi 'yëmbi.

⁴ Bi hëträ anxë rá Neyo p'üya, pé bi nsü. Bi 'yännbüya, bi 'yëmbi:

—¿Tema hya, grá Hmü?

Mí dahra anxë p'üya, bi 'yëmbi:

—I nnu manho Oja ngue gui mmat'Oja 'në nnu manho te gui øt'e ngue gui fäxyø ja'i hin'yü te dá hyoni. ⁵ A nuyá, dami 'yët'i to dá si rá Simu bí 'bë'a Jope, nuná Gä ts'ofø ngue i Bedu. ⁶ Nuná rá Bedu, 'bëp'ü ja rá ngu rá hyüxfani nuná xquet'a i Simu. I ja rá ngu p'ü ja rá nnengui rá jathe. Nuná go dá xi'i te 'bë'a ja ngue gui 'yø'nä —bi 'yëmbi.

⁷ Mí ma rá anxë p'üya, nuná rá Neyo bi zonhni yoho yø mëfi 'në n'na rá soldado. Nuná rá soldado, rá n'youi

ra Neyo ngue xquet'a 'nēhna mī thanne Oja nā. ⁸ Bi xifi te xī nū p'uya. M'mēfa p'uya, bī menhyø nzite p'ua ja ra hnīnī Jope.

⁹ Mī hyaxp'uya, ya nī 'yo ra 'yū yø nzite, nī ma da zømp'ua ja ra hnīnī. Comma huxyadi p'uya. Nunā ra Bēdu bī nexmā xøts'e ra ngu ngue da mat'Oja ¹⁰ Nunā ra Bēdu p'uya bī ntu manthuhu. Mente mahojpi te da zi, bī mpā rá nhandī tengutho 'mø di 'uī. ¹¹ Bī nū ngue bá xohra c'ammahēts'i. Bá cacua hāi n'na ra manta xanno, bá nthut'i yø ts'at'i. ¹² Nup'ua ja ra ulu p'uya, bá cap'ua xangu yø zu'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap'ua yø c'eya, bá cap'ua yø ts'int's'ua. ¹³ Bi 'yøhra Bēdu p'uya ngue ts'ofu, bi t'εmbi:

—Ague Bēdu, damī nan-guī. Guī hyo yø zu'ε 'bucua n'nammā guī sa.

¹⁴ Mī dahra Bēdu p'uya, bi 'yēnā:

—Hīn'na grā Hmu. Porque hīnjam'mø xtā sigā n'na ra cosa nu'a hīn'ya rá nt'ēdī ga si, oque xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zofo, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gnī hutī ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndī bi 'yøhra Bēdu ngue ts'ofu. M'mēfa p'uya, bī mengra manta, i ma mahēts'i. ¹⁷ Pē ra Bēdu hīnguī padī te da 'yøt'e. Dī n'yomfēnī hanja te gā mbøn'a bī nū. Bi zøp'ua ja ra goxthi'ua yø nzite ra Neyo p'uya. Ya xpī n'ännī hapu

ja rá ngu ra Simu. ¹⁸ Bi 'yännī ngue'mø di 'bup'ua n'na ra n'yohua nī hu ngue ra Simu 'nē i Bēdu. ¹⁹ Mente sodrá mmāi ra Bēdu'a te xī nū p'uya, ra Espīritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bācua ja ra goxthi hyu yø n'yohua hon'i. ²⁰ Ga 'yo, damī cai. 'Yo guī yobēnī ngue guī mme, porque nugā go xtā et'ä'ua.

²¹ Nunā ra Bēdu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bī ma bá nyauī'ua yø nzite ra Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Dī 'bucā ua n'yø, masque go guī hongūi. ¿Tema hya gnī 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a ra capita nī hu ngue ra Neyo xpā mmēnngahe ngue ga sixahe. Nunā ra Neyo, guehna n'na ra hoga n'yohua ngue suprá xudī Oja. 'Nē nnu manho gātho yø judío nā. I mma ngue bi zø'a n'na rá maca anxε Oja p'ua ha 'bui, bī xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a ra hya ja ngue guī mma —bi 'yεmbi.

²³ Nunā ra Bēdu p'uya, bi cut'ambo'ua yø nzite ngue dī n'oxi. Mī hyaxp'uya, bī mähā ya yø nzite. 'Nē bī mähā mī'da yø 'yεc'ei ngue yø mmēngu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nunā ra Neyo, ya mī ndø'mate p'ua ja rá ngu. Ya xī petyø mēnī conyø amigo dī nsixui. ²⁵ Mī zøhra Bēdu, 'bexpa nangra Neyo ngue bī nzēnguauī. Bī ndantyøhmū p'uya ngue nne xtā ndanne.

26 Pɛ rā Bɛdu bi xihrā Nɛyo
ngue dā nangui. Bi 'yɛmbi:

—Dami nangui. Nūgā
xquet'a drā ja'ithogā
tengutho'i.

27 Mɛnte yaui p'uya, bi
yat'ambo rā ngu. Bi nū
ngue xangu yø ja'i 'bap'u xi
mpeti.

28 Rā Bɛdu p'uya bi 'yɛmbyø
ja'i:

—Guí pahma ngue n'na
rā judío, hinguí nneprá
nt'ɛc'ɛi ngue di n'amigoui
n'na rā 'dan'yo ja'i, ni xinga
gue'a ngue dā yarbū ja rā
ngu. Pɛ Oja, ya xā xiqui
ngue hinjonni ja'i gā embi
ngue hinguí sã gā nya'be,
ogue gā embi ngue xants'o.

29 Janangue nū'mø mambá
ts'igui, hinte dá mā, sinoque
n'na zihmantho dá ɛɛ. A
nuyá, dí nne gā padí te guí
zoqui.

30 Mí dahra Nɛyo p'uya, bi
'yɛmbi:

—Ya rá gupa ya, comma
tengutho rā ora ja p'uya,
ya mmap'u comma hyu
nde. Him mará nsihmɛ'a rā
ora'a. Mɛnte dí mmat'Oja
ua ja mā ngu, bi mpā mā
nhandi tengutho 'mø gdi 'ui.
Dá nūgā n'na rā n'yohū bi
zøcua, di yoxni rá he.

31 Bi 'yɛngui: “Ague Nɛyo, nū'a
ni mhmat'Oja guí øt'e, i ø
Oja'a. 32 Dami 'yet'i to dā si
n'na rā n'yohū ni hū ngue rā
Simu 'nɛ i Bɛdu. Bí 'bap'u ja
rā hnini Jope. I säya p'u ja
rá ngu'a xquet'a ni hū ngue
rā Simu. Rā hyuxfan'a rā
n'yohū, 'bap'u ja rá nnengui
rā jathe. Nū'mø bi zøcua'a

p'uya, go dā xi'i hanja'a”,
bi 'yɛngui. 33 Janangue dá
penhnā p'u te'o dā si'i. Ya
xanho ngue xcuá ɛɛ. A nuyá,
gätho dí 'bucähe ua ja rá hmi
rá dā Oja ya. Dí nne gā øcähe
te gāma hya di 'bep'a'i Oja
gui xicje —bi 'yɛmbi.

*Rā Bɛdu bi xihrā hya yø ja'i
'bap'u ja rá ngu rā Nɛyo.*

34 Mí nya rā Bɛdu p'uya, bi
'yɛna:

—A nuyá, dí haxä njuani
ya ngue Oja hinjongui ɛn'a.
35 Sinoque i nnu manho
hønt'o bi zä maja'i 'bucua ja
rā ximhäi ngue suprá xudi
'nɛ øtra nho. 36 Nūna Oja
bi zohyø judío, bá pennbabi
rā hoga 'da'yo hya ngue
di nhojpauí yø ja'i conná
nguehra Jesucristo. 'Nɛ
guehna nnøpa hmu gätho
yø ja'i naya. 37 Nū'ahū guí
pahma te bá njap'u Galilea
'nɛcua Judea 'mø mi manna
hya rā Xuua bi 'yøtra nxixya.

38 Guí pahma ngue nūna
Oja, bá pennbabi rā Espiritu
Santo rā Jesús nūna rā
mmɛngu Nazaret, ngue bi
hatra ts'edi dā 'yøtra nho p'u
di ma. Bi 'yøthe gätho yø
ndunthi mādi unna zithu.
Bi zä bi 'yøt'e tengū nā rā
hya nā, porque n'youi Oja.

39 A nūgähe ya, dādi jagähe
majuani te gā bi 'yøtra Jesús,
tengutho te bi 'yørbū ja rā
xɛqui rá njap'u Judea 'nɛp'u
ja rā hnini Jerusalén. M'mɛfa
p'uya, bi ma maçuati rā pont'i
ngue ja bi dup'u. 40 Pɛ nūna
Oja, bi japi bi bennate'a
rá hyu pa. Bi nepe ngue

maḥōndá nuhe 'mø ya xi bennate. ⁴¹ Hinqe masque gátho yø ja'i bi nu 'mø mi bennate ra Jesús, sinoque go dá nugáhe. Ya m'met'o xpí zān'Oja ngue ga jahe majuanj p'ua bi bennate ra Jesús. Nugáhe p'uya, 'dap'ua dá nsihmehe 'mø mi bennate p'ua mant'agui. ⁴² 'Nε gue'a bi 'bejpahe'a ngue ga japáhe majuanj yø ja'i, ngue nuna ra Jesús guehna bá ex Oja ngue di ndast'abi na, ngue da hyaspa ra güenda'u i te 'nε'u xandu. ⁴³ Nuna ra Jesús, guehna bi ma gátho yø pøngahya Oja na, ngue nu to gátho da 'yεc'ei na, di mpunnba yø ts'oqui conná guehna.

Ba 'bennababi ra Espiritu Santo yø ja'i hingyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahnitho ra Bedu 'mø mi zøhra Espiritu Santo p'ua 'buhyø ja'i mi øxra hya mmanna Bedu. ⁴⁵ Nu'u yø judío xí 'yεc'ei m'met'o ra Jesús bá n'youi ra Bedu ngue di hyuni, di 'yøtho'u p'uya, ngue 'nε'u yø ja'i hingyø judío bá 'bennababi ra Espiritu Santo. ⁴⁶ Mbønequi xanho, porque øde ngue n'nan'yo ra hya ga ya'u 'bup'ua. 'Nε øde ngue εspabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Xiya, ¿ua hindá zä di nxixya ya yø ja'i bá 'bennababi ra Espiritu Santo ya, tengutho bi njacj m'met'o? —bi 'yεna.

⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxixyabi, gue'a di fadi ngue εc'ei ra Jesucristo'a. M'mefa p'uya, ya himma

thøgue ra Bedu, xihyø ja'i ngue di m'mup'ua njammj pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yεc'ei p'ua ja Jerusalén.

¹ Nuya yø representante ra Cristo co 'nε'u mi'da yø 'yεc'ei rá m'mup'ua Judea, bi 'yøde ngue 'nε'u hingyø judío ya xí εc'ei bi rá hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'ua Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yεc'ei. ³ Bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue gá sømp'ua 'buhyø ja'i hingyø judío, 'nε 'dap'ua gá nsihmeui? —bi 'yεmbi.

⁴ Nuna ra Bedu p'uya, bi dá ra güenda te gä xi nja, bi 'yεna:

⁵ —Nu'mø dambí 'bucä p'ua ja ra hnini Jope, ma mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nhandi tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugä n'na ra manta xanno ho bí gahmaya, ba nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'ua dí 'bui. ⁶ Nu'mø ma hεtä p'uya, dá nu te 'be'a cambo. Dá nu ngue bá cap'ua yø zu'ε ja goho yø gua, bá cap'ua yø zate, bá cap'ua yø c'εya, bá cap'ua yø ts'int's'u. ⁷ Dá øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yεngui: “Ague Bedu, dami nangui. Gui hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa”, bi 'yεngui. ⁸ Nugä p'uya dí εmbi: “Hin'na grá Hmu. Porque hinjam'mø xtá sigä n'na ra cosa nu'a hin'yua rá nt'edi ga si, ogue xants'o”, dí εmbi. ⁹ Nu'a nzojp'uya, maḥombi 'yεngui: “Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo

gni hutj̄ ngue xants'o'a", bi 'yɛngū. ¹⁰ Nhyu ndj̄ bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextá nügä p'uya ngue bj̄ mengra manta, j̄ ma mahɛts'i. ¹¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nup'u ja ra ngu nmj̄ 'bui, bi zøn'i hyu nc'ej̄ xi nɛxa Cesarea, nj̄ ma da sigui. ¹² Ra Espiritu Santo p'uya, bi xiqui ngue hinga nyobɛnj̄, ga mme'be'u yø n'yohu bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dá mächhe ya 'dato mā zi cūhu 'bucua. Gä dá cut'ähe p'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ngue ra mmɛngu Cesarea. ¹³ Nunā ra n'yohu p'uya, bi xicje ha bj̄ nja ngue bj̄ nu n'na ra anxɛ bi zøp'u ja rá ngu. Ra anxɛ p'uya bi 'yɛmbj̄: "Damj̄ 'yɛt'i to da si n'na ra n'yohu nj̄ hu ngue ra Simu, 'bap'u ja ra hninj̄ Jope, nu'a xquet'a ja man'na ra thuhū nj̄ hu ngue ra Bɛdu. ¹⁴ Nunā ra Bɛdu, go da xi'i nā ha dj̄ njap'u gdj̄ nyanj̄, co 'nɛ'u 'bap'u ja nj̄ ngu", bi 'yɛmbj̄. ¹⁵ Pɛ høntho dá fudi dá xicā ra hya yø ja'i p'uya, 'bexque'a bá 'bennbabi ra Espiritu Santo, tengutho bj̄ njacj̄ m'mɛt'o. ¹⁶ Bi zo mā mmwigä p'uya ngue ngunā ra hya bj̄ man'a m'mɛt'o ra Hmu Jesús, bi 'yɛnā: "Ra Xuua bi 'yøtra nxixya connā dehe'a. Pɛ nu'ahu, ra Espiritu Santo di ha'ahu ra ts'edi", bi 'yɛnā. ¹⁷ Pɛ xi'mø ngue bj̄ ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacj̄ m'mø mā ɛc'ej̄hu ra Hmu Jesucristo, çua da zä ga täjpagä'a te nne da 'yøt'a Oja p'uya?

¹⁸ Nuya yø 'yɛc'ej̄ mj̄ 'bap'u

Jerusalén, mj̄ zä mj̄ 'yøhya yø hya bj̄ manā Bɛdu, mambi nsäyatho. Bi 'yɛmp'uya:

—Maguesɛ nā Oja, ngue xquet'a 'nɛ'u hingyø judío bj̄ ne Oja ngue bi hyɛp'u ra nts'o, 'nɛ bi tocabi rá 'da'yo te para zantho.

Yø mmɛngu Antioquía bi 'yɛc'ej̄ ra Jesucristo.

¹⁹ Bi 'yɛmmɛj̄ bi ts'ahyø 'yɛc'ej̄ 'mø mj̄ tho ra Teba. Nu'u bi 'dagui, j̄ mpa 'da asta Fenicia, asta Chipre, asta Antioquía j̄ mpa 'da. A nuya p'uya, nunā ra hoga 'da'yo hya nj̄ hya, ja nj̄ mamp'u nj̄ mpa. Pɛ hønnyø judío bi xifi, hijnjom mj̄ da nj̄ ja'i xtā xifi. ²⁰ Da gue 'da yø 'yɛc'ej̄ ngue yø mmɛngu Chipre, 'nɛ'u yø mmɛngu Cirene bi zømp'u ja ra hninj̄ Antioquía. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a ra Hmu Jesús. ²¹ Di hatra ts'edi Oja ngue da manā hya. Janangue xangu yø ja'i bi hyɛp'u yø nyogui nt'ɛc'ej̄ ngue bi 'yɛc'ej̄ ra Hmu Jesús.

²² Nunā te bj̄ nja, mj̄ zä mj̄ 'yø'u yø 'yɛc'ej̄ p'u Jerusalén, 'bexpj̄ mɛnhnā Bernabé ngue j̄ ma asta Antioquía. ²³ Nu'mø mj̄ zønna Bernabé, bj̄ nu p'uya ngue nunā Oja ya xi japi xandønho yø ja'i. Ra ndijohya p'uya. Bi xifi gätho yø ja'i ngue da hyahyø mmui da hya ra ts'edi ngue da den'na ra Hmu Jesús, hindā hyɛgui. ²⁴ Nunā ra Bernabé, rá hoga n'yohu nā, n'youi ra Espiritu Santo, di zajpabi rá nt'ɛc'ej̄.

Janangue xangu yø ja'i bi dapyø mmæi ngue bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús.

²⁵ Ja bi nεxpυ ra Bernabé ngue bi map'υ ja ra hnini Tarso ngue bá honna Saulo. Nu'mø mambá timp'uya, bá n'youi, bí 'yε'a Antioquía. ²⁶ N'na jeya xanho bi m'map'υ ha 'buhyø 'yεc'εi. Xandøngu yø ja'i bi xännbabi ra hya. Ja bá fup'υ Antioquía p'uya, ngue nuya yø ja'i tenna Cristo i nhuti ngue yø cristiano.

²⁷ Nu'υ yø pa'υ p'uya, nu'υ 'da yø pøngahya Oja bá nεxpυ Jerusalén ngue i ma Antioquía. ²⁸ Nunā n'na nc'εi ni hu ngue ra Agabo bi nangui bi m'mäp'υ 'buhyø 'yεc'εi. Bi bennbabi ra Espiritu Santo'a ra hya bi mamp'uya, ngue i ja ngue di nja n'na ra thuhu gä rá nguni ra häi. Nu'a te bi mamp'uya, bi nja, gue'υ yø pa ngue mi ndast'abi ra Claudio.

²⁹ Janangue nuya yø 'yεc'εi p'υ Antioquía bi 'yørpabi ra 'bäxte'υ yø mmi'yεc'εiui ni m'mä'a Judea. N'na ngu n'na bi unī te ts'υ bi zarpa yø ts'edi di unī. ³⁰ Nguna bi 'yøt'e ngue bi petra mēnyu, bi mēnnbabi yø 'yεc'εi p'υ Judea ngue bi ndäpi to 'bet'o. Nuya bi hyaxra mēnyu, guehna ra Bernabé nεhra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo, 'nε bi n'ofädi ra Bedu.

¹ Nunā ra tiempo na p'uya, bi bent'i 'da yø 'yεc'εi na ra dast'abi Herodes ngue bi unī.

² Nunā ra Jacobo rá n'yohu

ra Xuua, bi manda ngue bi thejpa rá ya connā juai. ³ Bi nu ra Herodes ngue di ho yø judío te bi 'yøt'e, bi bent'i mahøn'a ra Bedu p'uya. Nunā ra hya na p'uya, bi nja'a ra pa ngue ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. ⁴ Nu'mø mi ma mabent'i ra Bedu, bi manda ra Herodes ngue bi jot'i. Nup'υ ja ra fädi p'uya, bi mä'i goho ponī yø soldado ngue yø goho nja'i n'na ponī. Bi zänni ngue ja xti sentencia 'mø xta nguahra ngo ni hu ngue ra pascua. ⁵ Ya ofädi ra Bedu, pε m'mädi xandønho. Janangue hingui säya'υ yø mmi'yεc'εiui, janjuanī ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jwjpυ ja ra fädi ra Bedu.

⁶ Nu'a ra xui'a p'uya, høntho xta hyats'i xta mma njæqui ra Bedu ngue xta mma mā sentencia ngue da tho. Nunā ra Bedu, xi 'yεt'inde yoho yø soldado p'υ mi aha. Mā nthut'i co yoho yø cadena. Nu'υ mi'da yø soldado p'uya, 'bäp'υ ja ra goxthi fädi ngue di mfädi.

⁷ Mi zø'a n'na rá anxε Oja p'uya, bi yot'i gä mbo ra fädi. Nunā ra anxε, bi dospa rá hyo ra Bedu ngue bi 'yä, bi 'yεmbi:

—Damī nangui n'nahmantho.

Bi xo'υ yø cadena manthut'i yø 'yε ra Bedu p'uya. ⁸ Nu'a ra anxε bi 'yεmbi:

—Damī dā'nī ngati ya, damī ti'nī thixfanī —bi 'yεmbi.

Nu'mø mi 'yøtra Bedu'a te sifi, ra anxε mahømbi 'yεmbi:

—Dami hye ni tuhu ya, bá nterbaya.

⁹ Nuna ra Bedu p'uya, ni 'befatho p'u ni ma ra anxε ngue bi bōni. Pε hingui padī ngue'mø majuanī ogue himma juanī'a te ørpabi ra anxε, bi 'yεna ngue i 'ui. ¹⁰ Pε nu'mø mi thop'u rá mudi 'bui yø soldado, bi 'uix'a rá yo 'bui, mi zomp'u ja ra goxthi ngue gā ra t'εgui p'uya. Bi xose rá jut'i, bi bōmbaya. M'mefa p'uya, ya ni 'yop'u ja ra caye. Bi zop'u ra anxε p'uya, bi ma. ¹¹ Bi hyaxa njuani ra Bedu p'uya ngue majuanī'a te ørpabi ra anxε bi nu, bi 'yεmp'uya:

—A nuyá, dí haxä njuani ya ngue majuanī bá penhna anxε Oja ngue bi yangä p'u ja rá 'yε rá Herodes. Bi yangui ngue ra ndate mi mbεnngagui yø judío.

¹² Mente sodrá mmui ra Bedu'a te tho p'uya, bi zomp'u ja rá ngu ra Maya rá mamá ra Xuua. Nuna ra Xuua xquet'a ni hu ngue i Marco. Xangu yø 'yεc'ei xi mpeti p'u ja rá ngu na p'uya ngue mmat'Oja. ¹³ Nuna ra Bedu p'uya, bi jätıra goxthi p'u thi. Bá pōn'a n'na ra hmute ni hu ngue ra Rode ngue da padī te'o di jätıra goxthi. ¹⁴ Pε nu'mø mi ba p'uya ngue ra Bedu 'bähma xōts'e, nu'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá ma. Gue hinga 'be bi xojpi. ¹⁵ Mi mamp'uya ngue 'bäp'u thi ra Bedu. Bi t'εmbaya:

—Antho guí loca ya, tegue da hyongua'a 'mø.

Pε rá hmute n'nat'a mma ngue majuanī gue'a ra Bedu 'bähma xōts'e. Bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Hinga gue'a, sinoque rá ndahī'a.

¹⁶ Pε ra Bedu bi sigue di jätıra goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'uya. Mi nu yø ja'i ngue gue'a ra Bedu, εmmεi bi nsu. ¹⁷ Ra Bedu p'uya, ørpatho yø senya conna 'yε ngue hīndi 'yani. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá juc'a Oja p'u ja ra fādi. Bi 'yεmbi:

—Nu te dá thocä ya, dami xihma rá Jacobo 'nε'u mi'da ma zi cūhu —bi 'yεmbi.

Bi bōmp'uya, bi ma man'na ra xεqui. ¹⁸ Mi hyaxp'uya, janjuani ngue hingui padī te da 'yøtyø soldado. Porque hingui padī ha xi nja ra Bedu. ¹⁹ Bi manda ra Herodes ngue bá thonna Bedu, pε hīmbá thini. Bi ma nt'änni yø mädi p'uya. M'mefa p'uya, bi manda ngue bi tho'u yø mädi. Mi nhote ra Herodes, bi bōmp'u ja ra häi Judea, bi ma i m'mup'u ja ra häi Cesarea.

Ya bi du ra Herodes.

²⁰ Nuna ra Herodes mađi nsuhmi yø mmεngu Tiro 'nεhyø mmεngu Sidón. Pε bi nhecayä yø ja'i ngue da menhna n'na ra comisió ngue da ma da nyauī ra Herodes. Pε 'be bi hyøspabi ra mεnyu na ra Blasto di manda p'u ja rá ngu ra Herodes. Go bi cūtra hya na p'uya ngue di nhojpauī yø ja'i ra Herodes. Porque nup'u ja ra häi Tiro 'nεp'u ja ra häi Sidón, ja manī

map'u'a te mī pømp'u ja rá häi rá Herodes ngue si yø ja'i. ²¹ N'na rá pa p'uya, bī mēnba rá hya yø ja'i rá Herodes ngue bá éhyø ja'i bī nyaui. Nuna rá Herodes bi hye rá he ngue rá hedast'abi. Bī mīp'u ja rá nthuts'i ngue bī nhøt'a hya p'uya. ²² Mī juadi bī nya p'uya, bi 'yēnyø ja'i:

—Nuna ya ya, hīngra ja'itho na, sinoque Oja na —bi 'yēnyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'uya, n'na rá anxε Oja bi japi ngue bi hyēnna Herodes, bi gūmyø mase mī ca rá mm̄ai, bi dū. Porque bi hotho te mm̄anyø ja'i ngue εmbi Oja, hīmbi hejpi ngue εspabi yø ja'i.

²⁴ Pε nuna rá hya Oja, man'na man'na nī zεtho ndap'u bi zā i hma. ²⁵ Nuna rá Bernabé 'nēhra Saulo mī dā rá mēnyu i 'benhni ngue danī dāp'u Jerusalén. Hømbá pengui, bi 'yε'a Antioquia. Bá si rá Xuua nuna nī hū ngue i Marco.

13

Bī mudi di mpεhra Bernabé 'nēhra Saulo ngue bi 'yonna hya.

¹ Nu'u yø 'yεc'ei 'bɸp'u ja rá hnīni Antioquia, i n'youi p'u 'da yø pøngahya Oja 'nēhyø xānnbate 'da. Guehna rá Bernabé, rá Simu nuna nī hū ngue rá Niger, rá Lucio nuna rá mmēngu Cirene, rá Manaén nuna rá tede rá Herodes mī ndast'abi p'u Galilea, 'nēhra Saulo. ² N'na rá pa bī mpeti yø 'yεc'ei ngue thanne Oja. 'Nε etyø mm̄ai yø

ja'i 'mø ndanne. Rá Espiritu Santo bi 'yεna:

—Damī 'yεxui rá Bernabé 'nēhra Saulo, para ngue da 'yøtra 'bεfi ga 'bεpi, porque ya xtá huanhnā ya.

³ Mī juadi bī mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nε etyø mm̄ai, bi japyø 'yε p'u ja yø ya p'uya, para ngue da fadi ngue ya bi t'εts'i. Bī n'yεte p'uya, bī ma.

Ya bī manna hya p'u Chipre.

⁴ Nuna rá Espiritu Santo bī mēnhna Bernabé 'nēhra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'u ja rá hnīni Seleucia. Ja bi 'yop'u rá barco ngue i mpa p'u ja n'na rá häi brá ja mādε rá jathe nī hū ngue Chipre. ⁵ Mī zømp'u ja rá hnīni Salamina, nu'u yø judío xi mpeti p'u ja rá nija p'uya, gā bi xihrá hya Oja. Nī n'youi rá Xuua ngue yø mǎxte. ⁶ Bī n'yo p'uya, xangu p'u bi thogui. Sār'mø mī zømp'u ja rá hnīni Pafos. Ja bī nthεui p'u n'na rá judío nī hū ngue rá Barjesús. A nuna p'uya, rá badī pε mm̄anna fehni, εna ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nuna rá Barjesús mará amigo rá dast'abi Sergio Paulo. Rá dast'abi p'uya, mī ja xanho rá n'yomfēni. Bi zohna Bernabé 'nēhra Saulo, bī ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nuna rá badī p'uya, ja man'na rá thūhū ngue rá Elimas. Bi dājpi te mm̄anya yaui rá dast'abi, bī ne xtí hejpi ngue hīnda 'yεc'ei rá hya sifi. ⁹ Nuna rá Saulo xquet'a nī hū ngue rá Pablo.

Pe ra Pablo di hatra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di het̄i ra Elimas. ¹⁰ Bi 'yemb̄aya:

—Nu'i gr̄a nd̄obeth̄ani, ḡa ra nts'o gn̄i 'yo. Rá bas̄i'i ra zithu. N̄i ns̄uiui'a te ḡa x̄anho. ¿Ua h̄injam'm̄o guí 'yets'a gn̄i ts'onnb̄abi'a ra hya njuantho di un'Oja? ¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Guí nxädä njamm̄i pa ya, h̄indä zä guí nnurpa rá nyot'i ra hyadi—bi 'yemb̄i.

N'na zihmantho bi ga 'bexui p'ua ha het̄ra Elimas, honi to di c̄nhni, porque h̄inha het̄i. ¹² Nu'm̄o mi nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra x̄adi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nεhra Bernabé bi ma man'na ra hn̄ini xquet'a n̄i hu ngue ra Antioquia.

¹³ Nun̄a ra Pablo 'nεhya mi'da yø n'yoh̄a, ḡa bi 'youi ra barco p'ua ja ra hn̄ini Pafos ngue i map'ua ja ra hn̄ini Perge, ja yø x̄equi rá njap'ua Panfilia. Ja bá nsote p'ua ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén. ¹⁴ Mambá thop'ua Perge p'uya, i mpa p'ua ja ra hn̄ini Antioquia ngue Pisidia. Nu'm̄o ra pa ngue ra ts'äya, bi yarba ja ra nija di m̄peti yø judío. Bi mi p'uya. ¹⁵ Nu'm̄o mi juadi bi hman'a te nt'ot'i p'ua ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø p̄ongahya Oja, nu'ua di manda p'ua ja ra nija bi m̄ennb̄a ra hya, bi 'yemb̄i: “Ague n'yø'au, nu'm̄o ja tema

hya gn̄i hyaui ngue gui xihmi yø ja'i, da zä guí mmamm̄i ya”. ¹⁶ Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya conna 'yε, di hejpabi yø ja'i ngue h̄indi 'yani. Bi 'yemb̄aya:

—Ague gyø judíōh̄a, te'o ḡa suprá xudi Oja, dami 'yøhm̄a ya yø hya ja ua. ¹⁷ Nun̄a Oja thanne yø judío, bá huan'ua mā mboxitah̄a. Bi 'yøt'e ngue bi zε'ua yø mbom'meto ra Israel mente bá m'map'ua ja ra 'dan'yo häi Egipto. Conná ts'edi Oja bá jacyø ja'i p'ua Egipto. ¹⁸ Mente bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nun̄a Oja bi zeti te øtyø ja'i. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación man̄i njap'ua ja yø häi Canaán. Yø häi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unm̄a mboxitah̄a ngue da gohmi. ²⁰ M'mefa p'uya, mente bi zøn'i goho ciento 'nε yote mā'det'a njeya, bi 'yεxyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'mahra p̄ongahya Samuel. ²¹ Nuya yø judío, bi 'yädi ngue da t'εxra dast'abi di manda. Nun̄a Oja p'uya, bi 'yεx̄a n'na ra dast'abi ngue bi m̄pe'a nyote njeya. Guehna ra Saúl bi t'εts'i, nun̄a rá ts'ant'ua ra Cis. Nun̄a ra n'yoh̄a na, rá mbom'meto ra Benjamín. ²² M'mefa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'bēfi ra Saúl. Bi 'yεx hman'na ra dast'abi n̄i hu ngue ra David. Bi 'yεn'Oja p'uya: “Nun̄a ra David rá ts'ant'ua ra Isaí, guehna n'na ra n'yoh̄a dí nnu manhogä na. Nu'a te ḡa dí nnegä ngue di nja, nun̄a go da

'yø'ná", bi 'yɛn'Oja. ²³ A nuna ra Jesús, rá mbom'mɛto ra David, guehna bá ɛx Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'mɛt'o yø judío. ²⁴ Hante ngue da fahna ra Jesús, nuna ra Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyɛp'ɥ ra nts'o ga 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma da zonna pa da du na ra Xuua, bi 'yɛna: "Nu'a ra Cristo guí mmamhma, hinga guecä'a. Da ɛp'ɥ m'mɛfa'a, pɛgue nmaguesɛ 'mø bá ɛhɛ. ¿Harɥ gue ga sacä tengu'a?" bi 'yɛna.

²⁶ Ague gyø judío ni mɛnihu ra Abraham, gätho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'bɛn'naha na ra hya ja ua ngue gdi nyamhma na. ²⁷ Nu'ɥ yø mmɛngu Jerusalén conyø ts'ut'abi hingui 'yo yø mmɛi te'o na ra Jesús. Nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xäp'ɥ ja ra nija yø ja'i, pɛ hingui tinyø mmɛi'a te ra hya nt'ot'i. I njarbatho ya, nu'mø mi sentencia ra Jesús, ya bi nja'a te ra hya nt'ot'i. ²⁸ Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xtí du, pɛ bi xihyø judío na ra Pilato ngue di manda da tho. ²⁹ Mi zä mi njapi gätho'a te nt'ot'i p'ɥ ja ra Maca Libro p'aya, bá thajpu ja ra pont'i p'aya ngue bi t'ägui. ³⁰ Pɛ nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bɛnnate p'ɥ ha bi t'ägui. ³¹ Nu'ɥ yø xädi 'dap'ɥ mi 'youi ra Jesús, n'youi 'mø mambá nɛxpɥ Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pɛ xangu

yø nnidi mahombi nyaui 'mø mi bɛnnate. Nuya yø xädi ya, guehya 'bɥi ngue di ja majuaní ra hya p'ɥ ha 'bahyø judío ya, ngue hanja na ra Jesús.

³² Dadi øt'ahe na ra hoga 'da'yo hya, ngue nu'mø yø pa xa thogui, ya bi nja na ra hya xi yarpabi Oja'ɥ ma mboxitah. ³³ Porque ngue yø mbom'mɛtoju'ɥ ya, nuna Oja, ya bi nja'a te ra hya xa mma mmam'mɛt'o, ngue da pɛnhua ra Jesús. Ya bi nja na ra hya nt'ot'i p'ɥ ja ra Salmo rá yoho ngue ɛna: "Gue'e ma Ts'ant'ɥ'i, go dí ɛxa'i ya ngue guí ndast'abi", bi 'yɛn'Oja. ³⁴ Ya m'mɛt'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bɛnnate p'ɥ ha da nt'ägui ra Jesús. Porque hingui nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yɛna: "Ga øt'ä ngue guí timhma'a ra nho dá yarpagä ra David". ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na ra hya p'ɥ ja ra Salmo ngue i ɛna: "Nu'a ni Maca Ts'ant'ɥ, hingui japi da 'ya rá do'yo'a", i ɛna.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mɛnte ra pa bi m'muhra David. Nu'a ra hya di 'bɛp'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mɛfa p'aya, bi du, 'dap'ɥ bi tähmi rá mboxita. Pɛ bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pɛ nuna ra Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bɛnnate, himbi 'ya rá do'yo na. ³⁸ Ague n'yø'ahɥ, nuna ra hya ma øt'e'ahɥ ya, jatho guí pahma ngue nuna ra Jesús, guehna di punnga ma ts'oquih na.

39 Hangu bi mεhyø ja'i ngue nne xtī mpunnbi ngue xta 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i p'ua ja rá ley ra Moisés, pε himbi zā. Di mpunnbabi ra ja'i ya, pε gue gue'a da 'yεc'ei ra Jesús. 40 Damī mfāhm, man'na n'yo mī 'yøt'e ngue go guí thohm'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yεna: 41 "Ague gyø dennateh, nu'a te gā nuh ya, madague'a guí suh, pε ngutho guí m'mεhm. Porque guecā drá Ojagā, da zønna pa ga øt'ä yø cosa ngue tate mazihotho, asta hingui 'yεc'ei h' m'ø to da xi'ah hanja", bi 'yεna.

42 Mī jua'a ra hya bi manna Pablo p'uya, bi bømp'ua ja ra nija n'youi ya mī'da yø n'yoh. A nu'ua hingyø judío p'uya, bi xifi ngue nu'mø bi dātra pa sāya yø ja'i, hōnda ngu'a ra hya da manna Pablo. 43 Mī n'uenyø ja'i p'ua ja ra nija p'uya, nuna ra Pablo 'nehra Bernabé, bi denni xangu yø judío, da gue'ua yø ja'i ya xa bennba yø nt'εc'ei yø judío xquet'a ni tet'i. Nuya ni terb'uya, majapi nts'edi ngue hinda hyεjpabi rá mate Oja.

44 Mī dātra hyato ma pa sāya yø ja'i p'uya, ya mme gā ra hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hya Oja. 45 Pε mī nu yø judío p'uya ngue εna yø xaj'ua yø ja'i, bi nseyā p'uya. Bi dājpi te mmanna Pablo, bi zai. 46 Ra Pablo p'uya, 'nehra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø judío h, mī jahma ngue go rá mudi dá

si'ahu rá hya Oja. Pε ya hingui nthehu ra 'da'yo te para zantho, ngue hingui nnu manhohu na ra hya na. A nuyá, gdá macāhe p'ua rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya. 47 Porque guehna bi menngāhe Oja na ngue bi 'yεna: "Nuya dí εxa'i ya ngue guí cānnbabi ra 'yu da n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na ra nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue da zā di nyanyø ja'i rá nguni nximhāi".

48 Mī 'yøhyø ja'i na ra hya si p'uya, janjuani ngue ra ndi johya'ua hingyø judío. I manyø ja'i p'uya ngue xandønho rá hya Oja. 'Nε gā bi 'yεc'ei'ua yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthēui ra 'da'yo te para zantho. 49 Bi ma ma'yoni rá hya Oja gātho'a ra xequi'a p'uya. 50 Nuya yø judío mbøcue, bi 'yatya yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'ua ja ra hnini ya yø xisu. Da guehyø n'yohu di manda p'ua ja ra hnini, gā bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'uya, ngue bi zuhra Pablo 'nehra Bernabé. Bi 'yet'i, xifi ngue ya hinda pengui. 51 Pε nuya yø representante ra Cristo, bi huamhyø fonthāi mī n'youi yø mbongua, gue'a ra hmeyā'a ngue ya bi thep'ua yø ja'i nuya himbi nu manho ra hya. Bi tho p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Iconio. 52 Nu'ua yø ja'i ya xi 'yεc'ei ra hya p'uya, janjuani ngue di johya 'nε di hatra ts'edi ra Espiritu Santo.

14

Ra Pablo 'nēhra Bernabé bi manna hya p'ua Iconio.

¹ Nup'ua ja ra hnini Iconio, jap'ua ra nija di mpeti yø judío, ja bi yarbua ra Pablo 'nēhra Bernabé ngue bi manna hya. Mi manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yεc'ei, 'nε'ua hingyø judío bi 'yεc'ei ra hya. ² Pε nu'ua yø judío himbi 'yεc'ei ra hya p'uya, bi 'yutyø mmengu Iconio, bi japi ngue bi nu man'ua yø 'yεc'ei. ³ Janangue ya'atho yø pa bá m'mup'ua, bi hya ra ts'edi bi manna hya. Hønt'a Oja nøts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fäx Oja ngue øtyø milagro para ngue da fadi ngue majuani te mma. ⁴ Pε nu'ua yø ja'i 'bup'ua ja ra hnini, yo 'bui i nja. Nu'a n'na 'bui 'da'igu mmamhma yø judío. Man'na 'bui p'uya, 'da'igu mmamhma yø representante ra Cristo.

⁵ Yø judío, 'nε'ua hingyø judío, bi nhecahyaha yø ts'at'abi ngue da zamba yø representante ra Cristo, 'nε da mando. ⁶ Mi zä mi badi te fennbabi ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi bømp'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi thogui, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njarp'ua Licaonia ya. Gä bá n'yop'ua ja yø hnini querpua bí ja. ⁷ Ja bi mmamp'ua ra hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bundo ra Pablo.

⁸ Nup'ua ja ra hnini Listra, bi dimp'ua n'na ra n'yohua mi hup'ua ngue hingui sä di n'yo. Porque ra dogua mente ra pa

xä m'mui, hinjam'mø di 'yo. ⁹ A nuna ra n'yohua na, mi 'yøde te manna Pablo. Ra Pablo bi hyeti, bi ba p'uya ngue εc'ei ngue da zä yø gua. ¹⁰ Nuna ra Pablo bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Damj nanguj ga 'bäi —bi 'yεmbi.

Nuna ra n'yohua p'uya, bi m'mäi. Bi 'yen'a n'na ra sägui p'uya, bi n'yo. ¹¹ Mi nu yø ja'i'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mahra hmafi yø ja'i, ga ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ena:

—Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua dí 'buhma ya —bi 'yena.

¹² Nuna ra Bernabé, t'εmbi ngue ra dahmu Júpiter. Nuna ra Pablo p'uya, t'εmbi ngue ra dahmu Mercurio na, porque guehna ra Pablo bi manna hya. ¹³ Nu'a rá mmäcja ra dahmu Júpiter i ja rá nija p'ua ja ra nenihni ni yutra 'yu. Bá zi yø ndani na p'uya, xpí tøtyø thødøni, ni map'ua 'buhyø representante ra Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue da 'yørpa ra 'bøt'e ngue da danne. ¹⁴ Pε ra Bernabé 'nēhra Pablo, bi mmeya'a te nne da 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nequi ngue hingui nnu manho te nne da 'yørpabi yø ja'i. Bi yarbua ha 'buhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ena:

¹⁵ —Agué n'yø'aha, ¿hanja'a gui nne gui 'yøthua? Nugä'be xquet'a dyø ja'itho gä'be tengutho'aha. A nuyá, nná εhe ga øt'a'be na rá hoga 'da'yo hya Oja ya,

n'namhma gui hyehma p'ua te gui othma, hinte di muui'a. Damī 'yεc'eiha Oja nuna 'bui. Guehna bi 'yot'e te gā bí ja mahets'i, 'nehra hai, 'nehra jathe. 'Nε bi 'yot'e gātho yø cosa di nnuha. ¹⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hingui nnu manho te øtyø ja'i, pe bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yot'e te di ho. ¹⁷ Pe zant'a di nequi te'o na Oja, ngue gā ra nho ørcaha. Di 'dacjma ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huahi. Di 'dacjma te ga siha, 'nε di unna paha ma mmahma.

¹⁸ Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pe xanhenñitho ha i hejpabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyø judío ngue yø mmengu Antioquia p'uya, 'nehyo mmengu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mundo ra Pablo. Mī mundo p'uya, ena ngue ya bi hyo. Bi garpuya, bá emma xøts'e ra hnini. ²⁰ Pe bi mpeti yø 'yεc'ei p'ua ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahombi yarbua ja ra hnini. Mī hyaxpuya, bi ma, bi me ra Bernabé, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe.

²¹ Mī juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'ua ja ra hnini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yεc'ei ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia. ²² Di hatra ts'edi yø 'yεc'ei p'ua ja yø hnini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a ra hya εc'ei.

Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yarbua di manda Oja, jatho da zā ra n'ua ja ra ximhai ngue da ts'ui. ²³ Xquet'a bi 'yεxyø n'yohma n'na ngu n'na yø hnini ngue di m'met'o p'ua di mpeti yø 'yεc'ei. Da zømp'ua da zøni, øtyø mhmat'Oja 'nε øtyø mmah. Nuna ra Pablo di fāt'a Oja ya yø ja'i bi 'yεc'ei ra hya.

Bi mengra Pablo 'nehra Bernabé ngue i ma Antioquia.

²⁴ Mambá εp'uya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mī zøp'ua ja ra hnini Perge p'uya, bi manna hoga 'da'yo hya. Mī thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Atalia. ²⁶ Mambá thop'ua p'uya, bá o ra barco i ma Antioquia. Guehna ra hnini na ngue bi t'aprá mate Oja ngue da máp'ua di ma ra Pablo 'nehra Bernabé ngue'a ra 'befi ya bi juadi bi 'yot'e. ²⁷ Mī zømp'ua ja ra hnini Antioquia p'uya, bi mpeti yø 'yεc'ei. Bi xihyo ja'i te xi 'yot'Oja conná ngue'ua. Bi xifi ngue nne Oja ngue 'nε'ua yø ja'i hingyø judío da 'yεc'ei ra Jesucristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'ua 'bøhyø 'yεc'ei na ra Pablo 'nehra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'ua Jerusalén.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bá nexa Judea 'da yø n'yohma, bi zø'a Antioquia. Bi madi bi xännbabi yø 'yεc'ei p'uya, bi 'yεmbi:

—Para ngue gui nyamhma, jatho ngue gui 'yøthma

tengutho bi manda ra Moisés
ngue da hmεpya'ahε conna
circuncisión —bi 'yεmbi.

2 Nunā ra Pablo 'nεhra
Bernabé, bi 'yεmmεi bi
njunt'ui'ε mman'a p'uya.
M'mεfa p'uya, bi t'εxra Pablo
'nεhra Bernabé ngue i ma
Jerusalén, bi mähä mī'da yø
'yεc'εi ngue da nyahε yø rep-
resentante ra Cristo co 'nε'ε
'bet'o p'ε di mpeti yø 'yεc'εi p'ε
Jerusalén. Janangue da nu ha
di jap'nā ra hya nā.

3 Nu'ε yø 'yεc'εi p'ε Antio-
quía, bi ma bi thøp'ε ja ra
'yū ra Pablo 'nεhra Bernabé.
Ni nthop'ε ja yø häi Fenicia
'nε Samaria. I mma ha bi
nja ngue bi hyεp'ε yø nyogui
nt'εc'εi yø ja'i ngue bi 'yεc'εi
Oja. Gätho yø 'yεc'εi p'uya,
εmmεi di johya 'mø mī 'yøhna
ra hya nā.

4 Nunā ra Pablo 'nεhra
Bernabé bi zømp'ε Jerusalén,
bi mpeti yø 'yεc'εi conyø
representante ra Cristo 'nε'ε
yø n'yohε 'bet'o p'ε di mpeti
yø 'yεc'εi. Bi mā te xi 'yørpabi
Oja p'uya. 5 Bi nangui 'da
yø fariseo ya xi 'yεc'εi ra hya
p'uya, bi 'yεmbi:

—Jatho ngue da ma
mhmεpya ya yø 'yεc'εi hīngyø
judío, di njapra circuncisión.
'Nε di njapi ngue da zupra ley
bi 'yotra Moisés —bi 'yεmbi.

6 Janangue bi mpeti yø rep-
resentante ra Cristo p'uya, co
'nε'ε yø n'yohε 'bet'o p'ε ja ra
nīja, para ngue da hnu ha di
njapra hya. 7 Mī juadi mī
nyaui ya'atho p'uya, bi nan-
gra Bedu, bi 'yεnā:

—Ague mā zi cu'ahε, guí
pahmε ngue nu'mø yø pa
xā thogui, bá huanngä Oja
p'ε ha guí 'buhmε, ngue ga
xicā ra hoga 'da'yo hya yø
ja'i hīngyø judío. I nnepe
ngue 'nεhya da 'yεc'εi ra hya
ya. 8 Nunā Oja, i parbabi yø
n'yomfεni yø ja'i. 'Nε di nεqui
ngue bi nu manho Oja ngue
'nεhyø ja'i hīngyø judío da
'yεc'εi, porque bá pennbabi
ra Espiritu Santo, tengutho
bi jacjε m'mεt'o. 9 Tengutho
bi jacjε Oja, bi jarbutho ya
hīngyø judío ya. Bi punnbabi
ya yø ja'i bi 'yεc'εi. 10 Xiya,
¿hanja ngue guí täcjε'a te nne
da 'yøt'Oja ya? Porque guí
xihmε yø 'yεc'εi ngue jatho
da dεnna ley nunā hīnjam'mø
di sä da 'yøtyø ja'i, ni xīngā
guehmā mboxitahε xta nza
xta 'yøt'e, ni xīngā guecjε di
sä ga øthε'a te gāma hya di
manda ra ley. 11 Pε dí εc'εihε
ngue gdā nyamhmε connā
mate ra Hmu Jesús. Xquet'a
njarbutho yø ja'i hīngyø judío
ya.

12 Gä bi nsäya'a guí
njun'mahya yø ja'i p'uya. Bi
'yørpā masu ra hya mmanā
Bernabé 'nεhra Pablo. Bi
mā te bi nja 'mø mī map'ε
'bahyø ja'i hīngyø judío, ngue
bi 'yøtyø milagro Oja connā
ngue'ε. 13 Mī juadi bi hmanna
ra hya nā p'uya, bi 'yεnna
Jacobo:

—Ague mā zi cu'ahε, dami
'yøhmε te ga mmangä ya.
14 Nunā ra Simu, ya bi xicjε
ha bi nja te bi 'yørpabi Oja
'mø rá mudi mī map'ε 'bahyø

ja'i hīngyø judío. Nuna Oja, ya xpa huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'ye. ¹⁵ Nuna ra hya naya, di nthui na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue ena: ¹⁶ "Nu'mø bi nja'a ra hya nt'ot'i ya, nu'a ra nija bi hyøhra David, ma'da'yo ga hoqui hapu xants'onj, porque ya xa xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gätho yø ja'i hīngyø judío da hyongui n'namhma da zo ma 'ye. ¹⁸ Nguna ra hya bi man'Oja, 'ne bi japi bi bahyø ja'i xa m'mahyø pa xa thogui", bi 'yena.

¹⁹ Nugä dí ena ngue nuya yø ja'i hīngyø judío, ngue ya 'yo di 'bät'yø mmui ngue εc'ei Oja, ya hīngui sä ga ts'onnbahya yø mmui ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hīndi nsahmj ya yø judío ngue yø 'yεc'ei ya, høndya yø hya ja ua da ma macuarpi ra sacua ya. Ngue hīnda za ra ngø, nu'a i tho ngue i t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Ne hīndi n'yots'om'mäi. 'Ne hīnda zaprá ngø yø zu'ε hīngui pønna ji 'mø bi du, 'ne hīnda zi ra ji. ²¹ Porque asta guehyø pa xa thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hnini i 'bui te'o mmanna ley bi 'yotra Moisés. Nuna ra ley na, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, nhyato nhyato hmamp'u ja yø nija di mpeti yø judío.

²² A nuya yø representante ra Cristo p'uya, co 'ne'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, 'ne gätho yø 'yεc'ei, bi zännbaya ngue da huanhni to da

menhni, di ma Antioquia, da me ra Pablo 'nehra Bernabé. Bi t'exra Judas nu'a ja man'na ra thuhu ngue ra Barsabás. 'Ne bi t'exra Silas. Guehya yø n'yohu 'bet'o p'u 'bahyø 'yεc'ei ya. ²³ Bi ma nt'øt'e ra sacua da gaxpaya, i enna sacua:

"Nugähe yø representante gahe ra Cristo, 'nehya 'bet'o ua ja ra nija, 'nehya mī'da ma zi cuhu 'bucua, dädi zenguagähe'u ma zi cuhu hīngyø judío rá m'map'u ja ra hnini Antioquia, 'ne'u rá m'map'u ja ra häi Siria, co 'ne'p'u ja ra häi Cilicia. ²⁴ Dí øcähe ngue bi nexua 'da yø n'yohu ngue hīnda εt'ähe. A nuya p'uya, hīngui padj te gui 'yøthu ngue bädi ts'on'na ni mmuihu 'na ra hya i mma, ngue di manda di nja'ahu ra hmεpya ngue ra circuncisión, 'ne gui suphu gätho'a te di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ²⁵ Janangue dá mpetigähe ngue dá nhecähyähe. Dä εxähe yø n'yohu bi map'u, bi mähä na ma zi cuhu ra Bernabé 'nehra Pablo. ²⁶ A nuna ra Bernabé 'nehra Pablo i enyø te connä guehna ma Hmuhu Jesucristo. ²⁷ Nuya yø n'yohu dá εt'ähe p'uya, guehna ra Judas 'nehra Silas. Nuya p'uya da zä gui nyaschu, guehya da xi'ahu tema hya dá sannähe ya. ²⁸ Nu'a te bi zänna Espiritu Santo p'uya co 'necähe, dá nu manhohe ngue hīngui ja ts'edi da 'yøtyø ja'i'a te gä ga 'yo yø judío. Hīnda høndya yø hya i ja ngue gui 'yøthu p'u ha 'bahyø judío da si'ahu. ²⁹ 'Yo gui sahu

ra ngø i tho ngue t'ørba ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nε ra ji p'uya, 'yo gui sihu. Nu'a ra ngø hingu pønna ji 'mø bi du, 'yo gui sahu. 'Nε 'yo gui 'yots'om'mäih. Nu'mø ngue gá 'yøth nā ra hya dí xi'āhe ya, ya xanho te gui øth 'mø. Hønt'Oja da mā'āhu".

³⁰ Ya bi ma'uh bi t'erbuaya. Mi zømp'uh ja ra hnini Antioquia, bi petyø 'yεc'ei, bi da ra sɛcua p'uya. ³¹ Nu'mø mi nu ra sɛcua yø 'yεc'ei p'uya, εmmei di johya ngue ya bi nhohyø mmwi. ³² Nuna ra Judas 'nεhra Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojpabi yø mmwi yø 'yεc'ei ya p'uya, 'nε bi hatra ts'edi nā ra hya bi xifi. ³³ Bá m'map'uh njamm pa p'uh Antioquia. M'mefa p'uya, bá n'yεte ngue bi mengui i ma Jerusalén. ³⁴ Pε nuna ra Silas bi nu manho ngue bá cop'uh nā. ³⁵ Xquet'a 'nεhra Pablo, 'nεhra Bernabé bá cop'uh Antioquia. Bi sigue bi xännbabi yø ja'i nā rá hoga 'da'yo hya Oja. Bi mfāxui mi'da yø mmengu p'uh ngue xännba ra hya yø ja'i.

Nuna ra Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di 'yonna hya.

³⁶ Mi ma njamm pa p'uya, ra Pablo bi 'yεmbrā Bernabé:

—Mahønga mmerp'uh ja yø hnini ya xtā mammí rá hya Oja ya. Gā ma nuui te di ja'uh mā zi cūhu —bi 'yεmbi.

³⁷ Nuna ra Bernabé, bi ne xtā nzixra Xuua nuna ja man'na ra thuhū ngue ra Marco. ³⁸ Pε ra Pablo himbi nu manho ngue xtā nzits'i,

porque ra Xuua ya xpí nsote p'uh Panfilia, hingu nne da merp'uh ni ma ngue di 'yonna hya. ³⁹ Bi n'uēni n'na ngu n'na ngue hinga 'da'igu i mma. Nuna ra Bernabé bi zixra Marco nā. Bi 'yo ra barco i map'uh ja ra häi Chipre. ⁴⁰ Ra Pablo p'uya, guehna ra Silas bi ne bi me nā. Yø 'yεc'ei p'uya bi 'yāprá mate Oja ngue da mādi ha ni ma. ⁴¹ Ra Pablo 'nεhra Silas i mpa p'uh ja ra häi Siria, 'nεp'uh ja ra häi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yεc'ei p'uh ni ma.

16

Ra Timoteo bi mähā ra Pablo 'nεhra Silas.

¹ Ra Pablo 'nεhra Silas bi zømp'uh ja ra hnini Derbe. Mi thop'uh p'uya, i mpa p'uh ja ra hnini Listra. Nup'uh ja ra hnini p'uya, bi dimp'uh n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Timoteo. Ra judío'a rá mamá, pε ya ra 'yεc'ei. Rá papá p'uya, hingra judío'a. ² Nu'uh yø 'yεc'ei mi 'bap'uh ja ra hnini Listra bi nu manho nā ra Timoteo, da gue'uh yø 'yεc'ei p'uh ja ra hnini Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Ra Pablo p'uya, bi ne bi mähā nā ra Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hinda mbøcue yø judío p'uh di ma. Porque ya fadi ngue hingra judío rá papá nā ra Timoteo. ⁴ Nup'uh ja yø hnini ntho p'uya, bi xihyø 'yεc'ei ngue da 'yøt'e te mmanna sɛcua bi menhyø representante ra Cristo, conyø n'yohu

'bet'o p'u dī mpeti yø 'yɛc'ɛi p'u Jerusalén. ⁵ A nuyya yø 'yɛc'ɛi p'uya, bi hya ra ts'edi yø nt'ɛc'ɛi. N'na pa ngu n'na pa, man'na ni 'yɛc'ɛitho mi'da yø ja'í.

Ra Pablo bi 'ui n'na ra n'yohu ngue ra mmɛngu Macedonia.

⁶ Ra Espiritu Santo himbi nepe xtaní manna hya p'u ja ra hai Asia na ra Pablo. Janangue bi 'damp'u ja ra hai Frigia p'uya, i mpa Galacia. ⁷ Mi zomp'u ja rá hyodi ra hai Misia p'uya. Ja bi bɛmp'u p'uya ngue xtí map'u ja ra hai Bitinia. Pɛ ra Espiritu Santo himbi nepe xtí map'u. ⁸ Janangue bi 'dastho'a ra hai Misia p'uya, i mpa p'u ja ra hnini Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'u na ra Pablo 'mø minxui p'uya. Nu'a rá t'i p'uya, bi nu ngue 'báp'u n'na ra n'yohu ngue ra mmɛngu p'u ja ra hai Macedonia. Bi 'yɛmbi:

—Bí 'yɛcua Macedonia, guí fáxcáhe —bi 'yɛmbi.

¹⁰ Mi n'ui ra Pablo p'uya, dá sanni ngue dá macáhe Macedonia. Dí haxhe njuani ngue nzongahe Oja ngue ja gani mangáhe p'u ra hoga 'da'yo hya.

Ra Pablo n'ehra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogáhe ra barco p'u ja ra hnini Troas. Dani mpacáhe p'u ja n'na ra hai bí ja mbo ra jathe ni hu ngue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá songáhe p'u ja ra hnini Neápolis. ¹² Dá nexáhe p'u p'uya, dani mpacáhe p'u ja

ra hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'í ngue yø romano. Nu'a ra danihni'a p'uya, tate sɛdi ngue'u mi'da yø hnini jap'u ja ra hai Macedonia. Dá m'mucáhe p'u njammí pa p'uya. ¹³ Mi zohra pa ngue ra ts'áya, dá máhme nenihni ha ja n'na ra dathe. Nu'a ra xɛqui'a, ja zai dī mpeti p'u yø judío ngue mmat'Oja. Dá mihme 'mø ma sømhme. Dá xihme ra hoga 'da'yo hya yø xisu ya xi mpeti. ¹⁴ Nu'a n'na'u yø xisu p'uya, ni hu ngue ra Lidia, ra mmɛngu p'u ja ra hnini Tiatira. Mará má'ulu na ra xisu na, pɛ ya thanne Oja. Pɛ bi xojpabi Oja rá mmái na ra xisu ngue bi 'yørpabi masu te mmanna Pablo. ¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'u mi 'bup'u ja rá ngu, gá bi nxixya. M'mefa p'uya, bi 'yɛnje:

—Nu'mø guí haxhu njuani ngue majuani dí ɛc'ɛigá ra Jesús, mmähä p'u ja ma ngungá 'mø, guí nsayahu p'u —bi 'yɛnje.

Bi jacje ngue dá máhme p'u ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na ra ora p'uya, nmará máhme p'u ja ra mhat'Oja dí n'yohe ra Pablo, dá nthéhe n'na ra hmute mará badí ngue mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra mɛnyu yø hmu ngue mi ja rá mfadi conna ts'onthi. ¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni dɛnna Pablo ngue mmarcáhe, i ɛna:

—Nuyya yø n'yohu 'bɛcua, guehya yø mɛfi Oja maguesɛ ya. Nuyya guehya xán'nahu

ha di zä guí nyahma ya —bi 'yɛna.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmat'Oja, di jaje p'u na ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bät'i, bi 'yɛmbra ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Conná ts'edi ra Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u ra hmute guí n'youi —bi 'yɛmbi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra hmute. ¹⁹ Pɛ nu'u yø hmu ra hmute p'uya, bi nu ngue ya hinguí tømí ngue hõnda dapra mɛnyu ra hmute. Bi bentra Pablo 'nɛhra Silas. Bi zixpɛ ja ra centro 'bahyø ts'ut'abi. ²⁰ Bi ma madäpi yø ts'ut'abi p'uya, bi t'ɛmbi:

—Nuya yø n'yohu 'bɛcua, yø judío ya. Di ts'onnyø ja'i 'bɛcua ja ma hninihu. ²¹ I xännbate yø costumbre nu'u hinguí ja ngue ga øthu, porque dyø romanohu.

²² Bi nangyø ja'i p'uya ngue bi zai. Yø ts'ut'abi p'uya bi manda ngue da böjba yø ulu ngue da 'bɛi conyø t'o. ²³ ɛmmɛi bi 'bɛi. M'mɛfa p'uya, bi got'i. Bi sihra alcaide p'uya ngue da mädi xandõho. ²⁴ A nu'a ra alcaide 'mø mi si p'uya ngue da mädi xanho, bi cærpɛ ja ra ngummm'ɛxui asta mbo ra fädi. Bi japyø za nt'ät'i, ga ts'embra yø gua yø ofädi p'uya.

²⁵ Pɛ nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nuna ra Pablo 'nɛhra Silas i mmat'Ojatho, 'nɛ turpabi yø alabansa Oja.

Øxta'u mi'da yø ofädi te gä øt'e. ²⁶ Nthambɛniho bi 'yan'a häi p'uya. Xøgue ra huatyø ndæcjado p'u ja ra fädi. 'Bexpi xogui gätho yø goxthi, 'nɛ bi nxahyø cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofädi.

²⁷ Nu'a ra alcaide p'uya, mi nu ngue gä xi xohyø goxthi fädi. Bi 'yɛmbi ngue ya xi ma gätho yø ofädi p'uya. Bi gæxrá juai p'uya, bi ne xtí nhyosɛ. ²⁸ Pɛ bi matra Pablo, bi 'yɛmbi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e guí nhyosɛ ague n'yø. Gä dí 'bæcähe ua —bi 'yɛmbi.

²⁹ Nuna ra alcaide p'uya, bi 'yähra nyot'i. Ni tih bi yat'ambo. Ni huaqui ngue bi nsu. Bi guarbu 'bähra Pablo 'nɛhra Silas ngue bi ndantyo hmu. ³⁰ Bá jæcathi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'auí, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga nyaní?

³¹ Nuya yø ofädi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yɛc'ɛi ra Hmu Jesucristo n'namhma guí nyaní. 'Nɛ'u to 'bæp'u ja ni ngu, di nyan'mø da 'yɛc'ɛi —bi 'yɛmbi.

³² Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bæp'u ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'a ra Hmu Jesús.

³³ Tobe ndaxuiho'a ra ora'a. Nuna ra alcaide bi mejpabi yø n'aní mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gätho'u 'bæp'u ja rá ngu bi nxixya. ³⁴ M'mɛfa p'uya, bi zixrá ngu ngue bi unna hme da zi. Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bæp'u

ja rá ngu, janjuani di johya
ngue bi 'yɛc'ɛi Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpaya,
nu'u yø ts'ut'abi bi menhyø
policía da xihra alcaide ngue
di thøhyø ofädi. ³⁶ Ra alcaide
p'aya bi 'yɛmbrä Pablo:

—Bá penngä rä hyä yø
ts'ut'abi ngue gä thøc'äui.
Janangue 'yo te guí mbɛmbi
ya, ni mehma —bi 'yɛmbi.

³⁷ Mi dahra Pablo, bi
'yɛmbyø policía:

—A nugä'be dyø ro-
manogä'be. 'Nɛ nnu yø ja'i p'u
bi mɛgba'be, ni xinga 'bet'o
hacra güenda ja di ncote.
'Nɛ da 'yɛnä go nt'aguitho di
thøga'be ya. Nu'á, hin'na'a.
Guí xihmi ya da ɛsɛ da guga'be
ua ja rä fädi.

³⁸ Yø policía p'aya, bi
menguí bá xihyø ts'ut'abi te
mmanyø ofädi. Yø ts'ut'abi
p'aya, bi nsu 'mø mi badi
ngue yø romano ya yø
ofädi. ³⁹ Mi zøp'u ja rä fädi
yø ts'ut'abi p'aya, bi 'yäpa
mpunnbate. Bá jujp'aya, bi
xifi ngue da bømp'u ja rä
hnini. ⁴⁰ Nu'mø mi bømp'u
ja rä fädi na rä Pablo 'nɛhra
Silas, i map'u ja rá ngu rä
Lidia. Ja bi nyahu p'u mi'da yø
'yɛc'ɛi p'aya. Høntho bi zajpa
yø mmui yø ja'i, bi ma p'aya.

17

*Bi ts'u p'u Tesalónica rä
Pablo.*

¹ Mi ma rä Pablo 'nɛhra
Silas, i mpa p'u ja rä hnini
Anfípolis, i nthop'u ja rä hnini
Apolonia. Bi zømp'u ja rä
hnini Tesalónica p'aya. Mi
jap'u rä njä di mpeti yø judío.

² Nuna rä Pablo bi yarbu ja
rä njä, ya gä ngu'a ørbu ja yø
hnini xi thogui. Nhyu sábadu
bi mɛmbi bi nyahu yø judío
p'u ja rä njä. ³ Di opan'yü
yø ja'i hanja'a te mmamp'u ja
rä Macä Libro, ngue rä Cristo
jatho ngue da zä rä n'u, da
tho, da t'ägui. M'mɛfa p'aya,
di bɛnnate p'u da nt'ägui. Bi
'yɛmbaya:

—A nuna rä Jesús dí xi'ahu
ya, guehna rä Cristo bá ɛx Oja
ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yɛc'ɛi
'da yø judío. Bi guarbu ha ya
rä Pablo 'nɛhra Silas. Xquet'a
bi 'yɛc'ɛi xangu yø ja'i hingyø
judío ya mi thanne Oja. 'Nɛ
xangu yø xisu nuya hnu
mansu p'u ja rä hnini bi 'yɛc'ɛi
rä hyä. ⁵ Bi nɛya ya yø judío
himbi 'yɛc'ɛi rä hyä p'aya. Bi
zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ɛi mi
'yop'u ja rä caye, bá yans'yø
ja'i p'u ja rä hnini p'aya. Bi
mäspa rá ngu rä Jasón ngue
honna Pablo 'nɛhra Silas. Bi
ne xtä nzits'i ngue xti dáp'u
'bahyø ja'i. ⁶ Pɛ ngue himbá
timp'u p'aya, bá jucra Jasón
'nɛ'u mi'da yø 'yɛc'ɛi. Bá si
ngue bi dáp'u ja rä ts'ut'abi.
I mahyø ja'i p'aya, i ɛnä:

—Nu'u yø n'yohu di
mmangähe ya, ndap'u bi zä di
ts'onnyø ja'i. A nuyá, xquet'a
'youa ja mä hninihu ya. ⁷ Go
di säyabi p'u ja rá ngu na rä
Jasón. Gätho ya p'aya, hingui
ɛc'ɛi'a rä ley gä 'yo rä dast'abi
Roma. Porque ɛmbi ngue 'bu
hman'na rä dast'abi ni hu
ngue rä Jesús.

⁸ Mi 'yøhyø ja'i na rä hyä

na p'uya, co 'nɛhyø ts'ut'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncuε. ⁹ Nuna ra Jason co 'nɛ'x mi'da yø mm'i'yεc'εiui, bi gutra mɛnyu ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'u ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nɛhra Silas.

¹⁰ Mi nxui p'uya, nu'u yø 'yεc'εi n'na zihmantho bi japi bi bønna Pablo 'nɛhra Silas. I mpa p'u ja ra hnini Berea. Mi zømp'u p'uya, bi map'u ja ra nija di mpɛti yø judío. ¹¹ Nuya yø judío ngue yø mmɛngu p'u, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmɛngu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmɛi ga 'yøhra hoga 'da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hya nt'ot'i ra Maca Libro. Porque nne da bad'i ngue'mø majuan'i'a te sifi ogue hin'na. ¹² Janangue xangu yø judío bi 'yεc'εi ra Jesús. Da gue'u hingyø judío, xangu bi 'yεc'εi. Ngu yø n'yohu, ngu yø xisu nuya hnu mansu, ga bi 'yεc'εi ra hya. ¹³ Mi mambrá hya Oja p'u ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmɛngu Tesalónica, 'bexp'i ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'u ja ra hnini. ¹⁴ Nu'u yø 'yεc'εi p'uya, n'na zihmantho bi 'yεtra Pablo, bi map'u ja ra nenga jathe. Pɛ nuna ra Silas 'nɛhra Timoteo bi gop'u Berea'u. ¹⁵ Nu'u bi mähä ra Pablo p'uya, bá εmp'u ja ra hnini Atenas. Mambá penc'u p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nɛhra Timoteo ngue dan'i zædi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mente ndø'mate ra Pablo p'u Atenas, bi m'mähra sibi rá mmɛi p'uya ngue nnu yø ja'i p'u ja ra hnini ngue gä sihyø dahmu thanne. ¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'u ja ra nija, da gue'u ya thanne Oja, gä bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthœui p'u ja ra tai. ¹⁸ Bu'i'da yø n'yohu, ngue madi xä'a ra hya mi xänbäte ra Epicuro. Mi'da p'uya, madi xä'a ra xädi ngue ra estoico. Bi madi bi nyau'i ra Pablo'u p'uya. Bi 'yεn'i'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya mmanna ra n'yohu 'bœua? Hin'y'u p'u rá nzεgui di yahni ua —bi 'yεna.

Mi'da p'uya, bi 'yεna:

—Ena gue di 'yonna hya na ngue yø 'da'yo dahmu.

Bi manna nguna, porque ra Pablo bi xihyø ja'i hanja ra Jesús, 'nɛ xifi ngue bi bennate. ¹⁹ Bi ts'ixra Pablo p'u ja n'na ra xεqui ni hu ngue ra Areópago p'uya, nup'u zai di mpɛti yø ja'i ngue ma consejo. Bi t'εmbuya:

—Dí nne ga pacähe teni 'be'a ma'da'yo xädi na ra hya gui mma n'yø. ²⁰ Porque hinjam'mø xtá øcähe te gui mmanya. Dí nne gui xicje te ga mbønya yø hya gui mma —bi 'yεnyø ja'i.

²¹ Nu'u yø mmɛngu p'u Atenas co 'nɛ'x yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bup'u, hin tema n'nama hya di ørpa masu, hindä hønt'a te ma'da'yo nne

da sifi ogue da 'yøde. ²² Bi m'mä inde ra Pablo p'ua ja ra junta ngue ra Areópago p'uya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague gyø mmεnguħua ja ra hnini Atenas. Ya xtá nugä te guí øthua ua guí 'bħmħ. Di nεqui ngue εmmεi guí thannehua yø dahmu. ²³ Porque nup'ua xtá thocä, xtá nugä n'na ra altar ngue nt'ot'i n'na ra letrero ngue εna: “Guehna rá altar Oja nu'a hinguí fadi te'o naya”, i εnna letrero. A nuyá, guehna Oja guí thannehua naya, pε hinguí pahmu te'ona, guehna Oja dadi øt'ahua naya.

²⁴ Nuna Oja bi hocra ximhäi 'nε bi hoqui gätho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gä bí ja mahεts'i'a ya, 'nεcua ja ra ximhäi. Pε hinguí 'bup'ua ja yø ngunja di hocyø ja'i na Oja na. ²⁵ Nuna Oja, hinte honna ngue da 'yεnyø ja'i te di unni. Porque go badi 'dacħa ra te'a, 'nεhma hya dí juxħa, 'nε gätho mi'da yø cosa go badi un'a.

²⁶ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue n'na 'yatho p'ua bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gä rá nguni nximhäi. Bi zännbabi ra pa di m'mui. 'Nε bi zännbabi ra xεqui harħa di m'mui. ²⁷ I 'yøt'Oja'a, n'namhma ngue gätho yø ja'i da hyon'Oja, 'nε da badi te'o. Majuaní ngue nuya, hinga yap'ua 'bu Oja ngue gätho gahua. ²⁸ Porque connángue Oja dí 'bħmħ, 'nε dadi 'yamħmħ, 'nε ja ma tehua. Tengutho ra hya bi man'i'da ni 'yot'a sħcuaħa, bi ma ngue yø basigahua Oja. ²⁹ Pε xi'mø

ngue yø basigahua Oja, hinguí sä ga εmhma ngue nuna Oja, gdä hyεjpahua yø dahmu ngue yø oro, ogue yø dahmu ngue yø t'axi, ogue yø dahmu ngue yø do. Porque nuya yø dahmu ya, rá n'yomfεniε ra ja'i guí hoqui. ³⁰ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him maní bahyø ja'i hanja. Pε nu ra pa dí 'bħmħ ya, nuna Oja hønnebua bi zä di 'bεpi gätho yø ja'i ngue da hyεp'ua yø dahmu thanne. ³¹ Porque Oja, ya xpá nzänna n'na ra pa ngue da hyaspi xandønho ra güenda gätho yø ja'i 'bua nximhäi. Nuna da hyaxra güenda p'uya, guehna n'na ra n'yohua ya xpá huanhni. Nuna Oja, i nnepe ngue gätho yø ja'i da badi te'ona ya xpá huanhni. Janangue bi japi bi bεnnate p'ua ha bi t'ägui.

³² Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue εmbi bi bεnnate p'ua ha bi t'ägui, i thentho 'da. Mi'da p'uya bi 'yεmbi:

—'Bet'o man'na ra pa ya, mahøngui xicje na ra hya na —bi 'yεmbi.

³³ Bi map'ua ha säya ra Pablo p'uya. ³⁴ Pε nuya 'da yø ja'i bi nu manho ra hya mmana Pablo, 'nε bi 'yεc'ei. N'youi p'ua ra Dionisio, guehna n'na'ua yø ts'ut'abi p'ua ja ra Areópago. Xquet'a n'youi p'ua n'na ra xisu bi 'yεc'ei ra hya, ni hu ngue ra Dámaris. 'Nε n'youi p'ua mi'da yø ja'i.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Corinto.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Pablo bi nexp'u ja ra hnini Atenas, bi zomp'u ja ra hnini Corinto. ² Nuna ra hnini na p'uya, bi dimp'u n'na ra judío ni nu ngue ra Aquila, ra mmengu Ponto. Nuna ra Aquila n'youi na ra Priscila rá xisu, hinna ya'atho yø pa xi zop'u Corinto. Bá ep'u ja ra häi Italia, ngue nuna ra dast'abi Claudio bi manda ngue Gä bi thøn'athi yø judío mi 'bup'u ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyai. ³ Nuna ra Pablo mi pa'a ra 'befi mi pēhna ra Aquila. 'Dap'u bi m'mahmi p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. ⁴ Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'u ja ra nija di mpeti yø judío, ngue nne di 'bätyø judío 'nē'u hingyø judío, ngue da 'yēc'ei ra Jesu-cristo.

⁵ Mi zøhra Silas 'nēhra Timoteo ngue xp'i 'yē'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hingui säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judío ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. ⁶ Pē nuya yø judío, ya mants'o ngue sahra hya. Bi huacrá pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmēya'a ngue ya bi hyep'u'u yai, bi 'yēmbuya:

—Gadi jaseh'u p'u gui mmähä ra castigo ya, ya hinni ma ma güendagá'a ya. Nuyá, gdá magá p'u rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya —bi 'yēmbi.

⁷ Mi bomp'u ja ra nija ra Pablo p'uya, i map'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Justo. 'Bup'u ja rá hyo nija, ya thanne Oja na ra n'yohu na. ⁸ Man'na ra n'yohu ni hu ngue ra Crispo p'uya, mi 'bet'o p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nēhna bi 'yēc'ei ra Hmu Jesús gätho'u 'bup'u ja rá ngu. Xquet'a xangu mi'da yø mmengu p'u Corinto bi 'yēc'ei ra Jesús. Mi zä mi 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yēc'ei 'nē bi nxixya. ⁹ Bi n'ui 'mø mi nxui ra Pablo p'uya, bi nu ngue embrä Hmu Jesús:

—'Yo gui su ague Pablo. Damí sigue manna hya, o gui säya. ¹⁰ Nugä go di n'youi, hinte da ja'i yø ja'i. Nuna ra hnini ja ua, di pacä ngue xangu yø ja'i da 'yēc'eigä ua —bi 'yēmbi.

¹¹ Janangue bá m'mu'a n'na jeya made p'u ja ra hnini Corinto ra Pablo p'uya, ngue bi xännbabi rá hya Oja yø ja'i. ¹² Mi 'yēhra pa p'uya ngue bi ndast'abi p'u ja ra häi Acaya na ra Galiön. Bi mpeti yø judío p'uya ngue bi zähra Pablo. Bi zixp'u ja ra ts'ut'abi. ¹³ Bi t'embrä dast'abi p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pē hinga gue'a ni 'yup'u i mma, tengutho mmanna ley ngue gdá thannehu Oja —bi 'yēnyø ja'i.

¹⁴ Ya mmap'u ngue da dähra Pablo, pē nuna ra dast'abi Galiön bi 'yēmbyø judío:

—Nu'mø ngue da n'na ra ts'oqui xtanhɛts'i na ra hya guí mmamhmɛ, da zä ga øt'ahɛ ra ts'ut'abi conforme ra ley 'mø. ¹⁵ Pɛ nja ngue yø hyatho'u guí mmamhmɛ, 'nɛ yø thuhutho yø ja'i, 'nɛ ni leysehɛ'a guí ørpahɛ rá hya, dami hocɛ ni asuntohɛ. Porque hĩndi nne ga øt'ä ra ts'ut'abi na ra hya na.

¹⁶ Bi hyøn'athi p'u bi nja ra hya p'uya. ¹⁷ Nu'u yø ja'i hĩngyø judío p'uya, bi bentra Sóstenes nuna 'bet'o p'u ja ra nija, ngue bi ma ma'uni rá hmi rá dá ra ts'ut'abi. Pɛ hĩmbi 'yørpátho masu na ra Galión te bi 'yøtyø ja'i.

Mahømbi mengra Pablo, i ma Antioquia.

¹⁸ Nup'u ja ra hnini mi 'bɛhra Pablo, bi m'map'u ma njammĩ pa. M'mɛfa p'uya, bi 'yɛhyø 'yɛc'ɛi ngue bi ma, bi mähä ra Priscila 'nɛhra Aquila, i mpa p'u ja ra hnini Cencrea. Ja bi zandĩ bi 'yaxpɛ rá ya ra Pablo p'uya, ga mbøni ngue ra ndanne ga 'yo. Ja bi nɛxpɛ ngue bi 'yo ra barco i mpa p'u ja ra häi Siria. ¹⁹ Mi zømp'u ja ra hnini Efeso p'uya. Ja bá cop'u ra Priscila 'nɛhra Aquila. Hante ngue da tho p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío na ra Pablo ngue bá nyahɛ. ²⁰ Nu'u yø judío p'u Efeso p'uya, i xifi ngue xtabá m'map'u njammĩ pa. Pɛ ra Pablo hĩmbi ne. ²¹ ɛm'mø mambá ɛdi:

—I ja ngue ga søngä Jerusalén. Ja ganĩ sägä p'u ra ngo bá ɛp'u. Pɛ nu'mø da

ne Oja, ga ma pengä mahøn'a ngue ga nnu'ahɛ —bi 'yɛmbi.

Bi 'yo ra barco p'uya, bi ma. ²² Nu'mø mi zønna Pablo p'u Cesarea p'uya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mi juadi bi zengua yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'u, bi tho p'uya, i mpa Antioquia. ²³ Mi zømp'u p'uya, bi m'map'u njammĩ pa. Mambá ɛhɛ, bá thop'u ja yø hnini ja'a ra häi Galacia, 'nɛp'u ja ra häi Frigia bá thogui ngue di hatra ts'edi gätho yø 'yɛc'ɛi.

Ra Apolos bi manna hya p'u Efeso.

²⁴ Nu'u yø pa'u p'uya, bi zøp'u ja ra hnini Efeso n'na ra judío ni hu ngue ra Apolos, ra mmɛngu Alejandría. I mma xandønho ra hya, 'nɛ padĩ xandønho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro. ²⁵ Ya xi xädi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmu Jesús. I ha ra ts'edi ngue mmanna hya, 'nɛ xännbate xanho hanjana ra Jesús, madague'a ngue hønt'a ra nxixya bi nxännbate ra Xuua mi padĩ hanja. ²⁶ Nuna ra Apolos bi hya ra ts'edi bi manna hya p'u ja ra nija di mpeti yø judío. Pɛ nu'mø mi 'yøhra Priscila 'nɛhra Aquila te i mma, bi zica n'nannĩ ra Apolos. Bi opan'yu xandønho hanja na rá 'da'yo hya Oja. ²⁷ Bi ne bi thohna ra Apolos i map'u ja ra häi Acaya. Yø 'yɛc'ɛi p'uya, bi mähmahya. Bi 'yørpa n'na ra sæcuɛ bi gats'i ngue danĩ däpyø 'yɛc'ɛi rá m'map'u Acaya, n'namhma ngue di unni xanho ra ts'äya. Nu'mø mi zømp'u Acaya

p'uya, bi 'yørpa ra nho ya yø 'yɛc'ɛi ya xi 'yɛc'ɛi ra hya conná mate Oja. ²⁸ Porque yø hmi yø dä yø ja'i p'u, bi hya ra ts'edi bi däipi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na.

19

Ya 'bup'u ja ra hnini Efeso ra Pablo.

¹ Ra Apolos ya 'bup'u ja ra hnini Corinto. Nuna ra Pablo p'uya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dimp'u 'da yø 'yɛc'ɛi p'uya. ² Ra Pablo bi 'yännyø 'yɛc'ɛi, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø gmi 'yɛc'ɛih ra hya ya, çua 'bexquí n'yoh ra Espíritu Santo, uague hin'na?

Mi dahyø ja'i p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hin'na. Hinjam'mø xtá øcähe ngue di 'bu'a ra Espíritu Santo.

³ Nuna ra Pablo p'uya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—¿Tema nxixya bi nja'ahu p'uya?

Bi 'yɛm'mø mi dahyø ja'i p'uya:

—Gue'a ra nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yɛnna Pablo p'uya:

—Nuna ra Xuua bi xixyabi yø ja'i na, gue'a ra hmɛya'a ngue da fadi ngue ya bi hyep'u ra nts'o yø ja'i. Pɛ xquet'a bi xifi ngue jatho da 'yɛc'ɛi'a n'na nc'ɛi da ep'u m'mefa ngue ra Xuua. Nuna bi ma, guehna ra Jesucristo na.

⁵ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, mahømbi nxixya para ngue da fadi ngue ya ɛc'ɛi ra Hmu Jesús. ⁶ Ra Pablo p'uya, bi japrá 'yɛ p'u ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'uya di hatra ts'edi ra Espíritu Santo. N'nan'yo yø hya ga ya p'uya, øt'a Oja p'uya ngue sä da manyø ja'i'a ra hya nnepe da ma. ⁷ De'ma yonc'ɛi'u yø n'yohu bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi ra Pablo ngue pap'u ja ra nija di mpɛti yø judío. Bi hya ra ts'edi ngue ja bi mmamp'u ra hya. I nne di 'bätyø ja'i, porque xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja. ⁹ Pɛ hingui nne da 'yɛc'ɛi 'da yø ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'utho p'u ha 'bähyø ja'i, ngue sähra hoga 'da'yo hya. Bi zop'u ra Pablo'u p'uya. Nu'u yø 'yɛc'ɛi, bi zixra Pablo p'u ja n'na ra escuela 'bu'a n'na ra xännbate ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'u ra hya p'uya. ¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jɛya p'uya. Janangue gätho'u yø ja'i rá m'map'u ja ra häi Asia, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, gä bi 'yøde hanja na ra hya ra Hmu Jesús. ¹¹ Nuna Oja, xangu yø mi-lagro bi japi bi 'yøtra Pablo. ¹² Madra bayutho, ogue tema ulu di ngut'i, i jaspabi yø därquɛhi ngue da dädi. 'Bexta zä ra n'u di ja p'uya. Yø ts'onthi p'uya, i hɛp'u yø ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'u 'da yø judío ngue yø mpønthi p'uya. Bi zäpi bi marpabi rá thuhu ra Jesús, ngue di japi da hyep'u

yø ts'onthi n'youi ra ja'i. Bi 'yena:

—Dadi 'berpa'i ya gra ts'onthi ngue gui hyep'u ra ja'i. Dí xi'i ngue gui hyep'u conná ts'edi ra Jesús nuna mmanna Pablo —bi 'yena.

14 Nuna n'na ra judío ngue ra hmu mmäcja, ni hu ngue ra Esceva, mi si yoto yø ts'ant'u ngue ga yø mpønthi. Nguna bi man'u p'uya. 15 Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yembi:

—Dí pacä te'o na ra Jesús gui mmanya. 'Ne dí pacä te'o na ra Pablo. Pe nu'ahu, hinda pacä te'o'ahu —bi 'yembi.

16 Bi bentyø mpønthi na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, bi ne'ahäi. Bi dapi gätho. Janangue bi 'dap'u ja ra ngu'u yø mpønthi p'uya, ngue bi zet'i 'ne bi nxennba yø ulu. 17 Gätho'u yø mmengu Efeso p'uya, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ga bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gä espabi yø ja'i na ra Hmu Jesús.

18 Nuya yø ja'i bi guarbu ha bi nja ra hya, xangu bi 'yec'ei ra hya. I mmanyø ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o. 19 Nuya yø ja'i ya manj n'yo'a ngue ra mfadi, xangu to bá cahyø libro mfadi p'uya, ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yudi. Bi t'otra güenda hangu di muu yø libro p'uya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahua'i ra t'axi di nthui. 20 Nu'mø bi hma hanja na ra Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hät'i di 'bätyø ja'i ngue ec'ei.

21 M'mefa p'uya, bi zo rá mmäi ra Pablo ngue di ma Jerusalén. Pe 'bet'o dani n'yop'u ja ra häi Macedonia, 'nep'u ja ra häi Acaya. Bi 'yena:

—Nu'mø da juadi dá n'yogä p'uya, jatho ga thogui ganj mpagä Roma —bi 'yena.

22 Nuna ra Pablo, bi menhni yoho yø mäxte ngue di ma Macedonia. Guehna ra Timoteo 'nehra Erasto. Pe ra Pablo bi gose njammj pa p'u ja ra häi Asia.

Bá ts'uhra Pablo p'u Efeso.

23 Nu'u yø pa'u p'uya, bi nja n'na ra dasui conná nguehra hya ra Jesucristo. 24 Go bi 'yuhra sibi na ra Demetrio mi øtyø nt'embj ngue ra t'axi, mi øt'e tengutho ja ra nija p'u 'buhra dahmu Diana. Porque xangu ra menyuy mi jutyø mefi. 25 Nuna ra Demetrio bi peti gätho'u 'da'igu ra 'befi pehmj, bi 'yembi:

—Ague n'yø'ahu, gui pahmu ngue nuna ra 'befi jajua ya, ja dí timhmu p'u na ra nho nnä 'buhmu. 26 Ya gui nuhu te øtra Pablo 'yop'u, i xihyø ja'i ngue nu'u yø dahmu di hocra ja'i, hinga gue'u Oja'u. 'Ne dí øhmu p'uya ngue hinga høndua Efeso njap'u, sinoque ya mme gätho ra häi Asia, ya hingui ec'ei yø dahmu yø ja'i co nu'a ra hya mmanna Pablo. 27 Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'befi dí pehm. Nu'a rá nija ra maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinnj mantho da zupyø ja'i. Di m'me'a ga

'yεspabi ra dahmu yø ja'i p'uya, conque guehna ra dahmu Diana thanne gätho yø mmengu Asia, 'nε thanne gätho yø ja'i 'b'ua nximhäi.

28 Bi ndεcuε yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya. I mahyø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yεna.

29 Bi mađi bi yans'yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nεhra Aristarco, guehya yø n'yohu ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpu ja ra estadio di mpeti gätho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya.

30 Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'u ha 'b'hyø ja'i, pε himbi japyø 'yεc'ei bi ma.

31 Xquet'a mađi mpałmi ra Pablo 'da'u yø ts'ut'abi di manda p'u ja ra häi Asia, guehya bi mennba ra hya ra Pablo ngue hinda zä da zømp'u ha di mpeti yø ja'i ya. 32 Nu'p'u bi mpeti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmammi'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'u ha mafi, xandøngu yø ja'i hingui pađi hanja ngue bi mpeti yø ja'i.

33 Nuna n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudíoui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi bađi hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'yε ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xtí nyap'u 'b'hyø ja'i ngue di caτρα ši p'u 'b'hyø mmijudíoui. 34 Pε nu'mø mi bahyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne

di nya, bi mahra mafi gätho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i εna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

35 A nuna go n'na ra secretario p'u ja ra hnini p'uya, go bi zä bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguha ua ja ra hnini Efeso. Gätho yø ja'i ndap'u bi zä, gä pađi ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i ngue da mahra nija haru 'b'hra dahmu Diana nuna maguesε bi 'yε mahets'i.

36 Nuna ra hya di xi'aha ya, gä gui pahmu ngue majuan na. Janangue nuyá, dami nsayahu. Dami n'yomfεni te gui nne gui 'yøthu. 37 ¿Hanja

ngue sä gni sihu ua ya yø n'yohu 'b'cua? 'Nε hingui xocra nija, ni xinga gue'a ni dahmuha di nnømman'u.

38 A nu'mø 'b'ui to di nsahmi na ra Demetrio, da gue'u yø mefi n'youi, uangui gue'a ga 'b'hyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na.

39 Nu'mø ja te man'na ma hya gui nnehu, gui mmamhmu 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'u. 40 Asta guehya di 'b' mman'uhu 'mø da fađi te xa nja ya. Da t'εmbi ngue dyø nequisihhu. Nu'mø da t'änngahu hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'yu p'u te ga

mmamhmu.

41 Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'ua ja ra häi Macedonia 'nɛp'ua ja ra häi Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra sɛi, bi zonhyø 'yɛc'ɛi na ra Pablo ngue di hatra ts'ɛdi. Bi n'yɛte p'ua, bi ma i map'ua ja ra häi Macedonia. ² Bi zɛngua gätho yø 'yɛc'ɛi rá m'mup'ua ja yø xɛqui rá njap'ua. Di hatra ts'ɛdi yø ja'i na ra hya i mma. M'mɛfa p'ua, bi zømp'ua ja ra häi Grecia. ³ Ja bá m'mup'ua nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xtí ma Siria p'ua. Pɛ bi ba p'ua ngue sänyø judío ngue da hyo. Janangue bi zännbaya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'ua ja ra häi Macedonia. ⁴ Nuya yø n'yohua ra Pablo 'dap'ua 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmɛngu Berea, 'nɛ'ua yø mmɛngu Tesalónica ra Aristarco 'nɛhra Segundo, 'nɛhra Gayo nuna ra mmɛngu Derbe, 'nɛhra Timoteo, 'nɛhyø mmɛngu Asia, ra Tíquico 'nɛhra Trófimo. ⁵ Bi m'met'o ya ngue i ndø'mate p'ua ja ra hnini Troas. ⁶ Nugähe ja dá mäcähe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhmɛ hingui n'youi ra íxi. Dá nɛxähe p'ua Filipos, daní nthegähe p'ua ja ra hnini Troas. Ja dá m'mäcähe p'ua nyoto ma pa p'ua.

Ra Pablo ya 'bup'ua ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'ua, bi mpeti yø 'yɛc'ɛi ngue di nxennba ra thuhmɛ da zi, tengutho ra hya bi zohra

Jesús. Nuna ra Pablo p'ua, bi xännbabi ra hya yø ja'i. Pɛ comma ya ja ngue da ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta gue'mø mi zo made ra xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'ua ja ra cuarto bí ja maya, nup'ua bí ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxpua ja ra ventana n'na ra ts'unt'u ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'ua bi ganna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'unt'u p'ua, rá hyu ra piso p'ua bá tägui. Ya xi du 'mø mambá thats'i. ¹⁰ Bi gahra Pablo p'ua, ngue bá hats'i. Bi 'yɛmbyø ja'i p'ua:

—'Yo sä guí suha, i te na ra ts'unt'u —bi 'yɛna.

¹¹ Mahømbi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhmɛ da ts'i p'ua, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'ua, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'ua. ¹² A nuna ra ts'unt'u xi dägui, bi ts'ixrá ngu na, pɛ ya ja manho. Gä bi hyu yø mmui yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'ua ja ra hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hnini Asón. Ja daní nthegähe p'ua p'ua ngue dá ohe ra barco. ¹⁴ Ma nthegähe ra Pablo p'ua ja ra hnini Asón, ya 'da dá mähme p'ua, dá ohe ra barco daní mpähme p'ua ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Dá pøngähe p'ua rá yo pa p'ua. Daní nthogähe p'ua ja rá nnengui ra häi Quío. Rá hyu pa p'ua, dá søngähe p'ua ja ra häi Samos.

Dani nsäyaha p'u ja ra hnini Trogilio. Ra gu pa p'uya, da songähe p'u ja ra hnini Mileto. ¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zanni ngue da thorp'u ja ra hnini Efeso. Himbj ne di nsäya p'u ja ra häi Asia. Bi xoni bi zon'a Jerusalén, xamhmatho da zudi ngue dani zap'u ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyqui ra Pablo'u yø 'yεc'ei 'bet'o p'u ja ra hnini Efeso.

¹⁷ Nup'u ja ra hnini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'u yø 'yεc'ei 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'ei'a ra hnini Efeso, ngue bá εhe bi nyai. ¹⁸ Nu'mø mi zø'u bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yεmbi:

—Ya gui pahmu te dá n'yogä 'mø rá müdi yø pa ma søcä ua Asia ja ni häih. ¹⁹ Hingra n'yets'i dá n'yogä p'u gui 'buhmu mente ra pa dá ørpä rá 'befi ra Hmu Jesús. Dá ungä ma mmwi conná nguehyø ja'i nu'u hingui nne da 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'u dá sägä ngue nne xtä hyogä yø judío. ²⁰ Nu'mø ma xi'ah'u ra hya, dá xi'ah'u'a te gäma hya ja ngue da 'yøt'ah'u ra nho. Dá xän'nah'u ra hya p'u gadi mpetih, 'nep'u ja ni ngu'u dá xän'nah'u ra hya. ²¹ Ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, dá xicä ngue da 'hyep'u ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'nε da 'yεc'ei na ma Hmu'u Jesucristo. ²² A nuyá, di 'bejpagä ra Espiritu Santo ngue ganj mpagä Jerusalén. Pε hindj padj te ganj nthocä

p'u. ²³ Hønda n'na ra hya di padj, ngue nup'u ja yø hnini xtä thogui, ra Espiritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'migui ngue da joqui, 'nε da ma ma'anigui. ²⁴ Pε hinga gue'a di du ma mmägä'a. Asta di engä ma te squerängue ga jua'a te nná 'yo con n'na ra pähä. Dj nne ga juahna ra 'befi bi färca ma Hmu Jesús. I nne ra Jesús ngue ga xicä yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'yoi rá mate Oja.

²⁵ Nu to gä gui 'buhmu ua ya, ya gä xtä xifi ha di njar'u di zo rá 'yε Oja, dadi seguragä ngue ya hinnj mantho da nurcagui ma hmi yø ja'i. ²⁶ Ra ora ja p'uya, dj nne ga xi'ah'u ngue ya hinnj ma ma xigä te'o da ma ra castigo. ²⁷ Porque nu'a te gäma hya xpä nzän'Oja ngue di nja, ya gä xtä xi'ah'u, hin tema hya di 'bedi. ²⁸ Damj hyoni ha gdi n'yo manho n'na ngu n'na'ah'u ya. Xquet'a damj fähmu yø 'yεc'ei. Guehna ra Espiritu Santo εxah'u ngue gui fähmu ya yø ja'i εc'ei Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús conná maca ji bi mämp'u ja ra pont'i. ²⁹ Dj padj ngue nu'mø dá magä ua, dá ep'u mi'da yø mamhya da ne da 'uεnyø 'yεc'ei. Tengutho yø zate 'mø sa yø de'yo, di njarbu. ³⁰ Guesε ni amigoh'u da bøni ngue di nxänbäte ra fehni, go da garpabi yø 'yεc'ei'u p'uya. ³¹ Damj mfähmu 'yo di hä'ah'u ya n'nan'yo ra hya da xän'nah'u. Gui 'yøth'u tengutho

dá øt'ä mente nhyu jeya, ra pa ra xui dá xän'nahü ra hya, hindá nsäya. Asta ma guidä nná xi'ahü ra hya n'na ngu n'na'ahü.

³² A nuya ma zi cu'ahü, hont'Oja da mä'ahü ya. Damí fähmü xanho na ra hya ngue rá mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi na ngue man'na gdí timhmü ra hya. Oja di japi te'o Gä o rá 'ye. ³³ Hinjonni ja'i dá nepä rá menyü ogue rá ulu. ³⁴ Guí pahmü xanho ngue nu'a te di honi co 'nëhya mi'da dí n'yohe, dá mpehme n'namhma ga tini te dí homhme. ³⁵ Guí njathü p'uya, porque jatho ngue di mpe'a n'na, n'namhma da zä da mäts'i to hin'yü te da hyoni. Damí bëmhmü'a ra hya bi mam'mø mi 'yenna Hmu Jesús: "Man'na xanho ngue di un'a n'na, hindä gue'a ngue da ma mat'unni".

³⁶ Hontho bi juadi bi manna Pablo na ra hya na, bi ndantyøhmü gätho yø ja'i mi n'yohü ngue bi mat'Oja. ³⁷ Asta zoni gätho yø ja'i ha guí nhyümi ra Pablo ngue édi. ³⁸ Porque emmei tü yø mmüi yø ja'i na ra hya xi manna Pablo ngue ya hinni mantho da nurpa rá hmí. Bi mähä p'ü ja ra barco p'uya, ja bi n'yé'p'ü.

21

Ra Pablo i ma Jerusalén.

¹ Nu'mø dambá n'yëtegähe p'ü ha 'bähmä zi cühü, dá ogähe ra barco ngue dá mäcähe njuantho p'ü ja ra

häi Cos. Rá yo pa p'uya, daní nthocähe p'ü ja ra häi Rodas. Ma thocähe p'ü p'uya, daní mpäcähe p'ü ja ra hnini Pátara. ² Nu'p'ü Pátara, ja dá tingähe p'ü man'na ra barco ngue i mpa p'ü ja ra häi Fenicia. Dá ogähe'a p'uya, dá mähme. ³ Nu'mø ma thocähe p'uya, daní nugähe ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngaha i go 'mø ma thocähe na ra häi na, daní nthocähe p'ü ja ra häi Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue daní zohrá 'bëni p'ü ja ra nenthe ngue ra hnini Tiro. Janangue ja daní mpähme p'ü. ⁴ Dá nthegähe p'ü 'bahyø 'yëc'ëi p'uya. Ja dá m'mücähe p'ü nyoto ma pa. Pe ra Espiritu Santo bi 'yutyø 'yëc'ëi'a te ja ngue da thohra Pablo. Janangue hindi japyø 'yëc'ëi ngue xtí ma Jerusalén. ⁵ Pe mi gua'a nyoto ma pa p'uya, siempre dá mähme. Gätho yø 'yëc'ëi conyø xisu 'nëhyø basí 'da dá mähme asta nenihni. Dá ndantyøhmü gähe p'ü ja rá nnengui ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojahe. ⁶ Nu'mø ma n'yëhme p'uya, dá cuthe ra barco. Bi mengyø ngu yø 'yëc'ëi p'uya.

⁷ Dambá nëxähe p'ü Tiro, dá søngähe p'ü ja ra hnini Tolemaida. Ja bi zep'ü'a nná ogähe ra barco p'uya. Ma sømhme p'ü ja ra hnini, dá zenguahe ya ma zi cühü. Ja dá m'mücähe p'ü n'na pa p'uya. ⁸ Mi hyaxp'uya, dá thogui ngue dá mähme p'ü ja ra hnini Cesarea, di n'yohe ra Pablo co 'nëhya mi'da man'yohe.

Dá mächähe p'ua ja rá ngu ra Lipe mađi 'yonna hoga 'da'yo hya p'uya. Guehna n'na nc'ei'ua yoto nja'i xi thanhna m'met'o ngue di mfaxui yø representante ra Cristo. Ja dá n'oxähe p'ua ja rá ngu na p'uya. ⁹ Nuna ra Lipe, mi si goho yø t'ixu ngue him mađi nthati. Nuya yø hmute p'uya, nu'a ra hya di bennbabi Oja da ma, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nmi 'bucähe p'ua njamm pa p'uya, bi zø'a n'na rá pøngahya Oja ni hu ngue ra Agabo, xpi 'ye'a Judea. ¹¹ A nuna p'uya, ni 'yehē da nuje. Bi gajpa rá ngat'i ra Pablo p'uya, bi dutyø gua 'nēhyø 'ye. Bi 'yemp'uya:

—Nguna ra hya mmanna Espiritu Santo ya, nuna ra n'yoha rá mmeti ra ngat'i ja ua ya, di jaua yø judío p'ua Jerusalén ngue da dut'i. 'Nē di ndäpyø ja'i hingyø judío —bi 'yembi.

¹² Nu'mø ma øcähe na ra hya na p'uya, hangu dá xicähe ra Pablo, da gue'u yø mmengu p'ua, xifi ngue hinda ma Jerusalén. ¹³ Bi 'yenna Pablo p'uya:

—¿Teni 'be'a guí øt'e ngue sä guí zomhma? Gadi unngahma ma mmigä. Nugä dí 'bui hønt'a go te ts'ua gä thogui, hinga hønt'a di tharcagui, sinoque xquet'a da zä gä tugä p'ua Jerusalén conná nguehma Hmu Jesús —bi 'yena.

¹⁴ Ya hinda taphe ngue hixti map'ua, da hecähe p'ua p'uya, di emphe:

—A nuyá, di nja'a te rá pähä Oja ya 'mø.

¹⁵ M'mefa p'uya, 'nēcje dá nsähe ngue da mähme p'ua Jerusalén. ¹⁶ Bi hyangähe 'da yø 'yēc'ei ngue yø mmengu Cesarea. Nuya yø 'yēc'ei ya p'uya, n'youi p'ua n'na ra mmengu Chipre ni hu ngue ra Mnasón. Ya mará nyogui 'yēc'ei na. Go bi zixcähe rá ngu na p'uya ngue ja dá nsäyahe p'ua.

Bi mara Pablo di zengua ra Jacobo.

¹⁷ Nu'mø ma søngähe Jerusalén, emmei di johya yø 'yēc'ei ngue dá nnuhe. ¹⁸ Mi hyaxpaya, dá mähme ra Pablo ngue di zenguahe ra Jacobo. Gä mi 'bup'ua yø 'yēc'ei 'bet'o p'ua ha di mpeti yø 'yēc'ei. ¹⁹ Mi juadi bi nzenguaui yø 'yēc'ei na ra Pablo, bi du'mi bi ma te xi 'yøt'e, manyarbua i ma ra hya bi ma ngue xifi hanja ngue xi mäx Oja ra Pablo p'ua ha 'buhyø ja'i hingyø judío. ²⁰ Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'uya, bi 'yēspabi Oja. Bi t'embra Pablo p'uya:

—A nuyá ma zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuañitho yø judío ēc'ei ra Jesús. Pe gätho ya p'uya, hingui nne da hyep'ua yø costumbre n'youi p'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ²¹ I hma ngue t'embi n'nan'yo ra hya guí xännbabi yø judío rá m'mua hman'na nguadi yø häi. T'embi ngue guí xifi ngue hinda 'yørpa masu'ua yø hya bi manda ra Moisés, 'nē hinda 'yøtyø costumbre nná 'yoha. T'embi ngue guí xifi ngue hinda mēpya yø ts'ant'ua

'mø bi m'mmäi. ²² ¿Ha di nja te gā øthü co nuna ra hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi badi ngue ya gā søhø. ²³ Man'na xanho gui 'yøt'a te gā xi'ahe ya. I 'bæcua dí 'bæcæhe goho yø n'yohü ja ngue da 'yøtyø ndanne. ²⁴ Dami sixa nija'u ya, gui nhoqui tengütho da 'yøt'u. Jurpabi yø gasto ngue da 'yaxyø ya. Nu'mø gā 'yøt'a p'uya, gätho yø ja'i da dinyø mmäi ngue himmä juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'në'i guí'ëc'ëi 'në guí hats'i xanho te mmamp'u ja ra ley. ²⁵ Pë nuya yø ja'i hingyø judío ngue ya ëc'ëi ra Jesús, ya xtá orpahe ra sæcua te dá sännähe ya. Ya xtá xihme ngue hñte da ma nts'upí ya yø hya ya. Sinoque høntho ngue hñda za ra ngø 'bøspabi yø dahmu, 'në hñda zi ra ji. 'Në hñda zapra ngø yø zu'ë hingui pønná ji 'mø bi du. 'Në hñdi n'yots'om'mäi.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mí hyaxpüya, bi mē ra Pablo'u goho yø n'yohü ngue 'da di nhojtho. Bi yærbü ja ra nija di mpeti yø judío p'uya para ngue da ma temä pa da ze'a gui nhoqui. Nu'mø bi dätträ pa p'uya, da 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pë nu'mø tobe him maní dät'a nyoto mä pa, nuya yø judío ngue yø mmængü Asia bi nu ngue 'bæp'u ja ra nija ra Pablo. Bi hyurpä ra cüe yø mmäi gätho yø ja'i p'uya. Janangue bi ma mæbent'i ra Pablo. ²⁸ Bi mæhrä hmafi yø judío p'uya, bi 'yëna:

—Ague gyø judíoü, damí fäxçæhe ua. Nuna ra n'yohü 'bæcua ya, guehna xännbabi yø ja'i ndap'u bi zä na ngue hingui nnu manho'a te nná 'bæhmü. I xännbabi yø ja'i ngue hingui nnu manho ra ley, 'në hingui nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'uya, ya xä cütua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra macä nija jaua.

²⁹ Nguna ra hya bi manyø ja'i, porque m'mæt'o ra pa, ya xi hnup'u ja ra hñini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohü hingra judío, ni hü ngue ra Trófimo ra mmængü Efeso. Ra Pablo p'uya bi t'ëmbi ngue ya xi cærpü ja ra nija'a ra n'yohü xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gätho yø ja'i p'u ja ra hñini p'uya. Bá tihi ngue di bentra Pablo. Bá jajmä xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtä hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'u bí 'bæhrä hmu yø soldado p'uya, ngue ya bá yans'yø ja'i gä ra hñini Jerusalén. ³² Janangue bi nya mü'da yø hmu p'uya ngue bi peti gätho yø soldado, da ma da nu temä hya bi nja. Ni tihi bi zømp'u 'bæhyø ja'i. Mí nu yø ja'i ngue mmap'u yø soldado, bi hyep'u'a gui ünna Pablo. ³³ Mí guarbü 'bæhyø ja'i yø soldado p'uya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'në bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yänni te'o na ra Pablo, 'në bi 'yänni te'be'a xi 'yøt'e. ³⁴ Pë nup'u mahyø ja'i

p'uya, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sä da hyaxa njuani tema hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'u bi ja ra cuarte p'uya. 35 Nu'mø mi zømp'u ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gæstho yø soldado na ra Pablo, porque di mä's'yø ja'i ngue nne da guaspi. 36 Bá mafi gætho yø ja'i bá 'bæfa, bi 'yæna:

—Da du ra Pablo —bi 'yæna.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'u ha 'bæhyø ja'i.

37 Nu'mø ni ma da yarbu ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'yæmbrá hmu yø soldado:

—¿Ua da zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'yæmbi.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'yæmbrá Pablo:

—¿Ua guí paði guí nya ra hya ngue ra griego p'uya?

38 ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuañi nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

39 Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yæna:

—Nugä drá judiógä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yorca ra mate guí 'dakra nt'edi ga nzocä yø ja'i —bi 'yæmbi.

40 Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'edi ra Pablo

ngue di nya. Bi m'mäp'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'ye ngue ørpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a guí maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'yæmbi:

22

1 —Agué n'yø'ahæ, nuna ra hya gda nyangä ua guí 'bæhmæ ya, dami 'yøhmæ ha rá nja ra hya ga xi'ahæ.

2 Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofø conna ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hinjondi 'yani. Ra Pablo p'uya bi 'yæmbi:

3 —Nugä drá judiógä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma ma tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ma xännbategä. Bi xännagui'a ra ley mani n'yo ma mboxitahæ. Nugä dá ja ndummæi ngue dá supä rá xudi Oja co gætho ma mmæi, tengutho guí øthu ra pa ja p'uya. 4 Nugä 'mø yø pa xa thogui, xtá sæcä'u yø ja'i mi 'æc'ei ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohæ 'næhyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'næ di nne ga ho 'da. 5 Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'næ'u yø n'yohæ 'bet'o ngue yø judío, da zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra sæcuä dá cats'i ngue xcani dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'yæc'ei, xcambá sigä ua Jerusalén ngue xtí n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'yæc'ei ra Jesús.

6 Pɛ nup'u ja ra 'yu p'uya, commā huxyadi ya ni ma ga sɔn'a Damasco, nthambɛnitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui. 7 Dá táca hāi p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yɛngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue ɛmmɛi guí nnu man'ugui?” bi 'yɛngui. 8 Ya dí ɛmbä p'uya: “¿Te'o'i p'uya grá Hmu?” Hømbá thā p'uya, bi 'yɛngui: “Guecä drá Jesús, drá mmɛngu Nazaret, janjuani ngue guí nnu man'ugui”, bi 'yɛngui. 9 A nu'u mā amigo nmi n'yo'be p'uya, majuaní ngue bi nu ra nyot'i, pɛ bi zu. Pɛ hĩmbi mmɛya mā amigo te 'bɛ'a xicá'a nzoqui. 10 Nugä p'uya, dí ɛmbi: “Ague grá Hmu, ¿te 'bɛ'a ja ngue ga øt'a p'uya?” Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yɛngui: “Damí nangui, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'u ja daní si'i p'u te gä ja ngue guí 'yøt'e”. 11 Bi xädägui'a ra nyot'i dá nthɛ'be. Bi cɔnnagui'u mā n'yo'be, gä dá sɔn'a Damasco.

12 Nup'u Damasco p'uya, mi 'bɛp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohu ngue mi øt'e gätho'a te mmamp'u ja rá ley Oja. 'Nɛ di nnu manhoui gätho yø judío. 13 Bá ɛhɛ bi nugä na ra Ananías. Mi zøp'u dí 'bui, bi 'yɛngui: “Ague mā zi cu'i Saulo, di nzø ni dä ya”, bi 'yɛngui. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi nzø mā dä, dá hɛti ha 'bäi. 14 Bi 'yɛngui: “Nuna Oja mi thanne mā mboxitahu ya, ya mam'mæt'o xpä huan'na'i

ngue guí parpabi rá pähä. Bi ne ngue guí nnurpabi rá hmi'a rá Ts'unt'u Oja nuna gä ra nho øt'e, 'nɛ guí 'yø'a ra hya bi mā. 15 A nuyá, ndap'u bi zä guí ja hmajuani gätho yø ja'i na ra hya dí xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gä nu ya, 'nɛ guí xihyø ja'i temä hya gä 'yøde. 16 Xiya, ¿te guí tøm'ya? Damí nangui, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nɛqui ngue guí ɛc'ɛi ra Hmu Jesús, 'nɛ di pun'na'i ni ts'oqui”, bi 'yɛngui.

Bi manna Pablo temä hya i men'Oja p'u ha 'buhyø ja'i hingyø judío.

17 Dámhá pengä p'uya, ngue dá sø'a Jerusalén. Dá map'u ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bi mpähma nthandi p'uya. 18 Dá nugä ra Jesús ngue ɛngui: “Damí xøni guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hinda t'ørpa masu ra hya guí mma conná guecä”, bi 'yɛngui. 19 A nugä p'uya, dí ɛmbi: “Ague grá Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmi pagä p'u ja yø nija, dambi sigä yø ja'i ɛc'ɛi'ngue di cot'i, 'nɛ dadi uní. 20 Nu'mø mi tho na ni mɛfi ra Teba bi xihyø ja'i ni hya, dí 'bäcä p'u 'mø, xquet'a dá negä ngue bi du na. Nu'mø mi tho na, dá färpagä yø tuh'u to bi hyo”. 21 Pɛ ra Jesús bi 'yɛngui: “Ga 'yohma. Nugä yap'utho ga pɛn'na'i, guí mmap'u rá m'mahyø ja'i hingyø judío”, bi 'yɛngui.

Yø soldado bi bentra Pablo.

22 Bi 'yøxhyø ja'i p'u bá fadi ngue bi nya, asta gue'mø

mī manñā rā hyā ngue ɛnā dā map'ʰ b'əhyø ja'j hīngyø judío. Bī məhrā hmafi yø ja'j p'əya, bi 'yɛnā:

—Dā tho nā rā n'yohə nā. Hīnni 'yup'ʰ ngue 'bəhna —bi 'yɛnā.

23 Mɛnte mafi, mɛnte cacyø tuhu, ɛn'a hāi. 'Nɛ ɛns'maya yø fonthāi ngue rā cuɛ. 24 Bī mānda nā rá hmu yø soldado p'əya ngue bī ma macət'i mbo rā cuarte rā Pablo. 'Nɛ bī mānda ngue bi 'bɛi, bī njapī dā mā hanja ngue səhyø ja'j. 25 Pɛ nu'mø mī dut'i ngue dā mɛi, nūnā rā Pablo bi 'yɛmbra capita 'bäp'ʰ:

—¿Tema nt'ɛdī guí pɛts'i ngue guí nne guí fɛhmə n'na rā n'yohə ngue rā romano, 'nɛ hīngā 'bet'o guí haxhə rā güenda hanja rā hyā? —bi 'yɛmbi.

26 Nu'mø mī 'yø'a rā hya sihrā capita p'əya, bī ma bá xi'a rá hmu nne dī mfete, bi 'yɛmbi:

—Damī n'yomfɛni te guí nne guí 'yøt'e, porque nūnā rā n'yohə guí nne guí fɛi, rā romano nā —bi 'yɛmbi.

27 Nu'a rā hmu p'əya, bi guarbə 'bāhrā Pablo, bi 'yɛmbi:

—¿Ua majuanī ngue grá romano ague n'yø?

Mī dāhrā Pablo p'əya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, majuanī.

28 Nu'a rā hmu p'əya, məhømbi 'yɛmbi:

—Pɛ nugā, xāngu rā mɛnyu xā cuestagā ngue dá cohi ngue drá romano.

Rā Pablo p'əya, bi 'yɛnā:

—Pɛ nugā drá romanogā p'ə dá mīcā.

29 Co nūnā rā hyā nā p'əya, bi zop'ʰ rā Pablo'ʰ mī nne xtī mfete. Dā guehnā rā hmu, xquet'a bi zop'ʰ 'mø mī hyaxa njuani ngue rā romano. Bī nsu p'əya ngue xi dut'i.

Rā Pablo 'bäp'ʰ ha bi 'yøtra junta yø judío.

30 Mī hyaxpəya, nu'a rá hmu yø soldado bī ne xtā hyats'i xānho rā güenda tenī 'bɛ'a guí yapyø judío nā rā Pablo. Bi xojpā yø cadena mā nthat'i p'əya, bī mānda ngue bī ma mapɛti yø hmu yø mmäcja. Bī nja rā dajunta. Bá njəcrā Pablo p'əya, bī ma mā'bä'mi p'ə 'bəhyø ja'j.

23

1 Nūnā rā Pablo bi hyɛtyø ja'j 'bəp'ʰ ja rā junta. Bi 'yɛmbəya:

—Ague n'yø'ahə, j nnu Oja ngue yø pa xpī 'yɛp'ʰ, 'nɛ astā guehya, co n'na rā hoga mməitho nná 'bəi.

2 Nūnā rā hmu mmäcja Ananías, bi 'bɛp'ʰ 'dap'ʰ 'bähmi rā Pablo ngue dā mɛmbā rá ne. 3 Bi 'yɛnna Pablo p'əya:

—Go di ən'i Oja ngue hīngā njuantho guí øtrā ts'ət'abi. ¿Ua hīngni mīp'ʰ ngue guí 'yøtrā ts'ət'abi conforme rā ley? ¿Hanja ngue guí nuixrā ley ngue gadī mānda dā 'bɛgbā mā ne? —bi 'yɛmbi.

4 Nu'ʰ 'bäp'ʰ p'əya, bi 'yɛmbra Pablo:

—Guí thennbəjī rá dā mmäcja Oja 'mø —bi 'yɛmbi.

⁵ M̄i dahra Pablo p'aya, bi 'yεmbi:

—Pε h̄indi pacā n'yø, ngue'mø guehna ra da mmäcja na. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Yo guí nnømman'u'a nnøpa ts'ut'abi yø ja'i”, i εnna hya.

⁶ Bi bahra Pablo p'aya, ngue 'bap'u 'da yø judío p'u ja ra junta ngue εnna nt'εc'εi ni hu ngue ra saduceo. Man'na 'bui yø judío p'aya, ni hu yø nt'εc'εi ngue ra fariseo. Ra Pablo p'aya, bi ts'edi bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague n'yø'ah̄u, nugä drá fariseogä, rá ts'ant'ugä n'na ra fariseo. Nu'a nnä εc'εigä ya ngue bá εp'u ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna ra hya na p'aya, nu'u yø fariseo, conyø saduceo, di njun'mahyase p'aya. Ya yo 'bui bi gohyø ja'i. ⁸ Porque yø saduceo mman'u ngue h̄indi bennate yø ánima, ni xingyø anxε di 'bui, ni xingra ndah̄i. Pε yø fariseo p'aya, gä εc'εi ya yø hya ya. ⁹ Bi mahra hmafi gätho yø ja'i p'aya. Bi nangui 'da yø xänbate ngue ra ley, yø n'yohu yø fariseo. Bi 'yεn'u p'aya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, h̄in tema nts'o dí ø'na. Nu'mø da t'εmbi ngue n'na ra anxε bi zofo, h̄ingūi ho ga cohi ngue mā nsuihu Oja.

¹⁰ Mathoguitho bi nsahyø ja'i p'aya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pets'i da xenyø ja'i ra Pablo. Bi 'bepyø

soldado p'aya ngue bi zicra Pablo p'u ha 'bahyø ja'i, bi zixp̄u ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'aya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, ngue bi 'yεmbi:

—Dam̄i hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbu Jerusalén ngue gá mā hanja mā hyagä, dá ngut'a ra hya gn̄i man'a Roma ya.

I nthoni ha di tho ra Pablo.

¹² M̄i hyaxp̄uya, bi nhεcahya 'da yø judío ngue da hyo ra Pablo. Bi 'yεna:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe gā sihu ya, asta gue'mø dá nuhu bi du ra Pablo. Da zεcju Oja 'mø h̄indi nja'a te dí mmamhmu —di n'yεmbi.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi mā ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Bi map'u 'bahyø hmu yø mmäcja p'aya, 'nεp'u 'bahyø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. Bi 'yεmbuya:

—Nuna ra hya xtá mangähe, h̄inga nsihmεhe asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí εngähe ngue da zεcje Oja 'mø h̄indi nja'a te dí mmamhme. ¹⁵ A nu'ah̄u ya, co 'nε'u yø n'yohu 'bet'o ngue ra junta, dam̄i xihmu rá hmu yø soldado ngue da si ni xud̄i ra Pablo ua guí 'bahu. Guí 'yεmp'u ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni. Nugähe p'aya, ya xca nsähe ngue ga hohe hante da zøcua.

¹⁶ Pε nu'a n'na rá 'be'ue ra Pablo p'aya, bi 'yøde tema hya nts'änni. Bi map'u ja ra cuarte ngue bá xihra Pablo'a

ra hya xi 'yøde. ¹⁷ Nu'mø m̄i xihra Pablo'a te fennbi, bi zohna n'na ra capita p'uya, bi 'yemb̄i:

—Nuna ra ts'ant'u 'bucua, dam̄i sixp̄u 'buhni hmu. Porque jap'u n'na ra hya da xifi.

¹⁸ Nu'a ra capita p'uya, bi zixra ts'ant'u p'u 'buhra hmu yø soldado. Bi 'yemb̄i:

—Nuna ra Pablo ofadi, bi zongagui ngue da sin'na'i ua na ra ts'ant'u 'bucua. Ja te nne da xi'a'i 'na —bi 'yembrá hmu.

¹⁹ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi bennba rá 'ye ra ts'ant'u, bi zica n'nanni, bi 'yemb̄i:

—¿Te guí nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nuna ra ts'ant'u p'uya bi 'yemb̄i:

—A nuyá, nu yø judío, ya xa nhēcahya ya, ngue nu'mø da xudi, da 'yā'i ngue gui sixp̄u ja ra dajunta ra Pablo. Gui 'yenui ngue ja ts'edi man'na ra hya da t'anni 'na. ²¹ Pe nu'i 'yo guí εc'ei, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzanni ngue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Nε i mma ngue ni xingra hmε, ni xingra dehe da zi, asta gue'mø da nu ngue da du ra Pablo. Ena ngue da zu Oja 'mø h̄indi nja'a te xa nzanni 'na. A nuyá, ya xa nsāya, ngue tømtho tema hya guí mmanya.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'u ngue h̄injonda xifi ngue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennbabi ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi zohni yoho yø capita. Bi 'bepi ngue di nsā yo ciento yø soldado ngue yø 'yogua, 'nε hyate ma'det'a yø togue, 'nε yo ciento nja'i yø nhya lansa ngue da zixra Pablo 'mø bi zu'i ḡato nxui, da menhni di ma Cesarea. ²⁴ 'Nε bi manda ngue da thospabi ra nthuts'i ra fani da hyuxra Pablo. Bi manda ngue h̄inte di njapra Pablo, sinoque di ndāpra gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra sacua ra hmu p'uya, ngue bi gaxyø soldado, bi dāpra Félix. I enna sacua:

²⁶ “Nugā drá Claudio Lisias, dadi zengua'i grá hoga gobierno Félix. ²⁷ Di pen'na'i p'u na ra n'yohu 'bucua, bi gotyø judío, ya ja ngue xta hyo. Pe nu'mø ma pacā p'uya ngue ra romano, dá pennbabi yø soldado ngue bá yani. ²⁸ Dá ne ngue xca pad̄i te gui yap̄i. Dá sixā p'u bi 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nuna ra hya bi nequi, guehna ja ua naya. Gui yap̄i ngue'a ra ley ga 'yo judío. Pe h̄imb̄i nequi ra hya ngue te xt̄i hyo, ni xinga gue'a di sā ngue da jot̄i. ³⁰ Pe dá mmeyagā p'uya, ngue nu'u yø judío, ya xi nhēcahya ngue xta hyo. Janangue nuya dí pen'na'i p'u na ra n'yohu na. 'Nε xquet'a dí xicā'u di yap̄i ngue da map'u guí 'b̄ai ngue da xi'i te gá nzui. Hønt'a ra hya'a ya”.

³¹ Nu'u yø soldado p'uya, bi 'yøt'e te bi m'mepi. Bi zixra

Pablo 'mø mī nxuī, bī ma p'uya, i nthop'u ja ra hnīnī Antípatris. ³² Mī zā mī nēcahāi p'uya, bá penc'u yø soldado ngue yø 'yogua, bi zøp'u ja ra cuarte. Go bī mähā ra Pablo'u yø tøgue. ³³ Mī zømpu ja ra hnīnī Cesarea p'uya, bī ndāpra sūcua ra gobierno, 'nē xquet'a bī ndāpra Pablo. ³⁴ Nu'mø mī juadi bī nu ra sūcua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapu ra mmengu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmengu p'u ja ra häi Cilicia. ³⁵ Bi 'yēmbuya:

—Ga øcā'a ra hya guī mmam'mø bi zøcua'u di yap'a'i—bi 'yēmbi.

Nu'u ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bī manda ngue ja da mār'u yø soldado na ra Pablo.

24

Ra Pablo bī manna hya p'u ha 'buhra Félix.

¹ Ya rá cut'a ma pa xi zønna ra Pablo p'u Cesarea 'mø ja mī zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, nī n'youi 'da yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. 'Nē nī n'youi n'na ra pøngahya p'u ja ra ts'ut'abi nī hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'u 'buhra gobierno ngue di yapra Pablo. ² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuna ra Tértulo bī mudi di yapra Pablo, bi 'yēmbra Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammadī'ahē ngue hīn tema hya, dí 'bū manhogāhe. Conná nguehni mfadi gā 'būmanho yø ja'i. ³ Gātho'a te guí øt'e, dí 'būmanhogāhe

ndap'u bi zā. Gā guehna nnā ja mammadī'ahē naya, grá ts'ut'abi Félix. ⁴ Pē hīndī nne ga 'bet'ahē xangu nī tiempo. Dí äcāhe ra mate n'na ts'uquits'u, ngue guī 'yøde te ga xi'ahē. ⁵ Dí tīngāhe n'na ra hya, ngue nuna ra n'yohu 'būcua, i 'yo ndap'u bi zā gā rá nguñi nximhäi ngue di ts'onyo ja'i tengutho n'na ra n'u. Guehna ra 'yøt'i sui p'u ha 'būhyø judío na, porque 'bet'o na ngue'u to ēc'ēi na ra mmengu Nazaret. ⁶ Nu'gāhe dá benthe, dá uphe ngue bī ne xtí ts'onna nīja. Dí nne xca haspahe ra güenda connā ley ngue ma nt'ēc'ēihe p'uya. ⁷ Pē nuna ra Lisias rá hmu yø soldado p'uya, rá ts'edithe bi 'yøt'e ngue bi yurbu di yahe ngue bi zinngahe na ra Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue nu'mø to nne di yapī, da ēcua guī 'būi. Pē nuyá, da zā ngue guī 'yänse ya. Guī paše p'uya ngue majuanī'a te gā nnā yapāhe.

⁹ A nuyá, gātho'u yø judío n'yohu ya, 'da'igu mma ngue ēmbi majuanī'a te xifi. ¹⁰ Ra gobierno p'uya, bi 'yøpra ra senya ra Pablo ngue di nyā. Ra Pablo p'uya bi 'yēnā:

—Co n'na ra pāhātho gā nyangā ua guī 'būi grā ts'ut'abi. Porque dí pacā ngue ya xa mma yø jeya guī nts'ut'abi ua ja ra häi dí 'būhmu. ¹¹ Nu'i da zā guī hyaxā njuani hanja ra hya. Tobe hīngui tho'a n'nē'ma yomma pa xtā magā Jerusalén ngue dí thanne Oja. ¹² Pē hīmbi thīngui ngue

to gadi njun'mahya'be. Ni xinga guep'u ja ra danija xta thingui ngue to gdi orpabi, ni xinga guep'u mi'da yø nija, xta thingui ngue to gdi ya'be. Ni xinga guep'u ja ra hnini p'uya. ¹³ Nuya yø n'yohu 'bucua, nu'a ra hya gui yajpagui, hinda zä ha di japi ngue di ja majuan'a te mma. ¹⁴ Ma ga xi'i hanja ra hya ya. Dadi njuani, hin dadi ncøni ngue di ec'eigä Oja nuna mi ec'ei ma mboxitahe. Da gue'a ra 'da'yo hya embyø ja'i 'bucua ngue ra 'dan'yo nt'ec'ei, gue'a ra hya di tennä'a ya. Pe ga di ec'eigä'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, da gue'u mi'da yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja. ¹⁵ Tengutho yø nt'ec'ei yø judío, di njadä p'uya. Di ec'eigä ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima, gue'u yø hoja'i, gue'u yø ts'oc'ei, ga di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummui ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hin tema hya da dinngagui Oja, ni xinga guehyø ja'i da zä da 'yengui ngue hinga gue'a nná yø.

¹⁷ Mi ma njammijeya ngue n'nanni ra nación dambi 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá dá ma limosna, 'ne dá orpabi ra 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pe nu'a ra ora'a p'uya, nu'u 'da yø judío ngue yø mmengu Asia, bi dingui ngue di 'bap'u ja ra nija ngue nmadj nhoqui conforme ra costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pe hingui ngup'u di

'yohe. 'Ne himbi thingui ngue gadi yahnihe. ¹⁹ Nuya yø n'yohu di mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yajpagui, ngue'mø ja te ga nzøqui. ²⁰ A nu'mø ngue hin'na, nuya yø n'yohu 'bucua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi thinngagui 'mø ma thocä p'u bi 'yøtra dajunta yø judío. ²¹ Hønda n'na zine nts'edi dá mangä p'u ja ra junta mi 'bøhyu, ngue dá ena: "Nu'a nná ec'eigä ya, ngue bá ep'u ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya", dá ena.

²² Nu'a ra Félix, mi zä mi 'yøhna ra hya bi manna Pablo, mambi njarbutho ra hya. Porque ra Félix ya padi xanho hanja'a ra nt'ec'ei i ja ngue ra Cristo. Bi hyuspa ra pa yø ja'i p'uya, bi 'yembi:

—Nu'mø bá øhra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja ga pacä xanho hanja na ra hya gui mmamhma p'uya.

²³ Nuna ra Félix, bi 'bepa n'na ra capita ngue di sigue da ma m'mädi ra Pablo. Pe bi xihra capita ngue ya hinda ma nthut'i, 'ne bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zengua, di njapi ngue di nyau'i nne da mäts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammj pa p'uya, mahømbi zønna Félix, ni n'youi na ra Drusila rá xisu, ra judío na ra xisu. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. Bi japi da ma hanja rá nt'ec'ei i ja ngue ra Jesucristo. ²⁵ Nuna ra Pablo, bi ma hanja'a ra nho ja ngue da n'yo ra ja'i, 'ne bi ma ngue jatho da zamrá

mm̄ai n'na. B̄i mā hanja n̄a r̄a castigo d̄i n̄ja m'm̄efa. N̄un̄a r̄a h̄ya bi 'yøhr̄a Félix, bi z̄u. Bi 'ȳembr̄a Pablo p'̄uya:

—'Be n̄i mahm̄a. Nu'm̄ø bi bongaḡä, mahønga nzon'na'j̄i ḡa nȳaui —bi 'ȳemb̄i.

²⁶ N̄un̄a r̄a Félix i t̄ø'm̄i ngue xt̄a ngut̄ra m̄enyu r̄a Pablo ngue xt̄i thøgue. Jan̄angue x̄angu yø n̄n̄idi bi zonh̄ni ngue b̄i nȳaui. ²⁷ M̄i gua'a nyo j̄eya p'̄uya, bi d̄ä r̄a cargo m̄i p̄eh̄n̄a r̄a Félix ngue r̄a gobierno. Bi ponn̄ab̄i n'na r̄a n'yoh̄a n̄i h̄u ngue r̄a Porcio Festo. N̄un̄a r̄a Félix bi ne ngue d̄a n̄u man̄ho yø judío, jan̄angue bi sigue b̄i ma m'm̄ädit̄ho r̄a Pablo.

25

Ra Pablo b̄i nȳaui r̄a Festo.

¹ N̄un̄a r̄a Festo p'̄uya, b̄i ma di b̄entr̄a cargo ngue d̄i ngobierno. Ja r̄a h̄yu patho xi b̄entr̄a cargo p'̄u Cesarea p'̄uya, ja bá n̄ex̄p̄u ngue i ma Jerusalén. ² M̄i z̄ømp'̄u Jerusalén, nu'̄u yø hm̄u yø mm̄äc̄ja, 'n̄e'̄u yø judío t̄ate ngue t'̄e'c'̄e'j̄i, b̄i map'̄u 'b̄ahr̄a Festo ngue di yap̄ra Pablo.

³ Bi 'ȳäp̄ra m̄ate ngue d̄a p̄enn̄ab̄i r̄a Pablo di 'ȳe'a Jerusalén. Nu'̄u yø judío di yap̄ate p'̄uya, ya xi nh̄e'c̄ah̄ya ngue d̄a h̄yo r̄a Pablo p'̄u ja r̄a 'ȳu. ⁴ M̄i dah̄r̄a Festo p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—Ya m'm̄ädi p'̄u Cesarea n̄a r̄a Pablo. P̄e ya h̄im̄ma ya'atho ḡa penḡä p'̄u Cesarea. ⁵ Nu'̄u yø n'yoh̄a ex̄a h̄a r̄a ts'̄edi ngue di yap̄ra Pablo, guí

xihm̄a ngue ḡa mm̄äc̄he Cesarea ngue'm̄ø ja r̄a ts'oqui r̄a Pablo, d̄a z̄ä guí ȳaph̄a.

⁶ P̄e n̄un̄a r̄a Festo, comm̄a man̄hȳato mā pa, ogue n'net'a mā pa, bá m'm̄e'a Jerusalén. Bá penḡui, bí 'ȳe'a Cesarea p'̄uya. M̄i hyax̄p̄aya, b̄i m̄ip'̄u ja r̄a nth̄uts'j̄i h̄u'm̄ø øtr̄a ts'ut'abi. B̄i manda bá ts'i r̄a Pablo p'̄uya. ⁷ Nu'm̄ø m̄i yut'am̄bo r̄a Pablo, b̄i m̄äs'yø judío xp̄i 'ȳe'a Jerusalén ngue di yap̄i. X̄angu yø h̄ya ja man'̄u gue guí yap̄i, p̄e yø judío h̄inḡui sä di ja majuan̄i'a te m̄ma. ⁸ M̄i dah̄r̄a Pablo p'̄uya ngue d̄i nȳani, bi 'ȳe'na:

—Nuḡä h̄in tem̄a ts'oqui d̄i øt'e. N̄i x̄inga guehr̄a ley d̄a t'̄enḡui h̄ind̄i n̄nu man̄ho, n̄i x̄inga guehr̄a dan̄ija, n̄i x̄inga guehr̄a d̄ast'abi Roma ngue di t̄inn̄ga mā ts'oqui.

⁹ P̄e n̄un̄a r̄a Festo, b̄i ne ngue d̄a n̄u man̄ho yø judío. Jan̄angue bi 'ȳembr̄a Pablo:

—¿Ua guí n̄ne ḡd̄i ma Jerusalén, ja gan̄i hoc̄a p'̄u n̄i asunto?

¹⁰ M̄i dah̄r̄a Pablo p'̄uya, bi 'ȳemb̄i:

—N̄uua 'b̄ahr̄a ts'ut'abi bi 'ȳex̄r̄a d̄ast'abi Roma. Ja i ja ngue d̄a th̄asc̄aḡui ua r̄a güenda. Nu'j̄i guí pad̄i x̄an̄ho ngue h̄in tem̄a nts'o d̄i ørp̄ä yø judío. ¹¹ Nu'm̄ø ngue di ja mā ts'oquiḡä, ogue xt̄i n̄e'qui n'na r̄a h̄ya ngue n̄i 'ȳup'̄u ḡa t̄u, h̄ind̄i s̄u ḡa t̄uḡä. P̄e nu'm̄ø ngue h̄in tem̄a h̄ya d̄i n̄e'qui'a te guí yaj̄p̄ä ya 'b̄ac̄ua, h̄inj̄onda z̄ä di d̄ägui ngue ḡa soḡä yø 'ȳeȳu. Man'na x̄an̄ho

ngue ga thocä p'u 'bahra dast'abi Roma 'mø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohu di nfäxui p'u ja ra ts'ut'abi, bi nhëcahya ngue bi zänni te dä 'yøt'e. Bi 'yëmbra Pablo p'uya:

—Guí ädi guí thop'u 'bahra dast'abi Roma. Pë ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'u 'bahra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammü pa p'uya, bi map'u Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bi zengua ra Festo. ¹⁴ Pë bá m'mäp'u njammü pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yëmbi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohu ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix. ¹⁵ Nu'mø dämbá 'yogä p'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja co 'në'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi map'u dí 'bui. I ädi ngue dä ma mä sentencia na ra n'yohu na. ¹⁶ Pë nügä p'uya dí ëmbi: “Nu ra dast'abi Roma hñdi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue dä tho, mēnte tobe hñdi n'yunnba hñiui rá nsuiui'a mä yapi, para ngue dä fadi ndana gue'a di dunna hya”.

¹⁷ Janangue nu'mø mi zocua'u ya, hñdá 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'u ja ra ts'ut'abi. Dá mandagä bá ts'i'a ra n'yohu p'uya. ¹⁸ Dí engä ngue mi ja rá ts'oqui, pë nu'mø mi zø'u yø yapate p'uya, hñ tema

ts'oqui bi nëqui ngue'u yø hya gui yapi. ¹⁹ Nu'a ra hya gui nyapi, gue'u yø nt'ëc'ëi yø judío'a, 'në'a n'na ra n'yohu bi du ni hu ngue ra Jesús, i mmanna Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nzu'a ya. ²⁰ Nügä p'uya, hñdí padi ha gda japi ga øt'ä ra ts'ut'abi tengü na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtí ma Jerusalén, ja xtabá njap'u ra ts'ut'abi na ra hya na. ²¹ Pë ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue dä thop'u 'bahra Augusto nuna ndast'abi p'u Roma. Dá manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga pëhñi, di map'u 'bahra dast'abi Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yëmbra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te dä manna ra n'yohu na.

Ra Festo bi 'yëmbi:

—'Bex hñixudi gui 'yøde te dä manya 'mø.

²³ Mi hyaxpaya, nuna ra Agripa 'nëhra Berenice bi yarbua ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'u ni 'yo, tengutho 'mø di sännigo. Ni n'yohu yø hmu yø soldado, 'në'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo. ²⁴ Bi 'yënnä Festo p'uya:

—Ague grá dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohu 'daua xtá mpetihua ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hñguü nnu manho na ra n'yohu 'bucua, ngup'u Jerusalén, ngua Cesarea. Hñguü säya yø ja'i xiqui ngue jatho dä tho

na ra n'yohu na. ²⁵ Pe nugä p'uya, dí tingä ngue hin tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo ädi ngue da thop'ü 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ü Roma. A nuyá, dí sänni ngue ga pennbabi ya. ²⁶ Pe nja ngue nuna ra n'yohu dí nne ga pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'u tema hya dí tinnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigä ua ha guí 'buhmu ya. Ma datho go nná sin'na'i ya grá ts'ut'abi Agripa, ngue guí juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatra sacua ga pennba ra dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'ü nná bengä, ena gue hingui pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofädi, 'ne hindä mep'ü ja ra sacua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manna hya ra Pablo p'ü buhra ts'ut'abi Agripa.

¹ Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zä guí mma te guí nne guí mmanya n'yø.

Bi madi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yena:

² —I jaga mpähä ngue da zä ga nyagä ua ha guí 'bui, grá ts'ut'abi Agripa. Dí nne ga nyangä ngue'a te gäma hya guí yajpä yø judío. ³ Dadi johyagä ngue guí padí gätho yø costumbre øtyø judío, 'ne guí padí te guí njunt'i. 'Yorca ra

mäte gui 'yøde xanho na ra hya ga mmangä ya.

Bi manna Pablo te maní n'yo 'mø him maní 'yεc'ei ra Cristo.

⁴ Nu'ü ma mmjudiohe ga padí te xtá m'mücä p'ü Jerusalén. I fadi te xtá m'mücä p'ü ja ra hnini Tarso mente mará ngüegui.

⁵ Nuyü p'uya, i padí xanho harü dá ngüε asta yø pa xpí 'yεp'ü. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'ü dá ngüεgä ngue drá fariseo. 'Nε da gue'e guí padí ngue nu'a rá nt'εc'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'ü ja ra ley ga 'yo ma nt'εc'eihe'a. ⁶ A nuyá, guehna nná n'yost'abigä naya, ngue dí tømä da 'yøt'Oja'a te bi yarpabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima. ⁷ Gätho'ü 'de'ma yo'bui yø judío di mmēni ya, i tømī ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'ü thanne Oja ra pa ra xui. Pe nuna ra hya dí xi'i ngue nthø'mi ya grá ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hingui εc'eihe ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

Mam'met'o mayø nsuiui ra Pablo'ü mi εc'ei ra Cristo.

⁹ Nugä 'mø mam'met'o, dí ena ngue xanho te nmī øt'e, ngue nmī sacä yø ja'i mi εc'ei ra Jesús nuna ra mmēngu Nazaret. ¹⁰ Nguna ra hya xtá øt'a p'ü Jerusalén. Pe gue yø hmu yø mmäcja'ü madi 'dacra nt'edi ngue dí cot'a

fädi yø 'yεc'εi. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nεqui dī nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nni dī dá angä yø ja'i ngue dī nnepe dá hyep'u yø nt'εc'εi. Dä guep'u n'nanni yø nija, ngu'a dambi øt'e. Janjuani gue jo ma xiyu ngue rä cue, ngue di sacä yø ja'i εc'εi rä Jesucristo, asta xtá magä n'nanni yø hnini ngue dī honi hapu ga tini.

Mahombi manna Pablo te bi nup'ua ja ra yu.

¹² Conque gue'a nná 'yogä 'mø mä magä Damasco'a. Gue'u yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue dá magä p'u. ¹³ Pε ague grá ts'at'abi, nup'ua ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yε mahets'i n'na rä nyot'i bi gogbagui co 'nε'u yø n'yohu nmi n'yo'be. Pε man'na xanzaqui rä nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá täcähe häi p'uya. Dä øde ngue nzoqui conma hya ngue rä ebreo nna ya, bi 'yεngui: "Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui saku? Gadī n'unse tengutho n'na rä ndani 'mø embrä hnet'i rä za mä sani", bi 'yεngui. ¹⁵ Nugä p'uya, dī embi: "¿Te'o'i p'uya grá Hmu?" Nu'a rä Hmu p'uya bi 'yεngui: "Go guecä drá Jesús ngue emmei gui saku". ¹⁶ Mahøn'a bi 'yεngui: "Dami nangui, gä 'bäi. Porque guehna dá nthēui nā ngue gui 'yotra 'befi ga xi'i. Conná guecä gui ja hmajuani yø ja'i'a te gä nu ya, dá gue'a te gui nnu m'εfa. ¹⁷ Pε ga nyan'a'i 'mø bi z'u'i yø judío.

'Nε ga pen'na'i p'u 'bahyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi z'u'i, ga nyan'i. ¹⁸ Dī pen'na'i p'u rä m'm'u ya, ngue gui xojpa yø n'yomfēni yø ja'i. Ya hinni mantho dī n'yo mants'o, sinoque dī n'yo manho, n'namhma ngue hinni mantho dá 'yo rá 'yε rä zithu. Sinoque Oja dá zo rá 'yε. Nu'mø bi 'yεc'εigä yø ja'i, dī mpunnba yø ts'oqui, 'nε di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yε Oja".

Bi 'yεc'εi rä Pablo'a rä hya bi sip'ua ha bi nu rä nyot'i.

¹⁹ Nuna rä hya bí 'yε mahets'i, grá ts'at'abi Agripa, hindä festhogä nā. ²⁰ Sinoque rä müdi dá xicä rä hya yø mmengu Damasco. M'εfa p'uya, dá magä p'u Jerusalén, 'nε dá n'yogä gätho yø häi Judea ngue dá manna hya. 'Nε'u hingyø judío dá xicä rä hya. Dä xihyø ja'i ngue dá hyep'u rä nts'o ga 'yo, di 'bätyø mmi dá 'yεc'εi Oja. Dä 'yotra nho para ngue dī nεqui ngue ya bi 'bätyø mmi. ²¹ Conná guehna rä hya naya, bi bennga yø judío p'u ja ra danija ngue nne xtā hyogui. ²² Pε fäxätho Oja, hindi hecä rä hya asta guehya. Dī xicä rä hya gätho yø ja'i, dī ngüe, dī nnoho. Hinte man'na mä hya dī xifi, hindä hont'u yø hya bi manna Moisés, gätho mi'da yø pøngahya Oja, gä bi mä te ja ngue dī nja m'εfa. ²³ Bi mä ngue rä Cristo i ja ngue dá zä rä n'u, 'nε dá dü. M'εfa p'uya, gue'a rá müdi di bennate p'u dá nt'ägui'a.

Janangue nu'u yø judío 'nɛ'u hĩngyø judío da badĩ ngue majuanĩ di bɛnnate yø ánima.

Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo na ra Agripa.

²⁴ Nuna ra hya i nyanna Pablo p'u bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yɛmbi:

—Hantho guí loco ya Pablo. Hantho ngue hĩnguí sãya gadi xadi asta guí cohi gui loco ya —bi 'yɛmbi.

²⁵ Mĩ dahra Pablo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Hĩndĩ locogã grã ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuanĩ na. ²⁶ Bɛcua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padĩ xanho ya yø hya dí mmangã na. Janangue di ha ra ts'edi dí mmangã ra hya ua hapu 'bui. Porque dadi seguragã ngue 'nɛhna padĩ xanho ya yø hya dí mmangã na. Nuna ra hya dí mmangã ya, hĩnga nt'aguitho bi nja na.

²⁷ Ague grã ts'ut'abi Agripa, ɷuanguĩ guí ɛc'ɛi'u yø hya bi manyø pøngahya Oja? Nugã dí padĩ ngue guí ɛc'ɛi.

²⁸ Mĩ dahra Agripa p'uya, bi 'yɛmbrã Pablo:

—Hantho guí ɛna zits'utho dí honĩ ngue ga ɛc'ɛigã ra Jesús guí mmanya.

²⁹ Ra Pablo p'uya bi 'yɛmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honĩ, gue'mø gue hĩn'na, pɛ da ne Oja ngue hĩnga høn'atho'i guí 'yɛc'ɛi, sinoque dí nne ngue 'nɛhya 'bɛcua øde te dí mma, gã da 'yɛc'ɛi ra hya tengutho nnã ɛc'ɛigã. Pɛ hĩndĩ

nne ngue nu'mø bi 'yɛc'ɛi yø ja'i ra Jesús, da ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocã —bi 'yɛnna Pablo.

³⁰ Mĩ manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nɛhra Festo conna Berenice. Gãtho mĩ'da yø ja'i mĩ hup'u bi nanguĩ. ³¹ Bi ma n'nanni p'uya, di n'yãnni ha di nja na ra hya mmanna Pablo. Di n'yɛmbuya:

—Nuna ra n'yohu na, hĩn tema ts'oqui xa 'yøt'e ngue da t'ɛmbi da tho, ni xĩnga gue'a ngue di sã di n'ofadi.

³² Mĩ dahra Agripa p'uya, bi 'yɛmbrã Festo:

—I sã da ma mathøgue na ra n'yohu na, ngue'mø hĩndĩ ädi da thop'u 'buhra dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra häi Italia.

¹ Mĩ zã bi ts'ãnni ngue da 'benngãhe p'uya, gdã mähme p'u ja ra häi Italia. Nuna ra Pablo, da guehmĩ'da yø ofadi, bi ndãpa n'na ra capita ni hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yohu'u yø federal ni hu ngue ra Augusto. ² Dã ohe ra barco bi nɛxpɛ ja ra hnĩni Adramitio, i mpa p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Asia. 'Da dã määhe ra Aristarco nuna ra mmɛngu Tesalónica ja ra häi Macedonia. ³ Mĩ hyaxpɛya, dã søngãhe p'u ja ra hnĩni Sidón. Nuna ra Julio, ɛmmeĩ di n'yørpauĩ masu ra Pablo na. Janangue bi unna nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'u

ja ra hnini bi zoni. Nu'u yø amigo ra Pablo bi 'yørpabi masu, bi mäts'i. ⁴ Ma pøngähe p'u ja ra hnini Sidón, daní nthocähe p'u ja ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pe ngaha i go 'mø ma thocähe p'u ha ja na. ⁵ Dá 'dangähe ra jathe, daní mpäcähe p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Cilicia 'nghra häi Panfilia. Dá søngähe p'u ja ra hnini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'u ja ra häi Licia'a.

⁶ Nuna ra capita p'uya, ja bi dimp'u n'na ra barco bí nexpu ja ra hnini Alejandría, maní map'u ja ra häi Italia. Ja dá ogähe p'u ra barco p'uya ngue dá thohme p'u nnä mähme. ⁷ Bi ma njammí pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn hennitho ha dá thocähe p'u ja ra jathe handra hnini Gnido. Pe comma tobe di coscahe ra ndahi p'uya, daní nthocähe p'u handra häi Salmón. Dá nthets'ähe ra häi ja made ra jathe ni hu ngue ra Creta p'uya. ⁸ Xandøn hennitho ha dá thogähe p'u ja rá nnengui'a ra häi'a. Sär'mø ma søngähe p'u ja n'na ra xequi säya yø barco ni hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguerpätho ja ra hnini Lasea.

⁹ Pe ya xangu yø pa xi m'me p'uya. Ya nts'utho ngue to di n'yop'u ja ra jathe, porque ya tihí bá cuatyø pa ngue ra se'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'u to di 'yonna barco, ¹⁰ bi 'yembí:

—Agué n'yø'ah, ena gue nts'utho ga thohmu ya.

Porque di m'mehra barco 'ne di m'mehyø 'beni, asta 'necju ga tuh —bi 'yembí.

¹¹ Pe himbi 'yørpätho masu ra capita'a te mmanä Pablo, sinoque go bi 'yec'githo te mman'a to di 'yonna barco, 'ne'a ra mmädi ngue ra barco. ¹² Di n'yembí ngue nu'a rá ts'äya ra barco jap'u bi uits'i, hingui ho ngue ja da thop'u ra se'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Di n'yembí ngue xamhmatho da zä da zømp'u ja ra hnini Fenice ngue ja xta thop'u ra se'ye. Gue'a n'na rá ts'äya yø barco jap'u ja ra häi Creta'a. Iet'inde ra dehe ra häi, ni nja ra häi norte 'ne ni nja ra häi sur.

Bi nangra ndate ndahi p'u ja ra jathe.

¹³ Bi müdi bi n'yo ra huinna ndahi ni 'yë'a sur. Bi 'yemp'uya ngue da zä da thogui. Dá thocähe p'uya, dá tēnhne ra nnenga jathe ngue ra häi Creta. ¹⁴ Himma ya'atho p'uya, bi nthēui n'na ra ndønthi ra barco. Gui hutyø ja'i na ra ndahi ngue ra Noreste. ¹⁵ Bi gatra barco ra ndahi p'uya, ya hingui hät'i da hyegui. Dá thøjpähe ra 'yu ngue bi nønbnäya. ¹⁶ Daní nthogähe p'u ja rá xutha n'na ra zit'u häi ja made ra jathe, ni hu ngue ra Claudia. Ya hints'ε hmisu 'yo ra ndahi'a ra xequi'a. Dá ne dá cut'ähe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gut'i, pe xanhennitho i yut'ambo. ¹⁷ Nu'mø ma cut'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø nthahi

ra dābarco p'aya ngue ts'upī dī nxahyø xithε. I su ngue xtānī mpa p'ua ja yø 'bomūdehe nī hū ngue ra Sirte. Janāngue bi gajpabī ra ulu nu'a enna ndahī p'aya. Bi japi ngue bi nōnhna ndahī ra barco. ¹⁸ Mī hyaxpaya, tobe nts'edi 'yodra ndahī. Bi thørbu ja ra jathe yø 'benī ra barco p'aya. ¹⁹ Rá hyu pa p'aya, dá høt'ähe p'ua ja ra jathe yø cosa mī ja mbo ra barco. ²⁰ Bi ma njammī pa ngue hindá nuhe ra hyadi, nī xingyø sø xcá nuhe ngue ra xui. Høndra ndate ndahī fεxcähe. Ya dí εna ngue hīxcä ponje.

²¹ Bi ma njammī pa ngue hindá nsihmehe. Bi m'mä inde ra Pablo p'aya, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ague n'yø'ahu, nu'mø xqui 'yørpahu masu'a ra hya dá mangä ngue hin xcabá pømhmu p'ua Creta, hīxxtī nts'onna barco ja ua 'mø, 'nε hīxxtī m'mehyø 'benī 'mø. ²² Pε nuyá, 'yo tu nī mmaihū ya. Hīnjonda du, hīnda høndra barco dī m'mēdi. ²³ Porque dí ogä rá 'yε Oja, 'nε dí ørpa rá 'bēfi. Xtá nugä n'na ra anxε 'mø manxui ngue rá m'mēnhnī Oja. ²⁴ Xä 'yεngä ra anxε: “Yo guí su ague Pablo. Jatho gui sømp'ua 'buhra dast'abi Roma. Conná ngue'e da yan'Oja ya yø ja'i guí n'youi ua ja ra barco ngue hīnda du”, xa 'yεngui. ²⁵ Janāngue nuya n'yø'ahu, 'yo di tu nī mmaihū ya, porque nugä dadi seguragä ngue nu'a ra hya xa xicä rá

anxε Oja, dī nja'a. ²⁶ Pε nuyá, jatho ngue ga thēhu n'na ra häi ja made ra jathe ya.

²⁷ Mī dāhra nde'a rá 'de'ma goho ma pa p'aya, dá thocähe p'ua ja ra jathe nī hū ngue ra Adria. Nī 'yεnje ua, nī 'yεnje nu ra ndahī. Nu'mø mī zo made ra xui p'aya, nu'ua di 'yonna barco bi mmεya ngue ya nī ma dī nthεui ra häi. ²⁸ Bi 'yεnī hangū ganhε ra dehe p'aya, 'däte ma'de'ma 'dato metro bi zudi. Dá n'yogähe mīts'ua p'aya, mahømbi 'yεnī hangū ganhε ra dehe. Ya mamī 'däte mayoto metrotho bi zudi. ²⁹ Dí suhe p'aya, ngue dī nthεui ra barco yø do ja mbo ra jathe. Bi 'yεmmī goho yø xone t'εgui p'ua ja rá xutha ra barco p'aya ngue bi zammī. Dí xønhne ngue da hyats'i. ³⁰ Nu'ua madi 'yonna barco p'aya, bi zännī ngue xtá 'dagui. Bi ca'mra t'ubarco p'ua ja rá ya ra dābarco. I hätyø ja'i, εmbi ngue da 'yεmmī mī'da yø xone t'εgui p'ua ja rá ya ra barco ngue da zammī xanho. ³¹ Pε ra Pablo bi 'yεmbrā capita co 'nε'ua yø soldado:

—Nu'mø ngue hīndī m'mæcua ja ra barco yu yø n'yohū di 'yonna barco, hīngui ponje 'mø —bi 'yεmbi.

³² Nu'ua yø soldado p'aya, bi hyεjpa yø nthahī manī nzuhra t'ubarco, bi hyørbu ja ra jathe. ³³ Mī necähäi p'aya, bi xihyø ja'i ra Pablo ngue gä dī nsihmε. Bi 'yεmbi:

—Ya rá 'de'ma goho ma pa ya ngue hīnjongui sīhmε, 'nε hīnjongui aha. ³⁴ Dí äcä ra

māte ya ngue guī nsihmēh, n'namh̄mā guī hyāh̄ ra ts'edi. Ya h̄injonda du ya, n̄i x̄inga n'na n̄i xtāh̄ di m'mēdi.

³⁵ M̄i mān̄a Pablo n̄a ra hyā n̄a p'uya, b̄i macrā 'yē ngue bi hyācra hm̄ε. Yø hm̄i yø dā yø ja'ī p'ū bi ja māmmādi Oja. Bi x̄ejp̄aya ngue b̄i mādi b̄i nsihm̄ε. ³⁶ M'mēfa p'uya, gā bi hyū yø mm̄ai yø ja'ī. Jan̄angue b̄i nsihm̄ε. ³⁷ Nū'a gāngu'ū m̄i op'ū ja rā barco p'uya, m̄i juadi commā yo ciento 'nē hyāte mā'dē'mā 'dato mā'yoh̄. ³⁸ M̄i juate rā ts'ihm̄ε yø ja'ī p'uya, bi hyøtra trigo p'ū ja rā jathe, i nnepe ngue h̄indi hyū rā barco.

Ya bi thunt'a mbonthe rā barco.

³⁹ Nū'mø m̄i hyats'i x̄anho p'uya, nū'ū mādi 'yonnā barco h̄ingui pad̄i temā h̄ai hand̄i. M̄i hyandā n'na rā 'yēthe ngue gā rā 'bomūdehe p'uya. Bi zānni ngue ja xtī carp̄ū rā barco. ⁴⁰ Bi hyējp̄abi yø nthāh̄i māmbi the yø xone t'εgui p'uya, bi zop'ū ja rā jathe'ū. Bi 'yannbā rā palanca gā 'yo rā barco p'uya. Bi gāsp̄abi rā ulu p'ū ja rā za 'bāp'ū ja rā yā rā barco, i nnepe ngue dā nōnhnā ndāh̄i. Rā barco p'uya, bi guarbū ja rā nenthe. ⁴¹ I mpa p'ū di nthē yø ts'edi yø dehe p'uya. B̄i nd̄ap'ū ja yø 'bomūdehe rā barco, ya h̄ingui sā di 'yan̄i. Bi 'uah̄rā x̄atha rā barco p'uya ngue εmm̄ēi tōnh̄yø f̄anthe. ⁴² Yø soldado p'uya b̄i ne xta

hyo yø ofādi, porque sup̄i xtī nxaha ngue dā 'dagui. ⁴³ P̄ε nūnā rā capita b̄i nepe ngue dā bongrā Pablo, h̄imb̄i japyø soldado xtā hyo yø ofādi. Sinoque bi 'bēpyø ja'ī ngue nū'ū pāhrā nxaha, di nh̄yørbū ja rā dehe, dā zōn'a nenthe. ⁴⁴ Nū'ū h̄ingui pāhrā nxaha p'uya, dā gūxyø xēcā xithe jap'ū ja rā barco ngue di 'yoxmā xōts'e rā dehe, ogue te mān'na mācosa jap'ū ja rā barco, dā hyats'ī ngue di nxaha, dā zōn'a nenthe. Gue'a b̄i nja'a p'uya, ya h̄injombi du.

28

Rā Pablo ya 'bup'ū ja rā t'uh̄ai ja mbo rā jathe n̄i hū ngue rā Malta.

¹ Nū'mø gā mā sōngāhe nenthe p'uya, dā mm̄εyahe ngue nū'a rā h̄ai dā nthēhe n̄i hū ngue rā Malta. ² M̄i sē'ū yø pa'ū, ngue marā 'yē. P̄ε nū'ū yø mm̄εngu p'ū ja rā h̄ai dā sōmh̄e bi 'yōrcāhe māsy, bi 'yū'a n'na rā sibi ngue di nhatyø ja'ī. Bi xicje p'uya ngue gā cuat'i gā nthathe. ³ Bi ma rā Pablo ngue b̄i honnā 'yonza. M̄i 'yats'a sibi rā za māmbā gū p'uya. Bā hsā'a n'na rā c'εyā ngue sū rā pa. Bi zaprā 'yē. ⁴ Nū'mø m̄i nū yø mm̄εngu p'ū ngue di nts'ūnnā c'εyā p'ū ja rā 'yē rā Pablo, di n'yēmb̄i n'na ngu n'na:

—Nūnā rā n'yoh̄ū 'b̄ucua, rá n̄εgui rā hyote nā. Ya xp̄á mbongb̄ū ja rā jathe ya, p̄ε di castiga Oja ngue nnepe dā du.

⁵ Bi huacrā c'eyā p'ua ja ra sibi nā rā Pablo p'uya. Pē hinte bi ja rā 'yē. ⁶ Gātho yō jā'i p'uya, tō'mi ngue xta nnenna 'yē rā Pablo, ogue n'na ts'ūquits'ūtho xta ndāgui ngue dā dū. Tō'mi, tō'myō jā'i ngue te dā ja rā Pablo. Pē bi nū p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bātyō n'yomfēni yō jā'i p'uya, bi 'yēmbi ngue n'na rā dahmū nā rā Pablo.

⁷ Nūp'ua dā n'uspigāhe p'uya, ja orbūtho yō hāi n'na ra n'yohū ni hū ngue rā Publio. Gue'a dī mānda p'ua ja rā t'uhāi dā sōngāhe'a. Nhyū pa bi ja mmansūje, bi 'dacje rā ts'āya. ⁸ Nū'a rā papā rā Publio p'uya, mī oxpū ja rā t'ots'i ngue mādi hyēnni. Mī hēmbra pa, 'nē rā 'bicji. Bi ma rā Pablo ngue bā nū p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyō 'yē p'ua ja rā do'yo rā dārquēhi. Bi zā p'uya. ⁹ Mī 'yōhyō jā'i'a te bi nja p'uya, nū'ua yō dārquēhi ngue yō mmēngu p'ua, bā ēhē ngue bi hmarpabi Oja, 'nē bi zā ha hēmbi. ¹⁰ Nūya yō jā'i ya, bi nū manhoje. M'mēfa p'uya, nū'mō mā ohe rā barco ngue dā mähme, bi 'dacje te ga homhme p'ua ja rā 'yū.

Bi zōn'a Roma rā Pablo.

¹¹ Mī gua'a nhyushnā dā m'mähme p'ua ja rā t'uhāi ja mbo rā jathe, mī jap'ua n'na rā barco mī tō'mi ngue dā thohra sē'yē, gue'a dā ohe'a p'uya. Bi nēxpū ja rā hnini Alejandría nā rā barco. Nū'a nnōpā senya rā barco p'uya, gue'a n'na rā cuate dahmū ni hū ngue rā Cástor,

man'na p'uya ni hū ngue rā Pólux. ¹² Dā sōngāhe p'ua ja rā hnini Siracusa p'uya. Ja dā m'mähme p'ua nhyū pa. ¹³ Mā mähme p'uya, dā tēnthohe rā nnēngā jathe, dā sōmhme p'ua ja rā hnini Regio. Mī hyaxpūya, bi n'yo rā ndāhi ni 'yē'a sur. Rā yo pa p'uya, dā sōngāhe p'ua ja rā hnini Puteoli. ¹⁴ Ja dā tinnāgāhe p'ua yō 'yēc'ēi p'uya. Bi xicje ngue dā m'mähme p'ua nyoto mā pa. M'mēfa p'uya, dā mähme Roma. ¹⁵ Nū'ua yō 'yēc'ēi bī 'būp'ua Roma, mī zā mī 'yōde ngue darā mpācāhe p'ua, bā ē'ua p'uya ngue dā c'athe p'ua ja rā hnini Tres Tabernas. Mī'da p'uya bi thogui ngue bā thācje p'ua ja rā hnini Foro de Apio. Nū'mō mā nthēgāhe'ua bā thācje p'uya, bi ja māmādī Oja rā Pablo, 'nē bi hyā rā ts'ēdi ngue bi nū yō mmī'yēc'ēiui. ¹⁶ Nū'mō mā sōngāhe Roma p'uya, nūnā rā capita nmī n'yogāhe, bi dāpyō ofādi nā rā mmīmhmūui. Pē rā Pablo bi njapi ngue bi m'mū'a n'nanni, hōnda n'na rā soldado bi mādi.

Rā Pablo bi mābrā hyā Oja p'ua Roma.

¹⁷ Rā hyū patho xta sōngāhe Roma p'uya, bi zōhnā Pablo ya yō n'yohū dī mānda p'ua ja yō nija dī mpēti yō judío, ngue bi nyāui. Bi 'yēmbi:

—Ague n'yō'ahū, hin tema nts'o dā ōt'ā ngue'a te ga nzācā yō judío. Ni xinga gue'ua yō costumbre mā mboxitahū di thinnagāui n'na rā hyā ngue gdi nnōmman'ua.

Pε maḡague'a, bi jocä p'ü Jerusalén, bi ma ma dägä p'ü 'bähyø mmεngu Roma. ¹⁸ Pε comma ngue hin tema hya bi dinngaguī ya bi 'yørca ra nt'änni, janangue bi ne xti thøgaguī. Porque hin tema hya bi nequi ngue da t'εmbi ni 'yup'ü ga tü. ¹⁹ Pε himbi ne yø judío ngue xti thøgaguī. Dä guecä p'üya, dá ädi ngue da thocä ua Roma 'bähra däst'abi, ngue da 'yørcaguī ra ts'üt'abi, maḡague'a hingui ja te rángue'a gui yajpä yø judío. ²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahü naya, ngue ga nyahü. Porque jatho ngue ga mmangä hanja na ra hya tø'myø judío ngue di nja. Nunä ra hya naya, guehna ga nthut'igä conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'üya, bi 'yεmbi:

—Hin tema sαcua di søcua ngue di 'yε'a Judea ngue nmayapi'i. Ni xinga gue'ü ma mmijudíoü di søcua dädi yap'a'i, oque di nnømman'ü. ²² Nu'a ra hya gui mbεni gui mmanya, di nne ga øcähe hague rá nja'a. Porque di pacähe ngue ndap'ü bi zä hnømman'ü na ra 'da'yo nt'εc'ei na —bi 'yεmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi tema pa di mpeti p'üya. Pε xandøngu yø ja'i bi mpeti p'ü säya ra Pablo 'mø mi zønna pa. Bi da'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, asta gue'mø mi dähra nde. I xihyø ja'i ha di njarp'ü di zo rá 'yε Oja. I nnepyø judío ngue nu'mø bi dinyø mmäi'a te mmanä ley bi

'yotra Moisés, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yεc'ei ra Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manä Pablo. Mi'da p'üya, hingui εc'ei te xifi. ²⁵ Pε comma ngue hinga 'da'igu mmamp'üya, bi müdi bi bønyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'üya bi 'yεmbi:

—Majuani na ra hya bi manä Espiritu Santo 'mø mi bεnnba ra hya bi manä pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitahü, bi 'yεmbi: ²⁶ “Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yεmbi: Dä 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pε hinda dinyø mmäi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmäi yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfεni. Eñtho xa ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. Eñtho xa ts'antyø dä ngue hingui nne da hyεt'a te ja ngue da hyεti. Porque hingui nne da dinyø mmäi hanja ra hya, 'nε hingui nne di 'bätyø mmäi ngue da 'yεc'eigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, εn'Oja. ²⁸ A nuyá, dami pahma ya ngue nunä ra hya bá pεn'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bεnnba rá m'mahyø ja'i hinyø judío naya. Nu'ü p'üya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manä Pablo na p'üya, bi ma yø judío, pε di nju'mahyase p'ü ni ma. ³⁰ Nunä ra Pablo, nyo jeya bi m'marp'ü ja ra ngu bi hmihj. Pε gä di unna ts'äya'ü yø ja'i bádi zengua p'ü 'bui. ³¹ Bi hya

ra ts'edi xihyø ja'i ha di njap'u
di zo rá 'ye Oja. Bi xännba
yø ja'i ha exa nja na ra hya
ngue ra Hmu Jesucristo. Pe
hijnondi hejpi.

Romanos Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Roma.

¹ Nügä drá Pablo, rá mɛfigä ra Jesucristo. Nuna Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi huanngagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya.

² Ya mandønjam'mø tho bi 'yorpɛ ja ra Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yɛhra pa di nja ya yø hya n'youi na ra hoga 'da'yo hya. ³ Nuna ra hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na ma Hmuɥɥ Jesucristo rá Ts'unt'u Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nɛ quehna rá mbom'meto ra dast'abi David. ⁴ Pɛ nu'a rá maca te ra Jesucristo, di nɛqui xanho ngue hingra ja'itho, porque bi bennate 'mø mi du. Janangue nts'editho di nɛqui ngue rá Ts'unt'u Oja.

⁵ Ra Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacrä 'bɛfi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'u bi zä yø häi, ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nɛ da 'yɛc'ɛi. Da 'yøtyø ja'i'a ra hya ga xifi. Co nuna ra hya na, yø ja'i da 'yɛspabi ra Jesucristo. ⁶ A nuya yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yɛc'ɛi ra Jesucristo, xquet'a nzon'naɥ Oja ngue gui 'yɛc'ɛiɥ ra Jesucristo ya.

⁷ Dadi zengua'ahɥ, ague gyø mmɛnguhɥ Roma. Bi ma'ahɥ

Oja, gue'a i zon'naɥ'a ngue gui sohɥ rá 'yɛ. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáɥ co 'nɛhna ma Hmuɥɥ Jesucristo di jap'ahɥ 'nɛ da hyut'a ni mmahɥ.

-----

⁸ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛi ra Jesucristo, ya da zä ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mamma di Oja connä ngue'ahɥ. Porque dadi johya ngue nuna ni nt'ɛc'ɛiɥ i ja, ya i hma ndap'u bi zä. ⁹ A nugä, dí hahma mmäi ngue dí ørpabi rá 'bɛfi Oja. Dí mmangä ra hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'u Oja. Pɛ pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahɥ p'u dí mmat'Oja. ¹⁰ Nügä, ɛmmɛi dí äpra mate Oja xamhmatho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zä ga mmagä p'u gui 'bɛhmɥ. ¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'u ga ma nu'ahɥ. Gue'a di zä ga o'ahɥnyu xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahɥ ra ts'edi. ¹² Dí nnegä ngue nuna ma nt'ɛc'ɛiɥ i ja, man'na ga nhyathɥ ra ts'edi n'na ngu n'najɥ.

¹³ Ague ma zi cu'ahɥ, dí nne gui pahmɥ ngue ya xangu yø nnidi xtá sänni ga ma nu'ahɥ. Pɛ asta guehya hingui sä ga mmap'u. Nu'a nna ne ga mmagä p'u, dí nne ga japä mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi ra Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bɛi ndap'u bi zä. ¹⁴ A nugä 'yo ma güenda ngue ga xihra hoga

'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basu_hcuä, ga xihra hya'ü hingyø basu_hcuä. ¹⁵ Janangue nugä, nu'ü ni mmengu_h'ü bup'ü ja ra hnini Roma, janjuani ngue di nne ga xicä ra hoga 'da'yo hya'ü.

-----
¹⁶ Nugä händi pes'ma sä ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. Porque nuna ra hya na, n'youi rä ts'edi Oja para ngue di nyani gätho yø ja'i da 'yec'ei ra hya. Hinga høndyø judío di nyanyø te, sinoque xquet'a 'n'e'ü hingyø judío di nyanyø te 'mø da 'yec'ei ra hya. ¹⁷ Nuna ra hoga 'da'yo hya na, ja timp'ü ma mmaih'ü ngue Oja di hojpa rä ts'oqui ra ja'i, hontho da 'yec'ei ra Jesucristo n'na. Nguna ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu to da 'yec'ei Oja, gue'a ra ja'i di hojpabi rä ts'oqui'a 'ne di unna 'da'yo te ra ja'i".

-----
¹⁸ Ya di nnu_h ngue nuna Oja bi 'b_h mahets'i, ra ndussutho ra castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'ei. Porque nuya yø ja'i ya, nuna te ra nts'o øt'e, händi japi da fahna ra hya majuaní. ¹⁹ I jahma ha rä nja nguelp'ü di fadi ngue 'b_h Oja. Porque nuna Oja i udi hanja ngue 'b_hi. ²⁰ A nuyá, nuna Oja na, hnjongui nnu na, pe nu te bi hoqui, ga di nnu_h. Ja di nequi p'ü ngue 'b_h Oja. Mi zä mi nja ra ximhai, ya bi nequi ngue 'b_h Oja, 'ne ja rä ts'edi para zantho. Ya

hingui säp'ü da 'yenyø ja'i ngue hingui padi ngue 'b_h Oja. ²¹ Madague'a pahyø ja'i ngue 'b_h Oja, pe hingui espi ngue da 'yembi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mammadi. Nu'a te gama hya ngue yø hyase yø ja'i, ga hinte di muui. Gue'a corpabi yø n'yomfeni'a. ²² Yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pe nu te øt'e, gue'a gui nequi ngue hinte padi. ²³ Porque yø ja'i hingui espabi na Oja magues hijnam'mø da du. Guego espabi'ü yø dahmu ja yø hmi tengutho ra ja'i nuna da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int's'ü, bi hocyø dahmu ngue yø c'eya, bi hocyø dahmu ngue yø zu'ei ja goho yø gua, embi ngue gue'ü Oja'ü.

²⁴ Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bi hyep'ü, bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmui. A nu yø ja'i p'üya, ra 'be'isätho te di n'yørpe n'na ngu n'na. ²⁵ Guehya yø ja'i hmbi ne da 'yec'ei na ra hya majuaní para ngue da badi hanja Oja. Sinoque nu'a ra fehni, gue'a ec'ei'a. Pe yø ja'i hingui thanne Oja, nuna bi hoqui te gama cosa i ja. Sinoque gue'ü yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'Ne gue'ü nnu mansu'ü. Conque nuna majuaní ngue Oja p'üya, hont'a ni 'yup'ü ngue da ma thanne para zantho'a. Da ngut'atho.

²⁶ Janangue nuna Oja, di unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'be'isä ga 'yo. Nu yø xisu hingui nne di

nthati ngue di m'mahyø ndø, sinoque yø mmixisuii di n'uni ngue di 'bespabi yø sä. ²⁷ Xquet'a njarbatho yø n'yohu p'aya, hinguï nne ngue di nthati ngue di m'mahyø xisu. Sinoque di n'uni ngue yø mmîn'yohui di 'berpabi yø sä. Pε nu'a ra nts'o ga 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gä ra m'medi ga 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hinguï nne da badî hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyep'u, bi unna 'yu yø ja'i da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi ngue hinni 'yup'u da 'yøt'e. ²⁹ Ya xa bennba yø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc'ei, man'na ni netho ngue di xandi te pets'i, yø zeya, yø hyote, yø nequisui, yø hyäte, yø mambethani. ³⁰ En'a häi yø mmic'eiui p'u ha ya. 'Nε nnu man'u Oja, hînjongui su, yø dennate, di 'yets'i ha ya, honi ha di zä da 'yøtra nts'o. Hinguï εc'ei rá papá ogue rá mamá 'mø nzofø. ³¹ Ma 'bedi yø mmæi. Nu te mma ngue da 'yøt'e, hinguï øt'e. Hîn'yu yø yemmæi, 'nε hîndi punnbabi yø mmic'eiui. Hîn'yu yø huεcate. ³² Nuya yø ja'i øtya yø hya ja ua, padî xanho ngue mman'Oja ngue da japra castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. Pε yø ja'i ena man'na di sigue ni 'yøtho ra ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic'eiui, astä di johya.

2

¹ Nu to gä haspa ra güenda te ga 'yo rá mmic'eiui, εmbi ngue da ma ra castigo ngue ra ts'oqui øt'e, pε nuna ra ja'i haxra güenda, guehna di jase p'u da ma ra castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui. ² Dí pahma njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'u da hyaspa ra güenda'a te gä ra nts'o øtyø ja'i na. ³ Nu to gätho mma ngue da ma ra castigo rá mmic'eiui ngue xants'o te øt'e, 'nε xquet'a njase p'u ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'nεhya hîndi mpommî ra castigo ya. ⁴ ¿Ua hîndi unna güenda na ra ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hînga 'bexque'a di japra castigo ra ja'i 'mø xants'o te øt'e? Ra ja'i i jonnabi rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo. ⁵ Nu ra ja'i xandønna xi rá mmæi ngue hinguï nne da hyep'u ra nts'o ga 'yo, pε nu'mø ra pa danî hyaxra güenda Oja, man'na xangu ra castigo da thohna ra ja'i njap'u.

⁶ Nuna Oja, nu te xa 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na. ⁷ Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'bu'a ngue høndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'nε di ja ndummæi ngue honi ha di yarbæ di manda Oja para zantho. ⁸ Pε Oja, da japra castigo ya yø ja'i festho ra hya 'nε hinguï nne da 'yεc'ei na ra hya majuanî, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo. ⁹ Ra ndø dummæi da

thogui te'o gätho xants'o te ga 'yo. Hinga høndyø judío, sinoque 'nɛ'ʰ hĩngyø judío mathoguiho ra n'ʰ da zä. ¹⁰ Pɛ nu'ʰ yø ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, gä ra nho di t'unnĩ. Oja da 'yøt'e ngue da hnu mansu 'nɛ da hyurpa yø mm̄i. Hinga høndyø judío, sinoque xquet'a 'nɛ'ʰ hĩngyø judío di nthɛui ra nho. ¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i da hyaspabi xandønho ra güenda.

¹² A nuyá, gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Pɛ nuna Oja da hyaspabi ra güenda. A nu yø ja'i ngue hĩngui pa'a ra ley ga 'yo yø judío, xquet'a da thaspa ra güenda co nu'a te ra hya padi. Pɛ nu yø ja'i padi te mmamp'ʰ ja ra ley ga 'yo yø judío, da thaspabi ra güenda co nu'a te ra hya nt'ot'i p'ʰ ja ra ley. ¹³ Porque Oja hĩndi nu manho yø ja'i'a ngue høntho da badi te mmamp'ʰ ja rá ley Oja. Nu'ʰ yø ja'i nnu manho Oja, gue'ʰ yø ja'i da 'yøt'a te ra nho mmamp'ʰ ja rá ley Oja'ʰ. ¹⁴ A nuyá, madague'a 'bʰhyø ja'i ngue hĩnjam'mø xa 'yøde te ra hya nt'ot'i p'ʰ ja ra ley ga 'yo yø judío, pɛ xquet'a ya pase'a te ra nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pase p'ʰ ja yø n'yomfɛni'a te ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. Ya xquet'a di nthɛdui'a te ra nho mmamp'ʰ ja rá ley Oja. ¹⁵ Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nɛqui'a ngue pap'ʰ ja yø n'yomfɛni'a te ra nho mmamp'ʰ ja ra ley nuna ja ngue da 'yøt'e. I pahyø ja'i

ngue'mø xanho te øt'e, ogue hĩngui ho te øt'e. ¹⁶ Nu te gäma hya mbɛmp'ʰ ja yø mm̄i yø ja'i, nuna Oja, da 'yɛhra pa da pɛnhna Jesucristo ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i te gäma hya mbɛni. Guehna ra hya dí mmangä naya mɛnte ngue dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ Nu'ʰ yø judío, dí nne ga xi'ahʰ te ra hya ja ngue da thogui. Guehya padi xanho te mmamp'ʰ ja ra ley bi 'yotra Moisés. 'Nɛ di 'yɛts'ĩngue padi xanho hanja Oja. ¹⁸ Yø judío padi xanho hanja'a te rá pähä Oja, porque nuna ra ley i ca, guehna xännbabi na ndana gue'a ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. ¹⁹ I ɛna ngue yø mbadi xandønho, da zä da xännbabi yø ja'i ɛntho yø xädä ngue 'yo 'bɛxui. ²⁰ I ɛna ngue padi xandønho ha di japra hya da xännbabi'ʰ yø ja'i hĩnte padi. I ɛna ngue padi xandønho ha di japra hya di opan'yu'ʰ yø ja'i hĩngui padi hanja ra hya. Porque nup'ʰ ja ra ley, i ɛna ngue gä ja bí jɛjp'a ra hya majuanĩ ngue xännbabi yø ja'i. ²¹ Pɛ xi'mø ɛna ngue majuanĩ'a te ra hya xännbabi mĩ'da yø ja'i, ¿hanja'mø ngue hĩngui øt'a te ra hya xännbate 'mø? I ɛmbi ngue hĩngui ho di mpɛ yø ja'i, ¿hanja'mø ngue go i mpɛsɛ? ²² I ɛmbi ngue hĩngui ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'nɛ go 'yots'om'mäisɛ. I ɛna ngue hĩngui nnu manho yø dahmu, pɛ nuya p'ʰya, guehya pɛsɛ'a ra mɛnyu di mpɛti p'ʰ ja ra nija ya. ²³ Di 'yɛts'ĩ

ngue ɛna padī xandønhø'a te rā hya mmamp'ua ja rā ley. Pɛ nuyá, guehya hinguī øtya yø hya mmamp'ua ja rā ley ya, go guehya yø ts'oqui ya nguep'ua hinguī nnu mansu Oja yø ja'i. ²⁴ I nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro ngue ɛna: "Go nī ts'oquihua p'ua nnømman'ua Oja ya yø ja'i hingyø judío", i ɛna hya.

²⁵ Nu rā ja'i bi mī ngue rā judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gāma hya mmamp'ua ja rā ley ga 'yo yø mmjudioui. Pɛ nu'mø hinguī øt'e te gāma hya mmamp'ua ja rā ley, ya hīnte dī muui, madague'a bi mī ngue rā judío. ²⁶ A nu rā ja'i hīngra judío, 'nɛ dā 'yøt'e te mmamp'ua ja rā ley ga 'yo yø judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'mø dra judío.

²⁷ Nu rā ja'i ngue hīngra judío pɛ øt'e te mmamp'ua ja rā ley, ya dī nɛqui xanho ngue ja rá ts'oqui rā judío. Porque ja ha nt'ot'i rā ley i ca, 'nɛ hinguī øt'e te mmamp'ua ja rā ley i ca.

²⁸ It'ɛmbi ngue rā judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pɛ hīmma juani ngue rá ja'i Oja rā ja'i nu'a høntho bi mī ngue rá basi rā judío, oque n'youi rā hmɛpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi rā circuncisión.

²⁹ A nu'a majuani ngue rá ja'i Oja, gue'a rā ja'i hāhrá mmwi ngue hɛp'ua rā nts'o'a. Guehna rā ja'i nnu manho Oja na p'uya, madague'a ngue hīngo nnu manho yø ja'i.

3

¹ Pɛ nuna rā hya dī mmangä, hīndī mmangä

ngue hīnte dī muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nɛ bi manda bi njapra hmɛpya ngue rā circuncisión.

² Porque xangu ha rá nja rā hya. Porque gue'ua yø judío, mā datho ngue bi fātrá hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'ua yø judío ya, ya bi hɛp'ua Oja. Pɛ, çua rángue bi hɛp'ua Oja'ua, ua go 'nɛ'a Oja dā hɛp'ua'a rá hya bi mā ngue dā 'yøt'e?

⁴ Nu'a, hīn'na'a. Madague'a gā yø fehni yø ja'i, pɛ nuna Oja hīnjam'mø di fehni na. Nguna rā hya nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro, i ɛna: "Nu'i mā Oja'i, dī nɛqui ngue nu'a te rā hya guī mma, gā xanho. Hījonni ja'i dā bønī dā 'yɛmbi ngue hīnga gue'a rā hya guī mma", i ɛna.

⁵ Pɛ xi'mø ngue gue'a rā nts'o dí øthu, ja dī nɛqui p'ua ngue tate xandønhø Oja, çdana ja ngue ga mmamhmu ya 'mø? Çua dā zā ga ɛmhmua ngue ya hīnnī 'yup'ua te dā 'yørcahu Oja ngue dā jacju rā castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'i'a. ⁶ Nu'a rā hya'a, hīnda zā ngue gue'a ga mmamhmu'a. Porque nu'mø ya hīnnī 'yup'ua te ørcahu Oja, çha di zā dā hyaspabi rā güenda yø ja'i 'bu'a nximhäi 'mø?

⁷ Pɛ xi'mø mmanna fehni n'na, ja dī nɛqui p'ua ngue nuna Oja i tate xandønhø rá hya, porque hīnjam'mø di fehni Oja, çua sä ga ɛmhmua ngue ya hīnnī 'yup'ua dā hasca rā güenda mā ts'oquihua na Oja 'mø? ⁸ Ya sätho ngue man'na xants'o te ga øthu

'mø, n'namhma ngue da zä ga mamhmæ ngue dí honnbahæ ha di nεqui ngue xandønho Oja. Nunä rä hyä naya, i 'bæ i'da yø ja'i di yajpagui ngue εngui ngue ngu'a rä hyä dí xännbate. Pε himmä juani ngue xants'o te dí xännbate. Nuyä yø ja'i mman'a rä hyä'a, guehya yø ja'i ni 'yup'æ da ma rä castigo ya.

-----
 9 Xi ya 'mø, çua man'na tate xanho'æ yø judío ngue gätho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a rä hyä'a, hinda zä'a. Porque ya dí mmangä ngue ngu'æ yø judío, ngu'æ hingyø judío, Gä ja yø ts'oqui. 10 Nup'æ ja rä Maca Libro nt'ot'i p'æ rä hyä ngue εnä: "Hinjonnj ja'i di pønij ngue xtanho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ei. 11 Hijnonnj ja'i di pønij ngue di tinij hanja rä hyä. Ni xinga n'na nc'ei di pønij ngue da hyon'Oja. 12 Gätho yø ja'i ya xä hyep'æ Oja. Porque xøgue Gä rä m'mædi Gä 'yo. Hinjongui pønij ngue xtanho te øt'e, ni xinga n'na nc'ei. 13 Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'æ o rä ánima, njapæ Gä nts'o rä hyä pønna ne. Gä rä fehni Gä ya. Ra ndäte n'youi yø hyä pønna ne rä ja'i, tengutho rä pozæ 'mø bi za rä ja'i n'youi rä ndäte p'æ ha sa. 14 Høndrä ts'ate Gä ya, hinjam'mø di ya manho. 15 Høndrä nthote nne. 16 Nup'æ ha ni ma, Gä rä nts'onij ørpa yø ja'i. 17 Nu'a da japi ngue händi nsæhyø ja'i, hingui padi ha rä nja'a rä

hyä'a. 18 Ni xinga gue'a di so yø mmæi ngue da nu mansu Oja".

19 Nguna rä hyä nt'ot'i p'æ ja rä ley Oja. Janangue nuyä, hingui sä ngue to da 'yεnä ngue hin'yæ rä ts'oqui. Porque nu'a te rä hyä mmanna ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a rä ley'a. Guehna rä hyä mman'Oja nä ngue gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi, Gä ja yø ts'oqui. 20 Nu'a te Gä rä nho di manda rä ley Gä 'yo yø judío, hijnongui pønij ngue di øt'e. Janangue nuyä, nu to εnä ngue Gä 'yo'a te di manda rä ley, pε hinga gue'a di nyannä te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue Gä pahmæ ngue ja mä ts'oquiæ.

-----
 21 A nuyä, rä hoga 'da'yo hyä i mma ha rä nja rä hyä ngue di hoga mä ts'oquiæ Oja. Ya di nεqui ngue bi hogatho mä ts'oquiæ Oja, hinga gue'a rä ley Gä 'yo yø judío i nhohmä ts'oquiæ. Nup'æ ja rä ley, nu'æ yø pøngahya Oja bi 'bet'o rä hyä ngue da zønna pa da yanjæ Oja. 22 Nunä Oja, di hoga mä ts'oquiæ 'mø Gä εc'eiæ ngue ya bi yanjæ rä Jesucristo. Hønt'o bi zä mä ja'i da 'yεc'ei, di hojpabi rä ts'oqui. Porque gätho yø ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi yø ts'oqui. 23 Porque gätho yø ja'i, Gä ja yø ts'oqui. Hijnongui pønij ngue di øt'a te rä nho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i. 24 Nunä

Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mā ts'oquih_u. Porque ra Jesucristo gue'a bi gurca mā ts'oquih_u'a. ²⁵ Nuna Oja, bá p_enhna Cristo para ngue yø hmi yø dā yø ja'i p_u da tho. Bi du ngue di hojpa yø ts'oqui gātho yø ja'i da 'yεc'ei. Nu'mø mi du ra Cristo, ya bi nequi hanja ra hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i. Nu'mø yø pa xa thogui, xa nzerpa yø ja'i na Oja, himbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o. ²⁶ Pε nuya ngue ya bi du ra Cristo, ya di nequi ngue njut'i gātho yø ts'oqui yø ja'i. A nuyá, ya dí haxh_u njuani ngue Oja, njuantho ra ts'at'abi øt'e, nu te'o gātho εc'ei ra Jesucristo, gue'u di hojpa yø ts'oqui'u.

²⁷ Xi ya, çhap_u di nequi yø hya'u di 'yεts'i, εna ngue ja tema nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hinha di nequi'a ya. Porque nu'a i nyanma teh_u, hinga gue'a ngue ga øth_u'a te mmamp'u ja ra ley'a. Sinoque nu'a i nyanma teh_u, gue'a ma nt'εc'ei_u ja'a. ²⁸ A nuyá, ya dí nnuh_u ngue nu'a i nhohma ts'oquih_u, hinga gue'a ngue ga øth_u'u yø hya mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'εc'ei ra Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua εn'a ngue hont'u yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'ne'u hingyø judío yø ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'ne'u. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dase na. 'Nε guehna di hojpi gātho yø

ja'i da 'yεc'ei ra Jesucristo na, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, gā di hojpi. ³¹ Xi ya, ngue ja mā nt'εc'ei_u, çua da zā ga εmh_u ngue ya hinga øth_u'a te ra nho mmamp'u ja ra ley ya'mø? 'Yo gui mman'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di zāp'u ga øth_u'a te mmamp'u ja ra ley'a.

4

¹ Xi mā mboxitah_u ra Abraham, çte 'be'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpa_i yø ts'oqui? ² Nu'mø ngue ra Abraham ja tema nho bi 'yøt'e janangue Oja bi hojpa_i yø ts'oqui, ya sãp'u da 'yεna di 'yεx'mø. Pε pa Oja ngue hingui sã di 'yεts'i. ³ I mmamp'u ja ra Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpa_i ra Abraham ngue εna: "Ra Abraham bi 'yεc'ei ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yεc'ei p'uya, Oja bi hojpa_i", i εna. ⁴ A nuyá, nu'mø ngue to øt'a n'na ra 'befi, nu'a ra nzabi mā t'unni, ya hinga matetho t'ørpe ngue'a te mā t'unni, sinoque thupi. ⁵ Pε Oja hingui εnj_u ngue ja tema 'befi ga øth_u ngue di hoga mā ts'oquih_u. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mā ts'oquih_u. A nuyá, hontho ga εc'ei_u ngue Oja di nja'a te bi mā. ⁶ Ra David bi mā ngue ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nu'u di hojpa_i Oja, madague'a hingui øt'e gātho'a te ra nho ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Bi 'yεna: "Ya ra mmēnthi bi nthēui yø ja'i, nu'u di

punnbabi Oja. Ya hinda japra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e. ⁸ Ya ra mmenthitho bi nthēui yø ja'i nu'u ja yø ts'oqui 'nē di hojpatho Oja yø ts'oqui", i εna.

⁹ Xina ra mmenthī na, ζua hōndyø judío mmēpya yø do'yo di nthēui na ra hya na? Nu'a, hin'na'a. Sinoque 'nē'u yø ja'i hinga mhmēpya yø do'yo di nthēui na ra mmenthī na. Porque dí xi'ahū ngue ra Abraham bi 'yēc'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yēc'ei p'uya, gue'a i hojpabi Oja'a. ¹⁰ Xi'mø mi ma mahojpi ra Abraham, ζua ya mhmēpya, ua gue tobe hīmmanī hmēpya 'mø mi ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da hmēpya. ¹¹ M'mefa p'uya, ra Abraham bi njapra hmēpya ngue ra circuncisión, gue'a bi nōpa hmēpya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yēc'ei. Janangue nuyá, guehna ra Abraham i nnōpa papá to gátho ja yø nt'ēc'ei ya. Madague'a hinguī n'youi ra hmēpya ngue ra circuncisión, pε Oja di hojpi. ¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi nōpa papá'u to gá bi njapra hmēpya ngue ra circuncisión. Pε hinga hōntho bi nōpa papá ngue n'youi ra hmēpya, sinoque bi nōpa papá ngue bi dennbabi rá nt'ēc'ei bi nja ra Abraham hante ngue da hmēpya.

-----
¹³ Nuná Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham ngue

nu'u yø mbom'meto, di t'unna häi da gohmi gá rá ngūni nximhäi. Pε hingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'ēmbi bi 'yøt'e gátho'a te mmamp'u ja ra ley. Nu'a, hin'na'a. Sinoque bi 'yēc'ei ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, janangue bi t'un'na ra häi da gohmi. ¹⁴ Nu'mø di t'ēnjū ngue jatho gá øthū te gá mmamp'u ja ra ley, ja di n'nacjū'a te ra hya di yat'a Oja, ya hinte ni bōntho mā nt'ēc'ei hū 'mø. Xi mmangu'a ra hya di yat'a Oja p'uya, xquet'a hinte ni bōntho 'mø, porque gá ja yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁵ 'Nē nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nup'u hapu fadi temā hya mmanā ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque hinguī øt'e te mmamp'u ja ra ley.

¹⁶ Nuná ra hya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yēc'ei, di japi. Ya di nēqui p'uya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yēc'ei. Hinguī mman'Oja ngue da hōnt'u to da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'ēc'ei tengutho rá nt'ēc'ei bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i nnōpe ngue rá papá ra 'yēc'ei. ¹⁷ Guehna i nne da manā hya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yēmbi: "Ague Abraham, gá øt'a ngue guī cohi grá papá ya. Porque xangu ni basi di nxandi gá rá ngūni nximhäi", bi yēmbi. Nuná ra Abraham bi 'yēc'ei te bi man'Oja, porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bēnnate'u to

ya xā ndū. Ximmī sā dā 'yōt'e
ngue dī m'mu'a yō bāsī tobe
hīngui 'bui.

18 Rā Abraham bi xi Oja
ngue dī m'muhrá bāsī, nūnā
rā bāsī dī m'mui, dī nxandī
ndap'u bī zā gā rā ximhāi.
'Nε hīngui sā di 'bede hangū
gā ngu. Rā Abraham hīmbi
badī ha di zā dī nja nā rā
hya nā, pε nu'a te rā hya
bi xi Oja, bi 'yεc'ei' ngue dī
nja. 19 Rā Abraham rá nζεgui
ya mmemi 'bu'a n'na ciento
njeya. Rā Sara p'uya, xquet'a
ya rā bōdāc'ei. Ya xī tho-
hyō pa p'u xtī m'muhrá bāsī.
Pε rā Abraham hīmbi 'behrá
nt'εc'ei bī nja. 20 Hīnjam'mø bī
nyobēni. Sinoque n'nat'a bi
bēni' ngue dī nja'a te rā hya xi
xi Oja. Bi hya rā ts'edi εc'ei' tho
ngue dī m'muhrá bāsī xi xi
Oja' ngue dī m'mui. Janangue
εspatho Oja. 21 Nūnā rā Abra-
ham ya man'natho di segura
p'uya ngue Oja i ja rá ts'edi
dā 'yōt'a te gāma hya di yat'i
ngue dī nja. 22 Nūnā rá nt'εc'ei
bī nja rā Abraham, guehna i
hojpbāi Oja yō ts'oqui mī ja
nā.

23 Nu'mø mī ma nt'ot'i rā
hya' ngue ya bī ma mahojpī
rā Abraham, hin'i ma nt'ot'i
nā rā hya nā ngue hōntho
dā hnu manho rā Abraham.
24 Sinoque bī ma nt'ot'i nā rā
hya nā, ja gā pahmu p'u ngue
Oja xquet'a di hogahū 'mø gā
εc'ei' hū nā Oja bi 'yōt'e' ngue
bi bēnnate mā Hmuhū Jesu-
cristo 'mø mī dū. 25 Nūnā rā
Jesús, bī n'uni bī tho ngue bī
gurca mā ts'oquihū. M'mefa
p'uya, bi bēnnate. A nuyá,

gue'a i hogahū Oja'a ya.

5

1 Ya bī n Hohma ts'oquihū
ngue dá εc'ei' hū nā mā Hmuhū
Jesucristo. Conná' nguehā
Jesucristo ya dá' nhojpahū
Oja. 2 Ya dá' tinnbahū rā
mate Oja' ngue dá' εc'ei' hū rā
Jesucristo. 'Nε dadi' johyahū
ngue bá' ep'u rā pa gā nnuhū'a
rā' nho di un'Oja. 3 Pε hīngā
hōndra' nho di un'Oja' gdá
johyahū ya, sinoque 'nε'mø dī
sāhū rā' n'u jatho gā' johyahū.
Porque nu'mø sā rā' n'u n'na,
ja fup'u' ngue seti hangū rā
n'u sā rā' ja'i. 4 Nu'mø dī seti
hangū rā' n'u dī thohmū, ya
nnu manhojū Oja' mø. A
nu'mø ya nnu manhojū Oja
p'uya, ya dī pahmū' ngue bá'
ep'u rā pa gā nnuhū'a rā' nho
di uni. 5 Nūnā rā' nho ja' ngue
dī n'nacjū, hīngā' fehni' tho
nā. Porque ya bá' bēnngahū
rā Espíritu Santo gā' n'yohū,
gue'a xogā mā mmuihū' ha
gdá' pahmū' ngue majuanī dī
macjū Oja'a.

6 A nujū, hīndā zā' ngue gā
hōnse' ha dī nyamma' tehū.
Pε bi zōnna' pa bī nja'a te bá'
sān'Oja, ngue rā' Cristo bi dū
conná' nguehā' ts'oquihū.
7 Conque nujū, hīnjonni' ja'i
di pōni' dā' 'yenná' te dā' tho
conná' nguehrá' mmic'ei' ui,
madague'a rā' hoja'i' a ja' ngue
dā' tho. Pε rá' nζεgui' 'bui te'o
dā' 'yenná' te dā' tho conná'
ngue'a rā' ndø hoja'i. 8 A nuyá,
dī nequi' xanho' ngue dī macjū
Oja, porque rā' Cristo bi dū
conná' nguecjū, conque ja mā

ts'oquih_u. ⁹ Rā Cristo ya bi dū
ngue bi hoga mā ts'oquih_u.
Janāngue nuyá, man'natho
dí haxh_u njuānī ngue ya bi
yanj_u p'_u ja rā castigo dī
nja'mø rá nze_ugui. ¹⁰ Conná
nguehma ts'oquih_u, mama
nsuīh_u Oja. Pε bi 'yøt'Oja
ngue dā nhojpah_u conná
ngue'a i dū rá Ts'ant'_u. A
nuyá, ya dādī n'amigoh_u Oja
ya. Ya man'natho dí haxh_u
njuānī ngue hīngui encj_u
rā Cristo, sinoque 'bui ngue
dā yanj_u p'_u ja rā castigo.
¹¹ Pε hīnga høntho gā johyah_u
ngue ya bi yanj_u p'_u ja rā
castigo, sinoque mā datho
dādī johyah_u ngue ya dá
nhojpah_u Oja conná nguehna
mā Hmūh_u Jesucristo.

-----
¹² Nūua ja rā ximhāi, n'na
nc'ēitho rá mudi bi 'yøtra
ts'oqui. Ja bá fap'_u rā ndate
p'uya ngue'a rā ts'oqui bi nja.
Janāngue nuyá, nū gātho yø
jā'i 'bui, gā i tū porque gā øtra
ts'oqui. ¹³ Nū yø jā'i bi m'mui
hante ngue dā fahra ley bi
'yøtra Moisés, gā bi 'yøtra
ts'oqui. Nū'u yø jā'i'ū, hīngui
sā dā 'yēna ngue hīngui padī
ndana'a rā nho ja ngue dā
'yøt'e. ¹⁴ Dī nēqui ngue rā
ts'oqui bi 'yøtyø jā'i, porque
gā bi dū. Rā mūditho rā Adán
bi 'yøtra ts'oqui, m'mēfa p'uya
gātho mī'da yø jā'i bi 'yøtra
ts'oqui, mādague'a ngue
hīnga 'da'iguui rā ts'oqui bi
'yøtra Adán.

Nū'a te rā ts'oqui bi 'yøtra
Adán, gue'a bi ts'onī gātho yø
jā'i'a. Pε m'mēfa bi m'məhra

Cristo, guehna bi 'yørpabi rā
nho yø jā'i nā. ¹⁵ Ja uana te
bi nja ngue rā Adán bi 'yøtra
ts'oqui, ximmī ja uana te bi
nja ngue'a rá mate Oja bi
'dacj_u. A nūna rā Adán, mī
zā mī 'yøtra ts'oqui, xandøngu
yø jā'i bi tocabi ngue bi
dū. Pε nūna rā Jesucristo
guehna bá hannbabi rá mate
Oja, 'nē xandøngu yø jā'i
bi tocabi ngue dī nyanī.
Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra
Jesucristo ngue rā Adán.
¹⁶ Nū'mø mī mudi bi nja rā
ts'oqui, bi man'Oja ngue nū'a
rā ts'oqui, dī nja rā njūt'i
ngue rā castigo. Pε nū'mø
ya mandøngu dyø jā'i øtra
ts'oqui, nūna Oja bi mā ngue
dā 'yøtra mate dī nhojpathoui
yø jā'i ja yø ts'oqui. ¹⁷ Co nūna
n'na nc'ēi bi 'yøtra ts'oqui,
m'mēfa p'uya, gātho yø jā'i ja
ngue dā tho rā ndate. Pε nū
to gā dī nthēui rá mate Oja
ngue dī punnba yø ts'oqui,
dī t'unna 'da'yo te conná
nguehra Jesucristo.

¹⁸ Nūna rā Adán bi 'yøtra
ts'oqui, gātho yø jā'i mī ja
ngue dā ma rā castigo. Pε
nūna rā Jesucristo bi 'yøtra
nho, gātho yø jā'i ja ngue
di tocabi dā ma māhojpi yø
ts'oqui 'nē dī nthēui rā 'da'yo
te. ¹⁹ Rā Adán hīmbi 'yøt'e te
bi xi Oja, mandøngu dyø jā'i bi
gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pε
rā Jesucristo ngue bi 'yøt'e te
bi xi Oja, ya mandøngu dyø
jā'i di tocabi ngue di hojpabi
Oja.

²⁰ Nūna rā ley, bi ma nt'ot'i
para ngue man'na gdá padī

ngue ja mā ts'oquih̄. A nuyá, nū'mø dí padī ngue xangu mā ts'oquih̄ i ja, ya man'na gdá pahm̄ ngue nuna rá mate Oja bi 'dacj̄, mā datho ngue xangu nā. ²¹ Janangue nuna rá ts'oqui xa bennga mā mm̄ih̄, gue'a bá hanngah̄ rá ndate'a. Pε nuyá, ngue ya bi bennga mā mm̄ih̄ rá mate Oja ya, guehna bá hanngah̄ rá 'da'yo te naya, ngue ya bi ma mahoqui mā ts'oquih̄ conná nguehma Hm̄uh̄ Jesucristo.

6

¹ ¿Ndana exa ja ngue ga øth̄ ya'mø? ¿Ua sã ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui n'namh̄a ngue nuna Oja man'na xangu rá mate di 'dacj̄? ² Nu'a, hinguí sã'a ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui. Sinoque ya bi zep'ua te rá ts'oqui xtá øth̄ m'met'o. ¿To go ena ngue ga sigue ga øth̄ yø ts'oqui? ³ ¿Ua hinguí pahm̄a ngue nu to gátho ya dá nxixyah̄, ya dá mbenth̄a rá Jesucristo? Nu'a i du'a, xquet'a tengutho 'mø ya dá tuh̄. ⁴ Nu'mø mā nxixyah̄, ya dí ør'ma güendah̄ ngue ya bi zep'ua rá nts'o xtá øth̄ m'met'o. ðntho ya bi ma nt'águigah̄ tengutho rá Cristo ngue bi t'águi. Pε nuna rá Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bennate p'ua bi t'águi. A nuj̄ ya, tengutho 'mø ya dá bennateh̄ ngue ma'da'yo dá m'mahm̄. ⁵ Porque nu'mø dí øth̄a rá güenda ngue ya dá tuh̄a tengutho rá Cristo

ngue bi du, xquet'a ya dí øth̄a rá güenda ngue ya ma'da'yo høndá m'mahm̄a tengutho rá Cristo ngue ma'da'yo bi m'mai.

⁶ Nu'mø mi 'domb̄a ja rá pont'i rá Cristo, tengutho 'mø ngue mā do'yoh̄a bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'ua yø ts'oqui xtá øth̄a m'met'o, ya hinni mantho di mandagah̄a rá ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue mā hm̄uh̄a. ⁷ Porque nu rá ja'i øtrá güenda ngue bi du rá do'yo, ya bi hyep'ua rá ts'oqui. ⁸ Pε nu'mø dí ør'ma güenda ngue ya dá tuh̄a 'mø mi du rá Cristo, ya dí ec'eīh̄a ngue ma'da'yo høndá m'mahm̄a tengutho rá Cristo ngue ma'da'yo hømbi m'mai. ⁹ Porque dí pahm̄a ngue nu'mø mi du rá Cristo, bi bennate, 'nε ya hinni mantho da du. Sinoque 'bui para zantho. ¹⁰ Rá Cristo n'na nditho bi du conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nuya ngue ya 'bui, ga 'buhya ngue ørpabi rá pähä Oja. ¹¹ Da guecj̄a ya, ma ga njath̄a p'uya, ga øth̄a ngue ya bi zep'ua rá ts'oqui ngue ya mā n'yoh̄a rá Jesucristo. Ya gdá 'buhm̄a'a ya ngue ga ørpah̄a rá pähä Oja.

¹² Janangue nuyá, mente yø pa dí 'buhm̄a ua ja rá ximhäi, ya hinni mantho ga unhn̄a rá 'yu'a rá ts'oqui. Hinga nneh̄a ngue da dajpah̄a'a tengue rá pähäse mā do'yoh̄a. ¹³ Hinga unna 'yu mā mm̄ih̄a ngue ga øth̄a rá nts'o. Sinoque ma ga unma mm̄ih̄a Oja ngue rá nho ga øth̄a. Porque ya ma'da'yo høndá

m'mahm. 14 Nu'a ra ts'oqui xí bennga ma mmái ngue mađi mandagah, ya hinni mantho di mandagah'a ya. Nu'a ra ley mi haxra güenda ngue ma ts'oquih, ya hinni mantho hascah ra güenda'a ya. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yangthogah.

-----

15 Ya bi nyamma teh, pe hinga gue'a ngue ga øth te ga mmamp'u ja ra ley i nyamma teh. Sinoque Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih. Xi ya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih, ¿ua sä ga sigue honga øth yø ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a. 16 Ya guí pahm ngue nu'mø ga homma hmu di mandagah, ya dí oh ra 'ye'a ma hmuh. Janangue nuyá, nu'mø ga øt'e ngue ma hmuh'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh 'mø. Pe nu'mø ga øt'e ngue ma hmuh Oja, ya di hoga ma ts'oquih. 17 A nugä, dadi ja mamadi Oja porque ya gá hyehm p'u ra ts'oqui xí bent'a ni mmaih. 'Ne ya gá unni mmái gá 'yε'εi'a ra hya bi san'nah. 18 Ya bá njac'ah p'u ja ra ts'oqui. A nuyá, gá gue'a ra nho guí nnøpe ni hmuh ya. 19 Nuná ra hya dí mmangä, dí honi te nna hyεjpa ra hya, n'namhma ngue da dini xanho ni mmaih hanja ra hya. A nuyá, nu'mø yø pa xa thogui, xcá unhn ra 'yu'a ra nts'o ngue mi tap'ah, mathoguiho yø ts'oqui xcá 'yøth. Pe nuyá, dami unni

mmaih ngue gá ra nho gui 'yøth ya. Janangue nu'a te gá gui 'yøth, da gue'a te rá 'befi Oja gui 'yøth.

20 Nu'mø yø pa xa thogui ngue gá ra nts'o xtá øth, hinni padi ga øth ra nho. 21 ¿Teni 'be'a dá tahm ngue'a ra nts'o xtá øth? Porque ra 'be'isätho te xtá øth. Gä ra ndate bá n'youi. 22 Pe nuyá, ya dá pømhmu p'u ja ra ts'oqui ya, ya yø mefigah Oja ya. Janangue ya yø ja'igah Oja 'ne ya di 'dacju ra te para zantho. 23 Nu'a ra njut'i ngue ra ts'oqui, gue'a ra ndate'a. Pe nu'a di un'Oja, gue'a ra te para zantho di 'dacju rángue dí n'yoh ma Hmuh Jesu-cristo.

7

1 Ague ma zi cu'ah, ya guí pahm ngue ra ley i ja, i ja rá ts'edi ra ley ngue di manda ra ja'i mente 'bai. Pe nu'mø bi du ra ja'i, ya hinni mantho di manda ra ley ra ja'i. 2 Ya guí nnuh tengutho n'na ra xisu 'mø bi nthati, i ja n'na ra ley hap mma ngue hin'y ra nt'edi da hyεp'u rá damme ra xisu. Pe nu'mø ya bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi sammra xisu. 3 Pe nu'mø hondi nthatra xisu 'ne 'betrá damme, ya ra ts'oqui øtra xisu. A nu'mø bi du rá damme, ya bi xot'a ra ley mi ja ngue ra nthati. Ya sä di nthati mahøn'a, 'ne ya hinga ts'oqui øtra xisu ngue di nthati.

4 A nuyá mā zi cū'ahū, ya dí øtrā güenda ngue dá tuhū p'ū ja rā pont'i bi dū rā Cristo. Nu'a rā ley mī sangbahū, ya bi xotrā hyā'a ya. Ya hīndi mandagahū rā ley ya. Ya mā n'yohū'a rā Cristo bi bēnnate p'ū ha bi t'āgui. Ya dā zā gā ørpahū rā 'bēfi Oja ya. 5 Nu'mø yø pa xá thogui, gā rā nts'o xtá n'yohū. Mā pahmū'a te mmamp'ū ja rá ley Oja, ɛnā man'na bi 'yannga mā mmūihū rā ley ngue rā ts'oqui gā øthū. Pɛ nu'a rā njut'i ngue rā ts'oqui, gue'a rā ndate'a. 6 Pɛ ya bi xotrā hyā'a rā ley mādi mandagahū ya. Porque ya dí øthū rā güenda ngue ya dá tuhū. A nuyá, mā'da'yo dá m'mūhmū para ngue gā ørpahū rá 'bēfi Oja. Guehna rā Espiritu Santo di 'dacjū rā pāhā gā ørpahū rá 'bēfi Oja ya, pɛ hīnna øthū rá 'bēfi Oja ngue gā suhū'a te mmamp'ū ja rā nyogui ley.

-----

7 Ngue ya dí mmāngā nā rā hyā nā, ɷua guí ɛmhū ngue dí mma ngue ya hīngui ho rá ley Oja? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque rā ley xandønhø. Xi'mø ngue hīndi ja rā ley, ya hīnxca pahmū te 'bē'a nā rā ts'oqui 'mø. Tengūtho mmānna ley ngue ɛnā: “Yo guí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti”, i ɛnā. Janāngue nuyá, dí pahmū ngue rā ts'oqui dí øthū 'mø dí nnehū n'na rā cosa ngue n'nan'yo to rá mmeti. 8 Nu'mø mā pahmū te mmamp'ū ja rā ley, ɛnā man'na bi

hacjū rā ts'edi ngue dí nnehū n'na rā cosa nu'a n'nan'yo to rá mmeti. Mente rā pa hīmbi fadi te mmamp'ū ja rā ley, hīndi nɛqui te 'bē'a nā rā ts'oqui. 9 Nugā, nu'mø hīmmarā padī te mmamp'ū ja rá ley Oja, ya dí ɛnā ngue xanho te dí øt'e. Pɛ nu'mø mā padī te mmamp'ū ja rā ley, bi dīnma mmūi p'ūya ngue hīndi øt'e te mmamp'ū ja rá ley Oja. Ya dá padī ngue ja ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui. 10 Porque nūnā rā ley mī ja ngue xti 'dacrā 'da'yo te 'mø xca øt'e te gā dī mānda, guehna rā ley bi zānngui ngue gā mma rā castigo nā, porque hīndā øt'e te dī mānda rā ley. 11 Nu'a rā ts'oqui mī jagui, gue'a mī hārca mā n'yomfɛnī'a, dí ɛnā ngue dā zā gā øt'e te gā mmamp'ū ja rā ley. Pɛ nup'ū ja rā ley p'ūya, dá tīmp'ū mma ngue gā mma rā castigo ngue mā ts'oqui.

-----

12 Janāngue nūnā rá ley Oja, xandønhø nā. Nu te gāma hyā dī mānda, gātho xandønhø. 13 Hīngui sā gā ɛmhū ngue hīngui ho rá ley Oja ngue i mma ngue jatho gā mmāhā rā castigo. Nu'a ja ngue gdā māhā rā castigo, ngue ja mā ts'oquihū. Janāngue co nu'a te gāma hyā mmānna hoga ley, gue'a guí nɛqui ngue xandønts'o mā ts'oquihū'a.

-----

14 Dí pahmū ngue nu'a rā ley, gā gue'a rā hoga hyā

bi un'Oja i mmamp'u. Pɛ nujuŋue dyø ja'ithohu, gä gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmaih. ¹⁵ Hĩndĩ padĩ hanja te nmi øt'e. Porque nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hinga gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue hĩndĩ nnu manho p'uya, go gue'a dí øt'a. ¹⁶ Pɛ nu'møŋue 'nɛqui hĩndĩ nnu manhosɛ te dí øt'e, ya dí padĩ ŋue nu'a te ra hya mmamp'u ja ra ley, xandønhø. ¹⁷ Janangue nuyá, hĩngui nne ma mmai ŋue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a ra ts'oqui mi jagui, gue'a go di mpɛ'a ŋue'a te xtá øt'e. ¹⁸ Porque dí padĩ ŋue hĩn tema nho xtá øt'e. Nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, hĩmbi zä xcá øt'e. ¹⁹ Hĩndá øt'a te ra nho nmi nne ga øt'e, sinoque nu'a te ra nts'o hĩndĩ nnu manho ŋue ga øt'e, gue'a xtá øt'a. ²⁰ Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'a'a ra nts'o hĩndĩ nne ga øt'e, pɛ hĩngo dadi jagá'a, sinoque gue'a ra ts'oqui xa bennga ma mmai, gue'a go di ja'a.

²¹ Nguna ra hya xtá thocä ya. Nu'mø nmi nne ga øtra nho, pɛ xøgue høntra nts'o mi so ma mmai ga øt'e. ²² A nuguĩ, dadi hogá'a te ra hya mmamp'u ja rá ley Oja. ²³ Nua ja ma mmai mi ja ua n'na ra n'yomfɛni ŋue hĩnmi nnu manho'a te ra nho nmi sänni ga øt'e. Pɛ nuna ra hya na, nu'a ra ts'oqui xa benngagui ma mmai, gue'a hĩmmi nneque ga øtra nho'a. ²⁴ Pɛ huɛcate yø ja'i njap'u. ¿Te'o da zä da yani

ŋue hĩnda thohra castigo ja ŋue da thogui? ²⁵ Porque conná n'yomfɛni ra ja'i i nnu manho'a te ra nho mmamp'u ja rá ley Oja. Pɛ nu rá do'yo ra ja'i, gä gue'a rá pähä ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pɛ dadi ja mammadi Oja ŋue ma Hmuhu Jesucristo go bi zä bá juŋahu p'u ja ra nts'o'a.

8

¹ A nuyá, ŋue ya ma n'yohu ra Jesucristo ya, ya hinga mmähä ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'unĩ ŋue gue'a ra Espĩritu Santo da xännbi te da n'yo. Ya hĩnni mantho ŋue øtra nts'o mi ja rá mmai m'met'o. ² A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espĩritu Santo ŋue di 'dacju ra da'yo te ŋue man'yohu ra Jesucristo. Ya bá juŋahu p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui madi mandagahu, ya bi yanju ŋue ra castigo mi ja ŋue ga thohmu. ³ Dá pahmu hanja'a rá ley Oja, pɛ hĩmbi hyät'i bi juŋahu p'u ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque hĩmbi zä dá øthu gätho'a te gäma hya di manda ra ley. Pɛ nuna Oja bi yanju. Bi 'yøt'e ŋue bi nja'i rá Ts'ant'u bá penhua. Bi hnu ŋue ra ja'i, pɛ hĩmbi 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ŋue bi gurca ma ts'oquihu. Bi hyejpabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bennga ma mmaih. ⁴ Nguna bi 'yøt'e, porque bi nepe ŋue gue'a ra Espĩritu Santo da gägbahu ra 'yu gdá n'yohu, n'namhma

ngue da zäp'u ga øthü ra nho mmamp'u ja ra ley. Pε nu'a ra nts'o mi ja ma mmaihü m'mæt'o, ya hingui sä ngue ni mantho ga øthü'a ya.

⁵ A nu ra ja'i ngue rá n'yomfēnise jūqui te ga 'yo, hont'a te ra nts'o ga 'būhyø ja'i di ja ndümmüi ngue øt'e. Pε nu ra ja'i ngue gue'a ra Espíritu Santo di unna hoga n'yomfēni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue hōndrá pähä Oja di ja ndümmüi ngue øt'e. ⁶ Janangue nuyá, nu to di ja ndümmüi ngue da 'yøtra nts'o ga 'būhyø ja'i, da ma ra castigo. Pε nu ra ja'i di ja ndümmüi ngue gue'a rá pähä Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hü rá mmüi ngue di t'unna 'da'yo te'a. ⁷ Nu yø ja'i ngue hōndra nts'o di ja ndümmüi ngue øt'e, guehya yø nsüiui Oja ya. Porque hingui nne da 'yεc'ei te mmamp'u ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yεc'ei. ⁸ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i ngue hōndra nts'o di ho da 'yøt'e, guehya hingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

⁹ Pε nuju ngue ya dá hehmü p'u ra nts'o, gue'a ra Espíritu Santo i cägbahü ra 'yu nna 'yohü. Porque ra Cristo bá penhna Espíritu Santo ngue di n'youi te'o gä εc'ei. A nu yø ja'i ngue hingui n'youi ra Espíritu Santo, guehya yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya. ¹⁰ Nu ma do'yohü, ya bá εp'u ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pε ngue di n'yohü ra Cristo, nu ma tehü di sigue di m'mætho, porque ya bi hoga

ma ts'oquihü Oja. ¹¹ Nuna Oja bi japi bi bēnnate ra Cristo 'mø mi du. Xquet'a da japi di bēnnate ma do'yohü 'mø ya xtá ndu, porque ya dí n'yohü ra Espíritu Santo.

¹² Ague ma zi cu'ahü, i ja ts'editho ga øthü'a te ra hya xänngahü ra Espíritu Santo. Ya hinda dajpahü ra nts'o so ma mmaihü. ¹³ Porque nu'mø ga siguethohü ra nts'o xtá øthü m'mæt'o, ya ga mmähä ra castigo. Pε nu'mø ga øthü'a te xänngahü ra Espíritu Santo, ngue ga hehmü p'u ra nts'o, ya di 'dacjü ra 'da'yo te para zantho.

¹⁴ A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te ra hya xännbabi ra Espíritu Santo, gue'u yø basj Oja'u. ¹⁵ Ya ma n'yohü ra Espíritu Santo ya. Ya hingui ja ngue hōnga nsühü ya, tengutho n'na ra ja'i 'mø sü rá hmü. Porque majuani ngue ya yø basigahü Oja ya. Nuna ra Espíritu Santo dí n'yohü, guehna annga ma mmaihü na ngue dí εmphü Oja: "Ma Papá'i", dí εmphü. ¹⁶ A nuna ra Espíritu Santo dí n'yohü, guehna øt'e ngue dí pahmü p'u ja ma mmaihü ngue ya yø basigahü Oja na. ¹⁷ Pε ngue ya yø basigahü Oja ya, xquet'a di tocagahü'a ra nho di yat'Oja di unj. Tengutho ra nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacjü. A nuyá, nu'mø dí nne di n'nacjü na ra nho di t'unna Cristo ya, pε gue'mø ga n'unj ga sähü ra n'u tengutho ra n'u bi zä ra Cristo.

18 Ma gā ør'mā güendahu ya, ngue zits'urbu dí sähü ra n'ü ya, porque nu'a ra nho di 'dadjü Oja m'mefa, ma datho xandøngu'a. 19 Nu te gāma cosa bi zän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø da zønna pa xā nzän'Oja ngue di unna nho yø basi. 20 Porque Oja bi hocra ximhäi, pε bi nts'om'mø mj man'Oja ngue di njapra castigo'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán. Pε xquet'a Oja bi zänni ngue da 'yεhra pa mahønda gom'da'yo ra ximhäi. 21 Gue'a ra pa'a ngue ya hinni mantho di nja ra ndate'a ra ximhäi'a. Ya händi nts'onyo cosa nu'ü ja yø te. Nuyá yø hya ya, gā guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø basi Oja ya. 22 A nuyá, dí pahmü ngue nu'a te gāma cosa ja ua ja ra ximhäi, gā sä ra n'ü, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'mührá basi n'na ra xisu i sä ra ndate, i njarbatho yø cosa ja ya. 23 Nε hinga hønt'a te ja nximhäi sä ra n'ü, xquet'a 'nεcjü di nnehü ngue da tho'a ra n'ü dí sähü, da 'yεhra pa ngue da gom'na'yo mā do'yohü. Ya di nεqui ngue dyø basigahü Oja p'üya. Madague'a ngue ya di n'yohü ra Espiritu Santo, pε dí nne gā nnuhü te gāma nho di nja m'mefa. 24 A nuyá, ya dí εc'εihü ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanjü. Pε xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja ngue te nimantho gā tømhmü 'mø. 25 A nujü, dí tømhmü'a

te ja ngue di nja m'mefa. Ma gā sεthü'a te gā ra n'ü dí thomhmü, asta gue'mø di nja'a te dí tømhmü di nja.

26 A nujá, nu'mø dí nne gā mmat'Ojahü 'nε händi padj te gā xihmü Oja, go ra Espiritu Santo i fäxte. Madague'a ra jats'itho nna bεmhmü Oja, pε ra Espiritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue ra mhmat'Oja'a ra hya hingui pøts'e gā mmamhmü. 27 Porque nuna Oja, ya padj tema hya ja mbo mā mmüihü. I tini tema hya i nne da manna Espiritu Santo. Porque nu'a te ra hya nne Oja ngue di ts'ofø, go ra Espiritu Santo'a äpra mate Oja conná guecjü.

-----

28 Dí pahmü ngue nu to gā dadj mahmü Oja, gue'mø xanho ogue xan'ü te dí thohmü, pε Oja honi ha gui japi ngue da 'yørcähü ra nho. Porque ya xpā nzänn'Oja tengu gā cohü m'mefa. 29 Hante ngue di nhohra ximhäi, nuna Oja ya padj te'o ja ngue da 'yεc'εj m'mefa, guehya yø ja'i bi zännbi ngue da gohi tengutho rá Ts'ant'ü Oja ya. Janangue nuna rá Ts'ant'ü Oja, guehna 'bet'o na ngue di ncüui gätho yø 'yεc'εj. 30 Nuna Oja, ya mam'met'o xpā zänni te'o ja ngue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuyá yø ja'i bi zofo, ya bi hojpabi yø ts'oqui. Nuyá yø ja'i ya bi hojpabi yø ts'oqui, bá ep'ü ra pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'ant'ü Oja.

31 ¿Ndanā man'na rā hya ja ngue gā mmamhmu 'mø? Ya mā amigohu Oja ya. Nu te'o nne dā zɛcju ya, ya h̄inte d̄i m̄ui'u ya. 32 Nunā Oja h̄imbi nya rá mm̄i ngue bá p̄nhua rá Ts'unt'u ngue bi d̄u conná ngueju. Ja dí h̄axu p'u njuani ya ngue nu te ḡama hya bi man'Oja ngue di 'dacju, di 'dacju'a. 33 Gátho gahu, ya xā huanngahu Oja, ya h̄ingui s̄a to dā 'ȳembi ngue n̄i mantho ja mā ts'oquih̄u. Porque gues̄e Oja bi hoga mā ts'oquih̄u. 34 Ya h̄inda zā to dā 'ȳena ngue gā mmähā rā castigo. Porque ya bi d̄u rā Cristo conná ngueju, 'n̄e bi b̄ennate, ya bí 'b̄up'u ja rá n'ȳei Oja ya. A nuyá, gue'a zant'a mā m̄axtehu p'u ha 'b̄u Oja'a ya. 35 Ya h̄inte dā zā dā hyaqui te gui macju rā Cristo. Madague'a gā s̄ahu rā n'u, p̄e ngutho d̄i macju rā Cristo. Ogue t̄u mā mm̄ih̄u, p̄e ngutho d̄i macju. Ogue sacju yø ja'i, p̄e ngutho d̄i macju. Ogue h̄in'ȳu te gā sih̄u, p̄e ngutho d̄i macju rā Cristo. Ogue h̄in'ȳu rā ulu gā hehu, p̄e ngutho d̄i macju rā Cristo. Ogue dí 'b̄amma n'uh̄u, h̄ingui nne ha dā nuhu yø ja'i, p̄e ngutho d̄i macju rā Cristo. Ogue ya ja ngue dā thoj̄u, p̄e ngutho d̄i macju rā Cristo. 36 I nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro rā hya ngue ɛna: “Dí uc̄ahe yø ja'i ngue dí ɛc'ei'ah̄e, n'na pa ngu n'na pa i nne dā hyoje. ɛntho ho d̄e'yo yø ja'i p'u gā mb̄eni”, i ɛna. 37 Madague'a gā s̄ahu

rā n'u 'mø ngue dí thohmu tenḡu ya yø hya ya, p̄e ma gā hahmah̄u rā ts'edi'a te gui macju rā Cristo. 38 Janangue ma gā segurahu ngue nunā Oja zant'a d̄i macju na. Ya h̄inda zā dā hyac'a te rā n'u dí thohmu m̄ente dí teh̄u. N̄i x̄inga gue'mø dā thoj̄u. N̄i x̄inga guehyø anx̄e dā zā dā hyaqui. N̄i x̄ingra zithu dā zā dā hyaqui. Porque Oja d̄i macju rā pa ja p'uya, daguehra pa di 'ȳep'u d̄i majcu Oja. 39 Nu te gátho bi hoc'a Oja, ngup'u mah̄ets'i, ngu ua ja rā h̄ai, ya h̄injonda zā dā hyagahu'a gui macju Oja. Porque ya mā n'yoh̄u na rā Hmu Jesucristo.

9

1 Nugā dí ɛc'ei rā Cristo, janangue nunā rā hya dí nne gā xi'ah̄u ya, h̄ingra feh̄ni na. Gues̄e rā Espiritu Santo xijpa mā n'yomf̄eni ngue majuan̄i na rā hya dí xi'ah̄u. 2 Mathoguitho dí 'b̄u ndum̄m̄i. I 'b̄amma n'uh̄u mā mm̄i ngue mā mm̄ijud̄iohe h̄ingui nne dā 'ȳec'ei rā Cristo. 3 Nu'mø dí s̄a ha gd̄á japi ngue gā nyangā mā mm̄ijud̄iohe, nugā gā øt'e, madague'a go gā mmagā rā castigo, ya h̄inga nnugā rā Cristo. P̄e nja ngue h̄ingui s̄a. 4 Nuyā yø jud̄io ya, guehya yø mbom'm̄eto rā Israel. Bi zo Oja ngue dā 'yøt'e ngue yø bas̄i. Guehya bi nu ha bi nja ngue bi 'yuh̄rá ts'edi Oja ya. 'N̄e bi gohm̄i rā cohi ya yø jud̄io ya. Bi d̄apra ley nu'a ja ngue dā n'yo. Bi xifi

ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho na ra hya bi yarpabi Oja yø judío ngue da 'yørpe. ⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a ra judío na. 'Nε guehna Oja na ngue di manda gätho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi na para zantho na. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hinguí nne da 'yεc'εi ra Cristo. Pε hinguí sä ga εmhma ngue ya hīndi nja'a te ra hya bi xi Oja yø judío. Porque hīmma juani ngue gätho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hinga gätho yø judío di tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue di nja. ⁷ Porque bi xi Oja ra Abraham ngue hinga gätho'u yø mbom'meto da gohi ngue yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yεmbi: "Nu'u yø basi ra Isaac, hont'u da gohi ngue yø basi Oja'u", bi 'yεmbi. ⁸ Gätho yø ja'i 'bai, hinga gätho yø basi Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basi Oja, guehya yø ja'i ya xpa nzännbi ngue di tocabi ra hya di yat'a Oja ya, høndya yø basi Oja ya. ⁹ Porque nguna ra hya bi xi Oja ra Abraham, bi 'yεmbi: "Bá εp'u ra pa ga ut'aui ngue ja ma ts'edi. Nuna ra Sara ni xisu, di m'mu'a n'na ra ts'ant'u", bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi ma yø jeya p'uya, bi nte na rá ts'ant'u ni hu ngue ra Isaac, bi nthatui ra Rebeca. Mi hya ra basi na ra Rebeca p'uya, yø cuate bi øni. ¹¹⁻¹³ Pε hante ngue da mihya yø basi ya, nuna Oja, bi xihra Rebeca ngue ra Esau rá mædi da

mi'a. Nuna ra Jacob ngue ra zaxinya, di manda rá n'yohu na. Nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue bi man'Oja, bi 'yεna: "Dadi maca ra Jacob, pε ra Esau, hin dadi madi". Guehna ra hya bi man'Oja naya hante da mihyø basi. Hinga 'be bi dø'ma Oja ngue di m'muhya yø basi para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hinguí 'yo xanho. Ja di nequi ua ya ngue ya mam'met'o xpa nzän'na Oja te 'be'a ja ngue di nja m'mefa. Hingue masque 'bet'o da nu te 'be'a da gohyø basi, sinoque nu'a te xa zänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, ζua i sä ga εmhma ngue hinguí ho te øt'Oja? Nu'a hinguí sä'a. Porque nu te gä øt'Oja, gä gue'a ni 'yup'u øt'e. ¹⁵ Porque Oja bi 'yεmbra Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja ma yemmai conná ngue'a". ¹⁶ Janangue nuyá, nuna ra nho di un'Oja, hīnda 'yεnna ja'i ngue bi 'yεmmei bi hyoni ha di dīnna nho. Porque Oja ya xa zänni to di huεqui. ¹⁷ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te bi xi Oja ra dast'abi madi manda p'u ja ra häi Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí exa'i ya ngue gui ndast'abi n'namhma ngue nu'u yø hmεya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'u bi zä ngue te'o gä. 'Nε da badi ngue ja ma ts'edi", bi 'yεmbi. ¹⁸ Ja di nequi ua ya ngue nuna Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho ra 'yu ngue xta nnaxi

rá mm̄ai, gue'a dī unna 'yū'a.

19 Rá n̄εgui 'bui to nne da 'yεngya: “Hanja Oja 'm̄o ngue εmbi ja ȳo ts'oqui ȳo ja'i. Porque Oja, nu'a te x̄a nz̄anni ngue da 'ȳot'e, hinjonni ja'i da z̄a da d̄aqui te s̄anni da 'ȳot'e”, da 'yεngui. 20 A nūu ngue dȳo ja'ithoh̄u, ζ̄teni 'bε'a go guí εn̄a ḡa japh̄u Oja ngue'm̄o ḡa εn̄a h̄inga n̄nu manhoh̄u te s̄anni da 'ȳot'e? Xi n'na r̄a ts'̄oye, ζ̄ua s̄a da 'yεmbra 'ȳot'ats'̄oye: “H̄indī n̄nu manhoḡa te r̄a forma guí hogagui”, da 'yεmbi? 21 Nu r̄a 'ȳot'ats'̄oye, nu'a goma forma da nepe da gohr̄a ts'̄oye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a r̄a b̄oh̄ai, pε da z̄a da 'ȳot'a n'na r̄a ts'̄oye ngue nts'̄upi, x̄inda z̄a da 'ȳot'a n'na r̄a ts'̄oye ngue h̄inga nts'̄upi.

22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahȳo ja'i ngue jase rá ts'̄edi. 'Nε nnepe ngue man'na di bahȳo ja'i ja ȳo ts'oqui ngue da japra castigo. Jan̄angue tobe ser̄pabi ya ȳo ja'i n̄i 'yup'̄u ngue da ma r̄a castigo. 23 Bi nepe ngue da bahȳo ja'i ngue mathoguiho x̄and̄ongu rá n̄ho i ja Oja. Porque bi huεgah̄u 'nε ya dí pah̄m̄u'a te r̄a n̄ho x̄a nz̄anni ngue di 'dac̄u ya. 24 Bi zongah̄u Oja. H̄inga h̄ondȳo judío bi zofo, sinoque x̄quet'a 'nεhȳo ja'i h̄ingȳo judío bi zofo. 25 Bi nja tengutho mm̄amp'̄u ja r̄a libro bi 'yotrā p̄ongahya Oseas, ngue Oja bi 'yεn̄a: “Nuȳa ȳo ja'i x̄tá man'a

m'εt'o ngue h̄imma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya ȳo ja'i ngue h̄in mađi mađi, pε nuȳa dađi mahya”, bi 'yεn̄a. 26 Nu'̄u ȳo mm̄engu p'̄u ja r̄a x̄equi bi xihȳo ja'i Oja ngue εmbi: “Nuḡa, h̄imma ja'i'ah̄u”, pε ja 'bexpi xip'̄u p'̄uya ngue εmbi: “Nuḡa drá Oja, majuani ngue dí 'bui, guec̄a ma basī'ah̄u ya”, bi 'yεmbi.

27 A nu'̄u ȳo ja'i ngue ȳo judío, nuna r̄a p̄ongahya Isaías bi 'yεn̄a: “A nu'̄u ȳo judío, madague'a mand̄ongutho'̄u, tengutho ȳo 'bomu dehe p'̄u ja r̄a jathe, pε zi yohotho'̄u da b̄oni ngue dī nyan̄i. 28 Porque nu'm̄o r̄a pa da japra castigo Oja ḡatho ȳo ja'i rá nḡani nx̄imh̄ai, n'na zihmantho dī nja”. 29 R̄a Isaías mah̄ombi 'yεn̄a: “Nuna Oja jase rá ts'̄edi, nu'm̄o h̄in dađi huεcȳo ja'i n̄a, n'na zihmantho di jua'̄u ȳo judío, tengutho 'm̄o m̄i jua'̄u ȳo ja'i m̄i 'bap'̄u ja r̄a hn̄ini Sodoma 'nεp'̄u ja r̄a hn̄ini Gomorra”.

-----
30 Guehna r̄a h̄ya naya ngue nuȳa ȳo ja'i h̄ingȳo judío, guehya h̄immi honi ha dī nhøjpaui Oja ya. Pε bi 'yεhr̄a pa ngue bi 'yεc̄εi Oja ȳo ja'i, gue'a i nhøjpaui Oja'a ya. 31 Pε nuȳa ȳo judío m̄i hu ȳo mm̄ai x̄ti nhøjpaui Oja, ngue m̄i εn̄a x̄t̄a 'ȳot'e te ḡa mm̄amp'̄u ja r̄a ley. Pε h̄injombi b̄oni ngue x̄t̄a mma mahojpi rá ts'oqui ngue x̄t̄a 'ȳot'e te mm̄amp'̄u ja r̄a ley, porque h̄injongui p̄oni

ngue da 'yøt'e te gāma hya di mānda ra ley. ³² ¿Hanja 'mø ngue hĩmbi nhojpau Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xta 'yøt'a te gā ra nho mmamp'u ja ra ley. Pε hĩmbi ne xta 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zā da yāni. Ja bi fesp'u yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'u ha da tho ra ja'i, di fets'e. ³³ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue Oja bi 'yεna: "Ga pεcā p'u Siōn n'na ra do ngue di fesyø ja'i. Pε guedra ndø mēdo da 'yøt'e ngue da dāhyø ja'i. Pε nu to gātho da 'yεc'ei nā ra do nā, da dīni xanho p'u ja yø mmui ngue nu te ra hya εc'ei, gātho majuañi ngue di nja".

10

¹ Ague mā zi cu'ah'u, januañi dí hahma mmui dí mmarpabi Oja'u yø judío ngue di nyani. ² Porque di pacā ngue yø mmui ga ndanne Oja. Pε nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hĩngui tĩnyø mmui hanja nā ra hya nne Oja ngue di nyanyø ja'i. ³ Porque hĩngui nne da badi tema hya xā zān'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I εna ngue da hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hĩngui nne da 'yεc'ei nā ra hya di hojpabi Oja yø ja'i. ⁴ Nu to gātho ya εc'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya hĩnni mantho da 'yenyø ja'i ngue 'be da

'yøt'e te gā mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

⁵ Pε nuya yø ja'i εna ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gā mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, pε ra Moisés, i ja ua nā ra hya bi 'yot'i, ngue εna: "Nu ra ja'i da hyāt'i da 'yøt'e gātho'u yø hya di mānda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te nā", i εna hya. ⁶ Pε ja man'na ra hya, guehna ra hya naya di nhohma ts'oquihū ngue gā εc'ei hū ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: "Janangue nuyá, 'yo sā guí εmhmu ngue jatho ngue to da ma mahεts'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua ra Cristo. ⁷ 'Yo sā guí εmhmu ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø ánima ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate". ⁸ Ya hĩngui ja ngue ja gui hyomhmu hanja ra hya ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: "Nuna ra hya nā, hĩnga yap'utho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmu nā ra hya nā ya. Ya jap'u ja ni mmui hū nā ra hya nā", i εna. Nuna ra hya mmanna ya, guehna ra hya dí xi'i ngue gui 'yεc'ei hū nā. ⁹ Nu'mø gā mamhmu ngue ra Jesús, gue'a mā Hmu hū'a, 'nε gā εc'ei p'u ja mā mmui hū ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanma tehū. ¹⁰ Porque Oja gue'a di hogahū'a ngue'mø dí εc'ei p'u ja mā mmui hū. 'Nε'mø gā xihmu yø ja'i ngue dí εc'ei hū ra Hmu Jesucristo,

ya da yanju Oja.

11 Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: "Nu to ga da 'yεc'ei ra Cristo, hinjam'mo da za da 'yenna ja'i ngue hingui ho te εc'ei".
12 I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, ga n'nat'a Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nε nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o ga nzofu. 13 Porque nu to ga nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

14 Xi'u yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya, ¿hague di zohra Cristo 'mø? Pε ¿hague di 'yεc'ei 'mø ngue hingui øde hanja ra hya? 'Nε ¿hague di 'yøhyø ja'i hanja ra hya 'mø ngue hinjongui xifi hanja? 15 'Nε ¿hague da m'mahyø ja'i da ma hanja ra hya 'mø ngue hinjongui εt'i ngue da ma da manna hya? Nup'u ja ra Maca Libro i ena: "Nu'u yø ja'i mmanna hoga 'da'yo hya ngue ha di za ga nho-jpah Oja, mazihotho 'mø da zøcua'u ngue da xicju rá hya Oja".

16 Pε nja ngue hinga gätho yø ja'i εc'ei ra hoga 'da'yo hya 'mø sifi. Ra Isaías nguna ra hya bi ma, bi 'yena: "Aguema Oja'i, ¿hanja ngue hingui εc'ei yø ja'i na ra hya di mmangähe?" bi 'yena. 17 Pε nu to bi 'yεc'ei, ya εc'ei ngue bi 'yøde hanja ra hya bi sifi. 'Nε nuna ra hya bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hya i hma hanja na ra Cristo na.

18 Pε xi'u yø judío ngue himbi 'yεc'ei ra hya, ¿ua

himbi 'yøde hanja ra hya'u? Majuaní ngue bi 'yøde hanja ra hya. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna ra hya na, ndap'u bi za nt'øde na ra hya bi manyø mamhya. Porque nuna ra hya na, ma 'yoní gä rá nguní nximhäi". 19 Xiya yø judío ya 'mø, ¿ua hingui 'yo yø mmái hanja na ra hya bi sifi 'mø? Pε nu m'i'da yø ja'i bi ðinyø mmái hanja na ra hya bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yenna Moisés: "Nuna Oja, da yanø ja'i hingyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyani. Di ncuε yø judío ngue nuya yø ja'i hin'yu yø n'yomfeni go da ðinnbabi rá njapi Oja ya". 20 Pε ra Isaías njuantho bi 'yotra hya bi man'Oja ngue ena: "Nu'u yø ja'i himmi hongui, gue'u bi ðinyø mmái ha di badi te'o gui'u. Nu'u yø ja'i himmi änni te'o gui, gue'u da nthε'be'u", bi 'yεn'Oja. 21 Pε nu'u yø judío, Oja bi 'yena: "N'na pa ngu n'na pa di nzocä yø judío. Pε nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hya di xifi".

11

1 Xi ya, xi'Oja, ¿ua ya bi hyep'u'u yø judío ya 'mø? Hin'na, hingui hep'u. Porque nugä drá judío, ma mbox-itagä na ra Benjamín, nuna rá mbom'meto ra Abraham. 2 Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi ngue yø basi. Janangue hingui hep'u Oja ya yø judío.

Damī bēmhm̄ te mmamp'ū ja rā Macā Libro ngue rā Elías bi yapyø judío 'mø mī mat'Oja, bi 'yēna: ³ “Ague mā Oja'i, nu yø judío, ya bi hyo'ū nī pøngahya. A nu'a nī altar hap̄ thanne'i yø ja'i, ya bi thēmhmī. Ya mahøngsēgui dí 'būi ngue dí thanne'i ya. Pē xquet'a nne dā hyogyø ja'i”, bi 'yēnna Elías. ⁴ Mī dā Oja p'ūya, bi 'yēmbi: “Hīn'na, hīnga høn'atho'i guī thānnegui. Sinoque 'b̄r̄p̄tho mī yoto mahuahī yø judío ngue thānnegui, 'nē hīngui ndantyøhm̄ p'ū 'b̄hr̄ dāhm̄ Baal ngue dā danne”, bi 'yēn'Oja. ⁵ Dā guehra pa ja p'ūya, xquet'a njarb̄tho ya, hīnga gātho yø judío xā hyep'ū Oja. Sinoque 'b̄ i'da ngue conná mate Oja bi gohi ngue yø thanhni Oja. ⁶ ¿Ua di ja temā nho bi 'yøtya yø ja'i bi huan'na Oja 'mø? Nu'a, hīn'na'a. Sinoque rā matetho bi 'yøt Oja ngue bi huanhni. Nu'mø ngue di ja temā nho xtā 'yøtyø ja'i, janāngue bi huanhni, ya hīngrá matetho bi 'yøt'Oja 'mø.

⁷ Guehna rā hya naya ngue nu'ū yø judío mī honi ha xtī nhohyø ts'oqui, pē hīngui ngu'ū bi dīni ha di nhøjpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpā huan'na Oja ngue bi ma mahøjpi. A nu'ū mī'da yø judío, bi jorpabi yø n'yomfēni'ū ngue hīmbi dīnyø mm̄i hanja rā hya. ⁸ I mmamp'ū ja rā Macā Libro rā hya ngue ēna: “Nūna Oja, bi 'yøt'e ngue hīnda dīnyø

mm̄i yø ja'i'a rā hya dā 'yøde. Nu'a te dā nu, hīnda dīnyø mm̄i hanja rā hya. Dā 'yøhyø hya dā hma, pē hīndi n'yo yø mm̄i hanja'a rā hya dā 'yøde. Ngu'a bá nja'ū yø pa xa thogui, dā guehya mahøn'a njarb̄tho”. ⁹ Rā David ngūna rā hya bi mā ngue bi 'yēna: “Nūp'ū ha di sānnigo yø ja'i, di ēna ngue ja mpähä, di ēna ngue i nnu manho Oja te øt'e. Pē hīmma juani ngue di nnu manho Oja te øt'e. Sinoque di njapra castigo'a te øt'e. ¹⁰ Nu'a te dā hyetyø ja'i, hīnda dīnyø mm̄i hanja. Janāngue di m'm̄mman'ū hangū rā pa”.

-----
¹¹ Xi ya 'mø, ¿ua xma ma dā hyep'ū Oja yø judío ya 'mø? ¿Ua hīnjam'mø dā 'yēhra pa di nyanyø te mī'da yø judío ya 'mø? ahá, dā 'yēhra pa di m'm̄hyø judío di nyanyø te. Majuani ngue nuya yø judío bi hyep'ū Oja, pē Oja bi 'yøt'e ngue nu'ū yø ja'i hīngyø judío dā gohi ngue yø ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'ū yø judío bi hyep'ū Oja, di seyabi ya yø ja'i ya. ¹² Nu'a i hyep'ū Oja yø judío, nuya yø ja'i hīngyø judío, gue'a di dīnbabi rá njapi Oja'a. Pē nu'mø bi zonna pa ngue 'nēhyø judío dā 'yēc'ei rā Cristo, nūna Oja mathoguitho di japi gātho yø ja'i 'b̄'a nximhäi.

¹³ A nuyá, i ja man'na rā hya dí nne gā xihyø ja'i ngue hīngyø judío. Nuya yø ja'i ya, bá penngagui Oja ngue

ga xihra hoga 'da'yo hya. Pe nuna ra 'befi bi 'daca Oja, di honnbabi yø ja'i ha di badi ngue di nnu mansuga na ra 'befi na. ¹⁴ Porque nu'u ma mmjudiohe hingui ec'ei ra Cristo ya, di nnegä ngue di seyabi ya yø ja'i bi nthui ra Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'ne'u da 'yec'ei'u n'namhma di nyanyø te. ¹⁵ Mazihotho 'mø da 'yehra pa ngue mahondi nhojpau Oja yø judio nuya ya xi hyep'u Oja. Conque Oja, bi 'yøt'e ngue nuya yø ja'i hingyø judio bi nhojpau. Pe nuyá, nu'mø di 'bätyø mmui yø judio ngue da 'yec'ei ra Cristo, entho ja di bennate yø ja'i ngue ya xi du.

¹⁶ Nuna ra Abraham, guehna rá mæditho ra judio na, 'ne ya o rá 'ye Oja. Xquet'a nu'u yø judio ngue yø mbom'meto ya, xquet'a ya o rá 'ye Oja. Nuna ra Abraham, tengutho n'na ra daza na. Nu'u yø judio ngue yø mbom'meto p'uya, tengutho yø 'yeza'u. Pe o rá 'ye Oja gá rá do'yo ra za. ¹⁷ Guehna n'na ra za ngue ra hoga za na. Pe bi ma nts'aqui 'da yø 'yeza ra za. Guehya yø judio bi hyep'u Oja ya. Nu'ahu ya, ngue hingyø judiohe, tengutho 'mø ngue yø 'yeza'ahu n'na ra za ngue ja dapo. Nu'p'u bi ts'ajpabi yø 'yeza ra hoga za, ja bi ma nt'ets'i'ahu p'u. A nuyá, ya ni n'yohu'u yø ja'i Oja ya. ¹⁸ Pe mahsä mi 'yena ngue man'na tate xanho'ahu ngue'u yø judio bi hyep'u Oja. Dami

bemhma ngue yø 'yeza i ja yø te ngue bi thep'u ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'u yø 'yeza.

¹⁹ ¿Ua gui ena ngue man'na tate xanho'ahu ngue'u yø judio bi hyep'u Oja, janangue bi ts'ajpa yø 'ye ra hoga za ngue ja bi ma nt'ets'ahu p'u? Nu'a, hinda zä'a. ²⁰ Nuya yø judio mi nno'pa 'yeza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thep'u p'uya ngue himbi ne bi 'yec'ei ra Cristo. Pe nu'ahu ja dapo ra za mi nno'pa 'yeza'ahu. Nu'a ni nt'ec'eiha bi nja, gue'a i ma nt'ets'i'ahu p'u ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sä gadi 'yexhu, dami mfähmu xanho. Nu'mø hinga mfähmu, ya da ma nthequi'ahu mahon'a. ²¹ Xi'mø ngue Oja bi hyep'u yø judio ngue himbi 'yec'ei ra Cristo, da gue'ahu ya, nu'mø hingui 'yec'eiha ra Cristo, da hyc'ahu p'u. ²² Nuna Oja, ya gui nnuhu ngue nu'a rá mate i ja, mandonhotho te øt'e. Pe xquet'a da japra castigo yø ja'i øtra ts'oqui. Porque bi japra castigo'u yø judio himbi 'yec'ei. Go bi 'da'ahu rá mate ngue gá 'yec'eiha. Pe nu'mø gui hyehmu p'u Oja, xquet'a di ja'ahu ra castigo. ²³ A nuyá, nu'mø da 'yehra pa ngue yø judio da 'yec'ei Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahonda 'yesp'u ja ra za bá saqui. ²⁴ Porque man'na hingui henni di t'ésra 'yeza nu'a bá ts'ajpu ja ra hoga za, hinda gue'ahu ngue ja dapo ra za gambi thehu.

²⁵ Ague mā zi cū'ahū, nūna rā hya hīngui fādī hanja, dī nnegā ya ngue gui pahmū xanho hanja ya. Porque hīndī nnegā ngue gui 'yēna ngue gui tatehū ngue yø judío. Majuanī ngue xangu yø judío hīngui nne da 'yēc'ēi rā Cristo. Pē da 'yēc'ēi, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'ī hīngyø judío da 'yēc'ēi rā Cristo. ²⁶ Nū'mø ya bi nja'a p'uya, gātho'ū yø judío di 'bū'a rā pa'a, ya dī nyani. I nt'ot'ī p'ū ja rā Macā Libro rā hya ngue ēna: "Nūna rā Yante, guep'ū Sión dī m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío na, nuya yø 'yāmēni p'ū bá fūdi bā m'mahra Jacob. ²⁷ Guehna rā cohi gā co'be na ngue ya gā hojpa yø ts'oqui yø ja'ī", ēn'Oja.

²⁸ Nū'ū yø judío ngue festho nā rā hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsūiui Oja. Janangue i mēnhna hya Oja p'ū ha 'būhyø ja'ī hīngyø judío. Pē maɖague'a, nūna Oja xquetho ngue dī mā'ū yø judío. Porque nū'ū yø mboxita'ū gue'ū yø thanhni Oja'ū. ²⁹ Nūna Oja, hīnjam'mø ngue di cohra mmūi nā. Nū to gā bi zofo, hangū rā pa dī maɖi 'nē di japi. ³⁰ Nū'mø mā m'met'o, xa mmestho te mī man'Oja'ū yø ja'ī hīngyø judío. Pē nuya ngue 'nēhyø judío bi mestho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unnā mate'ū yø ja'ī hīngyø judío ya. ³¹ Nuya yø judío bi mēspatho te mman'Oja. Pē nūna Oja, ni

netho ngue di unnā mate tengutho i unnā mate'ū yø ja'ī hīngyø judío. ³² Nūna Oja, ngūna bi 'yøt'e, bi unnā 'yu ngue gātho yø ja'ī bi mēspatho te mma, para ngue da zāp'ū 'da di untho rá mate gātho yø ja'ī.

-----
³³ Hīnjongui pøni ngue di paɖi xandønho hangū gangū rā nho i ja Oja. Hīnjongui paɖi hangū gangū rá mfādī Oja i ja. Hīnjongui paɖi hangū gangū rá n'yomfēni i ja. Porque hīnjongui pøni ngue di paɖi xandønho tengu ēga 'yo Oja. ³⁴ Hījonni ja'ī di pøni ngue di tīni xandønho hanja rá n'yomfēni Oja, 'nē hījonni ja'ī di t'ēmbi ngue bi xānbi te øt'e. ³⁵ Nūna Oja, hīngra mihī nā ngue da 'yēnyø ja'ī ya mī ndupate Oja'a te bi unni. ³⁶ Porque nu te gāma cosa dī nnuhū ngue ja, Oja bádi unī. Go bi hoc'a 'nē gā go rá mmeti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue da t'ēspi para zantho. Da ngut'atho.

12

1 Ague mā zi cū'ahū, mathoguitho ngue bi 'dacju rá mate Oja. Janangue dí hagā rā ts'edi dí xi'ahū ngue gui unni mmūihū Oja, n'namhma ngue hangū rā pa gui 'yøthū'a te rá pāhā Oja. Guehna rā ndanne i ja ngue gui 'yørpahū Oja naya. ² A nuyá, dami pāhni n'yomfēnihū ya. 'Yo gui øthū tengutho øtyø ts'oc'ēi ua ja rā ximhāi. Dami 'yøt'e ngue

da gom'na'yo'a te ja ngue gdí n'yohu. Janangue da zäp'u gui pahmu xanho'a te rá pahä Oja. Nuna te ra nho nne Oja ngue gdí n'yohu, da gue'a gui 'yøthu'a.

³ Oja bi 'yøtra mate bi 'dacä ra ts'edi ngue ga xi'ahu te ja ngue gui 'yøthu. 'Yo to di nne man'na ra 'befi xanhets'i ngue'a te ra 'befi bi un'Oja. Sinoque da hyacra güenda xanho te 'be'a ma'befi bi t'unnä. ⁴ Ya gui nnuhu ngue rá do'yo ra ja'i, xangu yø xequi i ja ngue 'dama 'dan'yo i pefi. ⁵ Xquet'a njarbutho yø 'yec'ei ya. Madague'a xanguju, pε enthö n'na nc'eitho di jahu. Porque gätho ma n'yohu ra Cristo. Pε nuna ra 'befi bi 'daju Oja, 'dama 'dan'yo ma 'befi na.

⁶ Oja bi zänni tema 'befi di tocabi n'na ngu n'naju. Ya gue'a ra 'befi ja ngue ga øthu'a p'aya. I 'bähyø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue drá pøngahya Oja. Pε nu'a te ra hya di bennba Oja da ma, hont'a da man'a. ⁷ I 'bähyø ja'i bi t'unnä 'befi ngue da mäxrä mmic'eiui. Pε i jatho ngue co gätho rá mmäi di 'yøtra 'bäxte. I 'bähyø ja'i bi t'unnä 'befi ngue di nxännbate rá hyä Oja. Pε i jatho ngue di nxännbate xanho. ⁸ I 'bähyø ja'i bi t'unnä 'befi ngue di hatra ts'edi yø mmi'yec'eiui. Pε di ja ndummäi ngue da 'yøt'a te rá 'befi pefi. I 'bähyø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue co nu'a te pets'i, da mäxyø mmic'eiui. Pε 'yo di ya yø

mmäi ngue'a te ra 'bäxte da 'yørapä rá mmic'eiui. I 'bähyø ja'i ngue bi t'unnä 'befi ngue di m'met'o p'u di mpeti yø 'yec'ei. Pε jatho ngue da gämfeni da 'yøt'e xanho'a te rá 'befi pefi. I 'bähyø ja'i bi t'unnä 'befi ngue da mäts'i to ja te hembj. Pε nu'a ra 'bäxte da 'yørapäi rá mmic'eiui, co n'na ra pähätho di 'yøt'e.

-----
⁹ Pε gue majuanj ngue nj mmäi gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahu. Dami hyehmu p'u ra nts'o. Dami 'yøthu ra nho. ¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahu porque gätho gadi ncuhu ngue ra Cristo. N'na ngu n'na'ahu dami hyonni ha di hnu mansu mi'da ni cuhu. ¹¹ 'Yo gui säyathohu, dami hyahu ra ts'edi'a te ja ngue gui 'yøthu. Co gätho nj mmäi gdí 'yørapahu rá 'befi ma Hmuhu Jesucristo. ¹² Zant'a dami johyahu ngue bi dinni mmäihu hanja'a ra nho ja ngue di nja. Nu'mø gui sähu ra n'u, dami seti xanho. 'Nε dami mat'Ojahu hangu ra pa, 'yogui säyathohu. ¹³ Nu'u ni mmi'yec'eiuh 'mø ngue hin'yu te da hyoni, dami faxhu. A nu'u yø 'yec'ei yap'u ni 'yehε, dami unhnä ra ts'äya. ¹⁴ A nu'u yø ja'i su'ahu, dami 'yäphu Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äphu Oja ngue da thogui. ¹⁵ Nup'u ha di johya nj mmic'eiuh, xquet'a dami johyahu. Nup'u zonni mmic'eiuh, xquet'a ja dami nzomhu p'u. ¹⁶ Gätho

dam̄i nnu manho n'na ngu n'na'ah̄u. O gadi 'yεxh̄u. Dam̄i 'yot'e ngue 'da'igu'ah̄u' yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä guí εna ngue go jase ni mfadih̄u.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te ra nts'o ot'a'i ni mmic'εih̄u. Dam̄i ja ndumm̄ih̄u ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yoth̄u'a. ¹⁸ Dam̄i hyoni ha gd̄i n'amigoh̄u gätho yø ja'i ast̄a nup'u go da zä. Gui ja ndumm̄i ngue 'yo gadi njunth̄u. ¹⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, 'yo gadi cots'i te t'ot'ah̄u. Dam̄i hyemh̄mah̄u hma, nu'a Oja go di cots'a.

Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εn'Oja: "Nugä, go ni 'yε ma xi ngue ga jagä ra castigo. Go ga jut'a'a te ot'ah̄u yø ja'i", εn'Oja.

²⁰ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue εn'Oja: "Nu'mø gä nu ni nsaiui ngue tu manthuh̄u, dam̄i unna hmε da zi. Nu'mø gä nu ngue t̄the, dam̄i unna dehe da zi. Nu'mø guí ørpabi ni nsaiui tengu na ra hya naya, ya da mesrä sä, porque da zo rá mm̄i'a te ra nts'o xa 'yot'a'i". ²¹ Manma ndap'ah̄u ra nts'o ngue gui 'yot'e tengutho ot'a ni nsaih̄u. Sinoque dam̄i taph̄u ra nts'o ngue gui 'yørpabi ra nho ni nsaih̄u.

13

¹ Gätho yø ja'i 'b̄ai, jatho ngue da 'yεc'εi yø ts'ut'abi. Porque gätho yø ts'ut'abi, Oja bi zänbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o ra ts'ut'abi ngue da zänse ngue di nja rá

cargo. ² A nu ra ja'i fεspatho te mmanna ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yεxra ts'ut'abi, go guehna fεspabi rá hya na. Ya rá ts'oquisε ra ja'i p'u da japra castigo ra ts'ut'abi.

³ Porque yø ts'ut'abi hinga 'b̄ai ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te ot'e i cot'i. Nu'mø guí nne ngue hingui suh̄u yø ts'ut'abi, dam̄i 'yoth̄u ra nho n'namhma ngue da hnu manho'ah̄u. ⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'b̄efi Oja ørpe para ngue da mäxah̄u. Pε nu'mø ngue xants'o te guí øth̄u, ya gui suh̄u ra ts'ut'abi p'uya. Ya säp'u ha ra ts'edi ra ts'ut'abi ngue di ja'ah̄u ra castigo. Porque rá 'b̄efi Oja ørpe ngue da japra castigo yø ja'i xants'o te ot'e. ⁵ Janangue ja ts'edithe ngue da t'εc'εi te di manda yø ts'ut'abi. Pε h̄indi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yεc'εi ra ts'ut'abi ngue h̄ontho di mpommi ra castigo, sinoque da 'yεc'εi te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'u ngue da t'εc'εi te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dam̄i juth̄u ra njuth̄ai 'mø nj̄ai. Porque yø ts'ut'abi øtra 'b̄efi nuna bi un'Oja. ⁷ Nu to gä guí t̄ph̄u, dam̄i juth̄u. Nu to ndupate ra njuth̄ai, da gutra njuth̄ai. Ogue ndupate ra cooperaciön, da gut'i. Dam̄i nu mansuh̄u te'o gätho ja yø cargo.

⁸ Nu'mø ngue guí ndupateh̄u, 'yo di njarb̄atho, dam̄i juth̄u. Nu'a ja ngue gui 'yøth̄u hangu ra pa, dam̄i

mahn̄i mm̄ic'eiui n'na ngu n'na'ah̄u. Porque nū ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, ya gā 'yo tengutho ra hya mm̄amp'u ja ra ley ja ngue da n'yo yø ja'j̄i. ⁹ A nunā ra hya d̄i manda ra ley i enā: “Yo grá 'yots'om'mái. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sãnnba ra feh̄ni. 'Yo guí nneh̄u n'na ra cosa ngue ndan'yo to rá mm̄eti”. Guehya yø hya ja ua d̄i manda ra ley ya. 'Nε ja mi'da yø hya ngue d̄i manda. Pε gátho ja d̄i mp̄enhua yø hya mm̄amp'u ja ra ley ngue enā: “Dam̄i mah̄ni mm̄ic'eiui tengutho gn̄i ne ngue d̄i ma mam̄adi'j̄i”. ¹⁰ Porque ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, ya h̄in tem̄a nts'o ørp̄abi rá mm̄ic'eiui. Jan̄angue nū ra ja'j̄i d̄i mah̄rá mm̄ic'eiui, enth̄o 'mø di pad̄i xan̄ho te mm̄amp'u ja ra ley, porque gue'a te mm̄amp'u ja ra ley ga yo.

¹¹ Guehya yø hya jatho ngue gd̄i n'yoh̄u ya. Ya guí nnūh̄u, nu'mø ra pa dambá εc'eīh̄u ra hoga 'da'yo hya, mad̄i 'betyø pa 'mø. Pε nuyá, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue da ep̄'u ra Cristo mā Yanteh̄u. Ya h̄ingui ja ngue gā nsäyathoh̄u ya. ¹² Ya ni ma da gaxyø pa d̄i m'm̄ah̄mu ua ja ra xim̄h̄ai, ya bá cuatyø pa ga m'm̄ah̄mu p'u 'b̄u Oja. Jan̄angue nuyá, dam̄i hyeh̄mu p'u ra nts'o ga 'yo yø ja'j̄i ua ja ra xim̄h̄ai. Gä gue'a te xan̄ho gui 'yøth̄u. 'Yo di tap'ah̄u ra nts'o. ¹³ Ma gda 'yoh̄u'a ra nho ni 'yup'u

gdá 'yoh̄u. H̄inga n'it̄ih̄u. 'Nε h̄inga m'm̄ah̄mu p'u ha 'b̄uhyø m̄inh̄ni. H̄inga n'yots'om'm̄aih̄u. 'Nε h̄inga ndun̄hn̄u. 'Nε h̄inga nseyah̄u. ¹⁴ Nu'a mā Hm̄uh̄u Jesu-cristo, gä ra nho i n'yo'a, da ngut'atho gd̄i n'yoh̄u ya. 'Yo sä guí εm̄hm̄u ngue i sätho gui 'yøth̄u ra nts'o ga 'yo yø ja'j̄i. Nu'a, h̄in'na'a.

14

¹ Nū ra 'yεc'ei ngue tobe h̄inguī t̄ini xan̄ho rá mm̄ai hanja'a ra hya εc'ei, nup'u ha gad̄i mp̄etih̄u dam̄i un̄hn̄u ra ts'äya. 'Yo guí nne ngue guí njun'mā hyathoh̄u. ² Porque 'b̄u i'da yø 'yεc'ei ngue t̄ini xan̄ho p'u ja yø mm̄ai ngue sä da zi gátho'a te ts'i. Pε 'b̄u hm̄i'da yø 'yεc'ei p'uya, ngue h̄inguī t̄ini xan̄ho p'u ja yø mm̄ai hanja'a ra hya εc'ei. I enā ngue ra ts'oqui da 'yøt'e ngue da zi ra ngø, jan̄angue enā ngue h̄ondyø cosa ngue h̄ingra ngø sä da zi. ³ A nuyá, nū ra 'yεc'ei ngue si gátho'a te si yø ja'j̄i, 'yo di emb̄i ngue h̄ingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mm̄angu ra 'yεc'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di emb̄i ngue h̄ingui ho te øtra 'yεc'ei nu'a si gátho'a tengue ts'i. Porque ya ra 'yεc'ei, ya o rá 'ye Oja. ⁴ Nū ra m̄efi n'nan'yo to d̄i mp̄eh̄mi, ζten̄i 'b̄e'a guí enā go gui japi ngue gui 'yemb̄i h̄inga gue'a te øt'e? Nu'a rá hm̄u ra m̄efi, go da man'a ngue'mø xan̄ho te øtrá m̄efi ogue h̄in'na. Pε nū ra ja'j̄i ngue ra 'yεc'ei da

gommanho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gommanho.

⁵ I 'bu i'da yø 'yεc'ei ya, embi ngue ja dra pa tate xandaxqui ngue m'i'da yø pa. Ximmi 'bu hmi'da p'uya, embi ngue gätho yø pa, gä 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yεc'ei, nu te ra hya timp'u ja rá n'yomfeni ngue embi xanho, da 'yøt'a te ra hya tini. ⁶ Nu ra 'yεc'ei ngue ja n'na ra pa supi, ga nzup'a ra pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu ra 'yεc'ei ngue hingui supra pa supra mmi'yεc'eiu, hingui sup'a ra pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu ra 'yεc'ei ngue si gätho'u yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mammadi Oja ngue'a te gä si. A nu ra 'yεc'ei ena ngue i ja 'da yø cosa ngue hingui nnep'a Oja ngue da zi, ya hingui si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te øt'e. 'Nε xquet'a di ja mammadi Oja ngue te si.

⁷ Hinjo'o ngue to da zänse te da n'yo, porque gäthogahu dí ohu rá 'yε ma Hmuhu Jesucristo. Nu'mø dí tehü, dí ohu rá 'yε. Nu'mø dá tuhü, dí ohu rá 'yε. ⁸ Janangue nuyá, mente dí 'buhmu, ya gdä 'buhmu'a ngue ga ørpahu rá pähä ma Hmuhu Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuhü, gue'a ma Hmuhu sänni ngue ga tuhü. Janangue nuyá, gue'mø dí tehü, ogue xtä tuhü, gue'a ra Hmu dí ohu rá 'yε. ⁹ Ra Cristo bi du 'nε mahømbi m'mai para ngue da gohi ngue gue'a ma Hmuhu'a.

Ngu'mø dí tehü, ngu'mø xtä tuhü, gue'a ma Hmuhu'a.

¹⁰ Nu'a ngue ra ja'itho, hingui sä ngue da hyaspa ra güenda te ga 'yo rá cu. Hingui sä ngue sä da 'yεmbi hingui ho te ga 'yo rá cu. Porque bá ep'u ra pa ngue gäthogahu ga sømhmu p'u ja rá hmi rá dä ra Cristo. Nuna p'uya, go da hyascahu ra güenda na. ¹¹ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nu te dí mmangä, majuaní ngue di nja'a, enna Oja i 'bui. Nugä dí xi'ahu ngue gätho yø ja'i di ndantyøhmu p'u ha ga m'macä. Gätho yø ja'i p'uya da ma ngue guecä drä Ojagä", enna hya. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najü ga dapsehu ra güenda Oja te xtä n'yohü.

-----
¹³ Ya hingui sä ngue ga haspahu ra güenda ma mmi'yεc'ehü ngue ga emphü hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummü ngue hingü ma ts'oquihü p'u da 'yøtra ts'oqui ma cühü. ¹⁴ A nuyá, ngue ya dí εc'ehü ra Hmu Jesucristo, nu tengue dí sihü, ya dí pahmu njuani ngue hin tema cosa di ja ngue ga emhmü ngue ra ts'oqui dí øthu 'mø dá sihü. Pε nu ra 'yεc'ei ena ngue ra ts'oqui bi 'yør'mø bi zi'a te dí sihü, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'nε embi ngue hingui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuaní ngue gadi mahni cu, 'yo guí sihü n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi

rá mm̄ai n̄i cū. Rá Cristo ya bi dū ngue bi yañi. 'Yo gn̄i 'yøth̄a' a ngue gui ts'onnbah̄a rá n'yomf̄eni, ngue h̄on̄tho go guí nne guí sih̄a n'na rá cosa x̄anc̄hi. ¹⁶ Madague'a guí pah̄m̄a njuani ngue x̄anho te guí øth̄a, p̄e 'yo gn̄i 'yøth̄a' a ngue da 'ȳembyø ja'i ngue rá ts'oqui guí øth̄a. ¹⁷ Porque nuyá, ngue gue'a Oja dí ørpah̄a rá p̄ähä, ya h̄ingui ja ts'edi ngue ga sih̄a'a te gä dädi ho ga sih̄a. A nu'a ja ts'editho ngue ga øth̄a, gue'a ngue ga h̄ah̄m̄a mm̄ai ga n'yoh̄a x̄anho, 'n̄e ja ts'edi ngue ga n̄hojpah̄a te'o dädi ns̄ah̄m̄a, ma ga johyah̄a ngue ya dí n'yoh̄a rá Esp̄iritu Santo. ¹⁸ Porque nu rá 'ȳec'ei ngue ørpabi rá p̄ähä rá Cristo, guehya yø hyä dá mm̄angä nnepe ngue da n'yo rá ja'i. 'N̄e nuna Oja i nnu manho te ga 'yo rá ja'i, da guehyø ja'i p'uya xquet'a da nu manho.

¹⁹ Ma ga homhm̄a rá hyä ngue h̄inga njun'mahyah̄a. N'na ngu n'najm̄a, ma ga honnbah̄a ha di zacyø nt'ec'ei ma mm̄i'ȳec'ei. ²⁰ 'Yo gadi ts'onnbah̄a rá 'befi Oja ngue co nu'a te guí sih̄a. Majuani ngue gätho'a te i ts'i, gä x̄anho ngue da ts'i. P̄e nu'mø 'b̄ap'ua ha dí 'b̄ah̄m̄a n'na rá 'ȳec'ei nu'a ena ngue rá ts'oqui da 'yør'mø da zi'a te dí sih̄a, man'na x̄anho ngue h̄inga sih̄a'a te ena ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø da zi. ²¹ Man'na x̄anho ngue h̄inga sah̄a rá ngø, n̄i x̄ingra vino ga sih̄a, h̄inga nne ngue ga øth̄a'a

tengue di 'yøtra ts'oqui ma cūh̄a. H̄inga øth̄a'ua yø hyä di ts'onnbabi rá nt'ec'ei i ja. ²² 'Yo guí nne ngue nu te guí sih̄a, gue'a gdi njunt'ui n̄i cūh̄a'a. Ya guí ec'ei ngue gä x̄anho'a te guí sih̄a, da gue Oja p'uya, ya padi te guí øth̄a. A nuyá, rá mm̄enth̄i bi nth̄eui rá 'ȳec'ei nu'a padi x̄anho p'ua ja rá mm̄ai ngue x̄anho te øt'e, 'n̄e h̄ingui ennä n'yomf̄eni ngue rá ts'oqui øt'e ngue te ga 'yo. ²³ P̄e nu rá 'ȳec'ei ngue si n'na rá cosa nu'a embi ngue h̄ingui ho, nu'mø bi zi, ya rá ts'oqui bi 'yøt'e. Porque h̄ingrá mm̄ai ga nzi'a te si. Nu rá ja'i da 'yøt'a te embrá mm̄ai ngue h̄ingui ho da 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya rá ts'oqui øt'e.

15

¹ A nujm̄a, ngue ya t̄ini x̄anho ma n'yomf̄enih̄a'a te ja ngue gdä 'yoh̄a, i jatho ngue ga serpah̄a ma mm̄i'ȳec'ei nu'ua h̄ingui t̄ini x̄anho p'ua ja yø n'yomf̄eni te ja ngue di n'yo. H̄inga hons̄eh̄a rá n̄ho ngue di tocagah̄a, sinoque ga honnbah̄a rá n̄ho m̄i'da yø ja'i. ² N'na ngu n'najm̄a, jatho ngue ga øth̄a'a te nnu manho ma mm̄i'ȳec'ei. Nu'a te dí pah̄m̄a ngue da 'yørpabi rá n̄ho m̄i'da yø ja'i, gue'a ga øth̄a'a, para ngue da hyä rá ts'edi yø nt'ec'ei. ³ Porque rá Cristo h̄imbi hyons̄e rá n̄ho di tocabi. Ya mm̄anna Maca Libro te rá hyä bi xi Oja, ngue bi 'ȳembi: "Nu'ua yø ja'i s̄u'i, xquet'a

'nɛquɪ bi zɛquɪ", bi 'yɛmbɪ.
 4 Nu te gāma hya nt'ot'i ra Maça Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xāhmu 'nɛ ga pahmu hanja'a ra hya i mma. Nuna ra hya mmana Maça Libro, 'nɛ timma mmaih hya hanja, di hatra ts'edi ma mmaih ngue ga seti te di thohmu. Porque di pahmu ngue di nja'a te ra hya nt'ot'i.
 5 Nuna Oja di hatra ts'edi ma mmaih ngue ga seti te ga ra n' hya ja ngue ga thohmu. Di nnegā ngue Oja da 'yot'e ngue n'na ngu n'na'ah, da zā guɪ n'yohu tengutho i n'yo ra Jesucristo. 'Nɛ da 'yot'e ngue xogue da 'da'igu ni n'yomfɛnihu. 6 Janangue da zāp' hya ngue xogue n'na hyatho guɪ 'yɛspahu na Oja rá Papá ma Hmuhu Jesucristo.

-----
 7 Gue'a di t'ɛspabi Oja'a, ngue guɪ 'yot'e ngue guɪ n'amigoh n'na ngu n'na. Nuna ja ngue guɪ 'yothu porque ra Cristo bi 'yot'e ngue dá n'amigoh'a. 8 Ya guɪ nnuhu ngue ra Cristo bí 'yɛhɛ ngue di japyø judío. Nu'a te ra hya bi ma mayat'ibi' hya ma mboxitahu 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yɛhɛ bi 'yot'a. Ja di nɛquɪ p'hyaya ngue Oja hindi pumbɛni'a te ra hya xa yat'i ngue di nja. 9 Co 'nɛhyø ja'i hɪngyø judío bí 'yɛhra Cristo ngue bi japi n'namhma ngue 'nɛ' hya di ja mamadi Oja ngue ya bi dɪnnabi rá mate. I nt'ot'i ra Maça Libro te ra hya bi xihrá Papá ra Cristo ngue bi 'yɛmbɪ: "Nup' hya ha 'bɛhyø

ja'i hɪngyø judío, ga ɛts'a'i. 'Nɛ ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bahyø ja'i ngue guɪ tate", bi 'yɛmbɪ.
 10 I mmana hya nt'ot'i ra Maça Libro ngue ɛna: "Nu' hya yø ja'i hɪngyø judío, 'da di johyathoui' hya yø judío ngue yø thanhni Oja". 11 Man'na parte ra Maça Libro i nt'ot'i ra hya ngue ɛna: "Gātho yø ja'i hɪngyø judío, dami 'yɛspahu Oja. Hønnbu bi zā 'bɛhyø ja'i, gā da 'yɛspabi Oja". 12 Ra pøngahya Isaiás bi 'yɛna: "Di m'm'a n'na rá mbom'meto ra Isai. Nuna, guehna da bõni ngue hønnbu bi zā di manda yø ja'i ngue hɪngyø judío. 'Nɛ nuya yø ja'i ya, guehya da 'yɛc'ɛi ya ngue gue'a yø Yante'a".

13 Da ne Oja ngue gā ra johya di nja'ahu, 'nɛ da 'yot'e ngue da hyu ni mmahi ngue ya guɪ ɛc'ɛihu. 'Nɛ da 'yot'e ngue ra Espiritu Santo da xoc'a ni mmaih ngue man'na gdi pahmu ngue nu'a te ra nho guɪ tømhm di nja, majuanɪ ngue di nja.

-----
 14 Ague ma zi cu'ahu, di haxā njuani ya ngue guɪ padi xanho ndana ra nho ja ngue gdi n'yohu ya. Ya bi dɪnni mmaih xanho hanja na ra hya na. A nuyá, ya sä ngue n'na ngu n'na'ah guɪ oran'yu ni cuhu hanja ra hya ya. 15 Pe nugā njuantho dá xi'ahu hanja ya yø hya dá cuatá ra sacua ja ua. Hontho dadi bɛn'nah hya hanja ra hya, n'namhma ngue hɪngui

pumbɛniha. Nuga dadi ha'aha ra ts'edi, porque gue'a ma 'befi bi 'daca Oja'a ngue ga ha'aha ra ts'edi. ¹⁶ Nuna Oja bi 'daca ma 'befi ngue ga mmambra hya ra Jesucristo p'u ha 'bathyo ja'i hingyø judío. Dí mmambra hoga 'da'yo hya Oja n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingyø judío ga dapa Oja tengutho 'mø ngue ra 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuna Oja p'uya, da nu manho yø 'yɛc'ei, porque ra Espiritu Santo ya xa 'yøt'e ngue ya yø ja'i Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadiga ra Jesucristo ngue ya bi bønnmanho na rá 'befi Oja dí ørpe. ¹⁸ Hinte man'na mahya dí nne ga mma, høntho dí nne ga xi'aha te bi 'yørcagui ra Jesucristo. Nuna ra hya dá xica yø ja'i hingyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yɛc'ei bi rá hya Oja. Go bi 'dacrã ts'edi ngue dá mangã na ra hya na. 'Nɛ bi 'dacrã ts'edi te dí øt'e. ¹⁹ Connã ts'edi ra Espiritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyã, ya dá tãti dá mangã ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fãdi asta Jerusalén ngue dá mangã ra hya ndap'u bi zã. Danj mpagã asta ra häi Ilirico ngue dá mangã ra hya. ²⁰ A nuga, nup'u hapu hinjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thuhu ra Cristo, ja dá ja ndummai dá mangã p'u ra hoga 'da'yo hya. Porque nup'u ya fãhra hya, ngue n'nan'yo to xa mpefi, hindã ne ngue ja honga

mmangã p'u ra hya. ²¹ Dí øt'e tengutho ra hya manna Macã Libro ngue ɛna: "Nu'u yø ja'i hinjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pɛ da ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i maða n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pɛgue nuyã da sifi hanja ra hya ya".

-----
²² Janangue njap'u ngue hinga mbongui ga mmagã p'u gui 'bãhma ga ma nu'aha. Madague'a xangu yø nnidi dí sãnni ga mmap'u, pɛ hingui sä. ²³ Pɛ nuyã, ya da zã ga mmagã p'uya, porque ya dá tãti dá mangã ra hya yø xequi rá njaua ya. Pɛ ya xa mma yø jeya dí sãnni ga mmagã p'u gui 'bãhma ngue ga ma nu'aha. ²⁴ Nu'mø dá magã p'u ja ra häi España, nup'u gui 'bãhma ganj nthocã p'u ngue ga nzenguaha. Porque ja gampãhä ngue ga nuha. M'mefa p'uya ga n'yehma. ²⁵ Pɛ nuyã, dí nne 'be ga mmagã Jerusalén. Ga ma dagã ra mɛnyu, nuna bi ma mapɛti ngue di t'unyø 'yɛc'ei nu'u hyoya. ²⁶ Porque nu'u yø 'yɛc'ei 'bãp'u ja ra häi Macedonia conyø 'yɛc'ei 'bãp'u ja ra häi Acaya, gã bi petra mɛnyu da mɛnhni ngue di t'unyø 'yɛc'ei ngue hyoya p'u Jerusalén. ²⁷ Nuyã yø 'yɛc'ei hingyø judío i ja mpãhä ngue da 'yørpabi ra 'bãxte ya yø judío ngue yø mmi'yɛc'eiui. Ni 'yup'u ngue da mãts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma mathoquibi ra hoga 'da'yo hya mi ɛc'ei ya yø judío.

Janangue nuyá, nuya yø judío bi thocrá hya mi εc'ei ngue bi xihra hya yø ja'i hingyø judío. A nuya yø ja'i hingyø judío bi sihra hya ya, 'nε ja te pεts'i, nu'a gui ja mammadi ya to bi xihra hya, i fäts'i to hyoya. ²⁸ Pε nuyá, høntho ga ma dägä nā rā mēnyu bi ma mapeti, 'bexque'a ga mmagä España p'uya. 'Nε dī nne ganī thocä p'ü guí 'būhmū ngue ga nzenguahū. ²⁹ Nu'mø dá sōngä p'ü guí 'būhmū, nūnā te rā hya ga xi'ahū, dí haxā njuani ngue rā Cristo mathoguitho di jajpahū.

³⁰ Ague mā zi cu'ahū, ngue ya guí εc'ei mā Hmūhū Jesucristo, rā Espiritu Santo i øt'e ngue gadi macjū. Janangue nuyá, dí äcä rā mate ya ngue guí fäxcāhū, guí mmarcāhū Oja ngue Oja da māxcagui. ³¹ Dami 'yāphū Oja ngue nup'ü ja rā häi Judea, Oja da yangä p'ü 'būhyø ja'i hingyø 'yεc'ei. 'Nε dāmi 'yāphū Oja ngue nūnā rā mēnyu ga hāspā'ü yø 'yεc'ei 'bap'ü ja rā hnīni Jerusalén, da ne da hyani. ³² Da ne Oja ngue ngu'a di nja. Janangue nu'mø dá sōngä p'ü guí 'būhmū, ga johya. Porque ya da zāp'ü ga nsāyats'ü. ³³ Oja da hyut'a ni mmāihū, 'nε di japi gātho'ahū. Da ngut'atho.

16

¹ Nūnā n'na mā cūhū ngue rā xisu ni hu ngue rā Febe, dāmi pahmū te'o nā. Nūnā, guehna di mper'ü ja rā nija jap'ü ja rā hnīni Cencrea nā.

² Nūnā, rā 'yεc'ei xānho nā, dāmi unhnū rā ts'āya 'mø bi map'ü. Porque ni 'yup'ü ngue ngu'a da 'yøtyø 'yεc'ei. Nūnā rā Febe, nu'mø tema hya da hyēmbū guí 'būhmū, dāmi fāxhū. Porque nūnā, xāngu rā 'bāxte xā 'yørpabi yø ja'i 'būcua, da gueque 'nεqui fāxcagui 'mø te di honi.

³ Dāmi zenguagahū ts'up'ü rā Priscila co 'nεhra Aquila nūnā rá dāme rā Priscila. Nuyá, guehya mā mmimmēfihe ngue di ørpahe rá 'bēfi rā Jesucristo. ⁴ Nu'mø mi zūcä yø ja'i, nuya guehya bi 'yenyø te ya ngue bi yangui. Janangue dadi ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nε hīnga hōngthogui dadi ja mammadi ngue'a te øt'e, sinoque 'nεhyø 'yεc'ei hingyø judío di ja mammadi ngue bi yangui. ⁵ 'Nε dāmi zenguagahū ts'up'ü gātho yø 'yεc'ei di mpeti p'ü ja rá ngu rā Aquila. Co 'nε'a mā ndø'amigo rā Epeneto, dāmi zenguagui ts'up'ü. Nūnā, guehna rá mādi bi 'yεc'ei rā Cristo p'ü ja rā häi Acaya nā. ⁶ Co 'nεhra Maya, dāmi zenguagui ts'up'ü. Nūnā, guehna mathoguitho xāngu rā 'bēfi xā 'yørbū ha guí 'būhmū nā. ⁷ Da guehya mā mmēnguhe rā Andrónico co 'nεhra Junias dāmi zenguaguits'ü p'uya. Guehya 'dap'ü dá n'ofädigähe ya. Xquet'a dāmi pahmi xānho ngue 'nεhya yø representante rā Cristo ya. 'Nε guehya m'met'o bi 'yεc'ei rā Cristo ya ngue nugä.

8 Nūnā rā Amplias mā ndø'amigo ngue ɛc'ei rā Hmū Jesús, dami zenguagui ts'ap'ua nā. 9 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Urbano, guehna mā mmimēfihe nā ngue dí ørpāhe rā 'bēfi rā Jesucristo. Co 'nēhna mā amigo rā Estaquis dami zenguagui ts'ap'ua. 10 Dami zenguagui ts'ap'ua nā rā Apeles. Nūnā, xandøngu rā n'ua bi zā 'mø mi 'yɛc'ei rā Cristo. Dā gue'ua yø ja'i ɛc'ei rā Cristo p'ua ja rá ngu rā Aristóbulo, dami zenguagui ts'ap'ua. 11 Nūnā mā mmēngu'be rā Herodión, dami zenguagui ts'ap'ua. Co 'nē'ua yø ja'i 'bap'ua ja rá ngu rā Narciso ngue ya ɛc'ei rā Cristo, xquet'a dami zenguagui ts'ap'ua.

12 A nūya mā cu'ua ngue yø xisu, nūnā n'ua ni hū ngue rā Trifena, nūnā man'na ni hū ngue rā Trifosa, dami zenguagui ts'ap'ua. Nūya yo nc'ei ya, ɛmmēi di mpefi xandøngo, ngue ørpabi rá 'bēfi rā Hmū Jesús. Co 'nēhna man'na mā cu'ua ngue rā xisu ni hū ngue rā Pérsida, dami zenguagui ts'ap'ua. 'Nēhna xquet'a ɛmmēi di mpefi xanho ngue ørpabi rá 'bēfi rā Hmū Jesús. 13 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Rufo. Nūnā, ya fadi xanho ngue ɛc'ei xanho rā Hmū Jesús. Co 'nē'a rá mamá rā Rufo, dami zenguagui ts'ap'ua. Nūnā rā xisu nā, 'nēqui xøgue ɛntho mā mamágā nā. 14 Dami zenguagui ts'ap'ua ya yø ja'i gā xi'ahua ya: guehna rā

Asíncrito, rā Flegonte, rā Hermas, rā Patrobas, rā Hermes, co gātho'ua mi'da mā cu'ua 'bap'ua ha 'bahya p'ua, dami zenguagui ts'ap'ua. 15 Dami zenguagui ts'ap'ua rā Filólogo, conna Julia, conna Nereo, co 'nē'a rá nju, conna Olimpás, co gātho'ua mi'da mā cu'ua 'bap'ua ha 'bua'ua ya, dami zenguagui ts'ap'ua.

16 Co n'ua rā respeto dami nzengua n'ua ngu n'ua'ahua. Gātho ya yø ja'i 'bui ndap'ua bi zā ngue ya xa 'yɛc'ei rā Cristo, gā di zengua'ahua.

-----
17 Ague mā zi cu'ahua, nugā dí xi'ahua ngue dami mfāhmua xandøngo. Porque 'bua i'da ngue høndra sui nne. I 'uenyø ja'i, asta di ts'onna hya. Nūya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho rā hya bi sän'nahua. O gadi nsixua ya to øtra sui. 18 Porque nūya yø n'yohua ya, hinga gue'a rá 'bēfi rā Hmū Jesucristo ørpabi, s n que gue'a te nnepsēbi yø mmui da n'yo, gue'a øt'a. 'Nē di hoc'a te rā hya xihyø ja'i nu'ua hingui henni gā thät'i. 19 Nu hangū yø 'yɛc'ei i 'bui, gā padi xanho ngue ya guí ɛc'ei'ua rā hoga 'da'yo hya. Janangue nugā, nu te gā 'yøthua, janjuani dadi johya. A nūyá, dí nne gā xi'ahua ngue dami pahmua xanho ha gdí 'yøthua rā nho. A nu'a rā nts'o, 'yogui 'yøthua. 20 Nūnā Oja da zā da 'yøt'e ngue da thohra sui, ya hingui njunthua. A nu'a rā zithu nne da 'uenyø ja'i p'ua, Oja da 'yøt'e ngue da ma häi rá hya'a.

Dí nnegä ya ngue di jap'ah_u ma Hmu_h Jesucristo.

²¹ Nuna ma mmimme_εfigä'be ra Timoteo di zengua'ah_u. 'Nε di zengua'ah_u ya hyu ma mmenguhe 'b_ucua, ra Lucio, ra Jason 'nεhra Sosípater.

²² A nugä drá Tersio, dadi cuatä ua ja ra s_ucua na te ra hya mmana Pablo, xquet'a 'nεcä dadi zengua'ah_u conná nguehra Jesucristo.

²³ 'Nεhna ma cu_h ra Gayo di zengua'ah_u. Go rá mmeti ra ngu hap_u dí säyagä na. 'Nε xquet'a di hmi na rá ngu ngue ja di mpeti ua yø 'yεc'εi 'b_ucua. Xquet'a di zengua'ah_u na ra Erasto, nuna ja rá 'bεfi ngue ra tesoroero ua ja ra hnini. Nuna ma cu_h ni hu ngue ra Cuarto, xquet'a di zengua'ah_u.

²⁴ Nuna ma Hmu_h Jesucristo, dí nne ngue di japi gätho'ah_u. Da ngut'atho.

-----

²⁵ A nuyá, ma ga ja mamad_ih_u Oja ya. Nuná, guehna da 'yøt'e ngue da zä di nd_u ni nt'εc'εih_u i ja na. Nguna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya dá øt'ah_u 'mø ma xi'ah_u hanja ra Jesucristo. Nuna ra hya na, ya mandø njam'møtho hingui fadi hanja. ²⁶ Pε nuyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja ya. 'Nε nuna Oja i 'b_ui para zantho, guehna di 'bεpyø ja'i ngue di 'yonna hya naya, i nnepe ngue ndap_u bi zä da 'yεc'εi yø ja'i na ra hya na

'nε da 'yøtyø ja'i'a te ra hya ma'bεpi da 'yøt'e.

²⁷ A nuna Oja, hønse na i ja rá mfadi. 'Nε conná nguehra Jesucristo i t'εspabi Oja para zantho. Da ngut'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Corinto.

1 Nügä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representegä rá Jesucristo. Co 'nehna mā zi cūhū rá Sóstenes 'bucua, ² dadi zenguagä 'be'u to gätho ya o rá 'ye Oja, rá mmup'u ja rá hnini Corinto. Ya yø ja'i'ahū Oja ngue guí εc'εihū rá Jesucristo. Bi zon'nahū Oja ngue gui hyemhūp'u rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofogätho yø ja'i'εc'εi rá Jesucristo'a ngue da hyep'u rá nts'o. Ngujū, ngu mī'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo ga øt'e ngue mā Hmūhū. ³ Dí nnegä'be ya ngue nūna Oja mā Papáhū co 'nehna mā Hmūhū Jesucristo di jap'ahū 'nε da hyut'a ni mmūihū.

4 Nügä njandyatho dadi ja mammadi Oja conná ngue'ahū. Porque xandøngu rá njapi Oja bi unni te'o gätho ya guí n'yohū rá Jesucristo. ⁵ A nuyá, ngue ya guí n'yohū rá Jesucristo ya, εmmēi di jap'ahū Oja. Porque xoc'a ni mmūihū Oja, ngue gui pahū xanho hanja rá hya. 'Nε øt'e ngue guí padi ha gdi japa hya gui xihū yø ja'i. ⁶ A nuyá, nū te rá hya dá xi'ahū ngue di nja'mø gá 'yεc'εihū rá Cristo, gue'a rá

hya bi njap'u guí 'būhmū'a ya. ⁷ Janangue nuyá, mente rá pa guí tømhmū ngue da ep'u mā Hmūhū Jesucristo, ya hinte gadi 'bēhmū'a rá njapi Oja di unī. ⁸ Di ha'ahū rá ts'edi Oja ngue guí ndūhū xandønhø astā guerp'u rá nzegui. Porque nnepe ngue hin tema hya da din'nahū 'mø rá pa da ep'u mā Hmūhū Jesucristo. ⁹ Nūna mā Hmūhū Jesucristo, rá Ts'ant'u Oja. Bi zonngahū Oja ngue 'dap'u ga n'yohū nā. Nū'a rá hya di yarcahū Oja ngue di nja, gue'a di nja'a.

-----
¹⁰ Ague mā zi cu'ahū, gue'a mā Hmūhū Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dí xi'ahū nā rá hya ja ua. Dí xi'ahū ngue hinga 'da'a n'nannī di n'yo ni hyahū, sinoque 'dap'u di n'yo ni hyahū. I jatho ngue da 'da'igu ni n'yomfεnihū, da 'da'igu guí 'yøthū. ¹¹ Dí xi'ahū nā rá hya nā mā zi cu'ahū, porque nū'u yø mēni rá Cloé bi xiqui ngue gadi njunthū. ¹² Porque hinga n'na hyatho guí mmāmhmū. I 'bū i'da ni n'yohū ngue εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Pablo”. Mī'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Apolos”. Mī'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Bedu”. Mī'da p'uya εnā: “Nügä dí tennā rá hya mmanna Cristo”. ¹³ A nuyá, xi'a rá Cristo, çua 'bati'da yø 'yεc'εi ngue n'youi'a? A nügä drá Pablo, çua guí εmhū ngue bi mā mā cuatigä rá pont'i conná

ngue'ahū? ¿Uague gá nxixya 'da'ahū ngue gui tēngahū?

14 Nūgā dādi ja māmādi Oja ngue hīnjon dá xixya'ahū, hīnda hōndra Crispo 'nēhra Gayo dá xixyabi. 15 Janāngue hīngui sā gui 'yēmhmū ngue dá xixyabi yō ja'i para ngue da dēngui. 16 Bi zo mā mmūi ya ngue rā Estēfanos co nē'u 'būp'u ja rā ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hīndi padī ngue'mō 'bū hmi'da yō ja'i dá xixyabi, oque hīn'na. 17 Pē rā Cristo hīmbi mēngui ngue ga xixyabi yō ja'i. Sinoque bi mēngui ngue rā hoga 'da'yo hya ga xihyō ja'i. Nūgā hīndi mmāngā yō hya māhotho ga nt'ode ngue hōntho ga nnepe da 'yēc'ēigui yō ja'i te dī mma. Sinoque hōnt'a ja ts'edi ga mma ngue bi dū p'u ja rā pont'i rā Cristo, gue'a dī mman'a.

-----

18 Nūna rā hoga 'da'yo hya na, i hma ngue bi dū p'u ja rā pont'i rā Cristo ngue bi yanjū. A nū yō ja'i ngue dī m'mēdi, ēmbi ngue hīnte dī muui nā rā hya nā. Pē nūjū ngue dī nyamma tehū, n'youi rá ts'edi Oja nā rā hya nā. 19 I mmāmp'u ja rā Maça Libro rā hya te bi man'Oja ngue ēna: “Nū'u yō ja'i ēna ngue ja xangu yō mfadi, nūgā ga udi ngue hīnte dī muui yō hya padī. Nū rā ja'i da 'yēna ngue rā bamhya, dī nēqui ngue hīnte dī muui rá hya padī”, ēn'Oja. 20 Nūua ja rā ximhāi, i 'būhyō ja'i ēna ngue ja yō mfadi. I 'būhyō ja'i ēna ngue

yō xānnbate. I 'būhyō ja'i ēna ngue yō mbadi xandōnho, i padī te gā ja nximhāi. Pē nūna Oja i ēmbi ngue hīnte dī muui yō mfadi ya yō ja'i ya.

21 Nūna Oja majuanī ngue jase rá mfadi. Bi zānni ngue nū'a te yō mfadi yō ja'i 'būcua ja rā ximhāi, hīnga gue'a ja ngue di fadi te'o Oja'a. Nūna Oja bi zānni ngue nū'u yō ja'i da 'yēc'ēi rā hoga 'da'yo hya, gue'u dī nyanyō te'u. Nūna rā 'da'yo hya nā, ēmbyō ja'i nū'u hīngui ēc'ēi rā hya, ngue hīnte dī muui rā hya. 22 Yō judío, i nne ngue 'be da nū yō milagro, ja da 'yēc'ēi rā hya. A nū yō ja'i hīngyō judío, gue'a te yō mfadi yō ja'i 'būcua ja rā ximhāi di ho da 'yōde. 23 Pē nūgāhe, nūna rā hya ja ts'editho ga mmāngāhe, guehna ngue da sihyō ja'i ngue bi dū p'u ja rā pont'i rā Cristo nā, ngue di hoga mā ts'oquihū. Hōnt'a dī mmāngāhe'a. Pē yō judío p'uya, i ēna ngue rā 'be'isātho 'mō øhna rā hya nā. A nū'u yō ja'i hīngyō judío p'uya, ēmbi ngue hīnte dī muui nā rā hya nā. 24 Pē nūjū, ngue ya dī ēc'ēihū rā Cristo, ngu yō judío, ngu'u hīngyō judío, gā bi zonngahū Oja 'nē bi xoga mā n'yomfēnihū para ngue ga pahmū ngue rā Cristo haprá ts'edi Oja 'nē haprá mfadi Oja. 25 Nū'a te i dū rā Cristo, yō ja'i ēmbi ngue Oja hīngui padī te øt'e. Pē Oja i pase te øt'e. A nū yō ja'i hīngui padī hanja'a te øt'Oja. Porque yō ja'i ēmbi ngue hīngui nzaqui

Oja. Pɛ Oja maḥoguiḥo ga ndɔnzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

²⁶ Ague ma zi cu'ahɯ, ya guí nnuhɯ te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yø ja'i t'ɛmbi ngue ja yø mfadi, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nu'u ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofu. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yø ja'i ngue hñuc'ɛi p'u ja yø hnini. ²⁷ A nuyá, Oja bi huanhyø ja'i nu'u hin'yɯ yø mfadi ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i ɛna ngue ja yø mfadi. Oja bi huanhyø ja'i nu'u hingui nzaqui yø hya ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i ɛna ngue xanzaqui yø hya. ²⁸ Nuná Oja bi huanhyø ja'i nu'u t'ɛmbi ngue hinga njuani ua ja ra ximhäi xoque ma hót'e p'u, para ngue da hyɛjpabi yø hya'u yø ja'i ɛna ngue ja yø ts'edi. ²⁹ Janangue nup'u ja rá hmí rá dá Oja ya hinjonni ja'i da zäp'u da 'yɛna ngue di 'yɛts'i. ³⁰ Nuná Oja, bi 'yót'e ngue ya man'yohu ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná nguehɾa Cristo dá pahmu hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná nguehɾa Cristo, ya bi hoga ma ts'oquihɯ. 'Nɛ go øt'a ra Cristo ngue ya dí ohu rá 'yɛ Oja. Porque go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquihɯ. ³¹ Ja di nequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nu to i nne di 'yɛts'i, pɛ gue da 'yɛspabi'a rá

Hmu bí 'bɯ mahɛts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yɛts'i”, i ɛna.

2

¹ Ague ma zi cu'ahɯ, nu'mø ma magá p'u guí 'bɯhmɯ ngue dá xi'ahɯ rá hya Oja, hindá mangä yø hya ga ya yø ja'i ɛna ngue yø bamhya. Ni xindá mangä yø hya nu'u mahotho da nt'øde. ² Porque nu'mø ya di 'bɯcä p'u ha guí 'bɯhmɯ, høndä n'na ra hya dá sänni ngue ga xi'ahɯ. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'u ja ra pont'i ra Jesucristo. ³ A nu'mø ya di 'bɯcä p'u ha guí 'bɯhmɯ p'uya, gá nuhɯ ngue hindí ya manzaqui. Sinoque astä dí huaqui, porque dí su ngue hindä bøngmanho ra hya ga mma. ⁴ Nu'mø ma xi'ahɯ na ra hya na, hindá mangä'u yø hya mahotho da nt'øde ngue ma mfadiɛ, para ngue di thap'a ni mmaihɯ. Sinoque nuya yø hya dá xi'ahɯ, guesɛ ra Espiritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmaihɯ para ngue da dinni n'yomfɛnihɯ xanho hanja na ra hya na. ⁵ Janangue nuná ni nt'ɛc'ɛihɯ ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'u ja yø hya yø ja'i nu'u ɛna ngue yø bamhya bi the na ra hya na.

⁶ Pɛ nup'u 'bɯhyø ja'i ngue ya xa nzehyø nt'ɛc'ɛi, guehya dí xicä ra hya nu'a majuani ngue di gohi ngue yø bamhya yø ja'i. Pɛ nuná ra hya na,

hinga guehna ra hya pa'u yø ja'i ena ngue yø bamhya 'bucua ja ra ximhai yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'u yø ja'i di manda ua ja ra ximhai yø hya na. Porque nu te ra hya pa'u, da thotho'a. ⁷ A nuna ra hya ngue majuan di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna ra hya Oja di mmangä na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bucua ja ra ximhai himbi badi hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhai Oja, ya xi zanni te 'be'a di njam'mefa ngue ha di njap'u di nyamma teh. ⁸ Nu'u yø ts'at'abi ua ja ra ximhai, hinjombi n'yo yø mmui ngue xta mbadi hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xta ndinyø mmui yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuha Jesucristo magese, ya hinxta mma ma cuati ra pont'i 'mø. ⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, ya xa nzanni te da japyø ja'i nu'u di madi. Guehna ra njapi Oja hinjonni ja'i di pøni ngue di padi hanja na. Porque hinjam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja". ¹⁰ Pe Oja bá penngah ra Espiritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dinma mmuih hanja na ra hya na. Porque ra Espiritu Santo i padi gatho'a te ra n'yomfeni Oja'a. ¹¹ Nu n'na ra ja'i ya, hinjongui parpi te ja ra n'yomfeni. Hønsē ra ja'i pase te mbemp'u ja ra n'yomfeni. Xquet'a njarbutho Oja ya,

hinjonni ja'i da zä da badi te ja ra n'yomfeni Oja. Sinoque hønsē ra Espiritu Santo i padi xanho te ja ra n'yomfeni Oja. ¹² Janangue nuju, hinga gue'u yø hya yø bamhya 'bucua ja ra ximhai na ra hya di pahma. Oja'a bá penngah ra Espiritu Santo ngue gda pahma hanja na ra njapi Oja di 'dacju. ¹³ Janangue nuna ra hya di mmana, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfenise di mma, sinoque ra Espiritu Santo i xännga ra hya di xihyø ja'i nuya n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁴ Pe yø ja'i hingui n'youi ra Espiritu Santo hingui sä da dinyø mmui hanja na ra hya xänngah ra Espiritu Santo. Embi ngue higrá bamhya ra ja'i mmana ra hya na. Hingui padi hanja, porque hingui n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo i sä hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Ne hingui sä to da 'yēmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "¿Te'o ni ja'i da zä da barpabi rá n'yomfeni'a ma Hmuha? ¿Te'o da 'yēna ngue bi m'muhrá xännbate Oja ngue bi xänbni te øt'e?" Pe nuju, ra Espiritu Santo'a di n'yohu, 'ne gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue di timhma zits'u hanja rá n'yomfeni ra Cristo.

3

1 Ague ma zi cu'ah,

nu'mø dámba m'mæcä p'ü guí 'bæhmæ, nugä hîndá xi'ahæ yø hya nu'ü dí xicä yø 'yæc'ei ya n'youi rä Espiritu Santo. Sinoque dá xi'ahæ rä hya hîngui henni gdi pahmæ. Porque guí 'bæhmæ tengutho yø basi ngue zits'utho tinni mmæihæ hanja rá hya rä Cristo. ² Dá xän'nahæ yø hya hîngui henni gdi pahmæ. Tengutho n'na rä basi 'mø sidra xi'ba, hîngrä hmæ ma t'unni dä zi, dá ja'ahæ p'ü. Porque hîmbi zä xtä ndinni mmæihæ hanja ya yø hya xanhenni. Astä ni xînga guedya di tîntho ni mmæihæ hanja rä hya ya. ³ Porque tobe guí øthohæ tengutho ga 'bæ hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohæ. Tobe gyø 'yøt'i sæthohæ. Tobe hînga 'da'igu rä hya guí mmæhmæ. Tobe guí øthohæ tengutho øtyø ja'i nu'ü hîngui pä Oja. ⁴ Porque nu 'da'ahæ, guí em'mø guí yahæ: "Nugä dí tennä rä hya mmænna Pablo". Mi'da p'üya ena: "Nugä dí tennä rä hya mmænna Apolos". Janangue ja di næqui p'üya ngue guí øthohæ tengutho øtyø ja'i 'bæcua ja rä xîmhäi.

⁵ Nugä drä Pablo, conna Apolos, çtenj 'bæ'a goma ts'edi jagä'be ngue go tennä'be yø ja'i? A nugä'be yø mæfithogä'be Oja. Høntho dá øt'ä'be rä 'bæfi ngue gä 'yæc'eihæ rä Hmu Jesucristo. Pæ n'na ngu n'nagä'be, nu'a te rä 'bæfi bi 'dacä'be Oja, gue'a dí øt'ä'be'a. ⁶ Nunä rä hya dá xi'ahæ, tengutho

n'na rä hmudä 'mø bi thuhü, njarbætho nä. Nu rä Apolos, go bi xithe'a. Pæ gue'a Oja di tetra hmudä. ⁷ Janangue nuyá, ngu'a tü rä hmudä, ngu'a xithe, hînjongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te rä hmudä'a. ⁸ A nu'ü tuhra hmudä, 'næ'ü xithe, 'da'igu yø hya. Pæ n'na ngu n'na ya, nu'a te rä 'bæfi bi 'yøt'e, Oja dä gut'i. ⁹ A nugä'be, yø mæfithogä'be Oja. A nu'ahæ, ni mmæihæ p'ü bi ma nthuhü rä hmudä, gue'ahæ i nnøpä huahj Oja.

I ja man'na rä hya ya. Nunä Oja, tengutho 'mø ngue bi dæ'mi bi hyø'a n'na rä ngu p'ü guí 'bæhmæ. ¹⁰ A nugä p'üya, tengutho n'na rä gado. Nunä Oja bi 'yøt'e ngue dá dæ'mä rä 'bæfi. A nu mi'da yø xännbate p'üya, tengutho 'mø dädi tetra jado'ü. Pæ n'na ngu n'na yø gado di sigue rä 'bæfi, i ja ngue dä mädi xandønho, hînhä di dunna ngu. ¹¹ Nunä te rä hya bi ma mä dæ'mi ngue bi si'ahæ hanja rä Jesucristo, guehna rä hya bi nøpä do p'ü ha brä fæhra ngu nä. Hîngui sä ngue dä ma madæ'mi rá 'bæfi Oja mænte hîngui hma hanja'a rä Jesucristo. ¹² Pæ nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'ü to di sigue rä 'bæfi ngue hønnigu. Nu 'da yø mæfi, dä japrä do ngue rä oro p'ü ja rä ngu. Nu mi'da yø mæfi, dä japrä do ngue rä t'axi. Mi'da yø mæfi, dä japyø do ngue mazihotho guí næqui. A nu mi'da yø mæfi, yø za dä japrä ngu. Mi'da yø mæfi, dä japyø

paxi rā ngu. Mī'da yø mēfi, yø xanza dā japrā ngu. ¹³ Pē n'na ngu n'na yø mēfi, nu'a te rā 'bēfi bi hoqui, nu'mø rā pa dāni thaxrā güenda, ja dā fādī xanho p'uya ngue'mø xanho rā 'bēfi bi hoqui, ogue hīn'nā. Porque nu'a rā pa'a, rā sibi dī nja. Nu'a rā sibi p'uya, ja dī nēqui p'ua te ga nho rā 'bēfi bi hoqui n'na ngu n'na yø hyønnigu. ¹⁴ A nu rā hyønnigu ngue hīndī nzø'a te bi japrā ngu, ya dā hyanna nzābi. ¹⁵ Pē nu rā hyønnigu ngue bī nzø'a te bi japrā ngu, ya dī m'mē'a te rā 'bēfi bi hoqui. Hønsē rā hyønnigu dī nyanna te, tengūtho 'mø ngue bá pongrā ndate n'na rā ja'i p'ua ja rā ndate sibi.

¹⁶ ¿Ua hīnguí pahmā ngue gātho'ahā, i nnøpa nija Oja hapā 'buhra Espīritu Santo? Porque rā Espīritu Santo ya guí n'yohā'a ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to dī ts'onnbabī rá nija Oja, Oja di castiga rā ja'i. Porque rá nija Oja xāndaxqui'a. Janāngue nu rā xānnbate ngue dī ts'onnbabī rá 'bēfi Oja p'ua guí 'buhmā, da ma rā castigo.

¹⁸ Hīnguí sā gā hār'mā mmāi, gā enā ngue dí pasehā hanja rā hyā. Madague'a en'i'da yø ja'i ngue xāngu yø mfādī i ja, pē nuya yø ja'i ya, jatho ngue dā 'yøt'e tengūtho 'mø ngue hīnte di padī. Ja dā dīmp'ua xanho rá mmāi rā ja'i ha rá nja nā rā hyā majuanī dī nja rá mfādī. ¹⁹ Porque nuya yø ja'i 'bēcua ja rā xīmhai, ngue hīnguí pa

Oja, nup'ua ja rá hmī rá dā Oja hīnte dī mui yø mfādī ya yø ja'i ya. I mmamp'ua ja rā Macā Libro rā hyā ngue enā: “Nūnā Oja, i øt'e ngue nūnā rā ja'i enā ngue bi dīnsē rá mmāi nā rā hyā padī, nūnā rā hyā bi dīnna ja'i, hīn tema nho dā 'yørpabī”. ²⁰ I nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro man'na rā hyā ngue enā: “Nu yø ja'i enā ngue ja yø mfādī, pē Oja parpabī yø n'yomfēni yø ja'i ngue nuya yø hyā pahyø ja'i hīnte dī mui”. ²¹ Janāngue nuyá, nu'ua yø ja'i guí emhmā ngue ja yø mfādī ngue yø bamhya, 'yo sā guí espahā ngue dā guehya gui huanhni ndana guí tenhna ya. Porque gātho yø xānnbate, gātho'a te ja nxīmhai, gātho Oja bá sänni ngue i ja para ngue dā 'yøt'ahā rā nho. ²² Nugā drá Pablo, rā Apolos, rā Bedu, dí 'bēcāhe ngue gā fāxāhe. A nuyá, nu te gā bá sän'Oja ngue ja ua ja rā xīmhai, i ja mā tehā, i ja rā ndate, nu te gā dí nnuhā ngue ja rā pa dí 'buhmā ya, dā gue'a te gā nnuhā rā pa di 'yēp'ua, nu te gātho dí nnuhā ya, gā nja yø cosa ngue dā 'yørcāhā rā nho. ²³ A nujā ya, ma gā ørpahā rá pāhā rā Cristo. Rā Cristo p'uya, i ørpabī rá pāhā Oja.

4

¹ A nuyá, damī 'yø'ni güendahā ngue yø mēfithogāhe rā Cristo. Bá excahe ngue nūnā rá hyā Oja hīnguí fādī hanja, gā xānnbahe yø ja'i hanja nā rā hyā nā. ² Guí

paḥmᵤ ngue n'na ra mēfi 'mø bī ndāpa n'na ra 'bēfi, nu'a ra 'bēfi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e. ³ A nuḡui, çte'o da zā da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, oḡue ḥin'na? Dí ḥaxā njuani ngue ḥinga gue'a nī 'bēfihū'a ngue gui hyascaḥᵤ ra güenda. 'Nε ḥinjonni ja'i da zā ngue da hyascaḡui ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e oḡue ḥin'na. Nī xinga gueque dí ḥaxā njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e oḡue ḥin'na. ⁴ Nup'u nná bεngā'a te dí øt'e, dí εna ngue ya gue'a te nná 'yo ya. Pε ḥingue masque dí εna ngue ḥin'yᵤ mā ts'oqui. A nuýá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guesε Oja da hyasca ra güenda. ⁵ A nuýá, 'yo to sā guí ḥaspaḥᵤ ra güenda mεnte tobe ḥingui sōnna pa da εp'u mā Hmūḥᵤ Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i ḥingui ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mbεmp'u ja yø n'yomfεni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da dinnbaḡi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague mā zi cu'ahᵤ, ya dá xi'ahᵤ ya yø hyā dá hyεqui ngue ra 'bēfi dí øt'e, da guehra 'bēfi øtra Apolos. Ngūna ra hyā dá xi'ahᵤ, n'namhma ngue guí paḥmᵤ ngue nu'a te mmamp'u ja ra Maça Libro, 'yo guí festhohᵤ. Porque gātho di muui yø xānbate, ḥingui ho guí 'yεspaḥᵤ 'da yø xānbate, xingui 'yεmhᵤ

ngue ḥinte di muui mi'da yø xānbate. ⁷ Xiya, çte'o bi xi'ahᵤ ya ngue man'na tate xanho'ahᵤ ngue mi'da yø ja'i? çNdana ra hyā guí timhmᵤ ya ngue ḥinda gue'a Oja bi 'da'ahᵤ ra hyā ya? A nuýá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá paḥmᵤ ra hyā guí paḥmᵤ ya, çhanja ngue gadi 'yεxḥᵤ co nu'a te ra hyā guí paḥmᵤ ya 'mø, εntho xøḡa xāseḥᵤ ra hyā p'u gnī bεmhᵤ ya?

⁸ Nup'u gnī bεmhᵤ ya, ngue ya gá paḥmᵤ hanja na ra hyā na, guí εna ngue ya ḥinte gadi 'bεhmᵤ ya. Guí 'bᵤ mmanhohᵤ p'u gnī bεmhᵤ ya, εntho guí ndast'abihᵤ p'u ga mbøn'a te guí øthᵤ ya. Nugāhe p'uya, guí εnje n'na nguadi tengutho 'mø ngue ḥinte dadī mugāhe. Nuḥma 'mø majuanī ngue gdi ndast'abi, gadi mandahᵤ ndap'u bi zā. 'Nεcāhe dí jats'u mā cargogāhe 'mø ngue'a te ra 'bēfi gdi pεhmᵤ. ⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørçāhe ngue yø representantegāhe ra Cristo, εna gue xøḡue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mεfathogāhe. Dí 'bεcāhe tengutho 'mø ngue yø ofādi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagāhe p'u. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxε, ngu yø ja'i da nuḥtho te ga thohme. ¹⁰ A nugāhe, i t'εnje ngue dyø 'yammwigāhe ngue rá hyā ra Cristo di mmamhᵤ. Pε nu'ahᵤ p'uya, nup'u gnī bεmhᵤ, nu'a rá hyā ra Cristo ya guí tinsēḥᵤ xandønho hanja ra hyā. Pε nugāhe dí εngāhe ngue ḥindi

ya manzaquigähe. A nu'ahü p'uya, guí emhmü ngue xanzaqui te guí mmamhmü. Mente thenngähe yø ja'i, a nu'ahü p'uya i hnu mansu'ahü. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtá sähe ra n'u ngue hin'yü te ga sihe. Asta guehya, dí sähe ra n'u ra thuhü. Ja'mø dí tuthegähe, ogue hin'yü te ga hegähe. Ja'mø di unje yø ja'i ngue pegbahe. Ni xingra ngu di ja ngue hapü ga m'mühme. ¹² Dadi n'uni dadi mpefi conma 'yehé. I sanje yø ja'i, pe nugähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japi te'o sanje. I mbengahe xan'u yø ja'i, pe dí setähe. ¹³ I nnø man'uje p'u ha ya yø ja'i. Pe nugähe dí thammanhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, enje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa ya xa hörbä yø ja'i, ya hinte di muui. Nguna bi 'yörcahe yø ja'i, asta guetya njarbatho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra súa ja ua, hindä cuatä na ra hya na ngue gadi 'bet'a ni sähu. Sinoque dadi 'da'ahü n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma basi'ahü. ¹⁵ Madague'a gui 'yena ngue di 'bä'i 'det'a mahuahü ni xänbätehu ngue di xän'nahü hanja rá hya ra Cristo, pe nugä go ni papágahu. Porque go rá mudi dá xän'nahü ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue guí ec'eihu ra Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gá nuhu te dá øt'a p'u guí 'bähmü, gue'a dí xi'ahü gui

'yøthü'a ya. ¹⁷ Janangue dí øt'a p'na ra Timoteo ngue da xi'ahü te ja ngue gdi n'yohü. Nuna, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'ant'u, porque dí padi ngue ec'ei xanho ra Jesucristo. Nu'a te ná 'yogä ya ngue dí tennä ra Jesucristo, go da xi'ahü hanja na. Tengutho ra hya dí xänbä yø 'yec'ei di mpeti ndap'u bi zä, da ngut'atho da xi'ahü naya.

¹⁸ Nu'u ni xänbätehu p'u ha guí 'bähmü, i 'bap'u 'da ngue di 'yets'i, ena ngue yø bamhya. Nup'u ga mbeni, ena ngue ga sü ga mmagäp'u ngue ga ma nyahu. ¹⁹ Pe da ne Oja ngue ya hinda ya'atho ga mmagä p'u ga ma nyahu. Ga nnugä p'uya tegue ngu da 'yøt'u di 'yexpu guí 'bähmü. Ya ga nnugä 'mø ngue majuaní øt'a te ra hya i mma, hingra hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'u yø ja'i ngue ørpabi rá 'befi Oja, hingra hyatho mman'u, sinoque ha ra ts'edi ngue øt'a te ra hya i mma. ²¹ Xiya, ¿dana guí nne guí 'yøthü ya? Guí nne gui sigue te guí øthü para ngue ga sü'ahü 'mø dá magä p'u, ¿uague guí nne guí n'yo manhohü para ngue mahotho gda zo'ahü 'mø dá magä p'u?

5

¹ A nuyá, ndap'u bi zä i hma te 'be'a bi 'yøt'a n'na ma cühu p'u ha guí 'bähmü, ngue ya 'bähmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conqué

gui nnuh_u ngue nu'_u yø ja'_i hingu_i pa Oja, hingu_i øt'e tengu na ra hya na. ² N_ε tobe gadi 'yexp_u gui yah_u ngue gui ena ya ga gue'a te gui øth_u. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue gui m'm_u ndumm_uih_u. A nuna ra n'yoh_u bi 'yø'na ra ts'oqui na, dami hyømh_u thi p'_u ha gadi mpetih_u na. ³ Madague'a ngue hindí 'bucá p'_u ha gui 'b_uhm_u, p_ε nu'mø dá ben'ah_u entho ya xti 'bucá p'_u ngue ga haspa ra güenda na ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui. ⁴ A nuyá, dami mpetih_u ya, dami 'yøth_u'a te nnu manho ma Hmu_u Jesucristo. Nup'_u ha gui mpetih_u, gui 'yø'ni güendah_u ngue dí 'bucá p'_u. Da gue'a ma Hmu_u Jesucristo gui pahm_u ngue di m'map'_u'a ngue da xän'nah_u'a te ja ngue gui 'yøth_u. ⁵ Nu'a ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømh_u thi p'_u gui 'b_uhm_u, di map'_u 'b_uhyø ja'_i di manda ra zithu, ja da säp'_u ra n'_u rá do'yo. Xamhmatho ngue di nyanna te 'mø ra pa da ep'_u ra Hmu Jesús.

⁶ Nu'a te ra hya gui øth_u, ya hingu_i sä nimantho sä gui 'yets'i ngue gui 'yena ga gue'a te gni 'yoh_u. ¿Ua hingu_i pahm_u ngue co zits'_u ra íxi, di ixqui ga ra jani? ⁷ Janangue nuyá, dami hyømh_u thi'a ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui ya, n'namh_u ngue hindí ts'om mi'da yø ja'_i. Porque tobe hindí nts'on_{yø} n'yomfeni yø ja'_i ya. Ra Cristo ya bi tho ngue bi hoga ma

ts'oquih_u, bi gohi tengutho ra 'bøt'e ja'mø ra ngo ngue ra Pascua. ⁸ Janangue jatho ngue majuaní gui hyehm_u p'_u ra nts'o, gätho da gue'a ra nho gdi n'yoh_u.

⁹ Nu'a ra carta dá pen'nah_u m'met'o, dá xi'ah_u te ja ngue gui 'yøth_u, ngue 'yo gadi nuans_u' yø 'yots'om'mäi. ¹⁰ P_ε nugä hindí en'ah_u ngue ya hingu_i sä gui ntøth_u' yø 'yots'om'mäi 'bucua ja ra ximhäi. Ogue ya hingu_i sä gui ntøth_u yø ja'_i høndyø mēnyu di xandi, ogue yø b_ε, ogue thanne yø dahmu. Nu'mø ngue da gue'a gdi xi'ah_u'a, ya nnetho ngue gui pømh_u ua ja ra ximhäi 'mø. P_ε nja ngue hinga gue'a dí mmangä'a. ¹¹ A nuna ra hya dá ne ga xi'ah_u ya, 'yo nimantho gadi nsixui'_u sä ena ngue gadi ncuh_u, 'n_ε yø 'yots'om'mäi, ogue høndyø mēnyu di xandi, ogue thanne yø dahmu, ogue yø fehni, ogue yø iti, ogue yø b_ε. Nuyá, guehya ni xinga gue'a di sä ngue 'dap'_u gui nsimhmēh_u ya. ¹²⁻¹³ Porque nu'_u yø ja'_i hingma n'yoh_u, hingo di tocagui ga haspa ra güenda. Guesε Oja da hyaspa ra güenda ya dí xi'ah_u. P_ε nup'_u ha gadi mpetih_u, dami hyaxh_u ra güenda te ga 'yo yø 'yεc'ei. Janangue nugä dí xi'ah_u ngue nuna ra n'yoh_u bi 'yøtra ts'oqui, dami hyømh_u thi na.

6

¹ A nuyá, nu'mø 'bahyø 'yεc'ei ja ngue di yaprá

mmi'yεc'eiui, 'yo di thop'u
'bħhrā ts'ut'abi hīngra 'yεc'ei.
Dā zā dī map'u 'bħyø
mmi'yεc'eiui, dā xifi ngue
di hojpi temā hyā hēmbi.
2 ¿Ua hīngui pahmā ngue
nū'u yø ja'i Oja, gue'u dā
hyaspa rā güenda yø ja'i
'bħcua ja rā ximhäi'u? Xi'mø
ja ngue gā haspahā rā güenda
yø ja'i 'bħcua ja rā ximhäi,
xi rā asunto zits'utho guí
hēmphā, ¿ua hīnda zā guí
xihni mmi'yεc'eiuhā ngue di
hoqui? 3 Conque astā yø anxē
Oja gā haspahā rā güenda.
Janāngue gomā gue'a n'na rā
asunto zits'utho di hēmsehā
ngue hīnda zā gā hocjū.
4 Xi'mø hīngui padī ha gdi
hocjū n'na rā asunto 'mø guí
hēmphā, ¿ua sā ngue gue'u yø
ja'i hīngyø 'yεc'ei di hoc'a nī
asuntohā 'mø? 5 Dí xi'ahā nā
rā hyā nā n'namhmā ngue
guí pēs'nī sähā. Xip'u ha guí
'bħhmā, ¿ua xīngā n'na nc'ei
nī n'yohā ngue di padī di
hoca n'na rā asunto 'mø ja
te hēmyø cū? 6 ¿Hanja ngue
nup'u 'bħhrā ts'ut'abi hīngra
'yεc'ei, ja nī map'u yø 'yεc'ei
ngue di yaprá mmi'yεc'eiui?

7 A nuyá, nū'a te rā njunt'i
guí øthā, ja dī nēqui p'uya
ngue gadi 'bēhmā rā hyā.
¿Hanja ngue nū'mø hīnga
gue'a t'øt'ahā, hīngui hāt'i guí
sethā? ¿Hanja ngue hīn gadi
n'ūnī dā fē'ahā, xøgue madī
zits'u te guí nne guí 'bēhmā?
8 Conque xquet'a guí njahā
p'u ngue hīngui ho te guí øthā,
astā nī mmi'yεc'eiui guí pēhā.

9 'Yo gyø thätihā. Guí

pahmā ngue nū'u yø ja'i
xants'o te øt'e, hīnda yarbū ha
dī manda Oja'u. Hīnda yarbū
yø 'yots'om'mäi. Hīnda yarbū
ya yø n'yohā ørpe tengutho
'mø dra xisu yø mmin'yohāui.
Hīnda yarbū ya yø ja'i thāne
yø dahmū. 10 Hīnda yarbū
yø bē. Hīnda yarbū ya yø ja'i
høntho i nne ngue di xandī
te pēts'i. Hīnda yarbū yø
itī. Hīnda yarbū yø zate.
Hīnda yarbū'u corpa rā 'yū yø
mmic'eiui ngue pē. 11 Nuyā yø
hyā dí xi'ahā ya, ya xcá njap'u
'da'ahā ya. Pē nuyá, ya bī ma
mahojpi'ahā. Ya yø ja'i'ahā
Oja ya, ngue gā 'yεc'eiuhā rā
Hmū Jesús. Ya guí n'yohā rā
Espíritu Santo bá pēn'nahā
Oja ya.

-----
12 Ya hīndī mandagahā rā
ley gā 'yo yø judío ya. Ya sā
gā øthā te dí nnehā ya. Pē
ma gā sammā mmihā ngue
hīnga øthā'a te hīnnī 'yup'u gā
øthā. 13 Majuanī'a te rā hyā i
hmā ngue nū te si rā ja'i, rá
mmāi nī ma. A nū rá mmāi rā
ja'i p'uya, gā nja'a ngue ja dā
mēspū'a te si. Pē nuyā yoho yø
hyā ya, Oja dā 'yøt'e ngue dī
njap'u rá nzequi ya. Pē hīngui
sā gā ēmhā ngue gā nja mā
do'yohā ngue rā 'yots'om'mäi.
Sinoque rá do'yo rā ja'i, gā
nja nā para ngue dā 'yørpabi
rá 'bēfi rā Hmū. A nū'a rā
Hmū p'uya, di hatra ts'edi mā
do'yohā. 14 Nūnā Oja bi japi
ngue bi bēnnate rā Hmū Jesu-
cristo p'u ha bi t'āgui. Xquet'a
di jajū p'uya, ja rá ts'edi ngue
dā 'yøt'e ngue gā bēnnatehā.

15 ¿Ua hinguí pahma ngue nu mā do'yohu, i nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo? ¿Ua da zā ga hajpahu n'na parte rá do'yo ra Cristo ngue di mpēhui rá do'yo n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'māi? Nu'a, hinguí sā'a. 16 Guí pahma ngue n'na ra n'yohu 'mø bi mē n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'māi, nuya yo nc'ei ya, entho n'na nc'eitho, porque n'nat'a ra te comhmi. I nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue ena: "Nu'u yo nc'ei di mpēhni, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda ra te". 17 A nuyá, nu ra ja'i di mpēhui ra Hmu Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'eitho.

18 'Yo gui 'yots'om'māih. I ja xangu mi'da yø ts'oqui øtyø ja'i, pē nu ra ja'i ngue 'yots'om'māi, rá do'yose di ts'oni. 19 ¿Ua hinguí pahma ngue nu mā do'yohu, gue'a nnøpa nija ra Espíritu Santo'a? Porque Oja bá pēhna Espíritu Santo ngue di m'map'u ja mā mmāih. A nuyá, ya hin dadi mmandasehu ya. 20 Porque ya dí ohu rá 'yē Oja ya ngue bi gurca mā ts'oquih. Janangue nuyá, jatho ngue ga ørpahu rá pähä Oja conma do'yohu 'nē conma n'yomfēnih. Porque ya rá mmetigahu Oja.

7

1 Nuna man'na ra hya guí ännghu ya, dí nne ga xi'ahu hanja. Nu ra ja'i

ngue hinguí nne di nthati, ya xanho ngue'mø hindi nthati. 2 Pē i fadi ngue ndap'u bi zā emmēi 'yots'om'māi yø ja'i. Janangue man'na xanho ngue ra n'yohu di m'mährá xisu. Ra xisu p'uya, di m'mährá ndø. 3 Nu ra n'yohu i jatho ngue di m'mahmi xanho rá xisu. Ximmangu ra xisu, i jatho ngue di m'mahmi xanho rá ndø. 4 Nu ra xisu ngue ya o rá 'yē rá ndø, da 'yørpabi rá pähä rá ndø. A nu ra n'yohu ngue ya o rá 'yē rá xisu, da 'yørpabi rá pähä rá xisu. 5 Nu'mø ja rá pähä ra n'yohu, 'yo di enna xisu ngue hinda zā. Nu'mø ja rá pähä ra xisu, 'yo di enna n'yohu ngue hinda zā. A nu'mø ja ngue da 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho da gohra cohi ngue hinda dährá xisu ra n'yohu njamm pa. M'mēfa p'uya, ya di siguetho tengutho m'met'o. A nu'mø hindi siguetho tengutho m'met'o, nu'a hindi hyāti da zamyø mmāi, ra zithu p'uya da japi ngue da 'yøtra ts'oqui n'nanni.

6 Nuna ra hya ja ua dí xi'ahu, hontho dí xi'ahu ngue da zā di nthatra ja'i. Pē nugä hin dadi mandagä ngue xøgue di ja ts'editho di nthatra ja'i. 7 Dí ensegä ngue xanho 'mø ngue gätho'ahu gui 'yøthu tengutho dí øt'ä ngue hin dadi nthati. Pē nuna Oja, Gä go bi sännbi n'na ngu n'na yø ja'i te da zā da 'yøt'e. 'Bahyø ja'i ngue di nthati, 'bahyø ja'i hindi nthati.

8 Nugä dí xihyø ja'i nu'u

tobe h̄indi nthati, da guehyo 'danxu, nu to h̄indi nthati tengutho dí øt'ä ngue h̄in dad̄i nthati, ya xanho. ⁹ Pε nu ra ja'i εna ngue h̄inda zä di m'mase, man'na xanho ngue di nthati, h̄inda gue'a ngue ja di andrá mm̄ai ngue h̄indi nthati.

¹⁰ Nugä dí xihyø ja'i ngue ya xa nthati, nu ra xisu ya 'bahrä ndø, 'yo di h̄ep'u rá ndø. Nuna ra hya dí xi'ah̄u, h̄ingma hyasegä na, sinoque gue'a ra Hmu rá hya na te dí xi'ah̄u ngue gui 'yøth̄u. ¹¹ Pε nu'mø ya bi h̄ep'u rá ndø n'na ra xisu, ra xisu 'yo dad̄i nthati mahøn'a, oque man'na xanho da me rá ndø mahøn'a. Ximmangu ra n'yoh̄u p'aya, h̄ingui ja ngue da h̄ep'u rá xisu.

¹² I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah̄u, pε ja dí nne ga xi'ah̄u na ra hya naya, h̄imbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma c̄uh̄u ngue ra n'yoh̄u, nu'mø h̄ingra 'yεc'εi rá xisu, nu'mø nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mah̄mi rá ndø, ra n'yoh̄u 'yo di h̄ep'u rá xisu. ¹³ A nu'mø ngue ra xisu, h̄ingra 'yεc'εi rá ndø, 'nε'mø nnu manho ra n'yoh̄u ngue di sigue di mm̄ah̄mi rá xisu, ra xisu 'yo di h̄ep'u rá ndø. ¹⁴ Porque ra n'yoh̄u ngue h̄ingra 'yεc'εi di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue ra 'yεc'εi. Da guehra xisu ngue h̄ingra 'yεc'εi, di nth̄eui rá njapi Oja di t'unna n'yoh̄u ngue ra 'yεc'εi. A nu'mø ngue hønse ra 'yεc'εi di nth̄eui rá

njapi Oja, nu yø bas̄i p'aya, ya h̄in'na'u. Pε ya fadi ngue xquet'a 'n̄ehyø bas̄i di nth̄eui rá njapi Oja di t'unna papá oque rá mamá ngue rá 'yεc'εi. ¹⁵ Pε nu'mø ra n'yoh̄u oque ra xisu ngue h̄ingra 'yεc'εi da ne ngue da h̄ep'u ra 'yεc'εi 'b̄ah̄mi, ya da zä da h̄ep'u. Porque ra 'yεc'εi h̄ingui sä da 'yørp̄a ra ts'edi di m'mah̄mi 'mø h̄ingui nne. Porque bi zongah̄u Oja ngue ga m'mu mmanhoh̄u, h̄in tema sai di nja. ¹⁶ A nuyá, ngu yø n'yoh̄u, ngu yø xisu ngue yø 'yεc'εi, nu'mø 'b̄ah̄mi yø ja'i h̄ingyø 'yεc'εi, xamh̄matho da zä ha di japi di nyanná te ra ja'i h̄ingra 'yεc'εi.

¹⁷ Nuna Oja, bá sänni te nná 'b̄ah̄mu n'na ngu n'naj̄u. Nu te di jah̄u 'mø mamba zongah̄u Oja, ya gue'a ga siguethoh̄u'a. Ndap'u bi zä yø h̄in̄i hap̄u di m̄peti yø 'yεc'εi, guehna ra hya dí xicä yø ja'i naya. ¹⁸ Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε ya n'youi ra hm̄εpya ngue ra circuncisión, 'yo sä di tu rá mm̄ai ngue ya mh̄εpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε h̄inman̄i njapra hm̄εpya, 'yo sä dad̄i ja ndum̄mai ngue di njapra hm̄εpya. ¹⁹ Porque ya h̄ingui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hm̄εpya yø ja'i, oque h̄in'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma d̄atho ja ts'edi ngue da 'yørp̄abi rá pähä Oja. ²⁰ N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi ra Jesucristo,

ya di nja tengutho ja ra ja'i.
 21 A nu'mø ngue grá hmiqúi
 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sä di
 tu ni mmái ngue grá hmiqúi.
 Pe nu'mø ngue da zä ha gdi
 japi ngue gui pømp'u 'buhní
 hmu, damí hyoni ha i japi.
 22 Pe nu ra ja'i mará hmiqúi
 'ne ya ra 'yεc'ei ya, da badí
 ngue nup'u ja rá hmi rá dá
 Oja, ya rá n'youi ra Cristo.
 A nu ra ja'i ngue manjo'o rá
 hmu, 'ne ya ra 'yεc'ei ya, da
 badí ngue nup'u ja rá hmi rá
 dá Oja, ya rá mefi ra Cristo.
 23 A nuyá, ya dí ohu rá 'ye
 ra Cristo nu'a bi gurca ma
 ts'oquihya ya. Ya hingrá ja'itho
 ma hmu ya. 24 A nuyá ma
 zi cu'ahu, nu'a te ra 'befi mi
 pεhyø ja'i 'mø mi zon'na Oja,
 di siguehmana yø 'befi yø ja'i.
 Porque ndap'u bi zä 'buhyo
 ja'i ngue εc'ei Oja ya, pe ya gä
 yø n'youi Oja.

-----
 25 A nuyá, nu'u yø ja'i ngue
 tobe hndi nthati, nu'a ra
 Hmu hin tema hya bi ma
 ngue ha di njapi. Pe nugä ga
 xi'ahu na te ra hya dí mbeni
 ga mma. Pe damí 'yεc'ei hu te
 ga mma, porque conná mate
 Oja ja ts'edi na te ra hya dí
 mma. 26 Nup'u nná bengä,
 xanho ngue hndi nthata n'na
 ra n'yohu. Porque yø pa dí
 'buhmu, ya xanhenniho 'mø
 ngue 'buhrá xisu ra n'yohu.
 27 A nu ra n'yohu ngue ya
 'buhrá xisu, 'yo sä di sänni da
 hyep'u. Pe nu ra n'yohu ngue
 hnj'o'o rá xisu, man'na xanho
 'yo di honná xisu. 28 Nu'mø
 bi nthatra n'yohu, hingrá

ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmu te
 'mø bi nthati, ngutho hingrá
 ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue
 nu'u yø ja'i di nthati, hndi
 'bedi tema hya hembí, hinga
 ngu'mø ngue hndi nthati.
 Dí mmangä na ra hya na
 ngue hndi nnegä ngue gui
 thohmu'a ra dummai tho'u yø
 ja'i ya xa nthati.

29 Ague ma zi cu'ahu, nu'a
 ga mbønna ra hya dí xi'ahu
 ya, ya mits'u dyø pa jap'u.
 Janangue jatho ngue gui
 'yøpahu rá 'befi Oja. Ya
 hinga mbongui ra ora ga
 m'mamma pähathohu p'u ja
 ma ngumhu ya. 30 Nu yø ja'i
 ngue 'bu ndummai, ya hinga
 mbongui ra ora 'be di nzoní.
 Nu yø ja'i 'bamma pähä, ya
 hinga mbongui ra ora 'be di
 nthede. Nu yø ja'i ja te nne da
 däi, ya hinga mbongui ra ora
 da däi te honi. 31 Mente ngue
 dí 'buhmu ua ja ra ximhäi,
 ya hndi ma ma mmaih'u'a te
 dí peshu ua. Porque nuna ra
 ximhäi ja ua dí 'buhmu, ya ni
 ma da guadi.

32 Dí nnegä ngue hinte
 man'na ni hya di ma ni
 mmaih'u. Nu ra n'yohu hndi
 nthati, guehna ra n'yohu di
 ja ndummai ørpabi rá 'befi
 ra Cristo para ngue da nu
 manho ra Cristo te øt'e. 33 Pe
 nu ra n'yohu ya xa nthati,
 gue'u yø cosa honyø ja'i ua
 ja ra ximhäi ni ma rá mmái
 ngue honi. Porque nne da nu
 manho rá xisu. 34 Ximmangu
 yø xisu, xquet'a njarbatho.
 Nu ra hmu te hndi nthati, i
 ho rá mmái ngue ørpabi rá

'bɛfi rā Cristo. Ngu rá do'yo, ngu rá n'yomfɛni, gā xā dāp'a Oja ngue ɔrpabi rá 'bɛfi. Pɛ nu rā hmute ngue ya xā nthati, i ho rá mm̄i ngue dā 'yɔt'a te rā 'bɛfi ja ua ja rā ximhāi, porque i nne ngue dā nu manho rá ndø.

³⁵ Nunā rā hyā dí xi'ah̄u ya, hontho dí nnegā ngue ga fāxah̄u. Porque h̄indi nnegā ngue guí m'm̄u mman'uh̄u. Sinoque dí nnegā ngue guí m'm̄u mmanhoh̄u, guí hyo n̄i mm̄i ngue gui 'yɔrpah̄u rá 'bɛfi rā Cristo.

³⁶ A nuyá, dí nne ga xi'a n'na rā hyā ya yø n'yoh̄u si yø t'ixu, 'nɛ ya sonyø pa ngue d̄i nthati. Nu'mø ɛnna n'yoh̄u p'uya ngue h̄ingui ho ngue dā thohrá nthati rá t'ixu, dā zā di tharpi. Porque rā nthati, h̄ingra ts'oqui'a. ³⁷ A nu rā n'yoh̄u ngue n'nat'a mbɛni ngue h̄indi tharpabi rá t'ixu, dā 'yɛmp'uh̄u ja rá mm̄i ngue h̄ingui ja ts'edi ngue d̄i nthatrá t'ixu, ya xanho te ɔt'e.

³⁸ Nu'a di tharpabi rá t'ixu, ya xanho te ɔt'e. A nu'a h̄indi tharpabi rá t'ixu, man'natho xanho te ɔt'e.

³⁹ A nu rā xisu 'mø ngue b̄i nthati, ya h̄in'yuh̄u rā nt'edi ngue h̄ondi nthatui man'na rā n'yoh̄u mɛnte rā pa ngue 'butrā ndø. Pɛ nu'mø ya bi du rá ndø, ya dā zā d̄i nthati mahøn'a. Hont'o bi zā dā ne dā mɛ, gue go drá 'yɛc'ɛi'a rā n'yoh̄u dā mɛ. ⁴⁰ Pɛ nu rā 'danxu ngue'mø ya h̄inni mantho d̄i nthati, man'na xanho. Guehna rā hyā dí mbɛngā naya, pɛ dí pad̄i ngue

rā Espiritu Santo'a di b̄enngui te dí mma.

8

¹ A nuna man'na rā hyā guí ängah̄u ngue'mø dā zā guí sahu rā ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu, ogue h̄inda zā guí sahu. Majuan̄i ngue nuju dí pahmu ngue nu'a rā ngø 'bøspabi rā dahmu, h̄indi ts'onnga mā mm̄ih̄u 'mø ngue ga sahu. Pɛ h̄ingui ho 'mø ga ɛna ngue dí pasɛh̄u xanho hanja rā hyā ngue mi'da mā mm̄ic'ɛih̄u. A nuju, jatho ngue ga mm̄ahmu n'na ngu n'najuh̄u para ngue man'na di zajma nt'ɛc'ɛih̄u.

² A nu rā ja'i ɛna ngue ya bi d̄ini xanho hanja rā hyā, pɛ di 'bɛtho dā d̄ini xanho ha ɛxa nja rā hyā nu'a ja ngue dā bad̄i. ³ Pɛ nu rā ja'i d̄i mā Oja, Oja i nnu manho rā ja'i.

⁴ A nuyá, ma ga xi'ah̄u xanho hanja'a rā ngø i tho ngue 'børpabi yø dahmu ya. Dí pahmu xanho ngue nu yø dahmu 'bucua ja rā ximhāi, h̄inte d̄i muui, porque n'natho Oja i 'bui.

⁵ A nu yø ja'i ɛmbi ngue xangu yø Oja i 'bui, ngup'uh̄u mahɛts'i, ngu ua ja rā häi. Madague'a ɛnyø ja'i ngue xangu yø dahmu 'bui, 'nɛ xangu yø hmu, ⁶ pɛ para ngue nuju, n'natho'a mā Ojah̄u 'bui, gue'a mā Papáh̄u'a. Nuná, guehna Oja bi hoqui te gā dí nnuh̄u ngue ja naya. A nuju p'uya, dí buhmu para ngue ga ɔrpah̄u rá pähä Oja. A nuna d̄i nnøpe ngue mā Hmuh̄u

ya, guehna ra Jesucristo na. Conná guehna ya, i ja dyø cosa dí nnuhã ngue ja ya, 'nẽ guehna di 'dajã mã tehã na.

7 Pẽ hinga gãtho mã cuhã tini xanho yø mmãi hanja na ra hyã naya. Ya xa nzanyø ja'i ngue mi thanne yø dahmu. Janangue nuya yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ẽc'ei ya, nu'p'ã ga mbẽni, i enã ngue ra ts'oqui ør'mø bi za ra ngø nu'a tho ngue t'ørpa ra 'bøt'e yø dahmu. 8 A nuyá, nuna Oja, hinte da jacã ngue'mø ga sihã ogue hinga sihã yø cosa'ã. Pẽ nu'mø ga sihã, hinga sã ga emhã ngue man'na xanho te dí øthã. Nu'mø hinga sihã, ngũtho hinga sã ga emhã ngue hingui ho te dí øthã.

9 Madague'a sã ngue ga sihã'a ra ngø'a, pẽ dami mfãhmã xanho ngue te guí sihã. 'Yo guí nne ngue nu te guí sihã, go guí ndupatehã p'ã da 'yøtra ts'oqui'ã mã cuhã hingui nzaqui yø nt'ẽc'ei. 10 Xi'mø da nu ni cuhã ngue guí sihmẽ p'ã ja n'na ra ngunja 'bũhyø dahmu. A nu'ãhã p'ãya, ya guí pahmã ngue hinte ja ngue guí sihã'a te ts'i p'ã. Pẽ nu ni cu, ngue hingui nzaqui rá nt'ẽc'ei, da 'yøtra ts'edi da zi'a te xa 'børpa yø dahmu. 11 A nu'ãhã guí pahmã ngue da zã guí sihã'a te gã ts'i p'ã. Pẽ nu ni cu, ngue hingui nzaqui rá nt'ẽc'ei, da 'yøt'e tengue guí øt'e. Gue'a di m'm'e'a p'ãya ngue enã ngue ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi zi'a te ts'i p'ã 'bũhyø dahmu.

Conque guí nnuhã ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yañi. 12 Janangue nu to ndupate p'ã øtra ts'oqui rá cu, gue'a ra ts'oqui øt'a, ngue festho'a te ra hyã mmãna Cristo. 13 A nugã, nu'mø ngue gue'a ra ngø dí si ngue ga 'yøtra ts'oqui mã cu, ya hingui ja ngue ga si ra ngø. Porque hĩndi nne ngue ga japi da 'yøtra ts'oqui mã cu co nu'a te dí si.

9

1 A nugã, rá representantegã ra Cristo, hinga to bi zã ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasẽgã'be na. A nuna te ra 'bẽfi bi 'dacrã Hmu, di nẽqui ngue bi bømmanho, porque go dá ja'ãhã gã 'yẽc'eiãhã rá hyã. 2 Madague'a 'bũ i'da engui ngue hinga guecã rá representantegã ra Cristo, pẽ nu'ãhã guí pahmã xanho ngue guecã rá representantegã'a. A nuyá, ngue ya guí ẽc'eiãhã ra Cristo ya, ja guí hãxhã p'ã majuanĩ ngue go rá representantegã na.

3 Nu'mø te'o enã ngue hingui nnu manho te dí øt'e, guehna ra hyã dí xihna ya. 4 Nuna te ra 'bẽfi dí øt'e, ni 'yup'ã di n'nacrã hmẽ dí si. 5 'Nẽ xquet'a ja grã nt'ẽdi ngue ga nthati, ga mme'be n'na ra xisu ngue dra 'yẽc'ei n'namhã ngue ga mme'be p'ã gdã ma. Porque gue'a øt'ã mi'da yø representante'a ngue sixtyø xisu. Tengũtho øtyø n'yohã ra Hmu Jesús, ximmangu ra Bẽdu xquet'a

njarbũ. ⁶ ζUa guí εmhmu ngue nugã ya, 'nēhra Bernabé, hōngthogã'be jatho ngue gã tahã te gã si'be mēnte gã mmangã'be rã hoga 'da'yo hya? ⁷ Xi n'na rã soldado, ζua hinguĩ tahrã nzãbi ngue'a te rá 'befi øt'e, ua n'nanni bi tahrã mēnyu ngue rá gasto p'ũ ha 'yo? Xi n'na rã n'yohũ ngue'mø bi 'yøt'ã n'na rã nuandät'ã ngue yø uva, ζua hinguĩ si'a te pømp'ũ ja rá 'befi? Xi n'na rã n'yohũ ngue fähyo de'yo, ζua hinguĩ si rã leche 'mø bi de'mi?

⁸ 'Yo guí εmhmu ngue ma hyasε nã rã hyã dí mmangã ya. Porque nunã rã hyã nã, guehna mmamp'ũ ja rã ley bi 'yotra Moisés. ⁹ Nunã rã hyã nt'ot'i p'ũ ja rã ley, guehna ngue εnã: “Yo guí turpabi rá ne rã ndani nu'a nnehyo trigo ngue di ntaqui”, i εnã. A nunã Oja ya, hin'i mmanã rã hyã nã ngue dã hōndyø ndani dadi ja ndummai ngue di nnepe di nsihmε. ¹⁰ Sinoque bi manã rã hyã nã, porque nnepe ngue gue'ũ yø mēfi Oja dã 'bãts'i. Porque n'na rã mēfi di mpep'ũ ja n'na rã huahĩ i tømĩ dã dahrá nzãbi. Ximmangu'a tacyø trigo, xquet'a tømĩ dã dahrá nzãbi ngue'a te pēfi. ¹¹ Nunã rá hyã Oja dá mangã'be p'ũ guí 'bahmu, tengutho 'mø dá tucã'be n'na rã huahĩ co nunã rã hyã nã. Xi ya, ζua ya ni mmaihũ ya ngue'mø guí fãxca'be te dí hongã'be ya? ¹² Conque gadi unhnũ te hon'ũ mi'da yø mamhya. Goma guecã'be p'ũya ngue

man'natho ni 'yup'ũ ngue gui 'dacjũ te dí hongã'be.

Pe nugã'be hĩnte dí xi'ahũ 'mø ja te dí hongã'be. A nu'mø hin'yũ te gã hongã'be, dí hãt'i dí setã'be p'ũ. Porque hĩndĩ nnegã'be ngue dã gohyø mmãi yø ja'i nguehna rá hoga 'da'yo hyã rã Cristo dí mmangã'be. ¹³ Pe guí pahmu xanho ngue nu'ũ yø ja'i øtra 'befi p'ũ ja rã nija di mpeti yø judío, nu'a tema cosa haxyø ja'i p'ũ ja rã nija, gue'a ja ngue dã zi'a. Nuyã dí mmangã guehya yø ja'i ho yø zu'ε ngue øtra 'bøt'e p'ũ ja rã altar, guehya di tocabi sa rã ngø nu'a pøt'e. ¹⁴ Ximmangudya, nunã rã Cristo bá sãnni ngue nu'ũ yø mēfi manã hoga 'da'yo hyã, nu'ũ yø ja'i sihra hyã gue'ũ go di pøn'a te honyø mamhya'ũ.

¹⁵ Pe nugã hĩnjam'mø te dí xi'ahũ ngue guí fãxcahũ 'mø ja te dí honi. Madague'a ni 'yup'ũ gã xi'ahũ ngue guí fãxcahũ, pe hĩnte dí xi'ahũ. A nugã ya, hĩnna ot'ã nã rã sãcuã ja ua ngue gdĩ ädi guí 'dacjũ te dí honi. Man'na xanho gã tu ua rã thuhũ, hĩnda gue'a ngue guí 'yēnjũ ngue dí ädi guí fãxcahũ. ¹⁶ 'Yo guí εmhmu ngue rã matetho dí øt'e ngue dí xi'ahũ rã hoga 'da'yo hyã. A nugã, ya mã 'befigã'a, i høxhma xi ngue gã mmanã hyã. Huεcategui ngue'mø hĩngã mmangã nã rã hoga 'da'yo hyã. ¹⁷ A nuyã, nu'mø ngue mã pãhãε nnã mmangã nã rã hyã nã, ya ja rá njut'i xanho. Pe nja

ngue h̄ingm̄a p̄ah̄as̄ēhe te d̄i
 øt'e, sinoque ja ts'ed̄itho ngue
 ḡa mm̄annā hya, porque
 Oja bi 'dacrā 'b̄efi ngue ḡa
 mm̄ambr̄ā hya. 18 A nuyá,
 nun̄a d̄i ør'm̄ā ḡüenda ngue
 m̄a nz̄abi ya, i ja gr̄a p̄ah̄a
 ngue h̄inte d̄i j̄ui nguehna
 r̄a hoga 'da'yo hya d̄i m̄mā.
 Madague'ā ja gr̄a nt'ed̄i ḡa
 xi'ah̄u ngue gui 'dacj̄u te d̄i
 honi, p̄e n̄uḡa h̄inte d̄i xi'ah̄u
 ngue gui 'dacj̄u.

19 A nuyá, madague'ā ngue
 h̄injonnī ja'i d̄i 'b̄ui ngue m̄a
 hmu, p̄e n̄uḡa d̄i øt'e ngue
 tengutho 'm̄ø d̄i nn̄øpa hmu
 ḡätho yø ja'i. Porque d̄i nne
 ḡa japi ngue xtangu yø ja'i
 d̄a 'ȳec'eī r̄a Cristo. 20 Nu'm̄ø
 d̄i 'b̄uc̄a p'̄u ha 'b̄ahyø judío,
 d̄i øt'ä tengutho øtyø judío,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 ḡa t̄apyø mm̄ui ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. Tengutho øt'̄u to
 øt'a te mm̄amp'̄u ja r̄a ley bi
 'yotra Moisés, gue'ā d̄i øt'ä'a.
 Madaque'ā ngue h̄inguī ja
 ts'ed̄i ḡa øt'ä te mm̄amp'̄u
 ja r̄a ley, p̄e d̄i øt'e para
 ngue x̄amh̄matho ḡa t̄apyø
 mm̄ui yø ja'i ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. 21 Nu'm̄ø ngue d̄i
 'b̄uc̄a p'̄u 'b̄ahyø ja'i h̄inguī
 pad̄i hanja r̄a ley bi 'yotra
 Moisés, d̄i øt'ä tengutho øt'̄u,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 ḡa t̄apyø mm̄ui ngue d̄a 'ȳec'eī
 r̄a Cristo. P̄e h̄ind̄i nne ḡa
 m̄ma ngue ḡa ɛ̄na ya h̄ind̄i
 t̄enn̄ba rá ley Oja, sinoque
 d̄i t̄enna ley bi m̄annā Cristo.
 22 Nu'm̄ø d̄i 'b̄uc̄a p'̄u 'b̄ahyø
 'ȳec'eī ngue h̄inguī nzaqui yø
 nt'ec'eī, d̄i øt'e tengutho øt'̄u,

n'namh̄mā ngue d̄a z̄ap'̄u ḡa
 h̄atra ts'ed̄i yø nt'ec'eī i ja. Nn̄a
 øt'ä'a ngue 'da'igū d̄i ør'be yø
 ja'i 'b̄ap'̄u ha d̄i mm̄annā hya,
 n'namh̄mā ngue x̄amh̄matho
 d̄a z̄ap'̄u d̄i nyanyø te 'da'̄u
 øxrā hya d̄i m̄mā. 23 Ngunā
 r̄a hya d̄a øt'ä ya, n'namh̄mā
 ngue d̄a z̄ap'̄u d̄a 'yøhyø ja'i r̄a
 hoga 'da'yo hya. Nu'ā rá njapi
 Oja bá n'youi n̄a r̄a hya n̄a, d̄a
 z̄ap'̄u di tocabi ḡätho'̄u bi 'yøde
 hanja r̄a hya.

24 Ya gui p̄ah̄mā ngue nup'̄u
 ja n'na r̄a x̄equi majuan̄ni
 ngue d̄i nja r̄a 'd̄ihi, ḡätho'̄u
 to d̄a ḡucrā 'd̄ihi, n'na ngu
 n'na ni t̄ihi, p̄e n'natho'ā d̄a
 d̄aha. D̄ami njath̄u p'̄uya,
 gui ja ndum̄m̄ui gui 'yøth̄u'ā
 te di 'b̄ep'̄ah̄u Oja gui 'yøth̄u,
 n'namh̄mā ngue d̄a z̄ap'̄u gui
 t̄ah̄mā. 25 Ḡätho'̄u to honi ha
 d̄i dap'̄u ja r̄a nt'enī, h̄inte
 nne di h̄enī para ngue d̄a
 d̄aha. P̄e n̄uya p'̄uya, di ja
 ndum̄m̄ui ngue d̄a da'a n'na
 r̄a corona ngue d̄a thotho,
 porque r̄a paxitho. P̄e nuj̄u,
 d̄adi ja ndum̄m̄ui ngue ḡa
 øth̄u'ā te di 'b̄ejpah̄u Oja,
 n'namh̄mā ngue di 'dacj̄u
 rá njapi, nu'ā h̄injam'm̄ø d̄a
 thogui. 26 Nun̄a r̄a hya nn̄a
 'yoḡa, d̄i h̄axrā 'yū nu'ā ja
 ngue gd̄a n'yo, h̄ind̄i p̄ätho'ā
 te ja ngue gd̄a n'yo. N̄uḡa d̄i
 ho m̄a mm̄ui ha gd̄a ørpabī rá
 p̄ah̄a Oja, porque h̄ind̄i nne
 ngue h̄inte di b̄on̄tho n̄a rá
 'b̄efi Oja nn̄a 'yo. 27 Nu r̄a
 ja'i 'm̄ø nne ngue d̄a d̄aha,
 d̄i n'ann̄bi ngue ɛ̄mm̄eī di
 x̄adi ha di d̄aha. Di njad̄a
 p'̄uya, di ho m̄a mm̄ui ngue

dí honi ha di ntahna ra hya nná 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyø ja'i da 'yøt'e. Nugã hindí nne da 'yenc'a Oja ngue hinga gue'a te dí øt'e.

10

1 Ague ma zi cu'ahã, mami pumbenihã na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue ni 'bet'o ra gui p'ã ni ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thenga jathe. 2 Gãtho ya yø ja'i ya, 'dap'ã ni 'youi ra Moisés ngue ni denna gui, 'nẽ gã 'da i thorpã ja ra jathe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés. 3 Gãtho yø ja'i bi zi'a ra hmẽ bí 'yẽ mahẽts'i. 4 'Nẽ gãtho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'ã ja ra mmãndo. Pẽ nu'a bi 'uĩthe yø ja'i, hĩngã do, sinoque gue'a ra Cristo bi mãxyø ja'i hapã ni ma. 5 Pẽ nuna Oja, hĩmbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mefa. Janangue ya mmẽ gã bi du p'ã ja ra dapo.

6 A nuyá, nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'nẽcju gã øthã ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thohmã. 7 Janangue nuyá, 'yo gui thannehã yø dahmã tengutho bi 'yøt'i'da'ã ngue bi danne yø dahmã. Porque nt'ot'i p'ã ja ra Macã Libro te bi 'yøtyø ja'i, i enã: "Bi mi yø ja'i ngue di nsihmẽ, 'nẽ bi mmĩnhni. Mi juate ra ts'ihmẽ yø ja'i, bi nangui ngue bi danne ra dahmũ. Bi mahra hnẽi p'ãya", enã Macã Libro.

8 'Nẽ hinga n'yots'om'mãihã tengutho bi 'yøt'i'da'ã ngue bi n'yots'om'mãi. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'dãte mahyu mahuahĩ yø ja'i.

9 Nuna Oja i seti te dí øthã, pẽ hĩngui sã ngue xøgue gdã øthã'a ngue gã unhnã ra cũe Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pẽ mi søtrã mmãi Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'eya. 10 Mami nõmman'ãhã Oja tengutho bi 'yøt'i'da'ã yø nyogui ja'i ngue bi nõmman'ã Oja. Janangue Oja bá pẽnnbabi rá anxẽ ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

11 Nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'ã ja ra Macã Libro'a te bi nja, n'namhã ngue nu yø ja'i 'bãhya yø pa rá nzẽguitho dí 'bãhmã, dã sifi ngue 'yo di njap'ã. 12 Janangue nu te'o enã ngue hĩnjãm'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfãdi xãndõnho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui. 13 Nu'mø so mã mmãihã ngue gã øthã ra nts'o, xquet'a njarbutho gãtho mi'da yø ja'i. Pẽ nuna Oja hĩngui hegãhã na, dã mãxcãhã ngue hĩnda dajpa mã mmãihã ra nts'o. Nu'mø ya bá ep'ã ra ts'on'yomfẽni, nuna Oja di mfãxte ngue dã zã gã taphã'a ra nts'o ngue hĩndi nja.

14 Janangue nuya mã zi cu'ahã, 'yo gui thannehã yø dahmũ. 15 Dã dĩnni mmãihã na ra hya gã mmangã ya. I sã ngue gui hyãcsehã ra gãenda ngue'mø gue'a dí xi'ãhã ogue

h̄in'na. ¹⁶ Nu'mø dí äph̄a Oja ngue di japr̄a vaso 'mø dí sih̄a ra Santa Cena, çhuangui ga mbøni ngue nuya yø ja'i si, guehya yø ja'i i m̄anna ji ra Cristo p'ua ja ra pont'i ngue da yan̄i? Nuna ra thuhm̄e dí xeni ngue dí sih̄a, çhuangui ga mbøni ngue nu to gätho di sih̄a na, gue'ua yø ja'i i unn̄a do'yo ra Cristo p'ua ha bi tho na ngue da yan̄i? ¹⁷ A nuyá, xa nguja ya. P̄e ma mm̄aih̄a, xøgue 'da'igu porque nu'a ra thuhm̄e di xeni ngue di comh̄mi di sih̄a, n'natho'a.

¹⁸ Guí nnuh̄a te øtyø judío 'mø ørpa ra 'bøt'e Oja. Nu to gätho sa ra ngø i tho ngue ørpa ra 'bøt'e Oja, i comh̄mi sa, porque 'da'igu yø mm̄ai ngue'a ra ndanne øt'e. ¹⁹ Nuna te dí nne ga m̄anya, h̄inga mbøni ngue da t'emb̄i ja rá ts'edi n'na ra dahmu. Ni xinga gue'a ra ngø 'børpabi ra dahmu da t'emb̄i man'na xandaxqui ngue'a ra ngø h̄inga m'møt'e. ²⁰ Nuna ra hya dí mm̄angä, ngue nu'ua yø ja'i h̄ingui pa Oja, ørpa ra 'bøt'e ra dahmu, gue'ua yø ts'onthi ørpabi ra 'bøt'e 'n̄e h̄inga gue'a Oja ørpabi ra 'bøt'e. P̄e h̄indí nnegä ngue 'n̄e'ah̄a gui cohi ngue da 'da'igu gui 'yøth̄a ya yø ja'i thanne yø ts'onthi. ²¹ H̄ingui sä ga sih̄a ra Santa Cena bi zogah̄a ra hya ra Hmu Jesús ngue ga øth̄a, 'n̄e xinga mm̄ah̄a p'ua ha ts'a ra ngø nu'a 'bøspabi yø ts'onthi. ²² 'Yo guí nne ngue da zucja ra Hmu Jesús. çTeni 'be'a guí ena go

ga japh̄a'a?

-----
²³ A nuyá, ya h̄indí mandagah̄a ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øth̄a te dí nneh̄a ya. P̄e h̄ingui ja ngue ga øth̄a'a te h̄inni 'yup'ua ga øth̄a. H̄inga nne ngue ga øth̄a'a te di ts'onnbabi rá mm̄ai ma mm̄ic'ei. ²⁴ Jatho ngue ga honnbah̄a ra nho m̄i'da yø ja'i, h̄ingue masque ga honse ra nho gdá 'bahma.

²⁵ Nu'a ra ngø pä yø ja'i p'ua ja ra tai, dami sihmaha hma. 'Yo tema nt'anni guí øth̄a porque 'yo sä gui su guí sih̄a'a ra ngø xa 'bøspabi yø dahmu. ²⁶ Porque nu te gä ja ua ja ra ximhai, gä rá mmeti Oja.

²⁷ Nu'mø da zixah̄a ra ts'ihm̄e n'na ra ja'i ngue h̄ingra 'ȳe'ei 'n̄e guí n'uni ngue guí mm̄ah̄a, dami sih̄a te di 'da'ah̄a. 'Yo 'be guí änhna ngue'mø ra 'bøt'e ra ngø ogue h̄in'na. 'Yo sä guí su guí sih̄a. ²⁸ P̄e nu'mø toni ja'i da 'ȳen'ah̄a: "Nuna ra ngø ja ua, ya xa 'bøspabi yø dahmu na", da 'ȳena, 'yo guí saha ra ngø p'uya. Porque h̄ingui nneto ngue gui ts'onnbah̄a rá mm̄ai ra ja'i nu'a su da za ra ngø ngue ra 'bøt'e. ²⁹ Madague'a guí pahma ngue gätho yø ngø 'da'igu, p̄e 'yo guí saha ra ngø 'mø embyø ja'i ngue h̄ingui ho da ts'i.

A nuyá, rá nzegui 'bua i'da ngue nne da 'ȳengui: "çHanja ngue ga ets'a te dí si conná ngue'a te rá n'yomfeni n'nan'yo n'na ra ja'i?" da 'ȳengui. ³⁰ "Xi'mø dí äprá

mate Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na ra ja'i ngue da 'yørpa rá hya te di si?" da 'yengui. ³¹ Nugä ga xi'ahü hanja na ra hya na. Nu'mø guí síhmehü ogue guí sithehü, ogue ja te man'na macosa guí øthü, nu te gä guí øthü, dami hyomhmü ra hya ngue ha di t'espabi Oja. ³² 'Yo guí nnehü ngue go da t'enju ngue di jethü ra 'yu hapü øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, ngu'ü yø judío, ngu'ü hingyø judío, ni xinga gue'ü yø ja'i Oja. ³³ Conma parte, dadi ja ndummüi ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue da nu manho yø ja'i. Porque hingma nhose dí honi, sinoque dí honnbabi ra nho da n'yo mi'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11

¹ Tengutho guí nnuhü dí øt'ä ya, da ngu'a guí 'yøthü. Porque nugä dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

-----
² Ague ma zi cu'ahü, dadi johyagä ngue zant'a guí mbenjü, 'në hingui hëhmü na ra hya dá xän'nahü. ³ Pë nugä jap'ü n'na ra hya dí nne ga xi'ahü. Dami pahmü ngue nuna Oja i 'bet'o na ngue ra Cristo. Ra Cristo p'üya, i 'bet'o na ngue ra n'yohü. Ra n'yohü p'üya, i 'bet'o na ngue rá xisu. ⁴ Nu'mø mmat'Oja n'na ra n'yohü p'ü ja ra nija, ogue nne da manna hya di bennba Oja da ma, 'në'mø hustho rá fai ra n'yohü, ya di nequi ngue händi respeta

xanho ra Cristo. ⁵ Nu n'na ra xisu'mø ngue mmat'Oja p'ü ja ra nija, ogue i nne da manna hya di bennba Oja da ma 'në hingui 'ue rá ya, ya di nequi ngue händi respeta xanho rá damme. Nu'mø hingui 'ue rá ya ra xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø ya. ⁶ Nu ra xisu hingui nne da 'ue rá ya, man'na xanho da 'yaxrá ya. Pë nu'mø enna xisu ngue ra 'be'isä ngue da 'yaxrá ya, man'na xanho da 'ue rá ya 'mø. ⁷ A nu ra n'yohü, hingui sä da hyusta rá fai p'ü ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocra n'yohü ngue bi gohi tengutho'a. Janangue conná guehra n'yohü i t'espabi Oja. Pë nu ra xisu, i 'bui ngue ga t'espabi ra n'yohü'a. ⁸ Porque Oja, nu'mø mambi hocra n'yohü, hingra xisu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra n'yohü. Sinoque ra n'yohü'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra xisu. ⁹ A nu ra xisu, bi ma mahoqui para ngue rá mäxtetho ra n'yohü, hingue masque ra n'yohü bi ma mahoqui para ngue drá mäxtetho ra xisu. ¹⁰ Janangue guehna dí mmangä naya ngue ra xisu jatho ngue da 'ue rá ya, gue'a ra hmeya'a ngue εc'ei rá damme 'mø nzofo. 'Në gue'a nnu manho yø anxε Oja'a. ¹¹ Pë Oja bá sänni ngue ngu yø n'yohü, ngu yø xisu, mahyonitho ngue di m'müi. ¹² Porque majuanü ngue nup'ü bá fadi bá m'mühra xisu, guerp'ü ja rá do'yo ra n'yohü bá thaqui.

Pε xquet'a majuanī ngue nu rā n'yohu, rā xisu dī mī'mī. Nūnā p'aya, gātho Ojā bā sānnī ngue njap'u.

13 Dāmī hyācjū xānho rā gūenda nā rā hyā dī xi'ahū ya. Xi n'na rā xisu 'mø mmat'Ojā, ĩua xānho ngue dā 'uε rā yā uague hīn'na? 14 Ya guī nnuhū te øt'e gātho yø ja'i. Nu rā n'yohu, hīngui nnu mānho ngue xtamma rā xta. Porque εmbī ngue rā 'bε'isā. 15 Pε rā xisu ĩ nnu mānho ngue xtamma rā xta. Porque gue'a rā xta bi t'unnī ngue dā nøpā nt'εyā. 16 Pε nu'mø 'būi to ĩ nne dī nnemhya nguehna rā hyā dī xi'ahū ya, dā bātā njuānī ngue nī xīngā guecjū, nī xīngā gue hmi'da yø ja'i Ojā ĩ 'būi ndap'u bi zā yø hnīnī ngue dā n'nan'yo mān'na rā hyā di tenni.

17 I ja mān'na rā hyā dī nne gā xi'ahū ya. Porque nup'u ha gadī mpētihū, hīngā gue'a te guī øthū. Ngue hīngā nho gnī mpētihū, sinoque n'na rā n'utho gnī mpētihū. 18 Dī øcā ngue nup'u ha gadī mpētihū gadī njun'mahyahū. Rā nεgui majuanī nā rā hyā dī øcā. 19 Pε ngutho ya ja ngue dā ngu'a dī nja, ngue dī nja rā njun'mahya p'u ha guī 'būhmū. Gue'a dī fa'a ndana rā ja'i ngue majuanī rā 'yεc'εī, ndana rā ja'i hīmma juānī rā 'yεc'εī. 20 Janāngue nu'mø gadī mpēti ngue guī sihū rā Santa Cena, hīngui nnu mānho rā Cristo te guī øthū. 21 Porque nu'mø bi zønna

ora guī nsihmēhū, n'na ngu n'na yø ja'i xāhyø hmε nī hyā ngue dā zi. Dā mī, dī nsihmε sehe p'aya. Pε nu yø ja'i ngue hyoya, ĩ tū mānthuhū, mēnte mī'da yø ja'i p'aya ĩ nīyā astā ĩtitho. 22 ĩUa hīn'yū nī ngu guī si'a te guī tīmhmū? ĩHanja ngue høntho guī nne ngue gadī 'berpahū yø sā'u yø ja'i Ojā ĩ hyoya, hīn'yū te dī nsihmε p'u ha gadī mpētihū? ĩUa guī εmhū ngue dī nnu mānhogā te guī øthū? Nu'a, hīn'na'a.

23 A nūnā rā Santa Cena dī xi'ahū, guesε'a rā Jesucristo bi xāngagui hanja nā rā hyā nā. Nu'a rā xui bi ma mā dā rā Hmū Jesús, bi hyācra thūhmε. 24 Mī ja mammādī Ojā, bi xεmp'aya. Bi 'yεmbyø xādi: “Dāmī sihū rā thūhmε ja ua ya. Guehna mā do'yogā nā. Nu'mø gā sihū yø pa dī map'u nāya, gue'a gdi bēnjū'a ngue mā do'yo dādi dā ngue dā dū connā ngue'ahū”. 25 Mī juadi bi nsihmε p'aya, bi dεcra vaso, bi 'yεnā: “Nūnā ya, guehna rā hmεya nāya ngue nu'mø dā tū, dī nja rā ts'edi nā rā 'da'yo cohi øt'ahū Ojā. Porque dī mfāmma ĩi connā ngue'ahū. N'na ndī ngu n'na ndī guī sihū nāya, dāmī bēnjū ngue dā tugā”, bi 'yεnā. 26 Janāngue n'na ndī ngu n'na ndī guī sihū nā rā thūhmε nā, 'nε guī sihū nā rā ngui rā uva, guī 'yøthū ngue dā bahyø ja'i ngue bi dū rā Hmū Jesús. Dāngu'a guī

'yøth_u asta guehra pa ngue da ep'_u ra Hmu Jesús.

27 A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi männá ji p'_u ha bi du conná guehra ja'i. 28 Janangue nuyá, n'na ngu n'naj_u, ma ga hacj_u ra güenda te ja ma n'yomf_{en}i_h hante ngue ga sih_u ra Santa Cena. 29 Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'n_e hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. 30 Ja njap'_u ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'_u ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'n_e ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. 31 Pe nu'mø ngue ga hacj_u ra güenda xanho p'_u ja ma n'yomf_{en}i_h tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohm_u. 32 A nuya yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'_u ja yø n'yomf_{en}i tengue ga mbøni, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bät_{yø} n'yomf_{en}i yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'_u ja ra castigo di ma yø ja'i hingui ec'ei Oja.

33 Janangue nuya ma zi cu'ah_u, nu'mø gadi mp_etih_u ngue 'dap'_u gui sihm_eh_u, dami ntø'mi n'na ngu n'na'ah_u ngue 'da gdi nsihm_ethoh_u. 34 Pe nu'mø

ngue to hingui hätra thuh_u, 'be di nsihm_e 'mø bi n_exp_u ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'_u ha gadi mp_etih_u, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui hemph_u, ga xi'i ha gdi japh_u 'mø dá magá p'_u.

12

1 Ague ma zi cu'ah_u, di nne ga xi'ah_u hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

2 Ya gui pahm_u ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahm_u Oja, xcá thanneh_u yø dahm_u hingui ya. 'N_e conná nguehyø dahmu xcá thanneh_u, hinga pahm_u hanja na rá 'yu Oja.

3 A nuyá, nu ra ja'i ena ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, dami padi ha gdi hacj_u ra güenda xanho ngue'mø majuan_i ra Espiritu Santo di bennbi te mma ogue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuya yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mah_ets'i'a.

4 A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'y_ec'ei. Pe ga gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i. 5 N'na ngu n'naj_u, 'dama 'dan'yo ra 'befi di pehm_u, pe nu te gä dí øth_u, gue'a ra Hmu Jesús dí ørpah_u rá 'befi. 6 Hinga 'da'igu

ra 'bɛfi bi n'nacjɤ, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'bɛfi. Pɛ gätho gue'a Oja di hatra ts'edi yø ja'i ngue da badj ha di japra 'bɛfi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'najɤ, Oja bi zänni tema 'bɛfi ja ngue ga øthɤ, gue'a ra Espiritu Santo di hacjɤ ra ts'edi ngue da zä ga ørpahɤ rá 'bɛfi Oja. Pɛ nu'a te gätho ma 'bɛfi bi 'dacjɤ, bi 'dacjɤ ra 'bɛfi para ngue da 'yørpabi ra nho ma mmj'yɛc'eiɤ.

⁸ Nu 'da yø 'yɛc'ei ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badj xanho p'ɤ ja yø mmɤi ha di japra hya da ma. Nu mj'da p'ɤya, di japi ngue da badj ha di japi da man'ɤ yø hya xanhenni, para ngue da zä da dinyø mmɤi yø ja'i ya yø hya da ma. ⁹ Mj'da p'ɤya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinna mmɤi ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø därquehi. ¹⁰ Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di bennbabi'a te ra hya ja ngue da ma. Mj'da p'ɤya, di japyø ja'i ngue da badj xanho ngue'mø guesɛ ra Espiritu Santo di bennbabi'a ra hya mmanna ja'i ogue hin'na. Mj'da p'ɤya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hya hingui padj. 'Bɤ i'da yø ja'i p'ɤya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'ɤ yø 'dan'yo hya i hma. ¹¹ Pɛ

gätho ya yø 'bɛfi ya, guesɛ'a ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'bɛfi. Nu'á, go gue'a sämbi n'na ngu n'na yø 'yɛc'ei'a ndana gue'a ra 'bɛfi da zä da 'yøtyø ja'i.

-----
¹² Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pɛ ra ja'i n'na nc'eiθo. Di njathɤ p'ɤya, ngue conna Cristo xangujɤ ngue dí ɛc'eiɤh'a, pɛ tengutho 'mø ngue n'na nc'eiθo di jahɤ ra Cristo. ¹³ Gäthogahɤ ya, ngu yø judío, ngu'ɤ hingyø judío, 'bɤ i'da ngue 'bɤhyø hmu, 'bɤ i'da ngue hinjo'o yø hmu, pɛ gäthogahɤ, nu'mø bi ma ma xixyagahɤ, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue entho n'na nc'eiθo di jahɤ. Porque gäthogahɤ, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohɤ.

¹⁴ Ya guj nnuhɤ ngue rá do'yo ra ja'i hinga n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi. ¹⁵ Nu'mø da 'yenná gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hingrá 'yegä ra ja'i? Ya hingma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pɛ nup'ɤ ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ɤ. ¹⁶ Ogue ma guhɤ da 'yena: "¿Hanja ngue hingrá dägä ra ja'i? Ya hingma n'yogä'be rá do'yo ra ja'i", da 'yena, pɛ nup'ɤ ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ɤ. ¹⁷ Xi'mø ngue gä rá ngɤni rá do'yo ra ja'i, gä dyø dá, ¿ha di zä ga øhmɤ ra hya 'mø? Ogue gä ma do'yohɤ, gä dyø gu, ¿ha di zä di nja ma fahahɤ 'mø? ¹⁸ Pɛ Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'ɤ ma do'yohɤ.

N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapu bi nepe da me. ¹⁹ A nu'mø ngue gátho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, cha di zä di nequi ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø? ²⁰ Pe nuna ra hya i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pe gátho ya yø xequi ya, gue'a gui nequi xanho ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

²¹ Nu yø dä ra ja'i, hingui sä da 'yembyø 'ye: "Nugä hindí hon'a'i", da 'yembi. Nu rá ya ra ja'i, hingui sä da 'yembyø gua: "Nugä hindí hon'aui", da 'yembi. ²² Pe gátho ya yø xequi ja ma do'yohu, gátho mahyonitho. A nu yø xequi dí emhmü ngue hin'e mahyoni, gue'u yø xequi ma datho mahyoni'u. ²³ I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohu ngue entho hints'ehmi su t'ørpa masu, pe gue'a ra xequi'a ngue man'na dí päxhu xanho. 'Ne ja n'na ra xequi ma do'yohu ngue hingui sä da hnu, 'ne guehna ra xequi na p'uya ngue man'natho dí suphu na. ²⁴ I ja yø xequi ma do'yohu ngue di nequi, 'ne hinte man'na dí honi ngue ga japhu. Nuna Oja bi hoqui gátho ma do'yohu, 'ne bi 'yøt'e ngue man'na di muui'a ra xequi dí emhmü ngue hinga njuani p'u gui nequi. ²⁵ Janangue nuyá, hinga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gátho'u yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni. ²⁶ Nu'mø ngue di hyenna n'na

xequi rá do'yo ra ja'i, gä rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na ra xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu mansu, gä rá do'yo ra ja'i, gä di johya.

²⁷ A nuyá, guecju'a nnope ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'naju, guecju'u yø xequi n'youi p'u ja rá do'yo'a. ²⁸ Njarbatho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yec'ei bi zännbi ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá maditho, Oja bi unyø 'befi'u yø representante ra Cristo. Rá yoho, 'bahyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bennbabi ra Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därquhi. A nuyá, i 'bahyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue fäxyø mmic'eiui. 'Ne i 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'u ja ra nija. I 'bahyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hingui padi. ²⁹ Pe hinga to bi zä ngue da zä da 'yøtra 'befi ngue drá representante ra Cristo. Ni xinga to bi zä ni ja'i da zä da 'yøtra 'befi ngue da nya'u yø hya di bennbabi yø ja'i ra Espiritu Santo da ma. 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä di nxännbate rá hya Oja. 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøtyø milagro. ³⁰ 'Ne hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue

da zä da 'yøthe yø dārquēhi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'bēfi yø ja'i ngue da nya'u yø 'dan'yo hya hinguī padī. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'bēfi yø ja'i ngue da zä da mā te ga mbøn'u yø 'dan'yo hya i hma. 31 Dami nehū ngue Oja di 'da'ahū rá 'bēfi nu'a mā datho tate di muui. Pε nugā, nuna man'na rá hya tate di muui ngue mi'da yø hya, guehna di nne ga xän'nahū naya.

13

1 A nuyá, madague'a gdi padī gdá nyahū'u yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padī gdá nyahū'u yø hya ga ya yø anxε, pε nu'mø hin dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū. Nu mā hyahū hinte di muui porque di cohū tengutho rá t'εgui 'mø mā zant'i, ogue tengutho rá xit'εgui di zantyø hyaxi. 2 Madague'a gdi padī gdá nya'ahū'u yø hya di bεnnbabi rá Espíritu Santo yø ja'i da mā, ogue gdi pahmū gātho'u yø hya xanhēnni, ogue gdi timhū xandønho hanja'u yø hya hinguī fadi hanja, ogue di ja xanho mā nt'εc'ēihū, asta ga emphū yø nyuni ngue da 'uegue, danī mpa n'na nguadi, 'nε di nja, pε nu'mø hin dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū. 3 Madague'a ga dat'i gātho'a te dí peshū ngue ga unhnū te da zi yø hyoya, ogue asta ga n'uni ngue da ma nt'udi gahū, pε nu'mø hin

dadī mahma mmic'ēihū, ya hinte dadī muhū.

4 A nu rá ja'i ngue majuanī di mahrá mmic'ēiui, guehna rá ja'i ja rá yemmūi. Guehna rá ja'i hinga zεya. Guehna rá ja'i hindi 'yεts'i hapū ya. 5 'Nε di jammansu rá mmic'ēiui. Hinguī honse rá nho da m'mūi, sinoque honnbabi rá nho yø mmic'ēiui. 'Nε hinga cue. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. 6 Hindi johya 'mø nnu ngue øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i. 7 Nu'mø di mahrá mmic'ēiui n'na, ya di siguetho di madī madague'a hinguī ho te ørpabi. Zant'a εmbra mmūi ngue xanho te øtra mmic'ēiui, porque hinguī nne da hyεp'u'a gui madī. I t'ømi ngue di n'yo rá mmūi rá mmic'ēiui 'mø ngue hinga gue'a øt'e.

8 A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'ēihū, i jatho ngue hinha rá nzequi ga mahmū. Pε nuya yø 'bēfi bi 'dacjū Oja, di njap'u rá nzequi ya. Porque da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho di bεnnba yø ja'i rá hya da mā. Da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho da japyø ja'i da nya yø 'dan'yo hya. Da 'yεhra pa ngue rá Espíritu Santo ya hinni mantho ngue ja da xännbabi yø ja'i'u yø hya xanhēnni. 9 A nuyá, majuanī ngue hinga gātho dí pahmū hanja yø hya. Porque Oja

hĩngui uđi gátho'a te ra hya i ja. ¹⁰ Pɛ da 'yɛhra pa ngue gáthogahũ ga pahmũ xanho hanja ra hya. Nu'u yø pa'u, ya himma hyoni ngue di m'mahyø ja'i da xannba ra hya yø mmũ'yɛc'ɛiui.

¹¹ A nu'mø mará ngüɛgui, dí mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'yomfɛni mi ja, tengutho yø n'yomfɛni yø basi. Pɛ nuyá, ya dá ndan'yohũ ya, ya bi gop'u'u yø hya xtá mangá 'mø mará ngüɛgui. ¹² Nuyá, nup'u ga mbɛmma mmũ hanja ra hya ya, ɛntho tengutho 'mø di hɛtra hyɛ, hĩndi nɛqui xanho hanja gátho yø hya. Pɛ da 'yɛhra pa ngue ga nnurpahũ rá hmi ra Cristo. Ya ja ga pahmũ p'u xanho hanja ra hya p'uya. A nuyá, zits'utho dí pahmũ hanja ra hya ya, pɛ nu'u yø pa'u, ya ga pahmũ xandønho gátho hanja, tengutho Oja i pacjũ xandønho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øthũ. Ja ts'editho ngue zant'a ga ɛc'ɛihũ Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga ɛmhũ ngue di nja'a te mman'Oja. 'Nɛ ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'ɛihũ. Pɛ nuna ma datho di mũui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'ɛihũ.

14

¹ Damĩ ja ndummũ ngue guĩ mahni mmic'ɛiui n'na ngu n'na'ahũ. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'bɛfi i ja,

pɛ damĩ ne ngue da zã gui 'yørpahũ rá 'bɛfi Oja. 'Nɛ ma datho damĩ nehũ ngue di m'mahyø ja'i ngue ya dyø 'bɛfitho'a ngue da manna hya di bɛnnba Oja. ² Porque nu'mø 'bahra ja'i ngue ga ya'u yø hya hĩngui fadi, ya hĩngyø ja'i'u nzofø, porque hĩnjongui øde te ga ya. Hĩnda hønse Oja padĩ tema hya mmanna ja'i. Porque ra Espĩritu Santo di hatra ts'edi di bɛnnbi te da ma, pɛ hĩnjongui padĩ te ga mbønyø hya i mma. ³ Pɛ nu ra ja'i ngue di bɛnnbabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue'u yø ja'i nzofø para ngue di zacyø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'nɛ hurpabi yø mmũ. ⁴ A nuyá yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hĩnjongui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pɛ nu ra ja'i ngue di bɛnnbabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuyá yø ja'i di mpɛti, di japi ngue da dinyø mmũ yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Mahotho 'mø ngue gátho di sã gđi nyahũ yø 'dan'yo hya hĩngui fadi. Pɛ ma datho dí nnegã ngue di bɛn'nahũ Oja'a te ra hya gui xihmũ yø ja'i. Porque man'na xanho ngue da 'yøde xanho yø ja'i'a te ra hya guĩ mmahmũ, hĩnda gue'a ngue gđi nyahũ n'na ra hya ngue hĩngui øhyø ja'i. Xquet'a xanho, pɛ gue'mø 'bɛp'u te'o da zã da ma te ga mbønna hya da hma. Janangue gátho yø ja'i di 'bɛp'u da dinyø mmũ

hanja ra hya. ⁶ Ague ma zi cu'ah_u, xi'mø ga mmagä p'u ngue ga xän'nah_u ra hya, 'nε gdá zo'ah_u yø hya hinguí øhm_u, ¿ndana ra hya gui 'yεt'amm_uih_u 'mø? Pε nu'mø gdá zo'ah_u'a te ra hya gñi yah_u, ya da ðini xanho ni mm_uih_u hanja ra hya 'mø. Ya gui pah_um_u hanja'a ra hya di bεnngagui Oja ga mmamp'aya, guehna ra hya da zä ga xän'nah_u na.

⁷ Ya gui nnuh_u, nu'mø ya ra corneta ximmi ya ra 'bida, nu'mø hñdi ntinyø hya, ya hinguí fadi tema so i ja. ⁸ Nup'ya ja n'na ra tunhni ya, nu'a pixtra corneta 'mø hinguí padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hñte ni bøntho. Porque hñdi nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhni. ⁹ Gui njath_u p'aya, nu'mø hinguí øhyø ja'i'a ra hya gñi yah_u, ¿hague da mbahyø ja'i'a ra hya gui mmamhm_u 'mø? aha gadi yahñih_u, hñjongui øde te gui mmamhm_u. ¹⁰ Nuua ja ra ximhai, mandøngu dyø hya ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pε gätho'ya yø hya ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'nε ga ya ra hya hñdi øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'atho rá hai'a nzoqui, porque hñda zä gdá nya'be'a te ra hya ga ya ra ja'i. ¹² Nugä dí padi ngue εmmεi gui nne di ha'ah_u ra ts'edi ra Espíritu Santo ngue da zä gui 'yørpah_u rá 'bεfi Oja. Pε dami neh_u ngue nu'a ra 'bεfi gui 'yøth_u, da gue'a ra 'bεfi ma datho da 'yørpabi ra nho ni

mmi'yεc'εih_u gui 'yøth_u.

¹³ Nu to nne da nya yø hya ngue hinguí øhyø ja'i, da 'yäpra mate Oja ngue da zä da xihyø mmic'εiui te ga mbønna hya da ma. ¹⁴ Porque nu'mø dí mmat'Oja 'nε hinguí øhyø ja'i'a te ra hya nna mat'Oja, nuua ja ma mm_ui dí padi ngue dí mmat'Oja, pε nuya yø hya dí mma, ya hñ tema nho da 'yørpabi yø ja'i. ¹⁵ ¿Ndana gue'a ja ngue ga øt'ä ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mm_ui, pε guehya yø hya øhyø ja'i gdá mat'Oja. I ja ngue ga tutyø alabansa co gätho ma mm_ui, pε da gue'ya yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hya i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mammadih_u Oja, 'nε'mø hñjongui øde tema hya gui mmamhm_u, nu ra ja'i øts'e te gui mmamhm_u, ya hinguí padi te ga mbønna hya. Ya hinguí sä da 'yεnna ja'i da ngut'atho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gñi ja mammadih_u Oja, pε nu'mø ngue hinguí øhyø ja'i'a ra hya gñi ja mammadih_u Oja, ya hñ tema ntho ørpabi yø ja'i ra hya øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammadi Oja ngue mits'ya xangu yø 'dan'yo hya dí padi gdá nyagä ngue'ah_u. ¹⁹ Pε nup'ya di mpeti yø ja'i, nugä dí nnu manho ngue hñdi cut'atho yø hya ga xännbabi yø ja'i, pε da gue'ya yø hya øhyø ja'i gdá nya, hñda gue'a ngue ga mmangä 'det'a mahuañi yø hya ngue hinguí pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ah_u, 'yoní

mantho guí øthø tengutho yø basí ngue zits'ø dyø n'yomfɛni i ja. Pɛ xanho ngue guí cohmu tengutho yø basí ngue hingui ngu rā nts'o padí, guí njathø p'øya. Pɛ ya gyø daja'ihø, damí 'yøt'e ngue ya ja xanho ni n'yomfɛnihø ya. ²¹ Nup'ø ja rā libro ngue rá ley, Oja i ɛna: “Nuyø yø ja'i ngue yø mmejmahya, gā japi ngue di ts'ofø conyø hya gā yā yø 'dan'yo ja'i. Pɛ madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hya, ngutho hinda 'yørcagui masu”, ɛn'Oja. ²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hya hingui fadi, gue'a rā hmɛya'a ngue hingyø 'yɛc'ɛi yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejmahyatho. Pɛ nu'mø nzo Oja yø ja'i connā hya di bɛnnbabí yø pøngahya dā mā, gue'a rā hmɛya'a ngue ya yø 'yɛc'ɛi yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narbu xá mpeti yø 'yɛc'ɛi, 'nɛ'mø gā gā yā yø 'dan'yo hya ngue hinga nt'øde te gā yā, xi'mø bi yut'a n'na rā ja'i hingra 'yɛc'ɛi 'nɛ hingui pahyø 'dan'yo hya gā yā yø ja'i, uangui dā 'yɛmbi ngue loco yø ja'i di yahni. ²⁴ Pɛ nu'mø nne di nyā n'na rā 'yɛc'ɛi ngue dā manna hya di bɛnnbabí Oja dā mā, 'nɛ dā nyā rā hya gā yā yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na rā ja'i hingra 'yɛc'ɛi 'nɛ hingui padí hanja rā nt'ɛc'ɛi, rā ja'i dā dinnā mmøi ngue ja rá ts'oqui co nu'a te rā hya dā 'yøde. ²⁵ Di n'yo rá mmøi rā ja'i ngue Oja i padí xanho te gāma hya mbɛmp'ø

ja rá mmøi. Di ndantyøhmø p'øya ngue dā danne Oja. Dā 'yɛna: “Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di mpeti yø ja'i 'bɛcua”, dā 'yɛna.

-----
²⁶ Ague mā zi cu'ahø, nup'ø ha gadi mpetihø ya, i 'bui to nne dā dutyø salmo, i 'bui to nne di nxännbate rá hya Oja, i 'bui to nne dā manna hya di bɛnnbabí Oja, i 'bui to i nne dā nyā yø hya ngue hinga nt'øde, i 'bui to dā zā dā mā te gā mbønyø 'dan'yo hya hinga nt'øde. Pɛ nu te gāma hya guí nne guí mmamhmø, guí mmamhmø'ø yø hya di hatra ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o gā yā rā 'dan'yo hya hinga nt'øde, ya høndi yo nc'ɛi ogue hyu nc'ɛi di nyā. Pɛ 'da mi'datho di nyā. 'Nɛ netho ngue di 'bui te'o dā xihyø ja'i teni bøn'ø yø hya dā hma. ²⁸ A nu'mø ngue hinjo'o p'ø to di thocra hya, man'na xanho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo rā hya gā yā. Porque hinjongui øde te gā yā. Sinoque n'na ngu n'na di nyasɛui Oja p'ø ja yø mmøi.
²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne dā xihyø ja'i'ø yø hya di bɛnnbabí Oja dā mā, di nyā yonc'ɛi ogue hyu nc'ɛi. Mi'da yø ja'i p'øya, dā hyacra güenda ngue'mø majuani Oja di bɛnnbabí rā hya manna ja'i ogue hin'na. ³⁰ Nu'mø ngue 'bup'ø man'na rā ja'i nne dā xihyø ja'i rā hya di bɛnnbabí Oja dā mā, di nsäya'a yā p'øya, di japi di nyā man'na nc'ɛi nne di nyā.

31 Gátho'ah_u, nu to nne da xihyø ja'i ra hya di b_εnnbab_i Oja da ma, 'da mi'da di nya. Janangue nu'u yø ja'i øxra hya da hma, da dinyø mm_{ai} hanja ra hya, gue'a di hya ra ts'edi'a. 32 Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra hya di b_εnnbab_i Oja da ma, da dø'mi m_εnte da zä di nya. 33 Porque Oja hingu_i nnepe ngue 'da di yahnitho yø ja'i p'u ha ja ra hya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'y_εc'ei mi'da yø hnini, dangu'a gui 'yøth_u. 34 Porque yø xisu hingu_i sä ngue di nyap'u ha di mpeti yø 'y_εc'ei. Porque yø xisu hin'y_u ra nt'edi ngue da gue'u di opan'yu ra hya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yohu'u i ja ngue di m'met'o tengutho ra hya mmamp'u ja rá ley Oja. 35 Nu'mø ja tema hya nne da 'yänna n'na ra xisu, da 'yänna damme p'u ja rá ngu. Porque h_indi nejmanho ngue ra xisu di nyap'u ha di mpeti yø 'y_εc'ei.

36 Mahsä mi 'y_εna ngue da zä gui säns_ε te gui 'yøth_u. Porque hingo gá d_umhm_u rá hya Oja, sinoque m'mefatho bi zønna hya p'u gui 'b_uhm_u. 37 Nu'mø toni ja'i da 'y_εna ngue di b_εnnbab_i Oja ra hya ja ngue da ma, ogue to da 'y_εna ngue n'youi ra Espiritu Santo, da bad_i ngue nuya yø hya dí xi'ah_u, gue'a Oja di 'bejpas_εgui te dí mma. 38 A nu'mø toni ja'i da 'y_εngui ngue hinga gue'a ra hya dí mma, da gue'a to mman'a p'uya xquet'a hingu_i ja ngue da t'emb_i ngue gue'a ra hya mma.

39 Ague ma zi cu'ah_u, dami neh_u ya ngue gues_ε Oja di b_εn'nah_u ra hya gui xihm_u yø ja'i. A nu'u yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, dami unhn_u ra nt'edi ngue di nya. 40 P_ε da 'yo ni 'yu'a te gäma hya gui mmamhm_u, mazihotho gdi mamhm_u ra hya.

15

1 A nuya ma zi cu'ah_u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumb_εnih_u na ra hoga 'da'yo hya dá xi'ah_u ya. Ya gá nu manhoh_u na ra hya na, 'n_ε guehna ga d_u ni nt'εc'ei_hu naya. 2 Nu'mø ngue hingu_i hyehmap'u na ra hya naya, gue'mø ngue hingma xøts'etho gni 'y_εc'ei_hu na ra hya 'mø, guehna ra hya di nyanni teh_u na.

3 Nuna ra hya bi siqui, guehna ra hya rá m_uditho dá xän'nah_u na. Guehna ra hya na ngue bi d_u ra Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih_u. Ya bi nja na te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 4 Mi d_u ra Cristo, bi ma nt'ägui. P_ε bi b_εnnate'a rá hyu pa. Ya mahombi nja ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 5 Mi b_εnnate ra Cristo, bi nu ra Bedu ngue ya 'b_ui mahøn'a. M'mefa p'uya, bi nu gátho'u mi'da yø representante ra Cristo. 6 Man'na ra pa p'uya, tho'i cat'a ciento'u ma cuh_u bi nnui ra Cristo mahøn'a. 'N_ε xangu tobe 'batho ya, xinx_u ndu 'da. 7 M'mefa p'uya, bi nu ra Jacobo. Man'na ra pa

p'uya, gätho'u yø representante bi nu mahøn'a.

⁸ Mi nu ra Cristo ya to gä bi nu, ya dá nthεε'be p'u rá nzequi. Pε nugui, man'natho hinga njuanigui. ⁹ Porque guecä mits'u hinga njuanigä ngue gätho mī'da yø representante ra Cristo. A nugui, ya ra matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue rá representantegui, porque nugui xtá sacä ya yø ja'i Oja. ¹⁰ Pε Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dakra 'befi di pεhya, 'nε hinga sərbatho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu ra 'befi dí øt'ä ngue gätho'u mī'da yø representante ra Cristo. Pε nuna ra 'befi na, hingo dadi jasεgä na, sinoque ørcagui ra mate Oja ngue faxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu ra 'befi dí øt'e, ogue go gue'u mī'da xangu ra 'befi bi 'yøt'e, pε nuna ra hya dí mmangähe, 'da'igu na. 'Nε guehna ra hya guí εc'eiha na ya.

-----

¹² A nuyá, gä 'da'igu dí mmangähe ya ngue bi du ra Cristo 'nε bi bennate. ¿Pε hanja ngue guí εmhmε ngue hīndi bennate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuanigui mmamhmε ngue hīndi bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zä bi bennate ra Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue himma juani bi bennate ra Cristo, ya hīnte ni bøntho na ra hoga 'da'yo hya dí mmangähe 'mø. Da guehni nt'εc'eiha p'uya, xquet'a hīnte

ni bøntho 'mø. ¹⁵ Ya ra fεhni dí mmangähe 'mø ngue dí xi'ahε te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'ahε ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mi du. A nu'mø ngue himma juani di bennate yø ánima ya, ya himma juani ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hīndi bennate yø ánima ya, ya xmama bi du ra Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue ra Cristo hīmbi bennate, nuna ni nt'εc'eiha i ja, ya hīnte ni bøntho. Porque hinga njut'itho ni ts'oquihε 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'u to ya xa ndu, madague'a bi 'yεc'ei ra Cristo, pε xquet'a 'nε'u di m'mε'u. ¹⁹ Nu'mø ngue hīnte ni bøntho ngue dá εc'eiha ra Cristo mente ra pa dá m'mahmε, ya man'natho huεcatejε 'mø ngue gätho mī'da yø ja'i.

²⁰ Pε majuanigui dí xi'ahε ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate. Co nuna ra hya naya, dí haxa juani ngue gätho yø ánima xa ndu jatho ngue di bennate m'mεfa. ²¹ Nu'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fap'u ngue bi du yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pε xquet'a nu'a i bennate ra Cristo 'mø mi du, go bá jεtra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima. ²² Ra Adán, rá 'yu'a ngue gäthogahε, gätho ja ngue ga tuhε. Pε nu to gätho εc'ei ra Cristo ya, ja ngue di bennate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi ra pa p'u ngue di bennate. Rá maditho bi bennate ra Cristo, m'mεfa p'uya, nu'mø bá εhra Cristo, nu te'o gä xa 'yεc'ei, gä di bennate. ²⁴ Nu'mø ngue

bi dapi gátho yø nsuiui, nu'u ena ngue ja yø ts'edi ngue di mmandase, gá di ts'onnbabi yø hya, ya gue'a ra pa rá nze'gui'a p'uya. Nuna Oja rá Papá, di dáprá cargo p'uya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque ra Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a asta gue'mø da 'yøt'a Oja ngue da dapi gátho yø nsuiui. ²⁶ Nu'a rá nsuiui rá nze'guitho da dapi, gue'a ra ndate i ja'a, porque ya hinjon da du. ²⁷ Nuna Oja bi unná cargo ra Cristo ngue gá go di manda te gá ja na. Pe nuyá, hinguí nne da ma ngue ra Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unná cargo ra Cristo ngue di manda te gá i ja. ²⁸ Da zønna pa ngue da dahra Cristo ngue di manda te gá ja. Ra Cristo p'uya, nu'a rá Papá bi unna cargo ngue di manda te gá ja, di dapi ngue di mandase, ya guesε Oja di manda te gá ja p'uya.

²⁹ I ja man'na ra hya di nne gá xi'ahya ya. I 'bu i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima himbi nxixya hante ngue da du. A nuyá, xi'mø εnyø ja'i ngue hinda bennate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtí nxixya hante ngue da du 'mø?

³⁰ ¿Hanja ngue hangu ra pa dí engá ma te 'mø ngue hinda bennate yø ánima 'mø? ³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue da hyo gyø ja'i. Ague ma zi cu'ahya, høntho dí xi'ahya

na ra hya na, porque majuaní ngue ja gampähä ngue n'na ngu n'najya, gá di n'yohya ra Hmu Jesucristo. ³² Nup'ya ja ra hini Efeso, xandøngu ra n'ya dá sägä p'ya, porque ena yø zate yø ja'i da njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hinda bennate yø ánima ya, ¿teni 'be'a dí taha ngue te dí øt'ä 'mø? Man'na xanho ngue ga ena: “Ma ga nsännigo ya, ga mmi ga si te xtá tini. Porque ni xudi ga tu”, ga ena.

³³ Yo gadi nhyεgui ngue to da hyä'ahya. Porque nu'mø gadi nsixhya yø ja'i xants'o ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni'yohya. ³⁴ Yo ma'bēdi ni mmuihya. Damí hyaxhya ra 'yu njuantho, mamí 'yøthya ra ts'oqui. Porque 'bu i'da ngue tobe hinguí pahma Oja. Dí mmangä na ra hya na n'namhma ngue guí pes'nisähya.

-----
³⁵ Rá nze'gui 'bu i'da nne ngue da 'yørcä ra nt'änni ya, da 'yεnguí: “¿Ha di njap'ya di bennate yø ánima? ¿Tengu da gohyø do'yo 'mø bi bennate?” da 'yεnguí. ³⁶ Gue'a ra ja'i ngue ma'bēdi rá mmui da 'yänni tengu na ra hya na. Ya guí nuhya 'mø bi ma nthuhu n'na ra hmudä, i 'ya rá do'yo ra hmudä, nu'a rá mmui ra hmudä p'uya da bøts'e. ³⁷ Nu'mø bi ma nthuhu ra hmudä, oque ra trigo, oque ja te man'na ma hmudä, hinga tengu nja ra hmudä da thuhu da ngut'atho 'mø bi bøts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo

'mø bi bøts'e. ³⁸ N'na ngu n'na yø hmudä 'mø bi ma nthuhu, nu te nne Oja ngue da gohrä do'yo n'na ngu n'na yø hmudä, gue'a di jap'a.

³⁹ Gätho yø cosa ngue ja yø do'yo, hinga 'da'igu yø do'yo. Nu rá do'yo ra ja'i hinga 'da'iguui rá do'yo yø zu'ε. 'Dama 'dan'yo yø do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yø ts'int's'u, ndan'yo rá do'yo yø hua.

⁴⁰ Njarbutho te bí ja mahets'i ya. N'nan'yo gui nequi yø do'yo nguep'u gui nequi yø do'yo ya te ja ua ja ra häi. Nu'u bí ja mahets'i, n'nan'yo gui nejmanho ngue'a te gui nejmanho ya ja ua ja ra häi. ⁴¹ N'nan'yo gui yotra hyadi ngue'a gui yotra zana. Xquet'a njarbutho yø sø ya, nu'a te gui yot'i 'da yø sø hinga 'da'iguui yø nyot'i mi'da yø sø.

⁴² Nu'mø ra pa daní bennate ma do'yohu, n'nan'yo da gohi, ya hinda ngu'a tengutho ja ya. 'Nε ya hinda zä da du 'mø bi bennate. ⁴³ Xants'o rá do'yo ra ja'i 'mø bi t'ägui. Nu'mø bi bennate p'uya, ya di nejmanho rá do'yo. Hingui nzaqui ra ja'i 'mø bi t'ägui, pe nu'mø bi bennate, ya xanzaqui. ⁴⁴ Nu ma do'yohu ja ua ja ra ximhäi da ma nt'ägui. Pe nu'mø daní bennate p'uya, ya hinma nzä ngue da du. Porque ja rá do'yo ra ja'i ngue da du, xindi nja rá do'yo ra ja'i ngue hinda du.

⁴⁵ I mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna ra Adán, ra mudi ja'i bi m'mai, Oja bi hoqui 'nε bi japi ngue bi nja rá te", i εna. Pe nuna ra Cristo bi m'ma'a m'mefa, ya hingra ja'itho na, guehna da zä di unna 'da'yo te yø ja'i na. ⁴⁶ Rá mudi, bi nja ma do'yohu ngue da du. M'mefa p'uya, di nja ma do'yohu ngue hinda du. ⁴⁷ Nuna rá mudi ra ja'i bi m'mai, ra häi rá do'yo 'mø mi ma mahoqui na. Pe nuna rá yoho ra ja'i bi m'ma'a m'mefa, gue'a ra Cristo bi 'yε mahets'i na. ⁴⁸ Gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi i ja yø do'yo tengutho rá do'yo na ra ja'i rá mudi bi m'mai ngue ra häi rá do'yo. Pe nu'u yø ja'i di ma mahets'i, di nja yø do'yo tengutho rá do'yo'a bí 'yε mahets'i. ⁴⁹ A nuju, i ja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Adán. Pe m'mefa, xquet'a di nja ma do'yohu tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yε mahets'i.

⁵⁰ Ague ma zi cu'ahu, di nne ga xi'ahu ya, nuna ma do'yohu n'youi ra ji, hinda zä di m'map'u ha di manda Oja na. Porque nuna ma do'yohu hingui zai, ya hinda zä di m'mai para zantho na. ⁵¹ Pe di nne ngue ga xi'ahu n'na ra hya hingui fadi hanja. A nuju ya, hinga gätho ga tuhu, pe ga da ma mapädi ma do'yohu, n'nan'yo da gohi. ⁵² Tengutho gui ts'anträ dä ra ja'i, n'na zihmantho di njarbutho'a te ja ngue di nja. Nu ra pa ngue rá nzequi, da t'øde ngue di nya ra corneta. Nu'mø bi nya'a

p'uya, nu'u xandü, di bennate
ngue di m'mai para zantho.
Pe nu'u yø ja'i di 'batho'a ra
pa'a, da ma mapäditobi yø
do'yo. ⁵³ Porque ma do'yohu
hingui zai, jatho ngue di
mpädi, da gohi ngue di nza.
A nuyá, nuna ma do'yohu
ja ngue da du. Nu'mø bi
zä bi mpädi, ya hinda du.
⁵⁴ Nuna ma do'yohu i tu, bi
zä bi mpädi, para zantho di
nja ma do'yohu. Ya di nja'a
te mmamp'u ja ra Maca Libro
ngue ena: "Nu ra ndate i ja,
di m'mehrá ts'edi, porque
da thapi. ⁵⁵ Ya hinda zä
da hyoju ra ndate. Porque
hinha da zä di ntate ngue
da hyoju", i enna hya. ⁵⁶ I
ja rá ts'edi ra ndate ngue ho
yø ja'i porque ja yø ts'oqui
yø ja'i. 'Ne i mmanna ley
ngue di njapra castigo ra
ts'oqui. ⁵⁷ Pe janjuani dadi ja
mamadi Oja ngue mi zä ma
εc'ei ma Hmuhu Jesucristo,
gue'a bi 'yøt'e ngue dá taphu
ra ndate'a.

⁵⁸ Janangue nuya ma zi
cu'ahu, ga duhu xandønho. 'Yo
gui hehmu na ma nt'εc'ei hu i
ja. 'Yo gui säyahu ya, zant'a
dami 'yørpahu rá 'befi ra Hmu.
Ya gui pahmu ngue nuna rá
'befi ra Hmu dí ørpahu hinga
sərbatho dadi mpehmu.

16

¹ Nu'a ra mēnyu ja ngue gui
pethu para ngue gui unhu
ma cuhu rá m'mu'a n'nanni,
dami 'yøthu tengutho ra hya
dá xicá yø 'yεc'ei rá m'map'u
ja ra häi Galacia. ² Nu'mø

gá mpetih'u a ndomingo, n'na
ndi ngu n'na ndi gui mpetih'u,
n'na ngu n'na yø 'yεc'ei da
hyaxi zi algo ra mēnyu ngue
ra ofrenda para ngue da ma
m'mets'i. Janangue nu'mø dá
magä p'u gui 'bahu, hinga
ja gui pethu ra mēnyu. Ya
xqui 'uecju zihangu'a tengue
xa nzut'a ni ts'edi xcá tahmu.
³ Nu'mø dá magä p'u, ya xqui
huanhu yø n'yohu ga εt'a
ngue da ma Jerusalén, di da
ra mēnyu. 'Ne ga unna carta
da gats'i ngue daní dá. ⁴ A
nu'mø da zä ngue 'nεqui ga
mma, 'da gdá megä'be'u yø
n'yohu da ma p'uya.

⁵ Nu'mø dá nεxä ua ngue
gani mpagä p'u ja ra häi
Macedonia, m'mefa p'uya ga
thogui gani mpap'u Corinto
gui 'bahu. ⁶ Xamhmatho
da zä ngue ga m'mucä p'u
njammí pa. A nu'mø da zä,
ja ga m'map'u mente gä di
thohyø se'ye. Ya da zä gui
fäxçahu te ga honi ha gani
mpa 'mø dá thogui. ⁷ Híndí
nne ngue ga thotho 'mø dá
map'u gui 'bahu. Da ne
Oja ngue da zä ga m'mucä
p'u njammí pa. ⁸ Pe nuyá,
dí nne ga m'mucua Efeso
mente da zønna pa ngue ra
ngo Pentecostés. ⁹ Porque
nuua Efeso säp'u ga mmangä
xanho ra hya ua madague'a
xangu to sūqui.

¹⁰ Nu'mø bi map'u gui
'bahu na ra Timoteo, dami
'yørpahu masu, porque nuna
xquet'a ørpabi rá 'befi ra
Hmu tengutho ra 'befi dí øt'a.

11 Nunā rā Timoteo, dami nu mānsuh_u nā. A nu'mø bā pengui ngue dā zøcua dí 'bui, guá fāxh_u'a te di zøcua. Porque dí tø'mi ngue dā zøcua ha dí 'bui, dā gue'u mā cūh_u n'youi dí tø'mi ngue dā zøcua.

12 A nunā mā cūh_u rā Apolos, dá xicā nā ngue 'da xti mähā'u mā cūh_u bi ma da nu'ah_u. Pē himbi ne bi ma. A nuyá, xamhmatho dā bongui ngue dā map'u ya.

-----
13 Dá 'yo ni 'yu te gui 'yøth_u. Dami 'yøt'e ngue dā ni nt'εc'εih_u. Dami hyah_u nzammui n'na ngu n'na. 14 Nu'a te gā i ja ngue gui 'yøth_u, to bi zā mā ja'i, gā guí mahm_u.

15 Ague mā zi cu'ah_u, nu'mø rá mudi mambá hmanna hoga 'da'yo hya p'u ja rā hāi Acaya guí 'buhm_u, guí pahm_u ngue nunā rā Estéfanos co gātho'u 'bap'u ja rá ngu nā, guehya rá māditho bi 'yεc'εi nā rā hya nā. 'Nε guehya janjuan_i ngue ho yø mmui ngue fāxyø cū ya. 16 Dí nnegā ya ngue nu'a te rā hya mmanya dí xi'ah_u ya, dami 'yεc'εih_u. Dā gue'u mi'da di mpefi ngue mmanā hya, 'nε dā 'yøt'ah_u rā nho nā rā hya i mma, dami 'yεc'εih_u te mma.

17 Janjuan_i dadi johya ngue bi zøcua ya ni mmengu_u rā Estéfanos, bá n'youi rā Fortunato, conā Acaico. Porque hingu_i sä guí zenguagah_u ngue yap'atho ni ngu_u. Pē ya bi zøcua ya mā cūh_u ngue bi zenguagui, εntho gā søseh_u ua ngue gā zenguagah_u.

18 Janjuan_i ngue di hacra ts'edi 'mø mi zøhø, tengutho gui ha'ah_u rā ts'edi. Dami pahm_u ngue nuya yø n'yoh_u njap'u ngue di hatra ts'edi yø ja'i, dami nu mānsuh_u ya.

19 Nuya yø 'yεc'εi 'bui gā rā hāi Asia, gā di zengua'ah_u. Nuya di zengua'ah_u, guehna rā Aquila 'nεhra Priscila, dā guehya yø ja'i di mpeti p'u ja yø ngu ya p'uya di zengua'ah_u. Porque n'nat'a mā Hmu dí εc'εih_u. 20 I pēn'nah_u rā nzengua gātho ya mā cūh_u 'bucua. Gātho mā zengua n'na ngu n'na'ah_u.

21 Nugā drā Pablo dadi cutā mā thūh_u nā rā carta ja ua ngue dadi zengua'ah_u.

22 A nuyá, nu'mø toni ja'i ngue hīndi mā'a mā Hmu_u Jesucristo, guehna rā ja'i dā ma rā castigo nā. Dā ne'a rā Hmu ngue dā εhε.

23 Nu'a mā Hmu_u Jesucristo dā ne ngue di jap'ah_u. 24 Nu to gātho di εc'εih_u rā Jesucristo, dí pēnnbabi rā hya ngue dadi mādi. Dā ngut'atho.

2 Corintios Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Corinto.

¹ Nūgä drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representegä rá Jesucristo. Nūgä ya, co 'nɛhna mā zi cūhū rá Timoteo dadi zɛnguagä'be'ū yø ja'i Oja di mpeti p'ū ja rá hnini Corinto, da gue'ū mī'da yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja rá m'məp'ū ja rá häi Acaya dadi zɛngua'be. ² Dī nnegä'be ngue nūnā Oja mā Papáhū co 'nɛhna mā Hmūhū Jesucristo di jap'ahū 'nɛ da hyut'a ni mməihū.

³ Nūnā Oja ngue rá Oja 'nɛhrá Papá mā Hmūhū Jesucristo, ma gā ja māmādihū naya. Nūnā Oja mā Papáhū, di huɛgahū 'nɛ di hoga mā mməihū nā. ⁴ N'na ndi ngu n'na ndi gā sähū rá n'ū, guehna Oja di hoga mā mməihū. Pɛ tengutho bi 'yørcahū Oja ngue bi hoga mā mməihū, i nnepe ngue gā jahū p'ū mā mmic'ɛihū ya. Nū'mø dī nnu mā mmic'ɛihū ngue sä rá n'ū, xquet'a gā hojpaḥū yø mməi. ⁵ Nū'mø xangu rá n'ū dī sähū tengutho rá n'ū bi zä rá Cristo, pɛ nūnā rá Cristo mathoguitho di hoga mā mməihū nā. ⁶ A nuyá, nūnā rá n'ū dī sägä, guehna di zäp'ū di nhohni

mməihū nā 'nɛ di nyanni teḥū naya. Nū'mø ngue di hogä mā mməi Oja, xquet'a da zä gui tini ha di nhohni mməihū 'nɛ gui tini ha di nyanni teḥū. Porque nū'mø gui sähū rá n'ū tengutho xtá sägä, dī nne ngue gui seti xanho te gā rá n'ū ja ngue gui sähū. ⁷ A nuyá, dī pā'a njuani ngue gā gui pømmanhohū ya, porque dī pacä ngue nū'mø ya gdi sähū rá n'ū tengutho xtá sägä, nūnā Oja xquet'a di hoc'a ni mməihū tengutho i hoga mā mməi.

⁸ Ague mā zi cū'ahū, nū'ū yø xequi jap'ū ja rá häi Asia, dami pahmū ya ngue xandøngu rá n'ū xtá sägä p'ū. Janjuani ngue dá m'mə man'ū. Ya di ɛnā ngue hin xcabá seti te gā rá n'ū dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui. ⁹ Nup'ū ngue nná bɛni, ɛnā gue ya xi ts'anni ngue da thogui. Pɛ nūnā te gā rá n'ū dá thocä, i nja nā para ngue man'natho gā hon'Oja ngue da yangui. Porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bɛnnate yø ánima. Ya hindā zä da 'yɛnna ja'i ngue dá hyonse ha di nyannate. ¹⁰ Pɛ nū'mø rá ora mi ja ngue xtabá thogui, dī haxa njuani ngue guehna Oja bi yangui. Astā guehya i fäxqui. Da guehya dī haxa njuani ngue nū'mø nimantho gā sä rá n'ū di sigue da yangui. ¹¹ Pɛ i jatho gui fäxcaḥū ya ngue gui mmarcaḥū Oja. Nū hangū gangū yø ja'i da marcagui Oja, nū'mø bi nū

yø ja'i ngue di jajpagui Oja, gä gue'ü di ja mammadi Oja'ü.

-----
 12 I jap'ü man'na ra hya ya ngue man'na ma datho nná johya. Porque dadi unna güenda ua ja ma n'yomfeni ngue majuaní dadi mporta xanho ua ja ra ximhäi. Pε nu te gä dí øt'e, majuaní ngue ma mmüi nná øt'e. Nuná ra hya dí xi'ahü ya, guehna dá n'yogä 'mø ma magä p'ü guí 'bühmü naya. Pε gue bi 'dacrä mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hinga sä ga ená ngue dí pase te nná 'yo. 13 Nuya yø hya dadi cuatá ua ja ra sücua, hin tema man'na ma hya ma uants'ibi, gä gue'a te mmanna sücua. Nuná ra hya guí tímhmü p'ü ja ra sücua, guehna ra hya dí nne ga xi'ahü naya, nugä händi hä'ahü. Emmei dí nnegä ngue da dinni mmüihü xandønho ngue gä gue'a te dí øt'e. 14 Porque nuyá, hinga gä tinni mmüihü xanho hanja te dí øt'e. Pε dí nnegä ngue da dinni mmüihü xanho te dí øt'e, n'namhma ngue nu'mø ra pa da ep'ü ra Hmu Jesús, ya da zäp'ü guí 'yεspahü'a tengue nná 'yogä. Dagueque, xquet'a ga εspabi'a tengue gni 'yohü p'üya.

15 Nugä nup'ü nná bēni, dí ená ngue ya guí nnu manhojü, janangue dá sännä'a rá yondi ngue xca map'ü ngue xcabi zεngua'ahü. 16 Porque dá ne ngue nu'mø xca ma Macedonia, xcani nthocä p'ü guí 'bühmü. Nu'mø xcabá

pengä Macedonia p'üya, mahøn'a xcabá thocä p'ü guí 'bühmü. Dí engä ngue guí fäxcahü te ga honi ngue gdá thop'ü ja ra häi Judea. 17 Pε ya himbi zä dá map'ü. ¿Ua guí εmhü ya ngue himma juani te dí mmangä 'mø ma sänni ngue ga mmap'ü? Nuná ra hya dá ma ngue xca øt'e 'nε ya himbi nja, ¿ua sä guí 'yεmhü ngue 'da'igu nna yagä'be yø ja'i 'bücua ja ra ximhäi? Porque yø ja'i i mma ngue da 'yøt'a n'na ra hya, 'nε padi xanho ngue nu ra hya i mma, hinda 'yøt'e. 18 Pε i pa Oja ngue hinjam'mø dí mma ngue ga øt'ä n'na ra hya nu'a dí padi ngue hinda zä ga øt'e. 19 Hinga gue'a dí øt'ä'a, porque dí tēnná ra Jesucristo rá Ts'ant'ü Oja. A nugä ya, conná Silvano, conná Timoteo, ya xtá xi'ahē hanja na ra Jesucristo. Nuná, hinjam'mø bi man'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'nε padi ngue hinda 'yøt'e. Porque nuná ra Cristo gätho majuaní te bi ma. 20 Nu te gäma hya xa yat'Oja ngue di nja, go gue'a ra Cristo øt'e ngue gä di nja. Janangue ya dí εpahü Oja 'mø dí εmhü ngue majuaní'a te mmanná hya Oja. Porque nu'a te mi hma ngue da tho ra Jesucristo, ya bi nja. 21 A nugä ya, ximma ngu'ahü, guehna Oja di hacju ra ts'edi ngue hinha gdá hēhmü ra Cristo. Nuná Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahü. 22 Ya dí ohü rá 'yε Oja ya. Ya bá 'bēnngahü ra Espiritu Santo

ngue ga n'yohu. Janangue ya dí haxhu njuani ya ngue gátho mī'da yø hya xa yat'Oja ngue ra nho di 'dacju, gā dī nja.

²³ Nu'a ngue hīndá magā p'u Corinto tengutho nmi sānni ngue xca map'u, nugā dí εna ngue go ni nhohu ngue hīndá magā p'u. I pa Oja ngue majuanī te dí xi'ahu. A nu'mø guí εmhmū ngue hīmma juani te dí mma, nugā dadī n'unī ngue mada zucā Oja 'mø. ²⁴ Hīndī nne ga mma ngue ja ga sānni ha gdi japnī nt'εc'εihū, ya dí padī ngue du ni nt'εc'εihū. A nuna ra hya dí nne ga øt'e, guehna ngue man'natho gui johyahū 'mø di yahū.

2

¹ Janangue nugā dí εna ngue man'na xanho ngue ya hīndá map'u mahøn'a, porque nu'mø xca magā p'u, høn't'a xti du ni mmuihu co nuna ra hya xca ma ngue xca hec'ahu te gā guí øthu. ² Porque nu'mø ga øt'a ngue da du ni mmuihu, zte'o da zā da 'yøt'e ngue ga johyagā 'mø? Hīnda høn'athohū sá gui 'yøthu ngue ga johyagā. Pε zha di zā ga johyagā 'mø ga xi'ahu yø hya di du ni mmuihu? ³ Janangue ya hīndá magā p'u, sinoque høntho dá pen'nahū ra carta dá ot'i. Hīndá ne ngue ga mmap'u ngue hønðra dummū ga ma ha. Porque ya hīnda zā ga johya 'mø ga hec'ahu te guí øthu. Dague'ahu p'ya, xquet'a dí padī ngue hīnda

zā gui johyahū 'mø hønðra dummū ga hats'ahu p'u. ⁴ Nu'mø mā ot'ä ra carta dá pen'nahū p'u, janjuani ngue hīndī padī te ga ot'i, asta dí zoni ngue ra ndødummū jagui. Porque dí padī ngue da du ni mmuihu 'mø gā nuhu na ra hya dá ot'i. Pε nuna ra hya dá pen'nahū p'u, hīndá pen'nahū p'u ra hya ngue da du ni mmuihu. Sinoque dá pen'nahū p'u ra hya n'namhma guí padī ngue mathoguitho dadī mā'ahu.

-----

⁵ A nuna ra n'yohū bi 'yøtra sui p'u guí 'bahma, hīnga hønghogui bi 'yøt'e ngue bi du mā mmui, sinoque xquet'a 'ne'ahu bi 'yøt'e ngue bi du ni mmuihu na. Pε hīndī nne ga mma ngue mathoguitho ra nts'onī bi 'yø'na ra n'yohū dí xi'ahu. Porque hīndī nne ngue da 'yεngui ngue dí hørpabi ra hya. ⁶ Pε nuyá, ya mme gátho 'da'igu ga mamhmū ngue ga hejpa'hu'a te ø'na ra n'yohū na. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue guí punnbahū'a ra n'yohū ya. Damī hojpa'hu rá mmui. Nuyā hīngui padī te da 'yøtya, pε 'yo guí nnehū ngue nīmantho mathoguitho da du rá mmui. ⁸ Ma'da'yo damī 'yuti ngue gadī mahmū'a ra n'yohū ya. ⁹ Ya mam'met'o xtá pen'nahū p'u ra carta ngue guí hejpa'hu'hu yø mmejma'hyā. Dá xi'ahu na ra hya na, dá ne ngue ga haxā njuani ngue'mø guí 'yøt'e te dí xi'ahu, ougue hīn'na. Pε ya bi nja,

ya gá hejpaḥ nā rā n'yohu dī mmangä. ¹⁰ Nu'mø guí punnbaḥ nā rā n'yohu gá hejpaḥ ya, xquet'a 'nēqui dadi punnbi. Porque dī nne ngue rá hmi rá dā rā Cristo p'ḥ ga punnbi te'o guí punnbaḥ. Madague'a hinguí ho te bi 'yōrcagui rā ja'i, pē ga punnbi, porque hīndī nne ngue di nts'onna hya p'ḥ ha guí 'bāhm. ¹¹ Porque rā zithu janjuani ngue thuhrá xā ngue di ts'onna hya p'ḥ ha guí 'bāhm. Pē nu'mø dī nhojpabi yø ja'i, ya hīnda dahra zithu.

-----
¹² Nugä dá map'ḥ ja rā hnini Troas ngue dá mangä hanja nā rā hoga 'da'yo hya ngue rā Cristo. Pē Oja bi 'yōt'e ngue bi bōngmanho rā hya dá mangä p'ḥ. ¹³ Pē hīmbi zā xca n'yo mapähä, porque mā cūḥ rā Tito ya mará hya'a ngue ja xca nthē'be p'ḥ, pē hīmbi zøhø. Jananguē dá n'yētegä p'ḥya, dá thogui, dani mpagä p'ḥ ja rā hāi Macedonia, xammatho ngue ja xcani nthē'be p'ḥ rā Tito.

-----
¹⁴ Bi māqui jammadigui Oja nūnā bi 'yōt'e ngue dī n'yo'be rā Cristo, 'nē fāxqui ngue hōnnba bi zā nná ma i nthāḥ rā hya. Ndap'ḥ bi zā nī ma rā hya, tengutho rā bopo ngue māhotho gā yūnī ndap'ḥ bi zā. Porque Oja bi 'yōt'e ngue nūnā rā hya dī mma dī n'yo ndap'ḥ bi zā. ¹⁵ Janjuani ngue nnu manho Oja ngue dadi yonna

hya ngue rā Cristo. Nu'mø zø rā bopo, nu'a gā yūnī, gātho yø ja'i pāḥ. Njarbutho rā hya dī mmangä ya, gātho yø ja'i øxra hya, ngu'ḥ dī nyanyø te, ngu'ḥ dā ma rā castigo, gā øxra hya. ¹⁶ A nū yø ja'i dā ma rā castigo, nūnā rā hya øde, ēnā rā ndate n'youi rā hya p'ḥ gā mbēnī. Pē yø ja'i dī nyanyø te, nūnā rā hya øde, mazihotho p'ḥ gā 'yøde, 'nē tinyø mmāi ngue guehna rā hya i dīnna 'da'yo te nā. ¿Te'o xødā bōnī ngue dā bāse ha di japi dā 'yō'na rā 'bēfi nā? ¹⁷ Porque xangu yø ja'i di ho ngue dā mambrá hya Oja, pē hōntho nne ngue dā gujpabi rā mēnyu yø ja'i. Porque mā uants'i rā hya i mma, hīngā gā gue'a rá hya Oja i mma. Pē nugä, nūnā rā 'bēfi bi 'dacā Oja ngue gā øt'e, gue'a dī øt'a. 'Nē nnu Oja ngue hīmma xøts'etho nná manna hya, sinoque dī hāhma mmāi ngue dī ørpabi rá 'bēfi rā Cristo.

3

¹ Mami 'yēmhm ngue nná mangä nā rā hya nā ngue dī εspabi rā hya dī mma. ¿Ua guí εmhm ngue māhyonitho gdi cagä n'na rā carta gā dā'ah, ja dī mmamp'ḥ ngue xāho rā 'bēfi dī øt'e? ¿Ogue go guí 'dacj n'na rā carta ngue gā caxp nna ma, ja dā mamp'ḥ ngue xāho rā 'bēfi dī øt'e, tengutho øt'i'da? ² Pē nugä hīngā carta dī honī ngue dā māxqui. Nu'mø nne n'na rā ja'i ngue dā badī hanja rā

hya, da zä da nu te gni 'yohu, ja da bap'u p'aya ngue'mø pømmanho ra hya dá mangä p'u gui 'buhmu ogue hin'na. Nugä zant'a dí mbén'ahü. ³ Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangü ra nho bi 'yøt'ahü na ra hya dá mangä. Pε hĩmbi 'yotra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'Nε hĩmbi 'yotyø letra p'u ja n'na ra xindo tengutho yø hya bi 'yotra Moisés. Sinoque ra Espíritu Santo bi 'bät'a ni mmũihü, gue'a gui nεqui'a te bi 'yøt'ahü ra Cristo'a.

⁴ Dí haxa njuani ya ngue nup'u ja rá hmi rá dä Oja, nuna rá 'bēfi ra Cristo dí øt'e i pømmanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo. ⁵ Nu'a rá 'bēfi Oja dá øt'e, i pāse Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'bēfi. A nugui, hĩngui sä ga ena ngue dí pāse ha gda japi te dí øt'e. ⁶ I øt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hĩngui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'ēmbi da 'yøtra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndra Espíritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pε nu ra ja'i ena ngue da 'yøt'e gätho yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ya ra castigo di nthēui, porque hĩnda zä da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley. Pε ra Espíritu Santo, ra 'da'yo te di unĩ.

⁷ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, guep'u ja n'na ra xindo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'aya,

xandøn zaqui rá nyot'i Oja n'youi. Nu'a rá hmi ra Moisés, asta hĩngui sä da hyetyø judío porque emmēi di yoxni rá hmi. Pε nu'a te gui yoxni rá hmi, 'damits'u bi m'mēdi asta gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'met'o. Janangue mazihotho te bá njap'u ha bá fadi bá nja rá ts'ēdi ra ley. Nja ngue nu'a ra ley, i mma ngue nu ra ja'i hĩngui øt'e te gāma hya mmamp'u ja ra ley, da ma ra castigo ra ja'i. ⁸ Pε ma datho mazihotho na ra hya bi 'dacju ra Espíritu Santo. ⁹ Xi'mø ngue mazihotho i nεqui na ra hya bi ma ngue da ma ra castigo yø ja'i, goma guehna ra hya xicju Oja ya ngue ya bi hoga ma ts'oquihü. Man'na ma datho ngue mazihotho na ra hya naya. ¹⁰ Mi tate mi ho ra ley mi ja mam'met'o, pε hapu gue da hyannbabi ra ley'a ganho ra hoga 'da'yo hya ya. ¹¹ Xi'mø ngue mi tate mi ho ra ley mi ja m'met'o, 'nε hĩmbi zēdi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na ra hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

¹² Dí pa'a njuani ngue guehna ra hya tate xanho naya. Janangue nuyá, dadi ja ndummũ ngue dí mmanna hya, dí nnepe da badĩ gätho yø ja'i ngue tate xanho na ra hya na. ¹³ Nugä hĩndĩ øt'e tengutho bi 'yøtra Moisés ngue bi guträ hmi, hĩmbi nepe xta nnu yø judío ngue di yoxni rá hmi. Porque

hĩngui nnepe da nu yø ja'i ha di m'me'a gui yoxni rá hmi. ¹⁴ Hĩmbi zã bi dinyø mm̄ai yø judío hanja na ra hya na. Asta guetya njarbũtho, hĩngui tĩndyø mm̄ai yø ja'i hanja ra hya. Nu'mø di xãhra Macã Libro ha nt'ot'i ra nyogui cohi bá nja m'met'o, hĩngui tĩni hanja ra hya. Porque høndra ja'i da 'yẽc'ei ra Cristo, da zã da dĩni xãho rá mm̄ai hanja na ra hya na. ¹⁵ Asta guetyø pa ja p'uya, nu'mø di xãhyø judío ya yø hya bi 'yotra Moisés, njot'itho yø n'yomfeni. ¹⁶ Pẽ nu'mø bi 'yẽc'ei ra Hmu Jesucristo ra ja'i, ya i xohrá n'yomfeni i njot'i, da dĩna mm̄ai hanja ra hya. ¹⁷ Porque ra Hmu Jesucristo conã Espĩritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nu ra ja'i ngue n'youi ra Espĩritu Santo, nuna ra ley mi mma ngue da ma ra castigo ra ja'i, ya bi xotra hya madĩ ja ts'edi ra ley. ¹⁸ Gãtho gãhũ ya, ya bi dĩni xãho mã mm̄aihũ ngue mã dãtho xãndõnhõ'a ra Hmu Jesús. Mente ra pa dí 'bãhmũ ya, hõnt'a hõnt'a so mã mm̄aihũ'a ya, ya sãr'mø ngue man'na man'na gda cohũ tenguthõ'a. Pẽ gue gue'a ra Espĩritu Santo da ja na ra hya na.

4

¹ Bi 'yõrca ra mate Oja ngue bi 'dacã na ra 'bẽfi na. Janãgue nuyá, hĩnjãm'mø di cohã mm̄ai ngue ha nnã mangã ra hya. ² Nu'a n'na ra hya ngue nt'aguitho i

nja, i n'youi ra 'bẽ'isã, hĩnga gue'a nnã 'yogã'a. Hĩngra nts'o nnã n'yo ngue ga hãtyø ja'i. Sinoque rá hya Oja dí mma, hĩndĩ sãnsẽ yø hya dí mma. Nup'ũ ja rá hmi rá dã Oja, gã gue'a ra hya majuanĩ dí mma. Ngũna dí øt'e, n'namhã ngue di n'yo yø mm̄ai yø ja'i ngue xãho na ra hya dí mma. ³ Pẽ nuyã yø ja'i hĩngui tĩmp'ũ ja yø mm̄ai hanja na ra hoga 'da'yo hya dí mma, guehya yø ja'i ni hya ra 'yu ngue di ma ra castigo ya. ⁴ Gue'a ra zithũ 'yo ua ja ra xĩmhã xã ngorpa yø n'yomfeni yø ja'i hĩngui ẽc'ei ra hoga 'da'yo hya ya. Porque hĩngui nnepe da xohyø n'yomfeni yø ja'i co nuna ra hoga 'da'yo hya, ngue da badĩ hanja ngue maguesẽ na ra Cristo. Porque ra Cristo bi nja'i, 'nẽ gue'a ra Cristo 'da'iguui Oja. ⁵ Nuna ra hya dí mmangã p'ũ ha 'bãhyø ja'i, hĩna mangã na ra hya na ngue go da 'yẽscagui yø ja'i. Sinoque gue'a ra Jesucristo dí mma hanja ngue hõnsẽ'a ra Hmu ja ngue da t'ẽc'ei'a. A nugã p'uya, rá mẽfitho grã Cristo, dí ørpa bi rá 'bẽfi nuna da 'yõt'ãhũ ra nho. ⁶ A nuyá, Oja bi zãnni ngue bi nja rá nyot'i di yorbũ ja ra 'bexui. 'Nẽ xquet'a bá sãnni ngue guehã ra hoga 'da'yo hya bi xoga mã mm̄aihũ, n'namhã ngue ga pãhmũ hanja ngue tãte Oja. Porque ya bi dĩmma mm̄aihũ hanja ra Cristo.

-----

7 Nuna ra hya bi färcagui Oja ngue ga mma, guehna ra hoga 'da'yo hya hin'yu n'na ra cosa ngue ra müi na. Pe nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdi pase ha gdä japi ga mmana hya. Janangue ja di nequi p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'daca ts'edi ngue di mmambrá hya. 8 Madague'a ngue ga ra n'u nná 'bui, pe hingui tu ma mmui. Madague'a ngue ja'mø ya hindí padí te ga øt'e, pe hingui cohma mmui. 9 Madague'a sacyo ja'i, pe Oja hingui hegagui. Madague'a engba häi yø ja'i ra hya dí mma, pe mahøndí ha ra ts'edi dí honi ha nná japra hya. 10 Hønnbu bi zä dí søni dadí n'uní ngue madá thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui. 11 Mente yø pa dí 'bui, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue dí mma hanja ra Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bui ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i. 12 Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pe nugä p'uya mente dí 'bui, dí honi ha gdí nthehu ra 'da'yo te.

13 Nup'u ja ra Maca Libro, i nt'ot'i ra hya bi man'a n'na nc'ei ngue bi 'yena: "Nuna te ra hya dí εc'ei, guehna ra hya ja ngue ga xihyø ja'i na", bi 'yena. Xquet'a di njadä p'uya ngue nuna te ra hya dí εc'ei, guehna dí xihyø ja'i naya. 14 Ne hindí su ngue da hyo-

gyø ja'i, porque dí padí ngue nu'mø mi tho ra Jesús, Oja bi japi bi bennate. Di njathu p'uya, ngue ya ma n'yohu ra Jesús, xquet'a da 'yøt'Oja ngue ga bennatehu, 'ne 'da zixcathohu Oja p'u ha 'bui. 15 Nu te gä ra n'u dá sägä ya, dadí n'uní ngue dá sägä ra n'u ngue dí honi ha gdí nthehu rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mamadí Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

-----
16 Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmui te dí øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pe ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. 17 Madague'a ngue dí sä ra n'u mente yø pa dí 'bucua ja ra ximhäi, pe zits'utho p'u nná bengä'a, porque da thotho'a ra n'u dí sägä. A nup'u di mengra n'u xtä sägä, xandøngu ra nho ga nth'e'be para zantho. 18 Janangue nu'a te ra n'u dí thogui, hindí ør'ma güenda ngue masque dí sä ra n'u. Nu'a ma datho ngue so ma mmui, gue'a ra nho di 'daca m'mefa Oja'a. Porque nu'a te ra n'u tho'a n'na mente ra pa 'bui, i thotho'a. Pe nu'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mefa, i ja para zantho'a.

5

1 A nuyá, gä dí padí ngue ga tuhü, porque ma do'yohu hingui zai. Pe Oja, ya xa nsäp'u mahets'i ngue ja gani

m'mahm̄ p'ua para zantho. Nε nup'ua ha ga m'mahm̄, guesε Oja bi hoqui. ² Majuan̄ ngue m̄ente ra pa dí 'bahm̄ ua ja ra häi, hind̄i nnuh̄ ra pa dij̄ mpädi ha dí 'bahm̄, n'na zihmantho gan̄i m'mahm̄ p'ua mahets'i bí ja ma nguh̄. ³ Ya ja ra 'da'yo ngu ha ga m'mahm̄. H̄ingui sä ga εna ngue h̄in'yu ma ngumhm̄. ⁴ M̄ente dí 'bahm̄ ua, dí dants'i ngue ra n'ua dí säh̄. Hind̄i nne ga mma ngue ga εna dí x̄onni ga socua ma do'yo. Sinoque nu'a dí x̄onhn̄ ngue ga m'mahm̄ p'ua ja ra ngu di 'dacj̄ Oja para zantho, ya h̄injon da du. ⁵ Guehna x̄i nsä Oja naya ngue xa hoqui hap̄ ga m'mahm̄. 'Nε bá penhna Esp̄iritu Santo ga n'yoh̄. A nuyá, ngue ya dí n'yoh̄ ra Esp̄iritu Santo, ya dí hax̄ njuan̄i ya ngue nu te gäma hya mman'Oja, gä di nja.

⁶ Janangue nuyá, dí ha ra ts'edi hangū ra pa hind̄i yob̄eni. M̄ente dí 'bucua ja ra ximhäi, ya dí pad̄i ngue tobe hind̄i 'bap'ua ja ma ngum'me ra Hmu Jesús. ⁷ Nu'a dí t̄om̄i ngue dí nja, dí hax̄ njuan̄i ngue majuan̄i dij̄ nja. ⁸ Ya hind̄i yob̄eni ngue ngu'a dij̄ nja, janangue dädi x̄oni ga tu. Porque dí x̄onni gan̄i m'm̄'be ra Hmu Jesús. ⁹ Pε nuyá, m̄ente dí 'bui ogue xca tu, para zantho dí nne ga ørpabi rá pähä ra Hmu. ¹⁰ Porque gathogah̄, nu'a te xtá n'yoh̄ ua ja ra ximhäi, da zonna pa da hyascah̄ ra güenda ra

Cristo. N'na ngu n'na yø ja'i di t'unn̄i te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'ua te xa n'yo m̄ente ra pa xa m'mahra ja'i.

-----

¹¹ A nuyá, nuna ra Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'nε dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dädi ja ndummai ngue ga tapyø mm̄i m̄'da yø ja'i ngue da 'yεc'ei ra hya. Nuna Oja, ya pad̄i te gä dí øt'e, da gue'ah̄, xquet'a dí nne ngue guí pahm̄ hanja'a te dí øt'e. ¹² Nuna ra hya dí mma, mam̄i 'yεmhm̄ ngue h̄ontho dädi hoqui te dí mma para ngue da zäp'ua ga εspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ah̄ xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'ua guí nyanj̄ p'ua ha di yajpagui yø ja'i. A nuyá yø ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yεspabi yø hya p'ua ha ya, madague'a h̄inga njuan̄i yø n'yomf̄eni. ¹³ Nu'mø guí εnj̄ ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e h̄ontho dí honnb̄i ha di t'εspabi Oja. A nu'mø guí εmhm̄ ngue hind̄i locogä, gue'mø h̄ontho gdi hon̄i ha gdá japi ngue ga øt'ah̄ ra nho 'mø. ¹⁴ Rāngue dij̄ macj̄ ra Cristo, a nuyá h̄ondrá pähä ra Cristo dí hon̄i ha gdá ørpabi ya. Ya bi du ra Cristo ngue bi yancj̄. Janangue dí ør'ma güenda ya ngue εntho gä dá tuh̄ 'mø m̄i du'a. ¹⁵ Bi du ra Cristo ngue da yan̄i gātho gah̄. Janangue ya h̄inga sänse te gdá 'yoh̄ ya, sinoque ya gdá

'buhm'a ngue ga ørpah rä pähä rä Cristo, nu'a bi du 'nε bi bεnnate.

16 Xiya, ζua høntho da hnu n'na rä ja'i, ya fadi te ja rä mmwi? Nu'a, hinda zä'a. Nu'mø yø pa mi m'mahra Cristo, dá εna ngue dá padi te'o. Pε nu te dá bεngä'u yø pa'u, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfεni ya. 17 A nu rä ja'i εc'εi rä Cristo, ya com'da'yo rä n'yomfεni. Ya bi zεp'u'a te manj n'yo m'met'o. A nu'a te ga 'yo ya, Gä ma'da'yo. 18 Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga 'yo rä ja'i. Ya ma amigohu Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihu rä Cristo. Janangue bi 'dajhma 'bεfihu Oja ngue ga xihma mü'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja. 19 Nunä Oja, bá εxra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bεntho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacju rä 'bεfi ngue ga xihma rä hoga 'da'yo hya yø ja'i.

20 A nugä bi 'yøt'e ngue rä representantegä rä Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'asεhu Oja, nu te nne da man'Oja, guehna rä hya dí xi'ahu naya. Nunä rä Cristo i nne na ngue gui n'amigohu Oja. 21 Rä Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pε para ngue bi gurca ma ts'oquihu, Oja bi japi ngue bi du connä nguehma ts'oquihu. Janangue nup'u ja rä hmi rä dä Oja, nu'mø bi zä dá εc'εihu rä Cristo, ya bi nhohma ts'oquihu p'uya.

6

1 A nugä ya, ngue ya rä mεfigä Oja, dí xi'ahu ngue mamj anthohu na rä mate Oja di 'da'ahu. 2 Porque Oja, nu'a rä hya nt'ot'i p'u ja rä Maca Libro i εna: "Bá εp'u rä pa xtä sänni ngue ga 'da'ahu n'na rä mate. Nu'mø ga socju, ga øde te gui xicju. Gue'a rä pa'a ngue da zä di nyanni teh'u 'nε ga fäxahu", εn'Oja. A nuyä, guehra pa jap'u i sä gui nzohmu Oja ya. Guehra pa jap'u di nyanni teh'u ya.

3 Nu te dí øt'e, dí honj ha nna japi ngue da gohi xanho, porque hindj nnepe ngue da 'yεngyø ja'i hingui ho rä hya Oja dí mma. 4 Sinoque dí nnepe ngue da badj gätho yø ja'i ngue rä 'bεfi Oja dí ørpe. Janangue nugä dí seti hangu rä n'u dí thogui. Ja'mø hin'yu te ga honj. Ja'mø congba yø ja'i ngue sεqui. 5 Ja'mø fεgbagui yø ja'i. Ja'mø coca fadi. Ja'mø pets'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadj mpefi hin'yu p'u rä nεgui. Ja'mø hingä mbongui rä ora ga n'aha. Ja rä ora ngue ya ga tu rä thuhu. 6 Nu'a gui nεqui xanho ngue rä 'bεfi Oja dí ørpe ngue di 'yo xanho, 'nε dí padi xanho hanja na rä hoga 'da'yo hya. 'Nε Gä dí seti te Gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemmai. 'Nε fäxcagui rä Espiritu Santo ngue sä dí ørpabi rä 'bεfi Oja. 'Nε majuani ngue dadj madj gätho yø ja'i. 7 Di 'dacrä ts'edi Oja ngue nunä rä hya

majuani da zä ga mma xanho hanja. 'Nε dadi ja ndummæi ngue gä rä nho gdä n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui rä nts'o i ja ndap'æ bi zä. ⁸ A nuyá, 'bahyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bahyø ja'i ngue hingui nnu mansugui. 'Bahyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bahyø ja'i ngue nnømman'ægui. 'Bahyø ja'i engui ngue dí häte, pε nugä zant'a gä gue'a rä hya majuaní dí mma. ⁹ Madague'a dadi mpa'be xanho yø ja'i, pε 'bæ i'da mma ngue hingui pagui. Ja rä ora ya dí 'bæi ngue rä ndate, pε tobe di pongui. Mbεnngui xa n'æ yø ja'i, pε hingui hogui. ¹⁰ Madague'a tär'man'æ ma mmæi te dí thogui, pε nua ja ma n'yomfεni dadi johyatho. Madague'a dí hyoya, pε nuna rä hya dí mma, xandøngu yø ja'i ørpabi rä nho na rä hya na. Madague'a hinguits'æ te dí pets'i, pε nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui rä nho'a.

¹¹ Ague ma zi cu'ahæ gyø mmεnguhæ p'æ ja rä hnini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahæ te gäma hya so ma mmæi, hin tema hya dá co'mi. Porque janjuani dadi ma'ahæ. ¹² A nu'mø ngue hin dadi n'amigoui ya, pε ngue guí nnesε ngue hin dadi n'amigoui. Pε nugui, εmmεi dí nne ga n'amigoui. ¹³ Nugä dí nzo'ahæ tengutho n'na rä papá'mø nzohyø basi, dadi ja'ahæ p'æ. Dami maqui tengutho nná ma'ahæ.

-----
¹⁴ A nuyá, 'yo guí nne guí nsixhæ'æ yø ja'i hingyø 'yεc'εi. Porque n'nan'yo rä hya ga 'yo yø 'yεc'εi ngue'a te rä hya ga 'yo yø ja'i hingyø 'yεc'εi. A nu rä ja'i ngue gä rä nho ga 'yo, hinga 'da'igu øt'ui rä ja'i nu'a xa nts'o ga 'yo. N'nan'yo ga 'yo'æ, tengutho rä nyot'i, n'nan'yo guí nεqui ngue'a guí nεqui rä 'bexui. ¹⁵ Porque rä Cristo hinga 'da'igu øt'ui rä zithu'a. Ximmangu n'na rä 'yεc'εi ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na rä ja'i hinga 'yεc'εi. ¹⁶ Nup'æ ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bæi i nthanne p'æ. Hin'yæ rä nt'εdi ngue ja di nthanne p'æ yø dahmu. Gue'ahæ i nnøpa nija Oja, porque Oja i εna: "Ga n'yo'be'æ yø ja'i thannegui. 'Nε gueque rá Ojagä'æ, 'nε gue'æ ma ja'i'æ", εn'Oja. ¹⁷ Nuna Oja mahøn'a εna: "Dami pømhmæ p'æ ha 'bahyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yogui øthæ'a rä nts'o øt'æ, n'namhma ngue da zä guí sohæ ma 'yεgä. ¹⁸ Nugä ya da zä guí 'yøt'e ngue ni papágahæ. Nugä p'æya, ga øt'e ngue ma basi'ahæ", εnna Oja i jase rá ts'εdi.

7

¹ Ague ma zi cu'ahæ, nguna rä hya di yat'Oja da 'yørcahæ ya. Janangue ma ga hεhmæ p'æ'a te gäma nts'o i ja. Ga hεhmæ p'æ'æ te gäma cosa di ts'onnga ma do'yohæ. Ga hεhmæ p'æ'æ te gäma hya di ts'onnga ma n'yomfεnihæ. Ma ga hahma mmæi ga nnu

mansuh̄u Oja. Ma ga un̄ma mm̄ih̄u Oja para zantho.

-----
 2 Ague mā zi cu'ah̄u, 'yo di junngā n̄i mm̄ih̄u, dami 'yot'e ngue gui mac̄j̄u. Porque nugā h̄injondī s̄ai. H̄in tema nts'oni dī ørpabi n'na ra ja'i, 'n̄e h̄injondī hār'ma hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i. 3 Nunā ra hya dī mma, h̄injondī hørpa ra hya ngue ga embi h̄ingui ho te ørque. Ya xtā xi'ah̄u m'met'o ngue nugā dadi mā'ah̄u mente dī 'b̄ui 'n̄e astā gue'mø dā t̄u. 4 Nugā dī pa'a njuani ngue gui 'yoth̄u ya yø hya dī xi'ah̄u. Nugā dī ets'ah̄u 'mø dī ya'be yø ja'i, porque dī xifi te gui øth̄u. Madague'a dī s̄ägā ra n'̄u, p̄e nu'mø bi zo mā mm̄igä'a te gui øth̄u, ya man'natho dadi johya.

5 Nu'mø mā s̄ocä ua ja ra häi Macedonia, h̄injam'mø xtā nzä xca m'mamma pähä. Porque ndap'̄u bi zä m̄i ja ra s̄ai. Ya bi d̄u mā mm̄i dī ena ngue xtī ts'on̄yø ja'i n̄a ra hya dī mma. 6 P̄e nunā Oja, nu'̄u yø ja'i h̄ingui h̄a ra ts'edi, go di h̄at̄ra ts'edi n̄a. Jan̄angue nu'mø m̄i zocua ra Tito, Oja bi 'yot'e ngue man'natho bi hya ra ts'edi mā mm̄i. 7 H̄inga h̄ont'a dā johya 'mø mā n̄u ra Tito mah̄on'a, sinoque man'natho dā johya 'mø m̄i xiqui ngue em̄m̄ei gā 'yørpah̄u mā su mente bā m'm̄ap'̄u gui 'b̄uh̄m̄u. Porque ra Tito jan̄uani di johya connā ngue'ah̄u. 'N̄e bi xiqui ngue t̄u n̄i mm̄ih̄u ngue'a te gni

unngah̄u mā mm̄igä. I engui ngue em̄m̄ei gui mb̄en̄j̄u. M̄i zä mā øcä n̄a ra hya n̄a p'̄uya, man'na mathoguiho dā johya.

8 Nu'mø mā p̄en'nah̄u p'̄u ra carta m'met'o, bi d̄u mā mm̄i ngue'a te ra hya bi m̄e ra carta. Porque dī pa'a njuani ngue da d̄u n̄i mm̄ih̄u 'mø gā nuh̄u'a ra hya nt'ot'i. A nuyá, ya h̄ingui t̄u mā mm̄i ngue'a ra carta dā p̄en'nah̄u p'̄u. Porque dī p̄adi ngue h̄inxmā ma da d̄u n̄i mm̄ih̄u. 9 A nuyá, jan̄uani dadi johya. P̄e h̄ingue dadi johya ngue bi d̄u n̄i mm̄ih̄u. Sinoque dadi johya ngue nu'a i d̄u n̄i mm̄ih̄u, bi mp̄äh̄ni n'yomf̄en̄ih̄u. Oja bi 'yot'e ngue bi d̄u n̄i mm̄ih̄u ngue'a te gmi øth̄u, n'namhma ngue nu'a ra carta dā ot'i bi 'yot'ah̄u ra nho, h̄ingue masque ra nts'oni bi 'yot'ah̄u. 10 Porque nu ra ja'i tär'man'̄u rá mm̄i ngue te ga 'yo, ya di 'b̄at̄rá mm̄i, da hyep'̄u ra nts'o ga 'yo. 'N̄e gue'a n̄nu manho Oja'a, gue'a dī nyannā te ra ja'i'a. P̄e nu'̄u yø ja'i njuantho h̄ingui nne da 'ȳc'ēi Oja, madague'a ja'mø t̄u yø mm̄i, p̄e h̄indi nyanyø te. 11 Bi nu manho Oja te gā 'yoth̄u, porque m̄i zä gmi nuh̄u ra carta dā p̄en'nah̄u p'̄u ngue'a ra ts'oqui bi nja, bi d̄u n̄i mm̄ih̄u p'̄uya. Ya gui n̄nuh̄u te bi nja m'm̄efa m̄i zä gmi pah̄m̄u'a te bi nja. Gā mb̄ocueh̄u p'̄uya, porque gui s̄uh̄u ra castigo da ja Oja. Jan̄angue gā hya ra ts'edi ga

hɛjpaɦu'a bi 'yɔtra ts'oqui. Ya dī nɛqui ngue hīn gadi hothohu'a ra ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuani guí nne guí nnuju ya.

¹² Nu'mø ma ot'ä na ra carta dá pen'nahu p'uya, hinga hontho dí nnegä ngue di njapra castigo'a to bi 'yotra ts'oqui, ni xindi fäts'i to ts'ui. Sinoque pa Oja te dá bengä, porque dá negä ngue da dinni mmuihu ngue nuna ra hya dí xi'ahu, guehna ra hya guí nnu mansuh na. ¹³ Gue'a i nhohma mmuigä'a ya.

Pe hinga hont'a i johya ma mmui'a, sinoque man'natho dá johya 'mø ma nu ra Tito ngue janjuani di johya conná ngue'a ra nja mmansu guá ørpahu. ¹⁴ Nu'mø tobe himmani map'u ra Tito ya, nugä dí embi: "Dí pacä njuani ngue da 'yørabí masu yø ja'í na ra hya ga pennbabí ya", dí embi. Pe nu te dá xicä ra Tito, majuaní ngue gue'a gá 'yøthu'a. Ja bi bømp'u majuaní te dá xicä ra Tito ya, tengutho 'mø dambá m'mcä p'u guí 'buhmu ya, gá majuaní ra hya dá xi'ahu. ¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho di ma'ahu ra Tito ya, porque mbendya ngue gá gá 'yørpahu masu yø hya bi xi'ahu, 'nɛ nu'u yø hya bi xi'ahu, gá ja ndummui gá 'yøthu'u. ¹⁶ A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a te gá guí øthu, gá gue'a, hinte di 'bedi. Ya hindí yobeni co nu'ahu ya.

8

¹ Ague ma zi cu'ahu, dí nne ga xi'ahu hanja ngue bi bøngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yɛc'ɛi 'bu'p'u ja yø hnini ja'a ra häi Macedonia. ² Madague'a 'bammän'u ngue ts'ui, pe janjuani di johya. Madague'a hyoya, pe nu'u yø 'bäxte øt'e, di unna mɛnyu tengutho 'mø di mmɛmmɛti. ³ Dadi jagä majuaní ngue nu'a te yø 'bäxte di uní, co gá yø mmui guí uní. Nu'a te xa nzänni di uní, man'na ngue hus'mø bi uní. ⁴ Emmɛi bi 'yäcra mate'u yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Macedonia ngue da ma macat'ibi ra güenda yø mɛnyu ngue da 'yørpä ra 'bäxte'u yø 'yɛc'ɛi 'bu'a Jerusalén. ⁵ Nu'a te mi so ma mmuigä ngue xta 'yøt'e, hinga hont'a bi 'yøt'a. Sinoque bi 'yøt'e te nne Oja ngue da 'yøt'e. Rá mæditho bi unyø mmui ra Cristo. M'mefa p'uya bi ma ngue ya 'bai ngue da 'yøt'a te ra hya dí xifi. ⁶ Ma nugä'a te ra 'bäxte bi 'yøtyø mmɛngu Macedonia p'uya, dá xicä ra Tito p'uya ngue mahonda map'u ngue di 'yopra hya ngue'a ra mɛnyu gá du'mi ga pethu m'mɛt'o, guí sigue guí pethu'a ra 'bäxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí øthu, porque xanzaqui ni nt'ɛc'ɛihu i ja. 'Nɛ guí padi guí nxännbatehu xanho ra hya, porque guí timhmu xandønho hanja ra hya. I ja'ahu ra pähä guí 'yørpahu rá 'befi Oja. 'Nɛ janjuani gadi macju. Janangue dami

ntateh_u ya ngue man'na xtangu ra 'bäxte gui 'yörpabi ni cuh_u. ⁸ Hinna mangä na ra hya na ngue xögue gadi 'ber'ah_u gui 'yöth_u ra 'bäxte. Sinoque di xi'ah_u na ra hya na ngue di nne gui pahm'a te ör'mi'da yø ja'i nuya ja mpähä da 'yörpabi ra 'bäxte yø mmi'yec'eiui. Nugä di ena ngue xamhmatho di nequi ngue 'ne'ah_u majuan_i gadi mahni mmi'yec'eiui. ⁹ Ya di nequi xandønho hanja'a rá mate ra Hmu Jesucristo bi 'dacj_u. Nu'a go rá mmeti'a te gä i ja'a, bi 'yöt'a hyoya ngue bi madi gäthogah_u. A nuya ngue bi 'yöt'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dacj_u, mathoguitho di muui.

¹⁰ Nu'a ra menyu ngue ra 'bäxte gä du'mi gä peth_u ra jeya bi thogui, nugä di ena ngue man'na xanho ngue gui juath_u ya. Porque go rá mudi bi nja'ah_u mpähä gä peth_u ra menyu ngue mi'da yø 'yec'ei. ¹¹ A nuyá, tengutho gä 'yöth_u m'met'o ngue gä hyah_u ra ts'edi bi nja ra 'bäxte, ximmangudya dami hyah_u ra ts'edi gui umhm_u hangü ts'ü da zt'a ni ts'edi gui umhm_u. ¹² Porque ra ja'i majuan_i ngue ja mpähä da 'yötra 'bäxte, i nnu manho Oja te ötra ja'i, madague'a hingui ngu n'na ra cosa surpa rá ts'edi di uni. Nunä Oja hingui äcj_u n'na ra cosa ngue hin'y_u gah_u na.

¹³ Hindí en'ah_u ngue gui uni gätho'a te gui pets'i astä da hin'y_u te gui sih_u. ¹⁴ Sinoque

hnepe ngue da 'da'igu, gä di nja te gui sih_u. A nuyá, ngue ja te gui sih_u ya, dami unhn'a te hommi'da yø ja'i. Pe man'na ra pa p'uya, nu'mø da hin'y_u te gui hyomhm_u, xindi 'da'ah_u p'uya. Janangue n'na ngu n'na'ah_u hinjonda zä ra n'ü, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni. ¹⁵ Ya di nja tengutho ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue ena: "Nu ra ja'i ja xangu te da zi, hinte di pongui, porque di uni. A nu ra ja'i ngue zits'ütho ja te da zi, hinte di 'bedi, porque ma t'unni te da zi", i ena.

-----

¹⁶ Dadi ja mamadi Oja ngue tengutho ma n'yomfeni ngue di nne gä öt'ah_u ra nho, njarbatho rá n'yomfeni ra Tito ya. Xquet'a di ja ndummü ngue nne da 'yöt'ah_u ra nho. ¹⁷ Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ah_u, ra ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'nes_u na nne da map'ü da nu'ah_u na. ¹⁸ Nunä ma cuh_u ra Tito, xquet'a da me man'na ma cuh_u ngue da nu'ah_u. Nunä ma cuh_u da me, i nnu manho yø 'yec'ei ndap'ü bi zä na, porque nunä, i padi xandønho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Nunä ma cuh_u na, bi 'yexyø 'yec'ei ngue gä mme'be Jerusalén, ga ma dä'be ra menyu ngue ra 'bäxte. Di nnehe ngue nunä ra 'bäxte na, guehna di mama jama madi ra Jesucristo na, 'ne da bahyø ja'i ngue ja'ah_u ra pähä gui faxni mmi'yec'ei_u.

²⁰ Mente di yoho hyuhe hñte da ja'w nemhya nguehna ra mēnyu dí xihyø 'yεc'εi di peti. ²¹ I pa Oja ngue nuna ra mēnyu hñjonda hyaqui, gā da ma mā dā. Xquet'a dí nnepe da badj gātho yø ja'i ngue gā gā dāgāhe nā ra mēnyu nā.

²² Nuya yo nc'εi ya, da mē man'na nc'εi mā cūh. Nuna, ya padj xanho ha di japra 'bēfi da 'yøt'e, 'nε di nεqui ngue ja mpähā da 'yørpabi rá 'bēfi Oja. Ya rá 'bēfitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuani di johya ngue da map'w ya, porque εna ngue hñgui ya ni mmwi ngue gui fāxh mī'da yø 'yεc'εi. ²³ Nu'mø to da ne da 'yänni hanja ngue gā penhnā p'w ra Tito, dami xihm ngue mā amigo nā, 'nε mā mmimmēfi'be para ngue da hyoni ha gdi tñhm ra nho. A nuyá mī yoho mā cūh da map'w, dami xihm yø ja'i ngue guehya mā cūh 'bucua bi huanhñi ngue da map'w ya. 'Nε conná nguehna ra 'bēfi øtya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. ²⁴ Nu'mø bi ma p'uya dí mmangā ya, dami 'yørpah mā su xanho, n'namhma ngue nuya yø 'yεc'εi ndap'w bi zā 'bwi da badj ngue majuanj gadi mahñi cūh. Porque guehna ra hya dí xifi gātho yø ja'i nā ngue εmmēi gadi mahñi cūh.

9

¹ A nuyá, nuna ra 'bāxte ya xtá xi'ah m'met'o gui 'yørpah yø 'yεc'εi, ya himma

hyoni ngue hōngā otra sacua ngue gā yopā nā ra hya nā. ² Porque ya dí padj xanho ngue ja mpähā gui 'yørpā ra 'bāxte ni cūh. Dí xicā yø ja'i 'mø mā magā p'w ja ra häi Macedonia, dí εmbi: "Nuya yø mmēngu p'w ja ra häi Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di petra mēnyu ngue ra 'bāxte da 'yøt'e", dí εmbi. A nuyá, co nuna te ra hya gui øthw ya, nuya yø mmēngu ua ja ra häi Macedonia, xquet'a ya hā ra ts'edi ya ngue di petyø mēnyu ngue ra 'bāxte da 'yøt'e, tengutho gui øthw ya. ³ Pe nuyá, da map'w mā cūh ngue di yopra hya. Porque dí nne ngue nu'a ra mēnyu gui mfāxteh gui pethw hante gā mmagā p'w. Porque ya xtá xicā yø ja'i ngue ya gui 'bwi ngue gui mfāxteh. ⁴ Xi'mø gue 'da gda megā'be p'w 'da yø mmēngu Macedonia, da thñ'ah p'uya ngue hñ gadi pethohw ra mēnyu gui mfāxteh, sä ya xtá mangā p'uya ngue ya gui 'bwi ngue gui mfāxteh. Gā pets'ä mā sä p'uya. Xinguí pes'ni sähw ngue da hñ'yutho ra mēnyu ngue ni 'bāxteh. ⁵ Janangue nugā dí nnu manho ngue di m'met'o ya mā cūh da ma di zengua'ah. Guehya di bēn'nahw ya ngue nu'a ra 'bāxte ya xcā yat'i gui pethw, ya di ja 'mø dá macāhe p'w. Ya di nεqui p'uya ngue nu'a ra 'bāxte gui øthw, i ja mpähā gui øthw ra 'bāxte. Ya hinda zāp'w da 'yenyø ja'i ngue go dadi ja ts'edigā ngue

gui 'yøth_u rā 'bäxte.

6 P_ε dami b_εmhm_u xanho nā rā hya gā xi'ah_u ya. Nu rā ja'i ngue zits'atho di un_i, xquet'a Oja zits'atho di un_{ni}. P_ε nu rā ja'i ngue xangu di un_i, xquet'a Oja xangu di un_{ni}. 7 N'na ngu n'na rā ja'i, nu te mi'a mpähä rá mm_ui i ja ngue di un_i, di un_i. 'Yo di ya rá mm_ui'a te di un_i, 'yo di enā ngue rā ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho rā ja'i nu'a mpähä gui un'a te di un_i. 8 Nunā Oja, ja rá ts'edi ngue dā zā dā 'yøt'e ngue gui timhm_u'a te rā nho gui homhm_u. Mathoguiho di un_{ni} n'namhma ngue dā bongtho p'ua te gdi fāxni mmic'ei_u. 9 A nu rā Maca Libro i enā: "Nu rā hoja'i, ngue mathoguiho fāxhra hyoya, guehna rā ja'i hīndi 'bε'a te di un_i". 10 Nunā Oja bādī unna hmudā ngue nthuh_u para ngue di nja te dā zi yø ja'i, xquet'a di 'da'ah_u te gā gui hyomhm_u. Ya di nja xangu n'namhma ngue dā zāp'ua gui 'yørpah_u rā nho mi'da yø ja'i. 11 Gui timhm_u xangu n'namhma ngue dā zāp'ua xangu gui umhm_u. Nu'mø dá dägä'a rā 'bäxte gui pennbā mā cūh_u 'b_u mman'ua, gue'a emmei di ja mammadi Oja'a. 12 Porque nu'mø gui 'yørpah_u rā 'bäxte'ua mā cūh_u, hinga høntho dā mā mā t'un_{ni} te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'un_{ni}, janjuani dadi ja mammadi Oja ngue te gui 'yørpah_u. 13 Guehya dā 'yεsbabi Oja

ya, porque nu'a rā 'bäxte gui 'yøth_u gue'a di nequi'a ngue majuan_i gui εc'εibah_u rá hoga 'da'yo hya rā Cristo. Yø ja'i dā 'yεsbabi Oja porque di nequi ngue majuan_i ni mm_ui gn_i 'yørpabi rā 'bäxte ni cūh_u 'b_up'ua Jerusalén, dā gue'ua 'b_ui ndap'ua bi zā. 14 A nuyā p'uya, dā mat'Oja conná ngue'ah_u 'nε mathoguiho di ma'ah_u. Porque dā nu yø ja'i ngue Oja bi 'yεmmei bi xoc'a ni mm_uih_u ngue dā zā gui 'yøth_u rā nho. 15 A nuyā, ma gā ja mammadih_u Oja ya ngue bá pennгах_u ua rá Ts'ant'ua. Nunā rā mate bi 'yørcah_u i tate di muui, porque hingu_i sã di hma hangū gangū rá muui'a te bi 'yørcah_u.

10

1 Nugä drá Pablo, jap'ua n'na rā hya dī nne gā xi'ah_u. P_ε mahotho dī nne gdā zo'ah_u tengutho i nya rā Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyā, 'b_u i'da εngu_i ngue di ya manhuεhigä 'mø dī yaseh_u, p_ε nu'mø ngue rā cartatho dī pen'nah_u p'uya, εngu_i ngue høn'mø dī ya manzaquigä 'mø. 2 Ague mā zi cū'ah_u, dami hyεhm_u p'ua te gāma hya hinga gue'a, n'namhma ngue nu'mø dā magä p'ua gā mā nu'ah_u, ya gā nya manhoh_u p'uya. 'Yo gui nne ngue ja gā hecah_u'a te gn_i 'yoh_u. P_ε nu'mø tobe 'b_ui to xi'ah_u ngue dī honsε ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue gā nya manzaqui'be ya. 3 Majuan_i ngue nugä drá ja'itho, p_ε himma hyase nnā

ørpabi rá 'bēfi Oja. ⁴ Hinga guecsēqui dí honi ha dí nthahna rá 'bēfi Oja dí ørpe, porque n'na ra hya ngue rá hyasē ra ja'i, hinda zā ha di dahā. Janangue nuguī, nuna rá 'bēfi Oja dí ørpe, di hacra ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja. ⁵ Oja di 'dacra ts'edi ngue sãp'u dí tapra hya'u yø ja'i di 'yēxp'u ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hya dí mmangä ya, porque hinguī nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hät'i di 'uajpatho yø hya yø ja'i, dadi japi ngue da 'yēc'ei xandønho ra Cristo. ⁶ A nu'mø bi nēqui xandønho ngue guí ēc'ēih na ra hya dí xi'ah na ya, nu'u yø ja'i fēsrā hya p'uya, ya sãp'u ga ha ra ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho guí nnuh te ja n'na ra ja'i, pē hinga 'be gui hacj ra güenda te ja mbo rá mmāi ra ja'i? A nuya yø ja'i sũqui, i ēna ngue yø mēfi ra Cristo, pē da badī hanja ra hya, ngue xquet'a 'nēqui rá mēfigui ra Cristo. ⁸ Madague'a sä ga hongä mi'da yø hya ngue ga o'ah n'yū xanho hanja te nná 'yo, pē nuna te ra hya dí mma, hīndī pēs'mā sä. Porque dí haxa njuani ngue gue'a ra Hmu Jesús di hacra ts'edi ngue dí mmambrā hya, para ngue man'na di hya ra ts'edi ni nt'ēc'ēih. Hingue masque dadi ts'on'na ni nt'ēc'ēih i ja, tengutho øt'ah mi'da yø ja'i. ⁹ Yo guí emhm ngue høn'mø dí otra carta dí pēn'nah ngue dí ya manzaqui. ¹⁰ Porque

gue'a mmanyø ja'i'a, embi ngue nu'mø dí otra carta ga pēn'nah, gue'mø dí ya manzaqui 'mø. Pē nu'mø dí yasēh p'uya, ya ēnguī ngue dí ya manhuēhi 'mø. 'Nē ēnguī ngue nu'a te ra hya dí mma, hinga njuani ga nt'øde. ¹¹ Pē nu to i mmanna ra hya na, da ba'a njuani ngue hinga høn'mø dí otra carta dí pēn'nah ngue dí ya manzaqui, sinoque xquet'a da zā ga nya manzaquigä'a ra pa ga mmagä p'u ngue ga nyah.

¹² Pē nuna ra hya dí mma, hinguī sä mā mmāi ngue ga øt'e tengutho ga ya mi'da yø ja'i ngue ēspabi yø hya, i ēna ngue tate yø bamhya ngue mi'da yø ja'i. Pē guehya yø ja'i mā'bēdi yø mmāi ya. Guehya høntho honi ngue ha di ntate yø hya ngue mi'da yø mmixännbateh. ¹³ A nuguī hīngra n'yēts'itho na ra hya dí mma. Nu te dí øt'e, gue'a dí mman'a. Pē høntho dí nne ga xi'ah ha rá nja na ra 'bēfi bi 'dacā Oja. Bi 'dacra 'bēfi Oja ngue nup'u ja ni hninih Corintio, asta ja ga ma mangä p'u rá hya Oja. ¹⁴ A nuyá, hīndā sänse ngue ga mmagä p'u guí 'bahm, sinoque Oja bi 'dajmā 'bēfi ngue ga mmap'u. 'Nē guecä rá mēditho dá xi'ah hanja rá hya ra Cristo ngue mi'da yø mamhya. ¹⁵ Nuna ra 'bēfi dí øt'e, guehna dí nne ga xi'ah na. Hinga gue'a ra 'bēfi n'nan'yo to xa mpēfi dí nne ga mma. A nuyá, dí nne ngue man'na xtā nza-

qui n̄i nt'ɛc'ɛih̄u, n'namhma
ngue nup'ua ha guí 'b̄ahmu
da zã ga mp̄efi x̄anho. P̄e
nunã rã 'b̄efi bi 'dacã Oja,
quehna zant'a dí nne ga ø'nã.
16 M'mefa p'uya, nu'ua yø hn̄inj
rã nja n'nannj p'ua ha guí
'b̄ahmu, da zã ga sigue ga
øtra 'b̄efi ngue ga mmanã
hoga 'da'yo hyã. P̄e h̄inga
guez'ua ha 'b̄ahyø 'yɛc'ɛi ngue
n'nan'yo to bi manã hyã ga
øtra 'b̄efi, sinoque n'nannj ga
mma mmanã hyã.

17 A nuyá, nu rã m̄efi nne
ngue da 'yɛspabj'a rá 'b̄efi øt'e,
p̄e gue daque'a rá Hmu bí
'b̄u mah̄ets'i i fãts'i da 'yɛspi.
H̄ingue masque rã ja'i go di
'yɛts'i da 'yɛnã ngue go øse rã
'b̄efi. 18 Porque nu rã ja'i ngue
pømmanho rá 'b̄efi øt'e, ngue
gues̄e rá Hmu da mã ngue
x̄anho te øtrã m̄efi, h̄ingue
masque rã ja'i'a da man̄se
ngue x̄anho te øt'e.

11

1 A nugui, nunã rã hyã dí
nne ga mma, dí nne x̄indj nne
ngue ga xi'ah̄u. P̄e damj seti te
rã hyã ga xi'ah̄u. 2 A nugui, co
'nɛ'a Oja janjuanj ngue h̄indj
nnegã'be ngue gui hyɛhmu p'ua
rã Cristo. Ya dá ja'i ngue gá
'yɛc'ɛih̄u rã Cristo ya. A nuyá,
tengutho n'na rã hmute 'mø
i ja ngue dj nthatj, høndra
ndø di madj, njarb̄atho nã
rã hyã dí xi'ah̄u ya. Nu'a
mã datho ja ngue gui madj
gãtho'ah̄u, gue'a rã Cristo'a.
3 Tengu rã Eva bi hyãtra zithu,
guehna dí sugã naya ngue

da thã'i ngue gui hyɛhmu p'ua
rã Cristo. 4 Porque nuyã yø
mamhya søhø ngue n'nan'yo
rã hyã x̄ännbate, go guí ørpah̄u
masu ya. Conque nuyã yø
hyã x̄än'nah̄u, h̄inga 'da'iguui
ya yø hyã dí x̄än'nah̄u ngue
hanja rã Jesús. N'nan'yo ga
x̄än'nah̄u hanja rã Espiritu
Santo, n'na'yo ga x̄än'nah̄u
ha rãnja rã hoga 'da'yo hyã,
h̄inga 'da'iguui ya yø hyã ya
xtã x̄än'nah̄u.

5 Nuyã yø x̄ännbate enã i
tate ngue yø representante
rã Cristo, h̄inga høndya padj
te mmanya. Xquet'a dí
pacã hanja'a rã hyã nne da
x̄än'nah̄u ya. 6 Madague'a
engã yø ja'i ngue h̄indj padj
ga øt'i x̄anho rã hyã dí mma,
ngue mahotho da nt'øde, p̄e
nugã nunã rã hyã dí x̄ännbate,
dí padj x̄andønho hanja rã
hyã. Nu te gãma hyã dí
mmam'mø dí x̄ännbate, ya gá
'yøhmu x̄anho hanja rã hyã.

7 ¿Ua guí emhma ngue
h̄ingui ho te dá øt'e ngue
h̄inte dá j̄ap'ah̄u m̄ente dá
xi'ah̄u rá hoga 'da'yo hyã
Oja? Para ngue da zãp'ua guí
j̄x̄nj yah̄u, dá n'øn̄j ngue dá
mp̄efi, da taha te ga si m̄ente
dí x̄än'nah̄u rã hyã. 8 M̄ente
rã pa ngue dá x̄än'nah̄u rã
hyã p'ua ja n̄i hn̄inj̄h̄u, gue'ua
yø 'yɛc'ɛi rá m'mu'a n'nannj
badj pønna m̄enyu dí honj.
9 Nu'mø damba m'mucã p'ua
guí 'b̄ahmu ya, ja'mø h̄in'yu
te ga si, p̄e h̄injondj äpi te dí
honj. Nu'ua go mã c̄uh̄u bi
zøhø bi 'yɛ'a Macedonia, go
bi 'daqui te dí hongã'ua. Co
ngu'a p'uya, ya h̄indã ä'ah̄u

te ga si, 'nε da ngut'a yø pa di ma p'uya, nu te di honi, hinte di ä'ahü. ¹⁰ A nuya ngue di εc'ei ra Cristo, nuna ra hya majuanj, guehna di mmana. 'Nε majuanj ngue nu'ü yø 'yεc'ei rá m'mup'ü ja ra häi Acaya, hin tema mēnyu di äpi. ¹¹ Nuna ra hya di mma, mamj 'yεna ngue hindj nnu manho'ahü. Nuna Oja, i padj hanja ngue janjuanj dadj ma'ahü.

¹² Mada mj 'dacjü ra mēnyu di honi, pε nugä hinga hanj, n'namhma ngue nu'ü yø xännbate høndra mēnyu jup'ahü hindj zäp'ü da 'yεna ngue 'da'igu di øthe. ¹³ A nuya yø xännbate di mmangä, i εna ngue guehya yø representante ra Cristo ya, pε himma juanj'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ü εna ngue yø representante ra Cristo. ¹⁴ Nuna ra hya di mmangä ya, hingui ja ngue di 'yødyø ja'j na. Porque 'nεε ra zithu i sä ngue di pährá hmj p'ü gui nequi, i cohi tengutho n'na ra anxε mahεts'i. ¹⁵ Janangue ja di nequi p'ü xanho ra hya ya, nuya yø ja'j ngue yø mēfi ra zithu, xquet'a i sä øt'e ngue maxøts'etho di nequi ngue øtra nho. Pε nu te ga 'yo, nup'ü rá nεgui di nja rá njut'i'a.

-----

¹⁶ A nuyá, mahøndj nne ga xi'ahü ya, masä mj 'yεmhmu ngue dadj 'becä ra n'yomfēni ngue di mma te di øt'e. Pε nu'mø ngue ngu'a gui mbεmhmu ngue dadj 'becä ra

n'yomfēni, pε damj 'dacjü ra nt'edi ga nya, ga mman'its'ü te di øt'e. Porque nu'ü yø xännbate sæqui, i εspabi yø hya i mma. ¹⁷ Nugä di εna ngue jatho ga mma te ga di øt'e, mada 'yεngyø ja'j ngue ya hindj øt'e ngue rá representantegui ra Cristo, sinoque yø ja'j εngui ngue dadj 'bεhra n'yomfēni. ¹⁸ Ya gui nnuhü ngue xangu yø xännbate xi'ahü hanja'a te gäma hya εna ngue øt'e. Janangue nuyá, nu te gäma hya di øt'e xquet'a 'nεqui di nne ga xi'ahü. ¹⁹ Porque gui εna ngue ya gyø bamhyahü ya. Nu ra ja'j ngue hingui hant'a ga ya, ngue di 'bεhra n'yomfēni, ya gui seti te xi'ahü. ²⁰ 'Nε nuya yø xännbate gui εc'eiü ra hya i mma, i nne di manda'ahü. Pε gui häti gui seti te øt'ahü. Guehya yø ja'j høndra mēnyu i nne da gac'ahü ya. I øt'e ngue nj hmühü 'nε embi ngue hinte gadj mühü, asta pep'a nj hmihü. Pε gä gui sethü. ²¹ A nugä p'uya, hingui sä ma mmü ngue ngu'a ga øt'ahü tengutho øt'ahü ya di mmangä. ¿Ua ra 'be'isä te di øt'e ngue hin dadj ün'ahü?

A nuya yø xännbate i mma te gä øt'e, εspabi yø hya, xquet'a 'nεqui da zä ga mma te di øt'e, mada 'yεngui ma'bēdi ma n'yomfēni ngue dadj 'yεts'i. ²² Di 'yεxya yø ja'j ya ngue εna ngue yø judío. Pε 'nεqui xquet'a drá judío. Di 'yεts'i ngue εna yø mmēngu p'ü ja ra häi

Israel. Pɛ xquet'a 'nɛqui drá mmɛngugá p'ɸ. Di 'yɛts'i ngue ɛnā yø mbom'mɛto rá Abraham. Pɛ xquet'a 'nɛqui rá mbom'mɛto grá Abraham. ²³ I mma ngue yø mɛfi rá Cristo. Pɛ nugui, man'natho ngue xangu rá 'bɛfi rá Cristo xtá ørpe nguehya dí mmangá. A nuyá, hĩndĩ nne gá mma te gámá hya i ja ngue gá mma. Ya man'natho xangu rá 'bɛfi xtá øt'e ngue nu'ɸ. Man'natho ngue mathoguitho xtá ságá rá n'ɸ, xa 'bɛgbagui ngue nu'ɸ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ xtá ogá rá fadi ngue nu'ɸ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ ya ja ngue dá thogui ngue nu'ɸ. ²⁴ Nu'ɸ yø judío cut'a nnĩdĩ mathoguitho bi 'angui, bi jaqui 'däte ma'dɛ'má guto yø mfɛi. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bázagui. N'na ndi bi 'bandogui. Nu'ɸ yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'nɛ n'na xui xoque ya dí oxma xøts'e rá dehe p'ɸ ja rá jathe ngue bi thuntra barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sá rá ndate ha nná ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxca rá dehe 'mø i po yø dehe p'ɸ ha di thogui. Yø bɛ ya ja ngue dá hyogui. Ma mmijudíohe, ya ja ngue dá hyogui. Yø ja'i ngue hĩngyø judío, ya ja ngue dá hyogui. Nup'ɸ ja yø danihni dí mmanna hya, ya ja ngue dá thogui. Dá guehyø ja'i hĩmma juani ngue yø hoga 'yɛc'ɛi, ya ja ngue dá hyogui. Nts'utho p'ɸ ja yø dapo di thogui. Nup'ɸ ja yø jathe xtá

thogui, nts'utho ngue gá tu. ²⁷ Xanhɛnnitho ná rá 'bɛfi dí øt'e, xandøngu rá n'ɸ xtá sá. Xangu yø nnĩdĩ hĩnga mbongui gá n'aha. Xta sá rá n'ɸ ngue rá thuhu. Xta sá rá n'ɸ ngue rá duthe. Xangu yø nnĩdĩ ngue nu'mø bi c'ugui te di si, ya hĩndĩ sihmɛ. Nup'ɸ ja yø dapo, xangu yø nnĩdĩ xtá sá rá sɛ. Xangu yø nnĩdĩ xtá sá rá n'ɸ ngue hĩn'yɸ rá ulu gá he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na rá hya ngue dí unnga ma'n'yomfɛni ya. N'na pa ngu n'na pa i tär'man'ɸ má mmɛi ngue hĩndĩ padĩ te gá 'yo yø 'yɛc'ɛi rá m'mɸ'a n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tĩngá p'ɸ ha 'bɸhyø 'yɛc'ɛi ngue hĩngui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, 'nɛqui tu má mmɛi tengutho gá ndu yø mmɛi yø ja'i. Nu'mø ngue n'na rá 'yɛc'ɛi bi thāti ngue bi 'yøtra ts'oqui, asta 'báhra sibi má mmɛi ngue'a gá ndu má mmɛi ngue te øt'ɸ to hátyø ja'i.

³⁰ I jatho ngue gá xi'ahɸ te dí øt'e, høntho dí nne gá xi'ahɸ ngue nugui hĩngui nzaquigui. ³¹ Nuna te rá hya dí xi'ahɸ, Oja padĩ ngue majuanĩ te dí mma. Nuna Oja rá Papá má Hmuɸ Jesucristo, guehna dí nnepe ngue dá t'ɛspabi para zantho na. ³² Nuna rá hãi madĩ manda rá dast'abi Aretas, ja jap'ɸ rá hĩni Damasco. Nu'a rá ts'ɸt'abi mi 'bɸp'ɸ ja rá hĩni, guehna bi manda ngue bi ma m'mádi rá nenihni. Nu hapɸ dá hnuqui, dí mbɛnngui ngue dá joqui. ³³ Pɛ nup'ɸ ja rá ngu nmi 'bɸi, bi t'ɛca n'na

ra canasta, bi ma ma ca'migui p'u ja n'na ra ventana ni gop'u ja ra jado di the'sra hni. Ja da pømp'u, janangue da pongui.

12

1 Hinte ga taha ngue ga mmanse ngue xandõho ra hya di mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'ahu te da nu. 2 Ya xi 'danyø pa ngue di ec'ei ra Cristo. Ya mmap'u n'ne'ma goho njeya, bi zixcagui p'u mahets'i bi 'buhra Hmu Jesús. Pe hndi padi ngue'mø 'nehma do'yo bi ma, ogue hin'na, hinda hõnse Oja padi hanja. 3 Nu'a go pa'a ngue'mø 'nehma do'yo bi ma, ogue hin'na. 4 Pe di padi ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'u bi 'bui. Ja da øcã p'u 'da yø hya ngue hndi unna nt'edi Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui. 5 Nuna ra hya naya, mfaði ngue i sä ga espabi na. Pe nugui hingui sä ga n'yets'i ngue sä ga ena di pase ra hya di mma, nugã njuantho di mma ngue hingui nzaquigui. 6 A nu'mø xingã ena ngue ga mmanse ngue xanho te nnã 'yo, da zã ga mma. Hinda zã to da 'yengui ngue himma juani te ga mma. Pe hndi nne ngue to da 'yengui ngue di espase ra hya di mma. Sinoque di nne ngue gui nuuh te nnã 'yo, 'ne'a te ra hya gui øhm, dami hyacsẽh ra güenda hanja.

7 Nuya yø hya dá øde, tate ngue mazihoto. Pe Oja hingui nneque ngue guehya yø hya gdã 'yexã ya. Janangue bi zuca n'na ra n'u, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nõgbagui p'u ja ma do'yo ra zithu. 8 A nuna ra n'u na, nhyu ndi dá äpä ra Hmu ngue da hyagagui. 9 Pe ra Cristo engthogui: "Hõntho dami padi xanho ngue dadi maji. Nugã hinga øthe'i n'namhma ngue di nequi ngue hingui nzaqui'i. Gue'a di nequi'a ngue go guecã dadi 'dã'i ra ts'edi te gui øt'e", bi 'yengui. Janangue dadi johyagã 'mø hingui nzaquigui. Porque gue'a gui nequi'a ngue ra Cristo di 'dacrã ts'edi te di øt'e. 10 Dadi johyatho 'mø di sä ra n'u, ja'mø ts'iqui, ja'mø hin'y te ga si, ja'mø hingui nne ha da nuyø ja'i ngue sæqui, ja'mø xandõngu ra n'u di sä ngue rá 'bẽfi ra Cristo di ørpe, pe dadi johyatho. A nu'mø di nequi ngue hingui nzaquigui, ya man'natho di nequi xanho ngue gue'a ra Cristo di 'dacrã ts'edi te di øt'e.

11 Nup'u nna bẽngã ya, xøgue ena gue ya di ya tengutho n'na ra ja'i ngue hingui pesrã sä ngue espabi te ga ya. Pe nuna ra hya dá ma, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'u yø xãnnbate engui ngue hingui ho te di øt'e, hingã täjpah yø hya. Uangui xtã nzã xqui xihma ngue xanho te di øt'e. Gui pahma ngue nuya yø

xännbate guí tennbahü yø hya, guehya εna ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pε hapü go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'uya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya dí pacä'a, madague'a εngui ngue hñte dadi mu'be. 12 Nu'mø dambá m'mäcä p'u guí 'bühmü ngue dá manna hya, bi nequi xandønho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá hät'i da seti te gäma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a guí nequi'a ngue rá representantegui ra Cristo. 13 'Yo guí εhmü ngue 'bütüø 'yεc'ei i tate dí nnu mansu ngue'ahü, ngue nugä hñdá xi'ahü ngue xqui fäxçahü te dí honi tengutho ør'mi'da yø 'yεc'ei ngue fäxqui te dí honi. ¿Ua guí εhmü ngue asta ga n'yo ndantyøhmügä ngue ga ä'a mpunnbate ngue hñte dí xi'i guí fäxçahü te dí honi?

14 A nuyá, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'ü mahøn'a ya. Pε nu'mø dá map'ü, hñ tema mēnyü dí ädi ngue guí 'dacjü. Høntho dí ädi ngue guí macjü. Porque ra papá'a di ja ndümmü ngue honna mēnyü si yø basi. Hñgue masque yø basi'ü go i pepate. 15 Di njadä p'uya, di ho ma mmü dadi mpefi conná ngue'ahü. Dí nne ngue nü te dí øt'e, da 'yøt'ahü ra nho 'nε i ja gampähä ngue ga üni te dí pεts'i ngue ga fäxçahü. Pε εna man'na ngue dadi ma'ahü, εntho gue gue'a man'na ga

ngohni mmüihü'a ngue hñga εgadi macjü.

16 Guí pahmü xanho ngue ja'mø hñ'yü te ga honi, pε nugä hñte dí ä'ahü. Pε 'bü i'da ya ngue di yajpagui, εngui ngue ra nthät'itho dí øt'ahü. 17 ¿Ua guí εhmü ngue 'bui toni ja'i dí penhnä ngue da jüc'ahü ra mēnyü? Nu'a, hñ'na'a. 18 Xi'mø ma penhnä p'ü ra Tito ngue bi ma di zengua'ahü, 'nε bi mē man'na ma çuhü, xina ra Tito, ¿ua bi 'yä'ahü ra mēnyü? Guí pahmü xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengutho dí øt'e. Høntho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'ahü, da 'yøt'ahü ra nho. Pε hñ tema mēnyü bi 'yä'ahü.

19 'Yo guí εhmü ngue nná mangä na ra hya na ngue høntho dí nnegä ngue guí nnu manhojü. Nu'a, hñ'na'a. Sinoque nuna ra hya nnecra Cristo ngue ga mma, guehna ra hya dí mmanä. 'Nε dí nne ngue gue'a Oja da nü manho na ra hya dí xi'ahü. A nuya ma zi çu'ahü, nuya te gäma hya dí xi'ahü, dí honi ngue ha di zajni nt'εc'çhü. 20 Porque dí sü ngue nu'mø dá magä p'ü, nthambεñitho ga tin'ahü ngue hñgdi 'yohü xanho. Gadi nsathohü, di 'bütüø zεya, di 'bütüø cüe, di 'bü'ü di honi ha di ðinε ra nho, di 'bütüø mambεthanü, di 'bütüø nemhya, di 'bü'ü dadi 'yεts'i, di 'bütüø 'yøt'i sai. Nu'a ra hya manho guí nnehü gdä nyagä'be p'uya, ya hñga gue'a di nja'a. Sinoque ra cüetho di nja porque ga hεc'ahü te gdi øthü. 21 Guehna

ra hya dí sugä 'mø dá søngä p'ü guí 'b'ümmü naya. Nu te gdi øthü, ga pestä mä sä p'ü ja rá hmí rá dä Oja. Porque asta gara zongä 'mø dá padí ngue nü'a rá nts'o xa 'yøt'a m'mæt'o yø ja'i, hingüi nne da hyep'ü. Sinoque di 'yots'om'mäitho 'nē nü'a te rá nts'o xa bennba yø mmüi yø ja'i dadi siguetho.

13

¹ Ya rá hyü ndí ga mmap'ü ngue güi zengua'ahü ya. Nu'mø 'b'üi to nne di yaprä mmi'yēc'ēiui, mahyonitho ngue di 'b'üi yoho ogue hyü yø testigo ngue di ja majuaní rá hyä. ² Nüya yø ja'i xa 'yøtyø ts'oqui m'mæt'o, co gätho mī'da yø ja'i, tengutho rá hyä dá xi'ahü 'mø rá yondi mä magä p'ü ya, a nü'mø dá magä p'ü mahøn'a ngue ga ma nü'ahü 'nē ga tīnī ngue gadi siguethohü rá nts'o, ya hīnī mantho ga sēti te gä guí øthü. ³ Ja guí pahmü p'ü xanho p'üya ngue gue'a rá Cristo di hacra ts'edi'a rá hyä ga xi'ahü. Porque rá Cristo hīngä 'nē'a dī nya manhüehi 'mø da zo'ahü'a, sinoque dī nya manzaqui'a. ⁴ Madague'a hīmbi 'yudī ngue ja rá ts'edi 'mø mī guatra pont'i, pē nuyá, ya i 'b'üi 'nē i n'youi rá ts'edi Oja. Da guecä ya, xquet'a dī n'yo'be rá Cristo. A nü'mø dá magä p'ü, gue'a rá Cristo di hacra ts'edi na rá hyä ga xi'ahü, madague'a t'ēngüi ngue dí ya manhüehi 'mø dí yahü.

⁵ Nu te gní 'yohü ya, dami hyacsēhü rá güenda ngue'mø dū xandønho nī nt'ēc'ēihü ogue hīn'na. Dami pahmü xanho ngue'mø guí n'yohü rá Jesucristo ogue hīn'na. A nü'mø hīngüi n'yohü rá Jesucristo, ya hīmma juanī ngue gyø hoga 'yēc'ēihü 'mø. ⁶ Nugä dí ēna ngue dī n'yo nī mmüihü ngue majuanī dī n'yo'be rá Cristo 'mø dá nyahü, hīngä nthätitho ga øt'ahü. ⁷ Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue hīnte mants'o da dīn'nahü. Pē nūna rá hyä dí mma, hīndī honī ha di t'ēngüi ngue go dí øt'e ngue guí 'yohü xanho, sinoque høntho dī nnegä ngue majuanī guí n'yohü xanho. A nugüi, hīnte ja'a ngue ēngyø ja'i hīngüi pømmänho te dí øt'e. ⁸ Nūna rá hyä majuanī, guehna dí honī ha dī nthaha. Hīndī nne ga øt'a n'na rá hyä nü'a di ts'onna rá hyä na. ⁹ Janangue nugüi dadi johyatho 'mø t'ēngüi hīndī ya manzaqui, høntho dī nnegä ngue da zēdi xanho nī nt'ēc'ēihü. Nugä zant'a dī mmat'Oja connä ngue'ahü ngue da bømmanho nī nt'ēc'ēihü, hīnda t'ēn'ahü ngue te dadi 'bēdi. ¹⁰ Hante ngue ga mmagä p'ü ga ma zengua'ahü, dí otra carta ja ua ngue ga pennbū. Nūna rá carta dá ot'i, i ya manzaqui n'namhma ngue xamhmatho ya hīmma hyonī ga nya manzaqui 'mø dá magä p'ü ngue ga nyahü. Nugä, nūna rá 'bēfi bi 'dacä Oja, guehna dí øt'a na. Nugä dí honī ha di zēhni nt'ēc'ēihü. Hīngue

masque dí honi ha gdá japyø
 hya ngue ga en'a häi te gni
 'yohu.

¹¹ A nuya ma zi cu'ahu,
 Oja da mäxahu ya. Dami
 hyomhm ra nho gdi n'yohu.
 Oja da hyut'a ni mmaih.
 'Nε dami mmaði n'na ngu
 n'na'ahu. Nu'mø ngue ja ra
 njun'mahya, dami nhojpahe.
 Nu'mø ngue ngu'a gui 'yøthe,
 ya gue'a rá pähä Oja gui
 'yørpahe p'uya. Nuna Oja
 p'uya hinha di hyc'ahu.

¹² Dami nzengua xanho
 n'na ngu n'na'ahu. Di nεqui
 xandørho ngue gadi ncuh.

¹³ Gätho ma cuhu 'da'igu ma
 nt'εc'εih i ja, i pen'nah ra
 nzengua.

¹⁴ Di jap'ahu na ma Hmuhu
 Jesucristo ngue da dinni
 mmäi ngue di ma'ahu. 'Nεhra
 Espíritu Santo da 'yøt'e ngue
 da dinni mmäi ngue gui
 n'yohu'a. Da ngut'atho.

Gálatas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Galacia.

1 Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Nε hijnjonní ja'í dā bøní ngue dā t'εmbi bi 'yεxcagui. Nu'a bi 'yεxqui, guehna ra Jesucristo co 'nεhna Oja mā Papáhu nuna bi 'yøt'e ngue bi bεnnate ra Jesucristo 'mø mī dū.

2 Nugä ya, co 'nεhya mā zi cūhu dī n'yogä'be ya, dādi zenguagähe'ü yø 'yεc'εi dī mpeti p'ü ja yø hnini ngue ra häi Galacia. 3 Nuna Oja mā Papáhu co 'nεhna mā Hmūhu Jesucristo, dī nne ngue di jap'áhu 'nε dā hyut'a nī mmāihü.

4 Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná nguehmā ts'oquihü para ngue dā gūgāhu p'ü ja ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. Nuna Oja mā Papáhu, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na.

5 Janangue ma gā εspāhu Oja hangū ra pa. Dā ngut'átho.

-----

6 Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'dacjü, Oja bi 'yøt'e ngue bi dīm mā mmāihü ngue nzongāhu Oja ngue gā εc'εihü ra Cristo. A nuyá, dādi 'yøthogā hanja ngue n'nahmantho guí nne guí hyεhmü p'ü Oja, guí nne guí

tenhnü mī'da yø hyā t'εmbi ngue ra hoga 'da'yo hyā. 7 Pε nu'a majuani ngue ra hoga 'da'yo hyā, hingui yoho, hyü ja'a, sinoque hōnda n'na. A nuyá, 'bui to øt'e ngue di 'yot'itho nī mmāihü, i nne dā mánna hoga 'da'yo hyā ngue te bi 'yøtra Cristo. 8 Pε nuyá, madague'a dā guecsεgāhe, ogue n'na ra anxε di 'yε mahεts'i dā bøní ngue dā xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hyā ngue hinda 'da'iguui na ra hyā ya xtá xi'áhe, nuna n'nan'yo ra hyā dā mā, dā ma ra castigo na. 9 Ya xtá xi'áhu m'met'o, 'nε mahøn'a gā mmangā ya. Nu'mø to dā xi'áhu man'na ra hoga 'da'yo hyā hinda 'da'iguui na ra hyā ya guí εc'εihü, nuna n'nan'yo ra hyā dā mā, dā ma ra castigo na.

10 Co nuna ra hyā naya, çua dā zā guí 'yεmhmü ngue dī hongä ra hyā ha di nu manhogä yø ja'í? Nu'a, hīn'na'a. Dī nne ngue gue'a Oja dā nu manhogui. Nugä hīnna mangā ya yø hyā ya, ngue dī nu manhogyø ja'í. Nu'mø gdi hongä ra hyā ngue dā gue'a te nnu manho yø ja'í gā mma, ya hingrá mεfigä ra Cristo 'mø.

-----

11 Ague mā zi cū'áhu, dami pahmü ngue nuna ra hoga 'da'yo hyā dādi øt'áhu, hingra ja'itho rá ts'änni na.

12 Hijnjonní ja'í dá mεpyagä te bī mā, 'nε hijnjonní ja'í xāngui te dī mma. Hinda

hønsē rā Jesucristo bi jaqui
ngue dá pacā nā rā hyā nā.

13 Ya xcā 'yøhmū te 'be'a
nmarā n'yogā m'met'o
ngue'mø nmī tennā yø nt'εc'εi
yø judío. Guí pahmū ngue
janjuani hīnmī sāyagā dí
honi ha gda sūcā'ū yø ja'i
Oja. Porque nmī nnegā ngue
xøgue xtī m'mēhna rā hoga
'da'yo hyā nā. 14 Nu'a rá
nt'εc'εi yø judío mī ja, man'na
tate ngue nmī εc'εigā'a ngue'ū
mī'da mā mmījudíogāhe
'da'igu rā pa dí 'būhme. Nugā
man'na xtā øt'ā xanho'a te
rā costumbre manī n'yo
mā mboxitahū. 15 Nūna
Oja bi 'dacrā mate ngue
bā huanngui hante ngue
gā m'mūi. 'Nε bi zoqui
ngue gā øtrā 'befi bi 'daqui.
16 Porque bi ne Oja ngue
dá mpacā'be'a rá Ts'unt'ū,
n'namhū ngue dá zāp'ū gā
xicā yø ja'i hīngyø judío te'o
nā rá Ts'unt'ū Oja. A nugā
p'ūya, hīnjonni ja'i dá ānni te
ja ngue gā øt'e. 17 'Nε hīngā
'bet'o dá magā p'ū Jerusalén
ngue xcā xādi te mī xānbate'ū
yø representante rā Cristo bi
'yεxā m'met'o hante ngue dá
'yεxqui. Sinoque danī mpagā
p'ū ja rā hāi Arabia. 'Dāmbā
pengā p'ūya, mahøndā εcā
p'ū ja rā hīnīnī Damasco.
18 Mī tho'a nhyū jeya p'ūya,
ja dá magā Jerusalén ngue dá
nyagā'be rā Bēdu. Pε hōnda
n'ne'mā cū't'a dá m'mūcā p'ū
mī 'bū'a. 19 'Nε hīnjom mī'da
nī representante dá nyagā'be,
hīnda hōndra Jacobo nu'a rá
n'yohū mā Hmūhū Jesucristo

dá nugā p'ū. 20 I pa Oja ngue
majuanī nā rā hyā dí xi'āhū.

21 M'mēfa p'ūya, danī
mpagā p'ū ja rā hāi Siria,
'nεp'ū ja rā hāi Cilicia. 22 A
nu'ū yø ja'i εc'εi rā Cristo dí
mpeti p'ū ja yø hīnīnī ngue
rā hāi Judea, tobe hīngā n'na
ndī dādī nnugāhe'ū. 23 Høntho
nt'øde te hma ngue εnyø
ja'i: "Nūna rā n'yohū mī
honi ha di zūhyø 'yεc'εi 'mø
man'na rā pa, a nuyā hmanya
ngue guehna xihyø ja'i ngue
dá 'yεc'εi'a rā Cristo nūna
hīnmī nnepe dá 'yεc'εi yø ja'i
m'met'o". 24 Janangue εspabi
Oja yø ja'i, porque nūna Oja
bi hyāt'i bi pārcagui mā mmūi.

2

1 Mī gua'a rá 'de'mā goho
rā jeya p'ūya, mahøndā magā
Jerusalén. Dá megā'be rā
Bernabé connā Tito. 2 Dá
magā p'ū, porque Oja bi
'yurcagui, bi neque ngue
gā mmagā Jerusalén. Bi
mpeti'ū 'bet'o rā hyā p'ūya
ngue dá nyahe. Dá xicā'ū
p'ūya hanja nā rā hoga 'da'yo
hyā dādī øtā yø ja'i hīngyø
judío. Dá ne ngue dá fādī
ngue 'da'igu rā hyā dí xihme
yø ja'i. Porque dá negā ngue
hīndī nts'onna mā 'befi ya xtā
øt'e, 'nε nīmantho dādī mpefi.
3 Pε majuadi dá nyahe, bi
hnu manho nā rā hyā dá mā.
Nūna rā Tito mā n'yogā'be
hīngui n'youi rā hmεpya
ngue rā circuncisión. Pε ya
hīmī ma mā jats'edi ngue
dī njapi tengūtho manna ley
gā 'yo yø judío. 4 Hōndi 'da

yø ja'i mi 'bæp'u ngue himma juani yø 'yεc'ei, bi nepe ngue xta hmεpya na ra Tito. Pe nuyá, guehya yø ja'i cuatyø 'yεc'ei ya, i honi ha di zarca ma guahu ngue da zäp'u di yajpahu m'mefa ngue hinda øth'u'a te ga mmamp'u ja ra ley. Porque ya di εc'ei hu ra Cristo. 'Nε guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue ga øthu te ga mmamp'u ja ra ley ya. ⁵ Pe nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne di ørpähe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya gui εc'ei hu, guehna ra hya ngue majuaní na, ya hinda zä to di pädi.

⁶ Nu'u yø 'yεc'ei 'bet'o ra hya, hinda mportagä 'mø ngue 'bet'o ogue hin'na, porque nup'u ja rá hmi rá dä Oja, ya himma hyets'i yø ja'i p'u. Pe nu'u 'bet'o, hin tema hya bi xiqui ngue da 'yεngui hinga gue'a ra hya di mma. ⁷ Hante gue bi mmεyase ngue Oja di färcagui rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'i hingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya da xihyø ja'i ngue yø judío. ⁸ Porque guesε Oja bi 'yεxra Bedu ngue drä representante ra Cristo p'u ha 'bähyø judío. Pe xquet'a bi 'yεxqui ngue drä representantegä ra Cristo p'u 'bähyø ja'i hingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'u Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocgä ra mmenthí ngue ga øt'a na ra 'bæfi na. Ya dá mbennba

'yεhe p'uya, guehna ra hmεya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'bæfi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmεgä'be ra Bernabé, ga ma mangä'be ra hoga 'da'yo hya p'u 'bähyø ja'i hingyø judío. A nuya dá nyagähe p'uya, guehya da xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Hønda n'na ra hya bi sicä'be p'uya, ngue hinda ma mapumbeni yø hyoya, da 'bäts'i te honi. Pe nuna ra hya na, hinga ja di mbennagui, ya zant'a dädi ja ndummäi ngue da 'bäts'i te honyø hyoya.

-----
¹¹ M'mefa p'uya, ya di 'bucä p'u ja ra hñini Antioquia, xquet'a bi zøp'u ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yεhra pa ngue hinni 'yup'u te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dä yø ja'i p'u dá hejpi te øt'e. ¹² Rá mæditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'u bi nsihmæui yø 'yεc'ei hinguí n'yoi ra hmεpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nεxp'u 'bähra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmεpya gätho yø 'yεc'ei hingyø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zu ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'u 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. ¹³ Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yεc'ei p'uya, xquet'a n'ehya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'u 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. Co n'ehna ra Bernabé bi nteti te øtra Bedu. ¹⁴ Nu'mø ma nugä

te øtra Bødu p'uya ngue ya himma juani ngue gue'a te mmanna hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø hmi yø dä yø 'yεc'ei p'ua dá hejpi, dí embi: "Ague Bødu, nu'i grá judío, pe asta 'nεsε'i, ya xcá hyep'ua 'da yø hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yεc'ei hingyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe da 'yεn'ua yø 'yεc'ei hingyø judío ngue jatho ga øthua te gä mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío ya?" dí embi.

-----

15 Dí nne ga xi'a n'na ra hya ya te'o gätho ya ma mmijudío. A nuju, hinna 'bæhmua' ngue ra ts'oqui ga øthua tengutho øtyø ja'i hingyø judío. 16 Pe dí pahma ngue nu'a di nhohma ts'oquihua, hinga gue'a ngue ga øthua te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'εc'ei ra Jesucristo'a. A nu yø ja'i hingyø judío ya εc'ei ra Cristo ya, pe xquet'a 'nεcjua ya dí εc'eihua na ra Jesucristo ya. 'Nε guehna di nhohma ts'oquihua na ngue dá εc'eihua ra Cristo, hingue masque bi nhohma ts'oquihua ngue xcá øthua te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo ma mmijudío. Porque hijnonda bøni ngue di nhohra ts'oqui ngue da 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley. 17 A nuya, ya dí εc'eihua ra Cristo ngue di nhohma ts'oquihua. Pe mi'da yø ja'i embi ngue ra ts'oqui dí øthua ngue hindí øthua te gäma hya mmamp'ua

ja ra ley. ¿Ua sä da 'yεnya yø ja'i ya ngue nu'a te ra hya bi xänngahua ra Cristo, ya i 'yøt'a ngue ga øthua ra ts'oqui? Nu'a, hin'na'a. 18 A nuya, ya xtä mangä ngue hingui ja rá ts'edi ra ley ngue di nhohra ts'oqui. Xi'mø honga 'bat'i, ga embi ngue ja rá ts'edi ra ley, ya himma juani ngue bi nhohma ts'oquigä 'mø. 19 Pe ya hinní mantho ngue ja rá ts'edi ra ley ya, porque ya bi nja'a ra castigo mi mmanna ley. Nugä tengutho 'mø bi hyogä ra ley. Nuya, ya gdá 'bua' ngue ga ten'na Oja. 20 Nu'mø mi ma maquat'i ra pont'i ra Jesucristo, 'nεqui dí ør'ma güenda ngue ya bi ncuarcagui ra pont'i. Nuya hindí sänsε te nna 'bui, hønt'a ra Cristo o ma mmwigä ya. A nuya, mente ra pa dí 'bucä ua ja ra ximhäi, hønt'a rá Ts'ant'ua Oja dí εc'ei ya. Nuná, di maqui 'nε bi ndäse ngue bi tho conná ngueque. 21 Nuna rá mate Oja bi 'daqui, hindí nne ga joni. Xi'mø ngue da gue'a ra ley ga 'yo yø judío di nhohra ts'oqui ra ja'i, ya säditho bi du ra Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmenguhua p'ua ja ra häi Galacia, rá nzequi ma'bēdi ni mmuihua. ¿Hanja ngue gadi n'uní thā'ahua ngue hingui εc'eihua na ra hya majuaní? Ni hmi ni dāhua p'ua dá mangāhe na ra hya na ngue ra Jesucristo bi 'dømp'ua ja ra pont'i. ¿Ua ya gá pumbēnihua na ra hya naya?

2 Ya guí pahm̄ xandõnho ngue Oja bá pen'nah̄ ra Espíritu Santo ngue gá 'yɛc'ɛih̄ ra hoga 'da'yo hya bi si'ah̄. Himbi 'ben'nah̄ na ra Espíritu Santo ngue gá 'yõth̄'a te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley. 3 ¿Mba hanja'a ni m'memm̄i guí õth̄? Ya guí pahm̄ ngue gue'a ra Espíritu Santo bi 'da'ah̄ ra 'da'yo te. Pɛ nuya guí ɛna ngue gui hyonse ha di gommanho te gdi n'yoh̄ ya. 4 Ya xangu ra n'ua xca sãh̄ ngue guí ɛc'ɛih̄ ra Cristo. ¿Ua hinte ni bõntho'a ya? Pɛ dí ɛna ngue ja te ni bõn'a. 5 Dam̄ pahm̄ hanja ya ngue Oja bá penhna Espíritu Santo ngue bi 'yõtyõ milagro p'ua guí 'bãhm̄. Nguna gá nuh̄ ngue bi nja rángue gá 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hya bi si'ah̄. Pɛ hin'i nja na te gá nuh̄ ngue gá 'yõth̄'a te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley.

6 Tengutho dí xi'ah̄ ya, nguna nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi rá ts'oqui”, i ɛna. 7 Janangue dam̄ pahm̄ ya ngue nu'ua nnõpa mbom'meto ra Abraham, guehya yõ ja'i ja yõ nt'ɛc'ɛi ya. 8 Nup'ua ja ra Maca Libro, ya manjam'mõtho nt'ot'i ra hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'ua yõ ja'i hingyõ judío di nhohyõ ts'oqui 'mõ bi 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyau i ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: “Conná ngue'a'i gátho

yõ ja'i 'bucua ja ra ximhãi da ma majapi”, bi 'yɛmbi. 9 Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyá, nu to gá da 'yɛc'ɛi Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

10 Nu to gá ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yõt'e te gá nt'ot'i p'ua ja ra ley, da tho ra castigo ra ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ɛna: “Nu to hingui õt'e para zantho'a te gátho nt'ot'i p'ua ja ra ley, gue'a da tho ra castigo'a”. 11 Pɛ dí pahm̄ ngue nu ra ja'i ɛna ngue da 'yõt'e gátho'a te mmamp'ua ja ra ley, hinga gue'a di hojpabi Oja'a. Porque ra Maca Libro i ɛna: “A nuya to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpabi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te”. 12 Ya hinte ni bõndrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i nu'a ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yõt'e te mmamp'ua ja ra ley. Porque nt'ot'i p'ua ja ra ley ra hya ngue ɛna: “Nu ra ja'i hinte di 'bɛdi da 'yõt'e gátho'a te mmamp'ua ja ra ley, hõnt'a ra ja'i di t'unna 'da'yo te'a”.

13 A nuyá, ya hinga thomhm̄ ra castigo mmamp'ua ja ra ley ya. Porque ra Cristo, ya bi thõhra castigo conná nguecjua. Nup'ua ja ra Maca Libro i ɛmp'ua: “Nu ra ja'i macuati ra za, ya ra castigo thõgui”. 14 Ra Cristo bi thõhra castigo conná nguecjua n'namhma ngue hinga hõndra Abraham di nthɛui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nɛ'ua yõ ja'i hingyõ judío di nthɛui. Janangue ya di nja'a te ra hya

bi yat'a Oja, nu to gä dí εc'ei hu ra Jesucristo, ya dí n'yohu ra Espíritu Santo.

-----
 15 Ague ma zi cu'ahu, nuna ra hya ga mmangä ya, gdá hyejpahua te otyo ja'i. Nu n'na ra n'yohu ngue'mø ot'ui n'na ra cohi rá mmic'eiui, 'ne bi firma ra sucuä da nangui, ya hinda zä to da xotra hya bi nja, ni xinda zä ngue to da hyuts'i te nt'ot'i.
 16 Nuna Oja bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham co 'ne'a rá mbom'meto bi terpap'u. Pe hinte mmamp'u ha nt'ot'i ra hya ngue da 'yena "yø mbom'meto" tengutho 'mø di mma ngue xtangu. Sinoque n'na nc'eitho'a mmamp'u, guehna ra Cristo na p'uya.
 17 Tengutho ra cohi otyo ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, 'ne bi yarp'i ngue di nja'a te bi xifi. Mi tho'i 430 nje ya, bi t'unna ley ra Moisés, pe himbi nts'onna ra cohi mi jai Oja ra Abraham. Nuna ra hya ya xi ma mayat'i, di njahma na. 18 Xi'mø hont'u to ot'e te gä di manda ra ley di t'unna njapi, ya himma hyoni tema hya di yarcahu Oja 'mø. Pe ra Abraham bi yarpabi Oja ngue di unná njapi, 'ne bi unni.

19 Pe çhanja ngue bi nja na ra ley 'mø? Bi un'Oja na ra ley para ngue da bahyo ja'i te 'be'a ra ts'oqui otyo ja'i. 'Ne bi nja rá ts'edi na ra ley asta gue'mø mi m'mua rá mbom'meto ra Abraham. Nuná, bá ts'ännbi ngue da 'yot'a te ra hya mayat'i ngue

di nja. Nuna ra ley na, yø anxε bi ma hanja, janangue ra Moisés bi xihyo ja'i na ra hya bi manyø anxε. 20 Pe nu'mø mi nyaui Oja ra Abraham ngue bi yarpabi na ra hya na, hinga 'be bi hyonna pøngahya, sinoque bi nyasui.

-----
 21 ¿Ua sä ga emhma ngue nuna ra ley bi yotra Moisés di njunt'ui na te ra hya bi yat'a Oja? Nu'a, hin'na'a. Porque hin tema ley di ja ngue da hyät'i da 'yotra ja'i te gä di manda para ngue di t'unna 'da'yo te ra ja'i. 22 Pe nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue gätho yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui. Janangue dí pahma ya ngue hont'u to εc'ei ra Cristo di ntheuia te xa yat'a Oja ngue di un'u to bi 'yεc'ei.

23 Hante ngue da zocua ra Cristo, gue'a ra ley ma di manda yø ja'i. Bi nja rá ts'edi na ra ley na, asta gue'mø ma pahma ngue gue'a ra Cristo ga εc'ei hu ngue di nhohma ts'oquihu. 24 Nuna ra ley bi nopa mädi yø ja'i, ngue di ndäpyø ja'i ra Cristo 'mø mi zøhø. A nu to da 'yεc'ei na ra Cristo p'uya, ya di nhohrá ts'oqui ra ja'i. 25 A nuyá, ngue dí εc'ei hu ra Cristo, ya hinni mantho di mandagahu na ra ley mi fäcju ya.

26 Ränge dí εc'ei hu ra Jesucristo ya, ya yø basigahu Oja ya. 27 A nuyá, nu to gä bi nxixya 'mø mi 'yεc'ei ra Jesucristo, guehya ga 'yo tengutho i n'yo ra Cristo ya.

28 Ya h̄indī mporta ngue'mø gr̄á judío ogue h̄ingr̄á judío; 'b̄ah̄nī hm̄u ogue h̄injo'o nī hm̄u; ogue gr̄á n'yoh̄u ogue gr̄á xisu. Porque nu'mø ya ḡá guí n'yoh̄u r̄á Jesucristo, ya n'na hȳatho gui jah̄u'a. 29 Nu'mø ngue guí n'yoh̄u r̄á Cristo, ya gue'ah̄u yø mbom'meto r̄á Abraham. 'N̄ε di toca'ah̄u n̄a te x̄a yat'Oja ngue di unī.

4

1 Ya guí n̄nuh̄u ngue nu'mø rá ngüetho n'na r̄á ts'ant'ũ ja ngue d̄a gohm̄i n'na r̄á erensia, 'da'igudui n'na r̄á h̄miq̄ui, madague'a ngue rá m̄meti ḡátho. 2 Porque 'b̄ah̄yø ja'ī dī ncarga ngue d̄a m̄arpabi te p̄ets'i ast̄a gue'mø bi z̄onna pa d̄a z̄ännbabi rá papá ngue dī nd̄äpi. 3 Dī njath̄u p'uya. Hante ngue ḡa pah̄m̄u hanja n̄a r̄á Cristo, dá ja nd̄umm̄i ngue ḡa øth̄u'ũ yø costumbre ḡa 'b̄ah̄yø ja'ī ua ja r̄á x̄imhäi. 4 P̄ε nu'mø mī z̄onna pa bá s̄än'n̄a Oja ngue bá p̄enhua rá Ts'ant'ũ, bi øn'a n'na r̄á xisu. N̄un̄a r̄á Ts'ant'ũ n̄a, bi 'yøt'e te mm̄amp'ũ ja r̄á ley ḡa 'yo yø judío. 5 Bī 'ȳε̄ε ngue go bi tho'a r̄á castigo mī ja ḡa thoh̄m̄u tengutho dī m̄anda r̄á ley. Jan̄angue n̄uyá, ya guec̄u yø basigah̄u Oja ya.

6 A n̄uya ngue ya yø basigah̄u Oja, n̄un̄a Oja conn̄a Ts'ant'ũ bá p̄enh̄n̄a Esp̄iritu Santo p'ũ ja m̄a mm̄aih̄u ngue ḡa n'yoh̄u. 'N̄ε gueh̄n̄a r̄á Esp̄iritu Santo bi b̄enn̄bi te mm̄anna ja'ī 'mø

xi Oja ngue ε̄mbi: "Ma Papá'i Oja". 7 Jan̄angue n̄uyá, ngue ya yø basigah̄u Oja ya, ya h̄indī 'b̄ah̄m̄u tengutho n'na r̄á h̄miq̄ui. A nu'mø ngue ya yø basigah̄u Oja, tengutho n'na r̄á basi ja rá erensia, dī njath̄u p'uya, di tocagah̄u'a te di un'Oja rángue dí ε̄c'ε̄ih̄u r̄á Cristo.

8 Nu'mø yø pa x̄a thogui ngue h̄inmanī pah̄m̄u Oja, gue'ũ yø dah̄m̄u ngue h̄im̄ma juanī Oja gm̄i n̄nøpa hm̄uh̄u ngue gm̄i than̄neh̄u. 9 A n̄uyá, ya guí pah̄m̄u Oja ya, ogue man'na x̄anho, bi ba'ah̄u Oja. ¿Hanja ngue ya guí n̄ne gui hȳehm̄u p'ũ Oja ya, mah̄ønguí n̄ne gui 'ȳε̄c'ε̄ih̄u'ũ yø costumbre h̄in tem̄a ts'edi di ja? 10 Porque guí s̄uph̄u yø pa di costumbra yø ja'ī ngue s̄up̄i. Nu'mø r̄á t'usna guí s̄uph̄u. N̄jeya, n̄jeya i ja m̄i'da yø pa guí s̄uph̄u. 11 Ya x̄angu r̄á 'b̄efi xt̄á øt'e ngue dí x̄än'n̄ah̄u r̄á hȳa. Gueh̄n̄a dí suḡa n̄aya ngue dī n̄ts'on̄na r̄á hȳa n̄a.

12 Ague m̄a zi cu'ah̄u, damī 'yøth̄u tengutho dí øt'a ngue h̄indī øt'a'ũ yø costumbre yø judío ya. A n̄uḡa dí øt'a tengutho gm̄i øth̄u m'met'o. P̄ε n̄uḡa dí ε̄n̄a ngue h̄ingui sac̄u tengue dí øt'e. 13 Guí pah̄m̄u ngue nu'mø rá m̄adi m̄a maḡa p'ũ guí 'b̄ah̄m̄u, dá xi'ah̄u r̄á hoga 'da'yo hȳa, n̄uḡa nm̄adi hȳenni. 14 'N̄ε nu'a r̄á n'ũ nm̄i h̄emb̄a, x̄anh̄enn̄itho ha xt̄i z̄ä x̄ca nyah̄u. P̄ε nu'ah̄u p'uya h̄inga

'yemhm̄a ngue h̄inda z̄a ḡa nyah̄a, n̄i x̄inga f̄escathoh̄a r̄a hya d̄a manḡä. Hante gue co n'na r̄a p̄ähä guí 'yøhm̄a r̄a hya d̄a manḡä, tengutho 'mø di 'bäp'̄u n'na r̄a anx̄e Oja ngue d̄a zo'as̄eh̄a, ogue tengutho 'mø di 'bäse p'̄u r̄a Jesucristo d̄a zo'ah̄a, ḡa jaj̄u p'̄u. ¹⁵ ¿Нар̄u ḡa 'yemhm̄a'a r̄a p̄ähä b̄i nja'ah̄a'a r̄a ora d̄a xi'ah̄a r̄a hya? Conque dí pac̄a ngue nu'a r̄a 'bäxte guí nne xqui 'yørc̄ah̄a, nu'mø di sä asta n̄i d̄a guí nne xqui hyai ngue xqui 'dac̄u. ¹⁶ Xiya, asta guí nne guí 'yøt'e ngue ma ns̄aih̄a ya ngue njuantho dí xi'ah̄a na te majuan̄i.

¹⁷ A n̄uya mi'da yø ja'i em̄mei nne d̄a mäxah̄a, p̄e h̄ingrā n̄ho nne d̄a 'yøt'ah̄a ya. Sinoque h̄on̄tho nne ya ngue guí hyeḡah̄a p'̄u, i nne ngue go guí t̄enh̄u'a r̄a hya m̄man̄ya. ¹⁸ P̄e ya xan̄ho ngue'mø to nne d̄a mäxah̄a, p̄egue ya d̄a n'yo'a ngue r̄a n̄ho d̄a 'yøt'e. A nuḡa xquet'a dí nne ḡa f̄axah̄a, p̄e h̄inga h̄on'mø dí 'b̄ep'̄u guí 'b̄ah̄m̄u dí nne ḡa f̄axah̄a, sinoque hanḡu r̄a pa dí nne ḡa f̄axah̄a. ¹⁹ Ague ma bas̄i'ah̄a, tengutho n'na r̄a xisu 'mø ja ngue di ønn̄ä bas̄i sä r̄a n'̄u, d̄i njad̄a p'̄uya, mah̄on̄di sä r̄a n'̄u co nu'ah̄a asta gue'mø guí 'yøth̄a tengutho bi 'yøtrā Cristo. ²⁰ Nuḡa h̄ind̄i san̄i ngue gdi 'b̄ac̄ä p'̄u guí 'b̄ah̄m̄u ya ngue ḡa nyas̄eh̄a, n'namh̄ma ḡa n̄nu ha gda jap̄a'a r̄a hya si'ah̄a. Porque n̄uyá, jan̄juan̄i h̄ind̄i pad̄i te

ḡa øt'e co nu'ah̄a.

-----

²¹ Nu to ḡätho nne d̄a 'yøt'e te ḡa nt'ot'i p'̄u ja r̄a ley ḡa 'yo yø judío, dam̄i xic̄u ya. ¿Ua h̄injam'mø guí øhm̄a'a r̄a hya nt'ot'i p'̄u ja r̄a libro ngue r̄a ley? ²² Ya guí pah̄m̄u ngue nt'ot'i ngue r̄a Abraham b̄i m'm̄u'i yoho yø ts'ant'̄u. Nun̄a n'na r̄a ts'ant'̄u, r̄a ts'ant'̄u n'na r̄a xisu ngue r̄a gan̄itho. Nun̄a man'na r̄a ts'ant'̄u, r̄a ts'ant'̄u na r̄a xisu ngue r̄a mm̄enn̄igu. ²³ Nun̄a r̄a xisu ngue r̄a gan̄itho, h̄ingrā 'yabasī na, jan̄angue b̄i m'm̄ahr̄ä bas̄i. P̄e nun̄a r̄a xisu ngue r̄a mm̄enn̄igu, mar̄ä 'yabasī, gues̄e Oja bi yar̄pabī r̄a Abraham ngue b̄i m'm̄ahr̄ä bas̄i na. ²⁴ Ja ua yø hya mah̄yεqui. N̄uya yoho yø xisu ya, guí nhyej̄pabī yoho yø cohi i ja. Nun̄a r̄a xisu ngue r̄a gan̄itho n̄i hu ngue r̄a Agar. Guí nhyej̄pabī'a r̄a cohi b̄ä njap'̄u ja r̄a t'øhø Sinai. A n̄uya yø ja'i εna ngue d̄a 'yøt'e te d̄i m̄anda r̄a ley ya, guehya nnøpa bas̄i r̄a Agar. ²⁵ Nun̄a r̄a Agar, yoho yø xεqui mah̄yεj̄pi. Guí nhyej̄pa r̄a t'øhø Sinai jap'̄u ja r̄a häi Arabia. 'Nε guí nhyej̄pa r̄a Jerusalén, nu'a ja ua ja r̄a häi. Porque n̄uya yø judío 'b̄ep'̄u, i t̄enthō te nt'ot'i p'̄u ja r̄a ley. ²⁶ P̄e n̄uya yø ja'i yø ngump'̄u ja r̄a Jerusalén b̄i ja mah̄ets'i, h̄ind̄i m̄anda r̄a ley ya. A n̄uj̄u, ja dyø mm̄enguh̄a p'̄uya. ²⁷ A nup'̄u ja r̄a Mac̄a Libro, nt'ot'i p'̄u r̄a hya ngue εna: "D̄i nja'i mp̄ähä gr̄a 'yabasī, nu'i

hinga pahra ønnate. Ga mafi ngue gui johya, madague'a ngue tobe hinguí pa'a ra ønnate. Porque ra xisu ngue ra 'yabasi bi hyep'u rá ndø, pε man'na xangu yø basi di m'mai, hinda gue'a ra xisu 'bæhmi rá ndø".

²⁸ A nuju ya ma zi cu'ahæ, tengutho ra Isaac, Oja bi yat'i ngue di m'mai. Di njathæ p'aya, Oja bi yat'i ngue dyø basigahæ. ²⁹ Nu'mø mi nja na te ra hya xí yat'a Oja ngue di nja, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue bi m'mæhra Isaac. Pε nuna rá ts'ant'u ra Agar bi mbøcue, bi zæhra Isaac. Xquet'a di njathæ p'aya, nu'u mma ngue øt'e te nt'ot'i p'u ja ra ley i sæcj'u. ³⁰ Pε guí pahmæ te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna ra xisu ngue ra gæniþho, da thøn'athi, da mε rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hinda tocabi'a te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmænngu", i ena. ³¹ A nuya ma zi cu'ahæ, hingyø basigahæ na ra xisu ngue ra gæniþho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmænngu yø basigahæ.

5

¹ Ya bi hoga ma ts'oquihæ ra Jesucristo. Janangue ya hinda tenhna'a ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehæ. Dami hyahæ ra ts'edi ya, dami ndæhæ co nuna ra hya na. 'Yo sä guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hinguí tenna ley ga 'yo yø judío.

² Nugä drá Pablo, dami 'yøhmæ na ra hya ga mmangä ya. 'Yo gadi n'uní ngue da hmεpya'ahæ ngue sä gui 'yena gue'a di nhohni ts'oquihæ'a. Nu'mø, ya säditho gá pahmæ ra Cristo 'mø. ³ Mæhøn'a di nne ga xi'ahæ ya, nu gætho yø ja'i ena ngue da mεpya yø do'yo, 'yo sä di ena ngue hønt'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gætho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley. ⁴ Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gæma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehya yø ja'i hεp'u ra Cristo ya. Ya emp'u na rá mate Oja. ⁵ Pε nuju, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi ma mmæihæ ngue di tømhmæ'a ra pa rá nzequi. Guesε Oja da mamp'aya ngue ya bi nhohma ts'oquihæ rángue di εc'εihæ ra Cristo. ⁶ A nuyá, ngue ya dí n'yohæ ra Jesucristo, ya hinte di muui 'mø mhεpya ma do'yohæ oque hinga mhεpyagahæ. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'εc'εihæ ja naya, 'nε nuna ma nt'εc'εihæ na, guehna øt'e ngue dadi mahma cuhæ n'na ngu n'najæ naya.

⁷ Ya xanho te gmaní n'yohæ m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmæihæ ngue guí hεhmæ p'u na ra hya majuaní? ⁸ Nuna ra hya di ts'on'na ni mmæihæ, hingrá ts'änni Oja na. Porque Oja, i zon'nahæ na ngue gui siguethohæ te mi ja. ⁹ Ya guí nnuhæ ngue n'na zitæqui ra íxi di ixqui gætho ra janí. ¹⁰ Nugä hu ma mmæi ngue ma Hmuhæ Jesucristo hinda ja'i ngue gui

pähni nt'εc'εih_u i ja. Pε nuna ra n'yoh_u nne di ts'on'na ni mmaih_u, da jpra castigo Oja na, hont'o bi zä maja'i.

11 Pε nugä ma zi cu'ah_u, nu'mø gdi xi'ah_u ngue gui mme_upya ni do'yoh_u, hinda nnu man'ugä yø judío 'mø. Pε nuyá, sacyø ja'i co nuna ra hya dí xänbäte, ngue ra Cristo bi dup'ua ja ra pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a.

12 Nuya yø n'yoh_u di pi'ah_u εna ngue jatho gui mme_upya ni do'yoh_u ngue da ma nthεqui, çhanja ngue nuya yø n'yoh_u ya, hinda nhyεcse xanho asta da ma m'moqui?

13 Ague ma zi cu'ah_u, bi zon'nah_u Oja ngue hinni mantho gui suh_u ra castigo di manda ra ley. Pε 'yo sä gui εmh_u ngue sätho gui 'yøth_u ra nts'o so ni mmaih_u ya. Nu'á, hin'na'a. Para ngue di nequi ngue gadi mma_udi n'na ngu n'na'ah_u, a nuya dami mfäts'i n'na ngu n'na'ah_u ya. 14 Hont'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gä nt'ot'i p'ua ja ra ley. Guehna ra hya ngue εna: "Dami mahni mmic'εiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". 15 Pε nu'mø gadi nsoth_u, ya ja ngue gui nsah_u n'na ngu n'na, pεts'i gui tutho ni mmic'εiui.

-----

16 Nugä dí xi'ah_u, dami n'uni ngue gue'a ra Espiritu Santo da xän'nah_u te gdi n'yoh_u. Nu'mø gui hyaxh_u'a ra 'yu di da'ah_u'a, hingui 'yøth_u'a te ni pähäseh_u 'mø.

17 Nu'a ra nts'o so ma mmaih_u, hingui nnu manho ra Espiritu Santo'a. Nuna te nne ra Espiritu Santo ga øth_u, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma mmaih_u. Guehya di ntør'mahya p'ua ja ma mmaih_u ya. Janangue xangu yø nidi hingui sä ga øth_u'a te di nne ga øth_u. 18 A nu'mø gue'a ra Espiritu Santo da xänngah_u te ga øth_u, ya hingui ja ngue ga suh_u ra castigo di manda ra ley 'mø.

19 Hingui henni gdä pah_u ndana gue'a ya yø nts'o øtyø ja'i. Gue'a ra n'yots'om'mäi, gä ra nts'o ja rá mmäi ra ja'i, hingui nne di ts'ammi ngue'a te ra nts'o ga 'yo. 20 I thanne yø dahm_u, i εte. Di nsahyø ja'i. Høndra njunt'i nne. I sehya. I ncue. Di 'yεts'i. I 'uenyø ja'i ya yø hya i mma. Porque høndra ntapahya i nne. 21 I nnepe te pesrá mmic'εiui, hote, iti, 'ne hinha ga ndits'i. Gätho mi'da yø nts'o i ja, gä øt'e. Nugä ya xtá xi'ah_u m'met'o 'ne mahøn'a dí xi'ah_u ya, ngue nuya yø ja'i njap'ua, ya hinda ma macut'i p'ua di manda Oja ya.

22 Pε ra Espiritu Santo di hatra ts'edi ra ja'i te da n'yo. Guehna ra ja'i di mahrá mmic'εiui na, di johya, hu rá mmäi, seti te thogui, ra hoja'i, hingui ya rá mmäi ngue'a ra nho øt'e. Nu te ra hya pønna ne, gue'a øt'a. 23 Hinda 'yεts'i, hät'i samrá mmäi. A nuyá, hin tema ley di ja ngue da zä da ma ngue da ma ra castigo ya yø ja'i ga 'yo ya yø hya dí xi'ah_u ya. 24 Gätho ya to

n'youi ra Jesucristo, ya bi 'yøt'e ngue bi m'mε'u yø pähä xants'o manj n'yo. ²⁵ Nuna ra Espíritu Santo di 'dacju ra 'da'yo te. Ja ts'editho ga n'umhm u ya ngue gue'a ra Espíritu Santo da xänngah u te gdá n'yoh u. ²⁶ Hingui sä ga 'yεxh u ya, hingui sä ga njunth u ya. Hingui sä ga nseyabah u n'na ngu n'naj u ya.

6

¹ Ague ma zi cu'ah u, nu'mø gá pahm u ngue bi 'yøtra ts'oqui n'na nj amigoh u, nu' u n'youi ra Espíritu Santo, gue' u di nyau'i'a bi 'yøtra ts'oqui' u. Da xifi ngue da hyep' u'a te øt'e. Pe gue di nya manhueh i ha di hejpi. Di mfädi xanho, hinga mbεnnb u ngue xquet'a 'nε' u di njap' u m'mεfa' u. ² Ngu mi'da, ngu mi'da, nu'mø gá nuh u te hεmbi n'na ngu n'na dami nfäxh u. Nu'mø ngue ngu'a gui øth u ya, ya gui øth u'a te ra hya di manda ra Cristo 'mø. ³ Nu ra ja'i εna ngue sähra güenda ngue tatesε, pe hinda zä to da hyät'i. Sinoque di nhyäse 'mø ngue himma juani te mma. ⁴ N'na ngu n'na'ah u dami hyacse ra güenda ngue'mø xanho te gni 'yoh u ogue hin'na. A nu ra ja'i hacra güenda ngue xanho te øt'e, ya da zä di johya. Pe hingue masque di johya ngue da denna mmic'εiui ngue hingui øträ mmic'εiui tengutho øt'e. ⁵ Porque n'na ngu n'naj u høxhma xih u ngue

ga hacju ra güenda ngue'mø xanho te di øth u ogue hin'na.

⁶ Nu ra ja'i sännbabi rá hya Oja, jatho ngue da mäxrä xännbate ngue di unni te honi.

⁷ Nuna Oja hingra nt'εmbi na. Hercathoh u na, masä mi 'yεna ngue hingui nnu te di øth u. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁸ Porque nu ra ja'i øtra nts'o so rá mmui, gue'a ra castigo da tho'a. Pe nu ra ja'i haxra 'yu xännbabi ra Espíritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna 'da'yo te ra Espíritu Santo na. ⁹ Ogui säyah u, ma ga øth u ra nho. Porque nu'mø hinga nsäya ngue ga øth u ra nho, da zønna pa di njurcah u. ¹⁰ Janangue nup' u da zä ga øth u ra nho, ma ga ørpah u ra nho gätho. Pe ma datho' u ma cuh u n'nat'a ma nt'εc'εih u i ja ngue nnetho ga ørpah u ra nho.

-----

¹¹ Nugä drá Pablo, dami nuh u ya yø da letra ga osegä ya. ¹² A nuya yø ja'i di ja ts'edi da hmεpya nj do'yoh u, høntho nne ya ngue da nu manho yø ja'i. Porque hingui nne da zä ra n' u tho' u to i mma ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i ngue bi du p' u ja ra pont'i ra Cristo. ¹³ Pe nuya yø xännbate ya mhmεpyabi yø do'yo, nj xinga guehya di øt'e te gä mmamp' u ja ra ley ya. Høntho nne ya ngue da hmεpya'ah u n'namhma ngue nup' u di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya gui øth u'a ra hmεpya di manda gui 'yøth u.

14 Pε nugä h̄indí nne ngue te gdá 'yεxä, h̄ont'a dí nne ga mma ha b̄i nja ngue bi du p'ua ja ra pont'i ra Jesucristo. Pε rángue bi du p'ua ja ra pont'i, ya h̄in dadi hogä'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi. A nuya yø ja'i øtra nts'o p'uya, xquet'a h̄inguí nnu manhogui. 15 Nu'mø ya dí n'yohua ra Jesucristo, ya h̄inte di mmuii ngue'mø mhmεpya rá do'yo ra ja'i ogue h̄in'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfεnihua. 16 A nuya to gätho da hyaxna ra hya dí mmangä, dí nne ngue da hyut'a ni mmaihua Oja 'nε di huεc'ahua. 'Nε h̄inga h̄on'athohua, sinoque gätho'ua te'o ya yø ja'i Oja.

17 A nu ra pa di ma p'uya, h̄indí nne to da gun'mahyagui. Nuya yø medi n'youi ma do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nequi ua ngue rá mεfigä ma Hmu Jesús.

18 Ague ma zi cu'ahua, dí nnegä ngue Gä di jap'ahua ma Hmuhua Jesucristo. Da ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Efeso.

¹ Nugä drá Pablo, bá εxcä Oja ngue drá representantegä ra Jesucristo. Nuyá, dadi zεnguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi ra Jesucristo p'ua ja ra hnini Efeso. ² Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhu co 'nεhna ma Hmuhu Jesucristo di jap'ahu 'nε da hyut'a ni mmuihu.

-----

³ Ma ga ja mammadihu na Oja rá Papá ma Hmuhu Jesucristo. Porque nuju ngue ya dí n'yohu ra Cristo, ya bi jajpahu Oja. Nup'ua mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'ua, gue'a bi 'dacju'a ya. ⁴ Nu to gátho ya n'youi ra Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue da hyεp'ua ra nts'o ya yø ja'i xa huanhni, n'namhma ngue nup'ua ja rá hmi rá dä Oja, hin tema nts'o da thinnbi. ⁵ Nuna Oja di macju. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahu Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja da 'yøt'e, gue'a bi nja'a. ⁶ Nuna rá Ts'unt'u Oja mathoguiho di madi, ya ma n'yohu naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahu Oja ya,

porque mandøngu drá mate bi 'dacju.

⁷ Conná nguehrá mate Oja, nuna rá Ts'unt'u Oja bi du ngue bi yanju 'nε bi punnga ma ts'oquihu. ⁸ Mathoguiho di macju Oja. Bi xoga ma n'yomfεnihu, bi 'yøt'e ngue dá pahmu hanja rá hya. ⁹ Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue da fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. ¹⁰ Nu'a te ya xpá nzänni di nja, da 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, da japi di manda ra Cristo gátho'a tema cosa i ja, ngup'ua mahεts'i, nguua ja ra ximhäi, gátho go di manda'a.

¹¹ Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gátho ya dí n'yohu ra Cristo, ga nnuhu'a ra nho di un'Oja. ¹² Janangue'a, nuya rá maditho dá εc'εihe ngue ra Yante na ra Cristo, ya nnu ra nho ørcáhe Oja. Guehya jatho ngue ga εspáhe Oja ya. ¹³ Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmü na ra hoga 'da'yo hya majuaní ngue di nyanni tehu, ya gá 'yεc'εihu ra Cristo p'uya. A nuyá, ngue guí n'yohu ra Cristo, ya bá 'ben'nahu ra Espíritu Santo. Porque ya xa yat'Oja ngue da pennbabi ra Espíritu Santo te'o gátho ya o rá 'yε. ¹⁴ Ngue ya bá 'benhna Espíritu Santo ga n'yohu, ya dí haxhu njuani ngue nu'a te gä ra nho xa yat'Oja di 'dacju, gä di nja. Nu'mø bi dát'i da 'yεc'εi'u to ja ngue da zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua da 'yørpe. Nu te gä øt'Oja, gä tate.

Janangue jatho da t'εspi.

-----

15 Nugä dí øde ngue janjuani guí hahní mmái guí εc'εihü rá Hmü Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmü gätho'u to ya o rá 'yε Oja. 16 Janangue nugä hindí säya janjuani dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahü. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahü. 17 A nuna Oja, guehna rá Oja na ma Hmüü Jesucristo na, 'nε guehna rá Papá magueε na. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue da dinni mmaihü xandønho hanja Oja. 18 Nuna Oja, bi zongahü ngue di tocagahü rá nho m'mefa. Dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfεnihü xandønho, n'namhma ngue da dinni mmaihü hanja'a te rá hyä dí tømhmü di nja. Porque mazihotho'a te rá nho xa nzän'Oja di unni te'o gätho ya o rá 'yε. 19 Dí äpä Oja ngue da dinni mmaihü xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nzeGui. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gätho'u to εc'εi na. Nuna Oja na, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. 20 Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bεnnate rá Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'u ja rá n'yεi Oja. 21 Nuna rá Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gätho'u bi ja yø ts'edi mahεts'i na, 'nεcua ja rá häi. Di manda yø dast'abi, 'nε gätho'u to mi'da ja yø ts'edi.

Nuna go 'bet'o na ngue gätho, da gue'u 'buhra pa ja p'uya, da gue'u di m'mahyø pa di 'yεp'u, gätho go di manda'a. 22 Nu te gäma cosa i ja, Oja bi japra Cristo ngue gä go di manda'a. 'Nε bi japi ngue rá Cristo go di manda gätho yø 'yεc'εi'a. 23 A nu'u yø 'yεc'εi, gue'u nnøpa do'yo rá Cristo'u. Nu'a rá Cristo n'youi gätho yø 'yεc'εi'a, 'nε 'bui hønbnü bi zä, bí 'bu mahεts'i 'nε 'bucua ja rá ximhäi.

2

1 Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthü. Éntho ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. 2 Xtá øthü yø nts'o ja ua ja rá ximhäi. Xtá ørpahü rá pähä rá zithü nuna di manda gätho yø ts'onthi i 'yo ndap'u bi zä. 'Nε gue'a rá zithü xa bεnnba yø mmaihü yø ja'i hingui nne da 'yεc'εi Oja ya. 3 Nu'mø man'na rá pa gä xtá njahü p'u tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja ya. Xtá øthü'a te ma pähäεhü. Nu'a te rá nts'o so ma mmaihü, gue'a xtá øthü'a. Janangue mama nsähü'a rá castigo da ja Oja, tengutho rá castigo da thohyø ja'i hingui pa Oja ya.

4 Pε nuna Oja, mathoguitho di macju, 'nε mathoguitho di huεgahü. 5 A nuyá, ngue dí n'yohü rá Cristo, ya bi 'dacju rá 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhü ngue ma ts'oquihü mi ja. Pε nuna Oja, rá matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju. 6 Nuna Oja, xquet'a da 'yøt'e ngue 'nεcju da zä ga

bennateh_u tengutho ra Cristo ngue bi bennate. 'Nε da 'yøt'e ngue 'dap'u ganj_i mmihm_u p'u mahεts'i. ⁷ Nguna ra hya xpá nzän'Oja di nja ya, n'namhma ngue hangu ra pa di nεqui xandønhø ngue janjuani di macj_u, gue'a te ra nho bi 'yørcäh_u conná guehra Jesucristo. ⁸ Nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju ngue dá εc'εih_u ra Jesucristo. Hinga εmhmu ngue ja tema nho dá øth_u ngue bi yanju. Sinoque bi nesε Oja ngue bi yanju. ⁹ A nu ra ja'i, hingui sä da 'yεna ngue ja tema nho da 'yøt'e ngue da zä di nyani. Janangue hinda zäp'u di 'yεts'i da 'yεna ngue nu'a te ra nho øt'e, gue'a di n'yan'a. ¹⁰ Oja bi 'yøt'e ngue ja ma'da'yo dá m'mahm_u ngue di n'yoh_u ra Jesucristo. Ya mam'met'o xpá nzänni ngue ya gda 'bähm_u'a ngue gä ra nho ga øth_u.

-----

¹¹ A nuya ngue hingyø judío_{h_u}, dami bεni te gmi jah_u 'mø yø pa xa thogui. Yø judío himmi nnu manho'ah_u porque ni do'yoh_u himma mhmεpya tengutho øtyø judío. ¹² Nu'u yø pa'u, hingmi pahmu te'o na ra Cristo. Mama hyaqui'ah_u ya yø judío 'bup'u ja ra häi Israel. Hingmi pahmu'a te ra cohi mi jaui Oja'u. Ni xinga gue'u yø hya di yat'a Oja ngue gdi pahmu hanja. Aha gmi 'bähm_u ua ja ra ximhäi, 'be xingmi tømhm_u ngue xta 'yεhra pa xta nyan'ah_u Oja. Hingmi

pahmu ngue 'b_u Oja. ¹³ Pe nuya ngue gui n'yoh_u ra Cristo ya, 'nε bi du conná guecj_u, gue'a øt'e ngue gá pahmu Oja'a ya. ¹⁴ A nuyá, ra Cristo guehna bi 'yøt'e ngue ga n'amigoh_u Oja naya. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ya n'na 'bæitho bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotra Cristo ya yø hya ma'di hyagah_u. ¹⁵ Nu'a ra ndate bi thohra Cristo, ja bi zεp'u rá ts'edi ra ley nu'a ma'di manda yø costumbre manj_i n'yo yø judío. Nuya yo 'bæi yø ja'i ma'di nsæi, ma'da'yo bi mpεnhni ngue n'na 'bæitho bi gohi. Porque ya gä yø n'youi ra Cristo. Gue'a i hojpabi'a. ¹⁶ Porque nu'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo, gue'a i nhojpaui Oja yø ja'i bi 'yεc'εi'a. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, nu'a ra njunt'i mi øt'e ngue ma'di nsæi, ya bi zεp'u. Bi ma ma pεnhni gätho yo 'bæi yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'εitho bi gohi. ¹⁷ Ra Cristo bá εhε ngue bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihra hya yø ja'i himmi pa Oja, ximmangu yø judío ya mi pa Oja xquet'a bi xihra hya. ¹⁸ Conná guehra Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hingyø judío, gue'a ra Espíritu Santo fäxçäh_u ya ngue da zäp'u ga n'amigoh_u xanho'a ra Papá. ¹⁹ A nuyá, ya hingyø 'dan'yo ja'ih_u ya. Ya gue'ah_u yø ja'i Oja ya, porque ya ni n'yoh_u gätho'u yø ja'i ya o rá 'yε Oja.

²⁰⁻²² Nup'u ha nanga n'na ra ngu ngue ra nija, nup'u

brá fahra jado, n'youi mī'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ah_u yø do di tetra jado ngue rá nija ya. Nu'a rá Cristo, gue'a rá do bi d_u'mra jado'a. A nu'_u yø representante p'_uya co 'n_ε'_u yø pøngahya Oja, gue'_u yø do rá maditho bi m_ε rá ngu'_u. A nuya conná guehra Cristo ya, nu yø ja'i hīngyø judío, ya yø n'youi to gä εc'ei rá Cristo' u ya. Porque gäthogah_u, gue'a rá Espíritu Santo dí n'yoh_u.

3

1 Nugä drá Pablo, dí ofädi ngue dí mmangä rá hya rá Jesucristo p'_u 'b_uhyø ja'i hīngyø judío. ² Ya guí pahm_u ngue bi 'yørcagui rá mate Oja bi 'dajma 'b_εfi ngue gä xi'ah_u rá hoga 'da'yo hya. ³ Gä dá cuatä ua ja rá s_ucua'a te gäma hya bi yurcagui Oja. Himmī fadi hanja nā rá hya nā. ⁴ A nu'mø gä nuh_u nā rá s_ucua naya, ya gui hyaxh_u njuani p'_uya ngue nu'a rá hya rá Cristo himmī fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, hījonni ja'i xa mbøni ngue xtī japi xtā mbahna rá hya nā. P_ε nuyá, nuna Oja bá pennbabi rá Espíritu Santo' u yø representante co 'n_ε'_u yø pøngahya ngue bi japi dá badi hanja nā rá hya nā. ⁶ Nuna rá hya himmī fadi hanja, guehna rá hya ja ua naya: Ngue hīnga høndyø judío di tocabi nā rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'n_εhyø ja'i hīngyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da

'y_εc'ei rá hoga 'da'yo hya. Ya gä dá gohi ngue yø ja'i Oja. Porque di tocabi'a rá nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'i dá 'y_εc'ei rá Jesucristo.

-----

⁷ A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajhma 'b_εfi ngue gä mmangä nā rá hoga 'da'yo hya. 'N_ε gues_ε Oja di 'dacrä ts'edi ngue dá zä gä øt'a nā rá 'b_εfi nā. ⁸ Nugä, man'natho hīnga njuanigä ngue gätho mī'da yø ja'i ya o rá 'y_ε Oja. P_ε gues_ε Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagä rá mm_εnthi ngue gä xicä rá hoga 'da'yo hya yø ja'i hīngyø judío. 'N_ε gä xihyø ja'i ngue nu'mø bi 'y_εc'ei rá Cristo, mathoguitho rá nho di tocabi hīnha rá n_zεgui. ⁹ I nneque ngue gä japi dá badi gätho yø ja'i hanja nā rá hya hīngui fadi. Nuna Oja bi hoqui gätho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpā nzän'nā te nnepe di nja. P_ε himmī fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya. ¹⁰ A nuyá, ya bi zønna pa ngue co 'n_εhyø an_xε bi ja yø ts'edi mah_εts'i dá nu'a te dá 'yørpabi Oja yø 'y_εc'ei. 'N_ε dá nu ngue mathoguitho ja rá mfadi Oja. ¹¹ Ya mandø njam'møtho xpā nzän'Oja'a te nnepe di nja. P_ε ya bi nja 'mø mī t'εc'ei nā rá Hmu Jesucristo. ¹² A nuyá, ngue ya dí εc'ei_h rá Cristo, ya nthumm_ui ngue mā n'yoh_u Oja ya. ¹³ Janangue nugä dí xi'ah_u ngue 'yo di tu ni mm_ui_h ngue dí sägä rá n'_u ngue dí xi'ah_u rá hoga 'da'yo hya. Sinoque dami johyah_u da

ngue nu'a te ra n'u dí thocä
conná ngue'ahü da 'yøt'ahü
ra nho na.

-----
14 Janangue nugä dí
ndantyøhmü ngue dadi ja
mamädi na rá Papá ma
Hmüü Jesucristo. 15 Nunä ra
Papá na, nu'ü bí 'bü mahets'i,
da gue'ü 'bücua ja ra häi,
gätho yø Papá. 16 Guehna
mä datho ngue ja rá ts'edi
na. Janangue dí äpi ngue
di zac'a ni mmüihü ngue
da penhna Espíritu Santo di
hä'ahü ra ts'edi. 17 Dí äpi ngue
nu te'o gätho ya guí εc'ëihü
ra Cristo, høndra Cristo da
'yo ni mmüihü. A nu'a te gnü
mahni mmic'ëihü, janjuani
ngue ni mmüi gdi 'yøthü.
18 Dí nnegä ya ngue gätho'ahü
co gätho mü'da yø 'yεc'ëi,
damü pahmü xandønho Hague
ngü gangu'a te guí macjü ra
Cristo. 19 Janangue dí äpä
Oja ngue da dinni mmüihü
xanho hanja na te guí macjü
ra Cristo, madague'a ngue
hinjam'mø da zä ga pahmü
gätho'a te guí macjü. Pe co
ngu'a, man'na man'na di
nequi ngue guí n'yohü Oja.

20 Nunä Oja, mä datho ja rá
ts'edi na, porque sä di un'a te
t'äpi. Hinga hont'a te ra hya
so mä mmüi dí äphü di ünü,
sinoque man'na xangu di ünü
ngue'a te t'äpi. A nuyá, nunä
rá ts'edi Oja i ja, guehna di
hacjü ra ts'edi naya. 21 Nu to
gätho dí εc'ëihü ra Jesucristo
ya, ma ga εspahü Oja para
zantho. Da ngüt'atho.

4

1 Nugä dí ofädi ngue dí
ørpabi rá 'bëfi ra Hmü Jesús.
Pe nuyá, dí xi'ahü ngue guí
mportahü xandønho. Nunä
te ra hya i zon'nahü Oja gdi
n'yohü, gue'a guí 'yøthü'a.
2 O gadi 'yεx'mø guí yahü,
mahotho gdi nyahü. Damü
seti te gadi n'yørpahü. Dí
nequi ngue n'na ngu n'na
gadi mahni mmic'ëihü. 3 Da
mäx'ahü ra Espíritu Santo
ngue da 'yøt'e ngue xøgue
n'na hyatho guí mmamhmü.
Damü ja ndümmüi ngue
hinjam'mø guí njunthü. 4 Nu
to gätho ya dyø 'yεc'ëihü,
enthö n'na nc'ëitho p'ü da
nnyüü Oja. Nu'a ra Espíritu
Santo dí n'yohü, n'nat'a'a.
Nunä te ra hya dí tømhmü
di nja m'mëfa, n'nat'a na
ra hya gá nzonngahü Oja.
5 N'nat'a mä Hmüü. N'nat'a
mä nt'εc'ëihü i ja. N'nat'a ra
nxixya i jajü. 6 'Nε n'nat'a Oja
i 'büi, gue'a ra Papá'a ngue
gätho. 'Nε gue'a di manda
gäthogahü'a. Gue'a 'büindap'ü
bi zä'a. 'Nε gue'a dí n'yohü
gäthogahü'a.

7 Nup'ü ha di mpeti yø
'yεc'ëi, bi zännba ra Cristo n'na
ngu n'najü'a te ja ngue ga
øthü. Di hacjü ra ts'edi ngue
da zä ga øthü'a te nnepe ga
øthü. 8 Ngünä mmamp'ü ja ra
Macä Libro ngue éna: "Nunä
ra Cristo bi ma mahets'i,
pe 'be bi dapi gätho'ü yø
nsüiui. 'Nε mandøngu drá
mate bi unyø ja'i bi gocua
ja ra ximhäi", i éna. 9 ¿Te
nne da manna ra hya émbi

ngue bi ma mahets'i? I nne da ma ngue ra Cristo bi zocua ja ra hai 'ne bi mengui, i ma mahets'i. ¹⁰ Nuse na ra Cristo ba nexpa mahets'i, bi zocua ja ra hai. 'Ne bi ma asta ndoya maya bija ra c'amahets'i para ngue di nequi ngue ndap'u bi za 'bai ngue di manda.

¹¹ N'na ngu n'na yø ja'i, bi zannba ra Cristo'a te ja ngue da mæfi. Bi 'yexyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue da manna hya di bennbabi Oja ngue da ma. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue di n'yo ngue da manna hoga 'da'yo hya. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue di m'met'o ngue dyø mamhya p'u ha 'bæhyø 'yæc'ei. Mi'da p'uya, bi 'yets'i ngue dyø xännbate ngue ra hya. ¹² Nuya yø ja'i bi 'yets'i, guehya da japi gätho yø 'yæc'ei ngue da 'yøtra 'bæfi di manda ra Cristo da 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di hatra ts'edi yø 'yæc'ei 'bæcua ja ra ximhai ya. ¹³ Di mpefi asta gue'mø da zædi ngue xøgue da 'da'igu ma nt'æc'eiha, 'ne ga pahmu xandønho'a rá Ts'ant'u Oja. Man'na man'na dí thini xanho hanja ra hya, ya da za ga n'yoha tengutho i n'yo ra Cristo p'uya. ¹⁴ Ya hinga øthæ tengutho øtyø t'ubasi p'uya. Porque yø basi hingui henni ga thät'i. Tengutho 'mø te haxra ndahi ni ma ua, ni ma nu, njarbutho yø basi, hont'o bi za maxædi tenni. A nu'u yø xännbate ngue yø hyäte, xøgue ga mbatho da hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'u ngue

ga tenhna'a ra fehni hya i xännbate. ¹⁵ Pe nuju, ma ga ja ndummæi ga mmamhmu na ra hya majuan. Ma ga udi ngue dadi mahmu'u yø ja'i dí xihmu na ra hya na. Ma ga homhmu ra hya ngue man'na gda cohmu tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na ngue di manda gätho yø 'yæc'ei, tengutho rá ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. ¹⁶ Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnøpa yahya ya, nu'u yø xequi ha di ntøtrá do'yo ra ja'i p'uya, go guecjua. A nu'mø ngue cu xanho yø hyundo'yo, gätho 'da gui mpeho, ya xanho i ja. Njarbutho ya, nu'mø di mmaði n'na ngu n'na yø ja'i, gätho 'da ga hyadra ts'edi di mpefi xanho.

-----
¹⁷ Nuna ma Hmuha Jesu-cristo, go di 'dacä ra ts'edi na guehna ra hya dí xi'aha ya. 'Yoni mantho gui øthæ'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nuya yø ja'i ya, nu'a ra nts'o so yø mmæi, gue'a øt'a. Pe hinte di muui te øt'e. ¹⁸ I njot'i yø n'yomfæni, hingui pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaxitho yø n'yomfæni. Hindi n'uni da sifi ha di njap'u dí ba Oja, janangue hingui padi hanja. ¹⁹ Janjuan ngue xa unyø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isä. Ena gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo ma nts'o øt'e.

20 Pe hinga ngu'a ra hya ga 'yøhmü bi nxännbate ra Cristo. 21 Majuaní ngue ya ga 'yøhmü na te ra hya bi nxännbate ra Jesucristo. Nuná ra hya naya, guehna majuaní na, 'nε guehna ra hya xänngahü ra Jesús. 22 Janangue nuyá, nu'a te ga ra nts'o gmani n'yohü mam'met'o, dami hyehmü p'ü'a ya. Porque nu'a ra nts'o gmadí ho gui 'yøthü, mi hä't'atho ni n'yomfëñihü'a. 23 A nuyá, dami 'yøt'e ngue da gom'na'yo ni n'yomfëñihü ya. 24 Gätho ma'da'yo'a te gdí n'yohü. Gä ra nho gdí n'yohü. Tengutho Oja majuaní ngue xandønhö'a, gui njathü p'üya, ga ra nho gui 'yøthü, hin tema nts'o gui 'yøthü.

25 A nuyá, 'yo gui mmamhmü ra fëhni. N'na ngu n'na'ahü, ga majuaní gui xihni mmic'ëiui. Porque gätho yø 'yεc'ëi tengutho 'mø n'na nc'ëitho di jahü'ü. 26 Nu'mø gui ncuehü, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue da gohi ngue dra ts'oqui'a ni cuehü. Da thotho'a ni cuehü, 'yo gui nnehü ngue ga ra ngüni ra pa gui ncuehü. 27 'Yo gadi unhnü ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthü'a te rá pähä.

28 Nu ra ja'i mará bε, da hyep'ü'a rá mfε, di mpefi. Nu ra ja'i ngue rá 'bεfise da 'yøt'e, gue'a di diní te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'yü te da hyoni.

29 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmü. Sinoque ra hoga hya gui mmamhmü, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho

yø ja'i da 'yøde. 30 'Yo gui øthü ngue da du rá mmüi ra Espíritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthü. Porque di n'yohü ra Espíritu Santo, ya di haxhü njuani ngue ya di ohü rá 'yε Oja, 'nε fäcjü asta gue'mø bá ep'ü ma Yantehü.

31 A nuyá, dami hyehmü p'ü gätho ya yø hya ga xi'ahü ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'ühü. 32 Nu'a ja ngue gui 'yøthü, dami n'yørpahü ra nho n'na ngu n'na'ahü. Di nja ni yemmüihü. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahü ngue'mø 'bái to hinga gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahü conná nguehra Cristo.

5

1 Nuná Oja, januaní ngue di macjü ngue ya yø basigahü. Janangue nuyá, ma ga øthü tengutho øt'Oja. 2 Ma ga mahma mmic'ëihü tengutho gui macjü ra Cristo. Nuná, asta bi ndä ngue bi du conná nguecjü. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohmä ts'oquihü'a.

3 Ya gui ohü rá 'yε Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmüihü'a ra n'yots'om'mäi. 'Yo tema nts'o gui øthü. 'Nε 'yo gui emhmü ngue gue'a ra mentyü ma datho di müui. 4 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmü. 'Yo gui mmamhmü yø hya hinte ni bøntho. Porque nuyá yø hya ya, hinni 'yup'ü ngue gui mmamhmü ya. Nu'a ra hya ni 'yup'ü gui 'yøthü,

gue'a ngue njandyatho gui ja mammadih_u Oja'a. ⁵ Ya gui pahm_u ngue nup'u di manda ra Cristo, co 'n_ehrá Papá, nuya yø ja'i ngue yø 'yots'om'mäi hinda ma macut'i p'u ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hont'a te pes'ua ja ra ximhäi so yø mmäi ngue di xandi, hinda yarbu ya. Porque nuya yø ja'i njap'u, nu'a te ra cosa ni ma yø mmäi, gue'a thanne'a, hinga gue'a Oja i thanne. ⁶ Matonma hyä'ah_u ngue gui 'yøth_u ya yø nts'o dí xi'ah_u. Porque nu to øtya yø hyä dí xi'ah_u ya, ngue fespatho rá hyä Oja, guehya da japa castigo Oja ya. ⁷ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøth_u tengutho øtya yø ja'i dí xi'ah_u ya.

⁸ Nu'mø mam'met'o, gá ra nts'o nmará n'yoh_u. Pe nuyá, ya ma n'yoh_u ra Cristo ya. Ma gdá n'yoh_u'a te nne Oja gdá 'yoh_u ya. ⁹ Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmäi, gá ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gá majuaní te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a. ¹⁰ Damí ja ndummmih_u ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøth_u'a. ¹¹ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøth_u tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Damí japh_u ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. ¹² Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'be'isätho ngue da hmangua'a. ¹³ Pe nu'mø da ma nsudi ra hyä ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i,

da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e. ¹⁴ Janangue emp'u ja ra Maca Libro: "Nup'u 'bahyø ja'i entho ya xa ndu, da xoc'a ni mmäi ra Cristo. Entho ja gui nnu'a nt'aha", i ena.

¹⁵ Janangue nuyá, damí fähm_u xanho te gdi n'yoh_u. 'Yo gni 'yoh_u tengutho ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Sinoque damí 'yøt'e ngue di nequi ngue gui pahm_u Oja. ¹⁶ Damí ja ndummmäi gui mpefi ngue gui mmamhm_u ra hyä. Porque yø pa dí 'bahm_u, xandøngu ra nts'o i ja. ¹⁷ Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammih_u. Nu'a te rá pähä ma Hmu_u Jesucristo, damí ja ndummmäi ngue da diní xanho ni mmäih_u hanja ra hyä, n'namhma ngue gue'a gui 'yøth_u'a. ¹⁸ Para ngue gui m'mamma pähä_u, 'yo gadi unni mmäih_u ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ah_u'a. A nuyá, go damí unni mmäih_u'a ra Espiritu Santo ngue da gue'a da xän'nah_u te ja ngue gui 'yøth_u'a. ¹⁹ N'na ngu n'na'ah_u, nu'mø gui yah_u, nu'u yø hyä mazihotho nt'ot'i p'u ja yø salmo, gue'u damí nxihm_u'u, 'n_e'u yø hyä nt'ot'i p'u ja yø alabansa. Damí ja mammadih_u'a ra Hmu Jesucristo p'u ja ni mmäih_u. Gui 'y_espah_u conyø salmo 'n_e conyø alabansa gui turpah_u. ²⁰ Ränge gui _ec'ei_h ma Hmu_u Jesucristo, nuna Oja ma Papäh_u da 'yø'mø gá zohm_u. Janangue nuyá, zant'a gui ja mammadih_u ya

ngue'a te gä rä nho ørcähü.

-----
 21 A nuyá, ngue guí nnu mansuhü Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ähü ya.

22 Ague gyø xisuhü, dami 'yεc'ei ni damme 'mø nzo'ähü. Porque gue'a di manda rä Hmu Jesucristo'a. 23 Porque rä n'yohü i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho rä Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yεc'ei. Nu'a rä Cristo bi yanyø 'yεc'ei, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya rä ja'i, 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo.

24 A nuya yø 'yεc'ei i øt'e te di manda rä Cristo. Xquet'a njarbutho yø xisu ya, da 'yøt'e te gä di 'bepyø damme.

25 Ague n'yø'ähü, dami mahni xisuhü, tengutho rä Cristo di mahyø ja'i bi 'yεc'ei, asta bi du ngue bi yäni.

26 Nguna bi 'yørpabi yø 'yεc'ei para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna rä hyä bi 'yεc'ei yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya ngue ya bi hyep'ü rä nts'o. 27 I nne ngue nu'mø bá ep'ü mahøn'a rä Cristo, gätho yø 'yεc'ei da 'yεspi, porque ya hin tema nts'o da dinnbi.

28 A nu yø n'yohü i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho gä mmährá do'yo, di jarbü rá xisu. Porque nu rä n'yohü di mährá xisu, i øtrá güenda rä n'yohü ngue rá do'yose di maði. 29 'Nε hinjo'o n'na rä ja'i ngue di sährá do'yo, sinoque fährá do'yo rä ja'i 'nε pεpi. Njarbutho'a te ørcähü rä Cristo ya, fäcju 'nε i pejpaähü. 30 Porque rä Cristo,

i nnøpe ngue rá do'yogahü. 31 N't'ot'i p'ü ja rä Maca Libro ngue εna: "Nu'mø bi nthatra n'yohü, rä n'yohü p'üya sop'ü rá papá 'nεhra mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuya yo nc'ei ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ei, sinoque εntho n'na nc'eiθo", εnna hyä. 32 Nuna rä hyä na, mazihotho hma te nne da ma. Porque gä mbøni ngue rä Cristo ya yø n'youi yø 'yεc'ei 'nε gue'ü yø 'yεc'ei nnøpe ngue rá do'yo. 33 Pε xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohü jatho di mahyø xisu. Tengutho gä nne ngue di ma mamädi, di jarbutho rá xisu ya di maði. A nu rä xisu p'üya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6

1 Ague gyø basihü, nu'mø bi zo'a ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ei te xi'ähü. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya εc'ei rä Cristo'a.

2 Guehna rá mæditho rä hyä mmamp'ü ja rá ley Oja na, ngue nu rä ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da dinnbabi rá njapi Oja. Guehna rä hyä naya ngue εna: "Dami su ni papá, dami su ni mamá. 3 Nu rä ja'i da 'yøtya yø hyä ya, ya'atho rä pa di m'mæcua ja rä häi, 'nε di m'mamma pähä", εnna hyä.

4 A nu yø n'yohü conyø xisu, ngue ya 'bähüø basi, 'yo di honnbi ha di mbøcue yø basi. Sinoque di tede xanho, da baði ngue da zammü. 'Nε da

xännba yø basī ngue da 'yɛc'ɛi
ra Cristo.

-----

⁵ Ague gyø hmiqūih_u, dami
'yɛc'ɛi ni hmu gadi mpɛhm_u
ua ja ra häi. Majuanī ngue
ni mmāi gdi 'yørpabi masu ni
hmuh_u. Ni mmāi gdi 'yøtra
'befi guí pɛhm_u, gui 'yø'ni
güendah_u ngue tengutho
'mø gdi ørpah_u rá 'befi ra
Cristo. ⁶ Gui hyumbabi 'mø
gadi mpɛhm_u. 'Yo guí nneh_u
ngue høn'mø nnu ni hmu guí
humbah_u, sinoque gui 'yøt'e
ngue yø mɛfi'ah_u ra Cristo. Co
gátho ni mmāi gdi 'yørpah_u'a
te rá páhä Oja. ⁷ Nu'mø ja
te guí pɛhm_u, con n'na ra
pähä gdi 'yøth_u ra 'befi. Gui
'yø'ni güenda ngue ra Cristo
guí ørpah_u rá 'befi, hingue
masque gui 'yɛmhm_u ngue
ra ja'itho guí ørpah_u rá 'befi.
⁸ Porque ya guí pah_u ngue
nu'a ra Hmu Jesucristo, nu'a
te ra nho xa 'yøt'e n'na ngu
n'na ra ja'i, gue'a rá nzäbi ra
ja'i di un'na. Nu'mø 'bahrá
hmu oque hijnjo'o rá hmu
n'na ra ja'i, nu te ra nho
xa 'yøt'e, gue'a rá nzäbi di
t'un'na.

⁹ Ague gyø hmuh_u, dami
'yørpabi ra nho ni mɛfi guí
sih_u. 'Yo gadi pihm_u yø
mɛfi. Dami bɛmhm_u na ra
hya ja ua. Ngu'x yø hmu
ua ja ra ximhäi, ngu'x yø
hmiqūi, n'nat'a ni Hmuh_u bí
'b_u mahɛts'i. A nu'a p'uya,
hingui huantho yø ja'i ørpa
masu'a.

-----

¹⁰ Ague mā zi cu'ah_u, dami
zajni mmāih_u conna ts'edi
di 'da'a mā Hmuh_u. Porque
hønt'a tate ja rá ts'edi'a.
¹¹ Nuna ra hya di 'da'ah_u
Oja ngue gdi mfähm_u, dami
'yøth_u ngue tengutho 'mø da
m'mant'i'ah_u na ra hya na.
Janangue da zä gui täjpa_u
rá hya ra zithu nu'a nne da
hyäcju. ¹² Porque nuna ra
tunhni dí øth_u ya, hinga gue'u
mā mmic'ɛi dadi ndunh_u,
sinoque nu'x dadi ndunh_u
ya, gue'u yø ts'onthi ja yø
ts'edi ngue di manda ra nts'o
ja ua ja ra ximhäi. I 'yo maya
ndap'x bi zä. ¹³ Janangue di
nda xanho ni n'yomfɛni_u ya
co nuna ra hya di 'da'ah_u Oja,
guehna gdi täcju ra nts'o na.
Nu'mø da 'yɛhra ora ngue gui
nthɛ_u n'na ra hya xants'o,
'yo di dap'ah_u. Nu'mø ngue
gá 'yøth_u na ra hya naya, ya
da xanho ni n'yomfɛni_u 'mø.

¹⁴ Nu ra soldado 'mø ngue
ya xa nsä ngue da ma ra
tunhni, ya xa datra ngat'i,
ya ha ra njudi di nyanī,
'nɛ he rá he ngue ra t'ɛgui.
Dami njath_u p'uya ngue gdi
nyamhm_u na ra hya majuanī.
Nu'a te xanho, gä gue'a gui
'yøth_u'a. ¹⁵ Nu ra soldado
'mø ja ngue ha da ma, ya xa
nsä, hinha gä hyɛhyø 'boxthi.
Dami njath_u p'uya, gui ja
ndummai ngue gui mma guá
mamhm_u ra hoga 'da'yo hya.
Guá xihm_u ra hya yø ja'i ngue
ha di zä di nhojpauī Oja.
¹⁶ Nu ra soldado ha rá njudi.
Nu'x yø nsä n'youi ra sibi
bi ɛnyø nsaiui hingui thot'i.

Gui njathu p'uya co nu'a ni nt'εc'εihu i ja, ya hinda zā da dap'ahu ra zithu. ¹⁷ Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hushu ra fui t'εgui, hinte da thot'i. Dami njathu p'uya, n'nat'a beñi ngue ya bi nyanni tehu. Nuna rá hya Oja di 'da'ahu ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaihu na, ngue gdi taphu ra hya yø ja'i.

¹⁸ 'Yo di cohni mmaihhu, mat'Ojahu hangu ra pa. 'Yaphu Oja'a te gāma hya di beñ'nahu ra Espiritu Santo gui 'yāphu. Gātho yø ja'i ya o rá 'yε Oja dami marpahu Oja yø ja'i, 'yogui sāyathohu. ¹⁹ Xquet'a 'nεcā dami marcahu Oja n'namhma ngue Oja di 'dacrā hya gā mma. Nup'u ha gā mmanā hya, gā hā ra ts'edi ngue gā mmanā hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su gā xicā yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hinguī pahyø ja'i na ra hya na. ²⁰ Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegui ngue gā mmangā na ra hoga 'da'yo hya na. A nuyá, ngue dí mmangā na ra hya na, ya dí ofādi. Jananguē dami marcahu Oja n'namhma ngue nuna ra hya ni 'yehma xi gā mma, da zā gā hā ra ts'edi gā mma xanho ra hya.

'Nε dani xi'ahu te dadi ja. Nuna ra hya da xi'ahu p'uya, di hatra ts'edi ni mmaihhu na.

²³ Dí nnegā ya ngue nuna Oja mā Papāhu co 'nehna mā Hmuhu Jesucristo di darpabi yø nt'εc'εi to gātho ya ja yø nt'εc'εi, 'yo dadi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'εiui n'na ngu n'na. ²⁴ Oja di japi te'o gātho ngue yø mmui gui ma'a mā Hmuhu Jesucristo. Da ngut'atho.

-----
²¹ Nuna mā zi cūhu ra Tíquico, xquet'a εmmēi di mpefi ngue ørpabi rá 'befi ra Hmu. Nu'mø bi map'u naya, go da xi'ahu te dadi jagā na. 'Nε da xi'ahu te dí øt'ā ua. ²² Nuna ra Tíquico dí et'ā p'uh na ngue da ma di zengua'ahu.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Filipos.

1 Nügä drá Pablo, conna Timoteo, yø mɛfigä'be ra Jesucristo. Nu'u yø mamhya p'u ja ra hnini Filipos, da gue'u yø n'yohu ja yø cargo p'u ja ra njja, gätho mi'da yø ja'i ya o rá'yɛ Oja ngue ya ɛc'ɛi ra Jesucristo, gä dadi zɛngua'be. ² Dı nnegä'be ngue nuna Oja ma Papähu co 'nɛhna ma Hmuhu Jesucristo di jap'ahu 'nɛ da hyut'a ni mmaih.

-----

3 N'na ndi ngu n'na ndi ga mbɛn'ahu, dadi ja mammadigä Oja connä ngue'ahu. ⁴ Nu'mø dá mat'ahu Oja, janjuani dadi johya. ⁵ Porque dı mbɛn'ahu ngue nu'mø mambá fudi gá'yɛc'ɛihu ra hya, gá fäxcahu mente dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nɛ asta guetya gui fäxcatohu. ⁶ Asta gue'mø gambá fudi gá'yɛc'ɛihu ra Jesucristo ya, bi 'yøt'ahu ra nho Oja. 'Nɛ man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohu. 'Nɛ dı padı ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohu 'mø ra pa da ɛp'u ra Jesucristo'a. ⁷ Ni 'yup'u ngue ɛmmɛi di mbɛn'ahu, porque gäthogahu, bi 'yøtra mate Oja ngue bi 'dacju ra 'bɛfi ngue dadi 'yonnbahu rá hya. A nuyá,

gue'mø dı ofädi, ogue dı 'bucä p'u ja ra ts'ut'abi, dı tøkä na ra hoga 'da'yo hya, 'nɛ dadi ja majuanı ngue majuanı na. ⁸ Nuna Oja i padı ngue janjuani dadi madı gätho'ahu tengutho gui ma'ahu ra Jesucristo.

⁹ Nu'mø dı mmat'Ojagä, dı äpi ngue nu'a te gni mmahmu, man'na man'na gdı mmahmu. 'Nɛ dı äpi ngue da xoc'a ni n'yomfɛnihu ngue da dini xanho ni mmaih hanja ra hya. ¹⁰ Dı nnegä ngue gui padı gui huanhnu ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthu. Janangu nu'a ra pa da ɛp'u ra Cristo, ya hinte mants'o da thin'nah. ¹¹ 'Nɛ hont'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdı n'yohu. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue gui 'yohu xanho, ya da 'yɛspabi Oja yø ja'i.

-----

¹² Ague ma zi cu'ahu, dı nnegä ngue gui pahmu ngue nu'a te gä dá thocä, ɛna gue gue'a man'na i fahra hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gätho yø soldado 'bucua ja ra palacio, 'nɛ gätho ya mi'da yø ja'i 'bucua, ya padı ngue dı ofädigä ngue dı ɛc'ɛi ra Cristo. ¹⁴ Nu'mø mi hnu ngue ya dı ofädigä, xangu ma cuhu bi hya ra ts'edi, himbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I padı ngue hingui hegah'a ra Hmu.

¹⁵ A nuyá, nu'u to mmana Cristo ya, 'bu i'da ngue di seyagui, i nne da 'yengahi. Pɛ mi'da p'uya, conna pähatho ga mmana Cristo. ¹⁶ A nu'u

di seyagui, i mman̄na hya ngue dī nu man̄hosε yø ja'ī, 'nε h̄imma juani ngue yø mm̄ai gā man̄na hya. Porque εmbi ngue da du mā mm̄aigā 'mø gā padī ngue gā tεnyø ja'ī'a rā hya mman'ua. ¹⁷ Mī'da p'uya, gā mman̄na Cristo ngue dī maqui. I padī ngue dī 'bui ngue gā tōxā rā hoga 'da'yo hya ua ja rā ts'ut'abi.

¹⁸ Pε h̄inte ja'a, gue'mø gue yø mm̄ai gā man̄na Cristo yø ja'ī, ogue h̄in'na. Pε squerangue i hman̄na Cristo, guehna nnā johyagā naya. 'Nε man'natho dadi johya. ¹⁹ Porque dī padī ngue gā pømmanhogā ua ja rā fādi ngue guī mmarcah̄ua Oja, 'nε fāxcā rā Esp̄ritu Santo bá pεnhna Jesucristo. ²⁰ A nuguī, nu'mø gā sū gā mman̄na hya ngue rā Cristo, ya rā 'bε'isātho te dī øt'ä 'mø. Hante gue gā hā rā ts'edi gā mman̄na hya hangū rā pa, h̄ingue masque gā sū ngue dī ofādi. Ogue gā ponguī, ogue da thogui, h̄indi mportagā'a. Nuguī dadi ja ndum̄m̄ai dī honnb̄i ha di hnū manho rā Cristo. ²¹ A nuyá, dī nne ngue ya gdā 'b'ua ngue gā ørpabi rá pähā rā Cristo. A nu'mø dá tū, ya man'na mā datho rā nho gā nthε'be. ²² Nu'mø gā sigue gā m'm̄cua ja rā ximhāi, da zā gā tapā mī'da yø ja'ī ngue da 'yεc'εi rā Cristo. Janangue nuyā h̄indī padī ndana gue'a εxā ja ts'edit̄ho gā øtya. ¿Ua nuh̄mā xanho ngue gā sigue gā m'm̄ai, ua gue xanho ngue gā tū? ²³ Nuyā h̄indī

padī ndana εxā ja ts'edit̄ho ya yoho yø hya ya. Nu'p'ua nnā bεngā, man'na xanho ngue gā tū, ya ganī m'm̄'be rā Cristo p'uya. A nuguī, dī nnu manho ngue gā tū. ²⁴ Pε co nu'ah̄ua, ya xanho ngue dī 'bui. ²⁵ Janangue'a dī haxā njuani ngue gā sigue gā m'm̄ai, n'namhma gā hā'ah̄ua rā ts'edi ngue dī ndu nī nt'εc'εih̄ua. 'Nε man'na dī nja'ah̄ua mpähā porque man'na dī ndu nī nt'εc'εih̄ua i ja. ²⁶ Nu'mø gā nuju mah̄on'a p'uya, ya man'natho gadi ja mam̄madih̄ua rā Jesucristo connā nguecā.

²⁷ Guī ja ndum̄m̄ai guī 'yøth̄ua yø hya mman̄ná hoga 'da'yo hya rā Cristo. Dami 'yøt'e te dī xi'ah̄ua, gue'mø gā mmagā p'ua gā ma nu'ah̄ua, ogue h̄in'na. Pε dī nne gā øde ngue guī hah̄ua rā ts'edi 'nε 'da'igu guī mmam̄hma. 'Nε guī honī ha gdi japhu ngue dī nthā'a rā hoga 'da'yo hya ngue'a rā nt'εc'εi ja'ah̄ua. ²⁸ Nu'mø di pi'ah̄ua ya yø ja'ī sah̄ra hoga 'da'yo hya, 'yo sā guī sūh̄ua. Porque nuyá, nu te øt'e, gue'a rā hmεya'a ngue dī m'm̄edi. Pε nu'ah̄ua p'uya, nu te guī øth̄ua, gue'a rā hmεya'a ngue dī nyanni teh̄ua. Porque guehna Oja fāxah̄ua. ²⁹ Nuna Oja bi 'da'ah̄ua rá mate, h̄inga h̄ontho ngue guī 'yεc'εih̄ua rā Cristo, sinoque xquet'a ja ngue guī säh̄ua rā n'ua ngue guī εc'εih̄ua na. ³⁰ A nuyá, ma gā hom̄hma ha dī nthah̄ra hya ya. Ya guī nnuh̄ua te dá øt'ä m'm̄et'o, 'nε ya guī øhm̄ua ngue

dadi sigue di honi ha nná japi
ngue di nthahra hya.

2

¹ Di ha'ahú ra ts'edi na
ra Cristo. Nu'a gui ma'ahú,
gue'a di hoc'a ni mmuihú'a.
Nu'a ra Espiritu Santo gui
n'yohú ya. Ya ja ni yemmuihú
ya, 'nɛ ya ja ni nhuɛcatehú
ya. ² Pɛ man'na ga johyagá
'mø gui 'yøthú ya yø hyá dí
xi'ahú. Dami ne ngue 'darbú
dí n'yo ni hyahú. Gátho'ahú
'da gdí mmáthohú, hínjon
dá bøní ngue dá n'nan'yo
rá n'yomfɛni. ³ 'Yo gadi
'yɛxhú, 'nɛ 'yo gui nne ngue
go dá nu manho'aséhú yø ja'í.
Sinoque gui 'yø'te tengutho
'mø hínje gadi múhú. Gui
'yøthú ngue tate xanho mi'da
yø ja'í ngue'ahú. ⁴ 'Yo gui øthú
ngue høn'aséhú gui tímhmú
rá nho. Dami 'yøthú ngue 'nɛ
hmí'da yø ja'í dá dínna nho.

⁵ Dami 'yøthú tengutho bi
'yøtra Jesucristo ngue hínqui
ts'ú bi 'yɛts'í. ⁶ Madague'a
ngue Oja'a, pɛ bá sop'ú rá
cargo mi ja ngue madi manda
p'ú mahɛts'í. ⁷ Bi n'uní bi
nja'í. Bi gohi tengutho n'na
rá hmiquí. ⁸ Nu'mø mi m'mú
ngue rá ja'í p'uya, hínqui ts'ú
bi 'yɛts'í. Gá bi 'yutho'a te
rá nt'ɛdí Oja, astá bi n'uní
bi tho. Bi dup'ú ja rá pont'í,
madague'a t'embí ngue rá
'bɛ'isá ngue to dá dup'ú ja rá
pont'í. ⁹ Janangue nuna Oja
bi japi ngue má datho dá hnu
mansú. Bi japi ngue bi ntate,
hín jomman'na ngue tengu'a.
¹⁰ I nnepe ngue nu'mø bi

t'øde ngue hmambrá thuhú rá
Jesús, gá dí ndantyøhmú'ú bí
'bú mahɛts'í, 'nɛ'ú 'búcuá ja rá
háí, co 'nɛ'ú 'búp'ú ja rá nídu,
gá dí ndantyøhmú. ¹¹ Gátho dá
má ngue rá Jesucristo, gue'a
rá Hmu'a. 'Nɛ nu'mø t'ɛspabi
rá Jesucristo, tengutho 'mø go
dí t'ɛspabi Oja, rá Papá.

-----

¹² Ague má zi cu'ahú,
nu'mø dambá m'mú cá p'ú
gui 'búhmú, gá 'yɛc'ɛí te dá
xi'ahú. A nuyá, madague'a
yaua dí 'bú cá ya, pɛ má
datho damí 'yɛc'ɛíhú ná rá
hyá dí pɛn'nahú ya. Ya bí
nyanni tehú. Janangue má
datho damí nu mansúhú Oja
ya. Dami ja ndummúí gui
hyoni ha di hnu manho'ahú.
¹³ Nuna Oja, go di bɛn'nahú
ná te rá nho ja ngue gui 'yøthú
ná, 'nɛ dá máxahú ngue dá zá
gui 'yøthú'a te nne Oja ngue
gui 'yøthú.

¹⁴ Nu te ja ngue gui 'yøthú,
'yøthú co n'na rá páhá. 'Yo
'be gui ɛná ngue rá ts'edi
t'øt'ahú. ¹⁵ Janangue hín
temá ts'oqui dá thín'nahú.
Porque ya yø basí'ahú Oja
p'ú ha 'búhyø ja'í ngue yø
ts'oc'ɛí 'nɛhyø mmejmahya.
Mahyonitho ngue dí nɛqui
ngue n'nan'yo'ahú ngue yø
ts'oc'ɛí 'búcuá ja rá xímháí.
¹⁶ Dami xihmú yø ja'í ha di
zá dí nthéui rá 'da'yo te. A
nu'mø bá ɛhra Cristo p'uya,
dá zá dí nja ga mpáhá conná
ngue'ahú. Porque ya hín ga
sárbutho dá mpecá p'ú gui
'búhmú.

17 A nuyá, ya guí εc'εih_u rā Jesucristo, ya gá unni_u mm_uih_u Oja ya. Nu'a te gni_u johyah_u ya, xquet'a 'nεqui_u dadi johya, madague'a ya ja ngue da thogui co nuna_u rā hya dá xi'ah_u. 18 Pε dami_u johyah_u tengutho nná johyagá, 'yo tu ni mm_uih_u 'mø dá tugá.

-----
19 Da ne rā Hmu_u Jesús ngue gā penhná p'_u rā Timoteo, da nu'ah_u. Nu'mø bá penc'a p'_uya, ya gā johya 'mø dá padī te gadi jah_u. 20 Porque hīnjongui_u pōni_u ngue di øt'e tengutho dí ør'be rā Timoteo ngue dí hon'na'be ha gdi_u timhm_u rā nho. 21 Nuya gátho mī'da 'bucua, yø 'befise'a ni ma yø mm_ui øt'e, hinga gue'a rá 'befi rā Cristo ni ma yø mm_ui ngue da 'yøt'e. 22 Guí pahm_u ngue rā Timoteo di nεqui_u ngue hā rā ts'edi fāxcagui_u ngue dí mmam'be rā hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na rā ts'ant'_u 'mø fāxrá papá p'_u ha di mpefi, njarbutho na. 23 Dí nne gā penhná p'_u rā Timoteo, hōntho gā padī tengu da gohma asunto. 24 Da ne Oja ngue ya himma ya'atho gā mmagá p'_u, gā ma nu'ah_u.

25 Nuna_u rā Epafrodito guá penngah_u ua ngue bá hanngagui_u rā mēnyu_u dí honi, xquet'a 'nεhna_u εmmēi_u bi māxqui_u ngue honi_u ha gdá japrā hya. Pε nuyá, dí εna_u ngue mahyonitho da map'_u ya. 26 Porque mi_u zā mi_u badī ngue gá 'yøhm_u ngue bi

hyēnni, εmmēi_u bi du rá mm_ui. Janangue nuyá, ya hīngui_u nnu_u rā pa da map'_u ya, para ngue guí pahm_u ngue ya bi zā. 27 'Nε majuanī bi hyēnni, ya ja ngue xtā ndu. Pε conná nguehrá mate Oja hīmbi_u du. Nu'mø ngue xtā ndu, xøgue di ntimb_u mā dummigá p'_uya. 28 Janangue nuya dí xōnni_u gā pennbaya, n'namhma_u ngue man'na guí johyah_u 'mø gá nuh_u mahøn'a. Ya xquet'a da hyu_u mā mmigá p'_uya ngue guí nnuh_u ngue ya hīnte di ja. 29 Gui johyah_u ngue guí nnuh_u, porque gadi_u ncuh_u ngue rā Cristo. Dami_u nu mansuh_u gátho yø ja'j te'o gā 'yo tengutho gā 'yo rā Epafrodito. 30 Ya guí nnuh_u, ya ja ngue xtā ndu ngue ørpabi_u rá 'befi rā Cristo ngue bi māxcagui_u. Bi n'unī bi m'm_u man'_u ngue bi 'yørcagui_u rā 'bāxte nuna_u hīmmi_u sā guí 'yørcāh_u.

3

1 Ague mā zi cu'ah_u, dami_u johyah_u rāngue guí εc'εih_u mā Hmu_u Jesucristo. A nugui, hīnte gā 'bedi ngue nyondi gā xi'ah_u na rā hya dá cuatā rā sūcua. Nuna_u rā hya na, da 'yøt'ah_u rā nho. 2 Dami_u mfāhm_u ngue'_u yø ts'oc'εi_u 'yop'_u hīnni_u 'yup'_u te øt'e. Guehya εmbi_u ngue jatho da hmεpya yø 'yεc'εi_u ngue di njaprā circuncisión. 3 A nuj_u, nu'a mā hmεpyah_u, gue'a nná thanneh_u Oja co gátho mā mm_uih_u'a. Ya dadi johya ngue mā n'yoh_u rā Jesucristo.

Dí pahm̄a ngue h̄inda zä ga honse ha gdá nyamhm̄a. ⁴ Pɛ nu'mø to ɛna ngue da zä da hyonse ha di ma mahojpi, pɛ ma dathogä ngue gue'a nmi hongä'a. Porque man'natho mi pømmanho te nmará 'yogä ngue mi'da. ⁵ Ja rá hyato ma pa dí 'bucä 'mø mi hmɛpyagä bi njacra circuncióñ. Porque drá judiógä. Nunā mā mboxitagä, guehna ra Benjamín. Drá judío 'mø mā mi, 'nɛ nu'a mā hya, guehna ra hya ngue ra ebreo. Nu'a te nnā mangä'a te mmamp'u ja ra ley ca yø judío, gue'a rá nt'ɛc'ɛi yø fariseo'a. ⁶ Ngue h̄inmi nnegä ngue da thep'u'a p'uya, nmi sũcä'u yø ja'i ɛc'ɛi ra Cristo. Nu'a ngue nmará øt'a'a te ra hya mmamp'u ja ra ley p'uya, h̄injongui ɛngui ngue h̄inga gue'a te dí øt'e. ⁷ Pɛ nuya te gätho nmi ɛmbä ngue tate mađi muui ngue'mø ga øt'e, nuya dí ør'ma güenda ngue h̄inte di muui ya, porque ya dí ɛc'ɛi ra Cristo. ⁸ A nuyá, mađague'a ngue nmi ɛngä ngue tate di muui te xtá øt'e, pɛ nuya dí ør'ma güenda ngue h̄inte di muui ya. Porque nuyá, man'na tatetho di muui ngue dá pacä'a mā Hmu Jesucristo ya. A nuyá, nu te gätho nmi nnøxä m'mɛt'o, dí ɛngä p'u'a ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Høndra Cristo dí nnøxä ya ngue bi yangui. Ya h̄inga gue'a ngue ga øt'a'a te ra nho mmamp'u ja ra ley ca yø judío ngue gdá nyanya. Sinoque bi hogagui

mā ts'oqui Oja ngue dá ɛc'ɛi ra Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue ɛc'ɛi'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegä ya, ngue ga pađi xanho ra Cristo. Dí nne di 'dacä'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi bennate ra Cristo. Janangue tengutho ra Cristo ngue bi tho, xquet'a 'nɛqui dí ɛmma te ya, mađague'a ngue ga tu. ¹¹ Dí nne ngue 'nɛqui ga bennate 'mø bi bennate yø ánima.

-----
¹² Di 'bɛtho ga øt'a te gätho ja ngue gdá n'yogä. H̄ingue masque sä ga ɛna ngue ya h̄inte di 'bɛdi. A nuyá, dađi ja ndumm̄ai ngue xamhmatho ga sadi ga øt'a'a te i zongagui ra Cristo ngue ga øt'e. ¹³ Ague mā zi cu'ah̄u, h̄indí nne ga mma ngue ga ɛna ya gä xanho te nnā 'yo. Pɛ hōnda n'na ra hya ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya da gop'u'a ya. Nu ra pa di ma p'uya, ma ga ja ndumm̄ai ga øt'a te ja ngue ga øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi zadi ngue gätho ga øt'a te i zongagui Oja ngue ga øt'e, h̄inte di 'bɛdi, nup'u mahets'i di n'najhma nzäbi ngue ya mā n'yo'be ra Cristo.

¹⁵ Gäthogah̄u ngue ya bi ðimma mm̄aih̄u xanho hanja na mā nt'ɛc'ɛih̄u i ja, a nuyá, ma ga homhm̄u ya ngue man'na man'na di zä ga n'yo manhoh̄u. Pɛ nu te'o ɛna ngue ya h̄inte di 'bɛdi, ɛna ngue ya gä øt'a te nnep'a Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mm̄ai ra ja'i ngue da bađi ngue h̄inga gue'a te øt'e. ¹⁶ Nu'a te

gäma hya dí tĩhm̄a ya, gue'a ja ngue ga ɔth̄u'a.

17 Ague ma zi cu'ah̄a, para ngue gui pađi te i ja ngue gđi n'yoh̄a, tengutho gá nuh̄a ngue dí ɔt'ä, da gue'a gui 'yɔth̄u'a ya. Ya guí nnuh̄a te ga 'yo yɔ ja'i nuya ɔt'e tengutho dí ɔt'ä. 18 Ya xangu yɔ nniđi xtá xi'ah̄a na ra hya hõnga mmangä ya. 'Nε conma guidä nná xi'ah̄a ngue 'yop'u xangu yɔ ja'i nu'ui mma ngue hĩte di muui'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo. 19 Nu'a ja ngue da thoya yɔ ja'i ya, di m'medi. Guehya hĩngui so yɔ mm̄ai Oja ya, sinoque hõnt'a te yɔ pähäε so yɔ mm̄ai. Nu'mø bi 'yõtra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gue εmma gue di 'yεxtho, 'be xĩngui pes'yɔ sä. 20 Pε nuj̄u, dyɔ mm̄enguh̄a p'u mah̄ets'i. 'Nε dí tømhm̄a ngue ja di 'yεp'u na ra Hmu Jesucristo ma Yanteh̄a. 21 Nuná, di pärcã ma do'yoh̄a porque nuya hĩngui nzaquigah̄a ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesε. I ja rá ts'εdi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

1 Ague ma zimmadi cu'ah̄a, janjuani ngue dí nne ga nnu'ah̄a. Janjuani ngue dađi johya conná ngue'ah̄a. A nuyá, dí xi'ah̄a ngue 'yogui hεhm̄a na ra Hmu Jesucristo.

2 Nunã ra Evodia, connã Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dađi ns̄ai, da 'yɔt'e ngue di ncu ngue εc'ei ra Cristo.

3 A nu'i ma mm̄imm̄efiui, dí

ä'i ra mate ngue guí nnu ha gdi jpra hya di nxihya ma zi cuh̄a yɔ xisu di ns̄ai. Nuya yɔ xisu ya, guehya bi mäxcagui m'mεt'o p'u ha dá mangä ra hoga 'da'yo hya. 'Nε xquet'a bi mäxcagui ra Clemente con mi'da ma cu bi mäxqui ngue bi manna hya. Nu yɔ thuh̄u ya yɔ ja'i ya, i nt'ot'i p'u ja ra libro nt'ot'i yɔ thuh̄u yɔ ja'i nuya di nth̄eui ra 'da'yo te.

4 Zant'a dami johya ngue guí n'yoh̄a ra Hmu Jesús. Dađi yopra hya dí xi'ah̄a, dami johyah̄a.

5 Nu'a te ra nho gni 'yoh̄a, dami 'yuth̄a yɔ ja'i 'bup'u gui 'buh̄m̄a ngue gyɔ hoja'ih̄a. Nu'a ra Hmu, ya himma ya'atho da εcua'a. 6 Nu'mø ja te guí hεmph̄a, 'yo di su ni mm̄aih̄a. 'Yäph̄a Oja ngue da mäxah̄a 'mø te guí thoh̄m̄a. 'Nε dami bεmh̄m̄a ngue xandõngu te ja ngue gdi ja mammadih̄a Oja. 7 Nu'mø gui 'yɔth̄u na ra hya dí xi'ah̄a ya, Oja da hyut'a ni mm̄aih̄a. Nu'a di hyu ni mm̄aih̄a p'uya, ma datho ngue nth̄umm̄ai xandõnho, hĩnga ngu'a ra hya ga ya yɔ ja'i ngue εmbi nth̄umm̄ai. Ya hĩnni mantho te da zu ni mm̄aih̄a ngue'mø ya guí n'yoh̄a ra Jesucristo.

-----

8 Ague ma zi cu'ah̄a, ya rá nzεguitho na ra hya dí xi'ah̄a ya. Da zo ni mm̄aih̄a ya yɔ hya majuan̄i. Guehya yɔ hya bá n'youi ra respeto. Guehya yɔ hya njuantho ya. Guehya yɔ hya hĩn temã ts'omhya bá n'youi. Guehya yɔ hya ngue

mahotho da zo ni mmaih. 9 Nu'a ra hya da xan'nah, gue'a gui 'yothu'a. Ya gui nnuhu te da ot'a, da ngut'a gui 'yothu ya. Nu'mo gui 'yothu'a ya, Oja da hyut'a ni mmaih.

-----
10 Dadi johyaga 'ne dadi ja mamadi Oja ngue ya ga benju mahon'a 'ne gadi zecju te di honi. Di pacä ngue hin gadi pumbeniju, pe mam'met'o himmi säp'u gui zecju 'mø. 11 Nugä hin dadi u'mø hingui faxcahu. Dadi johyatho hont'a ts'u te nna' bwi. 12 Di padi te nna' tho 'mø di hyoya, xindi pa 'mø ngue ja te ga si. Dadi johyatho 'mø di nija, oque di tu manthuhu. Ngutho dadi johya gue'mø mbonguitho oque hingui ts'u te ga honi. 13 Hont'a ts'u tengue ga thogui, hinda su, porque ra Cristo di hacra ts'edi.

14 Xanho te gui orcahu ngue gui faxcahu 'mø te di hongä. 15 Nu'ahu, gyø mmenguhu p'u ja ra hnini Filipos, nu'mø ra madi dambä mangä ra hya p'u Macedonia ja ni häihu, ma thocä p'uya ngue dani mpagä man'na nguadi, hont'atho ga faxcahu'a te di honi. 16 Nu'mø tobe dambi 'bütä p'u ja ra hnini Tesalónica, nyo ndi, nhyu ndi ga penngahu ra menyü ga si 'mø hin'yu te ga honi. 17 Hinga hontho dadi johyaga ngue gadi 'dacju te di si, sinoque dadi johyaga ngue nu te gui orcahu, gue'a man'na di nu manho'ahu Oja'a. 18 Nu'a te ra menyü guä penhhu ngue bá ha ra

Epafrodito ngue bi 'daqui, nugä dá hani. A nuya mbonguitho te di honya. Nuna ra menyü na, cohi como tengutho ra bopo usyø ja'i 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho ga yuni. 'Ne i nnu manho Oja. 19 Nu'a ma Ojah, di mfäxte ngue di 'da'ahu te ga gadi 'behmu. Porque hin'yu p'u rá nzegui i ja rá njapi di unni to n'youi ra Jesucristo. 20 Para zantho ga espahu Oja ma Papahu. Da ngut'atho.

-----
21 Di pennbabi ra nzengua te'o gätho ya n'youi ra Jesucristo. Nuya ma cuhu 'bucua di 'bwi, xquet'a pen'nahu ra nzengua. 22 Gätho ya yø ja'i 'bucua ngue ya yø ja'i Oja di zengua'ahu. Da guehya 'da yø 'yec'ei 'bup'u ja rá ngu ra dast'abi Roma penhma nzaqui ra hya ngue di zengua'ahu.

23 Nuna ma Hmuhu Jesucristo di japi gätho'ahu. Da ngut'a tho.

Colosenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnɲba yø 'yɛc'ɛi Colosas.

1 Nuga drá Pablo, Oja bi 'yɛxquí ngue drá representegã ra Jesucristo. Co 'nɛhna ma zi cuha ra Timoteo
2 dadi zɛnguagã'be'u to gãtho ya o rá 'yɛ Oja rá m'mup'u ja ra hnini Colosas. Gue'e ma zi cu'ah'u ngue guí ɛc'ɛih'u ra Jesucristo. Dí nne ngue nuna Oja ma Papáhu di jap'ah'u 'nɛ da hyut'a ni mmaih'u.

-----
3 Nuna Oja, guehna rá Papá ma Hmuh'u Jesucristo. Guehna zant'a dadi ja mammadi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ah'u ná. 4 Porque dí øcã te ja ni nt'ɛc'ɛih'u ngue ra Jesucristo. 'Nɛ dí øde ngue majuaní gadi mahmu to gãtho ya o rá 'yɛ Oja. 5 Xquet'a dadi ja mammadi Oja ngue'a te gã ra nho ya xpá nzãnni di 'da'ah'u p'u mahɛts'i. Ya guí pahmu ngue Oja di 'da'ah'u ra nho, porque guehna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya bi si'ah'u ná. A nuna ra hya bi si'ah'u, majuaní ná. 6 Pɛ hinga høn'athoh'u bi si'ah'u ná ra hya ná, sinoque ma'yoni ra hya ndap'u bi zã rá nguní nximhai. A nuyá, ndap'u bi zã, man'na man'na ni 'yɛc'ɛitho ra hya yø ja'i. 'Nɛ man'na ni xohyø n'yomfɛni yø ja'i ndana ra nho dá

n'yo. Porque nuyá, ndap'u bi zã njap'u tengutho'a te bi njap'u guí 'buhmu asta guehyø pa xcã 'yøhm'u ná ra hya ná. Ja bá timp'u ni mmaih'u ngue majuaní ja rá mate Oja. 7 Nuna ma zi cuha ra Epafras bi xãn'nah'u ná ra hya ná. Xquet'a ørpabi rá 'bɛfi ra Cristo tengutho dí øt'ã. Nuna ra Epafras di mpɛfi xanho p'u ha guí 'buhmu ngue manna hya, tengutho 'mø gdí 'bucã p'u. 8 Nuna ra Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ah'u ra Espiritu Santo ngue gadi mmahmu n'na ngu n'na'ah'u.

-----
9 Asta guehra pa xtã øcã ná ra hya naya, hĩndí sãya dí mmat'Oja conná ngue'ah'u. Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue guí pahmu xanho'a te gã nne Oja gui 'yøth'u. Da xoc'a ni n'yomfɛnih'u ngue man'na gdí pahmu'a te ra nho ja ngue gdí n'yoh'u. 10 Porque dí nnegã ngue gui n'yoh'u tengutho nne Oja gdí n'yoh'u. Nu'mø ngu'a gui 'yøth'u ya, nuna Oja zant'a jampähã conná ngue'ah'u. Dí nnegã ya ngue nuna te gã gui 'yøth'u, gã da gue'a te xanho gui 'yøth'u. Dí nne ngue man'na man'na gdí mbenth'u Oja. 11 Nuna Oja jase rá ts'edi, guehna dí äpi ngue di 'da'ah'u rá ts'edi nuna guí homhm'u ngue da zãp'u gui sɛth'u'a te gã ra n'u guí thohmu. Zant'a guí johya thoh'u. 12 Dí nne ngue guí ja mammadih'u Oja, nuna rá Papá ra Jesucristo.

Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahu na te gä di unnbu mahets'i'u yø ja'i ya o rá 'ye. 13 Nuna guehna bá jgah p'u ja rá ts'edi ra zithu madi mandagahu na. Bi 'yøt'e ngue go dá ec'eiha te ra hya di manda rá Ts'unt'u Oja. Nuna Oja emmei di ma'a rá Ts'unt'u. 14 'Nε guehna rá Ts'unt'u Oja bi gurca ma ts'oquih. Janangue ya bi punnga ma ts'oquih.

-----
 15 Nuna Oja, hinjongui nnu na. Pe conná nguehra Jesucristo ya fa Oja ya, porque 'da'igu'u. Nuna ra Jesucristo, guehna maguesε na ngue'a te gätho i ja. 16 Conná nguehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahets'i 'nε'a te gä ja ua ja ra ximhäi. Guehya yø cosa di nnuhu ngue ja, co 'nε'u yø cosa ngue hindí nnuhu. Conná ngue'a, 'bu'u to ja yø ts'edi, 'nε 'bu'u to t'ec'ei, 'nε 'bu'u yø ts'ut'abi, 'nε 'bu'u to gätho yø hmu. Porque ra Cristo go bá sänni te gätho ja'a, 'nε go gue'a di manda gätho yø cosa'a. 17 Nuna ra Cristo, ya mi 'bu'mø tobe himmi ja'a te ja ya. Pe nu te di nnuhu ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. 18 A nuyá, nuna ra Cristo guehna 'bet'o na ngue gätho yø 'yεc'ei 'bai, tengutho rá ya ra ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di mandabi gä rá do'yo ra ja'i. A nuna ra Cristo, guehna di unna 'da'yo te'u to gä ec'ei na. 'Nε go 'bet'o na ngue'u to di bennate p'u

ha da nt'ägui. Janangue nuna ra Cristo, guehna maguesε na ngue'a te gätho i ja. 19 Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbutho ra Cristo ya. 20 Oja bi ne ngue conná Cristo da zä di mpenhui Oja yø ja'i 'bucua ja ra häi co 'nε'u bi 'bu mahets'i. Di nhojpau i Oja rángue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo.

21 Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohu Oja p'u ja ni mmaih. Mani nsaih na, porque gä ra nts'o gmani n'yohu. Pe ya bi ne Oja ngue da n'amigohu ya. 22 Ra Cristo bi n'uni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquih. Janangue nu'mø ya gdi 'buhmu p'u ja rá hmi rá dá Oja, ya hin tema nts'o di nεqui p'u ja ma mmaih. Ya hin tema hya da thinngha. 23 Pe jatho ga hahu ra ts'edi ngue di ndu ma nt'ec'eiha i ja. 'Nε 'yo guí yobeniha nguehna ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. 'Nε guehna ra hya i hma gä rá ngani nximhäi na. Nuga drá Pablo xquet'a guehna ra hya di mmangä p'u 'bathyø ja'i naya.

-----
 24 A nuyá, dadi johyagä ngue di sägä ra n'u conná ngue'ahu. Porque ya di thocä ra n'u ja ngue ga thogui, tengutho ra Cristo bi zä ra n'u conná ngue'u yø ja'i bi 'yεc'ei. 25 Nuna Oja bi 'dacä ra 'befi ngue ga faxahu co gätho mi'da yø 'yεc'ei. Janangue nuyá, gä di mmangä'a te gäma hya n'youi rá hya Oja. 26 Nuna ra hya di mmangä, himmi fa'mø

yø pa xā thogui, astā ja nūya, ja bi fahya. A nu'ʰ yø nyogui ja'i xā m'mʰi, hĩmbi bahna rā hyā nā. Pē nuyá, nūnā Ojā bi japi ngue bi ba'ʰ yø ja'i ya o rá 'yē ya. ²⁷ Ojā bi 'yøt'e ngue dā fadi hangū gangū rā nho di unyø ja'i hĩngyø judío. Guehna rā hyā nāya ngue ya guí n'yohū rā Cristo. A nuyá, ngue ya guí n'yohū rā Cristo, ya tĩnni mm̄ihū xandõnho ngue majuanĩ di n'na'ahū rā nho p'ʰ mah̄ets'i.

²⁸ Nūnā rā Cristo dí mm̄angāhe. Dadi consejohē gātho yø ja'i. Dí xānnbahe rā hyā gātho yø ja'i, n'namh̄ma ngue dā badĩ xānho hanja rā hyā. Dí nnegāhe ngue nu'ʰ yø ja'i ya n'youi rā Cristo, gātho rā nho dā n'yo n'namh̄ma ngue dā nū manho Ojā. ²⁹ Guehna ngue nná ho mā mm̄i dadĩ mp̄efi. Porque di hacra ts'edi rā Cristo ngue ga mp̄efi ga mm̄anna hyā.

2

¹ Dí nnegā guí pahmū ngue mathoguiho dí hogā mā mm̄i dí mmat'Ojā conná ngue'ahū. 'Nē dí mmat'Ojā conná ngue'ʰ yø 'yēc'ei rá m'm̄ap'ʰ ja rā hnĩni Laodicea. 'Nē dí mm̄arpabi Ojā gātho mĩ'da yø 'yēc'ei hĩnjam'mø xā nnugui. ² Dí nnegā ngue guí hatra ts'edi ni mm̄ihū ngue xøgue dā 'da'igu guí mma n'na ngu n'na'ahū. 'Nē dí nnegā ngue hĩngui nyobēnĩhū, guí pahmū xandõnho hanja nā rā Cristo. Nūnā Ojā, go øt'a ngue fadi xānho hanja'a rā Cristo.

³ Nūnā rā Cristo, guesēnā dā xoga mā n'yomfēnĩhū nā ngue dā dīnma mm̄ihū hanja nā rā hyā tate di mui.

⁴ Dí xi'ahū nā rā hyā nā, n'namh̄ma ngue hĩnjonda hyār'mā hyā'ahū. Porque 'bahyø ja'i ngue mahotho ga ngūcyø hyā mma ngue gā nhāte. ⁵ Nūgā hĩnga 'dap'ʰ dí 'bahmū ya, pē hõn'atho dí mbēn'ahū. 'Nē hū mā mm̄igā 'mø dí øde ngue dā xandõnho ni n'yomfēnĩhū, porque guí hahū rā ts'edi guí ēc'ēihū rā Cristo.

-----

⁶ Nu'mø mambá fadi gā 'yēc'ēihū rā Jesucristo, gā 'yøt'e ngue ni Hmūhū nā. A nuyá, nūnā rā Cristo gā 'yøt'e ngue ni Hmūhū, hõnt'a zant'a dā 'yo ni mm̄ihū nā ya. ⁷ Man'nān'yo mĩ 'yøt'e ngue guí h̄yehmū p'ʰ rā Cristo. Gā 'bahmū conná ngue'a. Di ndū ni nt'ēc'ēihū co nūnā rā hyā bi sãn'nahū. Gui ja ndūmm̄i guí ja mamm̄adihū Ojā.

⁸ Damĩ mfāhmū xandõnho. 'Yo toni ja'i dadi ts'on'na ni nt'ēc'ēihū, sã dā 'yēnā ngue dā xān'nahū yø hyā ngue yø mfadise yø ja'i, 'nē hĩnda gue'a rā hyā bi nxānnbate rā Cristo dā xān'nahū. Guehya yø hyāte ya, hĩmma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja rā ximhāi i mmanya. Gue'ʰ yø hyā xā nja manjam'mø i mma.

⁹ Rā Cristo bi hñu ngue bi nja'i nā, pē hĩnte di 'bēdi ngue rá ts'edi Ojā. ¹⁰ Ya dí n'yohū rā Cristo ya, ya hĩnte man'na

dí 'bēdi. Guehna 'bet'o naya
 ngue'u to gātho ja yø ts'ēdi.
 11 A nuyá, ngue ya nī n'yohu
 ra Cristo, ya bī mēpya'ahū.
 Pē gue hīmma xøts'etho bī
 mēpya'ahū tengutho øtyø
 judío. Sinoque nuna ra
 hmēpya bi ja'ahū, bi hyēcra
 nts'o mī ja nī n'yomfēnīhū.
 12 Nu'mø gmī nxixyahū, gá
 'yø'nī güendahū ngue ya bi
 zep'u ra nts'o gmanī n'yohu
 m'met'o. Guí øthū ra güenda
 ngue 'darbū bi t'äc'ahū ra
 Cristo. 'Nē gá 'yēc'ēihū ngue
 ja ra ts'ēdi Oja ngue bi japi
 bi bēnnate ra Cristo 'mø mī
 dü. Gá 'yøthū ra güenda ngue
 'dap'u gá bēnnatehū ra Cristo,
 gá pahmū ngue ya ma'da'yo
 gá m'mahmū mahøn'a. 13 A
 nu'mø man'na ra pa, gātho yø
 ja'i hīngyø judío, mā hīn'yū
 ra 'da'yo te porque hīmmi
 pa'a rá 'yū Oja, gā ra nts'o
 manī n'yo. Pē nuyá, bi 'yøt'Oja
 ngue gá nthēhū ra 'da'yo te
 conná guehra Cristo. Nu'a
 te mā ts'oquihū mī ja, ya gā
 bi punngahū Oja. 14 Mī ja mā
 ts'oquihū ngue xtá fēsthohū
 rá ley Oja. Pē nuna Oja, ya
 bi hoga mā ts'oquihū ngue bi
 dü p'u ja ra pont'i ra Cristo.
 15 Nu'mø mī dü p'u ja ra pont'i
 ra Cristo, bi 'yēmba häi rá
 hya'a ra hmū ua ja ra xīmhäi,
 porque nu'u mama dxquibi,
 gā bī ma häi. Xøgue nhmīte
 ngue bi 'berpa yø sä porque
 bi dapi gātho.

-----
 16 Janangue nuyá yø ja'i
 ēmbi ngue hīngui ho te
 guí sihū, 'yo guí ēc'ēihū te

mmānya. 'Yo guí ēc'ēihū 'mø
 da 'yēmbi ngue jatho guí
 suphū ra ngo, ogue guí suphū
 ra t'usna, ogue da 'yēmbi
 ngue jatho guí suphū ra pa
 ngue ra ts'āya. 17 Nuyá yø
 hya ya, guehya mī ja ts'ēditho
 ngue dī nja hante ngue da
 ēhra Cristo. Pē nuyá, ngue
 ya bá ēhra Cristo, ya hīn'na
 ya. 18 'Yo guí ēc'ēihū 'mø da
 'yēn'ahū ngue ra ts'oqui guí
 'yøthū 'mø hīngui thannehū
 yø anxē Oja tengutho øt'u.
 Embi ngue di 'yēxra ja'i
 nu'a hīngui nne da 'yøt'e
 tengutho gā 'yo'u. 'Nē guehya
 yø ja'i mmanya ngue ja yø
 mfadi, enā ngue nnu yø cosa
 nu'u hīnjongui nnu. Pē dī
 nēqui ngue guehya yø ja'i
 di 'yēts'i, porque enā ngue
 paxē, guehya yø ja'i hīnte dī
 muui te mmanya. 19 Guehya
 yø ja'i xā hyep'u ra Cristo
 ya. Conque hønse ra Cristo
 'bet'o ngue gātho yø 'yēc'ēi. 'Nē
 guehna ra Cristo fāxyø 'yēc'ēi,
 porque gue'u yø 'yēc'ēi nnøpe
 ngue rá do'yo. 'Nē guehna di
 'dacju ra ts'ēdi ngue gā n'yohū
 xanho nā, tengutho nnecju
 Oja ngue gdá n'yohū.

-----
 20 Damī 'yø'nī güendahū
 ngue nu'mø mī dü ra Cristo,
 xquet'a 'nē'ahū ya gá tuhū,
 ya bi zep'u'a te yø ts'ännise
 yø ja'i ua ja ra xīmhäi. Pē,
 çhanja ngue guí ēmhū ngue
 nī mantho ja ts'ēdi ya yø hya
 ya? Porque tobe guí nne
 guí siguetho guí 'yøthū'a te
 gā 'yo yø ja'i. 21 Nuyá ēmbi
 ngue hīngui sä da ts'i 'da yø

cosa. Ξ m'mø bi nya: “Yo guí nne ngue gui sä, asta 'yo gui thädi”, i ϵ na. ²² P ϵ gätho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'n ϵ nu'a te si rä ja'i, i thotho. Janangue nu'a te rä hya xännbate ya yø ja'i ya, yø hyas ϵ . ²³ Majuaní ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, ϵ na xoyø bamhya p'u gui n ϵ qui. Porque ϵ na ngue xännbate'a te ni 'yup'u ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'N ϵ xän'nahü ngue gui 'yøt'e ngue hñte gadi muhü. 'N ϵ xän'nahü ngue gui sammí xandønho'a te rä pähä ni do'yohü. P ϵ hñte di muui ya yø hya mma, porque hñgui hajpabi'a te rä ts'on'yomf ϵ ni jap'u ja rä mmüi rä ja'i.

3

¹ Damí 'yø'ni güendahü ngue nu'mø mi bennate rä Cristo, xquet'a 'n ϵ 'ahü ya gá bennatehü. Janangue nu te gdí 'bähmü ya, 'yø'ni güenda ngue tengütho 'mø ya gdí 'bähmü p'u mah ϵ ts'i bí 'bähra Cristo ja rä n'y ϵ i Oja. ² Ma datho da zo ni mmühü'yø cosa bí ja mah ϵ ts'i. Hñga gue'u yø cosa ja ua ja rä häi gui 'y ϵ mphü ngue ma datho di muui. ³ A nuyá, ngue guí n'yohü rä Cristo ya, ya hñgui ja ngue gdí 'bähmü tengütho gmaní 'bähmü m'm ϵ t'o. Nunä rä Cristo, i n'youi nä Oja rä Papá, 'n ϵ guehna fät'a ni tehü naya. ⁴ Nunä rä Cristo rä m ϵ ti mä tehü. Nu'mø bá ϵ p'u nä, ya da hñü ngue tate

ja rä ts'edi. 'N ϵ xquet'a 'n ϵ cju da hñü ngue ya man'yohü nä.

-----

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gä rä ts'on'yomf ϵ ni ja ua ja rä ximhäi, damí hy ϵ hmü p'u'a. 'Yo gui 'yots'om'mäihü. 'Yo tema nts'o guí øthü. 'Yo di so ni mmühü rä nts'o. Nu te guí peshü, 'yo guí nnehü ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'u, gue'a te p ϵ ts'i thanne, hñga gue'a Oja ni ma yø mmüi ngue thanne. ⁶ Nuyá yø ja'i njap'u, guehya f ϵ spatho rä hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Da gue'ahü 'mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njahü p'uya ngue gmí f ϵ spathohü rä hya Oja.

⁸ P ϵ nü rä pa ja p'uya, damí hy ϵ hmü p'u gätho ya yø hya ga xi'ahü ya: 'yo gyø cu ϵ hü, 'yo høndra njunt'i guí nnehü, 'yo gyø zatehü, 'yo gyø nequisühü, 'yo gyø ya mant's'ohü, ⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ahü. Nu'a te gmaní n'yohü m'm ϵ t'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomf ϵ nihü ya. A nunä Oja, da zä da 'yøt'e ngue man'na man'na gdí pahmü nä. 'N ϵ da 'yøt'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yohü, hont'a hont'a da zo ni mmühü'a. ¹¹ A nuyá, ya hñdi mporta ngue'mø rä judío ogue hñgra judío ya, mh ϵ pya ogue hñga mh ϵ pya rä ja'i ya, rä 'dan'yo ja'i ogue rä ja'i hñ'yü rä mfadi, 'bähra hñü ogue hñjo'o rä hñü. A nuyá, nunä

ma datho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'εc'ei ra Cristo. Porque ra Cristo, guehna n'youi gätho yø ja'i εc'ei na.

12 Nuna Oja di ma'ah nε bá huān'nah ngue guí soh rá 'yε. O gadi 'yεxh ya, sinoque di nja ni nhuεcateh. Di nja ni yemmāih. Dami 'yørpa ra nho ni mmic'ēih. Nu'mø te si'ah, dami seth. 13 Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ah. Nu'mø ja te gni njunth, dami mpunbī n'na ngu n'na'ah. Tengutho ra Cristo bi pun'nah, dami njath p'uya ngue guí mpunbah. 14 Nuna ma datho i ja ngue guí 'yøth ya, guehna ngue guí mahni mmic'ēiui n'na ngu n'na'ah. Gue'a di zā guí 'yøth'a te gā dadi 'bep'ah guí 'yøth'a p'uya. 15 Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue xøgue εntho n'na nc'ēitho ja gätho yø 'yεc'ei. 'Nε bi zon'nah Oja ngue hingui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ah. A nuyá, guí ja ndummāi ngue mami ts'omhm na ra hya i zon'nah Oja. Zant'a guí ja mammadih Oja.

16 Nuna rá hya ra Cristo hønna da 'yo ni mmāih xandønho na. Nu'mø guí xānbateh ra hya, dami padi ha gdi japh ra hya guí mmāhm. Dami ja mammadih Oja co gätho ni mmāih mεnte guí turpah yø salmo nεhyø alabansa. 17 Nu'mø ja te guí øth, ogue ha guí yathoh, dami 'yøth

para ngue di t'εspabi ma Hmuh Jesucristo. Rāngue guí εc'ēih ra Cristo, nuna Oja ma Papāh da 'yø'mø gā zohm. Janāngue nuyá, guí ja mammadih Oja ya ngue'a te gā ørcāh.

-----
18 Ague gyø xisuh, dami 'yεc'ei ni dammeh. Guehna rá nsāui da 'yøt'e te'o ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

19 Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh. Mahotho gdi zohm, 'yo høndra sūi guí nneh.

20 Ague gyø basih, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ēih. Porque gue'a di ho ra Hmu Jesús ngue guí 'yøhm ra hya 'mø ts'o'ah.

21 Ague gyø papāh, nu'mø guí nzohni basih, dami hyonbī ha hīndi mbøcūe ni basih, n'namhma ngue hīnda gohyø mmāi.

22 Ague gyø hmiqūih, dami 'yøt'e te gā di 'bep'a ni hmu guí 'yøth. 'Yo guí øth tengutho øtyø ja'i ngue høn'mø nnu yø hmu di mpefi, høntho nne ngue da hnu manho. Rāngue guí nnu mansuh Oja, nu te guí pehm, co gätho ni mmāi gdi 'yøth ra 'befi. 23 Nu'mø ja te guí pehm, dami ne ngue co n'na ra pāhātho gdi 'yøth ra 'befi. Guí 'yø'ni güendāh ngue tengutho 'mø gdi ørpah ra 'befi ra Hmu Jesús. Hīngue masque guí 'yεmhm ngue ra ja'itho guí ørpah rá 'befi. 24 Ya guí pahm ngue nuna ma Hmuh Jesucristo go

da gut'ah_u n_a co nu'a te gä
 r_a n_ho di 'da'ah_u m'mefa.
 Porque guehna_a ma_a Hmu_hu
 Jesucristo di mandagah_u ya.
²⁵ P_ε nu_a r_a ja'i xants'o te øt'e,
 ra castigo rá njut'i. Porque
 gätho yø ja'i, nu_a te gä x_a 'yøt'e,
 gue'a r_a njut'i di nja'a.

4

¹ Ague gyø hm_uh_u, nu'a ni
 'yup'u gui 'yørp_a ni hmiq_ui_hu,
 gue'a gui 'yøth_u'a, 'yo
 mathogui_ho gadi umhm_u.
 Dam_i pah_um_u ngue xquet'a
 bí 'b_uh_ni hm_uh_u mah_uets'i
 'n_ε nn_utho te gui ørp_a ni
 hmiq_ui_hu.

² Guí hy_a r_a ts'edi ngue
 njandyatho guí mat'Ojah_u.
 Hin_ha rá nze_ugui gui ja
 mam_uma_udi_hu Oja. ³ Nu'mø
 gá mat'Ojah_u, xquet'a
 'n_εcä dam_i marca_hu Oja,
 n'namh_uma_a ngue nu_ana Oja
 da nu_a ha di japi hap_u da
 zä g_a mmangä n_a r_a hy_a
 n_a. Porque yø ja'i tobe
 hingui pad_i hanja'a r_a hy_a
 ngue r_a Cristo. A nuyá, ya
 dí ofädi guehna_a r_a hy_a dí
 mmangä. ⁴ Dam_i marca_hu
 Oja n'namh_uma_a ngue Oja da
 xänngui ha gdá japr_a hy_a
 g_a mma. Porque nu'mø
 dá mangä n_a r_a hy_a n_a,
 mahyonitho ngue da 'yo ni
 'yu r_a hy_a.

⁵ Nup'u 'b_uhyø ja'i hingyø
 'y_εc'ei, dam_i mportah_u
 xan_ho. 'N_ε dam_i hyoni ha gdi
 xih_um_u r_a hy_a yø ja'i. 'Yo gadi
 'b_εth_u r_a ora. ⁶ Nup'u hap_ugui
 yah_u, dam_i neh_u ngue gä r_a
 hoga hy_a gdí nyah_u, mahotho

da nt'øde r_a hy_a gdí nyah_u. I
 jatho ngue ya gdí pad_i ha gdí
 japh_u r_a hy_a gui xih_um_u n'na
 ngu n'na yø ja'i.

⁷ Nu_ana ma_a zi cu_hu r_a
 Tíquico hingui he_εgagui, i
 fäxqui xan_ho. Porque 'dap'u
 dí 'yo'be ngue dí ørp_a'be rá
 'befi r_a Hmu_u Jesús. Nu_a te dí
 øt'ä ua ya, go dan_i xi'ah_u p'u
 n_a r_a Tíquico 'mø bi map'u.
⁸ Guehna_a nná et'ä p'u ha gui
 'b_uhm_u naya, para ngue guí
 pah_um_u te dí øt'ähe ua. Go da
 hyut'a ni mm_ui_hu n_a. ⁹ Da
 m_ε n_a ma_a zi cu_hu r_a Onésimo,
 xquet'a 'n_εhna_a hingui he_hra
 hy_a n_a. Guehna_a n'na nc'ei ni
 mm_εngu_hu n_a. Nuy_a p'uya,
 go da xi'ah_u tem_a hy_a ja ua
 ya.

¹⁰ Nu_ana r_a Aristarco 'daua
 dí ofädigä'be, di zengua'ah_u.
 Da guehna_a r_a Marco rá
 primo r_a Bernabé, xquet'a di
 zengua'ah_u. Ya xtá p_εn'nah_u
 p'u r_a hy_a ngue nu_ana r_a
 Marco 'mø bi zømp'u gui
 'b_uhm_u, dam_i umh_u xan_ho
 r_a ts'äya. ¹¹ Xquet'a di
 zengua'ah_u n_a r_a Jesús i Justo.
 Nu_a gätho yø judío ngue ya
 εc'ei r_a Jesucristo ua ja r_a
 hn_ini, høndya hyu nc'ei pøni
 ngue nne da mäxqui ngue rá
 'befi Oja ya. A nuyá, guehya
 hurcagui ma_a mm_uigä ya.

¹² Nu_ana r_a Epafras ni
 mm_εngu_hu xquet'a di
 zengua'ah_u n_a. P_ε xquet'a
 ørpabi rá 'befi r_a Cristo n_a.
 Nu'mø ngue bi mat'Oja n_a,
 janjuan_i ngue äpra mate Oja
 conná ngue'ah_u. Nnepe ngue
 di nd_u xan_ho ni nt'εc'ei_hu,

n'namhᵐa ngue gui ja ndumᵐai gui 'yøthᵐa gätho'a te rá pähä Oja, hᵐinte dᵐi m'mædi. ¹³ Nuna ra Epafraſas, dadi jagä majuaᵐni ngue maᵐthoguitho ho rá mmᵐai ngue mmat'Oja conná ngue'ahᵐa na, daᵐgue'u yø ja'i rá m'map'u ja ra hnᵐini Laodicea, co 'nɛ'u rá m'map'u ja ra hnᵐini Hierápolis. Gä mmarpabi Oja. ¹⁴ Xquet'a di zengua'ahᵐa na ma zi cuᵐhᵐa ra Lucas, nuna ra mé dico. 'Nɛhna ma zi cuᵐhᵐa ra Demas, xquet'a di zengua'ahᵐa.

¹⁵ Nugä drá Pablo, dí pennbabi ra nzengua'u ma zi cuᵐhᵐa rá m'map'u ja ra hnᵐini Laodicea. Xquet'a dadi zengua'a ra Ninfas co 'nɛ'u yø 'yɛc'ɛi dᵐi mpeti p'u ja rá ngu na p'uya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu na ra carta ja ua p'u gui 'bɛhmᵐa, daᵐmi thocjᵐa ra carta, dᵐi map'u ha dᵐi mpeti yø 'yɛc'ɛi p'u ja ra hnᵐini Laodicea ngue da hnu. Xquet'a nuna ra carta ga pennbagä'u yø mmɛngu Laodicea, xquet'a di thoqui, dᵐi map'u gui 'bɛhmᵐa ngue gui nnuᵐhᵐa tema hya nt'ot'i.

¹⁷ Nuna ra hya ja ua, daᵐmi xihma zi cuᵐhᵐa ra Arquipo, gui 'yɛmbi: “Daᵐmi 'yøt'e gätho'a te ra 'bɛfi bi 'da'i ra Hmu Jesús, 'yo te dadi 'bɛdi”, gui 'yɛmbi.

¹⁸ Nugä drá Pablo, nuna ra nzengua ja ua dá otra letra conma 'yɛ. O gadi pumbɛnijᵐa ngue dí ofädi. Da ne Oja ngue di jap'ahᵐa. Da ngut'atho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Tesalónica.

1 Nügä drá Pablo, conna Silvano 'nɛhra Timoteo, dadi zenguagähe'ua mā zi cūhū rá m'map'ua ja ra hnini Tesalónica. Nu'ahū, guí n'yohū Oja mā Papáhū co 'nɛhna mā Hmūhū Jesucristo guí n'yohū. Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahū ya, 'nɛ da hyut'a ni mmaihū.

-----
2 Zant'a dadi ja mammadigähe'ua Oja conná ngue'ahū. 'Nɛ zant'a dí mmat'Ojagähe conná ngue'ahū. 3 Nu'mø dá mat'ähe Oja mā Papáhū, dí mbɛn'ähe ngue'a te ra 'bɛfi guí øthū ngue gá 'yɛc'ɛihū ra Jesucristo. 'Nɛ dí mbɛn'ähe ngue'a ra 'bäxte guí øthū ngue gadi mmahmū n'na ngu n'na'ahū. 'Nɛ dí mbɛn'ähe ngue dū ni nt'ɛc'ɛihū porque guí tømhmū'a ra pa da ɛp'ua mā Hmūhū Jesucristo. 4 Ague mā zi cū'ahū, nuna Oja di ma'ahū, 'nɛ dí haxähe njuani ngue Oja bi huan'nahū. 5 Porque nup'ua guí 'buhmū 'mø mā haxähe p'ua ra hoga 'da'yo hya, hinga høndra hya bi zømp'ua. Sinoque ra Espíritu Santo bi hya ra ts'edi ngue bi xoc'a ni mmaihū ngue gá pahmū ngue majuaní na ra hya na. Damí bɛhmū te dá n'yogähe 'mø

mā mächähe p'ua guí 'buhmū. Dá negähe ngue guí tímhmū ra nho. 6 Nu'ahū, nu te gá nurcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengutho i n'yo ra Cristo. Gá nu manhohū ra hya, madague'a bi z'ahū yø ja'i. Pɛ ra Espíritu Santo øt'e ngue gadi johyathohū. 7 Nu'ua yø 'yɛc'ɛi rá m'map'ua ja ra häi Macedonia, 'nɛp'ua ja ra häi Acaya, nu te bi nu ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. 8 Nu'ahū ya gá xihmū ra hya yø ja'i ngue hanja na mā Hmūhū Jesucristo. Ya hinga hønbnū Macedonia 'nɛ Acaya bi zønna hya, sinoque ndap'ua bi zä fadi ngue guí ɛc'ɛihū Oja ya. A nuyá, ya himma hyoni ngue honga xicähe te 'bɛ'a guí øthū'ua ya. 9 Hante gue di nxise yø ja'i ya ngue tema hya bi njap'ua guí 'buhmū 'mø mā mächähe p'ua. Di nxihyø ja'i ha bi nja ngue gá hyɛhmū p'ua yø dahmū, gá 'yɛc'ɛi'a majuaní ngue Oja i 'bui. 10 Nuna ra Jesús rá Ts'ant'ua Oja, nu'mø mi dū, bi japi bi bɛnnate, bi ma mahɛts'i p'uya. 'Nɛ ja dí 'yɛp'ua mahøn'a ngue da zøcua. Guehna di nxihyø ja'i naya ngue guí tømthohū da ɛp'ua mahøn'a. A nuna ra Jesús, guehna da yanju na ngue ra castigo ja ngue di nja.

2

1 Da gue'a sehū mā zi cū'ahū, guí pahmū ngue nuna te dá mächähe p'ua guí 'buhmū, hinga särbatho. 2 Guí pahmū ngue nup'ua ja ra hnini Filipos, ya xi zücähe yø ja'i, bi unje.

Nu'mø mā mǎcǎhe p'ua ja ni hninih_u p'uya, mahømbi ts'ucje. Pε Oja bi hacǎhe ra ts'edi ngue dá xi'ah_e ra hoga 'da'yo hya.

3 Nu'mø mā xi'ah_e ra hya, hindá homhme yø hya ha di thǎ'ah_u. Hin tema hya dá xi'ah_e ngue hinda gue'a. Hønt'a te ra hya da 'yøt'ah_u ra nho dá mangǎhe. 4 Porque bá huanngǎhe Oja ngue bi fǎrcǎhe na rá hoga 'da'yo hya. 'Nε guehna dí mmangǎhe naya. Hinna mangǎhe na ra hya na ngue di nu manhogǎhe yø ja'i. Sinoque dí nnegǎhe ngue Oja da nu manhoje. Porque gue'a haspa ra güenda ma n'yomfεnigǎhe'a. 5 Ya guí pahmu xanho ngue hindá xi'ah_e yø hya ngue gdi honi ha di t'ets'ah_u. Da gue'Oja padí ngue hinna xi'ah_e ra hya para ngue da zǎp'ua ga juc'ah_e ra mεnyu. 6 Hinna mangǎhe ra hya ngue gdi nne da nu manhogǎhe yø ja'i, ni xinga gue'ah_u, ni xinga gue hmi'da yø ja'i. Hindí ya manzaqui ha nna zo'ah_u, madague'a ngue sǎpu ga nya manzaquigǎhe porque yø representantegǎhe ra Cristo. 7 Hante mahotho nna zo'ah_u, tengutho øt'a n'na ra mamá 'mø di hotyø basi, dá ja'ah_u p'ua. 8 Mathoguitho dadí ma'ah_u. Dá negǎhe ngue hinga hønt'a rá hya Oja di n'na'ah_u, pets'i ngue xcá hahma mmǎigǎhe ngue xcá 'da'ah_u. Porque mi zǎ mā mpahmu, janjuaní ngue

dá ma'ah_u. 9 Ague mā zi cu'ah_u, çua hinguí mbεmhm_u te ra n'ua dá sǎgǎhe p'ua ja ra 'bεfi? Mente ra pa dá xi'ah_e rá hya Oja, ra pa ra xui dá mpεcǎhe ngue da taha te dí sihe. Porque hindá negǎhe ngue di toca'ah_u ra gasto.

10 Ya guí pahmu, da gue'Oja padí, ngue hinjonni 'yεc'εi da zǎ da 'yεna ngue hinga gue'a te dá n'yogǎhe. Hin tema hya bi thinngǎhe. 11 Xquet'a ya guí pahmu na ra hya ya xtá o'ah_u n'yu, dá hatá ra ts'edi ni mmui n'na ngu n'na'ah_u. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fǎdi, dá ja'ah_u p'ua. 12 Dá xi'ah_u ngue guí n'yoh_u xanho tengutho nne Oja ngue gdi n'yoh_u. Porque Oja bi zon'nah_u ngue guí n'yoh_u to di manda. 'Nε guí pahmu ngue gue'a tate'a.

13 Nuya hindí säya dadí ja mammadigǎhe Oja conná ngue'ah_u. Porque nu'mø mā xi'ah_e ra hya, hinga 'yεmhm_u ngue rá hya ra ja'i gǎ 'yεc'εih_u. Sinoque bi dinni mmuih_u ngue majuaní rá hya Oja. Conná guehna ra hya guí εc'εih_u, ya man'na man'na gni n'yoh_u xanho. 14 Ya gǎ sǎhu ra n'ua mā zi cu'ah_u, ngue bi zu'a ni mmεnguh_u. Gá thohmu tengutho bi thohyø 'yεc'εi thanne Oja p'ua ja ra häi Judea. Porque nu'ua, xquet'a bi zǎ ra n'ua ngue bi zahyø mmijudioh_u. 15 Nu'ua yø judío'ua p'uya, gue'ua bi hyo mā Hmuh_u ra Jesús. Xquet'a xa hyopyø pøngahya Oja mam'mεt'o. 'Nε nuya

'bex hĩnguĩ nne hapu da nuje. Nu'u yø judío'u, hĩnguĩ nnepe da hnuṁaṁho Oja. Xquet'a 'nεε ya, hĩnguĩ nnu ṁaṁho gátho mĩ'da yø ja'ĩ. ¹⁶ Porque nu'mø ṁa xihme ngue hĩnga høndyø judío ja ngue dĩ nyanyø te, nu'u yø judío'u, bi hεgahe. Gue'a ṁaṁ'na nĩ duxra ts'oqui'a p'uya. Pε nuyá, nuna Oja ya xa nzännĩ ngue guehya da thohra castigo ya.

-----
¹⁷ Ague ṁa zi cu'ahũ, nu'mø rá ts'utho xtá εcáhe p'u guí 'bũhmũ, εmmεĩ dá bεn'ahũ. Astá gue'mø ya, zant'a dĩ nne ga nnu'ahũ. ¹⁸ Nuga drá Pablo, n'na ndĩ ngu n'na ndĩ dí sännĩ ga mmähme p'u, pε ra zithu p'uya, dĩ nthĩnt'ĩ ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra pähä dí tømhmũ ngue dá εp'u ṁa Hmuḁ Jesucristo. Porque dĩ njaje mpähä ga xihme ngue nuna ra hya dá xi'ahũ, gá 'yεc'εihũ xandønho. ²⁰ Janjuani ngue dadi johyagähe conná ngue'ahũ.

3

¹ Pε ya hindá hāt'ähe ngue xtĩ njarbutho ngue xta tho hṁaṁ'na ra pa ngue to da map'u guí 'bũhmũ. Dá sännähe p'uya ngue dá cosegä'be ua ja ra hnĩnĩ Atenas. ² Dá penhnä'be na ṁa cuḁ ra Timoteo bi ma bá nu'ahũ. Porque ṁa mmĩmmεfigähe na, dĩ mmpehmi Oja ngue dĩ mmangähe ra hoga 'da'yo

hya ngue ra Cristo. Bi ma di ha'ahũ ra ts'edi ngue hindĩ nts'onni nt'εc'εihũ ja. ³ Hindĩ nnegähe ngue da gohni mmũ ngue'a ga ts'u'ahũ. Ya guí pahmũ ngue jatho ga säḁ ra n'u ngue da ts'ucjũ. ⁴ Porque nu'mø nmará 'bũcähe p'u guí 'bũhmũ, dá xi'ähe ngue jatho da ts'ucjũ, pε ya bi nja'a te dá xi'ähe ya. ⁵ Janangue nugähe, ya hindá tøm'ĩ ngue xtá thohma ṁaṁ'na ra pa, dá penhnä p'u ra Timoteo ngue da pä'a njuani te ja nĩ nt'εc'εihũ. Dí εngä nthambεnitho ngue da dap'ahũ ra zithu 'nε nu'a ra 'befi nná 'yogähe p'uya dĩ nts'onĩ.

⁶ Pε ya bá pengra Timoteo p'u guí 'bũhmũ, bi zøcua dí 'bũcä'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui nĩ nt'εc'εihũ, 'nε majuani gadi mmähmũ n'na ngu n'na'ahũ. Bi xicä'be ngue εmmεĩ guí mbεnje, 'nε guí nne guí nnuje, xi mmangugähe p'uya xquet'a dí nne ga nnu'ähe. ⁷ ṁa zi cu'ahũ, nu'a te ra hya bá hya na p'uya, bi hyu ṁa mmũ'be 'mø ṁa øcä'be te ja nĩ nt'εc'εihũ, madague'a n'na ra n'u dá n'yogähe. ⁸ A nuyá, ṁaṁ'na dí hagähe ra ts'edi ngue dí haxähe njuani ngue hĩnguĩ hehmũ'a ra Hmu Jesucristo.

⁹ εmmεĩ dadi ja ṁammaḁigähe Oja conná ngue'ahũ. Porque nu'mø dá mat'Ojagähe, janjuani dadi johyagähe ngue xanzaqui nĩ nt'εc'εihũ. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dí äpähe Oja ngue da zä ga mmäcähe

p'ua ga nnuha. Dí nne ga xän'naha hanja'u yø hya tobe hingui pahma xanho hanja. ¹¹ Da ne na Oja ma Papaha co 'neha ma Hmuha Jesucristo da 'yot'e ngue ga mmäcähe p'ua guí 'bähma ngue ga nnuha.

¹² Da ne na ma Hmuha ngue man'na gdi padi guí mmahma n'na ngu n'na'aha, co 'ne'u hingyø 'yεc'ei guí mahma, tengutho nnä ma'aha. ¹³ Da 'yot'e ngue gui hyaha ra ts'edi gui hyehma p'ua ra nts'o. Porque dí nnegä ngue hin tema nts'o da din'naha Oja ma Papaha 'mø ra pa da εp'ua ma Hmuha Jesucristo co gätho'u da n'youi.

4

¹ A nuya ma zi cu'aha, jap'u man'na ra hya ga xi'aha ya. 'Ne gue'a ra Hmu Jesús di 'dacrä ts'edi ngue ga o'aha n'yü na ra hya na. Ya xtä xän'naha m'met'o te ja ngue gdi n'yoha ngue di nu manho'aha Oja. 'Ne ya gue'a guí øthua ya. Pe di nnegähe ngue man'na man'na gdi hyoni ha di nu manho'aha Oja. ² Ya guí pahma ngue nuya yø hya dá xän'naha, guehya yø hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja ngue guí cämfeni guí unni mmaihha Oja. 'Yo to di 'yots'om'mäi.

⁴ A nu yø n'yoha, n'na ngu n'na di m'mahyø xisu, di nthati, pe da zupyø xisu, di madi. ⁵ 'Yo di nnepe ngue di m'ma mman'u yø xisu tengutho øthø ja'i hingui pa

Oja. ⁶ 'Yo guí nneha n'na ra xisu ngue ya 'bährä ndø. Porque ya xtä xi'aha m'met'o ngue nu yø n'yoha njap'u, mathogutho ra castigo da jap'a Oja. ⁷ Porque Ojä, bi zongaha ngue ra nho gdä m'mahma, hingui nnechä Oja ngue ra nts'o gdä m'mahma. ⁸ Nu ra ja'i festho na ra hya di xi'aha ya, hingra ja'i fespabi rá hya, sinoque guesε Oja fespabi rá hya. 'Ne guesε Oja bá penha Espiritu Santo ngue da mäxçaha ngue ga hehma p'ua ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cuha, himma hyoni ngue ga ot'aha'a, porque Oja ya bi xän'naha te gdi mmahma n'na ngu n'na'aha. ¹⁰ 'Ne nuna ra hya di xi'aha ya, gue'a guí øpahua gätho ma cuha 'bai ndap'u bi zä ngue ra häi Macedonia na. Pe nuya ma zi cu'aha, di ä'aha n'na ra mate ngue nu te guí øthua ya, hinga hont'a gui 'yøthua, sinoque man'na man'na ngue gdi mmahma. ¹¹ Damj ja ndummai guí m'ma mmanhoha. Gue'a te ni 'befise gui 'yøthua, hingui nthinhua yø asunto mi'da yø ja'i. Damj mpehma tengutho ya xtä xi'aha. ¹² Janangue hinte gui 'behma. A nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei p'ua, di respecta'aha.

-----

¹³ Ague ma zi cu'aha, di nnegähe ngue guí pahma hanja'u yø 'yεc'ei ya xandü. Nu'mø to bi dü, 'yo di tü ni mmaihha tengutho øtyø ja'i

hinguí pa Oja, ngue tu yø mmui 'mø to bi du. ¹⁴ Pε dí εc'eiha ngue bi du ra Jesús 'nε bi bennate m'mefa. Janangue nuyá, ma ga εc'eiha ngue nu'u xandu 'nε εc'ei ra Jesús, nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús 'mø bá εcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'aha xanho hanja na ra hya bi xänngaha ra Hmu Jesús. A nu'u yø 'yεc'ei di 'batho'a ra pa da εp'u ra Hmu, händi m'met'o ngue da ma di nthēui ra Hmu. ¹⁶ Porque nu'mø bá εhra Hmu di 'yε mahεts'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma nts'editho. Co 'nε'a ra anxε 'bet'o ngue yø anxε Oja, xquet'a da εnna hya. 'Nε da nya rá corneta Oja. A nu'u to ya xandu 'nε εc'ei ra Cristo, rá mudi di bennate yø do'yo'u. ¹⁷ A nu'u yø 'yεc'ei di 'batho, 'da di ts'ixtho maya bi ja yø gui. Ja danj nthēui p'u ra Hmu. Ya 'dap'u di m'mahmu para zantho ra Hmu p'uya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí xi'aha ya, dami nhyath ra ts'edi n'na ngu n'na'aha.

5

¹ A nuya ma zi cu'aha, himma hyoni ga ot'aha hanja ra hya ngue hinguí fadi tema pa, tema ora da εp'u ra Hmu. ² Porque ya guí pahma xanho ngue hincjoguí padi tema pa da εp'u ra Cristo. Nu'mø 'yo ra bε ngue ra nxui, hincjoguí padi tema ora da zøp'u ja ra ngu, njarbatho ra hya dí xi'aha ya. ³ Da gue'a ra

ora ngue dadi n'yεmbyø ja'i ngue ya 'bammaho, hin tema hya. 'Nε da gue'a ra ora'a p'uya ngue di nja ra ndate. Nthambenitho da zøhø, tengutho 'mø bi zønna ora di m'men'a n'na ra xisu ha rá basi. Ya hinha di mpommi.

⁴ Pε nuya ma zi cu'aha, ya hinguí 'bu 'bexuiha ya. Janangue nu'a ra pa da εp'u ra Hmu, hinga nthambenitho da z'aha. Händi nja'aha tengutho øt'a n'na ra bε, ngue nthambenitho sømp'u ha søni.

⁵ Porque gätho'aha ya gnj n'yohua ra nyot'i ja ngue ra pa, ya gá hyehmu p'ua ra nts'o ja 'mø ra xui.

⁶ Janangue nuyá, hinguí ja ngue 'nεcju da njot'i ma n'yomfēnih, tengutho mi'da yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfēni. Sinoque nne ngue ga n'yomfēnih xanho. ⁷ Nu'u aha, ra xui aha. Nu'u iti, ra xui iti. ⁸ Pε nuju, ya dá hehmu p'u ra 'bexui. Ya nná 'yohua rá nyot'i Oja ya. Ma ga samma mmuiha ya ngue hinda dajpah ra nts'o. Da zehma nt'εc'eiha i ja. A nuyá, ma ga mmahm n'na ngu n'naj. Ma ga seguraha ngue da yanju Oja. ⁹ Porque himbi zän'Oja dá m'mahmu ngue ga thohmu ra castigo. Sinoque bá sänni ngue gda nyamhmu na ma Hmuha Jesucristo. ¹⁰ Ra Jesucristo bi du conná nguεcju. Janangue nu'mø bá εhε, ngu'u xandu, ngu'u di 'batho, 'dap'u ga m'mahmu para zantho. ¹¹ Dami hyutho ni mmuiha 'nε dami hya ra ts'edi n'na ngu n'na'aha,

tengutho guí øthú ya.

-----
 12 Ague mā zi cū'ahú, dí nnegāhe ngue gui 'yørpahú masu'ú yø mēfi Oja dí mpēp'ú guí 'búhmú. Porque guehya bi huan'Oja ngue dí m'met'o p'ú guí 'búhmú ngue dá xān'nahú rá hya Oja. 13 Rāngue ørpabi rá 'bēfi Oja, jatho ngue guí nnu mānhohú, dami māhmú. 'Nē 'yo gadi njunthú p'ú guí 'búhmú.

14 Dami hyahú rá ts'edi gui xihmú'ú to hinguí nne dí mpēfi ngue 'yo dí njap'ú. Dami hāthú rá ts'edi'ú yø ja'i 'bú ndummuí. 'Nē dami hyonnbahú ha di zacyø nt'ēc'ēi yø ja'i tobe hinguí nzaqui yø nt'ēc'ēi. Dami serpahú te gā 'yo. 15 Dami mfāhmú, 'yo to dadi cosra nts'o t'ørpabi. Hante gue guí n'yørpahú rá nho n'na ngu n'na'ahú, co 'nē'ú hingyø 'yēc'ēi gui 'yørpahú rá nho.

16 Hangu rá pa guí johyahú. 17 'Nē hangu rá pa guí mmat'Ojahú. 18 Zant'a dami ja māmadihú Oja, madague'a ja'mø ja te guí thohmú. Porque Oja, guehna nnepe dá 'yøt'e te'o gā tēna Cristo ná.

19 'Yo gui tājju'a te nne dá 'yøtra Espíritu Santo. 20 Dami 'yørpahú masu'a te mmanyø pøngahya Oja, 'yogui fēsthohú rá hya. 21 Dami hyacjú xāho rá güenda ngue'mø majuaní ngue rá hya Oja mma, ogue rá hyasē mma. Nu'mø guí hāxhú njuani ngue majuaní rá hya Oja mmaná ja'i, dami 'yēt'a

mmāihú'a te i mma. 22 Dami hyehmú p'ú'a te gāma nts'o i ja.

23 Nuná Oja ya dá nhojpahú, dá 'yøt'e ngue guí unni mmāihú xandønhó, guí nsuphú, dá māt'a ní tehú, 'nē dá māt'a ní do'yohú, hín temā nts'o dí nēqui 'mø rá pa dá εp'ú mā Hmu hú Jesucristo.

24 Nguna dá 'yøt'Oja, porque guehna bi zon'nahú ná 'nē hinguí hēc'ahú ná.

-----
 25 Ague mā zi cū'ahú, dami marchahú Oja.

26 Dadi zengua gātho'ahú.

27 Guehna rá Hmu di hacá rá ts'edi te dí mma. Dí xi'ahú ngue nu'ú gātho mā zi cūhú, jatho ngue dí mpēti para ngue dá 'yøde te mmaná carta ja ua.

28 Nuná mā Hmu hú Jesucristo di jap'ahú. Dá ngut'atho.

2 Tesalonicenses

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Tesalónica.

1 Nügä drá Pablo, conna Silvano 'nɛhra Timoteo, dadi zenguagähe'ɥ mā zi cūhɥ yø 'yɛc'ɛi rá m'mɥp'ɥ ja ra hnini Tesalónica. Gue'ahɥ yø ja'i Oja mā Papáhɥ, co 'nɛ'a mā Hmuhɥ Jesucristo. 2 Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahɥ ya 'nɛ da hyut'a ni mmaihɥ.

-----
3 Ague mā zi cū'ahɥ, zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahɥ. Ní 'yup'ɥ ngue gue'a gä øthe'a, porque ni nt'ɛc'ɛihɥ i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nɛ xquet'a man'na man'na gadi mmahmɥ n'na ngu n'na'ahɥ. 4 A nucsegahe p'ɥ ha nná mähme, nup'ɥ di mpɛti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'ɛc'ɛihɥ. Nu'a te ra n'ɥ guí sähɥ ngue sɥ'ahɥ yø ja'i, gä guí sethɥ.

5 Nuyá, guí sähɥ ra n'ɥ ngue guí ɛc'ɛihɥ rá hyä Oja. A nu'a gä dɥ ni nt'ɛc'ɛihɥ, gue'a guí nɛqui'a ya ngue gä xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohmɥ p'ɥ di manda Oja'a.

6 Pɛ ní 'yup'ɥ di hn'Oja'ɥ te'o di hn'ahɥ. 7 A nuju ngue dí sähɥ rá n'ɥ, da 'yɛhra pa da zɛp'ɥ'a rá n'ɥ dí sähɥ. Di n'nacju rá ts'äya 'mø ra pa da ɛp'ɥ

ra Hmu Jesús. Nuna di 'yɛ mahɛts'i, da n'youi yø anxɛ ja yø ts'ɛdi. Nu'mø bá ɛhɛ, dadi yoxni tengutho gui yoxni ra sibi. 8 Di 'yɛhɛ da menhna castigo gätho yø ja'i hinxá mbá Oja, 'nɛ hinxá 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hyä i hmá ngue hanja'a rá Hmu Jesucristo. 9 A nuyá yø ja'i ya, da ma rá castigo, di m'mɛdi para zantho. Da ma ma'ueque p'ɥ ja rá hmi rá dá ra Hmu Jesús. Nup'ɥ da 'yudi hague ngu gangu rá ts'ɛdi i ja, ya hinda njapi di m'mɥp'ɥ ngue da nu. 10 Nu'a rá pa da ɛp'ɥ rá Hmu, gätho yø 'yɛc'ɛi da 'yɛspabi 'nɛ da danne. Xquet'a 'nɛ'ahɥ gui m'mahmɥ p'ɥ ngue gá 'yɛc'ɛihɥ ná ra hyä dá xi'ahɥ.

11 Janangue nuyá, zant'a di mmat'Oja gähe conná ngue'ahɥ. Dí äpähe Oja ngue nu'a rá hyä i zon'nahɥ ngue gdí n'yohɥ, gue'a gdí n'yoh'á. Dí äpähe Oja ngue nu'a te gä rá nho so ni mmái gui 'yøthɥ, di ha'ahɥ rá ts'ɛdi gui 'yøthɥ. 'Nɛ di ha'ahɥ rá ts'ɛdi gui 'yøth'á te gä rá nho rá nsäui ni nt'ɛc'ɛihɥ i ja. 12 Nu'mø da nu yø ja'i ngue gui 'buhmɥ xanho, yø ja'i da nu mansu rá Jesucristo. Xquet'a 'nɛ'ahɥ da hnu mansu'ahɥ p'ɥya ngue gui n'yohɥ rá Jesús. Nguna di nja conná nguehrá mate Oja 'nɛ conná nguehrá mate mā Hmuhɥ Jesucristo.

2

1 Ague mā zi cū'ahɥ, da ɛp'ɥ mā Hmuhɥ Jesucristo ngue di pɛrcahɥ 'dap'ɥ gä m'mahmɥ.

Dí nne ga xi'ahua te 'be'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yεn'ahua, ya da guehra pa jap'ua da zøhra Hmu ya, da 'yεna, 'yo sä dädi fe'ni mmaihua. 'Yo guí εc'εihua te da ma, madague'a da 'yεna ngue Oja di be'nnbi te i mma, ogue da 'yεn'ahua ngue go dá ot'ä ra sαcua n'youi yø hya da xi'ahua. ³ Xinda hangu da si'ahua, 'yo gadi n'uni da thä'ahua. Porque hante da zønna pa da εp'ua ra Hmu, i jatho ngue rá mæditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmejmahya, da gohi ngue yø nsuiui Oja. Nu'mø bi nja na ra hya na, ja di nequi p'ua ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'uya. 'Ne guehna ya xpä ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nuna guehna da bønbi ngue da zambabi'a te gä thanne yø ja'i na, da gue Oja da zui. Hønsε na da ne ngue da ma nthanne na. 'Ne da mip'ua ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja na. Da 'yεmp'uya: "Nugä, guecä Ojagä ya", da 'yεna.

⁵ Dami be'mhma'a ra hya dá xi'ahua 'mø dämbi 'bucä p'ua guí 'buhma. Guí nnu ngue dá xi'ahua tengu na ra hya na. ⁶ Ya guí pahma te 'be'a samya ngue hingui nequi nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'ännbi ngue di nequi te'o na ra ts'oc'εi na. ⁷ Tobe hindi nequi xandønho'a te gä rá ts'edi ra nts'o, pε nu'a ra nts'o, ya i ja. Høntho ngue hindi unna nt'edi'a to sammj ngue di nequi xanho te'o ni ja'i na dí xi'ahua. ⁸ Pε nu'mø bi zønna pa di t'unna nt'edi da 'yuhra

ts'edi, ya di nequi na ra ts'oc'εi dí xi'ahua p'uya. Pε nu'mø bá εp'ua ra Hmu Jesús, ya da hnu ngue mathoguitho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo na ra ts'oc'εi na.

⁹ Nu'mø bi nequi na ra ts'oc'εi na, ra zithu'a di hatra ts'edi. Da hnu ngue ja rá ts'edi da 'yøtyø hmεya hinjongui sä da 'yøt'e. Gue'a di nhäte'a p'uya. ¹⁰ Xants'o te gätho da 'yøt'e. 'Dama 'dan'yo te gä da 'yøt'e, da hyoni ha di hyätyø ja'i ja ngue di m'mædi. Nu'a di m'mædi ngue himbi ne xta mbahna ra hya majuanj. 'Ne guehna ra hya xtj nyanyø te yø ja'i na. ¹¹ Janangue Oja di japi ngue da thätya yø ja'i ya, da 'yεc'εi'a ra hya ngue ra fehni. ¹² Gue'a di ma ra castigo gätho ya yø ja'i, ngue himbi 'yεc'εi na ra hya majuanj. 'Ne hønt'a te yø nts'o ga 'yo nnu manho.

-----

¹³ Ague ma zi cu'ahua, nuna ma Hmuha Jesucristo di ma'ahua. Janangue nuyä, zant'a jatho ngue ga ja mammadigähe Oja ngue te bi 'yøt'ahua. Porque rá mæditho bi huan'nahua Oja, ya xpä nzänni ngue di nyänni teha. Nu'mø gmj 'yεc'εihua na ra hya majuanj, ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue gä sohu rá 'yε Oja. ¹⁴ Dä xi'ahua ra hoga 'da'yo hya, guehna ra hya i zon'nahua Oja na. I nnepe ngue di toca'ahua na ra nho jap'ua ha 'buhma Hmuha Jesucristo. ¹⁵ Janangue nuyä ma zi cu'ahua, di ndu xanho

nī nt'εc'εih_u ya. Mān'nān'yo mī 'yōt'e ngue guí pumbεnīh_u ya yō hyā dá xān'nāseh_u. Dā gue'u yō hyā dá orp_u ja rā carta dá pēn'nāh_u p'_u, mān'nān'yo mī 'yōt'e ngue guí pumbεnīh_u.

¹⁶ Bī macj_u Ojā mā Papáh_u, 'nε bi 'dacj_u rá mate ngue bi hoga mā mmāih_u para zāntho. Xquet'a dí tōmh_u a rā nho di 'dacj_u Ojā m'mεfa. Dā ne Ojā co 'nε'a mā Hmūh_u Jesucristo di jap'ah_u. ¹⁷ Dā ne Ojā ngue di hātrā ts'edi nī mmāih_u 'nε guí dā'nī n'yomfεnīh_u ngue nup'_u guí yah_u, rā hyā xtāno guí māmh_u. Nū'mō te guí øth_u, gā dā gue'a te xāno guí 'yøth_u.

3

¹ Hønt'a di 'bēhya mā zi cū'ah_u, damī marcahe Ojā, n'nāmh_u mā ngue nup'_u dí mmāngāhe rá hyā mā Hmūh_u, xtāngu yō ja'i dā 'yεc'εi tengūtho bī njap'_u guí 'būhm_u. ² Xquet'a damī marcahe Ojā n'nāmh_u mā ngue dā yāngāhe Ojā ngue'a te mbεnngāhe yō ts'oc'εi. Porque hīngā gātho yō ja'i dā 'yεc'εi rā hyā dí mmāngāhe.

³ Pε nū'a rā Hmū hīnguī hεgah_u a. Dā 'yōt'e ngue guí hyāh_u rā ts'edi 'nε dā yān'ah_u ngue rā nts'o. ⁴ Dādī seguragā ngue di mfāxte rā Hmū. Janāngue dí pacā ngue nūnā te rā hyā gā 'bεp'ah_u, guehnā guí nne guí 'yøth_u nā, hīndā 'yεhrā pa guí fεsthoh_u nā rā hyā nā.

⁵ Dā ne Ojā ngue dā dīnnī mmāih_u a te guí mā'ah_u Ojā. 'Nε dā 'yōt'e ngue guí sēti hangū rā n'ū guí thohm_u tengūtho rā Cristo bi zēti hangū rā n'ū bi thogui.

⁶ Ague mā zi cū'ah_u, mā Hmūh_u Jesucristo di 'dacāhe rā ts'edi gā xi'āhe nā rā hyā gā mmānya. Nū'ū mā cūh_u hīnguī nne di mpefi, 'nε hīnguī haxrā hyā dá xān'nāh_u, ogādī nsixh_u u. ⁷ Ya guí pah_u te gdī 'būhm_u, hīn temā ndānhyēi gā nūrcahe. ⁸ Hīnjondā āptho te dá sihe. Sinoque dá honī ha dā japi te dí homh_u me. Rā pa rā xūi dá mpefi ngue di tāhā te gā sihe, porque hīndā negāhe ngue di toca'ah_u rā gasto ngue te dí sihe. ⁹ Madague'a ní 'yup'_u xcā māngāhe ngue xquī fāxcahe, pε hīnte dá māngāhe. Sinoque dá mpehme para ngue gā ut'āhe te ja ngue gdī n'yoh_u. ¹⁰ Porque nū'mō dāmbā m'mucāhe p'_u guí 'būhm_u, guehnā rā hyā dá xi'āhe nā, dá māngāhe ngue nū to hīnguī nne di mpefi, ya hīndī nsihmε. ¹¹ Dí øcāhe n'nā rā hyā ua, ngue 'bū i'da nī amigoh_u hīnguī nne di mpefi. Nū'a te gā 'yo, hōndyø ja'i di ats'i te gā 'būi para ngue dā zāp'_u di c'a. ¹² A nūya yō ja'i njap'_u, guesε rā Jesucristo di hacje rā ts'edi ngue gā xifi ngue 'yo nīmantho di orpabi yō ja'i, njuantho dā mā rā 'bēfi dā dāhā te dā zi.

¹³ Ague mā zi cū'ah_u, 'yo guí sāyah_u, hangū rā pa damī

'yøth_u r_a n_ho. ¹⁴ N_u'mø ton_i
 j_a'i d_a 'y_εn_a ngue h_inda 'y_εc'ε_i
 n_a r_a h_y_a d_a cuat_ähe ua ja r_a
 carta ja ua, 'yo g_ad_i nsixh_u,
 n'namh_m_a ngue d_a m_εs_r_a
 sä. ¹⁵ P_ε 'yo gu_i øt'e ngue
 n_i ns_uiui. Sinoque d_am_i
 h_εj_pah_u'_a te øt'e, porque n_i
 c_uh_u.

-----
¹⁶ N_un_a m_a Hm_uh_u Jesu-
 cristo gueh_n_a d_a z_a d_a h_yut'a
 n_i mm_uih_u n_a. D_a ne ngue
 h_inda h_yεc'ah_u hang_u r_a pa.
 N_u'mø tem_a h_y_a gu_i thoh_m_u,
 d_a h_yon_i ha di japi ngue d_a
 h_yut'a n_i mm_uih_u, h_ønt'a bi z_a
 m_ah_y_a gu_i thoh_m_u.

¹⁷ N_ug_ui dr_a Pablo con_m_a
 'y_εε n_n_a cuat_ä n_a r_a letra
 ja ua ngue n_n_a z_εngua'ah_u.
 N_u'mø d_adi firmag_a m_a carta
 'mø bi gua'a nt'ot'i, gueh_n_a r_a
 h_y_a ja ua d_adi cuati: ¹⁸ N_un_a
 m_a Hm_uh_u Jesucristo di japi
 g_atho'ah_u. D_a ng_ut'atho.

1 ra Timoteo

Ja uá rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba ra Timoteo.

1 Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Nuyá bi 'yexqui, gueſe Oja, nuna ra Yante, co 'nehna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Nε dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja. ² Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pε nu'mø dá bēn'a'i, xøgue εntho majuanj ngue mā ts'ant'u'i p'u nnā bēn'i. Porque go dá ja'i gā 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja mā Papáui co 'nehna mā Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huεc'a'i, 'nε da hyut'a ni mmui.

-----
³ Damba soc'a'i p'u ja ra hnini Efeso. Nu'mø mā thogui, dá magä p'u ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'u Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'map'u, porque jatho ngue nu'u yø fεhni xännbate xännbate p'u, guí hejpa bi. ⁴ Guí xifi ngue 'yonj mantho di xännbate'u yø cuentotho. Porque nuyá, hinha rá nεgui xännbate'u yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pε nuyá yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hinte ni bøntho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi

mā nt'εc'eiha, guehna nne Oja ngue ga xännbaha yø ja'i na.

⁵ Dami hejpa bi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yεc'ei di mma di n'na ngu n'na. Para ngue da zä di mahra mmic'eiui n'na, jatho ngue da hyεp'u ra ts'on'yomfēni, nu'a te ra nho pa di, gue'a da 'yøt'a. 'Nε himma xøts'etho di nεqui ngue ja yø nt'εc'ei. ⁶ Porque 'bu i'da yø ja'i ngue ya bi hyεp'u na ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne. ⁷ I nne da t'embj ngue pa di xanho di nxännbate rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xännbate. Pε himma juani ngue tinyø mmui hanja'a ra ley i nne di nxännbate.

⁸ Nuna ra ley ga 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pε jatho ngue da fa di hanja ngue bi ma nt'ot'i na ra ley na. ⁹ Nu'u yø ja'i ya øtra nho, ya hin tema ley di ja ngue da hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i fεstho ra ley. Haspa ra güenda yø mmejmahya. Haspa ra güenda yø ts'oc'ei øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hingui su Oja 'nε hingui εc'ei. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mmic'eiui. ¹⁰ Haspa ra güenda yø 'yots'om'mai. Haspa ra güenda yø n'yohu ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mmīn'yohui. Haspa ra güenda'u yø ja'i ahyø mmic'eiui ngue sits'i

yap'atho. Haspa rā güenda yø mambethani. Haspa rā güenda yø ja'i ngue mmanna fehni 'nε εxa ntestigo Oja ngue εna majuanj te mma. Haspa rā güenda gätho yø ja'i festho na majuanj ngue rā hoga xädi. ¹¹ Nunā rā hoga xädi naya, rá n'youi rā hoga 'da'yo hya. Nuná, di 'bejpagui'a mā maça Ojai ngue ga xihyø ja'i.

-----
¹² Nunā mā Hmuui rā Jesucristo di 'dacra ts'edi ngue dí mmambrá hya. Dadi ja mammadigä na, porque guehna bi nū manhogui 'nε bi 'yεxqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui. ¹³ Bi 'yøt'e ngue drá mεfigui madague'a xtá nū man'ugä mam'et'o na rā Jesucristo. Porque xtá mangä yø amhya co nuna, 'nε nmi sacä'u yø ja'i mi εc'ei na. Pε bi huεgagui Oja, porque pa Oja ngue hindí padí te dí øt'e ngue tobe hin mará 'yεc'ei. ¹⁴ Nunā rā Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be rā Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di ndu mā nt'εc'ei, 'nε øt'e ngue man'na man'na gdá madí.

¹⁵ Nunā rā hya ga xi'i ya, majuanj na, 'nε guehna rā hya jatho ngue da 'yεc'ei gätho yø ja'i na: ngue rā Jesucristo bá εcua ja rā ximhäi ngue da yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i di mmangä ngue ja yø ts'oqui ya, pε man'na mā datho mi ja mā ts'oquigä. ¹⁶ Pε bi huεgagui

Oja n'namhma ngue da fadi ngue rā Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugui mathoguitho ja mā ts'oqui. Gue'a gui nεqui'a ya ngue gätho mi'da yø ja'i xquet'a di punnbabi Oja 'mø bi 'yεc'ei rā Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue da t'εspabi Oja para zantho. Porque nū te gä ja, go di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'nε hinjonni ja'i di sä da nū. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague mā ts'ant'u'i Timoteo, nuna rā hya dí xi'i gui 'yøt'e, di nthui na rā hya bi bennbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi mā ngue di nja ni 'befi. Nunā rā hya dadi 'bep'a'i ya, dami hya rā ts'edi gui 'yøt'e gätho'a te rā 'befi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'εc'ei. 'Yo di tap'a'i rā nts'o. ¹⁹ 'Bu i'da yø ja'i padí xanho ndana rā hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pε gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onnyø nt'εc'ei'a p'uya. ²⁰ Nguna rā hya bi 'yøtra Himeneo 'nεhra Alejandro. Nuya yo nc'ei ya, dá dāpra zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hingui ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá maditho dí xi'i ngue gui xifi gätho yø 'yεc'ei ngue da marpabi Oja gätho yø ja'i

ndap'ʰ bi zä. Da 'yäpi ngue da mäxyø ja'i na Oja. 'Nε di ja mam̄madi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja da 'yøt'e. ² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gätho yø ja'i ja yø cargo. Porque gäthogahʰ dí nne ngue ga m'mamma pähähʰ, h̄in temma hya, n'nammā ngue co n'na ra pähätho gdá thannehʰ Oja 'nε da zäp'ʰ ga n'yo manhoʰ. ³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahʰ Oja gätho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehʰ na. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gätho yø ja'i di nyanyø te. 'Nε nnepe ngue da dini xanho yø mm̄ai yø ja'i hanja na ra hya majuan̄i. ⁵ Nuna Oja, n'natho i 'b̄ai. 'Nε xquet'a n'na nc'εitho na da zä da 'yøt'e ngue di nhojpaūi Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na. ⁶ Ra Jesucristo bi n'un̄i bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i. Nu'mø mi zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nεqui xandønho p'uya ngue Oja nnepe ngue gätho yø ja'i di nyanyø te. ⁷ Janangue bi 'yexcagui Oja ngue drá representantegä ra Cristo. 'Nε penngagui ndap'ʰ bi zä ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i h̄ingyø judío. Nuna ra hya majuan̄i di εc'εiui, guehna ga xännbabi yø ja'i na. Guí pad̄i xanho ngue majuan̄i te di xi'i, 'nε guí pad̄i ngue h̄indí fehni porque dí εc'εi ra Cristo. ⁸ Dí nnegä ngue ndap'ʰ bi zä da mat'Oja gätho yø n'yohʰ. Nu'mø εns'yø 'ye yø ja'i ngue

mmat'Oja, di unyø mm̄ai Oja, di ja manho yø mm̄ai, h̄ingue di danzø yø mm̄ai ngue dadi njunt'ui yø mm̄ic'εiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yεx'mø bi nhoqui. H̄ingra n'yεts'i di hocyø ya. H̄ingra n'yεts'i di hye ra ulu xammadi rá muui. H̄ingra n'yεts'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue h̄indí 'yεts'i. ¹⁰ Nu'a di nejmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu εc'εi Oja, mahotho 'mø di nεqui ngue øtra nho. ¹¹ Mente ra ora sännbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sä di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u. ¹² Porque h̄in dadi ungä ra nt'εdi ngue di nxännbate n'na ra xisu, sinoque ra xisu i ja ngue da 'yøxtho ra hya. Porque h̄ingui sä di m'met'o p'ʰ ha 'bahyø n'yohʰ ngue di manda. ¹³ Porque Oja, rá m̄aditho bi hocra Adán, m'mefa p'uya bi hocra Eva. ¹⁴ Pε ra Adán h̄imbj hyätra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyätra zithu. Mi thätra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yøt'a. ¹⁵ Pε ra xisu di nyanná te 'mø da 'yøtra 'bεfi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Høntho ngue ra xisu jatho ngue di nja rá nt'εc'εi, di mahyø mm̄ic'εiui, di n'yo xanho, h̄inda 'yεspi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya di mmangä, majuan̄i na. Ngue nu ra

ja'i nne rá cargo ngue di m'met'o p'ua ja rā nija ngue dra mamhya, xandõnho rā 'befi nne da 'yõt'e. ² Janangue nu rā ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o rā hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamrá mm̄i. Di mfādi xanho. Da 'yõt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'äya p'ua ja rá ngu. Da badī xanho ha di japra hya di nxännbate. ³ 'Yo di iti. 'Yo dra nequisui. Di nja rá yemm̄i. Da badī ha di hojpabi yõ ja'i di nsui. 'Nε hinga hõndra m̄enyu di ma rá mm̄i. ⁴ Da badī ngue di manda xanho p'ua ja rá ngu. Da 'yõt'e ngue dyõ 'yõde xanho yõ basi, 'nε di nja yõ ts'u yõ basi. ⁵ A nu'mõ hingui padī di manda xanho p'ua ja rá ngu, ya hinda badī ha di japi di m'met'o p'ua ha di mpeti yõ ja'i Oja 'mõ. ⁶ A nu'a rā n'yohua da t'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'ua ja rā nija, hinda gue'a n'na rā n'yohua ngue ts'udra pa xa 'yεc'ei rā Jesucristo. Porque nthambεnitho di 'yεts'i. Ya da 'yõtra ts'oqui tengutho bi 'yõtra zithu manjam'mõ ngue bi 'yεts'i 'nε 'da di mep'ua ja rā castigo. ⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'namhma ngue nu'ua yõ ja'i hingyõ 'yεc'ei da nu mansu. Ya hinda zā ha di japyõ ja'i da 'yεmbi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque rā zithu εmm̄i honi ha di ts'onnbī ha ya yõ mamhya.

-----
⁸ A nu'ua yõ ja'i ja yõ cargo ngue fäxte p'ua ja rā nija, xquet'a ngut'atho ja ngue

da 'yõt'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue h̄indi nhäte p'ua ha ya. Jatho ngue h̄indi n'iti. Jatho ngue hinga hõndra m̄enyu di ma yõ mm̄i. ⁹ Nuna rā hya n'youi yõ nt'εc'ei i ja, guehna rā hya himmi fadi hanja na, guehna di nxännbate na rā hya na co gätho yõ mm̄i. ¹⁰ Nuya yõ n'yohua ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mõ ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da zā di nja yõ cargo ngue di mfäxte p'ua ja rā nija. ¹¹ Ximmangu yõ xisu fäxte p'ua ja rā nija, xquet'a di nεqui ngue dyõ hoja'i. H̄indyõ zate. Da zamyõ mm̄i. 'Yo di hep'ua rá 'befi pefi. ¹² A nu yõ n'yohua ngue ja yõ cargo fäxte p'ua ja rā nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pε da badī ngue di manda xanho p'ua ja rá ngu. Ngu yõ basi, ngu'ua hingyõ basi, da badī di manda xanho. ¹³ Porque nuya yõ n'yohua ja yõ cargo ngue fäxte p'ua ja rā nija, nu'mõ padī xanho ha di japi da 'yõtra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yõ ja'i. Ya säp'ua da hya rā ts'edi da ma hanja ngue εc'ei rā Jesucristo.

-----
¹⁴ Ague Timoteo, nugā di xõnni ga mmap'ua ga ma nu'i. ¹⁵ Pε nu'mõ himbi zā dá magā p'ua n'nahmantho, ya dí otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'ua. Porque di nnegā ngue guí padī xanho hanja rā hya nuna ja ngue da n'yo yõ ja'i ya o rá 'yε Oja. Nuna Oja na, majuanī ngue 'bui. A

nuya yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'nε tøxhma hyabi rá hya Oja. ¹⁶ Janjuani ngue mazihotho na ra hya di εc'εih. Pe Oja bi 'yøt'e ngue bi dinma mmaih hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Nε ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue fadi ngue hin tema nts'o bi 'yøtra Cristo. Da guehyø anxe Oja i nnu mansu. A nuyá, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Nε t'εc'εi gä rá nguni nximhäi. 'Nε bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

¹ Pe ra Espiritu Santo njuantho xicja ngue nu'mø ni ma da gaxyø pa, di m'mhyø ja'i da hyep'u yø nt'εc'εi. Nu'u yø fehni xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u da den'n. ² Nuya yø xännbate ya, ra fehni na ra hya da ma ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te øt'e, pe 'be xingui tar'man'u yø mmäi'a te øt'e. ³ Nuya yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue εmbi hin'yu ra nt'εdi di nthatyø ja'i. 'Nε xihyø ja'i ngue εmbi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuya yø 'yεc'εi di ja mammadi Oja 'mø bi zi'a te si. ⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hingui sä ga εhmhu ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tini. Sinoque ma ga ja mammadih Oja 'mø dí sihu'a te bá sänni ngue ga sih. ⁵ Porque nu'mø t'äprä

mäte Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

-----
⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya gui xännbabi'u ma cuhu ya, majuaní ngue gue'e rá hoga mēfi'i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani gui hyu'ni mmäi na ra hoga xädi ya xcá bent'i. ⁷ Pe nu'u yø hya te säma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo gui ørpa masu'u yø hya'u, porque hinte di muui. Dami hyoni ha di ndu xanho ni nt'εc'εi i ja. ⁸ Porque nu ra ja'i ngue xährá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pe ma datho man'na xanhotho ngue di zacrä nt'εc'εi ra ja'i. Porque nuna ma nt'εc'εih i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbahu rá njapi Oja, sinoque 'nehra pa di 'yep'u. ⁹ Nuna ra hya na, guehna ngue majuaní na. 'Nε guehna mahyonitho da 'yεc'εi gätho yø ja'i na. ¹⁰ Janangue nuyá, madague'a sūcui yø ja'i ya, pe ma ga ho ma mmäi ga øt'ui ra 'befi bi 'dacui Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojai i 'bu'a. 'Nε guehna ja ngue da yani gätho yø ja'i na. Pe nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yεc'εi ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø gui xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya. ¹² 'Yo gui nne ngue hinjonda 'yøt'a masu ngue grä ts'ant'atho. Sinoque dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yεc'εi. Dami 'yudi ngue gui yamanho p'u ha

guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'eiui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'ec'ei. Dami 'yot'e ngue da bahyo ja'i ngue ga ra nho gni 'yo. ¹³ Mente ga mmaga p'u, dami ja ndummui gui mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yec'ei. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxänbäte xanho. ¹⁴ Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija bi japyø 'ye p'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yot'e. Nuna ra 'efi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yot'e ngue te sátho gui 'yot'e.

¹⁵ Nuya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummui ngue gui 'yot'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue da zä gui 'yørpe xanho rá 'befi Oja. ¹⁶ Dami mfädi xanho, 'ne dami mfädi ngue ga da gue'a ra hya ni 'yup'u gui nxänbäte. Nu'mø gui 'yot'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya gui mma, xquet'a di nyanyø te.

5

¹ Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø ga hejpabi te øt'e. Mahotho gdí zofo, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'utho, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu. ² A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yot'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui

'yot'e como tengutho 'mø ngue eni nu, pe ga ra nho gdi n'youi.

³ A nu'u yø 'danxu ngue hinjo'o to da hyonnbj te da zi, gue'u yø mmi'yec'eiui da mäts'i ngue di unni te honi. ⁴ Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o, guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu ga i nte. Janangue ni 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bi ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede. ⁵ Pe nu ra 'danxu ngue 'base, hinjo'o to da hyonnbj te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmi'yec'eiui na. Porque hindä hont'a Oja nnøts'e 'ne hingui säya ra pa ra xui nzo Oja. ⁶ Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse ga 'bui, ya hindä ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bui pe tengutho 'mø ya xa ndu. ⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yec'ei naya, n'namhma ngue ya hinjonda 'yembi ngue hinga gue'a te øt'e. ⁸ A nu ra 'yec'ei ngue hinda unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá meni, guehna ra 'yec'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'ec'ei na. Man'na nu'u yø ja'i hingyø 'yec'ei hingui njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ei'u.

⁹ A nup'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yets'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u

yø 'danxuŋ gue tho'i hyate njeŋya 'bui. 'Nε n'nat'a rá ndø xā m'māhmi. ¹⁰ Dā gue'ū yø xisu fādī gue xā 'yøtraŋ nho, xā tede xānho yø basi, xā unnaŋ ts'āya p'ū ja rá ngu te'o hīn'yū ha dī nsāya gue yap'ū nī 'yεhε. 'Nε fādī gue hīndī 'yεts'i ha ya, di ja mmansu yø mmi'yεc'eiui. I fāts'i to sā rā n'ū. Zant'a gue hōndraŋ nho di ho dā 'yøt'e.

¹¹ Pε nu'ū yø 'danxuŋ gue cohraŋ jεya 'bui, 'yogui εts'i gue dī mfāxte p'ū ja rā nija'ū. Porque nthambεnitho gue dā dīni to dī nthatui mahōn'a, ya dā hyep'ū'a rá 'bēfi rā Cristo ørpe. ¹² Ya cohi gue festho'a rā hya xā nhyøxmaxi gue dī mfāxte p'ū ja rā nija p'ūya. ¹³ Ogue dā gohi gue yø monni, nī yat'i nī bōmp'ū ja yø ngu. 'Nε hīnga hōntho gue yø monni, sinoque di c'a yø mmiç'eiui p'ū ha 'yo. I mmanyø hya nu'ū hīnnī 'yup'ū dā mā. Nu'a te gā 'bāhyø ja'i p'ū ha sōni, gā dī nthīnt'i. ¹⁴ Janangue dī nnegā gue nu'ū yø 'danxuŋ gue yø hmute xisutho dī nthatī mahōn'a, dī m'māhyø basi, dā māhyø ngu. Ya hīnda zā gue toni ja'i dā 'yεmbi hīnga gue'a øt'e. ¹⁵ Porque 'bū i'da yø 'danxuŋ gue ya xā 'uegue, ya ørpabi rá pāhā rā zithā.

¹⁶ Nu'mø n'na rā n'yohū ogue n'na rā xisu gue rā 'yεc'ei, nu'mø bi n'nanxuŋ n'na rá mēni, dā māt's'i, di unni te honi. 'Yo dī nnepe gue gā go yø 'yεc'ei dā hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø

'yεc'ei, gue'ū yø 'danxuŋ hīnjo'o to dā hyonnbī te dā zi, gue'ū ja gue dā māt's'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'ū yø n'yohū 'bet'o gue øtraŋ 'bēfi p'ū dī mpeti yø 'yεc'ei, jatho gue εmmei dā nu mansu yø ja'i. Dā gue'ū yø māmya ho yø mmūi dī mpefi gue xānnbabi rá hya Oja yø ja'i, mā dātho nne gue dā nu mansu yø ja'i ya. ¹⁸ Porque nt'ot'i p'ū ja rā Maca Libro rā hya gue εna: "Dami japi gue dī nsihmε rā ndani nunaŋ nnehyø trigo gue dī ntagui, 'yogui turpabi rá ne", i εnna hya. Mahōn'a nt'ot'i rā hya gue εna: "Nu rā mēfi øtraŋ 'bēfi, nī 'yup'ū gue di t'unnaŋ nzābi".

¹⁹ A nu'mø gue mā yapi n'na nc'ei'ū 'bet'o p'ū ja rā nija, nu'mø gue hīnjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuanī'a te gui nyapi, 'yo gui 'yørpa masu'a rā yapate. ²⁰ Pε nu'a mā yapi nε majuanī gue ja rá ts'oqui, dami hejpabi. Dā nu gātho yø ja'i p'ū gui hejpi n'namhmaŋ gue nu'ū yø ja'i dā nup'ū gui hejpi, ya dā zu dā 'yøtraŋ ts'oqui. ²¹ Nunaŋ rā hya dī xi'i ya, nunaŋ Oja co 'nēhna mā Hmuui Jesucristo co 'nε'ū yø maca anxe bí 'bū mahεts'i øde te dī xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na rā ja'i, ogue hīn gadi n'amigoui n'na rā ja'i, pε nu'mø ja rá ts'oqui dami hejpaŋmabi. ²² Nu'mø ja gue gui 'yεts'i to dī m'met'o p'ū ja rā nija, 'yo gui nne gue rā sōnitho'a te gui 'yøt'e. Dami tømi, 'be gui nnu te gā 'yo

ra ja'i. Xi'mø gue gui 'yεx'a n'na nc'ei, nu'a fadi ngue ja ra ts'oqui, 'yo guí nne da 'yεn'a'i yø ja'i ngue guí nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yεts'i. Pε nu'i, 'yo tema nts'o guí øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyenni ngue xan'u ni mmæi, 'yo høndra dehe guí si, dami si zits'u ra vino.

²⁴ I 'bu i'da yø ja'i ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, di nequi xanho ngue ja yø ts'oqui. Pε ximmi 'bu mi'da p'uya ngue hñdi nequi ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda di nequi ngue ja yø ts'oqui. ²⁵ Xquet'a njarbatho yø ja'i ngue øtra nho ya, di nequi xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hingui fadi te gäma nho øt'e, pε m'mefatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'u yø 'yεc'ei ngue yø hmiqui, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hingui nnu mansu yø hmu yø hmiqui, yø ja'i p'uya da 'yεmbi ngue hingui ho ra hya nná 'yohu. Ya da nømman'u Oja p'uya. ² A nu'u yø hmiqui ngue yø 'yεc'ei yø hmu, 'yo di εna ngue ts'atho ja ngue di nu mansu yø hmu, da 'yεna ngue ya 'da'igu yø nt'εc'ei i ja, ya di ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbi di mpefi, porque ma madi'a ra 'yεc'ei t'ørpabi rá 'befi. Nguna ra hya

guí xihyø ja'i 'mø guí xännbate ya.

-----
³ Nuna ra hoga hya bi nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'εc'ei jagüi naya. Pε nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya xännbate. ⁴ Guehya yø ja'i di 'yεx'mø ya, guehya hñte pahya. Ma'bædi yø mmæi, gä ra njun'mahya ga 'yo. Guehya yø zeya, yø nequisæi, yø nemhya. Hingui εc'ei te sifi. ⁵ Hinha rá nzequi ra njunt'i øt'ui yø ja'i porque xants'o yø n'yomfeni. Nuna ra hya majuan, hingui padi hanja na. I εna ngue nuna ra hya ngue rá nt'εc'ei i ja, xangu rá muui, porque εna ngue guehna ra hya di daha xangu ra mentyu. Pε nu'a'i, ogaði nsixui'u njap'u. ⁶ Majuan ngue nuna ma nt'εc'ei jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pε ra ja'i, ja ngue di johyahmaha hont'a zihangu ts'u tini. ⁷ Porque nu'mø bi mihra ja'i ua ja ra ximhai, hñte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hñte da hyats'i. ⁸ Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'i, oque ja te da hye, co nu'a p'uya, di johyahmaha.

⁹ Pε nu ra ja'i hontho nne ngue di mmεmmeti, guehna ra ja'i hingui henni ga hyátrá n'yomfeni ngue øtra ts'oqui ha di dinna mentyu. Entho so ra 'dih, porque hont'u yø pahä hñte di muui so rá mmæi, gue'a di m'me'a.

10 Porque nu rā ja'i ngue hōndrā mēnyu di ja ndummāi honi ha di dīni, xangu rā ts'oqui øt'e ngue ha gā ndinna mēnyu. A nuyá, 'būi'da yø ja'i, astā ya xā hyep'ū yø nt'ēc'ēi ngue hōndrā mēnyu di ja ndummāi honi ha di dīni. Pē nu'ā te rá mēnyu ya xā ndīni, gue'ā rā m'mū man'ū i tho'ā.

-----
 11 Pē nu'ī, ngue rá mēfi'ī Ojā, man'nān'yo mī 'yøt'e ngue gui 'yøt'e tengū ya yø hyā ja dí xi'ī. A nu'ā'ī dami 'yøt'a te xānho. Dī nēquī ngue ja xānho nī nt'ēc'ēi. Ja ndummāi dami thanne Ojā. Ja ndummāi dami māhni mmic'ēiui. Dami seti te gāma hyā guí thogui. 'Nē ogādi 'yēx'mø guí yā. 12 Dami ja ndummāi ngue ya gdī 'bū'ā ngue gui 'yøt'a te rá nsāui nī nt'ēc'ēi i ja, n'namhā ngue guī nthēui rā te para zāntho. Porque bi zon'nā'ī Ojā ngue gue'ā gui 'yøt'a. Nu'ā rā pa bi zon'nā'ī Ojā, xangu yø ja'ī bi 'yøde te gā mā ngue ja nī nt'ēc'ēi. 13 A nuyá, nūnā Ojā di unnā te gātho'ū ja yø te, guehñā øde gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'ī gui 'yøt'e. Dā guehrā Jesucristo, nūnā bi dā xānho rá hyā p'ū ha 'būhrā Poncio Pilato, xquet'a øde gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'ī gui 'yøtya. 14 Gātho ya yø hyā dādi 'bēp'ā'ī gui 'yøtya, dami 'yøt'e. 'Yo te dādi 'bēdi, n'namhā ngue hīn temā hyā dā thīn'nā'ī ngue hīndā gue'ā gui 'yøt'e astā guehrā pa ngue dā ep'ū

māhōn'ā rā Hmū Jesucristo. 15 A nuyá, nu'mø bi zōnñā pa xpā nzānnbābi Ojā ngue dā ep'ū, ya dā ēhē. Nūnā mā mācā Ojāhū, guehñā hōnse nā jāsē rá ts'ēdi nā. Guehñā rā dāst'abi nā ngue yø dāst'abi. Guehñā rā Hmū nā ngue yø hmū. 16 Guehñā Ojā nā ngue hīnjam'mø dā dū. Nup'ū ja rá nyot'i 'būi, hīnjondā zā dā guat'i. 'Nē hīnxā 'yēhrā pa ngue toni ja'ī xā mbōni ngue dā nū, porque hīngūi sā di hnu hapū 'būi. Nūnā Ojā nā, guehñā mā dātho hnu mānsu nā. 'Nē guehñā jāsē rá ts'ēdi para zāntho nā. Dā ngut'ātho.

-----
 17 A nu yø ja'ī ngue yø mmēmmēti ua ja rā xīmhai, dami xifi ngue 'yo dādi 'yēts'ī ngue ja yø mēnyu. 'Yo sā di ēnā ngue gue'ū yø mēnyu dā māts'ī. Porque hīngā gue'ā rá mēnyu rā ja'ī dā māts'ī. Dami xifi ngue dā hyūtho yø mmāi ngue gue'ā Ojā i fāts'ī. Nūnā Ojā i 'būi, guehñā māthoguitho di jāipahū nā, porque nnepe ngue gā johyahū. 18 Nu'ū yø ja'ī ja xangu yø mēnyu, dami xifi ngue dā 'yøtrā nho. Porque mān'nātho xangu dī muui ngue xtā ngu rā nho dā 'yøt'e, hīndā gue'ā ngue dā mēstho rá mēnyu. Dami xifi ngue 'yo di yā yø mmāi ngue di unyø ja'ī'a te tīni. 19 Nūnā rā nho dā 'yøt'e ngue dā māxyø mmic'ēiui, dī nja rá njut'ī mø yø pa dí 'yēp'ū, gue'ā di segura'ā ngue di

t'unna te para zantho'a te da
'yøt'e.

-----
 20 Ague Timoteo, nuna ra
 hya bi ma mafati'i ngue gui
 xännbabi yø ja'i, dami fadi
 xanho ngue da guehna ra hya
 gui nxännbate na. 'Yo gui ørpa
 masu'u yø hya te sätho hinte
 di muui. Da guehyø ja'i nu'u
 ena ngue ja xangu yø mfadi,
 'yo gui ørpa masu'u yø hya
 mma, porque himma juani
 ngue di nthε yø hya i mma.

21 'Nε nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i
 ngue di xänna ra hya na, ya
 mma ngue ja xangu yø mfadi,
 asta gue'mø da gohi ngue di
 pumbeni'a rá nt'εc'εi i ja. Ya dí
 xi'i ngue mamí njap'u.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo Ja uá rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Timoteo.

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yɛxquí ngue drá representegä rá Jesucristo. Bi neque ngue gá xicä yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to gä di unyø mmæi ngue da 'yɛc'ei rá Jesucristo. 2 Janjuani ngue dadi ma'i, ague ma ts'ant'u'i Timoteo. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáui co 'nɛhna ma Hmuui rá Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'nɛ da hyut'a ni mmæi.

-----
3 Tengutho manj danne Oja'u ma mboxitagä manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gátho ma mmæi. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagä conná ngue'e. Nu'mø dá bɛn'a'i, zant'a dadi ja mamadigä Oja. 4 Dí mbɛngä ngue nu'mø dambá soc'a'i p'u, astá gá nzoni. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja gá mpähä. 5 Dí mbɛn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'ɛc'ei i ja. Nu'a ni su Loida 'nɛ'a ni mamá Eunice, rá maditho bi 'yɛc'ei rá hya'u. Dí pacä njuani ya ngue xquet'a 'nɛ'i majuani ja xanho ni nt'ɛc'ei ya.

6 Nugä dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'mɛ'a rá ts'edi bi 'da'i Oja 'mø ma japä ma

'yɛ p'u ja ni ya. 7 Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i rá ts'edi ngue 'yogui su yø ja'i. 'Nɛ di 'da'i rá ts'edi ngue guí mahyø ja'i. 'Nɛ di 'da'i rá ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfɛni. 8 'Yogui embi ngue rá 'bɛ'isä guí xihyø ja'i hanja rá hya na ma Hmuui Jesucristo. Ximmangugä p'aya, 'yogui pes'ni sä guí mma ngue dadi mpahmi, a nugä madague'a dí ofädi ngue dí mmambä rá hya rá Cristo. Tengutho dí øt'a ya, dami njap'u, dami ne ngue di ha'i rá ts'edi Oja ngue guí mmanna hoga 'da'yo hya, madague'a guí sä rá n'u conná nguehna rá hya na. 9 Nuna Oja bi yanju, 'nɛ bi zongahua ngue gá hehmu p'u rá nts'o. Madague'a ngue hinga gä rá nho xtá n'yohu, pɛ Oja bi 'yøtra mate bi zongahua ngue da yanju. Porque hante ngue di nhohra ximhäi, Oja ya xi zanni ngue da penhna Jesucristo ngue da yanju. 10 A nuyá, ya bi zøcua na ma Yantehua rá Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi rá ndate. Nuna rá hoga 'da'yo hya bi ma, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthœui rá 'da'yo te para zantho na.

11 Nuna rá hya naya, go bá t'ɛxcä ngue gá mmangä na. 'Nɛ bá t'ɛxquí ngue drá representegä rá Cristo ngue gá xänbabi rá hya yø ja'i 'bæi ndap'u bi zä. 12 Janangue

guehna nná sägä ra n'ua naya. Pe nugä hindí pes'ma sä ngue dí ofädi. Porque nuna Oja dí nnøxä, dí pacä njuani ngue xanho na. 'Ne dí haxa njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'ne da bømmanho te nná 'yo astä gue'mø rá nze GUI yø pa.

13 Ague Timoteo, nuna ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xänbabi yø ja'i ya. Dami 'yεc'ei ra Jesucristo hangu ra pa. Ränge guí n'youi ra Jesucristo, dami mahyø ja'i hangu ra pa. 14 Di fät'a'i rá hya Oja ngue guí xänbabi yø ja'i. Nuna ra Espíritu Santo dí n'yohu, dami 'yäpi ngue da mäxa'i ngue guí padí ha gdí japra hya.

15 Ya guí padí ngue nu'ua ma cuhu ngue yø mmengu Asia, Gä bi hyεgagui p'ua, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes. 16 Pe nu'a ra Onesíforo, Oja di japi te'o Gä 'bup'ua ja rá ngu. Porque nuná, xangu yø nnidi bi hoga ma mmui. Himbi mesta rá sä ngue dí ofädi. 17 Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohu na, bi 'yεmmei bi hyongui hapu dí ofädi astä gue'mø mi dingui. 18 Da gue'e, ya guí nnuε ngue nuna ra Onesíforo xangu ra 'bäxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'macä p'ua ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nze GUI ra pa.

2

1 Ague ma ts'ant'ua'i, dami hya ra ts'edi co nuna rá mate

di 'da'i ra Jesucristo. 2 Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padí ha di japra hya da ma, da ngu'a ra hya da xänbabi mi'da yø ja'i.

3 Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangu ra n'ua ja ngue gui thogui. 4 Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá pähä'a. Ya hingui sänse'a rá 'befi ga 'yo. 5 Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra taħa ngue ra 'dihí. Nu'a hinda 'yøt'e gätho'a te di manda'a to di marca ra 'dihí, ya hinte da dahä. 6 Gui 'yøt'e tengutho ra mefi di mpep'ua ja ra huahí. Nu ra mefi sä ra n'ua ngue di mpefi, gue'a ra mefi ja xanho rá nzäbi'a. 7 Dami padí hanja na ra hya dí xi'i. Nuna ma Ojauí, da 'yøt'e ngue da dinni mmui xanho te gäma hya dí xi'i.

8 Hønna da zo ni mmui na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicä yø ja'i naya. 9 Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangä, guehna ra n'ua dí sägä naya. I nthut'igä ua ja ra fädi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'oní. Pe nuna rá hya Oja dí mmangä, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagä ra hya. 10 Nugä, nu hangu ra

n'ua dí thogui, gätho dí seti. Porque dí nnegä ngue da 'yεc'ei rā Jesucristo'ua yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'nε da dinna nho para zantho. ¹¹ Majuanī nā rā hyā nā ngue εnā: “Nu'mø dá thojū connā guehřa Cristo, ya 'dap'ua gā m'mūhmū nā rā Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue gā seti hangū rā n'ua gā sāhū, xquet'a nup'ua ha di manda rā Cristo 'nεcjū di nja mā 'bεfiū. Pε nu'mø ngue gā hεhmū p'ua rā Cristo, xquet'a rā Cristo da hyεgahū p'ua. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hīndā jats'i te di mmāmhmū, pε nu'a rā Cristo zant'a ngue di jats'i te rā hyā mman'a. Porque rā Cristo, nūnā rā hyā i mma, hīnjam'mø ngue dadi pādi”.

-----
¹⁴ Damī bεnnbabi yø ja'i nā rā hyā dí xi'i. Rā hmi rá dā Oja p'ua gui xifi ngue hīndī njun'mahya co nu'ua yø hyā hīngui ja ts'edi. Porque rā njunt'i hīngui pømmanho. Sinoque di ts'onnbā yø n'yomfēni yø ja'i øxra hyā. ¹⁵ Nūnā Oja i hajtā rā güenda te guí øt'e. Damī ja ndummāi gui pøni xanho rā 'bεfi bi 'da'i Oja, ya hīn'ya te gdī pēs'ni sā. Gui hyats'i xandønho nā rā hyā majuanī, da guehñā gui xānnbabi yø ja'i nā. ¹⁶ Nu'ua yø hyā hīnte di mui ngue hīngā gue'a rá hyā Oja, ogui xānnbate'ua, porque guehya yø hyā di ts'onnbā yø nt'εc'ei yø ja'i ya. ¹⁷ Nūya yø hyā xānnbate ya yø ja'i njap'ua, i 'yo yø hyā astā gue'mø da 'yøtra

nts'onī. Ngu'a rā nts'onī bi 'yøtra Himeneo, ximmangu rā Fileto. ¹⁸ Guehya bi hyεp'ua rā hyā majuanī ya, xānnbabi yø ja'i ngue εmbi hīmma juanī di bεnnate yø do'yo, sinoque εmbi ngue nu'a rā mbεnnate ya bi nja'mø mi 'yεc'ei rā hyā'a. Co nūnā rā hyā nā p'uya, di ts'onnbabi yø nt'εc'ei 'da yø ja'i. ¹⁹ Pε nūyā, hīndā zā ngue di ts'onnbabi rá 'bεfi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hyā ngue i dū. Nūya yø hyā ya, i εnā: “Nūnā Oja, ya pādi te'o gätho ya o rá 'yε”. Nu'a rá yoho rā hyā p'uya i εnā: “Nu rā ja'i ngue nne da dēnnā Cristo, jatho ngue da hyεp'ua rā nts'o”.

²⁰ Nup'ua ja n'na rā ngu xannoho, hīngā 'da'igu yø mohi jap'ua. Jap'ua yø mohi ngue yø oro, jap'ua yø mohi ngue rā t'axi, jap'ua yø mohsa, jap'ua yø mohi ngue rā häi. Nūya yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upi. Ximmī ja 'da ngue hīngā nts'upi. ²¹ Njarbūtho p'ua ja rā nījā ya, hīngā gätho yø ja'i hεp'ua rā nts'o. Pε nu rā ja'i nne ngue da hyεp'ua rā nts'o, guehñā rā ja'i øt'e ngue rá mēfi Oja nā, i pēhřā 'bεfi ngue nts'upi.

²² 'Yo guí øt'a te rā ts'oqui ør'mī'da yø ts'unt'ua. Damī 'yøt'a te xanho. Di nεqui ngue ja ni nt'εc'ei. Damī mahyø ja'i. 'Yo to gādī njunt'ui. Da 'da'igu gui 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyεp'ua rā nts'o, ya nzo'a rā Hmu Jesucristo co gätho yø mmāi. ²³ Pε nu'ua høndra njun'mahya nne, hīngui pādi

te mma, dami hyep'u. Ya guí padí ngue nu'a rā njunt'i, ja bi fap'u ngue di nnu man'u yø ja'i. ²⁴ A nu rā ja'i ngue rá mēfi Oja, hingui ja ngue di nnequisai. Sinoque ja ngue 'da di matho gátho yø ja'i. Da badí ha di japi ngue dra hoga hya di nxänbáte. Da zeti te mmanyø ja'i. ²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu rā hya'u to hingui nnu manho rā hya. Xamhmatho da ne Oja di 'bärpabi yø mmái, da 'yēc'ēi rā hya majuaní. ²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni rā ja'i, ya da hyep'u rā zithu o rá 'yē. Porque gue'a rā zithu ørpabi rá páhä.

3

¹ Dami páhna rā hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xtá n'atho. ² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinná nho. Høndyø mēnyu da ne di xandi. Di 'yēxp'u ha ya. Da 'yēna ngue mağuese. Di nsate. Hinda 'yēc'ēi te da xihyø papá yø ja'i. Hinda bēnna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu. ³ Hīndi nja yø yemmai. Hīndi nja yø nhuēcate. Da nømman'u yø mmic'ēiui. Hīnda zamyø mmái. Dyø nequisai. Porque yø nsaiui'a te gátho xanho. ⁴ Guehya dyø ngujmahyatho ya. Hinha ga nja yø ts'u. Di 'yēx'mø ya. Nu'a te yø páhä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmái'a, hīnda gue'a Oja. ⁵ Nup'u guí nequi, ēna xø majuaní ngue su Oja. Pē hīmma juani ēc'ēi

ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'u to njap'u. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onbá yø nt'ēc'ēi yø ja'i. Rá maditho, nuya yø xisu tu yø mmái ngue ja yø ts'oqui, 'nē hingui padí ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fehni xänbáte. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badí tema 'da'yo xädi i ja. Pē nu'a rā hya di xädi, hīnjam'mø di tīnyø mmái ndana gue'a rā hya majuaní. ⁸ Nuya yø fehni xänbáte, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nēhra Jambres ngue bi mēs'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbutho ya dí mmangä ya. Nuna rā hya majuaní i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Hīmma juani ngue ten'na rā nt'ēc'ēi jajū. ⁹ Pē hīnda zä da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'memmái, sār'mø da badí gátho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'u yo nc'ēi bi mēs'ra hya bi manna Moisés.

-----

¹⁰ Pē ague Timoteo, ya guí padí xanho hanja na rā hya dí xänbategä. 'Nē guí padí te nnä 'yogä. Guí padí te dí øt'ä. Guí padí ngue nugä dí ēc'ēi xanho rā Jesucristo. 'Nē dí seti te ørcagui yø ja'i. Dadí macä yø ja'i. Nu'mø dí sägä rā n'u, ēna gue man'na dí hā rā ts'edi. ¹¹ Guí padí hanja ngue nnu man'u gyø ja'i, hingui nne da nugui. 'Nē guí padí hangū rā n'u xtá sägä. Tengutho rā n'u dá sägä p'u ja rā hīni Antioquia, 'nēp'u ja rā hīni Iconio,

'nɛp'u ja rā hnini Lистра, dā sā rā n'u ngue hinguī nne dā nuygø ja'i. Pɛ nuna gā rā n'u naya, bi yangā Oja. ¹² A nuyá, nu to gātho nne dā dēnna Jesucristo, gā dā zā rā n'u ngue dā ts'ui. ¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nɛ yø fēhni xānbbate, man'na man'na ni go mants'o te gā 'yo. Mente hāte, ximmi thāt'i.

¹⁴ Pɛ ague Timoteo, 'yogui hēhna rā hya bi sän'na'i. Ya guī haxā njuani ngue majuanī nā rā hya nā, porque guī padī ngue nu'u bi xän'na'i rā hya, hinguø fēhni'u. ¹⁵ Asta gue'mø mará ngüei, gā xāhya yø hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro. A nuna rā hya nā, ja mmamp'u ngue di nyanna ja'i 'mø dā 'yɛc'ei rā Jesucristo. ¹⁶ Gātho'u yø hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro, guesɛ Oja bi bēnbbabi rā hya bi 'yot'u to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho gā xāhmu naya. Gue'a gdā pahmu ndana gue'a rā hya ja ngue gā ɛc'eih'u'a, ndana gue'a hinga ɛc'eih'u. Gue'a gdā pahmu ndana gue'a rā hya hinga gue'a dí øth'u, gue'a gdā pahmu'a te gā rā nho ja ngue gā øth'u'a. ¹⁷ Janangue nu rā ja'i ørpabi rá 'bɛfi Oja, nu'a di xādi, gue'a di dīnna mmui'a te gā rā nho ja ngue dā 'yøt'e, hīnte di 'bɛdi.

4

¹ Rá hmi rá dá Oja, 'nɛ rá hmi rá dá rā Hmu Jesucristo, go guehya øhna rā hya dadi 'bɛp'a'i guī 'yøt'e. Porque rā

Jesucristo dā ɛp'u mahøn'a ngue di mända ua. Nu'mø bá ɛhɛ, ya dā hyaspabi rā güenda'u i te, 'nɛ'u xādu.

² Gui ja ts'edi ngue guī 'yø'na rā hya dí xi'i. Dami ja ndummui guī mmana hoga 'da'yo hya. Ogui sāya guī xihra hya yø ja'i, madague'a hinguī nne dā 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmui yø ja'i. Nu'u hinga gue'a te gā 'yo, dami hejpabi. Gui japa nts'edi ngue dā gue'a te nnu manho Oja dā 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'i. Ogui sāya dami xānbbabi rá hya Oja. ³ Porque dā 'yɛhra pa ngue yø ja'i hinda ne dā 'yøhna rā hoga xādi. Sinoque dā hyonyø xānbbate yø ja'i ngue n'nan'yo rā hya dā xānbbabi, gue'a rā hya dā ne dā 'yøhyø ja'i'a. 'Nɛ nuya yø xānbbate ya, yø mmundotho di m'mui ngue di nxānbbate rā fēhni xādi. ⁴ Porque yø ja'i hinda ne dā 'yøhra hya majuanī. Nu'u yø hya xā nzānsɛ yø fēhni xānbbate, gue'u dā 'yøt'u. ⁵ Pɛ nu'i, dami samse ni 'yomfɛni. Nu'mø guī sā rā n'u, dami seti. Ja ndummui guī 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xānho nā ni 'bɛfi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma dā zōnna pa gā pøngā ua ja rā ximhāi. Pɛ nugui dadi n'unī dā thogui ngue rá 'bɛfi Oja dí ørpe. ⁷ Nugā xtá ho mā mmui dí honi ha di nthahra hya. Nu te rā hya bi 'bejpagui Oja gā øt'e, dá øt'e asta guep'u rá nɛgui. Nuna mā nt'ɛc'ei i ja, dá fādi

xanho. ⁸ Nuyá, dí tømí ngue nuna mā Hmu mahets'i hasca rā güenda xanho. Dí pacā ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma mā t'unni te'o gā øtra nho. 'Nε hinga hønghogui di 'daqui, sinoque di unni te'o gā di mā'a rā Hmu Jesús, 'nε tømí ngue da zonna pa da εp'u.

-----
⁹ Ague Timoteo, gui ja ndummai guá εhε n'nahmantho ua dí 'bucā ngue gā nyauí. ¹⁰ Porque nuna rā Demas bi ho rā pähä ja ua ja rā ximhäi na, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'u ja rā hnini Tesalónica. Nuna rā Crescente i ma Galacia na. Rā Tito p'uya, i ma Dalmacia na. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Dí nnegā ngue guá sip'u rā Marco 'mø guá εhε. Porque nuna rā Marco dí hongā ua na ngue di mpefi. ¹² Nuna rā Tíquico dá penhnä na ngue i map'u ja rā hnini Efeso. ¹³ Nu'mø guá εhε, guá cannguits'u mā tuhü dá socā p'u ja rā hnini Troas, ja rá ngu rā Carpo. 'Nε guá ca yø libro dá socā p'u. Pε mā datho ja ts'edi guá cannguits'u mā sūcua nuya m'mänitho.

¹⁴ Nuna rā Alejandro ngue rā 'yøt'a t'εgui, xants'o te bi 'yørcagui. Pε Oja da gut'i te bi 'yøt'e. ¹⁵ Pε nu'i, dami mfädi xanho 'mø gā nu na. Porque janjuani ngue täcra hoga 'da'yo hya di mmamhma na.

¹⁶ Nu'mø rá mudi mi ma mā juanngagui p'u ja rā ts'at'abi, dá honi ha da japi ngue da nyani. Pε hinjombi bõni ngue

xta mmäxqui. Hante gue gätho'u mā cu bi hyεgagui p'u. Da ne Oja ngue hinda bennbatho ngue bi hyεgagui p'u. ¹⁷ Pε nuna rā Hmu bi mäxqui, 'nε bi hacra ts'edi ngue dá mangā rā hoga 'da'yo hya p'u 'buhyø ja'i hingyø judío. Oja bi yangui, porque εna yø zate yø ja'i pets'i da dujthogui. ¹⁸ Pε Oja di sigue da yangā p'u ha 'buhyø ja'i xants'o gā 'yo. 'Nε da māqui xanho para ngue da zixcagui p'u mahets'i badi manda. A nuyá, ma gā εspahu Oja hangū rā pa. Da ngut'atho.

-----
¹⁹ Dami zenguagui ts'up'u rā Prisca co 'nεhna rā Aquila. Co 'nε'u to gā 'bup'u ja rá ngu rā Onesíforo dami zenguagui ts'u. ²⁰ Nuna rā Erasto bá cop'u Corinto na. Nuna rā Trófimo dá socā p'u ja rā hnini Mileto na ngue mi'u. ²¹ A nu'i, gui ja ndummai guá εhε hante ngue da cutyø pa xta se.

Nuna rā Eubulo pen'na'i rā nzengua na. 'Nεhna rā Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nεhra Claudia, gätho ya mi'da mā cūhu 'bucua, gā di zengua'i.

²² Da mäxa'i mā Hmuui rā Jesucristo. Oja di japi gätho'ahu. Da ngut'atho.

Ra Tito

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba ra Tito.

1 Nūgä drá Pablo, rá mɛfigä Oja, 'nɛ rá representegä ra Jesucristo. Bi 'dacra 'bɛfi ngue ga japi da 'yɛc'ɛi ra Cristo'ɥ to ya xpá huan'Oja. Ga japi da badj ngue majuanj na ma nt'ɛc'ɛiɥ i ja. ² Janangue da bahyø ja'i ngue di n'nacjɥ ra 'da'yo te para zantho. Hante ngue di nhohra ximhäi, ya xi zän'Oja ngue di 'dacjɥ ra 'da'yo te. A nuna Oja, hingui fehni na. ³ A nuyá, ya bi zønna pa bá sän'Oja ngue da fadi hanja na ra hoga 'da'yo hya. Nuna Oja ma Yantehɥ bi 'yɛxqui ngue ga mmambrá hya.

⁴ Dadi zɛngua'i, ague Tito. Nū'mø dá bɛn'i, xøgue ɛntho majuanj ngue ma ts'unt'ɥ'i. Porque dá ja'i gá 'yɛc'ɛi na ra nt'ɛc'ɛi jagüi. Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáɥ co 'nɛhna ma Hmuhɥ Jesucristo di jap'a'i, di huɛc'a'i, da hyut'a ni mmæi.

⁵ Nūgä dá soc'a'i p'ɥ ja ra häi Creta ngue gui juatyø hya di m'mɛp'ɥ 'bɛhyø 'yɛc'ɛi. N'na ngu n'na yø hnini, nup'ɥ di mpeti yø 'yɛc'ɛi, gui 'yɛxyø n'yohɥ di m'mɛt'o. Ya xtá xi'i ndana gue'a'ɥ gui 'yɛts'i. ⁶ Da gue'ɥ yø n'yohɥ hin tema hya xa thinnbi gui 'yɛts'i. 'Nɛ n'na

drá xisu di si. Nū yø basj di si, dyø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ hinjonda zä da 'yɛna ngue mathøguetho yø basj, ogue dyø mmɛjmahya. ⁷ Jatho ngue nū to 'bɛt'o ngue yø 'yɛc'ɛi, hin tema hya da thinnbi, porque nū'a 'bɛt'o, ørpabi rá 'bɛfi Oja. Janangue da thanhni to hĩndi 'yɛts'i. Hĩndra cuɛ. Hĩndra iti. Hĩndi mputɛ. Hĩnga høndra mɛnyu di ma rá mmæi. ⁸ Gue'a ra ja'i ngue di unna ts'äya p'ɥ ja rá ngu. Di ho da 'yøtra nho. Da zamrá mmæi. Di nhoja'i. Da nū mansu Oja. Di mfäse xanho. ⁹ Nū ra n'yohɥ gui 'yɛts'i, jatho ngue tengutho ra hya bi sännbabi, da gue'a ra hya di nxännbate'a. Porque gue'a ra hya majuanj'a. Co nuna ra hya naya, da zä di hatra ts'ɛdi mi'da yø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ da zä da dap'ɥ te'o hĩnga gue'a ra hya mma.

¹⁰ A nuyá, 'bɛi xangu yø mmɛjmahya, hĩnte di muui yø hya xännbate, hätyø ja'i. Pɛ ma datho'ɥ yø judio njap'ɥ. ¹¹ Jatho ngue da thejpa yø hya'ɥ. Porque hĩnga gue'a ra hya majuanj xännbate. Høntho nne ngue da gujpabi ra mɛnyu yø ja'i. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bärpabi yø mmæi yø ja'i.

¹² Nuna n'na ra bamhya p'ɥ ja ra häi Creta bi ma te ga 'yo'ɥ yø mmɛnguɥɥ. Bi 'yɛna: "Nū'ɥ yø mmɛngu Creta ga 'yot'a yø fehni'ɥ. 'Bɛi tengutho yø ts'o zu'ɛ. Hønt'a te da zi honj, ɛmmɛi yø danhyɛi", bi 'yɛna. ¹³ Nuna ra hya bi manna,

gue'a ga 'yo yø mmɛngu p'u gui 'bɛi. Janangue 'yɛmmɛi dami hejpabi'u yø hyäte, n'namhɛma ngue da bømmanho yø nt'ɛc'ɛi yø ja'i. ¹⁴ Ya hinda 'yørpabi ma su'a te sãmahya mmanyø judio, ni xinga gue'u yø hya ngue ra ja'itho di manda, guehya yø ja'i hingui nnu manho ra hya majuanj ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmɛi, hinga høntho di ntøt'ui n'na ra cosa, sä da t'embj ngue ya bi nts'onnyø mmɛi. Pɛ nu to hingui ho yø mmɛi, ngue hingyø 'yɛc'ɛi, hin hapu da thinnba ra nho. Porque ya xants'o yø n'yomfɛni, ni xingui tär'man'u yø mmɛi 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mma ngue pa Oja, pɛ co nu'a te ga 'yo, di nɛqui ngue hingui pa Oja. Hingui hnu manho te ga 'yo, porque yø mmejmahya, janangue hingui sä tema nho da 'yøt'e.

2

¹ A nu'i ague Tito, nuna ra hya rá nc'at'iuui ma nt'ɛc'ɛiui i ja, da gue'a ra hya gui xännbabi yø ja'i'a. ² Gui xihyø daja'i ngue da zamyø mmɛi, di nhoja'i, di mfädi xanho. Nuna ra hya majuanj, guehna da 'yɛc'ɛi na. Di mahyø mmic'ɛiui. Da zeti te ra n'u i sä. ³ 'Nɛ'u yø xisu ngue yø daja'i, gui xifi ngue da 'yøt'e ngue da hnu mansu. Hindyø zate. Hindyø iti. Gä ra nho da 'yudi. ⁴ Da xännbabi yø hmute xisu ngue di mahyø damme conyø basi di maði. ⁵ Da xännbi ngue

di mfädi xanho, 'yo di øtra nts'o. Da mahyø ngu. Di nja yø yemmɛi. Da 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø da 'yøt'e tengu na ra hya naya, ya hinjonda zannbabi rá hya Oja.

⁶ Nu'u yø ts'unt'u, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xanho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø ja'i. Nu'mø gui xännbate, dra hya njuantho gui mma. 'Nɛ di nja ni ts'u. ⁸ Dra hya xta nho gui mma, man'nanyo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a gui mma. Janangue nu'u mbøcuc da mɛs'yø sä. Porque hinda dini ha di japi da nømman'u'ah.

⁹ Dami xi'u 'bɛi ngue yø hmiqui ngue da 'yɛc'ɛi yø hmu 'mø nzofø. 'Yo di thatho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. ¹⁰ 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a da 'yøtra nho n'namhɛma ngue di nejmanho rá hya na Oja ma Yantehɛ.

¹¹ Ya fädi hangu gangu rá mate Oja bi 'dacju. I nnepe ngue di nyani gätho yø ja'i 'bɛcua nximhäi. ¹² Rängue bi 'dacju rá mate, ya nne ngue ga hehmɛ p'u ra nts'o, da gue'u yø pähä ja ua ja ra ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehmɛ p'u. Ya jatho ngue mɛnte dí 'buhmɛ ua ja ra ximhäi, ga mfähmɛ xanho. Ga n'yo manhohɛ. Ga ørpahɛ masu Oja. ¹³ A nuyá, co n'na ra pähatho nná tømhmɛ'a ra pa da ɛcua ra Jesucristo. Ga nnuhɛ ngue i tate na, porque nuna, guehna Oja ma Yantehɛ na. ¹⁴ Guehna bi däse

rá te conná nguécjü ná. Bi du
ngue dá yanjú ngue rá nts'o.
Bi hoga má mmáihü. I nne
ngue gá sohü rá 'yε. 'Nε i nne
ngue gá hahü rá ts'edi gá øthü
rá nho.

¹⁵ Guehna rá hya gui
xännba yø ja'i naya. Dami
hatra ts'edi yø ja'i ngue di
n'yo xanho. Dami hejpabi
'mø hingá gue'a øt'e. Gue'a
ni 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo gui
nne ngue hinda t'øt'a'i má sü.

3

¹ Dami xihyø ja'i ngue da
'yørpa má sü rá dast'abi,
gätho'ü mi'da ja yø cargo
xanhets'i. Da 'yεc'ei te di 'bepi.
Co n'na rá pähätho dá 'yøtra
hoga 'befi sifi dá 'yøt'e. ² Gui
xifi ngue 'yo to di nnømman'ü.
'Yo dyø nequisü. Di nya
manho p'ü ha ya. Da hnu
ngue di m'mü mmanhuëhi p'ü
ha 'bühyø ja'i.

³ Ma gá mmbémhmü 'mø
man'na rá pa ngue 'nεcju
nma yø m'memmáihü, dyø
mmejmahyahü, hingá gue'a
te nmi øthü. Xi bennga má
mmáihü yø pähä xants'o.
Xtá m'mü mantsohü, 'nε
dyø zeyahü. 'Da xi nü
man'ujthogahü yø ja'i. 'Nε
dadí nnu man'ühü n'na ngu
n'najü. ⁴ Pε bi 'yεhra pa ngue
nuna Oja má Yantehü, bi fadi
hanja ná rá mate bi 'yøt'e
ngue bi madí gätho yø ja'i.

⁵ Nuna Oja bi yanjú. Hin
tema nho dá øthü ngue'a i
yanjú. Sinoque bi huegahü,
janangue bi yanjú. Bi hoga
má ts'oquihü. Bi 'dacju rá

'da'yo te ngue rá Espíritu
Santo bi 'yøt'e ngue ma'da'yo
dá m'máhmü. ⁶ Ngue ya bi
yanjú rá Jesucristo, Oja bá
penngahü rá Espíritu Santo
ngue dá máxçahü xandønho.

⁷ Bi 'yøtra mate Oja ngue
bi hoga má ts'oquihü, bi
nepe ngue nüp'ü 'bü Oja
di tocagahü ngue ja gá
m'máhmü p'ü para zantho. A
nuyá, gue'a dí tømhmü'a ya.

⁸ Nuna rá hya ja ua, gá
majuaní ná. Janangue dami
hatra ts'edi yø ja'i ngue
guehna rá hya dá 'yεc'ei
ná. Nu to gá εc'ei Oja, di
ja ndümmü dá 'yøtra nho.
Nuya yø hya ya, xanho 'nε dá
'yørpabi rá nho yø ja'i. ⁹ Pε
'yo gui nnehü ngue di nja yø
njunt'i hingui ja te rángue'a.
'Yo gadi njunthü co nü'a te xi
n'yo yø ndiua manjam'mø.
'Nε 'yo gadi njunthü ngue
conná ley gá 'yo yø judío.
Porque rá njunt'i, hin tema
nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bui to øtra sü
ngue di 'uecyø 'yεc'ei, dami
hejpi. Rá 'dandi oque rá
yondi gui hejpi. Pε nü'mø
hingui nne dá 'yøde te gui
xifi, o nimantho gadi nsixui.

¹¹ Porque nü to hingui nne dá
'yøde te sifi, má'bēdi rá mmü.
Ya di nεqui ngue nne rá mmü
øtra ts'oqui.

¹² Dí sänni ngue gá pen'na'i
p'ü rá Artemas, oque rá
Tíquico. Nu'mø bi zømp'ü,
'yørquits'ü rá mate guá ε'a
n'nihi, gá nc'atui p'ü ja rá
hnini Nicópolis. Porque dí
nne ngue ja ganí nthocä p'ü

ra se'ye. ¹³ Nuna ra Zenas ra pongahya ngue ra ley, dami fäts'i te honi. Da guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te da n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gätho yø 'yεc'εi da badi ngue jatho da 'yørpa ra 'bäxte'ε ja te hεmbi. Porque nu'mø hin tema nho ørpabi rá mmic'εiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gätho ya 'daua dí 'bucähe di zengua'i. Gui xi'ε ma zi cūhε p'ε guí 'bui ngue dadi zenguagähe. Oja di japi gätho'ähε. Da ngut'atho.

Ra Filemón Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Filemón.

¹ Ague ma zimmaḍi mmimɛfiɥa Filemón. Nugui, conma zi cui ra Timoteo, daḍi zɛngua'a'be. A nuguí, drá Pablo, dí ofädigä ua ngue dí mmambä rá hya ra Jesucristo. ² Dí pennbabira nzɛngua'u yø 'yɛC'ɛi di mpeti p'u ja ni ngu. Co 'nɛhna ma cu ra Apia, 'nɛhra Arquipo, nuna fäxqui ngue dí 'yonna hya, Gä daḍi zɛngua'be. ³ Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáɥa, co 'nɛhna ma Hmuɥa Jesucristo di jap'ahɥa 'nɛ da hyut'a ni mmaihɥa.

⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagä, zant'a daḍi ja mammaḍi Oja conná ngue'e. ⁵ Porque dí øcä ngue janjuani gaḍi maḍi to gätho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, 'nɛ guí hahní mmái guí ɛC'ɛi na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'u yø ja'i gá japi bi 'yɛC'ɛi na ra hya guí ɛC'ɛi, dí äpä Oja ngue da xojpa yø mmái ngue da baḍi xanho hanja'a te gä rá njapi Oja di 'dacɥa conná nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyá, janjuani ngue daḍi johya, ya hu ma mmái tengue guí øt'e, ngue gaḍi ma'u ma zi cuɥa. Porque nu'a te ra nho guí øt'e ma zi cu'i, di hatra ts'edi yø n'jomfɛni'u ma zi cuɥa'a.

⁸ Janangue nugä, n'na ra mate dí nne ga ä'i. Hingrá ngue'mø ngue bi 'dacrä ts'edi ra Cristo ngue ga xi'i te ja ngue gui 'yøt'e. ⁹ Pɛ dí ä'i ra mate, porque daḍi ma'i. Nugä drá Pablo, ya drá dac'ɛigä 'nɛ dí ofädigä ngue dí mmambrá hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate dí ä'i, dami huɛcra Onésimo. Nuná, 'bui tengutho 'mø ngue ma basigä na. Nuna ra hya dá xicä ua ja ra fädi, bi 'yɛC'ɛi te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo maní hmiqúi na. Himmi pønna güenda te mi øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommi na ra Onésimo ya.

¹² Ya ga et'ä ya ngue da map'u guí 'bui. Pɛ nugä hinha nná pumbɛni, porque ɛmmɛi daḍi maḍi. ¹³ Dí pacä ngue guí nne gui fäxqui te dí honi. Janangue nmi nne xcä sammä ua na ngue da mäxqui mente dí ofädi, ma'uqui ngue dí mmangä ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pɛ hindá sammí, porque hindí nne ga øt'a'i ra ts'edi gui fäxqui. A nu'mø guí nne gui fäxcagui, nu te da mi'a mpähä ni mmái, gue'a dí nja'a.

¹⁵ Rá nzɛgui mi jatho ngue da zoc'a'i p'u ni hmiqúi njammí pa. Porque nu'mø bá pengui, ya dra 'yɛC'ɛi, 'nɛ ya hinní mantho da hyec'a'i p'u. ¹⁶ Nuna ni hmiqúi, 'yo ni mantho guí ørpe tengutho ørpa yø hmiqúi yø ja'i. Sinoque nuna ni

hmiq̄ui, guí mb̄ēñi ngue bi gohi tengutho 'mø ngue eni cu n̄a. Nugã em̄m̄ei dad̄i macã n̄a ra Onésimo, p̄e da gue'e ma d̄atho ja ngue guí mad̄i. Porque nuyá, h̄inga h̄ontho ngue ni hmiq̄ui ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hm̄u guí εc'ēiui ya.

17 Jan̄angue nu'mø guí 'b̄ei ngue dad̄i n'amigoui ya, dam̄i un̄n̄a ts'äya n̄a ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gad̄i 'dacrã ts'äya. 18 Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, oque tu'i ra m̄enyu, go dam̄i j̄ugbagui. 19 Ga cuatã ua ja ra s̄acua n̄a ra hya ja ua: "Nugã drã Pablo, go ga jut'a'i". P̄e h̄ind̄i nne ga b̄en'a'i ngue 'n̄ē'i guí tuq̄ui. Porque go dá xi'i ra hya ngue ha di nyann̄i te. 20 Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hm̄u dí εc'ēiui, 'yørcagui ra mate n̄a ra hya dí xi'i. Dam̄i hyurcagui ma mm̄ei ngue dad̄i ncuui ngue ra Cristo.

21 Dí p̄en'n̄a'i ra hya ja ua, porque dí pacã x̄anho ngue guí 'yøt'a te dí xi'i. 'N̄ē dí pad̄i ngue man'na x̄angu guí 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya. 22 A nuyá, dam̄i nsã hap̄u ga nsäya 'mø dá magã p'ũ. Ya dí en̄a ngue ga mma p'ũya, porque gue'a guí äph̄u Oja ngue di nja'a.

di m̄p̄efi fãx̄qui ngue mm̄anna hya ya, x̄quet'a di z̄engua'i.

25 A nuyá, nuna ma Hm̄uh̄u Jesucristo di j̄api ḡatho'ah̄u. Da ngut'atho.

-----
23 'N̄ēhn̄a ra Epafra, 'daua dí ofädigã'be, p̄en'n̄a'i ra nz̄engua. X̄quet'a bi n'upi ngue i mm̄ambrã hya ra Jesucristo. 24 Nuna ra Marco, 'n̄ēhrã Aristarco, 'n̄ēhrã Demas, 'n̄ēhrã Lucas, guehya

Hebreos
Ja ua ra carta bi
'bennbabi yø 'yεc'εi,
ca ra nyogui
testamento, nt'o't'i
ra hya ngue ra
ebreo.

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofo. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pe 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i. 2 A nuyá, nuua ya rá nzeGui yø pa ya, Oja bá penhná Ts'unt'u ngue bi zoc'segahu. Nuna rá Ts'unt'u Oja bá penhua, guehna bi dapi gátho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná guehna rá Ts'unt'u Oja bi nhogui te gäma cosa ja nximhäi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. 3 Tengutho Oja ngue maguesε, njarbatho rá Ts'unt'u ya ngue maguese, porque 'da'iguui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhäi, da guerp'u mahets'i di siguetho te bí jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquihu na. M'mεfa p'uya bi ma mahets'i ha badi manda, i mmip'u bí ja rá n'yei Oja rá Papá. 4 Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Porque ma datho xanhets'i rá 'bεfi bi tocabi ngue'a te rá 'bεfi pehyø anxε.

5 Nuna rá Ts'unt'u Oja i tate na ngue gátho yø anxε. Porque Oja bi 'yembrá Ts'unt'u: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. A nuyá, da fadi ngue guecä ni Papágui", bi 'yεmbi. Pe Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'unt'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papágá'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'u'a", bi 'yεna. 6 Nuna rá Ts'unt'u Oja, guehna tate na ngue gátho. Janangue nu'mø mambá penhná Ts'unt'u Oja ua ja ra ximhäi, Oja bi 'yεna: "Gátho yø anxε, da danne na ma Ts'unt'u", bi 'yεna.

7 Pe nu'mø mi man'Oja ngue te pehyø anxε bi 'yεna: "Nuyá yø anxε, guehya yø m'mεnhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda däqui", bi 'yεna.

8 Nuna Oja, bi 'yembrá Ts'unt'u: "Nuyá, gue'e grá Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gá 'yøtra ts'ut'abi, gä ra nho gui 'yøt'e. 9 Gä gue'a ra nho gadi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'u, hin gadi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma datho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gátho mi'da ni n'youi". 10 Mahømbi 'yembrá Ts'unt'u Oja: "Nu'i, gue'e grá Hmu, ngue nup'u bá fadi bá nja ra ximhäi go gá hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. 11 Pe nu te gátho ja ya, da 'yεhra pa

ngue dā guadi. Pε nu'j, guí 'bhai para zantho. Gātho ya yø cosa gá hoqui, dā thogui. Tengutho rā zεbazh 'mø ya hñte pεfi, ¹² da jaquí, dā ma mā poni. Di njarbatho'a te ja ya. Pε nu'j di siguetho guí 'bhai para zantho", bi 'yεn'Oja. ¹³ Nunā Oja, hñjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'ant'uh ngue bi 'yεmbi: "Damí mícua ja mā 'yεi mēnte gā øt'ä ngue guí manda gātho'uh ni nsuiui", bi 'yεmbi. ¹⁴ Gātho yø anxε, i ja yø te pε hñ'yuh yø do'yo. 'Nε guehya 'bhai ngue ørpabi rá 'bεfi Oja ya. Guehya yø m'menhñi Oja ya, ngue pa ndap'uh bi zā ngue bí fāhyø ja'j nuyā tø'mi ngue dā nu rā nho i ja ngue di un'nā Oja yø ja'j bi yani.

2

¹ Janangue nuyá, ngue ya dá pahmuh ngue tate nā rá Ts'ant'uh Oja, mathoguitho nne ngue gā ørpahuh masu nā rā hoga 'da'yo hyā bi xicjū. Ma gā ja ndummhñi ngue hñga hehmuh nā rā hyā nā. ² Conque rā hyā bi manyø anxε Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te rā hyā bi mā. Pε nu'uh yø ja'j hñmbi 'yørpa masu nā rā hyā nā, sinoque bi mεstho rā hyā, guehya bi nthεui rā castigo ya yø mmejmahya. ³ Janangue nuyá, ¿hague ngu rā castigo gā thohmuh 'mø hñga ørpahuh masu nā rā hoga 'da'yo hyā sicjū ngue ha di nyanma tehuh? Porque guesε rā Hmu Jesucristo bi mā ngue ha di

nyanma tehuh. A nu'uh yø ja'j bi 'yεc'εi nā rā hyā bi mā, i haxā njuani ngue majuaní nā rā hyā bi sifi, janangue bi thogahuh nā rā hyā nā. ⁴ Nunā rā hyā bi mā, nunā Oja bi japyø ja'j ngue dā dinyø mmhñi ngue majuaní nā rā hyā bi sifi. Porque bi mfāxte Oja ngue di japyø mēfi ngue dā zā dā 'yøtyø milagro p'uh ha 'bahyø ja'j, 'nε bá pennbabi rā Espíritu Santo yø mēfi ngue dā māt's'i dā 'yøtyø mēfi'a te gā nnepe dā 'yøt'e.

⁵ Pε nunā rā 'da'yo ximhāi dí mmangā ngue di nja, hñte mman'Oja ngue dā gue'uh yø anxε di manda nā. ⁶ Sinoque nt'ot'i p'uh ja rā Maça Libro te'o bi zān'Oja ngue di manda nā rā 'da'yo hāi. I εnna hyā nt'ot'i: "Aguē mā Oja'j, ¿te 'bε'a exā guí mbennbabi yø ja'j? ¿Hanja ngue mathoguitho guí ho ni mmhñi connā ngue'uh? ⁷ Mā Oja'j, m'mεt'o gā japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'j ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pε m'mεfa p'uhya, gā japi ngue mā datho dā hñu mansu. Porque gā unnā cargo ngue di manda gātho yø cosa gá hoqui. ⁸ Nu hangu yø cosa i ja, gā gā japi ngue di manda", i εnna hyā. Ngue ngunā rā hyā nt'ot'i ya ngue Oja bi japrā ja'j di manda gātho yø cosa i ja, gue'a guí nεqui'a ya ngue nu hangu yø cosa i ja, gā bi fāti. Pε astā guehya, tobe hñdi nnuhuh ngue gātho yø cosa i ja, dadí manda rā ja'j. ⁹ A

nuyá, ma gā ūmh̄m̄ xan̄ho rā güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrá ts'edi m'met'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pε Oja bi 'dacj̄m̄ rá mate ngue bi dū rā Jesús, bi hoga mā ts'oquih̄m̄. A nuya ngue bi dū rā Jesús conná nguec̄j̄m̄, Oja bi 'yøt'e ngue mathoguitho hnu mansu na rā Jesucristo.

10 Nu te gāma cosa bá sän'Oja ngue i ja, gā nja yø cosa ngue da 'yørpabi rá 'bεfi. Pε nne Oja ngue nu hangū yø ja'i da gohi ngue yø bas̄i, guehya da zixp̄m̄ ha 'b̄m̄i. Janangue Oja m̄i jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø ja'i, bi japi ngue bi dū rā Jesús ngue da yan̄i. 11 A nuyá, nuna rā Jesús bi hoga mā ts'oquih̄m̄. Nu'a rá Papá naya, gue'a mā Papáhu'a ya. Janangue rā Jesús ya hingui pεsrá sä da manya ngue dad̄i ncūh̄m̄. 12 Rā Jesús bi xihrá Papá'm̄ yø hya nt'ot'i p'm̄ ja rā Maça Libro, bi 'yεmb̄i: “Nup'm̄ 'b̄m̄hyø ja'i dad̄i ncu'be, ja gā mmangä p'm̄ te'o'i. Nup'm̄ hap̄m̄ mandøngu dyø ja'i di mpeti, ja gā tut'a'i p'm̄ yø alabansa”, bi 'yεmb̄i. 13 Rā Jesús mahømb̄i 'yεna: “Nugä hindā hont'a Oja dí nnøxä ya”. Mahøn'a εmp'uya: “A nuyá, nuya yø bas̄i Oja bi dāqui ngue gā fäts'i, 'daua dí 'b̄m̄'be”, bi 'yεna.

14 Nuya mma ngue yø bas̄i ya, guehya yø ja'i ya. Janangue rā Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoj̄m̄. Bi ne ngue

da zäp'm̄ da dū, n'namhma ngue di ts'onnbā rá ts'edi rā zithū nuna rá ts'oqui p'm̄ bá nja rā ndate ngue bi dū yø ja'i. 15 Nuya yø ja'i m̄i 'b̄m̄ ndumm̄m̄i hangū rā pa ngue m̄i su da dū, a nuya bi japi ngue ya hinn̄i mantho da zu da dū yø ja'i ya. 16 Nuna rā Jesús himbi 'yεhε ngue yø anxε da mäts'i. Sinoque guehya yø ja'i bi dennbabi rá nt'εc'εi rā Abraham bi 'yεhε da mäts'i. 17 Para ngue da zä da mäxyø ja'i na rā Jesús, m̄i jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gāma n'm̄ thohyø cū. Nu'mø ngue m̄i tho'a te gā m̄i thohyø cū p'uya, ya bi nja rá yemm̄i di huεcyø ja'i. A nuyá, ya da zäp'm̄ da gohi xan̄ho ngue rá mmäc̄ja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e ngue di hojpa bi yø ts'oqui yø ja'i. 18 Nu'mø majapi da 'yøtra ts'oqui yø ja'i, pε rā Jesús pad̄i ha di japi ngue di zajpabi yø mm̄i yø ja'i. Porque nuua ja rā ximh̄ai xangu rā n'm̄ bi thogui, 'nε xquet'a 'nεsε rā Jesús bi njapi ngue xtā 'yøtra ts'oqui.

3

1 Ague mā zi cū'ah̄m̄, bi zon'nah̄m̄ Oja ngue dyø ja'i'ah̄m̄. A nuyá, dam̄i hyac̄j̄m̄ xandønho rā güenda ngue te rá 'bεfi rā Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja rā ximh̄ai na, 'nε guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäc̄ja Oja p'm̄ ha bí 'b̄m̄i ngue fäxçah̄m̄ na. Porque nuna rā hya dí εc'εih̄m̄, guehna gui nεqui na ngue ja te pεfi. 2 Nuna rā

Jesucristo, guehna bi 'yεx Oja ngue da 'yørpabi rá 'bεfi. Pε bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho rá 'bεfi bi xi Oja ngue da 'yørbu ha 'bøhyø ja'i Oja. ³ Pε nuna rá Jesús, ma datho ní 'yup'u da hnu mansu na ngue rá Moisés. Tengutho n'na rá ja'i di hoca n'na rá ngu ngue di manda. Nu'a rá ja'i di manda rá ngu, gue'a ma datho hnu mansu'a ngue gätho mi'da yø ja'i 'bøp'u ja rá ngu. ⁴ Porque gätho yø ngu i ja, i 'bøi to bi hoqui. A nuyá, nu te gäma cosa i ja, gä gue'a Oja bá zänni ngue bi nja. ⁵ Rá Moisés bi gohi ngue rá mεfitho ngue bi mpep'u ha 'bøhyø ja'i Oja. Pε bi 'yøt'e xanho rá 'bεfi bi xi Oja da 'yøt'e. Porque bi xihyø ja'i te ja ngue di nja m'mεfa. ⁶ Pε nuna rá Cristo ngue rá Ts'ant'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te rá 'bεfi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'yε. A nuju ya, guεcju yø ja'igahu Oja ngue'mø ga hahu rá ts'edi ga tenhnu rá Cristo asta guεp'u rá nzeGui, 'nε ga hahu rá ts'edi co n'na rá pähä ga tömhmu'a te rá nho di 'dacju Oja m'mεfa.

-----
⁷ Janangue nuyá, dami 'yørpahu masu na rá hya mmanña Espíritu Santo p'u ja rá Maca Libro ngue εna: "Nu rá pa ja p'uya, dami 'yøhmü na rá hya xi'ahu Oja. ⁸ Ogui festhohü rá hya mman'Oja. Mami 'yøthü tengutho bi 'yøtyø nyogui

ja'i p'u ja rá dapo ngue bi mεstho rá hya bi man'Oja, asta gue'mø mi unna cue Oja te ørpe. ⁹ Janangue Oja bi 'yεna: Nup'u ja rá dapo, mathoguitho ngue bi 'dacrä cuε'u yø nyogui ja'i. Mente gue'a nyote njeya, nguna rá hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a bi nu yø ja'i yø milagro dí øt'e. ¹⁰ Janangue nugä dá sui. Porque nuyá yø ja'i ya, xoxca nzäntho ngue da hyεgagui p'u. Hinguí nne da hyaxra hya dí xifi ngue da n'yo. ¹¹ Janangue nu'mø mi 'dacrä cue yø ja'i, dá xi p'uya dá εmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja rá häi xtá sänni ngue xcáni nsayahü ya", εn'Oja.

¹² A nuyá ma zi cu'ahu, dami mfähmu ya, man'nan'yo mi 'yøthü ngue to da 'yεnná mmü ngue da hyεp'u Oja, da 'yεna ngue ya hinguí εc'ei Oja. Porque Oja majuaní ngue 'bøi. ¹³ Mente tobe nzocju Oja ya, n'na pa ngu n'na pa dami nhyathü rá ts'edi n'na ngu n'na'ahu. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue sägui hyä'ni mmü gui 'yøthü rá ts'oqui ngue gui festhohü rá hya mman'Oja. ¹⁴ Nu to gätho ya dí εc'eiü rá hya ya, nu'mø ga hahu rá ts'edi ngue hinha gdá hehmü rá hya asta guεp'u rá nzeGui, gue'mø di tocagahu ngue ma n'yohü rá Cristo p'u ha di manda 'mø.

-----
¹⁵ Nt'ot'i p'u ja rá Maca Libro rá hya ngue εna: "Nu rá pa ja p'uya, dami 'yøhmü na rá hya xi'ahu Oja. Ogui festhohü

ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøth_u tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'_u ja ra dapo ngue bi mæstho ra hya bi man'Oja", i ɛna. ¹⁶ Ya guí pahm_u te'o ya yø ja'i bi mæstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá jca Egipto ra Moisés. ¹⁷ 'Nɛ ya guí pahm_u ngue guehya yø ja'i bi z_u Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mɛnte nyote nɛya. Janangue bi dup'_u ja ra dapo gätho ya yø ja'i ya. ¹⁸ 'Nɛ guí pahm_u ngue guehya yø ja'i bi mæstho ra hya bi man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'i ngue bi 'yɛmbi: "Nuyá, ya hinga c_u'ah_u p'_u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsayah_u ya", bi 'yɛmbi. ¹⁹ Ja di nɛqui ua ya ngue himbi ma macut'i p'_u ja ra häi mi ja ngue xtáni nsäya porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya mman'Oja.

4

¹ A nuyá, nuna Oja nzongah_u ngue dí c_ucj_u p'_u ja rá ts'äya mma ngue dí säyagah_u. Pɛ tobe nimantho nzongah_u. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambɛnitho ngue di m'm_u i'da ngue hinda ma macut'i p'_u ja rá ts'äya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicj_u ya, ngue nne Oja da yanj_u, xquet'a guehna ra hya bi si'_u yø ja'i bi mæstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pɛ hinte ni bontho ngue bi 'yøde, porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi sifi. ³ Pɛ nuju_u, ngue ya dá ɛc'ɛih_u ra hya bi man'Oja, ya di c_ucj_u p'_u ja rá ts'äya Oja. Pɛ nuya

yø ja'i himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi man'Oja, guehya yø ja'i bi z_u Oja ya. Janangue nguna bi man'Oja mam'mæt'o: "Janangue nu'mø mi 'dacr_u c_ue yø ja'i, dá xi p'_uya, dí ɛmbi: Nuyá, ya hinga c_u'ah_u p'_u ja ra häi xtá sänni ngue xcáni nsayah_u ya", bi 'yɛmbi. Pɛ nuna ra ts'äya bi man'Oja ngue di unj_u, ya ja na asta gue'mø mi hocra ximhäi Oja. ⁴ Nup'_u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'_u ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bi nsäya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bɛfi bi 'yøt'e. ⁵ Ya mahøn'a guehna ra ts'äya bi man'Oja 'mø yø pa mi 'yɛmbyø ja'i naya: "Ya hinda zä ga c_u'ah_u p'_u hap_u mi ja ngue xcáni nsayah_u", bi 'yɛmbi. ⁶ A nuya yø ja'i rá mudi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, himbi säyabi ya yø ja'i p'_u ja rá ts'äya, porque himbi 'yɛc'ɛi yø ja'i te xifi. Pɛ nuyá, tobe nimantho nthø'mitho mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi te mman'Oja ngue di unna ts'äya yø ja'i p'_u ja rá ts'äya. ⁷ Asta guehyø pa dí 'b_uhm_u ya, hingui thohna ra hya bi xi Oja yø ja'i ngue ɛna: "Nu ra pa ja p'_uya", i ɛna. Nu'mø yø pa xa thogui, mi nzo Oja yø ja'i p'_u ja ra dapo. Mi ma ndø ya'atho yø pa m'mɛfa p'_uya, mahømbi bennbabi Oja ra David hanja ra hya bi cuarp_u ja ra Maca Libro ngue bi 'yɛna: "Nu ra pa ja p'_uya, dami 'yøhm_u na ra hya xi'ah_u Oja. Ogui festhoh_u ra hya mman'Oja

ya”, bi 'yɛna.

⁸Ja dī nɛquī ua ya ngue nu'a ra ts'äya bi xi Oja yø ja'i ngue di unni, hinga guerp'u ja ra häi manī zixyø ja'i ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mi zixyø ja'i ra Josué, mi thogui ya'atho yø pa p'uya, mahømbi 'yɛn'Oja ngue jap'u man'na ra pa ngue da yutyø ja'i p'u ja rá tsäya. ⁹Janangue nuyá, jap'u ra ts'äya xā nzānni ngue di säyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsäya'a rá yoto mā pa. ¹⁰Porque nu ra ja'i ngue da yurbu ha 'bu Oja ngue 'dap'u di nsäyau, guehna ra ja'i ya bi zerp'u rá 'befi xā 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mi jua'a te rá 'befi bi hoqui, bi nsäya. ¹¹A nuyá, gäthogahu, dami hyahu ra ts'edi ya, ma ga ja ndummui ngue ga cuthu p'u ja rá ts'äya Oja. Man'nan'yo mi 'yøthu ngue gui 'yøthu tengutho bi 'yøt'u yø ja'i himbi 'yɛc'ei ra hya bi xi Oja. Janangue Oja himbi carpu ja rá ts'äya.

¹²Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mperp'u ja rá n'yomfɛni ra ja'i. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'nɛ ja yoho yø het'i, njarbutho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya asta mbo rá mmui ra ja'i, bí 'uɛspabi rá n'yomfɛni ra ja'i. I øt'e ngue rá n'yomfɛni ra ja'i di nɛquitho 'mø ngue xanho oque hingui ho. ¹³A nuyá, nu te gāma hya ja mbo mā n'yomfɛnihu ya, hinda zä ngue tema hya ga ajpahu Oja, ga ɛna ngue hingui padi te

dī mbɛmhm. Porque mā n'yomfɛnihu, hinte jutī, gā pa Oja te dī mbɛmhm. Porque nuyá, guesɛ Oja gā dāphu ra güenda tengue nnā 'yohu.

-----
¹⁴Nuna ra Jesús rá Ts'ant'u Oja, bi yurbu mahɛts'i, 'nɛ guehna di nnøpa mmäcjahu p'u ha 'bu Oja naya. Janangue nuyá, nnethe ngue di ndu xandønho mā nt'ɛc'ei hu. ¹⁵Nuna mā mmäcjahu na, guehna di huɛgahu 'mø nnu ngue dí 'bu ndummui ngue hingui nzaquigahu. Ya padi te dí thohmu 'mø dí 'bu ndummuihu, porque 'nɛ'a bi njapi ngue xtā 'yøtra ts'oqui'a. Pɛ nuna, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ¹⁶A nuyá, ma ga hahu ra ts'edi ga nzohmu Oja ya. Ga äphu ra mate ngue da mäxcahu. Porque Oja ja rá nhuɛcate. Nu'mø ga xihmu ngue da mäxcahu, di mfäxte.

5

¹Nu gätho yø mmäcja pøni ngue yø 'bet'o mmäcja yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudíoui. Guehya t'ɛts'i ngue dyø representante yø ja'i p'u 'bu Oja ya. I ja yø 'befi ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja, para ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ²Guehna di huɛcyø mmic'eiui hingui padi te øt'e, guehya taphobi ra ts'oqui ngue hingui nzaqui. Nu'a gui huɛqui ngue 'nɛɛ na ra mmäcja hingui nzaqui. ³A nuna ra 'bet'o mmäcja, ngue 'nɛɛ na hingui nzaqui na, rá madi ørpa ra 'bøt'e Oja ngue di hocrá ts'oqui. Ja da 'yøtra

'bøt'e p'uya, ngue di nhohyø ts'oquu yø ja'i. ⁴ Nuna ra 'bet'o mmäcja, hingui sänsë rá 'befi pefi ngue rá 'bet'o mmäcja. Tengutho rá Aarón, himbi zänsë rá 'befi ngue rá 'bet'o mmäcja Oja, sinoque Oja bi 'yets'i.

⁵ A nuyá, nuna ra Jesucristo nnøpa 'bet'o mmäcja Oja p'u ha 'bui. Himbi zänsë nã ngue dra 'bet'o mmäcja, sinoque Oja bi 'yets'i tengue pehya. Porque Oja bi 'yembj: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. Da bahyø ja'i ya ngue guecã ni Papágui", bi 'yembj. ⁶ A nuyá, mahøn'a nt'ot'i rá hya p'u ja rá Macã Libro ngue enã: "Nuyá, gue'e grã mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec".

⁷ Nu'mø mi m'macua ja ra ximhäi rá Cristo, nts'edi ga nzo Oja 'mø bi mat'Oja, astã zoni. Porque Oja xtã nzã xtã nyani ngue hinxtã ndu. Pë Oja ørpabi masu 'mø bi zofo, porque mathoguitho nnu mansu Oja. ⁸ Madague'a ngue rá Ts'unt'u Oja nã rá Cristo, pë para ngue da zã da 'yørpabi rá pähä Oja, bi n'uni ngue bi zã rá n'u. ⁹ A nuyá ngue hinte di 'bedi, gã bi 'yøt'e te bi zännbabi Oja ngue da thogui, janangue ya sä da yani para zantho yø ja'i nuyã da 'yøt'e te xifi. ¹⁰ Ra Cristo, Oja bi 'yets'i ngue da gohi ngue rá 'bet'o mmäcja, di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec.

¹¹ Di nne ga xi'ahã hanja nã rá hya di mma. Pë xanhennitho ha di zã ga mma, porque hingui tinni mmui te di xi'ahã. ¹² Ya manjam'møtho gui ec'ehã rá Jesucristo ya. Nu'mø gdi hahã rá ts'edi ya, ya gdi xännbahã rá hya mi'da yø ja'i ya 'mø. Pë astã guetya ngue hingui tinni mmuihã hanja rá hya gui ec'ehã ya. Tobe nimantho gui nnehã ngue nu'mø sän'nahã rá hya Oja, da gue'u yø hya hingui henni gui nne da si'ahã. Mahøngui nne gui cohã tengutho yø basj ngue sidra xi'ba, conque ya ja ngue rá hmë da zi. ¹³ A nu'u sidra xi'ba, gue'u yø basj satho 'në hingui padi ndana rá hya njuantho, ndana hin'na. ¹⁴ Pë nu'u ya si rá hmë, gue'u yø daja'i. Porque ya padi da hyacra güenda te ga 'yo. Pa'mø ngue xanho te ga 'yo ogue hin'na.

6

¹ A nuyá, ma ga xähã yø hya rá nsäui di xã yø daja'i ya. A nu'u yø hya hingui henni gui xähã p'u bá fudi güã pahã rá Cristo, 'yo gui nne ngue hont'u gui 'yøhmã yø hya'u. Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue hingui 'yøthã yø nts'o bá n'yoi rá castigo, ogue ja ga xi'ahã ngue gui 'yec'ehã Oja. ² Ya hinni mantho ja ga xi'ahã ngue gui nxixyahã, ogue ja ga xi'ahã ngue gui japni 'yehã p'u ja yø ya yø 'yec'ei. Ya hinni mantho ja ga xän'nahã ngue di bennate yø ánima. Hinga ja ga xän'nahã

ngue jatho ngue da thaspabi ra güenda yø ja'i, ngue ja da zännbabi Oja te da thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i. ³ Da ne Oja ngue da zä ga sigue ga xähma mi'da yø hya.

⁴ Porque nuya yø ja'i ya xa hyep'u ra Cristo, ya hinte ni bontho ngue mahöndi xännbabi ra hya. Guehya bi xojpahma Oja yø mmäi ya, bi nthehmaui rá njapi Oja. Ya bi nthehmaui ra Espiritu Santo. ⁵ Ya bi dñhma yø mmäi ngue xanho rá hya Oja. Madague'a tobe hingui söhra Jesucristo ngue di manda ra ximhäi yø pa bá ep'u, pe bi badí xanho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. ⁶ Pe bi hyep'u ra Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hingui sä ngue xøgue ra ts'editho ga ørpe ngue höndi 'bätyø mmäi, porque nuya yø ja'i njap'u, tengutho 'mø mahøn dädi cuarpabi ra pont'i rá Ts'ant'u Oja. Di japi ngue thenni gätho yø ja'i mahøn'a.

⁷ Nuya yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahi 'mø bi n'ye, ngue sinna häi ra 'ye. Nu ra huahi bi zinni xanho ra 'ye häi, nu'mø bi nja ra huahi i pø mmanho, ya da 'yørpabi ra nho'a to bi mpefi. I n'yoi rá njapi Oja. ⁸ Pe nu ra huahi ngue bi zinni xanho ra 'ye häi, 'nø höndyø 'uini bi nja, ya di nzø, porque hinte di muui. Guehya yø ja'i da japra castigo Oja ya.

-----
⁹ Ague ma zi cu'ahu, dá mangä na ra hya na, pe hindí mmangä ngue gdí en'ahu

ngue ya xcá hyehma p'u ra Cristo. Porque dí pacä ngue ya bi nyanni teh, janangue ya gui øthra ra nho. ¹⁰ Nuna Oja, gä gue'a te ni 'yup'u øt'e. Janangue nuna rá 'befi Oja gui ørpahu, hindí pumbeni na. Da gue'a ra 'bäxte njandyatho gui ørpabi ni mmi'yec'eiha, xquet'a hindí pumbeni Oja. Nuna te gä ra nho gui ørpa ni mmiç'eiha, gue'a gui nequi ngue majuaní gadi mahma Oja'a. ¹¹ A nuyá, dí nnegä ya ngue nuna ra 'bäxte mi'a mpähä ni mmäi gui ørpabi ni mmi'yec'eiha, dami sigue ngue hangü ra pa da gue'a gui 'yøth'u'a. Janangue nu te ra nho gui tømí di 'da'ahu Oja, ya ra seguro di 'da'ahu. ¹² Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hingui 'yøthra ya yø hya dí xi'ahu ya. Dami hyahu ra ts'edi gui 'yøthra tengutho øtyø 'yec'ei nu'u di nequi ngue ja xanho yø nt'ec'ei. Nu hangü ra n'u thogui, gä seti, 'nø guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a ra nho di yat'Oja ngue di uní.

-----
¹³⁻¹⁶ A nu'mø ena ngue majuaní te nne da manyø ja'i, i exa ntestigo Oja. Nu'mø ya bi 'yexa ntestigo Oja ra ja'i p'uya, nu rá amigo yauí, ya hingui sä da 'yembí ngue himma juani te xifi. A nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham, pe nuna Oja hinjongui tate ngue nuna. Janangue rá thuhuse bi nøni, bi xihra Abraham ngue da jase Oja na ra hya bi ma. Bi

'yɛmbi: “Nugä, majuanj te dí xi'i, mathoguitho ga jap'a'i. Ga ø't'e ngue ɛmmɛi di nxanni basi di m'mai”, bi 'yɛmbi. Pɛ ra Abraham, himbi xøtrá mmái na ra hya bi xi Oja. Sinoque tø'mi, tø'mi ngue di nja, asta gue'mø mi 'yɛhra pa ngue bi nja na te ra hya xi yarpababi Oja ngue di nja. ¹⁷ Oja bi nepe ngue da badj xanho yø ja'i ngue majuanj gä di nja na te bi ma, hinte di m'medi. Pɛ comma ngue hinjo'o to da 'yɛxa ntestigo Oja, rá thuhuse bi noni para ngue da fadi ngue majuanj te mma. ¹⁸ Nu te gäma hya xicju Oja ngue di nja, i dɛ xanho ra hya, porque Oja hingui fehni. A nuyá, ya dá äphɛ Oja ngue da yanju. Nu te ra hya xa mman'Oja, ya dí haxɛ njuanj ngue ra seguro di nja. ¹⁹ Ya hindj yobɛni ngue di tocagahu na ra nho di un'Oja. Porque nuna di nnøxu ngue di dɛrcɛ ma n'yomfɛnihɛ ya, guehna ra Jesucristo bí 'bɛ mahɛts'i na. ²⁰ Nuna ra Jesús bi yarbɛ mahɛts'i bí 'bɛi. Guehna fäxɛahɛ na ngue da zä ganj m'mahmɛ p'ɛ bí 'bɛi. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zantho. Di thocra 'bɛfi mi pɛ ra Melquisedec.

7

¹ Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'ɛ ja ra hnini Salem. 'Nɛ guehna Oja maguesɛ rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue

bá tapra tunhni yø dast'abi madj nsahmi. Mi the p'ɛya, ra Melquisedec bi 'yäp'Oja ngue di japra Abraham. ² Pɛ ra Abraham, nu'a te gäma cosa bá hap'ɛ ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi däpra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhu ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'ɛ ja ra hnini Salem, janangue i hutyø ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsai. ³ Pɛ nuna ra Melquisedec hinha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, ogue te'o rá mamá. Ni xingui fadi te'o rá mboxita. Ni xingui fadi tema pa bá mi, ni xingui fadi tema pa bi du. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyɛjpabi rá Ts'unt'ɛ Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zantho na.

⁴ A nuyá, dami hyacju xandønho ra güenda hanja ya ngue mathoguitho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yɛ na ngue yø judío, pɛ nu te gäma cosa bá hannbabi yø dast'abi bi däpra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi däpra Melquisedec. ⁵ A nuyá yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Leví, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nu'a te gäma cosa tinyø ja'i, da gumbabi ra diezmo. Madague'a yø mɛni p'ɛ bá fadi bá m'mahra Abraham, pɛ da gumbahma ra diezmo. ⁶ Conque ra Leví hingra mɛni ra Melquisedec, pɛ ra

Melquisedec bi gumbabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pe ra Melquisedec mahon'a bi 'yap'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathoguitho hnu mansu, gue'a ap'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuya yø mmäcja 'buhya, nu te gäma cosa tinyø ja'i, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'befi pefi. Pe nuna ra Melquisedec händi nequi ngue bi guahrá 'befi na. Sinoque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'batho. ⁹ Nu'u yø mmäcja ngue yø judío 'buhya, jumbabi ra diezmo yø ja'i. Pe gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'u p'u bá fadi ngue bá m'muhya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'u p'u bá fadi ngue bá m'muhna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi däpra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi'da yø mmäcja 'buhya, entho go ma däpi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi däpra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurbabi yø diezmo'u yø mbom'meto bi m'mu'a m'mefa.

¹¹ Nuya yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da denna ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja

Aarón. Pe nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hin'yu rá ts'edi na ngue da zä di nhøjpai Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mui, pe hinda denth'o'a te mi øtra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nehra ley di mpähya. ¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'u ja ra Maca Libro ngue di m'muhya, guehna ra Jesucristo na. Pe nuna ra Jesús, hingrá mení ra Leví, sinoque rá mení ra Judá. 'Ne nuya yø mení ra Judá, hinjam'mø to xi bøní ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmu Jesús, ra mení na ngue ra Judá. Pe nu'mø mambá exyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mení ra Judá hinte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

-----

¹⁵ Ja di nequi ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mui ngue di tocrá 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hinga guehna ra ley bi 'yexra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mui para zantho. ¹⁷ Porque guesø Oja bi 'yexna ra mmäcja na ngue bi 'yemi: "Gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec", bi

'yεmbi. ¹⁸ Porque ya bi zεp'ua rá ts'edi na ra ley mađi mańda yø hya mańi n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hin'yua rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nunā ra ley bi 'yotra Moisés, hinjonni ja'i xta nzā xti hojpabi. Pe ja mań'na ra hya ya ngue mań'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpau Oja yø ja'i na.

²⁰ Guesε Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo. ²¹ Gätho mi'da yø mmäcja da thotyø 'befi pefi ngue yø mmäcja. Pe nunā ra Jesucristo hønse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'ua ja ra Maça Libro ngue Oja bi 'yεmbi: "Guecā drā Ojagā, majuanı te dí xi'i. Nunā ra hya dí xi'i, hinjonda zā di pädi. A nuyá, gue'e grā mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec", bi 'yεmbi. ²² Janāngue nunā ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mi t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mi ja m'met'o.

²³ Nu mi'da yø mmäcja xa m'mai, gā xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mańðonngu dyø mmäcja xa m'mai, pe gā xa thogui. ²⁴ Pe nunā ra Jesús, ya hinda du na. Nu'a te rá 'befi pefi ngue ra mmäcja, ya hinjam'mø da thogui, porque ya hinjondi ponnbi. ²⁵ Janāngue nuyā yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya ngue bi 'yεc'ei ra Jesús, ya hinda m'mehyø te. Porque nunā ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra

mmäcja para zantho p'ua ha 'bu Oja ngue da mäxyø ja'i nuyā εc'ei.

²⁶ Nunā ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhmu na. Hangu ra pa gā ra nho øt'e. Hin'yua rá ts'oqui. Hinjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'ua mahets'i bí 'buhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuyā yø judıo ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquise. M'mefa p'uya, ja da 'yotra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi'da yø ja'i. Pe nunā ra Jesús hōnda n'na ndi bi ndāse ngue bi tho, para zantho bi nōpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nunā ra ley bi 'yotra Moisés, nuyā yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guesε Oja cohi ntestigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'ase bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Mađits'ua te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nunā ra hya ma datho ja ts'edi ngue gui pahmu ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nnōpa 'bet'o mmäcjahu naya. 'Nε ya bi hup'ua mahets'i ha bí ja rá n'yei Oja na. ² Nup'ua mahets'i bí 'bu Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hinga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'bēfi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi rá 'bøt'e Oja. Janangue rá Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi rá 'bøt'e Oja. ⁴ Pē hinga guecua ja rá ximhäi 'bähra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bæcua, ya hingui sä da t'ēmbi ngue rá 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bæcua ja rá ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda rá ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pē nu'a te yø 'bēfi yø mmäcja 'bæcua ja rá ximhäi, høntho øt'e tengutho rá forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyäui Oja rá Moisés, bi 'yēmbi: "Dami bēni xanho te rá forma dá ut'a'i p'ua ja rá t'øhø dá nyäui, dá ngu'a rá forma rá nija gui hocya", bi 'yēmbi. ⁶ A nuju ya, ngue ma 'bet'o mmäcjahä nä rá Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'bēfi pēfi ngue'a rá 'bēfi pēhyø mmäcja ua ja rá häi. Porque xandønho rá 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a rá nyogui cohi mi ja m'met'o. Nuna rá 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguitho xandønho rá hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a rá cohi mi ja m'met'o, hinjonni ja'i bi bønī ngue xta 'yøt'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na rá cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui øtyø ja'i'a rá hya di manda. Janangue mmanä Maça Libro ngue Oja bi 'yēna: "Da 'yēhra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmēngu Israel conyø mmēngu Judea,

ma'da'yo man'na rá cohi ga cohme. ⁹ N'nan'yo man'na rá cohi di nja. Ya hinda ngu'a tengutho rá cohi dá co'be yø nyogui ja'i 'mø yø pa dambá jajpua ja rá häi Egipto. Porque nuna rá hya dá co'be yø ja'i ngue xta 'yøt'e, himbi 'yøt'e. Janangue dá hecäp'ua yø ja'i. ¹⁰ Bá ep'ua rá pa di nja nä rá cohi di mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja nä rá hya nä, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmäi hanja nä rá hya dädi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yøtya yø hya dädi 'bēpi da 'yøt'e. Nugä p'uya, gueque drá Ojagä ya yø ja'i ya. Nuya p'uya, guehya ma ja'i ya. ¹¹ Di ngüē di nnoho, gä da badi te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'eui ogue yø cu ja da xänbī te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui. ¹² Nu'a rá nts'o xa 'yøtyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbēnnbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'i", bi 'yēn'Oja. ¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na rá cohi di nja. Nu'a rá nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na rá cohi di nja. Nuna rá nyogui cohi mi ja, ya bi zep'ua nä.

9

¹ Nu'a rá nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pē nup'ua mi øtyø ndanne yø ja'i, gue'a rá nija ja ua ja rá ximhäi. ² Nu'a rá

nija mī ja ua ja rā ximhäi, mī ja yoho yø cuarto. Nu'a rá mudi rá cuarto gui nhuti ngue rá xequi xa nduxqui. Nup'u mbo rá cuarto, jap'u rá mfoxiyo. 'Nε jap'u rá mεxa hap'u t'uspabi yø thuhmε Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na rá cuarto brá ja mbo, nup'u ja rá goxthi, zap'u rá ulu ngue nnopá jut'i rá goxthi. Nup'u mbo p'aya, gue'a rá xequi mathoguitho xa nduxqui. ⁴ Brá jap'u n'na rá altar ngue rá oro, ja zop'u rá bopo. 'Nε jap'u n'na rá huada ngue gá rá oro maxøts'e, guehna rá huada m'mets'i rá nyogui cohi mī ja m'met'o naya. Nup'u mbo rá huada, op'u n'na rá ts'øye ngue gá rá oro, ja op'u rá thuhmε nī hu ngue rá maná. Da guehrá tøhø rá Aarón nuna bi 'doqui, ja op'u ja rá huada na. 'Nε ja cap'u ja rá huada'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue rá nyogui cohi mī ja m'met'o. ⁵ Nup'u maxøts'e rá huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo rá huada mahoqui yoho yø anxε di nzøtyø zahua p'u maxøts'e rá huada. Porque nup'u maxøts'e rá huada ja m'møt'e p'u rá ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Pε nuyá, hingui ja ngue 'bexca xi'ahū hanja na rá hya naya.

⁶ Guehna rá forma mī jap'u ja rá nija m'met'o naya. A nu'a rá mudi rá cuarto, n'na pa ngu n'na pa cøtyø mmäcja ngue øt'a te yø 'bεfi i ja. ⁷ Pε nu'a rá yoho rá cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xa nduxqui, høndra 'bet'o

mmäcja ja rá nt'edi ngue carbū. 'Nε høndra n'na ndi n'na jeya i sä ngue da yæt'ambo. Nu'mø bi yæt'ambo p'aya, nī de rá ji da pøt'e ngue di hocse rá ts'oqui, nε xquet'a nī de rá ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mī da yø ja'i. ⁸ Nuyá yø hya ja uaya, rá Espiritu Santo nnepe ngue ga pahmū hanja na rá hya ngue rá yogui cohi mī ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue øtyø ndanne yø mmäcja p'u rá mudi rá cuarto, ya hin'yū rá nt'edi to da tho'ambo rá cuarto nuna mathoguitho xa nduxqui. ⁹ Nuyá yø hya ya, di nεqui xanho ngue nuyá yø 'bøt'e ørpabi Oja yø mmäcja, hin'yū rá ts'edi ngue da hyät'i da hyajpa rá nts'o ja yø mmūi yø ja'i. ¹⁰ Nuyá yø hya mī ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'i, i xihyø ja'i tema forma di mpet'e para ngue da zä da danne Oja. Pε gätho ya yø hya ya, bi nja rá ts'edi te mī øtyø ja'i mente tobe hinmani nja rá 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i.

¹¹ Pε nuyá, ya bá εhra Cristo nuna bi gohi ngue mā 'bet'o mmäcjahū ya. 'Nε guehna bá hangahū rá nho mī ja ngue di nja naya. Nup'u ja rá nija di mpehra Cristo ngue rá 'bet'o mmäcja ya, tate ngue xandønho. Hinga ngu rá nija ja ua ja rá häi ngue rá ja'i bi hoqui. ¹² Rá Cristo bi yarbū ja rá xequi mathoguitho xa nduxqui. Pε rá jise rá Cristo nī hya ngue da pøt'e. Ya

h̄ingrá ji r̄a ndani ogue rá ji r̄a chivo n̄i hya ngue da p̄ot'e, tengutho øtyø mmäc̄ja ua ja r̄a häi. 'N̄ε ya h̄inga x̄øxti ȳutho ya, sinoque n'na nditho bi ȳut'i para z̄antho ngue bi yan̄ju. ¹³ Nu'a rá ji r̄a ndani, ogue rá ji r̄a chivo, ogue rá 'bosp̄i r̄a ngøndani z̄øp'ua ja r̄a altar, nu'mø bi njapyø ja'i n̄uya t'εmbi ngue n'youi r̄a ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrá do'yo r̄a ja'i. ¹⁴ Goma guehrá ji r̄a Cristo ngue mā datho ja rá ts'edi ya. Porque guesε r̄a Esp̄iritu Santo nuna 'bui para z̄antho bi hatra ts'edi r̄a Cristo bi ndäse ngue da tho ngue bi n̄øpa 'bøt'e Oja. Conque r̄a Cristo, h̄in'ya rá ts'oqui. Pε bi männá ji ngue bi hoga mā ts'oquih̄u, m̄i ja ngue xcá mähä r̄a castigo. Pε n̄uyá, nuna majuan̄i ngue Oja i 'bui, ya s̄äp'ua ga h̄a r̄a ts'edi ga thanneh̄u naya.

¹⁵ Gue'a r̄a hya'a ya, ngue r̄a Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Jan̄angue n̄uya yø ja'i nzon'na Oja ya ngue da 'yεc'ei r̄a Cristo, nu'a r̄a nho xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di unn̄i para z̄antho, go di tocabi ya to nzofø. Porque r̄a Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga mā ts'oquih̄u xa nja m̄ente bi nja rá ts'edi r̄a ley m̄i ja m'æt'o.

¹⁶ Ya guí n̄nuh̄u ngue nu'mø bi nanga n'na r̄a s̄ucua hap̄u di consta'a te ja ngue di nja m'mefa, nu'mø bi du'a to bi hocra s̄ucua, nu'a r̄a s̄ucua bi xots'i. Nuna r̄a hya bi zohra du, i ja rá ts'edi r̄a hya

m'mefa. ¹⁷ Pε m̄ente ngue 'butra ja'i bi xoxra s̄ucua, tobe h̄in'ya rá ts'edi r̄a s̄ucua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra s̄ucua, gue'mø ja rá ts'edi r̄a s̄ucua 'mø. ¹⁸ I njarbutho na r̄a nyogui cohi m̄i ja m'æt'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øn̄i ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'edi r̄a ley. ¹⁹ Nu r̄a Moisés, m̄i juadi bi xihyø ja'i na te gāma hya di manda r̄a ley, bi gaca n'na nt'o r̄a isopo, i n'youi r̄a xidε'yo xa ntheni. Nup'ua ja rá ji yø ndani 'nēhyø chivo, bi japra dehe, ja bi d̄imb̄u r̄a t'o. Nu'a r̄a ji p'uya, bi n̄aspabi p'ua ja r̄a Libro ngue r̄a ley, xquet'a bi japra ji gātho yø ja'i. ²⁰ Bi 'yεmbyø ja'i p'uya: "N̄uyá, gá coh̄ma r̄a cohi Oja ya, ya bi xi'ah̄u temā hya ja ngue gd̄i n'yoh̄u. Nuna r̄a ji jaua ya, guehna di hatra ts'edi r̄a hya bi xi'ah̄u Oja naya", bi 'yεmbi. ²¹ Ra Moisés bi n̄aspabi r̄a ji p'ua ja r̄a n̄ija 'nε bi n̄aspabi r̄a ji te gāma cosa ja mbon̄nija. ²² Nt'ot'i p'ua ja r̄a ley ngue rá ji yø zu'ε i tho, nup'ua ha pε r̄a ji, ya co mmanho. Pε m̄ente h̄inte ho r̄a ja'i ngue da 'yøtra 'bøt'e, h̄in'ya rá mpunn̄bi r̄a ts'oqui.

-----
²³ N̄uua ja r̄a ximhäi, para ngue da gommanho yø cosa i ja, māma hyon̄itho rá ji yø zu'ε m̄i tho ngue r̄a 'bøt'e, ngue majapyø cosa. Pε nup'ua mahets'i ya, xquet'a bí jap'ua r̄a 'bøt'e ngue mā datho ja rá ts'edi. ²⁴ Jan̄angue r̄a Cristo ya h̄inga guehra n̄ija ja ua ja r̄a häi bi hocyø ja'i ja rá 'bēfi

ngue rā mmācja ya. Porque rā nija ja ua ja rā ximhāi, hōntho ūhrā forma te bī ja mah_εts'i. Rā Cristo p'uya, ya bi yarbu mah_εts'i bī 'b_ε Oja ngue da māxcāh_ε. ²⁵ A nuna rā 'bet'o mmācja ua ja rā hāi, nup'u ja rā cuarto mathoguitho xa ndaxqui, njeya njeya cut'ambo rā mmācja ngue bi pōrpabi rá ji yō zū'ε i tho, ya hīngrá jise bi pōt'e. Pε rā Cristo hīngā xōxtí dutho ngue hōnda gohi ngue rā 'bōt'e. ²⁶ Nu'mō da ngu'a ngue xōxtí dutho, asta gue'mō mamba fā'a nximhāi xtabá ts'ānnbi ngue xōxti dutho 'mō. Pε nuna te bī nja ya, nu'mō nī ma da gaxyō pa, rā Cristo bi zōcua, 'nε bī ndāse ngue da tho. Pε n'na ndītho bi dū para zantho, da gohi ngue rā 'bōt'e. Bī gurpi gātho yō ts'oqui yō ja'i. ²⁷ A nuyá, nu hangū yō ja'i 'bai, gātho ja ngue da dū, pε hōnda n'na ndī da dū. M'mefa p'uya da hyaspabi rā güenda Oja te xa n'yo yō ja'i. ²⁸ Njarbatho rā Cristo ya, n'na ndītho bi dū, bi gohi ngue rā 'bōt'e. Mandōngu dyō ja'i bi hojpabi yō ts'oqui. A nuyá, mahōnda εp'u ya, pε ya hīndī 'yεhε ngue da gurpabi yō ts'oqui yō ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue da yanyō ja'i nuya tō'mi ngue da εp'u.

10

¹ Nuna rā Moisés bi 'yotra ley da n'yo yō judío. Pε nuna rā ley bi 'yot'i, tengutho 'mō ngue drá xahatho nā te rā nho ja ngue dī nja m'mefa. Porque connā ley, hīmbi

nεqui xanho hanja nā rā hya dī nja m'mefa. Nuya yō ja'i mī thanne Oja, mī ōtyō 'bōt'e dī manda rā ley. Pε nuna rā 'bōt'e ōtyō ja'i, hīnxma ma hajpabi yō ts'oqui yō ja'i nā, porque njeya njeya ōtho rā 'bōt'e yō ja'i mahōn'a. ² Nu'mō ngue da gue'a dī nhohrá ts'oqui rā ja'i'a, ngue da 'yōt'e te gāma hya dī manda rā ley, ya hīnni mantho ngue da 'yōtyō 'bōt'e yō ja'i 'mō. Porque nu rā ja'i ōtra 'bōt'e, n'na ndītho 'mō εnā ngue di hocrá ts'oqui, ya hīnguī nne ngue nīmantho da dū rá mmāi rā ja'i da 'yεnā ngue ja rá ts'oqui. ³ Ja dī nεqui p'uya ngue nuya yō ja'i njeya njeya ōtho yō 'bōt'e, i sodyō mmāi ngue jadyō ts'oqui. ⁴ Nu rá ji rā ndani oque rā chivo 'mō bi tho, hīnjam'mō da zā da hyajpa yō ts'oqui yō ja'i.

⁵ Janangue rā Cristo, nu'mō ya ja ngue da εcua ja rā ximhāi, εnna hya bi xi Oja: “Nu'u yō zū'ε ho yō ja'i ngue pōt'e, hīnguī nnu manho ngue gue'a di hocyō ts'oqui yō ja'i'a. Sinoque guá sānni ngue bá nja mā do'yo ngue guehna da gohi ngue rā 'bōt'e nā. ⁶ Nu'u yō zū'ε ho yō ja'i ngue ōt'a'i rā 'bōt'e, 'nε ūhyō ngō, zōp'u ja rā altar ngue di hocyō ts'oqui yō ja'i, ya hīngā gue'a guī nnu manho'a ya. ⁷ Janangue dí εngā p'uya: Dí 'b_εcā ua ya mā Oja'i. Gā ōt'a'a te guī nnu manho. Tengutho rā hya nt'ot'i p'u ja rā Macā Libro te ja ngue gā thogui, gue'a dī nja'a ya”, bi 'yεnā.

⁸ Rá mudi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yembí ngue i patho ngue Oja hinguí nnu manho'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue ørpabi ra 'bøt'e ngue di hocyø ts'oqui yø ja'i. Ní xinga gue'u yø zu'ε ho yø ja'i ngue uhyø ngø p'u ja ra altar ngue di nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'u ja ra ley'a te gä øtyø ja'i, pε ngütho hinguí nnu manho Oja te øtyø ja'i. ⁹ Pε ra Cristo mahombi xi Oja, bi 'yembí: "Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga øt'ä'a te guí nnu manho", bi 'yembí. Ja di nεqui ua ya ngue ya bi zεp'u'u yø 'bøt'e mī øtyø ja'i, go da ze'a te bi 'yøtra Cristo bi gohi ngue ra 'bøt'e. ¹⁰ Porque ra Jesucristo bi 'yøt'e te nnu manho Oja. Pε n'na nditho bi du, bi gohi ngue rá 'bøt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹¹ Pε nu'u yø mmäcja ngue yø judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyø zu'ε ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja. Pε nuya yø 'bøt'e øtyø ja'i, hinjam'mø da zä ngue da hyacra ts'oqui ya. ¹² A nuna ra Jesucristo, honda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e. 'Nε ya bí hup'u ja rá n'yεi Oja ya. ¹³ A nup'u bí 'buhya, tømtho ngue da dapi gätho yø nsaiui. ¹⁴ Ja di nεqui ua ya ngue n'na nditho bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bøt'e ngue di punnbabi yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁵ Ya dí pahmu ngue majuaní na ra hya na, porque ngu'a mmana Espíritu Santo

p'u ja ra Maça Libro ngue εna: ¹⁶ "Bá εp'u ra pa di nja na ra cohi dí mma ngue ga cocä'be yø ja'i Israel. Nugä p'uya, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmui hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yøtya yø hya dadi 'bεpi da 'yøt'e", εn'Oja. ¹⁷ Mahøn'a εmp'uya: "Ya hinni mantho ga mbεnnbabi yø ts'oqui xa 'yøtyø ja'i", bi 'yεna. ¹⁸ Janangue nuyá, Oja ya bi punnga ma ts'oquih. Ya himma hyoni ngue ra 'bøt'e ga ørpah Oja ya ngue di hoga ma ts'oquih.

-----
¹⁹ A nua ja ra ximhäi, nup'uja ra xεqui mathogütho xa ndaxqui, honda 'bet'o mmäcja mī sä da yat'i. Pε nuya ma zi cu'ah, gä da zä ga thohmu p'u ja rá hmi rá dä Oja ya. Porque guesε ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. ²⁰ Mī zä mī du ra Jesucristo, bi xocra jut'i nu'a mī jurpu ha 'bu Oja. Bi xogah ra 'yu ngue da zä ga thohmu p'u 'bu Oja. ²¹ Nuna ra Jesucristo di nnøpa 'bet'o mmäcjah ya, guehna faxcah p'u ha 'bu Oja naya. ²² Janangue ma ga cuathu p'u ha 'bu Oja ya. Ga thanne co gätho ma mmuih, hinjam'mø ga nyobεnih na ma nt'εc'εih i ja. Nu'a ma ts'o n'yomfεnih mī ja, ya bi 'beque. Da guehma do'yoh, bi meque para ngue da zä ga thohmu p'u 'bu Oja. ²³ Ma ga ha ra ts'edi ga εc'εih ngue di nja ya yø hya dí tømhm

dí nja. Porque nuya yø hya xa yat'Oja ngue dí nja, dí njahma. ²⁴ Xquet'a ma ga honi ha gdá nhyathu ra ts'edi ngue man'na gdá mahma mmic'ei n'na ngu n'najm. 'Nε ga ha ra ts'edi ga øthu ra rho. ²⁵ I 'bøhyø 'yεc'ei ngue ya hingui pap'u ha dí mpeti yø mmi'yεc'eiui ya. Pε hingui ja ngue ga tenthohu'a te øt'u, sinoque ma ga mmähä p'u ha dí mpeti yø 'yεc'ei, ga nhyatra ts'edi n'na ngu n'najm. I ja ts'editho ngue gue'a ga øthu'a, porque ya gui nnuhu, man'na ni guatyø pa ngue da ep'u ma Hmuhu Jesucristo.

²⁶ Pε nu ra ja'i ngue ya padi ndana ra hya majuaní, 'nε sanni ngue ya dí m'mu'a ngue ra nts'o da 'yøt'e, m'mefa ya hin'yü ra 'bøt'e dí nhohrá ts'oqui da 'yøt'e. ²⁷ Sinoque høndra ndate sibi di danzø da japyø nsuiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tømí dí nthëui'a. ²⁸ Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to mí festho'a te ra hya mmamp'u ja ra ley, co yoho hyü yø testigo da hyørpa ra hya, ya hinjondi huεqui, sinoque da tho. ²⁹ A xiya 'mø, ¿hague ngu gangu ra castigo da thogui te'o fespätho te mmanná Ts'unt'u Oja, da 'yεmbi ngue hinte ni bøntho ngue bi dü rá Ts'unt'u Oja? Conque gue'a i dü'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pε yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di uni, i thenma hyathobi. ³⁰ Pε ya dí pahmu te da 'yøt'Oja. Porque bi 'yεna:

“Nügä go ni 'yεhma xi ga jagä ra castigo. Go ga jut'ä'a te øtyø ja'i”, bi 'yεna. 'Nε bi man'Oja ngue da hyaspa ra güenda'u yø ja'i ya o rá 'yε. ³¹ Nuna Oja majuaní ngue 'bui, nu te'o da japra castigo, ra ndussutho te da thogui.

-----
³² Dami bεmhmu yø pa xa thogui, nu'mø rá ts'utho xqui 'yεc'ei hu ra hya ya. Mathoguiho gá sähu ra n'u ngue bi za'ahu yø ja'i. Pε gá hyät'i gá seti te bi 'yøt'ahu yø ja'i. ³³ Bi nja yø pa ngue bi mpeti yø ja'i ngue thenma hya'ahu, 'nε bi un'ahu. Mi'da ni mmi'yεc'ei hu p'uya gui hεthohu ha gui anyø ja'i, pε hingá sutho gui 'yøt'e ngue ni amigohu'u to ma'ani. ³⁴ Nu'u yø 'yεc'ei bi ma fädi, gá fäts'i ngue gá unhu te honi. Nu'mø bi fε'a te gui peshu, asta ja'ahu mpähä, porque gui pahmu ngue ma datho dí muui na ra rho gui nthëhu p'u mahets'i, 'nε para zantho i ja na. ³⁵ Dami hyahu zammui ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøthu yø pa dí map'u. Porque xandøngu ra njut'i bí ja mahets'i. ³⁶ Hønt'a ja ngue gui 'yøthu ya, dami seti te gä ra n'u gui thohmu. Dami ja ndummui gui 'yørpahu rá pähä Oja, n'namhma ngue di toca'ahu na ra hya xa yat'Oja ngue dí nja. ³⁷ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro na ra hya bi man'Oja ngue εna: “Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da ep'u'a ja ngue da εhe. Ya hinni mantho da hmanya

ngue di 'betyø pa. ³⁸ Nū rā jā'i bī nhohrá ts'oqui, dī nyanna te ngue bi 'yɛc'ɛiguī. Pɛ nū rā jā'i hɛp'ɥ mā hyā, ya hīndī nnu mānho te øt'e". ³⁹ Ague mā zi cū'ahɥ, hīngā hɛhmɥ p'ɥ Ojā, porque yø jā'i hɛp'ɥ Ojā, gue'ɥ dī m'mɛ'ɥ. Pɛ nujɥ, ngue dá ɛc'ɛihɥ Ojā, ya dī nyanma tehɥ.

11

¹ Nū rā jā'i ɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā, guehnā rā jā'i haxā njuani ngue dī nja'a te tømī dī nja. Pɛ di segura ngue majuanī dī nja, madague'a ngue tobe hīngui nnu te 'bɛ'a ja ngue dī nja. ² Nūnā Ojā, bī nū mānho 'da yø nyogui jā'i xā m'mahmā njām'mø porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā.

³ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛihɥ ngue majuanī te mman'Ojā ya, ya dí pahmɥ xānho ya ngue Ojā høntho bī mā ngue dī nja rā ximhāi, 'bexpī nja. Nū'a te gā dī nnuhɥ ngue ja ya, Ojā bi hoqui. Porque mā m'met'o hīn temā cosa mī ja.

⁴ Nū rā Abel bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā. Janāngue nū'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bī nū mānho Ojā. Pɛ nūnā rá 'bøt'e rā Caín, hīmbī nū mānho Ojā. Janāngue dī nɛqui ngue Ojā bi hojpabī rá ts'oqui rā Abel ngue bi 'yɛc'ɛi. A nuyá, madague'a ngue ya xā ndū rā Abel, pɛ dī sigue xāngathohɥ ngue gā øthɥ tengutho bi 'yøt'e ngue

bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā.

⁵ Nū rā Enoc bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā. Ojā p'ɥya bi zixmā tetho bī mā mahɛts'i. 'Beximbī dū nā, ya hīnha mambī thingua ja rā ximhāi, porque Ojā bi zits'i. 'Nɛ mmamp'ɥ ja rā Macā Libro ngue Ojā mī nnu mānho te manī n'yo rā Enoc, m'mɛfa p'ɥya bi zits'i. ⁶ Pɛ nū rā jā'i hīngui ɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā, ya hīngui sā da 'yɛnna jā'i ngue nnu mānho Ojā te gā 'yo. A nuyá, nū rā jā'i nne ngue rá n'youi Ojā, jatho ngue da 'yɛc'ɛi rā jā'i ngue majuanī 'bɥ Ojā, 'nɛ da 'yɛc'ɛi ngue nū'ɥ yø jā'i hon'Ojā, gue'ɥ dī nsixui Ojā'ɥ.

⁷ Nū rā Noé bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā. Bi 'yɛc'ɛi 'mø mī xi Ojā ngue dī nja rā ndate, madague'a tobe di 'bɛtra pa dī nja'a te bi sifi. Pɛ bi hocra barco bi xi Ojā ngue di hoqui. Ja dī nyamp'ɥ rā Noé co 'nɛ'ɥ to 'bɥp'ɥ ja rá ngu. Rāngue bi 'yɛc'ɛi rā Noé nā rā hyā nā, ya dī nɛqui ngue rā ts'oqui øtyø jā'i nū'ɥ hīngui ɛc'ɛi te mman'Ojā. 'Nɛ bī mā mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī'a te bi xifi.

⁸ Nū rā Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuanī te mman'Ojā. Janāngue nū'mø mī zon'nā Ojā, bi xifi ngue da bømp'ɥ mī 'bɥi, dī map'ɥ ja rā hāi xi xifi ngue da gohmī, 'nɛ bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bømp'ɥ ja rā hāi mī 'bɥi, bī ma. Nī xīngui padī hapɥ danī mpa. ⁹ Mī zømp'ɥ ja rā hāi xi yarpabī Ojā ngue

drá mm̄eti, bi d̄imp'aya ngue 'b̄ap'ya yø ja'j̄i yø mm̄eti rā häi. P̄e rā Abraham bi 'ȳεc'eī ngue majuan̄i te mman'Oja, bi m̄ih̄i hap'ya di m'm̄ai. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'm̄ap'ya. M̄i m'm̄ahra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. M̄i m'm̄ahra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi rā hya xi yat'Oja m'm̄et'o ya p'uya. ¹⁰Porque rā Abraham bi d̄ø'm̄i ngue dan̄i m'm̄ap'ya ja rā dan̄ihni b̄i ja mah̄ets'i. Guehna rā dan̄ihni ngue gues̄e Oja bi hoqui 'n̄ε i ja para zantho na.

¹¹Xquet'a rā Sara bi 'ȳεc'eī ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue madague'a ya rā b̄ødac'eī, p̄e bi m'm̄ahra ts'ant'ya bi xi Oja ngue d̄i m'm̄ai. ¹²Da guehra Abraham xquet'a ya rā b̄ødac'eī, ya bi tho rā ora p'ya ngue d̄i m'm̄ahyø bas̄i. P̄e madague'a, siempre bi m'm̄ahra ts'ant'ya. Guehna bi nxandi, mandongutho yø mbom'm̄eto bi m'm̄ai. Nu'a gangu tengutho yø s̄ø b̄i ja maya oque tengutho yø 'bom̄u dehe jap'ya ja rā nnengui rā jathe, hingui s̄a di 'bede hangu gangu.

¹³Gätho ya yø ja'j̄i ya, bi m'm̄ai, p̄e bi d̄u. 'N̄ε h̄imb̄i nu'a te rā hya xi yarpabi Oja. P̄e comma ngue εc'eī ngue majuan̄i te mman'Oja, januan̄i ngue di johya porque pad̄i xanho ngue d̄i nja'a rā hya di yat'Oja ngue d̄i nja. Janangue m̄ente rā pa bi m'm̄acua ja rā ximhäi, bi mā ngue hingyø ngungua, sinoque da ma,

dan̄i mpa mah̄ets'i. ¹⁴A nuya yø ja'j̄i ngue ngunā rā hya i mma, ya d̄i n̄εqui xanho ngue guehya yø ja'j̄i honna häi hap'ya dan̄i m'm̄ai para zantho. ¹⁵P̄e h̄inga guep'ya ja rā häi bá p̄oni honi ngue dan̄i m'm̄ai. Porque nu'm̄ø da gue'a, m̄i ja rā tiempo ngue xta mm̄engui ha bi 'ȳεh̄ε. ¹⁶Nu'a rā häi honyø ja'j̄i ngue dan̄i m'm̄ai, gue'a rā häi mā d̄atho xand̄onho b̄i ja mah̄ets'i. Janangue nuna Oja ya, ya hingui p̄esrā s̄a 'm̄ø mmanyø ja'j̄i ngue εmbi: "Ma Oja'i". A nuna Oja, ya xa hojpa bi n'na rā dan̄ihni hap'ya dan̄i m'm̄ahya yø ja'j̄i.

¹⁷Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a nuan̄i 'm̄ø ngue εc'eī'a te bi xihra Abraham oque h̄in'na. Bi xihra Abraham ngue da zixrā ts'ant'ya Isaac ngue da hyo, da 'yørpa rā 'bøt'e Oja. P̄e rā Abraham bi 'ȳεc'eī te xi Oja, bi n'uni ngue xta hyo rā Isaac, xta 'yørpa rā 'bøt'e Oja. Rā Abraham bi 'ȳεc'eī ngue majuan̄i te xi xi Oja ngue xi 'ȳεmbi: ¹⁸"Nu'm̄ø bi m'm̄ahni ts'ant'ya Isaac, d̄i nxandi, d̄i m'm̄ai xand̄ongu ni 'b̄eto", xi 'ȳεmbi. ¹⁹Janangue rā Abraham bi 'ȳεc'eī ngue majuan̄i ja rā ts'edi Oja ngue nu'm̄ø xta ndu rā Isaac, mā'da'yo xti m'm̄ai. P̄e m̄i zā ngue h̄imb̄i d̄u rā Isaac, εntho ja mā'da'yo bi m'm̄ai, porque rā Abraham ya xi zanni ngue xta hyo.

²⁰Nuna rā Isaac bi 'ȳεc'eī ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue rā Isaac bi zojpa rā hya yø ts'ant'ya, bi xifi ngue

da dinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna rá Jacob 'nehra Esaú.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ni ma da du, bi xi'u yoho yø ts'ant'u rá José ngue da dinnbabi rá njapi Oja. Nguna rá hya bi ma mente tosrá tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judío ngue da 'yεhra pa da bømp'u ja rá häi Egipto. 'Nε bi zohra hya rá José ngue nup'u Egipto hinda cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bømp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nehra mamá rá Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø rá pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda rá dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'ant'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue rá Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yagui.

²⁴ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yohu himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu rá dast'abi p'u ja rá häi Egipto.

²⁵ Sinoque bi ne ngue 'dap'u da zäui rá n'u yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyep'u Oja ngue xta ngop'u mi 'bui, nup'u zits'adyø pa xti nja mpähä.

²⁶ Nuna rá Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä rá n'u tengutho rá

n'u ja ngue da zä rá Cristo. Janangue nup'u Egipto himbi ne xtabá ngop'u ngue drá mmeti gätho rá mεnyu mi jap'u. Porque padí xanho ngue xandøngu rá njut'i Oja di nja m'mefa.

²⁷ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Bi bømp'u ja rá häi Egipto, himbi zutho ngue mbøcue rá dast'abi. Himbi gohra mmai, porque padí ngue n'youi Oja, madague'a hingui hetí. ²⁸ Ra Moisés bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja, bi 'bepi gätho yø judío ngue da hyo yø de'yo, da zä rá ngo ngue rá pascua. Nu rá ji yø de'yo da hyo, da gospabi p'u ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxε ngue da hyo yø ts'ant'u maða, ya hinda hyopyø ts'ant'u yø judío.

²⁹ Yø judío bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'u ja rá Thenga Jathe, tengutho 'mø ngue drá 'yonhäi p'u ni 'yo. Yø mmεngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'u ja rá jathe, pε bi go'mra jathe.

³⁰ Yø judío bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Nyoto ma pa bi thesra hnini Jericó. M'mefa p'uya bi xotyø jado maði thesra hnini. ³¹ Nuna n'na rá xisu ni hu ngue rá Rahab rá mmεngu Jericó, mará 'yots'om'mai na, xquet'a bi 'yεc'εi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmεngu Jericó, porque nuna rá xisu na, bi

unna ts'äya'u yø judío bi ma bi axra häi m'met'o.

³² ¿Te 'be'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ahü mi'da yø hya di 'bedi? Pε ya hinga mbongui ra ora ga xi'ahü te bi 'yøtra Gedeón, ra Barac, ra Sansón, ra Jefe, ra David, ra Samuel, co gätho yø pøngahya Oja. ³³ Nuya yø ja'i ya, gätho bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Janangue 'bu i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mi nzaqui te mi mma. I 'bu i'da ngue bi 'yøtra ts'ut'abi xanho, bi nthεui rá njapi Oja xi yarpi. I 'bu i'da ngue bi t'ennbu 'bhyø zate, pε himbi za yø zate. ³⁴ I 'bu i'da ngue bi thørbu ja ra sibi, pε himbi nzø. I 'bu i'da, ya ja ngue da tho connä juai, pε pongui. Nu'u yø ja'i t'εmbi ngue hinga njuani, gue'u bi hya ra ts'edi ngue bi ma ra tunhni 'nε bi dapyø nsuiui. ³⁵ I 'bu i'da yø xisu ngue nu'mø bi du yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xa ndu mahøndi m'mai.

I 'bu i'da p'uya, i nthut'i ngue ma'uni, sifi ngue nu'mø da hyep'u Oja, ya di mpommi ra ndate. Pε bi n'uni ngue da du, bi ne ngue di tocabi'a ra nho di nja 'mø dani nja ra mbennate m'mefa. ³⁶ Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue bi 'bei. 'Nε bi zä ra n'u ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi. ³⁷ Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque made ra ja'i connä thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da

'yøt'a te xants'o, pε hingui nne. Mi'da p'uya, ra juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'u bi zä ngue hin'yü ha di nsäya. Bi nøpa he yø xide'yo ogue yø xi yø chivo bi hye. Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue hyoya. 'Nε bi ma ma'uni, ga ra dummai ga 'bei. ³⁸ Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin hapu da hyannbabi yø ts'oc'ei 'bucua ja ra ximhäi. Pε bi zä ra n'u ngue bi n'yo dapo, ni xingui padi hapu dani mpa. Bi n'yop'u ja yø daxant'øhø. Bi m'map'u ja yø 'bido. Bi m'map'u ja yø hyado brá ja mbo häi.

³⁹ Gätho ya yø ja'i ya, bi nu manho Oja, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Pε tobe himma t'unnitho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni. ⁴⁰ Porque Oja bi zänni ngue himbi nequi xanho hanja ra hya, asta guehyø pa dí 'buhmu ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthohu na ra nho xa yat'Oja ngue di 'dacju.

12

¹ Ya dí nnuhu ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu ra n'u bi thogui, porque bi 'yεc'ei ngue majuaní te mman'Oja. Da guεcju ya, ma ga seti hangu ra n'u ja ngue ga thohmu. Nu'a dí padi ngue da 'yørcahu ra nts'oni, ma ga εhmhu n'na nguadi'a. Nu'a ra ts'oqui di ts'onga ma nt'εc'εhu, ma ga hehmu p'u'a. Ma ga ja ndummai yø pa di map'u

ya, ngue nu te nnecja Oja gdá n'yohu, gue'a ga othu'a. ² Zant'a da zo ma mmuihu ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yot'e ngue dá ec'ei hu ngue majuaní te mman'Oja na. 'Ne go guehna da 'yot'e ngue para zantho ga ec'ei hu xandonho. Nuna ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isá ngue to tup'u ja ra pont'i, pe nuna himbi 'besrá sa. Bi zeti hangú ra n'u bi thop'u ja ra pont'i, porque padí ngue nu'mø mi tho'a te ra n'u bi zã, ma datho ja mpähä ngue daní mmip'u ja rá n'yei Oja. ³ Nu'mø mi anyø ts'oc'ei na ra Jesús, damí bεmhm hangú ra n'u bi zã. Janangue nuyá, 'yo di cohní mmuihu 'mø dí sãhu ra n'u. ⁴ Mente gui honí ha gdi hyεhm p'u ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ahu yø ts'oc'ei.

⁵ Mamí pumbεni hu na ra hya xi'ahu Oja ngue ya yø basi'ahu. Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue bi 'yεn'Oja: "Ague ma basi'ahu, damí hyacj hu ra güenda xanho hanja ngue fεp'ahu Oja. 'Yo di cohní mmuihu 'mø di hεc'ahu Oja te gui othu. ⁶ Porque Oja, nu'a ra ja'i di madí, nu'mø hinga gue'a otra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basi Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei". ⁷ Nu'mø ngue gui sãhu ra n'u, damí bεmhm ngue nuna Oja øt'e ngue yø basi'ahu, guehna fεp'ahu na. Porque gátho yø basi, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fεhyø papá. ⁸ Gátho'u yø basi

Oja, gä i fei, pe nu'mø hingui nne ngue da mep'ahu Oja, zha di zã gui 'yεmbi ngue ni Papáhu Oja 'mø? ⁹ Conque nu'mø mará ngüej hu, nu'a ma papá bi tecj hu. Nu'mø hinga gue'a dí øthu, i fεgbahu. Pe xquet'a dí nnu mansuh hu. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papáhu bí 'b hu mahεts'i ga εnã ngue hinga ørpahu ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfεni hu. ¹⁰ Conque ma papáhu 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj hu, i fεgbahu 'mø εnã ngue ørcahu ra nho. Pe nuna Oja 'mø ngue i fεgbahu, majuaní ngue ni 'yup'u te ørcahu, porque gä ra nho øt'e. I nnepe ngue gä ra nho gdá n'yohu, tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e. ¹¹ Nu'mø ngue bi mεgbahu Oja, di sãhu ra n'u, hindí nnu manhohu ra mfei di jacj hu. Pe nu'mø bi dinma mmuihu ngue da 'yørcahu ra nho'a te øt'e, ya hu ma mmuihu p'uya. Ya man'natho ga ja ndummái ga n'yo manhohu.

-----

¹² Janangue nuyá, damí hyahu ra ts'edi ya, di ndu xandonho ni n'yomfεni hu. ¹³ Damí hyaxhu n'na ra hoga n'yomfεni ngue gui n'yohu xanho, n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingui padí di n'yo xanho, da dinyø mmái ndana ra 'yu njuantho.

¹⁴ Damí ja ndummái ngue 'yo gadi njunthu. Damí hyεhm p'u'a te gäma nts'o i ja. Porque hinda nu Oja yø

ja'i hinguí nne da hyep'u ra nts'o. ¹⁵ Damí hyamhmá na rá mate Oja nne di 'da'ahú, 'yo gadi costhohú. Damí mfáhmú xandõnho, man'nan'yo mi 'yõthú ngue to da bõni di ts'onnbabi rá nt'éc'ei ja mi'da yõ ja'i. ¹⁶ 'Yo gyõ 'yots'om'máihú. 'Yo guí õthú tengutho bi 'yõtra Esauí ngue bi mεspatho rá njapi Oja. Porque nuná ra Esauí, mi zã mi ntú manthuhú, hõnda n'na ra nts'ihmε i pá'a rá erensia madi tocabi porque guehna ma dana. ¹⁷ Guí pahmú te bi 'yõtra Esauí. Janjuani ngue hangú ra mben'a m'mefa ngue xtã nzo rá 'yε'a te mi ja xti unná papá. Pε ya himbi zã ha xti japrá hyá. Madague'a ngue janjuani ja ra zon'a m'mefa, pε ya himbi dini ha xti xotra hyá xi 'yõt'e.

-----
¹⁸ Ague ma zi cu'ahú, nuná ra cohi bi 'dacjú Oja ngue gdá n'yohú ya, ma'da'yo ná, hinga 'da'iguui'a ra nyogui cohi bi t'unna m'met'o yõ judío ngue da n'yo. Nu'mõ mambi t'unna nyogui cohi yõ judío ya, nu'a ra t'õhõ ja ua ja ra ximhai bá nya Oja, ja bi map'u. Bi nu yõ ja'i ngue di yoxni yõ sibi. Bi nu yõ ja'i ngue ja ra ts'a'bexui. Bi nu yõ ja'i ngue 'yo ra ndate ndahi. ¹⁹ Bi 'yõhyõ ja'i ngue ya yõ corneta. Bi 'yõhyõ ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofõ. Nuya yõ ja'i bi 'yõde ngue ts'ofõ, bi nsu. Janangue bi 'yãdi ngue ya hinni mantho da 'yõde tema hyá mman'Oja. ²⁰ Porque õde

te bi man'Oja ngue mada n'na ra mbo'õnitho da guarbú ja ra nexant'õhõ, da tho ngue da 'bãndo, ogue da tho conyõ lansa. ²¹ Janjuani ngue ra ndussutho te bi nu yõ ja'i. Xquet'a 'nεεε ra Moisés bi 'yεnã: "Nugui, asta dí huaqui ngue dí su".

²² A nuju ya, nup'u nná mähä, gue'a ra t'õhõ Siõn bí ja mahets'i ja ra hñini bí 'bú Oja, ja nná mähä p'uya. Guehna ra Jerusalén bí ja mahets'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yõ mahuahí yõ anxε i 'bwi. ²³ Nu'mõ gã bi mpeti yõ anxε ngue da 'yεspabi Oja, 'dap'u gã m'mahmú ya yõ basi Oja ya xa cuarpabi yõ thuhú p'u mahets'i. A nuná ma Ojahú guehna ra ts'ut'abi na ngue gãtho yõ ja'i. Nuya yõ nyogui ja'i ya xa ndu 'nε xa hojpabi Oja yõ ts'oqui, gã dadí ncuhú ya. ²⁴ Nuná ra Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi mãni, i ja rá ts'edi ngue di hoga ma ts'oquihú, hinga ngu rá ji ra Abel ngue n'ãst'abitho.

²⁵ Janangue nuyá, damí mfáhmú xandõnho ya, man'nan'yo mi 'yõt'e ngue gui fεspathohú rá hyá na Oja nzocjú. Ya guí nnuhú ngue himbi mpommi rá castigo ya yõ ja'i bi mεspatho rá hyá Oja 'mõ ra pa mi zocua ja ra ximhai. Goma guehya ngue gui 'yεnã gã mpomhmú ra castigo 'mõ gã fεspathohú te mman'Oja nuná bi nzocsegahú asta mahets'i. ²⁶ Nu'mõ yõ pa xa

thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja ra häi, asta di 'yan'ahäi. A nuyá, mahøn'a εn'Oja: "Nu'mø ngue høndá nyagä ya, ga øt'e ngue di 'yan'ahäi 'nε ga øt'e ngue di 'yan'a te bí ja maya", bi 'yεna. ²⁷ Ngue nguna ra hya mman'Oja da yør'mø hombá nya ya, ya di nεqui ngue Oja da hyajpabi yø 'bεfi te gä bi hoqui. Nu te da bønι ngue hīndi 'yanι, gue'a di nja para zantho'a. ²⁸ Nuna ra xεqui hīndi 'yanι, guerp'η ha di manda Oja ja ga m'mahmη p'η. Janangue nuyá, ma ga ja mammadihη Oja ya. Ma ga thannehη Oja tengutho nnu manho ngue ga ørpahη. Porque Oja ní 'yup'η ngue mathoguitho ga nnu mansuhη. ²⁹ Porque Oja ra ndussutho, tengutho ra sibi ngue di juadi udi ha sadi.

13

¹ Hangu ra pa, dami mmaði n'na ngu n'na'ahη, tengutho 'mø ngue εga di ncuhη. ² Mami pumbεnihη ya, ngue nu'mø to bi zøp'η ja ni nguhη, dami unhnη ra ts'äya. Porque 'bη i'da yø ja'i di unna ts'äya p'η ja yø ngu, pε hingui paði ngue'mø yø anxε Oja'η di unna ts'äya.

³ Nu'mø to bi n'ofädi, dami fäxhη te honi. Dami fäxhη gui 'yø'ni güendahη tengutho 'mø ngue go gdi ofädihη. Gui fäxhη'η sä ra n'η ngue ma'ηni. Gui 'yø'ni güendahη εntho go gui thohmη'a te ra n'η thogui.

⁴ Nu gätho yø ja'i ya xa nthati, da zupyø nthati bi 'yøt'e. 'Yo di homman'na di m'mahmi. Porque Oja da hyaspabi ra güenda yø 'yots'om'mäi.

⁵ 'Yo sä gui εmhmη ngue gue'a ra mεnyu ma datho di muui. Dami conformahη'a te ts'η macosa di 'da'ahη Oja. Porque Oja i εna: "Nugä, hīn dadi pumbεni'i. 'Nε hinga hεc'atho'i". ⁶ Janangue nuyá ma mmαι gdá mamhmη na ra hya ja ua ya ngue εna: "Nuna ma Oja, guehna fäxcagui na. Ya hīndi sugä 'mø ja tema hya mbεnngagui yø ja'i".

⁷ Dami bεmhmη te manι n'yo'η yø mamhya bi xi'ahη rá hya Oja. Dami mεpyahη'a te ra nho bi 'yøt'e mεnte bi m'mai, da ngu'a gui 'yøthη. A nuyá yø mamhya mi da xanho yø nt'εc'εi ya, dami njathη p'ηya, di nda xanho ni nt'εc'εihη.

⁸ Nuna ra Jesucristo, ngu'mø yø pa xa thogui, xi mmanγudya, xquetho para zantho na, hīnjam'mø ngue dadi mpädi. ⁹ Janangue mami n'unι da thä'ahη ngue hønt'o bi zä ma xädi gui tēhnη ngue hīnda 'da'iguui na ra hya gui εc'εihη ya. Dami hyannbahη rá mate Oja di 'da'ahη, gue'a di zajni nt'εc'εihη'a. 'Yo di hä'ahη ya yø ja'i hajtho te si, porque hinga gue'a di zacrä nt'εc'εi ra ja'i'a ngue da hyajtho te da zi.

¹⁰ A nujη, guehna ra Jesucristo di nnøpa 'bøt'e ngue di nhohma ts'oquihη. A nuyá yø 'bet'o mmäcja ngue yø judío,

'be ho yø zu'ε ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja ya, 'nε ja ra 'bøt'e ngue hin'yua ra nt'edi da za ra ngø pøtyø ja'i. ¹¹ Nu rá ji ra zu'ε i tho, haxra mmäcja ní ma mbonnija, ja ra xequi mathoguitho xa nduxqui ja bi porbu ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Ra ngø p'uya bi nt'udi maxøts'e ra hnini. ¹² Njarbutho ra Jesús, bi zä ra n'ua ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, guehna nnøpa 'bøt'e yø ja'i ngue i nhohma ts'oquihua na. ¹³ I embyø ja'i ngue ra 'be'isä te t'ørpa ra Jesús ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Pe ma ga tēnhmahua ra Jesús, madague'a t'embj ngue ra 'be'isä ngue dí εc'eiha ra Jesús. ¹⁴ Porque nuua ja ra ximhäi, hin'yua gahua ua n'na ra hnini ngue di ja para zantho. Sinoque dí tømhmua man'na ra hnini, nuna ja ngue di nja m'mefa. ¹⁵ Janangue nuyá, ma ga ja mammadihua Oja para zantho, porque nuna ra Jesucristo ma 'bet'o mmäcjahua p'ua 'bu Oja, go guehna haxpu 'bu Oja'a te nná ja mammadihua Oja na. ¹⁶ Mamj pumbenihua, zant'a dami 'yøthua ra nho, gui fäxni mmic'eiha co nu'a te gui peshua. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mammadihua Oja'a. A nu'mø ngu'a gui 'yøthua, da numanho Oja te gui øthua.

¹⁷ Nu'ua yø n'yohua di manda p'ua ja ra nija, dami 'yøt'e te da xi'ahua. Gui 'yørpahua masu xanho, porque gue'ua fät'a ni tehua. I padi ngue nu'a

ra 'befi øt'e, bá ep'ua ra pa di dāpra güenda Oja. Janangue dami 'yøt'e ngue di johyatho ni mädiha, 'yo gui honnbahua ngue ha di du yø mmui. Porque nu'mø hingui 'yεc'ei te xi'ahua, ya hingui säp'ua da mä'ahua xanho.

¹⁸ Dami marcahua Oja, porque nuguí dí ena ngue ya xanho te nná 'yo, 'nε dí nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho. ¹⁹ Nu'mø gá marcahua Oja, dami 'yähmua ngue da yøt'Oja ngue n'nahmantho ga mmagä p'ua ga ma nu'ahua.

²⁰ Nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Hmu Jesucristo 'mø mi du. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I øt'e ngue nuna ra Cristo, guehna ma Maca Mädiha na. 'Nε øt'Oja ngue yø 'yεc'ei di mmaði n'na ngu n'na. ²¹ Dí nnegä ya ngue da 'yøt'Oja ngue da zäp'ua gui 'yørpahua'a te gä rá pähä, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue conná ts'edi ra Jesucristo gui cohua tengutho nnepe ngue gui cohua. A nuyá, ma ga espahua ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

²² Ague ma zi cu'ahua, dami 'yøde xanho na ra hya ja ua dí xi'ahua. Ya dá xi'i ha gdi japi te gui 'yøthua, pe hinga yap'atho pa ra hya. ²³ Dí pen'nahua ra hya ngue nuna ma cūhua ra Timoteo mi ofädi, ya bi bøts'e. A nuyá, nu'mø ngue himma ya'atho da zøcua ya,

'da gdá mε'be p'ᵤ ngue gā ma
zεngua'ahᵤ.

²⁴ Dadi zεngua gātho'ᵤ
yø māmhya 'bᵤp'ᵤ. Da
gue'ᵤ mi'da mā cūhᵤ, gā
dadi zεngua. A nūya mā
cūhᵤ ngue yø mmεngu Italia
xquet'a di zεngua'ahᵤ.

²⁵ Oja di japi gātho'ahᵤ. Da
ngut'atho.

Ra Santiago Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nugä drá Santiago, rá mēfigā Oja, 'nē rá mēfigā mā Hmuh Jesucristo. Dadi zēnguagā'ū mā cū ngue yø mbom'metojū rā Israel, nū'ū 'bāi ndap'ū bi zā gā rá ngūni nximhāi.

-----
2 Ague mā zi cū'ahū, dami johyahū ngue'mø 'dama 'dan'yo man'ū guí sähū.

3 Porque guí pahmū ngue nū'mø guí sähū rā n'ū, 'nē hĩmbi nts'onni nt'ēc'ēihū i ja, ya man'natho guí seti te guí thohmū 'mø.

4 Dami seti xandønhø te guí thohmū, n'namhmā ngue man'na di ndū ni nt'ēc'ēihū p'ūya, hĩnte dā t'ēmbi ngue di 'bēdi. 5 Nū rā ja'i ngue hĩngui padĩ ha di japi te thogui, dā 'yāp'a Oja ngue dā māt's'i. A nūna Oja dā xānbi ha di japi. Nūna Oja ēmmēi di ho di mfāxte, hĩngui ēnā ngue hĩn'na.

6 Pē nne dā 'yēc'ēi rā ja'i ngue Oja dā māt's'i, 'yo di yobēni. Porque nū rā ja'i ngue hĩngā n'nat'a mbēni, ni maua, ni manū rá n'yomfēni, øt'e tengutho rā jathe 'mø ennā ndahĩ. 7 Nū rā ja'i ngue yobēni, nūna Oja hĩnte di unni.

8 Nū rā ja'i ngue n'na rā hyā dā zānni, 'nē yobēni, hĩnjām'mø di tinnā mmāi ndana gue'a ēdā 'yøt'e.

9 A nū rā 'yēc'ēi ngue hyoya, t'ēmbi ngue hĩnte di muui, pē di johya hmāhā. Porque Oja ēmbi ngue di muui rā hyoya. 10 Pē nū rā 'yēc'ēi ngue rā mmēmmēti, di johya hmāhā 'mø bi dinnā mmāi ngue nū'a rá mēnyū i ja, hĩnte di muui p'ū ja rá hmĩ rá dā Oja. Porque gātho yø mmēmmēti dā thotho. Ya guí nnuhū yø paxi 'mø bi ndøni, hĩngā ya'a rā pa hāt'i. 11 Nū'a gā mpa rā hyadi 'mø mā pa, rā paxi dā 'yot'i, ya dā dāhrā døni, ya di m'mē'a te gānhø. Njarbutho rā mmēmmēti 'mø di xāndrā mēnyū ya ngue nnepe xāngū di nja, pē nū'mø bi dū, dā zotrā mēnyū xa xāndi.

-----
12 Ra mmēnthi di nthēui rā ja'i dā zēti hangū rā n'ū dā thogui. Porque nū'a dā zēti te thogui, mmān'Oja ngue para zāntho 'dap'ū di m'māhmĩ. Guehñā di yārpābi Oja ya yø ja'i di mā Oja co gātho yø mmāi naya. 13 Nū'mø te'o so rá mmāi ngue dā 'yøtra nts'o, 'yo sā di ēnā ngue Oja di bēnnbābi'a rā nts'o nne dā 'yøt'e. Porque Oja hĩngui so rá mmāi'a ngue temā nts'o dā 'yøt'a, 'nē hĩndi bēnnbābi yø ja'i ngue dā 'yøtra nts'o. 14 N'na ngu n'na yø ja'i, i sōsē rá mmāi'a rā nts'o nne dā 'yøt'e. 15 Nū'mø ngue ya bi nja'a rā nts'o so rá mmāi rā ja'i dā 'yøt'e, ya rā ts'oqui bi 'yøtra ja'i. Nūna rā ja'i ngue rā 'yøt'its'oqui, ya ndø'māte dra castigo 'mø ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ah̄, nū'a rā nts'o so nī mm̄i gui 'yøth̄, 'yo sã guí ε̄mhm̄ ngue Oja di b̄εn'nah̄'a. 17 Porque nū'a di 'dac̄j̄ Oja, gätho gue'a tate xanho'a. Nunā Oja bádi un'a rā nho p'uya, gue'a bi 'yøtyø nyot'i bí ja maya. Nūya yø nyot'i ya, di pähyø hm̄i ya, p̄ε Oja h̄inha gui pä'a te mman'a, nū'a mma, i mma. 18 Nū'mø mā ε̄c'ε̄ih̄ nā rā hyā majuan̄i, nunā Oja bá sänn̄i ngue bi 'dac̄j̄ rā 'da'yo te. Bi zigah̄ p'ū 'b̄ahyø ja'i para ngue dyø m̄di 'yεc'ε̄ih̄ nā. M'mefa p'uya, xangu mi'da yø ja'i da 'yεc'ε̄i rā hyā.

-----

19 Ague mā zi cū'ah̄, nū'mø ton̄i ja'i dā zo'ah̄, dam̄i 'yørpah̄ masu. Hante ngue gui nyah̄, 'be hyacra güenda 'mø xanho te guí nne gui mm̄amhm̄, ogue h̄in'nā. Nū'mø guí mbøcueh̄, hyacra güenda ngue'mø nī 'yup'ū guí mbøcueh̄, ogue h̄in'nā. 20 Porque nū rā ja'i mbøcue, h̄ingui øt'a te rā nho nnep'a Oja dā 'yøt'e. 21 Janangue nuyá, dam̄i h̄yehm̄ p'ū'a te gā xants'o. 'Yo n̄imantho guí øth̄'a te h̄inga n̄uan̄i. Dam̄i hyahn̄i mm̄i gui 'yεc'ε̄ih̄ nā rā hyā bi ma nthuh̄ p'ū ja nī mm̄ih̄. A nunā rā hyā nā, ja rá ts'edi ngue dā yan'nā nī teh̄.

22 P̄ε dam̄i 'yøth̄'a te xän'nah̄ nā rā hoga 'da'yo hyā. 'Yo sã guí hä'n̄i mm̄ih̄ ngue gui 'yεnā ngue h̄ontho gui 'yøxthoh̄ rā hyā. Nū'á, h̄in'nā'a. 23 Nū'a te'o h̄ontho nne ngue dā 'yøde te mman̄a

hoga 'da'yo hyā, 'nε̄ h̄ingui øt'a te mman̄a hyā, i øt'e tengutho n'na rā ja'i h̄etrá hm̄i connā hyε. 24 Nū'mø h̄etrá hyε, i nnu rá hm̄i, p̄ε nū'mø bi gū rā hyε p'uya, ya di pumb̄εn̄i tengu rá hm̄i. 25 Nū rā ja'i bi 'yεt'a mm̄i xandønho'a te rā hyā di m̄anda Oja, h̄imb̄i pumb̄εn̄i, nū te øde i hm̄a, i øt'e, gueh̄nā rā ja'i di jap'a Oja te gā 'yo nā. Porque rā hyā di m̄anda Oja, tate ngue xandønho, 'nε̄ nūya yø ja'i ε̄c'ε̄i te mman̄a rā hyā nā, guehya ho yø mm̄i ngue nne dā 'yøt'e te di m̄anda Oja ya.

26 Nū te'o gätho h̄ingui samm̄rá jan̄i ngue xants'o gā ya, 'yo sã di hätrá mm̄i, dā 'yεnā ngue rā 'yεc'ε̄i. Nunā rā ja'i nā, ya sãditho ngue thanne Oja nā. 27 Nunā Oja mā Papáh̄, i nne nā ngue nū rā ja'i majuan̄i ngue rā 'yεc'ε̄i, dā 'yøt'e te rá nsāui rá nt'ε̄c'ε̄i. Dā 'yørpabi rā 'bäxte yø bas̄i h̄injongui 'b̄ai. 'Nε̄ dā 'yørpabi rā 'bäxte yø 'danxu 'mø h̄in'yū te dā hyoni. 'Nε̄ h̄inda 'yøtra nts'o gā 'yo yø ja'i ua ja rā ximh̄i.

2

1 Ague mā zi cū'ah̄, ngue guí ε̄c'ε̄ih̄ nā mā Hm̄uh̄ Jesucristo maguesε, ya h̄ingui ho ngue'mø guí huanthoh̄ to guí nne gui mah̄m̄. 2 Xi'mø dā yarbū ha gād̄i m̄petih̄ n'na rā mm̄em̄eti di h̄a n'na rā mfo'yε ngue rā oro, di he rā ulu xanho. Xquet'a dā 'yøt'a n'na rā hyoya h̄inga n̄uan̄i rá

he. ³ Nε go guí nnu mansuhu na ra n'yohu xanho rá he p'uya, gui 'yεmphu p'uya: "Damí micua ja ra nthuts'i xanho", gui 'yεmphu. Pε nuna ra hyoya p'uya, gui 'yεmphu na: "Nu'a'i gá 'báhn, ogue damí micua hái". ⁴ Xi'mø ngue ngu'a gui 'yøthu, ya gui huantho to gadi mahmu 'mø. Xntho go guí nts'ut'abihu ngue go gui sánhn ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana hinte di muui. Ya hingra hoga n'yomfēni'a p'uya.

⁵ Ague ma zi cu'ahu, nuna Oja, ya xpa huan'nu yø hyoya ua ja ra ximhai, ngue nu'mø bi 'yεc'ei Oja, ntho di mmεmmeti, hinda gue'a ja xangu rá mēnyu. Porque nuya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'u ha di manda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co gátho yø mmui ya. ⁶ Pε nu'ahu gadi 'berpahu rá sä yø hyoya. Go guí nnu mansuhu ya yø mmεmmeti, conque guehya yø ja'i di pac'ahu ya. Nu'mø hingá 'yøthu'a te di manda ya, da ma mabent'i'ahu, da ts'ixahu p'u ja ra ts'ut'abi. ⁷ Ya fadi ngue gui εc'ei hu ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí nnu manhohu ya yø mmεmmeti i ya mants'o 'mø i hnøn'a rá maca thuhu na ra Cristo?

⁸ Nup'u ja ra Maca Libro i nt'ot'i p'u ra Ley i tate ngue mi'da yø ley, i εna: "Damí mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mammadi'i". Nu'mø ngue majuaní gui øthu'a te mmana ra ley na, ya xanho

te guí øthu 'mø. ⁹ Pε nu'mø gui huantho yø ja'i gadi mahmu, ya ra ts'oqui gui øthu 'mø. Ya gui festhohu'a te mmamp'u ja rá ley Oja. ¹⁰ Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e gátho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley, pε con n'na parte di 'bedi hinda 'yøt'e, ya festho ra ley. Ya sutho 'mø hinte bi 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. ¹¹ Porque guesε Oja bi 'yεna: "Yo grá 'yots'om'mäi". Mahøn'a εna: "Yo grá hyote". A nuyá, nu'mø hingra 'yots'om'mäi ra ja'i, pε ra hyote, ya festho'a te mmamp'u ja ra ley. ¹² Gä ra hya manho gdi nyahu. Nu'a te guí øthu, dague'a te nnu manho Oja gui 'yøthu. Porque gui pahmu ngue da thats'ahu ra güenda conna 'da'yo ley bi zän'Oja ngue di n'yo yø ja'i nuya bi nyani. ¹³ A nuyá, nu ra ja'i ngue hinda huεcrá mmic'eiui, hinda ma mahuequi 'mø bi thaspabi ra güenda. Pε nu ra ja'i ngue ja rá nhuεcate, nu'mø bi thaxra güenda, hinte di njapi.

-----

¹⁴ Ague ma zi cu'ahu, nu ra ja'i εna ngue ra 'yεc'ei 'nε hin tema nho di nne da 'yøt'e, ya säditho ngue εna ra 'yεc'ei ra ja'i. ¿Ua da zä di nyanna ja'i ngue høntho da 'yεna ngue ja rá nt'εc'ei? ¹⁵ Xi'mø ngue di 'bahma cu ngue ra n'yohu ogue ra xisu, hin'yu ra ulu da hye, ogue hin'yu te da zi. ¹⁶ Nu n'na'ahu p'uya da 'yεmbi: "Da hyu ni mmui ya. Nuya hinda se'i ya, 'nε hingui tu ra thuhu ya", da 'yεmbi. Pε nu'mø

hindi unna ulu da hye 'ne hindi unni te da zi, ¿ndana ra nho ena ør'mø? ¹⁷ Njarbutho ra ja'i ena ngue ja rá nt'ec'ei ya. Nu'mø hingui nne ngue tema nho da 'yøt'e, ya himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i.

¹⁸ Xi'mø di 'bui to da 'yena: "Nu'ya 'bui to ja rá nt'ec'ei, ximmi 'bui to øtra nho", da 'yena. Ga embuya: "¿Ha di zä di nequi ngue ja ni nt'ec'ei 'ne hin tema nho di fadi ngue gui øt'e? A nugä, ya da zä gui padi ngue ja ma nt'ec'ei co nu'a te ra nho dí øt'e", ga embi. ¹⁹ A nu'i, gui ec'ei ngue n'natho Oja. Xanho ngue gui ec'ei ngue hõnda n'na Oja i 'bui. Pø xquet'a 'nøhyø ts'onthi i ec'ei ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'u yø ts'onthi i huaqui ngue su'a te da thogui. ²⁰ Nu'i, di 'be'a'i ra n'yomfeni. ¿Ua hingui padi ngue ra nt'ec'ei hin tema nho n'youi, himma juani ngue ra 'yec'ei ra ja'i? ²¹ Nu ma mboxitahu ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpa'bi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'ant'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ²² Ya gui nnuhu ngue hinga hõntho bi nja rá nt'ec'ei ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'ec'ei. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nequi ngue majuanj ja rá nt'ec'ei. ²³ Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Ra Abraham bi 'yec'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yec'ei p'uya, Oja bi hojpa'bi". 'Ne Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

²⁴ Ya gui nnuhu ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pø ngue da 'yenna ja'i ngue hõntho ec'ei, ya di punnbabi, nu'a, hin'na'a. ²⁵ Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mäi na, pø Oja bi hojpa'bi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'u yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zømp'u mi 'buhna ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'ne bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hindi mbent'i. ²⁶ Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hinte pøfi. Njarbutho ra ja'i ngue himma juani ra 'yec'ei ya, hin tema nho di nequi ngue di øt'e.

3

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'ahu ya, hingui sä ngue to bi zä da 'yena ngue di nxännbate rá hya Oja. Porque ya gui pahmu ngue nugähe ngue dí xännbatehe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'u hingui xännbate nzäni'u. ² Gäthogahu ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øthu. Nu ra ja'i da 'yena ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nze'gui gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuanj ngue padi da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mmui ngue'a te rá pähä rá do'yo na. ³ Nu'mø majapi ra freno p'u ja rá ne yø ndøfani, ya sä di ts'ammj p'uya, hinte di ja. Nup'u go da t'embj di ma, ja di map'u. ⁴ Nu

yø barco, xanno'ho'u. Nu'mø bī nthēui rā ndahī i tōnhni, pε hīngui āni. Porque nu'a di 'yonī, hōntho dā 'yānba rā nt'annbi ngue dī n'yo, ya dā ma rā barco nup'u go dā nepe dī ma. ⁵ A nu mā jānīhū ya, gue'a n'na rā parte n'youi mā do'yohū ngue zitchū. Pε nu'mø dá nyahū, nu'a n'na ne pømma nehū, xangu nja'a.

Nu rā sibi ya, nu'mø ja bī mudi bī nzø, rā t'uspi. Pε dā zā di juadi dā 'yu'a n'na rā daxant'øhø 'mø bī ndaspi. ⁶ Njarbatho mā jānīhū ya, εntho rā sibi nā. Di ts'onna jā'i porque nu'a rā nts'o ja ua ja rā ximhāi, gā go mmanna mā jānīhū. Brá thep'u ja rā nidu'a rā sibi udī. Porque mente rā pa 'bāhra jā'i, 'bammān'u rā jā'i ngue rā ts'omhya pōnnā ne. ⁷ A nu rā jā'i, i sā ngue dī maxubi yø zu'ε 'bāi, yø zate, yø ts'int's'u, yø c'εya, 'nēhyø zu'ε 'bap'u ja rā jāthe dī maxubi yø jā'i. ⁸ Pε nu rā jāni rā jā'i, hīnjongui pōni ngue dā hyāti dā zammī. Porque gue'a n'na rā nts'o'a ngue hīngui sā di ts'ammī. Nu rā c'εya 'mø bi za rā jā'i, i tu rā jā'i. Njarbatho mā jānīhū ya, mman'i'da yø hyā ngue n'youi rā ndate. ⁹ A nuyá, nuna mā jānīhū nnā εspāhū Oja nuna mā Papāhū. Guehna mā jānīhū nnā samhū yø jā'i nā. Conque Oja go øt'a ngue rā jā'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna mā nehū εspā Oja, guehna mā nehū sate nā. Ague mā zi cu'ahū, hīngui ho ngue

ngu'a gā øthū. ¹¹ Xip'u pøhra hojtehe, hīngui sā ngue ja dā bøp'u rā ts'othe. ¹² Ague mā zi cu'ahū, hīngui sā ngue nup'u ja rā za ngue rā igo ja dī nzap'u rā ndāt'a nī hū ngue rā aceituna. Hīngui sā ngue nup'u ja rá 'yū rā uva ja dī nzap'u rā igo. Hīngui sā ngue nup'u pø rā ts'othe, 'dap'u dā bøhmi rā hojtehe.

-----

¹³ Nu'mø to pōni ngue rā njammūi ya, εt'ammūi rā hyā øde, ya dā hnu ndana rā jā'i dā 'yøtra nho. Nu'a rā hyā padī, gue'a øt'a, 'nε hīngui εspāe'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na rā hyā ya, nu rā jā'i ngue rā zεya, rā nequisai, honī ha dī nu manhose yø jā'i, guehna rā jā'i hīmma juani ngue rā njammūi nā. ¹⁵ A nuna rā hyā pahya yø jā'i njap'u, hīmma juani ngue Oja di bēnnabāi rā hyā mma. Gue'a rā hyā pahyø jā'i 'bācua ja rā ximhāi padī. Di theui tengutho rā n'yomfēni rā zithū nā rā hyā nā. ¹⁶ Porque nup'u ja rā nts'εya, ya hōndra sui ja. N'na ngu n'na yø jā'i honī ha di hnu mansuse, ya hīn tema ntho jap'u. ¹⁷ Pε nu rā jā'i ngue Oja øt'e ngue rā njammūi, rá mūditho dī nεqui ngue gā rā nho gā 'yo rā jā'i. 'Nε hīngra nequisai, hīnjondi njunt'ui, di jammānsu rá mmic'εiui. I ja rá yemmūi. I øtra nho. Hīngui huantho'a fāts'i. Co gā rá mmūi gā 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu rā jā'i di ja ndummūi ngue honī ha dī

nhojpau'u di njunt'ui, ya da zä di m'mm manho m'mefa.

4

¹ ¿Ua hinguí pahm hanja ngue gadi njunth, xogue høndra nnemhya gui pefi n'na ngu n'na'ah? Nu'a ra ts'on'yomfeni ja'ah, gue'a tap'ah'a, hinguí sä gui 'yoth ra nho. ² Guí nneh n'na ra cosa, pe hinguí sä gui timhm, gui nhoteh p'uya. Nu'mø te ga nurpabi ni mmic'ei, gadi seyabah. Guí fahm ra njunt'i p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ah. Pe nu te guí nneh, händi n'na'ah, porque hinga gue'a Oja gui äph. ³ A nu'mø ja te gui äph Oja, händi 'da'ah, porque hinga gue'a ni 'yup'u di un'a te gui äph Oja. Hontho guí nne ngue di ja te gui umhm p'u ha guí ø'ni pähä. ⁴ ¿Hanja ngue guí ehm p'u Oja? ¿Ua hinguí pahm ngue nuya yø ja'i ø't'a te ga 'yo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gue'u yø nsuiui Oja'u? Janangue nu to bi zä ngue nne da 'yø't'a te ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsuiui Oja'a. ⁵ ¿Ua guí emhm ngue hinte ni bontho'a te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ena: "Nuna Oja, bá penhna Espíritu Santo ngue da mäcjua. Guehna hinguí nne naya ngue ga ehm p'u Oja"? ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmei fäxcah. Porque nup'u ja ra Maca Libro, i ena: "Nuna Oja, hinguí nnu

manho yø ja'i di 'yets'i. A nuyá, nu'u händi 'yets'i, gue'u fäx'u", i ena. ⁷ Damí neh ya ngue gui 'yørpah ra pähä Oja. 'Yo guí ørpah rá pähä ra zithu, n'namhma ngue da hye'cah p'u. ⁸ Damí 'yø't'e ngue man'na gdí pahm Oja. A nuna Oja, da 'yø't'e ngue man'na di dinni mmaih hanja na. Ague gyø 'yø't'its'oquih, damí hyehm p'u ra nts'o gní 'yoh. A nu yø ja'i ngue di ho ra pähä ja ua ja ra ximhäi 'ne ximmi nne Oja, da hyahyø mmäi da hyep'u ra nts'o ja yø mmäi yø ja'i, da den'na Oja. ⁹ Da du ni mmaih, damí m'm ndummäi ngue ja ni ts'oquih. Nu'mø to thede ngue ja mpähä, da gohi ngue ra ts'on'i'a rá thede. Nu'mø gadi johyah, da gohi ngue ra dummi'a gui johya. ¹⁰ Nu'mø guí thanneh Oja, damí m'mamma nuéhih. Oja da 'yets'ah m'ø ngu'a gui 'yoth.

¹¹ Ague ma zi cu'ah, ogadi n'yembahäi te gní 'yo n'na ngu n'na'ah. Nu te'o ngue en'a häi te ga 'yo rá mmic'eiui, ogue haspa ra güenda te ga 'yo, guehna ra ja'i hinguí nnu manho te mmanná ley Oja na, embi ngue hinga gue'a i mma. Pe xi'mø gui haxh ra güenda te mmanna ley, 'ne hinguí øth'a te ra hya mmanna ley, ya guí säns te gdí n'yoh tenguth ra ts'ut'abi ngue di mmandase. ¹² Pe hont'a Oja 'bui ngue bi

unna ley, 'nε nu'á, gue'a ra ts'ut'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. Pe nu'ah, zte go mangu'ah ngue guí haspa ra güenda mi'da yø ja'i te ga 'yo?

-----
 13 I 'bu i'da ngue di n'yεmbi: "Nuya, ogue nixudi, ga mmähä p'u ja n'na ra danihni. Ga ma m'mahma p'u n'na jeya, ga honi te ga pεhma, ga tahma ra mεnyu", di n'yεmbi. Pe nu to mmanna tengu na, da 'yøhna ra hya ja ua. 14 Nu'i, hingui padi te ja ngue di nja nixudi. Hingui padi tema pa gui tu. Gui nnu 'mø ngue ja n'na ra gui, ja gui nnu ngue jap'u, ja gui nnu ya hin'y u p'u, n'na zihmantho di m'medi. Gui njarbεtho ya, gui thotho. 15 Nguna ra hya ja ngue gui mma, gui 'yεna: "Nu'mø da ne Oja ngue ga m'mahma njamm pa, ga øthä'a te ra 'bεfi da zä ga øthä", gui 'yεna. 16 Pe nu'i, ya gni 'bu'a ngue gadi 'yεx'mø gui ya. 'Nε nu'a ra n'yεts'i gui øt'e, hingui ho'a. 17 Nu ra ja'i padi ndana guehna ra nho da 'yøt'e, pe hingui øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'uya, ngue hingui nne da 'yøtra nho i padi.

5

1 Ague gyø mmεmmεtih, dami 'yøhma na ra hya jaua. Ga ma'a ts'oni ngue'a ra n'u ja ngue gui thohma. 2 Nu'a te gui pεsh, ya xa 'ya. Nu yø hoga ulu xcá pεsh, ya xa nzi yø zu'ε. 3 Xa mboxjuatho ni

mεnyuh ngue ra oro 'nε ra t'axi. Pe ngue xa mboxjuatho ni mεnyuh, ya di nεqui ngue nu'u yø ja'i hin'y u ra mεnyu, hingä 'yørpah ra 'bäxte. Janangue guehna ra castigo gui thohma na. Porque xøque xa petitho ni mεnyu gadi xanthu asta guehyø pa ja p'uya. 4 Nu'u yø mεfi bi mpep'u ja ni huahih, hingä unhnu yø nzäbi. Di yap'ahu ngue hingä juthu. Nuna Oja di mandase'a te gäma cosa i ja, øde te mmanya yø mεfi di yapate. 5 Nua ja ra ximhäi, janjuani ngue gä m'mamma pähähu. Xøgue xa noc'athohu tengutho ra ts'udi manoqui ngue da tho. 6 Nu'ahu, nuya yø ja'i hinte ndupate, go gui sänhnu ngue da tho ya. Nuya p'uya, hingui täqui te gui sänhnu.

-----
 7 Janangue nuya ma zi cu'ahu, oga di xøhni mmäh, dami tømhmä'a ma Hmuhu Jesucristo mεnte da zønna pa da εhε. Conque nu'mø bi duhrä huahi n'na ra ja'i, händi xøträ mmäh, tøm mi asta gue'mø bi nja'a rá mudi thogui ra 'ye. A nu'mø bi n'ye'a rá yondi p'uya, ya padi ngue di nxofo. 8 Xquet'a dami njathu p'uya, 'yo gadi xøhni mmäh. Porque ra pa da εp'u ra Hmu Jesucristo ya ni map'u.

9 Ague ma zi cu'ahu, 'yo gadi nyapi n'na ngu n'na'ahu, n'namhma ngue hinda thats'ahu ra güenda. Porque nuna ra ts'ut'abi

ja ngue da hyaxra güenda, guehna Oja na. Pe ya ni ma da ep'u na. ¹⁰ Nu'u yø pøngahya Oja himbi xøhyø mmæi, madague'a ja ra ora ngue bi zä ra n'u. Damijathu p'uya, 'yo gadi xøhni mmæihæ. ¹¹ Porque dí pahmu ngue ra mmænthi bi nthæui ya yø pøngahya bi zeti hangu ra n'u bi thogui. Gá 'yøhmæ te ra n'u bi thohra Job, 'næ bi zeti. Xquet'a guí pahmu'a te ra nho bi 'yørpabi Oja 'mø rá nzægui. Pe nuna Oja emmæi ja rá nhuæcate, 'næ ja rá yemmæi.

¹² A nuya ma zi cu'ahæ, ja ua man'na ra hya ja ts'editho ga xi'ahæ. 'Yo te guí exhu ntestigo 'mø guí yahæ, ni xingra c'amahets'i, ni xingra häi, hin temä man'na mä cosa guí 'yexhæ ntestigo. Nu'mø guí yahæ, dami 'yemhmæ: "ahá", ya hont'a guí mmamhmæ'a. Nu'mø guí 'yemhmæ ngue hin'na, ya hont'a. Oguí nnehæ ngue da mæn'nahæ ra castigo Oja co nuna te ra hya guí mmamhmæ.

¹³ Nu'mø 'bæi to sä ra n'u, da mat'Oja. Nu'mø to di johya, da dutyø alabansa.

¹⁴ Nu'mø to di hyenni, da zon'u to 'bet'o p'u ja ra nija ngue da marpabi Oja. Da gosa ra aceite ra dærqehi mænte täprä 'bæxte ma Hmuuæ Jesucristo. ¹⁵ Nu'mø da 'yæc'ei yø ja'i ngue ra Jesucristo da 'yøt'e ngue da yanna dærqehi 'mø äprä 'bæxte, ra dærqehi da zä. Nu'mø sä ra n'u ra dærqehi ngue yø ts'oqui xá 'yøt'e, Oja ja rá mpunnbate.

¹⁶ Janangue nu'mø ja rá ts'oqui ra dærqehi, da ma, n'namhma guí mmarpahæ Oja. Ra dærqehi da zä ha hæmbi. A nu ra hoja'i 'mø ngue janjuani rá mmæi ga mmat'Oja, Oja i fäts'i. ¹⁷ Nu ra pøngahya Elías xquet'a ra ja'itho'a tenguthoju. Pe janjuani ngue rá mmæi i mat'Oja, bi 'yäpi ngue hindi n'ye. 'Næ himbi n'ye nhyu jeya made. ¹⁸ Nu'mø mi mat'Oja mahøn'a p'uya, ngue bi 'yähra 'ye, mahømbi n'ye p'uya. Bi nja yø huahi yø ja'i bi uahi.

¹⁹ Ague ma zi cu'ahæ, nu'mø 'bæi te'o xa hyep'u na ra hya majuani, nu'a n'na'ahæ p'uya, da japi ngue da pengui mahøn'a. ²⁰ Dami pahmu ya ngue nu to di 'bærpa rá mmæi rá mmic'eiui ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, ya bi yanna ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Nu te gä rá ts'oqui xa 'yøt'e, gä bi mpunnbabi.

1 ra Bedu Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Bedu.

1 Nugä drá Bedu, rá representantegä rá Jesucristo. Dadi zenguagä'u to bá sohyø häi, 'bap'u ja yø 'dan'yo häi. 'Bü i'da p'u Ponto, 'nep'u Galacia, 'nep'u Capadocia, 'nep'u Asia, 'nep'u Bitinia. ² Bá huan'nahü Oja ma Papáhü, porque nuná, ya padí te ja ngue di nja m'mefa. Ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue guí cohü ngue yø ja'i Oja. I nne Oja ngue gui 'yøthü'a te di 'bep'ahü rá Jesucristo, gue'a di hoc'a ni ts'oquihü'a conná nguehrá ji bi mäni. Dí nnegä ngue emmëi di 'da'ahü rá njapi Oja 'në da hyut'a ni mmähü.

-----
³ Ma ga espahü Oja, nuna rá Oja 'në rá Papá ma Hmühü Jesucristo. Guehna emmëi bi 'dacjü rá mate na, porque bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mähmü. Ma'da'yo dá m'mähmü ngue bi bennate rá Jesucristo p'u ha bi t'ägui. Janangue zant'a dí tømhmü'a te di 'dacjü Oja ya. ⁴ Nu te di n'nacjü, hingyø cosa ngue di m'mëdi, ogue di nts'oní, ogue di m'manhni. Sinoque dí tømhmü'a rá nho bí ja mahëts'i xa nzän'Oja di 'dacjü. ⁵ Rângue guí ëc'ëihü Oja, nuya m'mädi'ahü conná ts'ëdi Oja astá gue'mø rá pa rá nzëgui.

Nu'mø bi zønna pa p'uya, guí pahmü xandønho te gä rá nho di n'na'ahü rângue bi yan'ahü.

⁶ Janangue dami johyahü ya, madague'a di nja'mø da dü ni mmähü ngue 'dama 'dan'yo man'u guí thohmü. ⁷ Porque guí thohmü rá n'ü ngue di ts'ä ni nt'ëc'ëihü. Guí pahmü ngue rá oro, xangu rá müui, pë di m'mëdi. Pë nuna rá oro, guerp'u ja rá sibi ts'ä na ngue'mø 'datho ogue hin'na. A nuyá, nup'u ja rá hmí rá dä Oja, man'natho di müui na ni nt'ëc'ëihü i ja, ngue rá müui rá oro. Nu'mø guí thohmü rá n'ü, 'në majuaní guí ëc'ëihü Oja, Oja da nu manho'ahü 'në da 'yëts'ahü 'mø rá pa da ëp'u rá Jesucristo. ⁸ Nu'a rá Jesucristo gadi mahmü ya, madague'a hingá nuhü. Nu'á, guí ëc'ëihü ya, madague'a hinguí hëthü. Pë gadi johyahü co n'na rá pähä hinguí sä di hma te ganho. ⁹ Rângue guí ëc'ëihü ya, di nyanni tehü.

¹⁰ Yø pøngahya Oja, bi 'bet'o rá hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ahü. Nuya yø pøngahya ya, bi ja ndümmü bi hyoni te 'be'a nne da 'yøt'Oja ha di nyanyø ja'i. ¹¹ Porque rá Cristo bi 'yøt'e ngue n'youi rá Espíritu Santo ya yø pøngahya. Nuna rá Espíritu Santo, bi japi da 'yotra hya ngue rá Cristo i ja ngue da zä rá n'ü, m'mefa p'uya, di mmandasë. Pë nuya yø pøngahya ya, bi ne extá mbadi te'o ma ja'i na da böni

ngue ra Cristo, ogue tema pa di m'mui. Emm̄i bi hyoni ha di dini hanja ra hya. ¹² Nuya p'uya, bi t'ut'i ngue hinda fadi te ga mbonna hya bi 'yoti, asta ja guehyo pa di 'buhmu ya da fadi. A nuyá, nu te bi 'yot'u yø pøngahya'u, ya gá timhmu te ga mbonna hya 'mø mi si'ahmu ra hoga 'da'yo hya ya. Porque nu to bi xi'ahmu ra hya, gue'a ra Espiritu Santo bá 'bennbabi mahets'i bi hatra ts'edi. Ya gá pahmu ya yø hya ya, guehya emm̄i nne da bahyø anxε Oja ya.

-----

¹³ Janangue dami tanni n'yomfēnihu, 'nε dami samse ni n'yomfēnihu. Gui cāmfeni gui tømhmua rá mate Oja di 'da'ahmu 'mø bá ehra Jesu-cristo. ¹⁴ Nu te di 'ber'ahmu na Oja ma Papáhu, gue'a gui 'yøthu'a. Nu'a ra nts'o xca 'yøthu m'met'o 'mø hingmani pahmu Oja, 'yo nimantho gui øthu'a ya. ¹⁵ Nuna Oja bi zo'ahmu ngue dyø basi'ahmu. Nuyá, tengutho Oja ngue tate xanho, xquet'a gui njathu p'uya ngue tate xanho te gdi n'yohu. ¹⁶ Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: "Dami 'yøthu'a tate xanho, porque nugä tate xanhogä", εn'Oja. ¹⁷ Nu'mø gui mmat'Ojahmu, gui εhmhu p'uya: "Ma Papá'i Oja", gui εhmhu. Pε nuna Oja, hinda huantho ndana ra ja'i da hyaspa ra güenda te nná 'yo n'na ngu n'najmu na. Janangue jatho gui n'yo mansuhmu mente ra pa

gui 'yohu ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Nu'mø mam'met'o säditho te gmani m'mahmu tengutho bi 'yut'a ni mboxitahu. A nuyá, ya gui pahmu'a te ra njut'i bi nja ngue bi ma mapøhø'ahmu. Nu'ahmu, hingra oro ogue ra t'axi bi njut'i ngue gui mpøhmhu. ¹⁹ Sinoque gá mpøhmhu conná maca ji bi mäna Cristo 'mø mi du. Bi tho ra Cristo tengutho 'mø bi tho n'na ra de'yo ngue da t'øtra 'bøt'e 'nε hinte mantso di ja, sinoque di tate xanho. ²⁰ Nuna ra Cristo, hante ngue di nhohra ximhäi, ya bá ts'ännbi ngue da du. Pε bi zonna pa bi m'mucua ja ra ximhäi 'nε bi du conná nguecju. ²¹ A nuyá, rangué gá pahmu ra Cristo, ya gui εc'εihu Oja ya. Nuna Oja bi xoxpu ha bi t'ähra Cristo 'nε bi 'yεspabi. Janangue nuna gui εc'εihu ya, guehna Oja na. A nu'a ra nho bí ja mahets'i gui tømhmua, guehna Oja di 'da'ahmu na.

²² Nu'a te mmanna ra hya majuaní gue'a gui øthu'a, nu'a ra nts'o mi ja ni mmaihmu m'met'o, bi hyacra Espiritu Santo'a. A nuyá, ya majuaní gadi mahni cuhu ya. Janangue dami ja ndummui gui sigue gui mahni cu n'na ngu n'na'ahmu. ²³ Nuna rá hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho na. Rangué gá 'yεc'εihu na ra hya ya, ya ja'ahmu ra 'da'yo te. Himbi n'na'ahmu ra te ngue di njap'u rá nze'gui, sinoque guehna ra te i ja para zantho bi n'na'ahmu. ²⁴ Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro

rā hya ngue ɛnā: “Nū gātho yø ja'i 'bāi, tengutho yø paxi ngue dā thotho. Nū'a rā nho gā 'bāhyø ja'i, tengutho yø dōni yø paxi ngue dā thotho. Rā paxi dā 'yot'i, dā dāhrā dōni p'uya. ²⁵ Pɛ nūnā rā hya Oja, ja para zāntho nā”. Nūnā, guehnā rā hya nā ngue rā hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'ahū.

2

¹ A nuyá, dami hyehmū p'ua te gāma nts'o i ja. O guí nnehū ngue māxøts'etho di nēqui ngue xtā nho ni mmāihū, sinoque dami nehū ngue dā gue'a te majuanī guí mmāhmū. O guí seyahū. O to guí nnømmān'ahū. ² Nū yø 'uene ngue ts'udrā pa xa mmi, i nne drā xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njathū p'uya, dami nehū nā rá hya Oja ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo tehū. Mān'na mān'na gdí timhmū rā hya, asta gue'mø dā zādi guí mpøhmū. ³ Ngūnā guí 'yøthū ya, porque ya bi dīnni mmāihū ngue xānho rā mātē Oja.

⁴ Mān'na gdí hyomhmū hanja nā rā Cristo. Nūnā, tengutho n'na rā do ngue rá mādi bi thømbā rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna rā do nā, pɛ Oja bá huanhni ngue dā hyømbā rá ngu. ⁵ Dami ne ngue dā nøpā do'ahū Oja p'ua ha nthø n'na rā ngu ngāmhmāt'Oja. 'Nɛ gue'ahū dā nøpā mmācja'ahū para ngue guí mmat'Ojahū. I nnu mānho'ahū Oja, porque guí

ɛc'ɛihū rā Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue Oja i ɛnā: “Nūp'ua Sión, gā pɛcā p'ua n'na rā do ngue dā nøpā ts'at'i mā ngu. Gue'a n'na rā do ngue rā thanhni, ngue tātē di muui. Nū to dā 'yɛc'ɛi nā rā do nā, hīnjām'mø dā zōnna pa dā 'yenna ja'i ngue hīmma juani'a te ɛc'ɛi”.

⁷ A nuyā ngue guí ɛc'ɛihū rā Cristo, ya guí pahmū ngue tātē di muui nā. Pɛ nt'ot'i te dā thohya yø ja'i hīngui ɛc'ɛi, i ɛnā: “Nūnā rā do hīmbi nū mānho yø hyønnigu, guehnā rā do brā 'bɛpo p'ua brā fahra jado nā”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i rā hya ngue ɛnā: “Guehnā rā do dā 'yøt'e ngue di fesyo ja'i nā. Guehnā rā mɛdo dā 'yøt'e ngue dā dāhyø ja'i nā”. Nuyā yø ja'i di fes'nā rā do nā, tengutho xpā ts'ānnbi dā thogui to hīngui ɛc'ɛibi rá hya Oja.

⁹ Pɛ gue'ahū ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'ahū ya yø mmācja thanne nā Oja mā dāst'abihū. Nū'ahū, ya gā hyehmū p'ua rā nts'o ngue ya yø ja'i'ahū Oja. Janāngue guí tansū rā hya ngue tātē xānho Oja. Guehnā bi zo'ahū 'mø gmí 'yohū p'ua ja rā 'bexui ngue rā nts'o, ngue gdí mähā p'ua ja rá nyot'i Oja. ¹⁰ Nū'mø mān'na rā pa, hīmmayø ja'i'ahū Oja 'mø. Pɛ nuyá, ya yø ja'i'ahū Oja ya. Nū'mø mān'na rā pa, hīmmi tīnni mmāihū hanja nā rá mātē Oja 'mø. Pɛ nuyá, ya bi 'da'ahū rá mātē Oja ya.

-----

11 Ague mā zi cū'ah_u, gue'ah_u hīngyø mmēnguh_u ua ja rā ximhāi, porque gyø mmēnguh_u mah_uets'i. A nūua, guí sāyathoh_u ua. Dí xi'ah_u ngue 'yo di tap'ah_u rā nts'o so nī mmāih_u. Jatho ngue gui samse nī mmāih_u.
 12 Damī n'yo manhoh_u p'u ha 'būhyø ja'i hīngui εc'ei rā Cristo. Nuyá, guehya nnømmān'u'ah_u ya, εmbi ngue gyø ts'oc'ei_u. Pε da zōnnā pa da badi ngue majuanī xānho te guí øth_u. Janāngue da 'yεspabi Oja 'mø rā pa da zøcua.

13 A nuyá, rāngue guí nne gui yørpah_u rá pähā Oja, damī 'yøth_u'a te di manda yø n'yoh_u xā t'ets'i ngue ja yø cargo. Nu'a rā dast'abi di manda p'u ja nī häi guí 'būhm_u, damī 'yεc'ei_u.
 14 Damī 'yεc'ei_u rā gobierno xā 'yεxra dast'abi ngue da gotyø ts'oc'ei 'nε da nū manho'u yø ja'i øtra nho. 15 I nne Oja ngue gui 'yøth_u rā nho n'namhma da gatyø hya'u yø m'mεmmāi ja'i hīngui padī hanja rā hya. 16 A nuyá, ngue bi thøgah_u p'u rā ley nūna mādi ja ts'edi ngue gā mmähā rā castigo ya, ya hīndī mandagah_u nāya. Pε 'yo sā guí εmh_u ngue sātho mahøngā øth_u rā nts'o. Nu'á, ya hīn'nā'a. Damī neh_u ngue ya guí oh_u rá 'yε Oja. Nū te di 'bεp'ah_u Oja gui 'yøth_u, damī 'yøth_u.
 17 Damī nū mansuh_u gātho yø ja'i. Damī mahni mmi'yεc'ei_u. Mā dātho guí suh_u Oja. Damī 'yørpah_u

masu rā dast'abi 'bet'o ngue di manda p'u ja nī häih_u.

-----
 18 Ague gyø hmiqūih_u, damī 'yεc'ei nī hmuh_u, 'nε damī nū mansuh_u. Hīngā hønt'u yø hoja'i ya mantudi gui 'yεc'ei_u, sinoque xquet'a 'nε'u ya manzaqui gui 'yεc'ei_u.
 19 Nūna Oja, i nnu manho to sā rā n'u hīngui ja te rāngue'a, di n'unī sā rā n'u ngue nne da 'yørpa rá pähā Oja. 20 Pε nū'mø guí øth_u rā ts'oqui 'nε gue'a gā 'bεp'ah_u'a, madague'a gui seti te t'øt'ah_u, pε ya hīn'yū te di nū manho'ah_u Oja 'mø. A nū'mø ngue rā nho guí øth_u, 'nε bi ma mā'unī'ah_u, 'nε gā seth_u, ya gue'a di nū manho'ah_u Oja'a. 21 Porque guehna i ts'o'ah_u nā ngue gui njah_u p'u. Nū rā Cristo bi zā rā n'u connā nguecju. Tengū bi 'yøtra Cristo, da ngu'a gui 'yøth_u ya. 22 Porque rā Cristo hīmbi 'yøtra ts'oqui, 'nε hīn tema fehni bi thīnnbi. 23 Nū'mø mī ts'anī, hīn mādi cots'a te gā ts'anī. Nū'mø mī zā rā n'u, hīmbi pihyø ja'i. Sinoque di dādra güenda te t'ørpe co nūna Oja haxra güenda xānho. 24 Rā Cristo bi 'dømbā rá do'yo p'u ja rā pont'i, bi tho connā nguehma ts'oqui_u. Bī ne ngue ya da zεp'u rā ts'oqui di øth_u, nnepe ngue gā rā nho gdā m'mūhm_u. Bī n'unī ngue bi zεtrā do'yo, go bi tho'a rā ndate mī ja ngue xca thoh_u. 25 Ya xqui hyεhm_u rā 'yū tengutho yø dε'yo 'mø bi

n'u_εni. Pε nuya gá penja p'u
'b_uhni mádi fát'a ni tehu.

mmat'Ojah_u, da 'y_o Oja te gui
xihm_u.

3

1 Ague gy_o xisuh_u, dami
'y_εc'ei ni dammeh_u. Nu
ra xisu 'm_o 'b_uhrá damme
ngue hingui εc'ei rá hya
Oja, da zonna pa da 'y_εc'ei
'm_o da nu'a te ra nho gní
'b_uhm_u. Himma hyoni te
gui xihm_u ngue di 'y_εc'ei ra
hya. 2 Porque ra 'yoh_u da
hyacra güenda hanja ngue
gui 'b_u mmanhoh_u, 'n_ε ja ni
ts'uh_u. 3 Nu'a te gdí nhocj_u,
hinga hontho gui x_o ni yah_u
ngue mahotho di n_εqui, ogue
gui sarpah_u y_o oro, ogue
gui hyeh_u ra ulu tate xanho.
4 Nu'a te gdí nhocj_u, gue'a te
di nzai ngue dra d_oni mbo
ni mmaih_u. Nu'm_o gui yah_u,
mazihotho gdí nyah_u. Nuná,
guehna emmei di ho Oja na.
5 Manjam'm_o ngu'a maní
nhocy_o xisu ngue mi nnu
mansu Oja. Mi nn_ox Oja 'n_ε
mi εc'ei y_o damme. 6 Tengu
ra Sara bi 'y_εc'ei ra Abraham,
'n_ε i hutí ngue rá hmu. Nuna
ra Sara hinte bi zu, bi 'y_ot'a te
xanho. A nu'ah_u, ya gue'ah_u
y_o t'ixu'ah_u naya, gue'm_o
gui 'y_oth_u tengutho bi 'y_o'na.

7 Y_o 'yoh_u xquet'a dí xifi,
dami m'mahm_u xanho ni
xisuh_u. Gui 'y_orpah_u masu,
porque y_o xisu hingui nzaqui
tengutho ga nzaqui'ah_u.
Dami suh_u porque xquet'a
'n_εhya 'da'in'da'a thoh_u ra
mate ngue ra 'da'yo te.
Guehna gui 'y_oth_u naya,
n'namhma ngue nu'm_o gui

8 Ja ua na ra hya gui
'y_ot'e gátho'ah_u. Gui 'y_ot'e
ngue x_ogue da 'da'igu ni
n'yomf_εnih_u. Dami 'y_ot'e
tengutho 'm_o εgadi ncuh_u.
Di nja ni yemmaih_u. Ogadi
'y_εx'm_o gui yah_u. 9 Nu'm_o
xants'o te ot'ah_u n'na ra
ja'i, 'yo gadi cospah_u te ot'e.
Nu'm_o ts'an'ah_u, 'yo gui
sateh_u. Hante dami 'yáph_u
Oja ngue di japi to san'ah_u.
Ya gui pahm_u ngue gue'a i
zo'ah_u Oja'a, n'namhma di
jap'ah_u Oja. 10 Ngu'a nt'ot'i
p'u ja ra Maca Libro ngue
εna: "Nu'm_o gui nne gui ho'a
te gní 'b_uhm_u, ogue gui nne
gui nnuh_u y_o pa xanho, dami
samni jani 'm_o gui yah_u, 'yo
gui ya mants'oh_u. 'N_ε 'yo
gui mmanna fehni p'u ha
gui yah_u. 11 Dami hyehm_u
p'u ra nts'o, dami 'y_oth_u ra
nho. Dami ja ndumm_u gui
hyoni ha gdí hojpa y_o mmui'_u
s_u'ah_u. 12 Porque Oja i nnu
manho 'm_o h_εty_o hoja'i. A
nu'm_o bi mat'Oja p'uya, Oja
ørpa masu te xifi. Pε nu y_o
ja'i xants'o te ot'e, hingui nnu
manho Oja 'm_o h_εtí".

13 ¿Te'o gui εna di an'ah_u
'm_o gui oth_u ra nho? 14 A
nu'm_o gui säh_u ra n'u ngue ra
nho gui oth_u, ra mmenthi gá
nth_εh_u 'm_o. Nu'm_o bi pi'ah_u
y_o ja'i, osá gui suh_u, 'yo dadi
fetni mmaih_u. 15 Dami nu
mansuh_u ra Cristo, porque
gue'a ni Hmuh'a. Nu'm_o to
da 'yánni hanja'a ni nt'εc'ei_u gui

i ja, zant'a ya gdí padí te gdí thahm. Nū to nzo'ah, 'yørpah masu, pε guí nya manhuēhi ha gdí nyah. 16 Nū'a guí pahm ngue xanho, gue'a guí 'yøth'a. Janangue da mes'yø sã'u nømman'u ah ngue guí εc'ei rā Cristo. 17 Xi'mø nne Oja ngue guí sãh rā n'u, man'na xanho guí sãh rā n'u ngue guí nne guí 'yøth rā nho, hinda gue'a guí sãh rā n'u ngue di ja nī ts'oquih. 18 Rā Cristo bi zā rā n'u ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gā mā ts'oquih'a. Nūna rā Cristo ngue rā hoja'i, bi dū rāngue mā ts'oquih, para ngue gā nhojpah Oja. Majuani bi dū rá do'yo rā Cristo, pε hĩmbi dū rá te. 19 Hante di bεnnaŋte rā Cristo, bi ma bá xi'a n'na rā hya'u yø ánima ofādi. 20 Guehya yø ja'i hĩmbi 'yεc'ei rā hya 'mø rā tiempo bi m'mahra Noé. Mente rā tiempo bi hocra barco rā Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Høndi hyato nja'i bi nyani ngue bi 'yo rā barco gā nja rā ndate 'ye. 21 Njarbatho nā rā hya si'ah ya, guí nyamhm 'mø guí nxixyah rāngue bi bεnnaŋte rā Cristo 'mø mī dū. Nū'mø guí nxixyah, hĩnga høntho ngue da bo nī do'yoh, sinoque gue'a rā hmεya'a ngue guí āph Oja ngue di hoc'a nī ts'oquih. 22 A nuyá, bi ma mahets'i rā Cristo, bí 'bup'u bí ja rá n'yēi Oja. Gā dī manda yø anxε, gātho'u bí ja yø 'bēfi mahets'i, gā dī manda.

4

1 Bi zā rā n'u rā Cristo 'mø mī m'mεcua ja rā ximhāi. Da gue'ah ya, 'yo guí su guí sãh rā n'u, porque nū to sã rā n'u, gue'a hεp'u rā ts'oqui'a. 2 A nuyá, mente rā pa guí 'buhm ua, 'yo guí øth'a rā nts'o nnøpa pähä yø ja'i, sinoque gue'a rá pähä Oja guí 'yøth. 3 Da zεp'u'a rā nts'o xcá 'yøth yø pa xa thogui ngue gmī øth tengutho øtyø ja'i hĩngui εc'ei Oja. Guehya yø ja'i hĩngui nne di ts'ammi, øt'a te yø pähäε. I itī, di hī yø ja'i p'u øt'a ngo, hĩnha rá nzeŋui si sēi. A nū'mø thanne yø dahm, xants'o te øt'e. 4 Nuyá yø ja'i ya, hĩngui 'yo yø mmāi hanja, ngue ya hĩngui nne guí 'yøth'a te rā nts'o øt'e. Janangue nømman'u ah. 5 Nuyá, guehya da hyaspa rā güenda Oja ya. Porque Oja, ya xa nzānni ngue da hyaspa rā güenda'u i te, 'nε'u xandū. 6 A nuyá yø ja'i ya xandū, bi sihra hoga 'da'yo hya 'mø manjam'mø. Nū to gā bi 'yεc'ei nā rā hya nā, tengutho Oja ngue 'bāi para zantho, njarbatho ya yø ja'i ya, 'buhyø te, madague'a ya xandū yø do'yo. Porque Oja bá sännbi ngue da dū gātho yø ja'i.

7 N'na pa ngu n'na pa bá cuatro pa ngue da gua'a nximhāi. Janangue dami samni n'yomfēnih, dami padí xanho ha gdí mat'Ojah. 8 Nū'a mā datho ja ngue

gui 'yøth_u ya, jatho ngue εmmēi gui mmadi n'na ngu n'na'ah_u. Porque rā ja'i di mahrá mmic'ēiui, madague'a thojpatho hinguī ho te ørpabi, pē di punnbi. ⁹ Co n'na rā pähä, dami n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ah_u p'u ja ni ngumhm_u. ¹⁰ N'na ngu n'na'ah_u di 'da'ah_u rā ts'edi Oja ngue dā zä gui 'yøth_u 'dama' dan'yo ma'befi, n'namhma ngue gui fäxni cūh_u. Dami 'yøt'e xanho rā 'befi bi n'na'ah_u. ¹¹ Nu to bá ts'ännbi ngue dā manna hya, pē gue dā gue'a rá hya Oja dā mā. Nu to bá ts'ännbi ngue dā 'yøtra' bāxte, dā 'yørhma' rā 'bāxte nnep'a Oja dā 'yøt'e. Nu te gā guí øth_u, dami 'yøth_u ngue nu to εc'ēi rā Jesucristo dā 'yēspabi Oja. Nuná, guehna tate na, 'nē ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

-----

¹² Ague mā zi cū'ah_u, ogadi 'yøthoh_u 'mø bi ts'ah_u. Porque jatho ngue dā ts'ah_u, n'namhma di nēqui ngue'mø d_u ni nt'εc'ēih_u ogue hin'na. ¹³ Dami johyah_u 'mø guí säh_u rā n'u tengutho bi zä rā Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, mā datho guí johyah_u p'aya. Porque di nēqui ngue maguesē. ¹⁴ Nu'mø nnømmān'u ah_u yø ja'i ngue guí εc'ēih_u rā Cristo, rā mmēnthi gá nthēh_u 'mø. Gue'a guí nēqui'a ngue guí n'yoh_u nā rā Espiritu Santo maguesē. A nuya yø ja'i nnømmān'u Oja, pē nu'ah_u

p'aya, guí nnu mānsuh_u Oja. ¹⁵ Nu to øtra ts'oqui, jatho ngue dā zä rā n'u. Tengu yø hyote, yø bē, yø ts'oc'ēi, 'nē'u di nthintyø asunto ja yø mmic'ēiui. Pē nu'ah_u māmi njah_u p'u. ¹⁶ A nu'mø to sä rā n'u ngue tenna Cristo, 'yo di pēsra sä, sinoque di ja mammadi Oja ngue εc'ēi rā Cristo. ¹⁷ Ya bi zønna pa dā madi dā hyaspa rā güenda Oja yø ja'i. Pē rá mæditho dā thascah_u rā güenda ngue ya yø basigah_u Oja. ¿Pē hague ngu rā castigo dā nu'u to hinguī εc'ēi nā rá hoga 'da'yo hya Oja 'mø? ¹⁸ Nguna nt'ot'i p'u ja rā Maca Libro ngue εna: "Xi'mø rā hoja'i, xanhēnnitho ha di nyani, ¿hap_u go di nēqui'a ja rá ts'oqui 'nē hinguī su Oja 'mø?" ¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpā nzän'Oja ngue dā zä rā n'u to øtra nho, di siguehma yø ja'i dā 'yøtra' nho, 'nē di dāpyø te Oja. Nuna Oja bá zänni ngue bá m'mahyø ja'i, hinguī hēgah_u nā.

5

¹ Nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'u gadi mpetih_u, xquet'a 'nēcä 'da'igu mā 'befigä'be'u, ngue dadi japā majuanī yø ja'i ha bi nja ngue bi dū rā Cristo. Nuna rā ts'edi di unna Cristo 'mø bá ēhē, 'da dí tocatogähe nā. Jap'u n'na rā hya di nne gā xi'ah_u ya. ² Ague n'yø'ah_u, dami fähm_u ya yø ja'i xá pet'a Oja p'u ha guí 'bähm_u. Pē hīngrá ts'edithe gdi fähm_u, sinoque mpähä gdí fähm_u. 'Nē 'yo guí ørpah_u rá

'bɛfi Oja ŋgue rā mɛnyu guí nneh̄, sinoque guí fāhm̄ yø ja'í co n'na rā pāhātho. ³ 'Yo guí nne ŋgue guí māndah̄ yø ja'í guí fāhm̄. Nuya yø ja'í xa pɛt'a Oja, dami cāmbah̄ rā 'yu te da m'm̄i. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mādi, nu'a rá njapi Oja di 'da'ah̄ h̄injam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'unt'ɥ di xifi, nuya yø n'yoh̄ 'bɛt'o p'ɥ ha gadi mpɛtih̄, dami 'yɛc'ɛi te xi'ah̄. A nuyá, gātho'ah̄, 'yo gadi 'yɛx'mø guí yah̄. Porque Oja h̄inguí nnu mānh'o'ɥ di 'yɛts'í, pɛ di unná mate ya yø ja'í h̄indi 'yɛts'í. ⁶ Janangue ogadi 'yɛxh̄, porque guí pahm̄ ŋgue h̄onse Oja ja rá ts'ɛdi. 'Nɛ da 'yɛhra pa ŋgue da 'yɛts'ah̄ Oja. ⁷ Nu'a te guí h̄emph̄, dami xihm̄ Oja, porque guehna fá'ah̄ na.

⁸ Dami samni n'yomfɛnih̄, dami mfāhm̄ xanho. Porque nu'a ni nsaih̄ gue'a rā zithu'a, øt'e tengutho n'na rā zate i guɛ, di thɛt'í ŋgue honi to da za. ⁹ Nu'a rā zithu dami tønhn̄. Dami zajni mm̄ih̄ conná ŋguehni nt'ɛc'ɛih̄. Ya guí padj ŋgue nu'a rā n'ɥ guí säh̄, xquet'a ngut'a thohni cuh̄ 'b̄ai gā rā ximhäi. ¹⁰ Guesɛ Oja badi unj gātho rá mate, bi zon'nah̄ ŋgue para zantho di toca'ah̄ rá ts'ɛdi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a rā n'ɥ guí säh̄, ya mits'ɥdyø pa da 'yøt'Oja ŋgue ya h̄in tema nts'o nma th̄in'nah̄, da 'yøt'e ŋgue guí nduh̄, ya rā seguro ŋgue

h̄inte guí jah̄. ¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'ɛdi para zantho. Da ngut'atho.

-----
¹² Ja ua rā carta di pɛn'nah̄, da gaxma cuh̄ rā Silvano. Dami 'yɛc'ɛi te da xi'ah̄ na. H̄imma ya'møtho dá ot'ah̄ na rā sɛcua jaua. D̄i nne ŋgue gā ha'ah̄ rā ts'ɛdi, dadi ja'ah̄ majuani ŋgue nuna rā h̄ya dá ot'í, ja mmangua ha di njap'ɥ di jap'ah̄ Oja. Co nuna rā h̄ya naya, gā d̄uh̄.

¹³ I pɛn'nah̄ rā nzengua ya ni cuh̄ 'bucua Babilonia, nuya yø thanh̄i Oja tengutho'ah̄. Nuna rā Marco, ɛntho mā ts'unt'ugā na, xquet'a di zengua'ah̄. ¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ah̄, co n'na rā beso tengutho guí nnu mansu'ɥ ɛxa di ncu. D̄i nne ŋgue da hyu ni mm̄i gātho'ah̄ ŋgue guí n'yoh̄ rā Jesucristo.

2 ra Bedu Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nugä drá Simu, 'nε drá Bedu, rá mεfigä rá Jesucristo, 'nε rá representantegä'a. Dädi zεngua'u to gä ja rá hoga nt'εc'εi jagähe ua. Porque nuna ma Yanteha Jesucristo, guehna ma Ojahu i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yεc'εi. ² Dí nne ngue man'na gdí pahmu Oja co 'nehna ma Hmuha Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'ahu 'nε man'na di hyut'a ni mmaih.

-----
³ Ya 'yo ma mmaih ngue nzonngahu rá Jesucristo, porque ya timma mmaih ngue maguesε na. Rāngue dí pahmu rá Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna rá hya rá n'youi mā nt'εc'εih, guehna gdá 'yohu na. ⁴ Janāngue tate mazihotho rá hya mayat'i ngue di n'nacj. 'Nεcj da zä ga othu rá nho ya, tengutho Oja ngue gä rá nho ot'e. Ya hinni mantho ga nne ga othu rá nts'o ja ua ja rá ximhai ya.

⁵ Janāngue hinga hont'a di nja ni nt'εc'εih, dami ja ndummui ngue man'na gdí n'yo manhoh. Hinga hont'a gdí n'yo manhoh, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfεnih. ⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfεnih, dami

samsε ni mmaih. Hinga hont'a gdí samsε ni mmaih, dami seti te guí thohma. Hinga hont'a gdí seti te guí thohma, dami 'yorpahu rá pähä Oja. ⁷ Hinga hont'a gdí 'yorpahu rá pähä Oja, dami mahni cuh. Hinga hont'a gdí mahni cuh, dami mahmu gätho mi'da yø ja'i. ⁸ A nu'mø ngue guí othu ya yø hya dí xi'ahu ya, 'nε gadi ja ndummaih ngue hinte di m'medi, ya hinjonda 'yεmbi ngue hinga gue'a guí othu p'aya. Ya hinga sərbatho gá pahmu na ma Hmuha Jesucristo p'aya. ⁹ Pε nu te'o hingui otya yø hya dí xi'ahu ya, guehya njot'i yø n'yomfεni ya, tengutho 'mø di xädä, hingui tinyø mmui ngue Oja bi punnbabi yø ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janāngue nuya ma zi cu'ahu, dami ja ndummui guí n'yo manhoh, n'namhma ngue di nequi ngue bá huan'nah Oja, janāngue bi zon'nah. Nu'mø guí 'yothu na rá hya naya, ya hinha gni nhyεhm Oja p'aya. ¹¹ Gue'a gdi segurahu'a ngue nup'u ha di manda para zantho na ma Yanteha rá Hmu Jesucristo, di n'na'ahu rá nt'εdi guí thohma.

¹² Janāngue thojpatho di nne ga ben'nah ya yø hya ya, madague'a ya guí pahmu hanja, 'nε hingui yobεnih ngue majuanj te mmanna rá hya bi san'nah. ¹³ Mente dí 'bai, dí εna ngue xanho te dí ot'e ngue di nzop'a ni nzaquih ngue guí 'yohmu

ya yø hya ya. ¹⁴ Porque mā Hmuh Jesucristo ya xā xiqui ngue hīmma ya'atho ga tu. ¹⁵ Janangue di hogā mā mmui ngue dí xi'ah na rā hya nā, n'namhma ngue nu'mø ya xcá tugā, zant'a da zo nī mmuih ya yø hya ya xtá xi'ah.

-----
¹⁶ Ya dá xān'nah rā hya ngue jase rá ts'edi nā mā Hmuh Jesucristo, 'nē mahōnda εcua nā. Nunā rā hya nā, hīngra cuento nā ngue dá ts'antho. Sinoque conma dā dá nuhe ngue maguesε nā rā Jesucristo. ¹⁷ A nunā Ojā rá Papá nā, bá nya maya ngue εspabi, bi 'yεnā: “Nunā 'bācua ya, guehna mā Ts'ant'u dadi madi. A nuyá, janjuani ngue ja gampähā connā guehna”, bi 'yεnā. ¹⁸ Nu'a rā ora ngue nmī 'bācāhe p'u ja rā nduxca nyuni nā mā Hmuh Jesucristo, ngunā rā hya dá øcāhe ngue bá man'Ojā bá nya maya.

¹⁹ Ya dí haxh njuani, ngue majuanī nā rā hya bi 'yotyø pøngahya Ojā. Mahyonitho guí xāhm nā rā hya nā, asta gue'mø bi xoc'a nī mmuih xandønho rā Cristo. Porque nunā rā hya nā, tengutho n'na rā lámpara mayot'i p'u ja rā 'bexui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø nī ma da hyats'i. ²⁰ I jatho guí pahm ngue nunā rā hya bi 'yotyø pøngahya Ojā p'u ja rā Maca Libro, hīngyø n'yomfεnise yø pøngahya ya yø hya bi 'yot'i. ²¹ Pε nunā rā hya bi manyø

pøngahya Ojā, hīnjam'mø ngue yø hyase bi mā, sinoque gue'a rā Espiritu Santo di bεnnbabi rā hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Ojā.

2

¹ Nu'mø yø pa xathogui, mī pøn'i'da yø judío ngue yø fehni pøngahya. Pε xquet'a di njarb p'u guí 'bāhm ya, da bømp'u yø fehni xānnbate. Nt'aguitho guí cūtyø hya, porque hīmma juani nā rā hya xānnbate. Di ts'onyo ja'i εc'ei te mma. Nuyā yø fehni xānnbate, da gøn'a rā Hmu Jesucristo yø Yante. Pε ya rā castigo xønñi da thogui guehna rā hya da mā. ² Xangu yø ja'i da den'na rā nts'o ga 'yo ya yø fehni xānnbate. Go yø ts'oqui ya ngue nuyā yø ja'i hīngyø 'yεc'ei nnømman'u nā majuanī ngue rā hoga nt'εc'ei jaja. ³ Nuyā yø fehni xānnbate, i nne da gac'ah rā mēnyu co nu'u yø fehni i mma. Pε Ojā, ya manjam'møtho xpá nzānni ngue da ma rā castigo ya yø ja'i njap'u. Bá εp'u rā pa ngue rā castigo da thogui.

⁴ Porque Ojā, hīmbi punnba'u yø anxε bi 'yøtra ts'oqui, sinoque bi hyørbu ja rā nidu, bi dut'i conyo cadena, bi gorbu ja rā 'bexui. I njot'i asta gue'mø rā pa danī thaspa rā güenda. ⁵ Nī xīnga gue'u yø nyogui ja'i bi m'mu 'mø manjam'mø xtí punnbabi Ojā. Sinoque bi go'mra dehe 'mø mī nja rā ndate 'ye bi jua'u yø

ts'oc'ei. Høndi hyato nja'i connā Noé'u bi bongui ngue gätho. Guehna rā Noé bi xihyø ts'oc'ei ngue xtí n'yo xanho. ⁶ Xquet'a bi jua Oja rā danihni Sodoma n'ehra danihni Gomorra. Bi 'yudi astā gue'mø mi gohi bi m'mospi. Bi 'yøt'a Oja nā ra ndate nā, n'namhma ngue nuya yø ja'i xants'o te gā 'yo, dā badi ngue ja rā castigo dā thogui. ⁷ A nuna rā Lot ngue marā hoga n'yohu nā, bi yan'Oja nā. Nuna rā Lot mađi annā n'yomfeni ngue nutho te gā 'bahyø ja'i xants'o gā 'yo. ⁸ Nuna rā hoga n'yohu, nup'u mi 'bahyø ts'oc'ei, ja mi 'bap'u. N'na pa ngu n'na pa tār'man'u rá mmāi ngue øde te mmanyø ja'i, 'nē i nnuε te gāma nts'o gā 'bahyø ja'i. ⁹ A nu yø ja'i ya thanne Oja, nu'mø ja'a man'u thogui, dā zā dā yan'Oja. Pē yø ts'oc'ei ejpatho rā castigo dā tho 'mø rā pa daní thaxra güenda. ¹⁰ Nuna Oja, ma datho dā japra castigo gätho yø ja'i xants'o gā 'yo, guehya øt'a te yø pähäse, nu'a rā hya di manda Oja, 'be xingui ørpatho rā güenda'a.

Nuya yø fehni xännbate hingui hant'a gā ya, εna ngue pase. Hingui su dā zan'u tate ja yø ts'edi. ¹¹ Conque yø anxε, man'na tate ja yø ts'edi, pē nu'mø 'bap'u ja rá hmi rá dā Oja, hingui sänni dā zan'u cohyø ts'edi. ¹² Pē nuya yø n'yohu ya, hingui tinyø mmāi ngue tate ja yø ts'edi ya sani. 'Bai tengutho yø zu'ε, nu'a te so yø mmāi, gue'a øt'a. Nu rā

zu'ε nu'a ja rá danyu, i tho'mø bi zo. Njarbutho ya yø ja'i ya, ngue dā du. ¹³ Dā ma rā castigo ya yø ja'i ya, ngue di annba yø mmāi yø mmic'eiui. Porque di ho dā 'yøtra nts'o so yø mmāi, mađague'a fadi. Nuya yø ja'i ya, nu'mø pap'u ja rā ngo guí øthu, pēs'yø sä yø 'yεc'ei 'mø bi nu ngue 'bap'u. Pē 'be xingui tār'man'u'u yø mmāi'a te rā nts'o øt'e. ¹⁴ N'na rā xisu dā nu, n'na di ho. Hinha rá nεgui'a rā ts'oqui øt'e. Di ts'onnbā yø mmāi yø ja'i hingui nzaqui yø nt'εc'ei. Nu te gā sahyø dā, i nne ngue gā dyø mmeti. Guehya yø ja'i dā ma rā castigo ya. ¹⁵ Gā rā m'medi gā 'yo, nu'a rā hya njuantho, i hep'u'a. I øt'e tengutho bi 'yøtra fehni pøngahya Balaam nuna rá ts'ant'u rā Beor. Rā ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi ne xta ndahra mēnyu. ¹⁶ Nuna rá burru rā Balaam bi nya tengutho rā ja'i, bi hejpabi'a rā ts'oqui mi nne xta 'yøt'e. Bi zambabi rá mmāi rā pøngahya, εna mi loco.

¹⁷ Nuya yø n'yohu ya, hinte manho dā 'yøt'ahū. Guí nuhu n'na rā poso 'mø xā xā rā dehe, ogue n'na rā jogui 'mø hingui 'ye, njarbutho yø hya ya. Guehya dā map'u ja rā castigo, ja rā ts'a'bxui para zantho ya. ¹⁸ Porque εspabi yø hya i mma, pē hinte di muui te mma. Nja ngue nuya yø ja'i ya xā hyep'u rā nts'o maní n'yo, i orpabi ngue di unna nt'edi hōnda 'yøtra nts'o tengutho gā 'yo mi'da yø ja'i. ¹⁹ I xihyø ja'i ngue

da 'yøt'a te da nepyø mmæi da 'yøt'e. Pɛ 'nɛsɛ ya h̄ingui sã da hyɛp'u rā nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na rā ja'i, nu'a te rā 'yu xā bɛnt'i, ya h̄ingui nne da hyɛgui. ²⁰ Nu rā ja'i ya bi hyɛp'u rā nts'o jaua ja rā ximhāi ngue bi ba'a ma Yanteh̄u rā Hm̄u Jesucristo, 'nɛ h̄ondi 'bātrá mmæi ngue da 'yøtrā nts'o, ya man'na xanhɛts'i rā ts'oqui bi 'yøt'e ngue'a te rá ts'oqui mi ja m'met'o. ²¹ Man'na xanho ngue h̄inxta mba'a rā 'yu njuantho ya yø ja'i ya, ngue nu'mø mi badi hanja rā hya, m'mefa bi hyɛp'u'a rā maça hya bi 'bɛp'a Oja xtí n'yo. ²² Go bi 'yøtya yø ja'i ya yø hya mahyɛqui, ngue ɛnā: "Ra fo'yo, mahømbi zi rā ts'odi xi zogui. Nu rā ts'udi ja bi ma m'met'e, mahømbi yɛrbu ja rā xabøhāi".

3

¹ Ague mā zi cu'ah̄u, ya rá yoho nā rā carta dá ot'ä ya ngue ga pɛn'nah̄u. Mɛnte guehya yoho yø carta ya, janjuani dadi bɛn'nah̄u nā te rā hya ya xā si'ah̄u, porque dí nnegã ngue gui hyax̄u n'na rā hoga n'yomfɛni. ² Dam̄i bɛmhm̄u'a te rā hya bi manyø maça pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Da gue'a mā Yanteh̄u rā Hm̄u Jesucristo dam̄i bɛmhm̄u'a te rā hya bi manda. Nu'u yø representante rā Cristo, ya bi xän'nah̄u hanja rā hya. ³ Dam̄i 'yørpah̄u rā güenda nā rā hya jaua ya. Nu'mø hante da

gua'a nximhāi, di m'mahyø ja'i da dentho nā mā nt'ɛc'ɛih̄u i ja, guehya da 'yøtho'a te gä yø pähäɛ xants'o. ⁴ Da 'yɛnā: "Guí mmamhm̄u ngue rā Cristo bi mā ngue da ɛhɛ. Xiya, çhapu 'bahya? Ua ngut'a mpa xā thogui gue'mø xā ndu yø ndiua, 'nɛ xquetho te di nnuh̄u ngue ja, astā gue'mø mambá fu'a nximhāi", da 'yɛnā. ⁵ Nuya yø ja'i ya, nnerbu ɛnā ngue h̄ingui padi hanja rā hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'ammahɛts'i 'nɛhra häi. 'Nɛ bi zänni ngue bi nc'a rā häi made rā dehe, 'nɛ gue'a rā dehe gui mpepra häi 'mø bi n'ye ya. ⁶ 'Nɛ xquet'a gue'a rā dehe bi go'mā häi 'mø manjam'mø. Porque bi ma majuadi yø ja'i mi 'ba'a nximhāi ngue bi nja rā ndate 'ye. ⁷ Pɛ nuya te di nnuh̄u bi ja mayā, daguecua ja rā häi, nuna Oja, ya xā nzänni ngue di nzø connā sibi. I nt'ɛjpitho ngue di nzø 'mø rā pa dan̄i nja rā ts'ut'abi. A nuya yø ts'oc'ɛi da ma rā castigo ya.

⁸ Hõnda n'na rā hya ja ya mā zi cu'ah̄u. O gadi pumbɛnih̄u. Nup'u ga mbɛn'a mā Hm̄uh̄u Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø da n'na mahuah̄i njɛya'a. Nu'a n'na mahuah̄i njɛya p'uya, tengutho 'mø da n'na patho p'u ga mbɛn'a. ⁹ Nuna mā Hm̄uh̄u Jesucristo bi mā ngue da ɛp'u. Pɛ nuyá, 'bahyø ja'i ɛmbi ngue ya bi thohra pa p'u da ɛhɛ. Pɛ h̄ingui thohra pa p'u da ɛhɛ, sinoque 'bet'o serpabi yø ja'i, h̄ingui nnepe da ma rā castigo yø ja'i, i

nnepe ngue gātho yø ja'i di 'bātyø mm̄ai dā hyɛp'ʌ rā nts'o ga 'yo.

¹⁰ Nu rā pa dā ɛp'ʌ rā Hmu, dā gue'mø rā ora ngue hinguĩ fadi, tengutho rā bɛ 'mø dā zøhø ngue rā xui hinguĩ fadi. Nu'a rā ora'a, asta dadi thoni rā c'amahɛts'i. Nu te di nɛqui bí ja maya, gā dā guadi di nzø. Nuaa hāi p'ʌya, nu te gā jaua, gā di nzø. ¹¹ Guehna ja ngue di ma majuadi te gā ja naya. Janangue mā datho i nne ngue gui nsuph̄ ha gdi thanneh̄ Oja mɛnte rā pa guĩ m'm̄hm̄ ua. ¹² A nuyá, ya guĩ tømhm̄ ngue dā zønna pa dā ɛ Oja. Damĩ ja ndum̄m̄ih̄ ngue di nja rá 'bɛfi Oja, n'namh̄m̄a ngue n'nahmantho dā ɛp'ʌ. Nu'a rā pa'a, nu te bí ja maya di nzø connā sibi. Nu te gā bí ja maya dā migui connā sibi. ¹³ Pɛ Oja, ya xā yarcah̄ ngue di nja rā 'da'yo c'amahɛts'i, 'nɛ di nja rā 'da'yo hāi. Nuna rā 'da'yo hāi nā, gā rā nho dā m'm̄hyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

¹⁴ Janangue nuya mā zi cu'ah̄, mɛnte guĩ tømhm̄ ya yø cosa mā'da'yo di nja ya, damĩ ja ndum̄m̄i ngue hin temā nts'o dā dīn'nah̄ Oja. Nu'a te hīndi zū'ah̄ Oja, gue'a gui 'yøth̄'a. ¹⁵ Damĩ pah̄m̄ ngue nu'a hinguá 'yɛ'a mā Hmūh̄ Jesucristo, porque nnepe dā dīnyø mm̄ai mī'da yø ja'i ha di nyanyø te. Nuna rā hyā dí xi'ah̄ ya, xquet'a ngut'atho rā hyā bi cuarp̄ ja rā carta bi

mɛn'nah̄ mā cuh̄ rā Pablo. Gue'a Oja bi bennbabi nā rā hyā bi mɛn'nah̄. ¹⁶ Gātho'ʌ mī'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarp̄ ya yø hyā dí xi'ah̄ ya, madague'a ja 'da yø carta xanhɛnni ha gā thini te gā mbøni. Nu'ʌ yø ja'i hinguĩ padĩ xanho rā sɛcua p'ʌya, hinguĩ nzaqui yø nt'ɛc'ɛj, i nne dā mā te gā mbøn'a te mmamp'ʌ ja rā sɛcua, pɛ hinga guerp'ʌ gā mma. Njarbutho mī'da yø hyā nt'ot'i p'ʌ ja rā Maca Libro ya, nu te gā mbøni, hinga guerp'ʌ gā mmanyø ja'i. Ya di jase rā ja'i p'ʌ dā mā rā castigo.

¹⁷ Ague mā zi cu'ah̄, ya guĩ pah̄m̄ ya yø hyā bi si'ah̄ m'mɛt'o ngue di m'm̄hyø fehni xännbate. Janangue damĩ mfāhm̄ ya, 'yo guĩ nneh̄ ngue nuya yø hyāte, dā ja'i gui 'yøth̄'a rā nts'o gā 'yo ya. Mamĩ ts'onni nt'ɛc'ɛih̄ i ja ngue go gdi mähä'ʌ. ¹⁸ Hante gue damĩ neh̄ ngue nu'a rá mate nā rā Hmu Jesucristo bi yan̄j̄, man'na gdi tīmhm̄ hanja. Damĩ 'yøt'e ngue man'na di dīnni mm̄ih̄ xanho te'o nā. A nuna, guehna t'ɛspabi nā hangū rā pa para zantho. Da ngut'atho.

1 ra Xuua

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nuná ra Jesucristo di unna 'da'yo te, dadi cuat'ahua ua ja ra carta te'o na. Guehna ya mi 'bui hangu ra pa na, hante ngue di nhohyo cosa i ja. Dá øhme te bi mamp'u ha bi nya. Di 'bähme p'u di hεthe. Majuaní dá nuhe, 'nε dá thádi conma 'yεhe. ² Nuná di unna 'da'yo te, bi 'yøt'e ngue dá fadi te'o na. Dá nuhe, janangue nuya dadi jahe majuaní ngue dá nuhe. Nuyá, dí xi'ahua ngue nuná di unna 'da'yo te, hin'yua ha bá fadi 'nε hinha rá nζεgui ngue 'bui. Nuná, mambi 'bup'u bí 'bührá Papá, pε bi zøcua ngue dá nnuhe. ³ Dí xi'ahua ngue dá nugähe na, 'nε dá øsehe te bi ma, n'namhma ngue 'nε'ahua 'da gdá n'amigohua na Oja ma Papáhua, conna Jesucristo rá Ts'ant'u Oja. ⁴ Nuyá dí ot'ahua ya yø hya jaua, n'namhma ngue man'na mathoguiho gui johyahua.

5 Nuná ra hya bi xänngahe ra Jesucristo, guehna dí xi'ahua naya, ngue nuná Oja xandønho, hin tema hya dadi nεqui ngue hinga njuani. ⁶ Nu'mø dí εna ngue dadi n'amigohua Oja, 'nε hinga njuani te dí øthua, ya di nεqui ngue himma juani te dí mmamhmu. 'Nε himma

juani ngue dí padi ga øthua ra nho. ⁷ A nu'mø dí 'yo manhohua tengutho Oja ngue gä ra nho øt'e, majuaní ngue dadi n'amigo n'na ngu n'najua 'mø. 'Nε di nhogui gätho ma ts'oquihua conná guehrá ji bi männa Jesucristo.

⁸ A nu'mø ga εna ngue hin'yua ma ts'oquihua, dadi nhyäsehua 'mø, himma juani te dí mmamhmu. ⁹ Pε nu'mø ga xihmu Oja ngue ja ma ts'oquihua, di punnga ma ts'oquihua, di hogahua'a te gäma nts'ohua i ja. Porque Oja dá 'yøt'a te ni 'yup'u, di punngahua tengutho bi ma. ¹⁰ Pε nu'mø ga εna ngue hin tema ts'oqui xtá øthua, nu'mø ya dí nnu bethanihua Oja 'mø. Nuná rá hya Oja p'uya, ya hinga edi εc'εihua.

2

¹ Ague ma basj'ahua, dí ot'ahua ya yø hya jaua n'namhma ngue hinguí 'yøthua ra ts'oqui. Pε nu'mø to bi 'yøtra ts'oqui, i 'bua ma hojpatehua p'u bí 'buhma Papáhua. Nuná guehna ra Jesucristo na, 'nε guehna hin'yua rá ts'oqui na. ² Nuná ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquihua, 'nε hinga hængtho gahua, sinoque bi du ngue di hojpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i 'bua nximhäi.

³ Nu'mø dí øthua te di manda Oja, ya dí haxhua njuani ngue dí pahmu Oja 'mø. ⁴ Pε nu te'o ngue εna: "Nugä dí pacä Oja", i εna, pε hinguí øt'e te di manda Oja, nuná, guehna

ra ja'i fēhni nā, hīm̄mā juani
ngue rā mpad̄iui Oja. ⁵ Nu rā
ja'i ngue øt'e te di m̄anda Oja,
guehna majuan̄i ngue pad̄i
xanho ha di mā Oja nā. Gue'a
gui n̄equi ngue n'youi Oja rā
ja'i'a. ⁶ A nu rā ja'i εnā ngue
n'youi Oja, i ja ngue di n'yo
tengutho i n'yo rā Jesucristo
'mø mi m'm̄cua.

-----

⁷ Ague mā zi cu'ah̄u, nuna
rā hyā dā ot'ā ua ja rā carta
dadi 'bep'ah̄u gui 'yøth̄u ya,
hīm̄mā 'da'yo nā. Guehna
rā hyā bi m'm̄ep'i gui 'yøth̄u
'mø gamba εc'ēih̄u rā hoga
'da'yo hyā mā m'm̄et'o nā. ⁸ A
nuyá, εntho mā'da'yo nā rā
hyā dadi 'bep'i gui 'yøth̄u ya,
porque majuan̄i ngue nuna
rā hyā nā, ja di 'uecra 'bexui
yucua ja rā ximh̄ai nā. A nuyā
ngue ndap'ua bi zā mā'yon̄i rā
hyā ya, εntho di dayot'a n'na
rā nyot'i p'ua ni ma rā hyā.
Nuna rā Jesucristo, nu te gā
mman̄a rā hyā jaua, gā bi
'yøt'e. A nuyá, xquet'a n̄ē'ah̄u
guí øth̄u'a te mman̄a rā hyā
naya.

⁹ Nu rā ja'i εnā ngue ya
xanho te gā 'yo, p̄e nnu man'ua
drá cu, guehna rā ja'i di
siguetho ngue xants'o gā 'yo
nā. ¹⁰ Nu rā ja'i di mahrá cu,
ya xanho te gā 'yo. Hin'ya p'ua
di t'ēmbi ngue go rá ts'oqui
p'ua øtra ts'oqui mi'da yø ja'i.
¹¹ P̄e nu rā ja'i ngue nnu
man'ua drá cu, εmma 'bui, p̄e
rā nts'o gā 'yo. Hingui pad̄i te
dā n'yo, porque nu'a rā nts'o
ja rá mm̄ai, gue'a corpa rá
n'youmf̄eni'a.

¹² Ague mā basi'ah̄u, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta
jaua, porque ya bi punnga
mā ts'oquih̄u Oja ngue bi du
rā Jesucristo connā nguec̄j̄u.
¹³ A nu yø daja'i, nguna rā
hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta,
porque bi zōni gā pah̄m̄u te'o
nā ya mi 'bui hante ngue
di nhohyø cosa i ja. A nu
yø ts'unt'ua, nguna rā hyā dí
ot'ah̄u ua ja rā carta, porque
ya gā taph̄u rā zithu.

Ague mā basi'ah̄u, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā carta,
porque bi zōni gā pah̄m̄u Oja
mā Papáhu. ¹⁴ A nu yø daja'i,
nguna rā hyā dí ot'ah̄u ua
ja rā carta, porque bi zōni
gā pah̄m̄u te'o nā ya mi 'bui
hante ngue di nhohyø cosa i
ja. A nu yø ts'unt'ua, nguna
rā hyā dí ot'ah̄u ua ja rā
carta, porque guí dah̄u ngue
gā 'yεc'ēih̄u rá hyā Oja p'ua ni
mm̄aih̄u. Ya gā taph̄u rā zithu.

¹⁵ 'Yo gadi hoh̄u rā nts'o
jaua ja rā ximh̄ai. Nu to
di ho rā nts'o jaua ja rā
ximh̄ai, guehna rā ja'i hingui
pad̄i di mā'a mā Papáhu
nā. ¹⁶ Porque nu'a te gā
rā nts'o jaua ja rā ximh̄ai,
hingrá ts'ānni Oja, sinoque rá
ts'ānnise yø ja'i. Nu yø ja'i øt'a
te yø päh̄ase. Nu te gā h̄eti, gā
nne ngue dyø mm̄eti, di 'yεts'i
ngue'a te gā 'bui. ¹⁷ P̄e yø ja'i
dā thogui, dā gue'a te yø päh̄a
yø ja'i dā thogui. P̄e nu rā ja'i
ørpabi rá päh̄a Oja i 'bui para
zantho.

-----

¹⁸ Ague mā basi'ah̄u, ya ni
ma dā gaxra pa ya. Nu'ah̄u,

ya xcá 'yøhm̄a ngue rá ns̄aiui rā Cristo i ja ngue dī m'm̄ai. A nuyá, ya 'b̄ai x̄angu yø ja'ī s̄u'a rā Cristo ya. Jan̄angue dí p̄ahm̄a ngue ya nī ma da gaxrā pa. ¹⁹ Nū rā ja'ī ngue rá ns̄aiui rā Cristo, guehna h̄imma juani ngue mā m̄m̄i'ȳεc'ēih̄a nā, jan̄angue 'uegue. A nū'mø nm̄ajuani ngue mā m̄m̄i'ȳεc'ēih̄a, 'daua gdī n'yoh̄a 'mø. Pε i 'uegue para ngue dī n̄equi x̄anho ngue h̄imma juani mā m̄m̄i'ȳεc'ēih̄a.

²⁰ Pε nū'ah̄a, ya bá p̄en'n̄ah̄a rā Esp̄iritu Santo rā Cristo. Guehna rā Esp̄iritu Santo øt'e ngue guí p̄ahm̄a ndana rā hyā majuanī, ndana h̄imma juani. ²¹ H̄indá ot'ä ua ja rā carta 'da yø hyā h̄inguí p̄ahm̄a, sinoque ya guí p̄ahm̄a ngue majuanī ya yø hyā dí xi'ah̄a. 'Nε guí p̄ahm̄a ngue nūna rā hyā majuanī, h̄in temā fehni n'youi.

²² Ma gā p̄ahm̄a ndana rā ja'ī fehni ya. Nūna rā fehni ya, guehna rā ja'ī i m̄ma ngue rā Jesús h̄inga guehna rā Cristo bá ex Oja ngue dī ndast'abi nā. Nūna p'aya, guehna rá ns̄aiui rā Cristo nā, porque cøn'a rā Papá, 'nε cøn̄nbabi rá Ts'unt'uh̄ Oja. ²³ Nū rā ja'ī εmbi ngue h̄inga guehna rā Jesús rá Ts'unt'uh̄ Oja, guehna h̄inguí n'youi rā Papá nā. Pε nū rā ja'ī i m̄ma ngue rā Jesucristo, guehna rá Ts'unt'uh̄ Oja nā, guehna rā ja'ī n'youi rā Papá nā.

²⁴ Jan̄angue dami 'yεt'amm̄aih̄a nā rā hyā rá m̄di gá 'yøhm̄a.

Nū'mø ngue guí εt'amm̄aih̄a nā rā hyā rá m̄di gá 'yøhm̄a, ya guí n'yoh̄a rá Ts'unt'uh̄ Oja 'mø, xquet'a 'nε'a rā Papá guí n'yoh̄a p'aya. ²⁵ 'Nε xquet'a rā Jesucristo bi yat'ī ngue di 'dacj̄a rā 'da'yo te para zantho.

²⁶ Dí ot'ah̄a nā rā hyā nā, n'namh̄ma guí p̄ahm̄a ngue 'yop'uh̄ 'da ngue nne da hyä'ah̄a. ²⁷ Rā Jesucristo bá p̄enhna Esp̄iritu Santo da mä'ah̄a. Jan̄angue nuyá, ya h̄imma hyoni ngue to da x̄än'n̄ah̄a te'o ya yø fehni dí xi'ah̄a ya. Porque guesε'a rā Esp̄iritu Santo da x̄än'n̄ah̄a gātho, ndana majuanī, ndana h̄imma juani. A nū'a te da x̄än'n̄ah̄a nā rā Esp̄iritu Santo, gā gue'a majuanī, h̄ingra fehni. Jan̄angue nuyá, h̄ont'a rā Cristo da 'yo nī mm̄aih̄a ya, porque gue'a x̄än'n̄ah̄a rā Esp̄iritu Santo'a.

²⁸ Ague mā basi'ah̄a, h̄ont'a rā Cristo da 'yo mā mm̄aih̄a ya, n'namh̄ma gā h̄ah̄a nzamm̄ai 'mø dá nuh̄a'a, ya h̄inga pes'mā s̄ah̄a 'mø bá εhε. ²⁹ Ya guí p̄ahm̄a ngue rā Jesucristo, gā rā nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue guí p̄ahm̄a ya ngue nū to gā 'yo manho, gue'uh̄ yø basi'Oja'uh̄.

3

1 Ma gā p̄ahm̄a ya ngue majuanī dī macj̄a nā Oja mā Papáh̄a, porque nuyá, ya yø basi'gah̄a Oja ya. 'Nε majuanī ngue guecj̄a yø basi'gah̄a padī ngue yø basi'gah̄a Oja'uh̄,

porque yø ja'i hinguì pa Oja. ² Ague mā zi cu'ah_u, ya yø basì gah_u Oja ya, 'n_ε tobe hīndī pahm_u xanho tengū gā coh_m 'mø rá n_εgui. P_ε dí pahm_u ngue nu'mø bá _εhra Jesucristo, ya gā coh_m tengutho'a, porque ya gā nnurpah_u rá hmì tengū. ³ Nū te'o gā tømì ngue dā gohi tengutho rā Jesucristo, ya h_εp'ua rā nts'o, i nne dī n'yo xanho rā ja'i tengutho i n'yo rā Jesucristo.

⁴ Nū to gā øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque rā ts'oqui, gue'a ngue nhuìts'ì rā ley'a. ⁵ Ya guì pahm_u ngue rā Jesucristo bá _εcua ja rā ximhài ngue di hoga mā ts'oquih_u. P_ε nuná, hīn temā ts'oqui bi 'yø'na. ⁶ Nū to gātho n'youi rā Jesucristo, ya hīndī siguetho øtra ts'oqui. P_ε nū to gā øtra ts'oqui, guehya hinguì timp'ua ja yø mmui hanja nā rā Jesucristo ya, 'n_ε hinguì padì te'o nā rā Cristo.

⁷ Ague mā basì'ah_u, 'yo to di hā'ah_u ngue guì 'yøth_u rā ts'oqui. Nū rā ja'ì 'yo manho, ya xanho tengutho rā Jesucristo xanho'a. ⁸ P_ε nū'ua gā 'yot'a ngue rā ts'oqui øt'e, rā zithū n'youi'ua. Porque rā zithū dī siguetho øtra ts'oqui'a, astā gue'mø mambi dū'mì bá øtra ts'oqui. Janangue bá _εcua rá Ts'ant'ua Oja ngue di ts'onnbā rá 'b_εfi rā zithū.

⁹ Nū'ua yø basì Oja, ya hinguì øtra ts'oqui, porque ya bi nth_εui rā 'da'yo te di un'Oja.

Ya hinguì nne di sigue dā 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basì Oja. ¹⁰ Ja dī n_εqui ua ya, ndana gue'a yø basì Oja, ndana gue'a yø basì rā zithū. Nū to gā hinguì nne dā 'yøtra nho, ogue hinguì nne dī mahrá mmic'ēiui, guehya hinguø basì Oja ya.

-----
¹¹ Nunā rā hya rá mudi gā 'yøhm_u, guehna mman_u ngue n'na ngu n'naj_u, jatho gā madì gātho mā mmì'y_εc'ēih_u. ¹² Hīnga øth_u tengutho rā Caín ngue mará n'youi rā zithū, janangue bi hyo rá n'yoh_u. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque rā Caín xants'o te mì øt'e, janangue bi seyabi rá n'yoh_u nunā mì øtra nho.

¹³ Ague mā zi cu'ah_u, nu'mø bi nū man'ua'ah_u yø ja'ì ua ja rā ximhài, 'yo gadì 'yøthoh_u hanja. ¹⁴ Porque mam'met'o emmā dí 'b_uhm_u, p_ε _εntho ya xtáda tuh_u. A nuyá, ya dá nth_εh_u rā 'da'yo te ya. Dí pahm_u ngue dá nth_εh_u rā 'da'yo te, porque dadì mahmā cuh_u. Nū to hīndī mahyø cū, emmā 'b_ui, p_ε _εntho ya xā ndū. ¹⁵ Nū to gā nū man'ua rá cū, satho ngue rā hyote. 'N_ε guì pahm_u ngue nū'a ya gā 'b_u'a ngue rā hyote, hīnga n'na dī nth_εui rā 'da'yo te. ¹⁶ Rā Cristo bi 'yurcah_u te gā mbøn'a ngue dī mahrá mmic'ēiui n'na, ngue bi n'uni bi dū conná nguec_u. Xquet'a gā njath_u p'uya, nu'mø ja ngue dā thoj_u conná ngueh_u cuh_u, ya dā zā. ¹⁷ Xi n'na rā ja'ì ngue

xangu te pɛts'i, 'nɛ da nu rá cu ngue hɪn'yɛ te da hyoni, nu'mø hɪndi huɛqui ngue di unni te honi, ɛhague da nzä da 'yɛna ngue di ma Oja p'u ja rá mmɛi 'mø? ¹⁸ Ague ma basi'ahɛ, hinga hɔntho da bɔmma nehɛ ngue dadi mahma mmic'ɛihɛ, sinoque di nɛqui ngue majuanɪ dadi mahmɛ, ma ga fäxhɛ ma mmic'ɛihɛ.

-----

¹⁹ Nu'mø majuanɪ dadi mahma mmic'ɛihɛ, ya dí pahmɛ njuanɪ ngue dí ɔthɛ'a te mmanná hya Oja 'mø. Ya majuanɪ ngue hu ma mmɛihɛ ngue ya hɪnda zɛcɛ Oja p'uya. ²⁰ Xi'mø ngue su ma mmɛihɛ ngue hɪndi ɔthɛ xanho'a te mmanna hya, pɛ nu'a go da man'Oja, gue'a di nja'a, hinga nu'a go ga mmamhmɛ. Porque pase Oja te ɔt'e. ²¹ A nuya ma zi cu'ahɛ, nu'mø ya hɪnguɪ su ma mmɛihɛ ya, ya säp'u ga hahɛ rá ts'edi ga nzohmɛ Oja 'mø. ²² Nu'mø te gäma cosa ga äphɛ Oja, di 'dacɛ Oja te dí nnehɛ, porque nuya yø hya di manda, dí ɛc'ɛihɛ, nu te nnu manho Oja, gue'a dí ɔthɛ'a. ²³ Nuna rá hya di manda Oja, guehna ngue ga ɛc'ɛihɛ rá Jesucristo rá Ts'ant'u. 'Nɛ ga ɔthɛ te di manda na p'aya ngue n'na ngu n'najɛ ga madɪ gätho ma mmɪ'yɛc'ɛihɛ. ²⁴ Nu to gä ɔt'a te rá hya di manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nná pahmɛ ngue dí n'yohɛ Oja, ngue bá pɛngahɛ rá Espíritu Santo.

4

-----

¹ Ague ma zi cu'ahɛ, nu to bi zä ma ja'i da 'yɛna ngue rá Espíritu Santo di bɛnnbabi rá hya da ma, 'yo sä 'bexque'a guí ɛc'ɛihɛ te mma. 'Be dami hyacɛ rá güenda xandɔnho te rá hya mma, n'namhma guí pahmɛ ngue'mø majuanɪ rá hya Oja mma, ogue hɪn'na. Porque xangu yø fɛhni pɔngahya ya 'yo ndap'u bi zä. ² Nuyá, ga xi'ahɛ ha gdɪ pahmɛ ngue'mø majuanɪ rá Espíritu Santo di bɛnnba rá hya mmanna ja'i ogue hɪn'na. Nu to gätho mmɛanya ngue rá Jesucristo majuanɪ bi nja'i, guehna rá hya Oja mmanna. ³ Pɛ nu to gätho mmɛanya ngue hɪmbi nja'i rá Jesucristo, guehna hɪnguɪ n'youi rá Espíritu Santo na, sinoque guehna rá hya ngue rá nsɛiui rá Cristo na. Pɛ ya xcá 'yøhmɛ ngue ja ngue di n'yo ua ja rá ximhäi'a rá hya ngue rá fɛhni. 'Nɛ ya 'yo'a rá hya'a ya.

⁴ Ague ma basi'ahɛ, ya yø ja'i'ahɛ Oja ya. Janangue ya gá taphɛ'u yø fɛhni pɔngahya. Porque nuna rá Espíritu Santo guí n'yohɛ, man'na xanzaqui na ngue'a rá zithu n'youi yø ja'i ua ja rá ximhäi. ⁵ Nu'u yø fɛhni pɔngahya, yø n'yohɛ yø ja'i 'bɛcua ja rá ximhäi'u, janangue mman'a te ja ua ja rá ximhäi. Yø ja'i 'bɛcua ja rá ximhäi p'uya, nnu manho rá hya mmɛanya yø fɛhni. ⁶ Pɛ nuju, ya yø ja'igahɛ Oja. Nu te'o ya rá mpadiui

Oja ya, di ho da 'yøhya yø hya dí xännbahe yø ja'i. Pɛ nu to hīngrá mpadiui Oja, hīnguī nne da 'yøhya yø hya dí xännbahe yø ja'i. Guehna gdá pahm̄ naya ndana ra ja'i majuanī ra hya mma, ndana ra ja'i hīmma juanī te mma.

7 Ague mā zi cu'ah̄, nu'̄m mā mmī'yɛc'ɛih̄ ya, jatho ngue ga mmah̄m̄ n'na ngu n'naj̄m̄ ya. Porque nu'a dī mahrá mmīc'ɛiui, guehna øt'a te rá ts'änni Oja na. Nu'a dī mahrá mmīc'ɛiui, gue'a rá basī Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a. 8 A nu'a hīndī mahrá mmīc'ɛiui, hīngrá mpadiui Oja'a, porque Oja dī madī gátho yø ja'i. 9 Ja dī nɛquī p'aya ngue dī mac̄j̄m̄ Oja, porque bá penhná 'dants'ant'̄m̄ ua ja ra ximhāi, para ngue da zäp'̄m̄ ga nthēh̄ ra 'da'yo te conná ngue'a. 10 Xīnda hangū gadī mah̄m̄ Oja, pɛ hīnjam'mø da zä ga ørpah̄ tengutho guī mac̄j̄m̄. Pɛ bi 'yurcah̄ Oja ha guī mac̄j̄m̄, ngue bá penhua rá Ts'ant'̄m̄ ngue da dū ngue dī hoga mā ts'oquih̄.

11 Ague mā zi cu'ah̄, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Oja ngue i mac̄j̄m̄, nu'̄m mā mmī'yɛc'ɛih̄, jatho ngue ga mmah̄m̄ n'na ngu n'naj̄m̄ ya. 12 Nunā Oja, hīnjam'mø to dī nnu na. Pɛ nu'mø dadī mmadi n'na ngu n'naj̄m̄, ya dí n'yoh̄m̄ Oja 'mø. 'Nɛ majuanī dadī mah̄m̄ Oja 'mø.

13 Nunā Oja bá penngah̄ ra Espiritu Santo, guehna øt'e ngue ga pah̄m̄ ngue

dī n'yoh̄m̄ Oja. 14 Nunā rá Tsant'̄m̄ Oja, dá nusegāhe na, janangue dadī jahe majuanī ngue ra Papá bá penhná Ts'ant'̄m̄ ua ja ra ximhāi ngue da yanyø ja'i. 15 Nu ra ja'i mma ngue ɛc'ɛi ngue rá Ts'ant'̄m̄ Oja na ra Jesús, guehna ra ja'i rá n'youi Oja na, ngu Oja, ngu ra ja'i hīnha guī nhyɛgui. 16 Ya dí pah̄m̄ ngue dī mac̄j̄m̄ Oja, nu'a dí ɛc'ɛih̄m̄ ngue majuanī'a.

Nunā Oja dī madī gátho yø ja'i. Janangue nu ra ja'i dī mahrá mmīc'ɛiui, ya rá n'youi Oja ra ja'i, n'na ngu n'na hīnha guī nhyɛgui. 17 Jatho ga mah̄m̄ Oja co gátho mā mmāih̄, n'namh̄m̄ ngue ya hīnte ga sūh̄m̄ 'mø ra pa danī hyaxra güenda. A nuua ja ra ximhāi ya, nunā Oja rá Papá na ra Jesucristo, guehna mā Papáh̄m̄ na. 18 Nu ra ja'i ngue rá mmāi guī mā Oja ya, ya hīnguī sū da z̄h̄ Oja ra ja'i. ¿Tenī mantho da zū ra ja'i 'mø ya rá mmāi guī madī? Sū ra ja'i da z̄h̄ Oja, pɛ gue'mø hīngrá mmāi guī madī.

19 A nuj̄m̄ dadī mah̄m̄ Oja ya, porque bi dīmma mmāih̄m̄ ngue rá madi go bi mac̄j̄m̄ Oja. 20 A nu ra ja'i da 'yɛna ngue dī mā Oja, pɛ nnu man'̄m̄ drá cu, guehna ra ja'i feh̄ni na. Porque ra ja'i hīndī mahrá cu nunā i nnu, ¿hague da nzā dī mā Oja nunā hīnguī nnu 'mø? 21 Guehna ra hya dī manda Oja naya ngue nu ra ja'i ɛna ngue dī mā Oja, jatho dī mahrá cu.

5

1 Nu to gātho εc'ei ngue rā Jesús guehna rā Cristo na, guehna rā ja'i rá basi Oja na. A nuyá, nu rā ja'i di mahrá mmín'yohui, co 'nε'u yø basi na rā n'yohu ma madí jatho ngue da ma ma madibi. 2 Janangue nu'mø dadí mahmu Oja, 'nε dí øthu'a rā hya di manda, ya dí pahmu ngue nu'u yø basi Oja jatho da ma ma madí. 3 Porque rā ja'i di má Oja, gue'a øt'e te di manda Oja'a. Nu'a te gā di manda Oja, gā øt'e, hingui nnu manhennitho da 'yøt'e. 4 Porque nu to gātho ya 'bui ngue rá basi Oja, ya hep'u rā nts'o jaua ja rā ximhái. Nuna ma nt'εc'ei hu i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja rā ximhái na. 5 Hingongi sá da hep'u rā nts'o jaua ja rā ximhái, høndya yø ja'i εc'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na rā Jesús, guehya yø ja'i hep'u rā nts'o ya.

6 Mambá εcua rā Jesucristo, bi fadi ngue rá Ts'ant'u Oja 'mø mi nxixya p'u ja rā dehe 'nε'mø mi mánna ji p'u bi du. Pe hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'nε bi tho. Guesε rā Espíritu Santo di ja majuaní te'o na rā Jesucristo. A nuna rā Espíritu Santo gā majuaní te mma. 7 Pe nuya hyu ya, badi ja majuaní p'u mahets'i ngue rā Jesucristo guehna rá Ts'ant'u Oja na. Nu'a rá madi, gue'a rá Papá. Rá yoho, gue'a rá Ts'ant'u Oja,

nuna øt'e ngue fadi hanja Oja. Rá hyu p'uya, gue'a rā Espíritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma. 8 'Nεcua ja rā ximhái, guehya di ja majuaní ya hyu yø hya ya, ja dí haxhu p'u njuani ngue rá Ts'ant'u Oja na rā Jesucristo. Nu'a rá madi, rā Espíritu Santo øt'e ngue timma mmuihu hanja rā hya. A nu'a rá yoho, bi nequi xanho 'mø mi nja rā nxixya. A nu'a rá hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho rā Jesucristo. Gātho ya hyu ya, 'da'igu mma ngue guehna rá Ts'ant'u Oja na. 9 Xi'mø bi man'a n'na rā hya yø ja'i 'nε dá εc'ei hu te bi má, goma gue Oja hinga εc'ei hu te mmamp'uya. A nuna Oja, guehna di jase majuaní te'o na rá Ts'ant'u na. 10 Nu'a εc'eibi rá Ts'ant'u Oja, pase p'u ja rá mmui rā ja'i ngue majuaní te εc'ei. Nu'a hingui εc'ei'a te mman'Oja, guehna rā ja'i nnu bethani Oja na, porque hingui εc'ei'a rā hya bi man'Oja ngue te'o na rá Ts'ant'u. 11 Guesε Oja di jacju majuaní ngue di 'dajju rā 'da'yo te para zantho. 'Nε nuna rā 'da'yo te na, di n'nacju 'mø gā εc'ei hu rá Ts'ant'u Oja. 12 Nu'a to n'youi rá Ts'ant'u Oja, ya ja rā 'da'yo te. Pe nu to hingui n'youi rá Ts'ant'u Oja, ya hin'yu rā 'da'yo te.

13 Nuya to εc'eibi rá Ts'ant'u Oja, dá cuarpabi rā carta ya yø hya jaua, dí nnepe da badi ngue ja rā 'da'yo te para zantho. 14 Nu'mø dá

mat'Ojah_u, di hah_u nzamm_i, porque dí hax_u njuan_i ngue nu'mø dí äph_u Oja n'na rā cosa nu'a dā ne di 'dacj_u, nuna Oja ørpa masu te dí xihm_u. ¹⁵ Nu'mø dí pahm_u ngue ørcah_u masu Oja 'mø temā cosa dí äph_u, nu'mø dá mat'Ojah_u p'uya, dí pahm_u ngue di 'dacj_u Oja te dí äph_u.

¹⁶ Nu'mø to pad_i ngue bi 'yøt'a n'na rā ts'oqui rá cū, 'nε dā zā di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sä di mpunnbabi rá ts'oqui. Porque ja rā ts'oqui ngue hin'y_u rá punnbi, ya rā castigotho tømra ja'i. Nuna rā ts'oqui nā, hinte dí xi'ah_u ngue dā zā gui marpah_u Oja rā ja'i ngue di mpunnbi. ¹⁷ Nu'a te xants'o, gā rā ts'oqui'a. Pε ja rā ts'oqui ngue sä di mpunnbabi rā ja'i. ¹⁸ Dí pahm_u ngue rā ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a ngue rā ts'oqui dā 'yøt'e. Porque rá Ts'ant'u Oja fähra ja'i ha ni ma, ya himma japi rā zithu di ts'onnbā rá mm_i rā ja'i.

¹⁹ A nuyá, dí pahm_u ngue yø basigah_u Oja ya. A nuya gätho mi'da yø ja'i 'bui rá ngun_i nximhäi, gā o rá 'yε rā zithu.

²⁰ A nuyá, ya dí pahm_u ngue rá Ts'ant'u Oja bá εcua, 'nε ya bi xoga mā n'yomfēn_ih_u ngue dá pahm_u ndana gue'a majuan_i Oja. A nuyá, ya dí n'yoh_u'a majuan_i Oja ya, guehna rā Jesucristo rá Ts'ant'u Oja nā. Guehna majuan_i ngue Oja nā, 'nε di

unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague mā basi'ah_u, 'yo gui thanneh_u yø dahm_u. Da ngut'atho.

2 ra Xuua Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua gä na ma cu ngue ra xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'ne'u ni basi dadi zengua. A nugä, majuani ngue gä dadi ma'ahü. 'Nε hinga hōngthogä, sinoque di ma'ahü gätho ya to pahna ra hya majuani. ² Porque gāthogahü ya, 'da'igu ma nt'εc'εihü i ja. 'Nε dí pahmü njuani ngue guehna majuani na. Guehna gä εc'εihü para zantho naya.

³ Nunä Oja ma Papáhü, da guehna ra Jesucristo rá Ts'ant'u, di huεgahü, di 'dacjü rá njapi, da hyurca ma mmühü. Da 'yöt'e ngue gä haxhü na ra hya majuani 'nε da 'yöt'e ngue gä mahma mmi'yεc'εihü.

-----
⁴ Emmēi dadi johya, porque dí haxa njuani ngue nü 'da ni ts'ant'u ya haxra hya majuani tengutho di 'bejpahü Oja ma Papáhü ngue gä øthü. ⁵ A nuya ma zi cu'i, dí nne ga xi'i n'na ra hya ya. A nunä ra hya gä xi'i, himma 'da'yo na, sinoque 'da'iguui na ra hya bi m'mεjpahü m'mεt'o gä øthü. Ngüt'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'najü, jatho ga mađi gätho ma mmi'yεc'εihü. ⁶ Nu'mø dadi mahmü Oja, gue'mø dí øthü'a te di manda

Oja 'mø. A nunä ra hya di manda Oja p'uya, guehna ra hya ya xcá 'yøhmü m'mεt'o na, gue'a ngue di mahrá mmic'εiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nuya ja ra ximhäi, ya xangu yø mmamhya 'youa ngue yø fεhni. Nuya p'uya, i mma ngue ra Jesucristo himma juani bi nja'i. Nu ra ja'i ngue nguna ra hya mmanya, guehna ra hyäte na, 'nε rá nsaiui ra Cristo. ⁸ Damü mfähmü n'namhma ngue händi m'mε'a ra 'befi guí øthü. Damü nehü ngue da ma ma juati xanho ra njut'i di n'na'ahü.

⁹ Nu ra ja'i ngue hinga hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo nne da ma, sinoque mmammi'da yø hya ngue himbi nxännbate ra Cristo, guehna ra ja'i hingui n'youi Oja na. Pε nü ra ja'i ngue hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo i mma, nunä, guehna n'youi ra Papá na, da gue'a rá Ts'ant'u Oja n'youi. ¹⁰ Nu'mø to da zøp'u guí 'bühmü, da 'yεna ngue da xän'nahü rá hya Oja, pε hingui xännbate'a ra hya bi nxännbate ra Cristo, 'yo gadi unna ts'äya p'u ja ni ngumhmü, 'nε 'yo gadi zenguahü. ¹¹ Porque nü'a di zengua na ra ja'i na, tengutho 'mø dadi hatra ts'edi ngue di nxännbate'a ra hya hinga gue'a.

-----
¹² Xangu mi'da yø hya dí nne ga xi'ahü. Pε händi nne ga cuati gätho yø hya

ua ja rā carta ga pen'nah̄.
Porque dí t̄om̄i ga mmap'̄u
ga ma nu'ah̄, n'namhmā ga
nyas̄eh̄, man'natho d̄i njaj̄u
mpähä p'̄uya. ¹³ Díz̄engua'i ya
ȳo ts'unt'̄u n̄i juhūe, xquet'a rá
thanhn̄i Oja n̄a.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

1 Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

2 Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da mäxa'i te guí øt'e. 'Nε dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'εc'ei i ja. 3 Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuha bá sømp'u guí 'bæi. Mi zä mi zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuani guí hats'i.

4 Hin'yugui man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuani.

5 Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuha, madaque'a n'nanni ni 'yεhε, pε guí fäts'i.

6 Mambá pengya ma cuha, bá sømp'u guí 'bæi. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue εmmei gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue guí fäts'i te honi n'namhma da zä di sigue'a te ga 'yo. Gui 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e. 7 Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'bæfi ra Jesucristo. Nuya yø mæfi ya, hingui tømí ngue gue'u yø ja'i hingui εc'ei Oja da mäts'i.

8 Janangue jatho ga fäxhu'u to mmanna ra hya majuani,

n'namhma ngue gätho gahu ga mfäxhu'a te ga 'yo ra hya.

9 Nugä dá ot'a n'na ra carta ga pennbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra nija. Pε nuna ra Diótfes ngue nne di m'met'o p'u 'bähyø 'yεc'ei, hingui ørpatho masu te dí xifi. 10 Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'ahh hanja ngue hingui säya mmanyø fεhni conná ngueque. 'Nε hinga hønt'a øt'a p'uya, sinoque händi unna ts'äya'u ma cuha sømp'u 'bæi. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'nε høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei.

11 Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí 'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi Oja'a. Pε nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

12 Gätho yø ja'i nnømmanho na ra Demetrio, 'nε majuani'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuani ngue xanho te ga 'yo na, 'nε guí pahma ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuani'a te dí mmam'me.

13 I ja mi'da yø hya di nne ga xi'i, pε händi nne ga ga cuatä ua ja ra carta yø hya. 14 Porque dí tømí ngue himma ya'atho ga mmap'u, ya da zä ga nyasεui p'uya.

15 Da hyut'a ni mmæi Oja. Di zengua'i ni amigo 'bæcua. 'Yørcä ra mate dami zengua

quits'а n'na ngu n'na'а ма
amigogähe 'bәp'а guí 'bәhmә.

Ra Judas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

1 Nuga drá Judas, rá mēfigā rā Jesucristo, dadi n'yohugā'be rā Jacobo. Dadi zengua to gā bi zon'na Oja. Emmēi di mā'ahū Oja. Ra Jesucristo p'uya, fā'ahū. ² Dī nne ngue man'na di dinnī mmāihū ngue di huēc'ahū Oja. Dī nne ngue emmēi di mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a nī mmāihū.

-----
³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū rā carta ya yø hya n'youi nā rā nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhū. Pē jap'ū man'na rā hya ja ts'editho gā otrā carta gā pēn'nahū p'ū. 'Yo guī nnehū ngue to di ts'onna rā hya dī ēc'ēihū, guehna rā hya i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi un'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'ī ngue hingyø hoga 'yēc'ēi. I hāte, guehya mmanya ngue sā gā siguetho gā øthū rā nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i enā. Pē ngue ngūnā rā hya mma, ya cōn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo cōni. A nuya p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja rā Maça Libro ngue guehya yø ja'ī dā ma rā castigo ya.

⁵ Madague'a ya guī pahū nā rā hya gā xi'ahū ya, pē dī nne gā bēn'nahū te xā 'yøt'Oja

yø pa xā thogui. Porque nu'mø mambā jūjpū ja rā hāi Egipto ya yø ja'ī Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Dami bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zuprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nunā Oja, xā ndūt'i conyø cadena p'ū ja rā 'bexūi mēnte dā zōnnā pa dī nja rā ts'ut'abi. ⁷ 'Nē dami bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngu p'ū ja rā hnīnī Sodoma 'nēhra hnīnī Gomorra conmi'da yø hnīnī guerp'ūtho mambī ja. Mī njap'ū yø ja'ī mī 'būp'ū ngue 'yots'om'māi tengūtho øtyø ja'ī 'būp'ū guī 'būhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmin'yohūse mādi 'berpā rá sā tengūtho 'mø drā xisu. Pē bi nzø ya yø hnīnī ya n'namhū ngue nu to gātho øtyø ts'oqui dā badi ngue dī njapra castigo m'mēfa conna sibi para zantho.

⁸ Tengūtho dī xi'ahū ya, xquet'a njarbatho'a te øtyø fehni xānnbate p'ū guī 'būhmū. Nu'ū, di ts'antyø dā, enā ngue bi t'ūtī ngue dā zā dā 'yøt'a xānts'o ngue di ts'onnyø do'yo. Embi ngue hingui ja ts'edi gā øthū ya yø hya di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømman'ū'ū tate ja yø ts'edi. ⁹ Nu'mø mī dū rā Moisés, nu'a rā 'bet'o anxē Miguel bi njun'mā hyaui rā zithu ngue dī nuennbabi rá do'yo. Pē nu'a rā Miguel hīmbi hya rā ts'edi xta nnømman'ū rā zithu, xta 'yēmbi ngue dā ma rā castigo. Sinoque høntho embi: "Di hēc'a'ī Oja", bi

'yεmbi. ¹⁰ Pε nuya yø n'yohu dí xi'ahya ya, nnømman'u'u ja yø ts'edi 'nε hinguí padí hanja. Tengutho yø zu'ε ngue hín'yua yø n'yomfεni, nu'a ra nts'o so yø mmái gue'a øt'a, njarbatho ya dí xi'ahya ya, guehya di m'mεhya.

¹¹ Nuya yø ja'i ya, hague ngu ra n'u da zā ya. Porque tεntho ra nts'o bi 'yøtra Caín. A nuya p'uya, øtra ts'oqui ngue da dahra mεnyu, tengutho bi 'yøtra Balaam. Pε di m'medi tengutho ra Coré, di m'medi ngue himbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'u ja ra ngo guí øthya ya yø ja'i dí xi'ahya ya, di 'berpabi yø sá'u yø ja'i njuantho yø 'yεc'ei. Porque nuya yø ja'i ya di ho di nsihmε, pε hinguí nnu mansu mi'da yø ja'i 'bup'u ja ra ngo. Høntho nne ngue di nniyasc. A nuyá, hín temā nho da 'yøt'ahya ya. Ya guí nnuhu n'na ra joguí 'mø bá ha ra ndahi, 'nε himbi n'ye, njarbatho ya. Nuyá, guehya tengutho yø za hinguí z'u'mø bi zønna pa di nzudi. Ya xandu, janangue hinguí zudi, 'nε majuaní ngue xandu ngue nu'mø mi sat'i, bi c'uts'i. ¹³ Nuya yø ja'i ngue høndra nts'o ga 'yo, guehya yø ja'i guí nhyεjpa yø fanthe jap'u ja ra jathe ya, nup'u ni gohra ts'othe xants'o rá fuguí høts'e, njarbatho ya. Guehya tengutho yø sø 'mø dadi pomp'u thogui. Guehya da ma ra castigo para zantho ya, da map'u ja ra ts'a'beXuí.

¹⁴ 'Dato yø papá bi m'mái bá fudi asta ra Adán, mi

m'mu'a rá yoto, ya ra Enoc. Guehna ra Enoc bi ma te di nja, bi 'yεna: "Nu'mø bá εcua Oja, yø mahuahitho yø maca anxε da n'youi. ¹⁵ Dá εhε ngue da 'yørpā ra ts'ut'abi gātho yø ja'i. Gātho yø ts'oc'ei hinguí εc'ei Oja da ma ra castigo ngue'a te gāma nts'o xa 'yøt'e, da gue'a te gāma ts'omhya xa xi Oja p'u ha ya", bi 'yεna. ¹⁶ Nuya yø nemhya, hínjonguí pøni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmái da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pasc. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da zäp'u da gujpbabi te honi.

¹⁷ Ague mā zi cu'aha, dami bεmhmā na ra hya bi xi'aha m'met'o ya yø representante mā Hmuha Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi mā ngue hante da gaxyø pa di 'yεp'u, di m'mahyø ja'i ngue da dentho'u yø hya xanduxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a ra nts'o so yø mmái ya. ¹⁹ Guehya yø n'yohu 'uεnyø ja'i ya. Gue'a ra 'yu cāmbasc yø n'yomfεni da 'yøt'e. Hinga gue'a ra 'yu di unna Espiritu Santo ga 'yo. ²⁰ Pε ague mā zi cu'aha, dami 'yøt'e ngue man'na di ndu ni maca nt'εc'ei hu i ja. Nu'mø guí mmat'Ojaha, dami unna 'yu ra Espiritu Santo ngue di bεn'nahya te guí mmamhmu. ²¹ 'Yo gadi unthohya rá mate Oja. Nuna mā Hmuha Jesucristo ja rá nhuεcate na. Ma ga tømhmā

ngue di 'dacj_u r_a te para zantho.

²² N_u to yob_en_i, d_am_i h_ath_u r_a ts'edi ngue 'yo di thät'i. ²³ P_e n_u'_u ya x_a thät'i, d_am_i y_an_i, teng_utho 'mø gui hya'a n'na r_a nzunza di o sibi ngue h_ingui nnepe d_a guadi d_i nzø, gui jarb_u. D_i nja n_i nhuεcateh_u ngue m_i'da yø ja'i, p_e d_am_i mfähm_u, m_am_i njah_u p'_u teng_u øt'_u. N_up'_u gdi b_emhm_u ya yø ja'i ya, teng_utho 'mø xanguahyø ulu ngue'a r_a nts'o g_a 'yo, h_ingui sä ha d_i mbennbi.

-----
²⁴ Høns_e Oj_a ja rá mfadi, 'n_e ja rá ts'edi ngue fä'ah_u h_ingui 'yøth_u r_a ts'oqui. Oj_a d_a 'yøt'e ngue h_inte mants'o d_a d_in'nah_u 'mø r_a pa gui m'mähm_u p'_u ja rá hm_i rá dä. N_u'_a r_a ora'a p'_uya, ya d_a zä gui johyah_u. ²⁵ N_una Oj_a bi yanj_u conná nguehra Jesucristo. Magues_e Oj_a ngue jas_e rá ts'edi, 'n_e guehn_a t_ate hang_u r_a pa para zantho n_a. D_a ngut'atho.

Apocalipsis Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mefa.

¹ Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'u yø mēfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxe, bi jaqui dá padi hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahua te gä dá nu. Ga xi'ahua hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmēnthi di nthēui te'o da manna hya p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei. 'Nε xquet'a ra mmēnthi di nthēui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

-----
⁴ Nugä drá Xuua dadi zenguagä'u yø 'yεc'ei rá m'map'u yoto yø hnini rá njap'u ja ra häi Asia. Oja di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmähua. Nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'u, hangū yø pa di sigue di m'mui. Di jap'ahua na ra Espiritu Santo, nuna εntho

yoto yø nyot'i i nεqui p'u ní hyandrä nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahua na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá mäditho bi bēnnate 'mø mi du na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macju 'nε bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquihua. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohu p'u ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacju ra 'bēfi ngue dyø mmäcjahua, para ngue da zäp'u ga thannehua na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahua na ra Cristo maguese, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahεts'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpua ja ra pont'i da nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gä di nya dummai. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhua Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicju, i εna: "A nugä para zantho dí 'bui, porque ya nmi 'bucä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pe nugä ga sigue ga m'mui para zantho", i εna. Porque nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'u, hangū yø pa di sigue di m'mui.

-----
⁹ Nugä drá Xuua, gä dadi ncuhua, gäthogahua, ya ma

n'yoh_u rā Jesucristo. A nuyá, di tocagah_u ngue dí säh_u rā n'_u ya. Pē gā dí oh_u rá 'yē rā Cristo nūnā di hacj_u rā ts'edi ngue gā sēti hangū rā n'_u ja ngue gā thohm_u. A nu'mø mā m'macā p'_u Patmos, ja n'na rā t'uhāi ja mādē rā jathe, ja dá op'_u rā fādi. Bi joqui ngue dá mambrá hyā Ojā, dá xicā yø ja'j' te'o nā rā Jesucristo. ¹⁰ Nūnā n'na rā pa ngue mī thanne yø ja'j' rā Hmū Jesús, rā Espiritu Santo bi pärcagui mā nthandi, 'da mā'dan'yo dá nū. Dá øcua ja mā xātha ngue nts'edi gā nzocā n'na n'cēi. Nup'_u dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtrā corneta. ¹¹ Nū'a bi zoqui bi 'yēngui:

—A nugā para zantho dí 'bāi, porque ya nmī 'bucā p'_u bā fādi bā nja yø cosa i ja ya. Dā guehya, nū yø cosa i ja, jap'_u rá nzequi, pē nugā gā sigue gā m'māi para zantho. Ague Xuua, damī cuatrā sūcua te gā guī nnu ya. Gui pēnnbā rā sūcua yø 'yēc'ēi 'b'_u yoto yø hnīni rá njap'_u ja rā häi Asia. Nūya yoto yø hnīni ya, guehna rā hnīni Efeso, rā hnīni Esmirna, rā hnīni Pérgamo, rā hnīni Tiatira, rā hnīni Sardis, rā hnīni Filadelfia, rā hnīni Laodicea.

¹² Nugā drā Xuua, dá 'bārbūya ngue dá hēt'ā nzoqui. Pē nu'mø mā 'bāt'i, dá nū yoto yø mfoxiyo ngue rā oro. ¹³ Nup'_u ja' u yoto yø mfoxiyo p'ūya, dá hētī ngue ēt'inde n'na rā n'yoh_u. He rá he söt'e astā yø gua. Rá tiya p'ūya, gā rā oro di ngūt'i.

¹⁴ Yø xtā p'ūya, gā rā t'axi, ēnā rā t'axcā xidē'yo oque rā t'axcā sē. Yø dā p'ūya, di yoxni tengutho rá thai rā sibi. ¹⁵ Yø gua p'ūya, di yoxni tengutho rā t'ēgui 'mø bá pømp'_u ja rā orno ngue xā mma mats'uxt'i xandønho. Nū'a gā nt'øde 'mø bī nya p'ūya, tengutho gui hī rā ndate dehe. ¹⁶ Nup'_u ja rá 'yē ngue rá n'yēi, i hā yoto yø sø. I pømp'_u ja rá ne n'na rā ts'anjuai ja yoho yø hēti. Rá hmī p'ūya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hīnte jūtī.

¹⁷ Mā hērp_u 'bāi, dá tāgui tengutho n'na rā du, dá sop'_u ja yø gua. Bī macrá 'yē ngue rā n'yēi, bi doscagui, bi 'yēngui:

—'Yo guí sū. Go guecā dí 'bāi para zantho, porque ya nmī 'bucā p'_u bá fādi bā nja yø cosa i ja ya. Dā guehya, nū yø cosa i ja, jap'_u rá nzequi, pē nugā gā sigue gā m'māi para zantho. ¹⁸ Guecā dí 'bāi hangū rā pa. 'Nē bi hnu ngue dá tu, pē nūya dí 'bāi para zantho ya. Go dí hagā rā nsogui ngue rā ndate, go dí hagā rā nsogui p'_u 'bāhyø ánima. ¹⁹ A nuyá, damī cuatrā sūcua te gāma hyā guī nnu ya. Cuatrā sūcua'ā te bī nja ya, dā gue'ā te dī nja m'mēfa. ²⁰ Nuyá, gā xi'i te gā mbønya yoto yø sø gā nūua ja mā n'yēigā ya. Co 'nēhya yoto yø mfoxiyo ngue rā oro di mäsqui, gā xi'i te gā mbøni. Nūya yoto yø sø gā nū, guehya gā mbøni ngue yoto yø mēfi Ojā ya. Guehya 'bet'o p'_u dī mpēti yø 'yēc'ēi ngue yoto

yø hnini ya. A nuya yoto yø mfoxiyo gá nu, guehya ga mbøni ngue yoto 'bæi yø 'yεc'εi ya.

2

1 Dami 'yotra carta, gui pεnnbabi rá mæfi Oja 'bet'o p'ua 'bæhyø 'yεc'εi'a ra hnini Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: "Nguna ra hya mmanna ja yoto yø sø p'ua ja rá n'yεi, nuna di therbua made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I εna: ² Dí pacä te gä gui øthua. Dí padi ngue gui ha ra ts'edi gui ørpaħua rá 'bæfi Oja. 'Nε gui seti hangu ra n'ua gui thohmua. Dí pacä ngue hin gadi nsixua yø ts'oc'εi. 'Nε dí padi ngue pønyø ja'i ngue nne da hyä'ahua, i εna ngue ma representante. Pε gá hyaspaħua ra güenda te ga 'yo ya yø ja'i ya, 'nε gá tinnbaħua ngue guehya fεhni ya. ³ Gui seti hangu ra n'ua gui thohmua, 'nε 'bua i'da ngue εmmεi ørcaguı ma 'bæfi, hinha ga ngohyø mmui. ⁴ Pε nugä jap'ua n'na ra hya nná s'ahua. Nuna ra hya na ngue zits'utho gadi macjua, ya hinni mantho gadi macjua tengutho p'ua bá fædi, ngue janjuani gá hyo ni mmui gá macjua. ⁵ Dami bεni ha bi njap'ua guá ets'i ngue gadi macjua. A nuyá, dami 'bæ'ni mmuiħua n'na zihmantho, dami macjua tengutho gmi øthua m'met'o. A nu'mø ngue hingui nne gui macjua, ga mmagä p'ua ngue ga hacä ni mfoxiyohua p'ua ha ja. ⁶ A nuna n'na ra hya jap'ua

gui øthua, dí nnu manhogä na, ngue madits'ua gui nnu manhohua yø hya xännbabi yø ja'i ra Nicolás. A nugä p'uya, xquet'a 'nεqui madits'ua dí nnu manhogä na ra hya na. ⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yεc'εi ra Espiritu Santo, i εna: Nu ra ja'i da bøni ngue da dapra nts'o i ja, ga unna nt'edi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bäp'ua ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'uya di m'mui para zantho, i εna".

-----

⁸ Dami 'yotra carta, gui pεnnbabi rá mæfi Oja 'bet'o p'ua 'bæhyø 'yεc'εi'a ra hnini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yεmbi: "Nguna ra hya mmanna ya mi 'bua 'mø mambá fædi bá nja yø cosa i ja ya, 'nε di sigue di m'mui para zantho. Guehna bi du na, pε mahømbi m'mui. I εna: ⁹ Dí pacä te gä gui øthua. Dí padi ngue xangu ra n'ua gui säħua. 'nε dí padi ngue gui hyoyahua, ngue hin'yua ra mεnyu. Pε madague'a, tate di muui na ra nho di 'da'ahua Oja. Dí padi ngue nnømman'ua'ahua yø ja'i nuya εna ngue yø judío. Pε nuya yø ja'i ya, guehya hingyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithu ya. ¹⁰ 'Yo gui suħua'a te ra n'ua ja ngue gui thohmua ya. Porque ra zithu di nja ra pa da 'yøt'e ngue gui n'ofædihua. Ja da fap'ua p'uya ngue'mø majuanı gui εc'εigahua xanho, oque hin'na. Di sä'ahua ra n'ua n'net'a ma pa, pε 'yogui hegahua madague'a

gui tũhũ. Cabo ga jut'ahũ connã 'da'yo te para zãntho. ¹¹ Nũ rã ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hyã ja ua xihyø 'yɛc'ɛi rã Espíritu Santo, i ɛnã: Nũ rã ja'i da bõni ngue da dapra nts'o i ja, ya hĩnda tho'a rá yondi ra ndate, i ɛnã”.

-----

¹² Dãmĩ 'yotra carta, gui pɛnnbabi rá mɛfi Oja 'bet'o p'ũ 'bũhyø 'yɛc'ɛi'a rã hnini Pérgamo. Ja ua ya yø hyã gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Ngunã rã hyã mmãnnã põnnã ne n'na rã juai mandø nts'atho, ja yoho yø hɛti, i ɛnã: ¹³ Dí pacã te gã guí øthũ. Dí padĩ ngue guí 'bãhmũ p'ũ ha 'bũhyø ja'i di manda rã zithũ. Pɛ dí padĩ ngue guí ɛc'ɛigãhũ xandõnho. Nũ'mø rã pa mi hatra ts'edi rã zithũ'ũ ni mmɛngũhũ ya, ngue bi bentrã Antipas bi hyo, bi api ngue xifi xãnho yø ja'i hanja'a mã hyã, pɛ hĩngã hyɛgãhũ. ¹⁴ A nuyã, jap'ũ 'da yø hyã guí øthũ ngue hĩndĩ nnu mãnhogã. Porque nunã rã hyã bi nxãnnbate mãnjãm'mø rã Balaam, 'bũp'ũ 'da ni amigohũ ngue tenna rã hyã nã. Guehnã bi xãnnbabi rã Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te pørpabi yø dahmu, m'mɛfa p'ũya di n'yots'om'mãi. ¹⁵ Nunã mãn'na rã hyã p'ũya, xquet'a 'bũp'ũ 'da ni amigohũ ngue tenna hyã bi nxãnnbate rã Nicolás. Conque nunã rã hyã xãnnbate nã, mãdits'ũ ngue dí nnu mãnhogã nã. ¹⁶ Pɛ nuyã,

'yo gadĩ unna 'yũ yø ja'i ngue di xãhya yø hyã bi nxãnnbate nã dí xi'ahũ ya. Dãmĩ xihyø ja'i ngue nunã rã hyã xãnnbi, da hyɛp'ũ. Porque nũ'mø hĩmbi ne yø ja'i da hyɛp'ũ nã rã hyã di xãdi, ga mmãsegã p'ũ. Nuyã yø ja'i hĩngui nne da hyɛp'ũ ya yø hyã di xãdi, ga sãsegã'be connã juai põmma ne. ¹⁷ Nũ rã ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hyã ja ua xihyø 'yɛc'ɛi rã Espíritu Santo, i ɛnã: Nũ to da bõni ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi rã hmɛ bí ja mãhɛts'i, guehnã rã hmɛ hĩngui facua ja rã xĩmhãi nã. 'Nɛ ga unna n'na rã t'ũdo xã nt'axi. Nunã rã t'ũdo ga unni, nt'ot'i n'na rã thũhũ mã'da'yo, hĩnjongui padĩ hanja. Sinoque ja ngue da basɛ hanja'a to da hyãnnã do, i ɛnã”.

-----

¹⁸ Dãmĩ 'yotra carta, gui pɛnnbabi rá mɛfi Oja 'bet'o p'ũ 'bũhyø 'yɛc'ɛi'a rã hnini Tiatira. Ja ua ya yø hyã gui 'yot'i, gui 'yɛmbi: “Ngunã rã hyã mmãnnã Ts'ant'ũ Oja, nunã di yoxni yø dã tengũtho gui 'yotra'ã thai rã sibi. Yø gua p'ũya, di yoxni tengũtho rã t'ɛgui mãts'uxt'i xandõnho. I ɛnã: ¹⁹ Dí pacã te gã guí øthũ. Dí padĩ ngue gadĩ mãcjũ 'nɛ dí padĩ ngue n'na ngu n'na gadĩ mmãhmũ. Dí padĩ ngue guí ɛc'ɛigãhũ xandõnho. Dí padĩ ngue guí ørpãhũ rá 'bɛfi Oja. Dí padĩ ngue nũ'a te rã n'ũ guí thohmũ, gã guí sɛthũ. Dí padĩ ngue nũ'a te rã nho guí øthũ, mãn'na tãte xãnho te

guí øth_u ya, ngue'mø rá mædi.
 20 Pε nugä, jap'ü n'na ra hya
 nna s_u'ah_u. Porque nuna ra
 hya xännbate ra Jezabel, gadi
 unthoh_u ra 'yu. Nuna ra xisu
 na, i ena ngue Oja di bennabi
 ra hya xännbate, pε himma
 juani. Porque dí padi ngue
 hät'ü yø ja'i xännbi. Embi
 ngue sätho di n'yots'om'mäi
 ra ja'i, 'nε embi ngue sätho
 da za ra ngø pörpabi yø
 dahmu. 21 Nugä dí tømä na
 ra Jezabel, xamhmatho da
 hyep'ü'a rá n'yots'om'mäi ga
 'yo, pε hingui nne da hyep'ü.
 22 Janangue nuyá, ga japi di
 hyenni da 'yoxrá t'ots'i. Ga
 japi da zä ra n'ü. Nu to gä xa
 hyät'i ngue n'yots'om'mäiui,
 nu'mø hindi 'bätyø mmäi
 ya hät'i ngue da hyep'ü ra
 nts'o øt'e, xquet'a ga japi
 ngue mathogutho da zä ra
 n'ü. 23 Nuna ra Jezabel, ga
 hogä yø ja'i nuya xa hyät'i,
 i nnøpe ngue yø basi. Ja da
 bap'ü yø 'yεc'ei 'b_ui ndap'ü bi
 zä p'üya ngue dí parbabi yø
 n'yomfeni yø ja'i, nu te gäma
 hya mbemp'ü ja yø mmui
 n'na ngu n'na, gä dí padi.
 N'na ngu n'na'ah_u, nu te gä
 guí øth_u gue'a ra njut'i di
 nja'a.

24 Pε nuna ra Jezabel
 xännbate ra hya p'ü ja ra
 hnini Tiatira, xangu hingui
 nne gui tenh_u na ra hya
 na. Porque nuya yø hya
 exa di xähyø ja'i ngue nne
 da badi xandønho te εga 'yo
 rá hya ra zithu, ya hingui
 nne gui xäh_u ya yø hya ya.
 Pε conni parte, ya hin'y_u te

gdä s_u'ah_u. 25 Nuna ra hya
 ya xcá benth_u, dami sigue
 ngue gue'a gdi n'yoh_u'a ya,
 asta gue'mø dá εcä mahøn'a.
 26 A nuyá, nu to da bøn_i ngue
 da dapra nts'o i ja, 'nε da
 'yøt'e te dadi 'bepi, 'nε di
 sigue da 'yøt'e asta guep'ü
 rá nze_ugui, guehna ra ja'i ga
 unná cargo ngue di manda
 yø nación. 27 Ma Papá bi
 'dajma cargo, ga ja'ah_u p'üya
 ga 'da'a ni cargo_u. Pε mandø
 nzaquitho ra ts'edi ga 'da'ah_u.
 Nu'mø himbi 'yøtyø ja'i na ra
 hya guí xih_u da 'yøt'e, gui
 japh_u yø ja'i tengutho 'mø bi
 thespa ra t'εgui n'na ra ts'øye,
 ngue 'bexti mpøde. 28 Xquet'a
 ga 'da'ah_u ra dasø bí pøx'mø
 xudi. 29 Nu ra ja'i ja rá gu, da
 'yøhna ra hya xihyø 'yεc'ei ra
 Espíritu Santo”.

3

1 Dami 'yotra carta, gui
 pennabi rá mæfi Oja 'bet'o
 p'ü 'bähyø 'yεc'ei'a ra hnini
 Sardis. Ja ua ya yø hya gui
 'yot'i, gui 'yemb_i: “Nguna ra
 hya mmanna to pennabi
 ra Espíritu Santo ya yoto yø
 hnini, nuna ha yoto yø sø. I
 εna: Dí pacä te gä guí øth_u.
 Dí padi ngue nup'ü ha gui
 yah_u, guí εna ngue ya guí
 øth_u xandønho rá 'bæfi Oja.
 Dí pacä p'üya ngue himma
 juani guí n'yoh_u rá ts'edi Oja.
 2 'Yo nimantho guí säyathoh_u,
 dami mpæfi ngue gui hath_u ra
 ts'edi yø ja'i. 'Yo guí nneh_u
 ngue nimantho da hyep'ü
 Oja mi'da yø ja'i. Porque dí
 nnugä ngue guí säyathoh_u,

guezha hinguí nnu manho ma Ojagá naya. ³ Man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui pumbeni ya yø hya bi sän'nah. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøth, da gue'a gui 'yøth'a. 'Yo nimantho gui säyathoh. Nu'mø hingá ja ndummui gui 'yøth ya yø hya dí xi'ah ya, jagui thambeniha ya ga söcä p'u gui 'buhmu, tengutho 'mø bi zøhra be, porque hinguí pahmu tema ora ga söhö. ⁴ Pe dí paði ngue nup'u ja ra hnini Sardis, 'bup'u 'da yø 'yec'ei ngue hinda ts'onyo he bi un'Oja. Guehya 'dap'u ga n'yo'be ya, da hye yø t'axca he. Gue'a yø njut'i'a ngue himbi ts'onyo he bi t'unni. ⁵ A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axca he'a, 'ne hinga thujpabi rá thuhu p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu ya yø ja'i ja ra 'da'yo te. Nup'u 'buhma Papá, conyo anxé 'dap'u 'buhmi, ja ga mmangä p'u ngue guehya ma ja'i ya. ⁶ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei ra Espiritu Santo”.

-----
⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mefi Oja 'bet'o p'u 'buhyø 'yec'ei'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yembi: “Nguna ra hya mmanna majuaní ngue gá ra nho øt'e, 'ne nu'a ra hya mma gá majuaní. Guehna hannbabi rá nsogui ra dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hinjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra

goxthi, hinjongui sä da xoqui. I ena: ⁸ Dí pacä te gá gui øth. Dí paði ngue nuna ma 'befi, maði zits'u gui ha ra ts'edi gui 'yøth na ra 'befi na. A nu'a gni 'yørpah masu na ra hya dí mma, hinguí cønngha ma thuhu, janangue dá xoc'ah n'na ra goxthi ngue hinjongui sä da nøt'e. ⁹ A nuyá yø ja'i o rá 'ye ra zithu, guehya exa ena ngue yø judío ya, pe himma juani ngue guehya ma ja'igá ya, sinoque fehni. A nuyá yø ja'i ya, ga japä ngue di ndantyøhmü p'u ha gui 'buhmu. Ja da bap'u p'uya ngue daði ma'ah. ¹⁰ Nugá dí xi'ah ngue gui seti hangu ra n'u ja ngue gui thohmu. Nuna ra hya dá 'bep'i gui 'yøth, gue'a gá 'yøth'a. Janangue nuyá, ga faxaha 'mø gá sah ra n'u da thogui gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhai. Ja da fap'u ndana ra ja'i da böni ngue xanho rá nt'ec'ei. ¹¹ N'na zihmantho ga ma ecä. 'Yo gadi thøhm na ra hya ya xca benthu, n'namhma ngue hinga n'nan'yo to di tocabi ra njut'i ja ngue di n'na'ah. ¹² A nuyá, nu to da böni ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá døts'e rá ngu ma Oja'a. 'Ne hinjam'mø da 'uemp'u di m'mai. Nu'a rá thuhu ma Oja, ga cuarpabi ra ja'i. 'Ne ga cuarpabi ra ja'i rá thuhu na ra 'da'yo Jerusalén bí ja mahets'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Ne xquet'a ga cuarpabi ra ja'i ma 'da'yo thuhu. ¹³ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihyø 'yec'ei

ra Espiritu Santo”.

-----

14 **Dami** 'yotra carta, gui p_{enn}babi rá m_{efi} Oja 'bet'o p'_u 'b_{uh}yø 'y_{ec}'_{ei}'a ra h_{nin}i Laodicea. Ja ua ya yø h_{ya} gui 'yot'i, gui 'y_{emb}i: “Nguna ra h_{ya} m_{anna} zant'a majuan_i te m_{ma}. Nuna xifi xandønho yø ja'i hanja na ra h_{ya} majuan_i. Conná nguehna bi nhogui te g_{ama} cosa bi z_{an}'Oja ngue bi nja. I _{ena}: 15 Dí pacá te g_a guí øth_u. Dí pad_i ngue n_i xing_a gue'a gui h_{ye}gagui p'_u, n_i xing_a gue'a gd_i ha ra ts'edi gui tenngagui ma h_{ya}. A nuyá, i nne gui s_{ann}i te gui 'yøt'e. O bien ngue gui h_{ye}gagui p'_u, o_{gue} xingui h_{ya} ra ts'edi gui tenngagui ma h_{ya}. 16 P_e comm_a ngue xøgue zi juat'atho guí _{ec}'_{ei}gui, nuy_a njuantho gui m_{ma} thi ya. 17 Guí _{ena} ngue ya gyø mm_{emmetih}, ya h_{inte} gadi 'b_{eh}m_u. Ya g_a gue'a te guí øt'e guí _{emh}m_u ya. ¿Ua h_{in} gadi _{umh}m_u ra güenda ngue ra 'yanthi g_a nth_{eh}? Porque madi zits'_u te di ja'ah_u. Guí hyoyah_u nup'_u go bi z_a. Gyø xädähh_u nup'_u go bi z_a. Conque n_i xingra ulu di ja ngue gui hyeh_u. 18 Janangue dí xi'ah_u ngue gui t_{ann}gbah_u ra oro ma datho xandønho, ya xpá thop'_u ja ra sibi. Nu'mø ngue da guehna di ja'ah_u na, ya majuan_i ngue gui mm_{emmetih} 'mø. 'N_e gui t_{ann}gbah_u ra ulu tate mandø nt'axitho gui hyeh_u, n'namhma ngue ya h_{inn}i mantho gui pes'n_i sä ngue

da h_{in}'y_u te gui hyeh_u. **Dami** t_{ann}gbah_u ra 'y_{ethi} n_i hu ngue ra colirio, di coxni d_{ah}h_u, n'namhma ngue da z_a n_i nxädä gui thohm_u. 19 A nugui, nu'_u g_a dadi madi, nu'mø hinga gue'a ga 'yo, nugä dí fei ngue dadi hejpi te øt'e. Janangue nuyá, g_a fep'ah_u 'mø ngue hingu_i h_{ya} ra ts'edi gui 'b_a'n_i mm_{eih}h_u ya. 20 Dí 'b_{acä} p'_u ja ra goxthi dí nzonhnategä. Nu ra ja'i da 'yøde te dí xifi, da xogagui rá mm_{ui} g_a cut'i. G_a nsäya p'_u ja rá mm_{ui} ra ja'i. G_a n'amigo'be, 'dap'_u g_a nsihm_e'be. 21 A nuyá, nu ra ja'i da b_{oni} ngue da dapra nts'o i ja, g_a unna nt'edi ngue 'dap'_u g_a mm_i'be p'_u dadi manda. Tenguthogä ngue dá dapra nts'o, janangue nup'_u di manda ma Papá 'dap'_u dí hu'be. 22 Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra h_{ya} xihyø 'y_{ec}'_{ei} ra Espiritu Santo”.

4

1 Mi tho'a te g_{ama} h_{ya} dá nugä p'_uya, mahøndä nnøts'e ngue da hanmahets'i. Dá handa n'na ra goxthi ngue nsoqui. Nu'a nm_i ya'be p'_uya, nu'mø nzoqui, _{ena} gue'mø m'mixt'i ra corneta'a g_a ya. Bi 'y_{engui}:

—Bí 'y_{ecua} ya. G_a ut'a'i te ja ngue di nja m'mefa —bi 'y_{engui}.

2 Nu'a ra ora'a p'_uya, bi pärcagui ma nthandi ra Espiritu Santo. Dá handa n'na ra nthuts'i bí ja mahets'i. Nup'_u ja ra nthuts'i p'_uya, ja

hup'u Oja. ³ Nuna dá handi
ngue huxpu ja rá nthuts'i,
dá nu ngue di yoxni p'u
hudi, tengutho gui yoxni rá
dospí ngue rá jaspe, n'youi
rá cahu xa ntheni ngue rá
cornalina. Nup'u hudi, jap'u
n'na rá nyot'i ngue rá sano,
gá rá juxhmu. ⁴ Xá 'yēt'inde
'dāte magoho yø nthuts'i
p'u hudi. N'na ngu n'na'u
yø nthuts'i hup'u n'na nc'ei,
gá he yø t'axca he. 'Da'a
n'na rá corona ngue rá oro
oxyø ya. ⁵ Nup'u hu Oja, ja
pøp'u yø hüei, ja nexpu yø
ngāni 'mø bi nya. Nup'u ni
hyandrá nthuts'i Oja, jap'u
yoto yø nyot'i ngue danzø.
Gue'u nnøpa ts'edi rá Espiritu
Santo'u yø nyot'i. ⁶ Nup'u ja
rá xequi socra nthuts'i p'uya,
titho tengutho rá jathe p'u gui
nequi. Pē thotrā nhandi rá
ja'i tengutho rá xito.

Nup'u ja rá nthuts'i, gá goho
yø ts'at'i 'bāi 'da'a n'na'u ja
yø te. Ngu rá hmi, ngu rá
xutha, gá ja yø dá. ⁷ Nu'a
rá madi, di nequi tengutho
n'na rá dafanzate. Nu'a rá
yoho, di nequi tengutho n'na
rá ndøtoro. Nu'a rá hyu, ja
rá hmi tengutho rá ja'i. Nu'a
rá goho, di nequi tengutho
rá dátāni di hmahyø zahua.
⁸ Gá goho, i ja 'dato yø zahua
n'na ngu n'na. Nup'u ja yø
zahua, ngu yø 'bizahua, ngu
maxøts'e, gá má zinni ja yø
dá. Rá pa, rá xui hinguí sāya
ngue ena:

—Nuna Oja na, guehna má
datho di nsupi. Guehna má
datho di nsupi. Guehna má
datho di nsupi. Guehna Oja

rá hmu ná ngue jase rá ts'edi,
guehna 'buhna ya, 'nēhyø pa
xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø
pa di map'u, hangu yø pa di
sigue di m'mai —i ena.

⁹ Nuna rá hya gá 'yēspabi
Oja 'nē di ja mammadi Oja.
N'na ndi ngu n'na ndi dá
'yēspabi Oja, ¹⁰ nu'u 'dāte
magoho huxyø nthuts'i di
mäspu hu Oja, gá ndantyo hmu
ngue thanne Oja nuna 'bui
para zantho. N'na ngu n'na
enyø corona ngue sop'u ni
hyant'Oja. I ena:

¹¹ —Agué má Oja'i, gue'e
má Hmu'ahe. Gue'e ni
'yup'u mathoguito dá hnu
mansui. 'Nē ni 'yup'u dá
t'ēts'a'i, porque jase ni ts'edi
ngue gá hoqui tanto yø cosa
i ja. Nu'i, bi nja'i mpähä guá
sanni te bi nja, gue'a ja'a ya.

5

¹ Nuna Oja huxpu ja rá
nthuts'i, dá hēti ngue fo rá
n'yei n'na rá sūcua ngue
m'māni. Nt'ot'i mbo rá sūcua
'nē nt'ot'i maxøts'e. Nup'u ja
rá nyani rá sūcua n'youi yoto
yø seyo sammī ngue hīndi
nxadi. ² Dá nu n'na rá anxē
ngue mandø nzaquitho gá ya,
rá ndøts'edi gá 'yøtra nt'āni, i
ēna:

—¿To dá bøni di ntāte ya
ngue dá zā dá xøjpa yø seyo
samra sūcua, para ngue di
nxadi? —bi 'yēna.

³ Pē hīnjombi bøni ngue xta
nzā dá xadi, ni xīnga guēp'u
mahēts'i, ni xīnga guēcua ja
rá hāi, ni xīnga guēp'u 'bahyø
ánima. Hīnjombi bøni ngue

xtā nzā xtā xōjpa yø seyo ra s̄ucua ngue xtā nnu te nt'ot'i. ⁴Nugā p'uya janjuani ngue di zoni, porque hinjombi bōni ngue xtā xōcyø seyo ngue xtā nnu yø letra nt'ot'i rā s̄ucua. ⁵Nu' u 'dāte magoho nja'i, bi 'yēnga n'na:

—'Yo nimantho guí zoni, porque nuna ni hu ngue ra dafanzate, rá mēni rā Judá 'nē rá mēni rā dast'abi David, go bi dahna ya. Go da zā da xōcyā yoto yø seyo samra s̄ucua naya.

⁶Dá nugā n'na rā Dē'yo ngue 'bāp'u 'b u Oja p'uya. Dī nēquī ngue n'yodui yø mēdi bi nja 'mø mī tho. Xā 'yēt'inde'u dī māspu 'b u Oja. Ja yoto yø dani, ja yoto yø dā. Nuya yø dā p'uya, guehya nne da mā ngue rā Espíritu Santo handi gā rá nguñi nximhāi. ⁷Nuna rā Dē'yo, bi ganna s̄ucua mī cā rá n'yēi Oja p'u hudi. ⁸Mī ganna s̄ucua p'uya, nuya goho i 'bāi n'na ngu n'na yø ts'at'i rā nthuts'i, co 'nēhya 'dāte mā goho hup'u ja yø nthuts'i, gā bi ndantyøhmu p'u 'bāhra Dē'yo. I hā 'da'a n'na rā 'bida ni hu ngue rā arpa. Nē the 'da'a n'na rā mohi ngue rā oro, yup'u rā hoga bopo. Nuna rā bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yē Oja nā. ⁹'Nē tuta n'na rā thuhu ngue mā'da'yo, i enna thuhu: “Nu'i, gue'e ní 'yup'u ngue gui canna s̄ucua, gui xōjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nē conni ji gā jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yē Oja. Guehya yø ja'i 'bui ndap'u bi zā yø hāi,

'nē 'dama 'dan'yo yø hyā gā nya n'na ngu n'na. ¹⁰Gá unyø 'befi yø ja'i ngue dyø mmäcja, para ngue da dānnesē Oja. 'Nē gā unyø 'befi yø ja'i ngue dī ndast'abi, ngue dī manda gā rā ximhāi”.

¹¹Mā nu mahøn'a p'uya, dá nu ngue mandøngu dyø anxē xā 'yēt'inde'u 'dāte magoho dī mäts'u goho 'bāp'u ja yø ts'at'i rā nthuts'i. Pē nu'a gāngu yø anxē dá nugā, yø mahuahī ngue yø mahuahī'a gandøngu yø mahuahī yø anxē dá nugā ngue tuhū. ¹²Janjuani ngue rā ndøts'edi gā 'yēna:

—Nuna rā Dē'yo bi tho, guehna ní 'yup'u ngue da 'yēspabi yø ja'i nā. Dā manyø ja'i ngue guehna jase rá ts'edi nā, 'nē dī manda'a te gāma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi nā. Jananguē ní 'yup'u da hnu mansu 'nē da t'ēspi.

¹³Dá øcā p'uya ngue mandøngutho i tuhū. Gätho'a te bá sän'Oja ngue ja yø te, gā tuhū, ngup'u mahēts'i, nguua ja rā ximhāi, ngup'u 'bahyø ánima, ngup'u ja yø jathe. Gā 'da gā 'yēntho:

—Nuna Oja hup'u ja rá nthuts'i, co 'nēhra Dē'yo, guehya mā datho nne ngue da hnu mansu ya. 'Nē da hma ngue maguesē ja yø ts'edi. Guehya jatho ngue da t'ēspi hangū rā pa ya —i enā.

¹⁴A nu'u goho i 'bāi n'na ngu n'na yø ts'at'i rā nthuts'i, 'da gā 'yēntho:

—Xandønho ngue ngu'a dī nja —bi 'yēna.

A nuya mi 'däte magoho di mäspu hu Oja p'uya, Gä bi ndantyøhmu ngue thanne Oja nuna 'bui para zantho.

6

¹ Dá nugä rä De'yo p'uya, ngue bi xøts'a rá mudi'u yoto yø seyo. Nu'a n'na'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i rä nthuts'i p'uya, rä ndø ts'edi ga ya, ɛna rä ngäni p'u dá øde ngue ɛngui:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

² Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä t'axa ndøfani. Nu'a rä tøgue, fo rá 'ye n'na rä nsa. Bi t'unna n'na rä corona. Bi ma p'uya ngue da øtra tunhni. Pɛ himbá thapi. Nuná, ndap'u bi zä ni ma bí tahra tunhni.

³ Nu'a rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá yoho rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá yoho 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

⁴ Ma nugä p'uya, bá ɛp'u n'na rä thenga ndøfani. Nu'a rä tøgue, bi t'unná ts'edi ngue da japi di ndunhyø ja'i 'bæcua ja rä ximhäi. N'na ngu n'na di nhyo. Bi t'unna n'na rä majuai.

⁵ Nu'a rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá hyu rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá hyu 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä 'bondøfani. Nu'a rä tøgue p'uya hä n'na rä pesa.

⁶ Dá øcä p'uya ngue bá nya'a

hup'u made hapu 'bä'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i rä nthuts'i. Bi 'yɛna:

—Nu'a n'na kilo rä trigo, di muui'a te nthaha n'na pa rä nzäbi. Nu'a hyu kilo rä cebada, di muui'a te nthaha n'na pa rä nzäbi. Pɛ rä aceite 'nɛhra vino hinda nexrá muui'a —bi 'yɛna.

⁷ Rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá goho rä seyo. Bi 'yɛngä'a rá goho i 'bäp'u ja rá ts'at'i rä nthuts'i p'uya:

—Bí 'yɛcua, n'namhma gui hyɛti xanho —bi 'yɛngui.

⁸ Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na rä nduhmi ndøfani. Nu'a rä tøgue p'uya ni hu ngue rä Ndate. Nup'u ja rá xætha rä tøgue, bá 'bæfa p'u'a rä xequi 'bæhyø ánima. Guehna bi t'unná ts'edi ngue da hyo n'na cuarto yø ja'i 'bu'a nximhäi na. Da japi ngue di nhyo yø ja'i p'u ja yø tunhni di nja, da du yø ja'i ngue rä thuhu. Da du yø ja'i ngue rä guehi. Da du yø ja'i ngue da za yø zate.

⁹ Rä De'yo p'uya, mi xøts'a rá cüt'a rä seyo. Dá nugä yø te yø ánima xa tho ngue mmambrá hya Oja. Guehya hingui säya'a manj manna hya, janangue bi tho. Nuya p'uya, Gä 'bæp'u ja rä altar.

¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gá 'yɛna:

—Ague grá Hmu mä Oja'i, gue'e majuanj ngue Gä rä nho guí øt'e. 'Nɛ dí pacähe ngue di nja'a te rä hya xcá mä ngue di nja. Xiya, çastä njam'mø gui hyaspabi rä güenda ya yø ja'i 'bu'a nximhäi bi hyogähe ya? —i ɛna.

7

11 Bi t'unyø t'axca he ya yø ánima n'äst'abi, pε bi sifi ngue dī nsāyahma mīts'u ra pa. Da dø'mīts'u, asta gue'mø da zædi ngue da thopya yø cu ørpa rá 'bεfi rá Cristo, tengutho i du ya yø ánima.

12 Ra Dε'yo p'uya, mī xøts'a rá 'dato rá seyo. Dá nu ngue mathoguitho bi 'yan'ahäi. Ra hyadi bi gohi ngue rá pothi tengu rá 'bo'ulu. Ra zana bi gohi tengu rá ji ngue xa ntheni. 13 Bá høhyø sø maya bi zo häi. Guí nnu 'mø ngue huatra ndahī yø 'ya'igo, 'da guá hyømtho ngue so häi, bi njarbatho. 14 Ra c'ammahets'i p'uya, bi m'mædi tengutho 'mø m'mäni n'na xit'o ra xæcua. Yø t'øhø 'nεhyø t'uhäi ja mæde rá jathe, Gä bi damp'u ha ja. 15 Yø dæst'abi 'b'u'a nximhäi p'uya, gätho yø hmu, gätho yø mmæmmeti, gätho yø general, gätho mī'da yø ja'i ja yø ts'edi, gue'u 'buhyo hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi 'dagui, bi n'yamp'u ja yø 'bido. Bi yurbu ja yø hyado ja mbo rá häi. 16 Yø ja'i bi 'yεmbyø t'øhø, bi 'yεmbyø nyuni:

—Bá tähmæ ya, n'namhma guí cogbahe, hinda dīngæhe na hup'u ja rá nthuts'i. Porque rá ndussutho rá castigo da ja rá Dε'yo, hīndī nne Gä thocæhe'a rá castigo'a. 17 Nuya mfadi ngue bi zøhra pa dī nja rá castigo ya. Ya hīnjonda zä da däqui te dī nja ya —i εnyø ja'i.

1 Mī tho'a te dá nugä p'uya, mahøndä handī goho yø anxε 'bäi ngoho mats'at'i nximhäi, ngue samra ndahī n'na ngu n'na. Hīndī japi temä ndahī dī n'yo mæxøts'e rá häi, nī xīnga guep'u ja rá jathe di japi dī n'yo rá ndahī. Hīndī japra ndahī ngue temä za da 'yanī. 2 Dá nugä man'na rá anxε p'uya, ngue bí 'yεp'u nī bøxyadi. Hannbabi rá seyo na majuanī ngue Oja i 'bui. Nuna rá anxε, rá ndøts'edi i matya goho yø anxε xi t'unyø ts'edi ngue da 'yøtra ndate p'u ja rá häi 'nεp'u ja rá jathe. 3 Bi 'yεmbi:

—'Yo sä temä ndate guí øthu p'u ja rá häi, nī xīnga guep'u ja rá jathe, nī xīngyø za, 'be Gä mmεpyagæhe ya yø ja'i yø mæfi Oja, da ma ma seyobi yø dε yø ja'i —bi 'yεmbi.

4 Dá øcä hangū gangū ya yø ja'i bi mε rá seyo Oja p'u ja yø dε. Nuya 'dε'ma yoho yø ts'ant'u rá Israel, nu hangū yø mēni 'bui, n'na ciento 'nε yote magoho mahuaḥī bi zædi. 5 Nuna rá Judá, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Rubén, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Gad, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. 6 Nuna rá Aser, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma ma seyo. Nuna rá Neftalí, nuya yø mēni bi m'mæ'a m'mæfa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuaḥī bi ma

mā seyo. Nūnā rā Manasés, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. ⁷ Nūnā rā Simeón, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Levi, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Isacar, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. ⁸ Nūnā rā Zabulón, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā José, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo. Nūnā rā Benjamín, nūya yø mēni bī m'mu'a m'mefa, bi zu'i 'de'mayo māhuahī bī ma mā seyo.

-----

⁹ Mī tho'a te gā dá nūgā p'uya, mahōndā nhanni, pē māndøngu dyø ja'i dā nū ngue xpī 'yēhē 'dama 'dan'yo yø hāi, ndap'u bi zā yø xēqui, ndø yap'utho yø mmēngu 'da. 'Nē 'dama 'dan'yo yø hya gā ya n'na ngu n'na. Gā 'bāp'u nī hyant'a huxrá nthuts'i ha 'bāhra Dē'yo. Pē māndøngu dyø ja'i 'bap'u, hinguī sā di 'bede. Pē gā he yø t'axca he, 'nē gā ca yø palma. ¹⁰ Gātho yø ja'i, gā mafi, pē rā ndøts'edi gā 'yēnā:

—Nūnā mā Ojahū hūhū ja rá nthuts'i ya, guehna bi yanju nā, co 'nēhra Dē'yo mā Yantehū —i ēnyø ja'i.

¹¹ Gātho yø anxē, xā 'yēt'inde ya 'dāte magoho ēt'inde ya goho 'bāhyø ts'at'i rā nthuts'i, gā bī ndantyoħmu p'uya ngue thanne Oja. ¹² I ēnā:

—Majuani ngue ngu'a bī nja ya. Pē nuyá, ma gā ja mā mmadihū Oja hangū rā pa ya. Porque nūnā guehna jatho ngue gā ēspahū nā. Guehna jase rá mfadi nā. Guehna mā dātho ja ngue dā hnu mānsu nā. 'Nē jase rá ts'edi. Nū te sānni ngue dī nja, gue'a nja'a. Dā ngut'atho.

¹³ Nū'a n'na'u 'dāte magoho p'uya bi 'yānguī, i ēnā:

—¿Te'o ya he yø t'axca he? ¿Harū gue xpī 'yēhē? —bi 'yēnguī.

¹⁴ Nūgā p'uya dí ēmbi:

—Ague grā hmu, nū'i go guī pađi te'o.

Ya ēngbūya:

—Nūyū, guehyū mathoguitho xā nzā rā ndate yū. 'Nē guehyū bī menyø he, bi bo yø he conná ji rā Dē'yo. ¹⁵ Janāngue ja 'bāhnū nī hyandrā nhūđi Oja ya. Rā pa rā xūi thanne Oja nū hūđi. Nūnā Oja ya, guehna fādi ngue hīnte dā ja. ¹⁶ A nuyá, ya hīnni mantho dī ntu manthūhū. Ya hīnni mantho dī ntūthe. Ya hīnni mantho dā zā rā n'u'a gampa rā hyadi. ¹⁷ Porque nūnā rā Dē'yo 'bāhnū ja rá nhūđi Oja ya, guehna rá mādi yø ja'i nā. 'Nē dā zixpū pōhra dehe ngue rā 'da'yo te. Nū'yø guidā i ja ngue xā nzonī, dā dujpabi Oja.

8

1 Nuna ra De'yo, mi xots'a ra yoto ra seyo n'youi ra sacua. Nup'u mahets'i comma maden'ora hinte bi 'yani. 2 Mi tho'a ra ora'a p'uya, da nugä yoto yø anxε 'bäp'u ni hyandra nthuts'i Oja. Nuya yø anxε bi t'unni 'da'a n'na ra corneta.

3 Hombä ep'u man'na ra anxε p'uya, bá den'na ra t'uts'i Gä ra oro. Bi m'mäp'u ja ra altar. Pε xandøngu yø bopo bi t'unni ngue da yäspa ra t'uts'i, da japra bopo p'u ja ra altar ngue ra oro. Ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. 4 Nu'a rá 'bifi ra bopo bi japra anxε p'u hu Oja p'uya, ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. 5 Ra anxε p'uya, nuna ra t'uts'i the, bi 'yatyø despi mi cäxpü ja ra altar. Bi 'yembu ja ra ximhäi p'uya. Bi nja yø ngäni, bi nja yø huεi. Bi 'yan'ahäi. Janjuani ngue ra ndih'i.

6 Nuya yoto yø anxε ha 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

7 Nu'a rá mædi ra anxε bi mixtrá corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi ra ji. Gä bi 'yembu ja ra ximhäi. Bi nzø n'na xequi ra häi p'uya, pε himbi zü hmæde bi nzø. Nup'u ja ra häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'amdapo.

8 Nu'a rá yoho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Nu'a dá nugä bi t'embu ja ra jathe p'uya, tengutho n'na

ra daxant'øhø 'mø ni danzø. Nup'u ja ra jathe bi zo, bi gohi ngue ra ji ra dehe. Pε himbi zü hmæde ra jathe bi nji. 9 Nup'u ha bi nji ra dehe p'uya, Gä bi du yø zu'ε mi 'bäp'u. Yø barco mi 'yo maxøts'e ra dehe, Gä bi m'mædi.

10 Nu'a rá hyu ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bá tä'a n'na ra dasø mahets'i p'uya, bá danzø. Bi zo ra sø p'u ja yø dathe 'nεp'u pøhyø t'athe bi zo. Pε himbi zü hmæde yø dehe ja nximhäi bi zo. 11 Nuna ra dasø, ni hu ngue ra ndate gandønju. Nup'u ja yø dehe bi zo, Gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi du ngue xanju ra dehe bi zi.

12 Nu'a rá goho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bi boca n'na parte ra hyadi, pε himbi zü hmæde ra hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte ra zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nu'mø ra pa, ngoho ora m'mexui ua ja ra ximhäi. Nu'mø ra xui, ngoho ora ngue hin tema sø di nεqui.

13 Dá handä man'na ra anxε p'uya, ngue bi 'yo mahets'i. Ra ndø ts'edi ga 'yεna:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bä'a nximhäi 'mø bi mixtyø corneta ya mi hyu yø anxε di 'behya —bi 'yεna.

9

1 Nuna rá cut'a ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Dá handä n'na ra sø bá tä mahets'i. Mi zøcua ja ra ximhäi, bi nεqui ngue ra

anxe, bi t'unna n'na ra nsogui
 ngue ra nsogui ra ots'i hinha
 ra nzequi ganhε. ² Mi xospa
 ra njo'mi ra ots'i, ba poxra
 'bifi tengutho ra 'bifi n'na ra
 orno. Nu'a ra 'bifi ba pots'e, bi
 go'ma hai, bi berpabi ra thai
 ra hyadi. ³ Nup'u ja ra 'bifi
 p'uya, n'youi p'u yø mmäcja
 t'axi, so hai. Nu'u yø mmäcja
 t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi
 ngue da za yø ja'i tengutho ga
 sate yø ixtehe ua ja ra hai. ⁴ Bi
 si p'uya ngue hinda ts'onyo
 c'amdapo ja ua ja ra hai. Ni
 xingyo za di ts'oni. Sinoque
 bi sifi ngue da za yø ja'i nuya
 hingui n'youi ra seyo Oja p'u
 ja yø de. ⁵ Nuya yø ja'i da za, bi
 sifi ngue hinda hyo, sinoque
 ncät'a zana bi t'unna nt'edi
 ngue di sätra n'u yø ja'i. Pe
 nu'a ga n'u p'u sa, tengutho
 gan'u p'u sa ra ixtehe 'mø bi
 za ra ja'i. ⁶ Nu'u yø ja'i da
 za p'uya, da ne ngue da du
 ngue'a gan'u 'mø bi za, pe
 hinda za da du. Mada ne yø
 ja'i da du, pe hinda nthui ra
 ndate ya yø ja'i di sä ra n'u.

⁷ Nuya yø mmäcja t'axi,
 nup'u gui nequi, εna yø
 ndofani ya xa nsä ngue da
 ma ra tunhni. Nup'u ja yø
 ya, oxä n'na ra corona ngue
 ra oro. Yø hmi p'uya, ra
 hmi ra ja'i gui nequi. ⁸ Ja yø
 xta tengutho n'na ra xisu.
 Yø ts'i p'uya, εna yø ts'i yø
 dafanzate. ⁹ Gä ra t'εgui yø
 njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi
 yø zahua, tengutho gui hi yø
 carro 'mø jetyø ndofani ni tih
 ngue ni ma ra tunhni. ¹⁰ Ja yø
 ts'u, tengutho yø ts'u yø ixtehe

ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate
 yø ja'i 'mø bi mihi. Pe ncät'a
 zanatho ma t'unni ra nt'edi
 ngue da mihyø ja'i. ¹¹ Nuya
 yø mmäcja t'axi, 'bathyø hmu
 di manda, guehna n'na ra
 anxe di manda p'u ja ra ots'i
 hinha ra nzequi ganhε. Nuna
 ra anxe na, nu'a ra hya ngue
 ra ebreo gui hutu ngue ra
 Abadón. Nu ra hya ngue ra
 griego p'uya gui hutu ngue ra
 Apolión, i nne da manna ra
 hya na ngue ra Hyote.

¹² Ya ra mäditho ra ndate
 na p'uya. Pe tobe di berhmi
 yoho di nja.

¹³ Mi mixtra corneta'a ra
 'dato ra anxe p'uya. Da øde
 ngue ba nya n'na nc'ei p'u
 made ha maqui goho yø dani
 ra altar ngue ra oro, ha ni
 hyant'a Oja. ¹⁴ Nuna ba nya
 p'uya, bi zo'a ra 'dato ra anxe
 mi ha ra corneta, bi 'yεmbi:

—Damu xoqui goho yø anxe
 nthat'i p'u jonna dathe Eu-
 frates.

¹⁵ Bi ma mathøgue'u goho
 yø anxe p'uya ngue da
 hyo n'na parte yø ja'i 'ba'a
 nximhai. Pe hinda za hmäde
 da hyo. Ya yø 'befitho'a, gue'a
 ba ts'ännbi ngue da 'yør'mø
 bi zonna ora, bi zonna pa,
 bi zonna jeya ngue da 'yøt'a
 te ja ngue da 'yøt'e. ¹⁶ Da
 øcä p'uya, ngue mma hangu
 gangu yø tøgue ngue yø ts'edi
 ni n'youi'u goho yø anxe. Bi
 ma ngue yo ciento miyones
 yø ts'edi ni n'youi.

¹⁷ Guehna bi zahma dä
 naya, da nu yø ndofani, da
 nu yø tøgue. Nup'u ja yø tiya
 yø tøgue, Gä ra t'εgui yø njudi.

N'youi yø cahu ngue ra theni, ra c'angui, ra c'axt'i, n'youi p'ua ja yø njudi. Yø ndofani p'uya, ena yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndofani p'uya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yani ngue ra asufre. ¹⁸ Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne yø ndofani. Pε nu hangu gangu yø ja'i 'bui, himbi zu hmade bi hyo. ¹⁹ A nuya yø ndofani, n'youi ra ndate yø ne, n'youi ra ndate yø ts'ua. Porque yø ts'ua yø ndofani, ja yø ya ngue sate tengutho ra c'eya 'mø sa yø ja'i.

²⁰ Pε nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndate ya, himbi ne bi 'bätyø mmui ngue xta hyep'ua yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue thanne yø ts'onthi. Bi siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro, oque ra t'axi, oque ra bronce, oque ra do, oque ra za. Conque nuya yø dahmu thanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui øhra hya 'mø nzohyø ja'i. ²¹ Himbi ne xta hyep'ua te man'i n'yo yø ja'i. Bi siguetho bi nhote, bi siguetho bi n'ete, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi siguetho bi mpε.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxε dá nugä ngue bí 'yε mahets'i bá o ra gui. Rá ya ra anxε, n'youi ra sano ngue ra 'becjuni. Rá hmi p'uya, di yoxni tengu ra hyadi. Yø gua, Gä ra sibi. ² Ca rá 'yε n'na ra súa. Nu'a rá gua ngue ra n'yεi, brá nnerbu ja ra jathe.

Nu rá gua ngue ra gaha, brá nnerbu ja ra häi. ³ Dá øde ngue ra ndots'edi ga ya, tengu 'mø guε ra ndozate ngue nne di mmafi, njarbatho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni dá øde ngue bi thoni. ⁴ Mi thoni'ua yoto yø ngäni bá nya p'uya, dá ne xca cuarta súa'ua yø hya bi ma. Pε dá ø p'uya ngue bá nya mahets'i Oja, bi 'yεngui:

—Nuna ra hya bi man'ua yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo gadi cuarta súa, n'namhma ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuna ra anxε dá nugä ngue brá nnerbu ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbu ja ra häi, bi 'yεsmaya rá 'yε ngue ra n'yεi p'uya. ⁶ I exa ntestigo Oja nuna 'bui para zantho, bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra jathe, bi hoqui te gäma cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya da guehra ora ja p'uya. Ya hinni mantho da thotra pa ya. ⁷ Porque nu'mø bi zonna ora da mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε, ya bi nja gätho'a te xpá nzän'Oja di nja p'uya. Nuna rá hya Oja xa japyø pøngahya xa xi-hyø ja'i, ya Gä bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahets'i p'uya, mahømbi zoqui, bi 'yεngui:

—Ní ma ya. Dami cannbabi ra súa ca rá 'yε ra anxε brá nnerbu ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbu ja ra häi —bi 'yεngui.

⁹ Dá magä p'ua 'bähra anxε p'uya, ngue dá äpra sæcua ca rá 'yε. Nuna ra anxε bi 'yεngui:

—Ja ua ra sæcua. Damī sa. Nup'ua ja nī ne xta n'u ra sæcua tengutho ra t'afi. Pε nu'mø bi zøt'a mbo nī mmāi, ya xta nju —bi 'yεngui.

¹⁰ Dá cangä ra sæcua mī ca rá 'yε ra anxε p'uya ngue dá sa. Nu'mø mā yafi, xan'u tengutho ra t'afi. Pε nu'mø mā tut'i, ya mandø njutho.

¹¹ Ya bi t'εngä p'uya:

—A nuyá, nuna te ra hya ja ngue dá thogui gätho yø ja'i nuya 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya, conyø dast'abi, gui mma te ja ngue dá thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'naca n'na ra t'o ngue ra t'eni p'uya. Bi t'εngui:

—Ga 'yo ya, damī 'yennbabi rá nija Oja, 'nε damī 'yenna altar. Damī pede hangū yø ja'i ndanne p'ua ja ra nija. ² Pε nu'a ra thinnija, 'yogui eni. Porque nu'a, gue'a di t'unyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote mā yoshna dá nεpa häi rá maca danihni Oja ya. ³ Ga penhnä yoho mā m'menhni dá mangbagui mā hya, mente gue'a n'na mahuañi 'nε yociento 'nε hyate mā pa. A nuya p'uya dá hye yø he ngue di m'ma ndummai —bi 'yεna.

⁴ Nuya yonc'ei ya, guehya ga nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nε guehya ga nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ua nī

hyant'Oja di manda nximhäi. ⁵ Nu'mø toni ja'i da ne da hyo ya yonc'ei ya, hinda zä da hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi da 'yuhyø nsaiui. Janangue nu to da ne da hyo, go dá duse ra ja'i nne di nhote.

⁶ Nuya p'uya, ja yø ts'edi ngue dá zä da 'yøt'e ngue hinda n'ye mente ra pa dá mambrá hya Oja. 'Nε xquet'a ja yø ts'edi ngue dá zä da 'yøt'e ngue dá gohi di nji ra dehe. 'Nε ja yø ts'edi ngue nuua ja ra ximhäi, dá 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'u, hont'a goma ora dá nepe di nja. ⁷ Nu'mø bi juahyø 'befi ngue dá manna hya, nu'a ra ndate zu'ε bi pøxpua ja ra ots'i hinha rá nzeñgui ganhε, guehna dá 'yørpabi ra tunhni na, dá dapi 'nε dá hyo ya yonc'ei ya. ⁸ Nuya yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ua ja yø caye ja ra danihni bi ma macuati ra pont'i ra Hmu Jesús. Nuna ra hnini na, gui nhyejpabi ra hnini Sodoma 'nε gui nhyejpabi ra häi Egipto. ⁹ Nhyu pa made bi m'momp'ua yø ánima. Himbi ma nt'ägui, porque bi hnepe ngue dá nu yø ja'i nuya 'bui ndap'ua bi zä ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya.

¹⁰ Nuya yø ja'i 'bua nximhäi 'mø bi nu ngue ya xa ndu, asta øt'ango ngue di johya. Nu te tini n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mī mmambya yonc'ei bi du, janjuani ngue mañi unnba yø mmāi yø ja'i. ¹¹ Pε nu'mø mī gua'a nhyu pa made ngue bomp'ua yø ánima,

Oja bi 'yøt'e ngue mahømbi m'mai. Nu to gā bi nu ngue ya 'bwi mahøn'a, janjuani ngue bi nsu. ¹² A nuya yonc'ei mi mmambrā hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'embj:

—Bí 'yehmi ua ya —t'embj.

Bi ma mahets'i p'uya, bi 'yo n'na ra gui. Nu'u yø nsuiui p'uya bi nutho ha i ma maya. ¹³ Nu'a ra ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahäi. Nu hangu ga ndøngu yø ngu jap'u ja ra danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nε yoto mahuahj nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahäi. A nu'u yø ja'i himbi du p'uya, janjuani ngue bi nsu. Bi manyø ja'i p'uya ngue janjuani ja ra ts'edi Oja bí 'bu mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho ra ndate ya, pε mahømbá erp'a rá hyu ra ndate di nja.

-----
¹⁵ Bi mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε p'uya. Nu'u bá nya mahets'i p'uya ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma ngue ena:

—A nuyá, nuna Oja co 'nehra Cristo, ya da 'yuhra ts'edi ya, ngue para zantho di manda gā ra ximhäi.

¹⁶ A nu'u 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja, gā bi m'memfo häi ngue bi danne Oja. ¹⁷ Gā 'da ga 'yenthō:

—Dadi ja mammadi'ahε ya grā Hmu. Gue'e grā Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'buhya, 'nε ya gmi 'bwi mente yø pa xa thogui, 'nε gui sigue gui m'mai mente yø

pa di map'u. Jammadigahe ya ma Oja'i ngue ya gā d'u'mi gui manda te gā ja ya. ¹⁸ A nuya yø ja'i 'bu'a nximhäi mi mbøcue, xa mmeſtho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi nzønna ora gui hyaspa ra güenda ya. Gui unyø nzäbi ni mefi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'i ya o ni 'yε di ngüε di nnoho, te'o ngue nnu mansu'i, gā gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø ja'i øtra nts'onj ua ja ra ximhäi ya, ngue'a te gāma nts'o øt'e.

¹⁹ Dá nugá p'uya ngue bi xohrá nja Oja bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u ra huada m'mets'i ra cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'i. Bi nja yø huei, janjuani di hi yø ngäni. Bi 'yan'a häi, bi nja yø ndate ndo.

12

¹ Bi nequi p'u mahets'i n'na ra hmεya ngue n'na ra xisu di mpäxa n'na ra ulu ja rá hmi tengu gui yotra hyadi. Nup'u tøgue di nequi ngue ra zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxā n'na ra corona n'youi 'de'ma yoho yø sø. ² Nuna ra xisu p'uya, ya hā rá basi, pε mafi ngue sä ra n'u ngue ya di m'meni.

³ Mahøndá handä mahets'i p'uya, dá nu man'na ra hmεya ngue n'na ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø dani. 'Da'a n'na ra corona oxyø ya. ⁴ Di futrā ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja ra häi. Pε himbi za hmäde'a

gangu yø sø bá høm̄mi. Ra ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu ha rá basi. Høn̄tho di m'meni, 'bexta zaprá basi. ⁵ Nuna ra xisu mi ha ra basi, bi m'mährá ts'ant'u nuna ja ngue da zedi di manda ua ja ra ximhäi. Pe nuna ra ts'ant'u bi zixpu bí 'b̄u Oja ngue 'dap'u dan̄i mmihmi. ⁶ Nuna ra xisu bi 'dagui, i map'u bí ja ra dapo, ya xi zännbabi Oja n'na ra xequi di m'mai. Ja di t'unnbu te da zi mente n'na mahuah̄i 'nε yociento 'nε hyate ma pa.

⁷ Mi tho'a p'uya, bi nja n'na ra datunhni p'u mahets'i. Bi 'yøtra tunhni'a rá hmu yø anxε ni hu ngue ra Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndunhui na ra ndate zu'ε, 'nε xquet'a bi mfäxui yø anxε na p'uya. ⁸ Pe nuna ra ndate zu'ε, bí 'bēhra tunhni p'u mahets'i. Ya h̄in'ȳu ha di m'mai. ⁹ Nuna ra ndate zu'ε bá t'engua ja ra ximhäi, gä bá n'yoi yø anxε di manda. Nuna, guehna ra nyogui c'eya ni hu ngue ra zithu 'nε ra Satanás. Guehna hätyø ja'i 'b̄ui gä rá ngun̄i nximhäi naya.

¹⁰ Mahōndá øde ngue bá nya maya man'na, pe ra ndøts'edi gä 'yēnā:

—Ya bi zōnna ora da yan'Oja yø ja'i ya. Oja ya udi ngue ja rá ts'edi, da guehra Cristo ya udi ngue ja rá ts'edi. Porque nuna ra pa ra xui mađi yahma cūh̄u p'u ha 'b̄u Oja, ya bá thøn'athi naya. ¹¹ Guehya ma cūh̄u bi dapra zithu ya, porque nu'a i du

ra De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'oqui. Guehya h̄imbi zu bi ma ngue εc'ei ra De'yo ya. H̄imbi zu bi man̄na hya, madague'a bi tho. ¹² Bí ja ra johya mahets'i. Di johya to gä bí 'b̄up'u. Pe huεcate yø ja'i 'b̄up'u ja ra häi, da gue'u 'b̄up'u ja ra jathe, huεcate. Porque nup'u ja ra ximhäi ya, ja 'b̄up'u ra zithu. Janjuani ngue mbøcue ya, porque pađi ngue ya m̄its'u dra pa da thaspa ra güenda —bi 'yēnā.

¹³ Nuna ra ndate zu'ε 'mø mambā t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni ha 'b̄uhra xisu nuna xi m'mährá ts'ant'u, porque sai. ¹⁴ Pe nuna ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zännba Oja ngue di m'mai. Nup'u ja ra xequi bi zōni, ja bi t'unnbu te bi zi mente nhyu jeya made. ¹⁵ Nu'a ra ndate zu'ε, bi bōnna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xta nduxra xisu 'mø xtí nth̄eui. ¹⁶ Pe ra xisu, bi mäxra häi ngue bi dūtra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε. ¹⁷ Janangue nuna ra ndate zu'ε mathoguitho bi mbøcue ngue sūhna ra xisu h̄imbi zedi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tunhni'u yø basi ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'i øt'e te di manda Oja ya, h̄ingui nne da hye'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

¹ Dá m'mäcä p'ua ja ra nenga jathe p'uya. Dá handi ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'dεt'a yø danj, 'da'a n'na ra corona oxyø danj. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'ua yø thuhu ngue hingui nnu manho Oja. ² Nunā ra ndate ts'ozu'ε, di nεquj tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nunā man'na ra ts'ozu'ε ngue rá thenj p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxpua ja ra jathe. Bi unná nthuts'i ngue da mi, di manda'u to di manda ra zithu. ³ Nunā ra ts'ozu'ε p'uya, di nεquj ngue xí ts'ennbabj n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pε bi zä rá ts'et'i mij. Mi nu yø ja'i ngue bi zä rá ts'et'i, bi nsu gátho yø ja'i 'bui rá ngunj nximhäi p'uya, ya i mähä yø ja'i na ra ndate zu'ε p'uya. ⁴ Bi danne yø ja'i ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'i ngue gue'a ra zithu xí unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεsε'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'i p'uya. I εnyø ja'i:

—¿Hapua gue 'buhman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bønij ngue da zä dij ndunhui na? —εnyø ja'i.

⁵ Bi t'unná ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohrá ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yεts'i, 'nε bi manyø hya ngue nnømman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbj ngue di nja rá ts'edi.

⁶ Bi nømman'u Oja p'uya. Bí

nømman'ubi rá thuhu. Bi nømman'ubi rá nija Oja, co gátho'u bí 'bu mahεts'i bi nømman'u. ⁷ Bi t'unná nt'εdi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'i ya o rá 'yε Oja, 'nε da dapi. 'Nε bi t'unná nt'εdi ngue di manda gátho yø ja'i 'bui ndap'u bi zä yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁸ Nunā ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gátho yø ja'i 'bui rá ngunj nximhäi, gä bi danne. Guehya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'ua ja ra libro ca ra Dε'yo nunā bi tho. Nunā ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhu te'o gátho ja ngue di nthui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua. ¹⁰ Nu ra ja'i sixrá mmic'εiui ngue da got'i, xquet'a 'nεsε ra gote da jot'i. Nu ra ja'i da hyo rá mmic'εiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'ua ja ngue da thogui, 'nε da 'yεc'εi xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahøndá nugä man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nunā p'uya, ja yoho yø danj tengutho ra Dε'yo. A nu'mø mij nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nunā ra thenga zu'ε. ¹² Nu'a te gä rá ts'edi mij ja m'mεt'o na ra ndate ts'ozu'ε rá madi, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnutho te gä bi 'yøt'e. Nunā rá yoho ra ts'ozu'ε bá pøxpua ja ra häi, bi japyø ja'i 'bua

nximhäi ngue da danne na ra ndate ts'ozu'ε xpí bōxpα ja ra dehe, nuna xi zä rá ts'et'i m'met'o. ¹³ Nuna rá yoho ra ndate ts'ozu'ε p'uya bi 'yøtyø milagro, yø hmi yø dä yø ja'i asta øt'e ngue bi tähyø sibi mahεts'i, so ua ja ra ximhäi. ¹⁴ Bi t'unná ts'edi ngue da 'yøtyø milagro mente n'youi na rá mmits'o zu'εui rá mædi. Bi nepe ngue gue'a di hyätyø ja'i 'bæ'a nximhäi ngue di mähä. Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi hoca n'na ra dahmu di nequi tengutho rá hmi na ra ndate ts'ozu'ε xi ts'enñi conna juai 'ne xi zä rá ts'et'i. ¹⁵ Mī hocra dahmu yø ja'i p'uya, nu'a rá yoho ra ndate ts'ozu'ε xpí bōxα häi, bi t'unná ts'edi ngue bi japi bi nja rá te ra dahmu ngue di nya. 'Ne di manda na ra dahmu, ngue da tho'æ yø ja'i hinda ne da danne. ¹⁶ Nuna rá ts'ozu'ε p'uya, bi ja ts'edi ngue gätho yø ja'i da ma mamarcabi yø 'ye ngue yø n'yei ogue yø dε. Gä bi ma mamarca yø ja'i, dingüε dinnoho, yø mmεmmeti, yø hyoya, gue'æ 'bæhyø hmu, gue'æ hinjo'o yø hmu, Gä bi ma mamarca. ¹⁷ Ya hinjonda zä da dai 'ne hinjonda zä da mä ngue'mø hingui n'youi ra marca ngue rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε, ogue gue'æ hangü yø número n'youi rá thuhu. ¹⁸ I nne ngue di n'yomfεñi xanho ra ja'i, para ngue da dinya yø hya ja ua. Da zännbi hangü yø número pøts'e ngue n'youi rá thuhu ra ndate ts'ozu'ε. Gue'a ra número n'youi rá thuhu

ra ja'i'a. Nuna rá número na, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate ma'dato.

14

¹ Ma nhannigä mahøn'a p'uya, dá nugä ra De'yo 'bäp'æ ja ra nyunñi Siön. 'Dap'æ 'bæhmi'æ n'na ciento 'ne yote magoho mahuahñi nja'i. Guehya nt'ot'ibi rá thuhu ra De'yo p'æ ja yø dε ya, conná thuhu rá Papá. ² Mahøndá øcä mī'da yø hya bí ja mahεts'i. Pε ra ndøts'edi gā nt'øde yø hya. Nup'æ dá øde ngue gui hi yø hya, tengutho gui hi yø dehe, ogue tengutho p'æ gui thonñi ra ngäñi p'æ dá øde. Yø me'bida ngue yø arpa p'uya xandøngu dá øde. ³ Guehya tuta n'na ra 'da'yo thuhu p'æ ni hyandrá nhudi Oja ya, hapæ huyha 'däte magoho di mäspæ hu Oja, hapæ 'bæ'æ goho 'bäp'æ ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Nuna rá thuhu tuti, hinjongui padñi tema thuhu, sinoque pæ'æ n'na ciento 'ne yote magoho mahuahñi, guehya yø ja'i bi nyanyø te ua ja ra ximhäi ya. ⁴ Guehya yø ja'i hinha gā hye Oja, bi nsupi hangü ra pa. 'Ne n'youi ra De'yo hapæ ni ma. Guehya yø ja'i rá mæditho bi ma mapøhø p'æ 'bæhyø ja'i nximhäi ya, para ngue da zo rá 'ye Oja co 'nehra De'yo da zo rá 'ye. ⁵ Guehya yø ja'i hinjam'mø bi manna fεhñi ya. Nuna Oja, hin tema nts'o bi dinnbi ngue di zæi.

⁶ Dá handä man'na ra anxε bí 'yo maya p'uya. I mmanña hoga 'da'yo hya nuna ja rá ts'edi para zantho. Bi xihra hya yø ja'i 'bui gä rá ngunì nximhäi, nuya yø ja'i 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁷ Pε ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma, bi 'yεmbyø ja'i:

—Damì suhø Oja. Damì 'yεspahø, porque nuna Oja, ya bi zønna ora da hyaspa ra güenda yø ja'i ya. Damì thannehø na Oja bi hoqui te gä bí ja maya, 'nε bi hoqui te jaua ja ra häi. 'Nε bi hoqui te gä jap'ø ja ra jathe. 'Nε bi xityø dehe hapø gä pøhø —bi 'yεmbyø ja'i.

⁸ Mahømbá εrpøtho man'na ra anxε p'uya. Bi 'yεna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gøtra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'bø'a nximhäi. I tenthø'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nuna rá hyu ra anxε bá nya maya p'uya, ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nu to gä thanne ra ndate ts'ozu'ε 'nε thannebi rá dahmu, oque di n'unì da ma mamarcabi rá dε oque rá 'yε, ¹⁰ guehya yø ja'i di nthøui ra castigo xa nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i sø Oja, ya xa nzänni ngue di sätra ndate p'ø ja ra sibi di danzø connø asufre. Da nudyo anxε Oja, da guehra Dε'yo da nutho te da thøhya yø ja'i ya. ¹¹ Nu'a ra 'bifi da pøxpø ha da zä ra ndate yø ja'i, para zantho di nja ra 'bifi. Ra pa ra xui da zä ra ndate to thanne ra

ndate ts'ozu'ε oque thannebi rá dahmu, oque ma marca ra ja'i connø thuhø ra ndate zu'ε. ¹² Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangø ra n'ø ja ngue da thøgui. Da 'yøt'e te di manda Oja, 'nε 'yo di hε'a ga 'yεc'ei ra Jesús.

¹³ Dá øcä man'na bá nya mahøts'i p'uya, bi 'yεngui:

—Damì cuatø søcuø ya yø hya jaua ya. Rá mmenthø di nthøui yø 'yεc'ei di du'a ngue ørpa rá 'bøfi ra Jesús. Porque guehna ra hya mmanña Espiritu Santo na ngue εna: “Ya bi zεp'ø'a te gä ra n'ø xa thøgui. Nu'a rá 'bøfi Oja xa 'yørpe, bí ja rá njut'i p'ø mahøts'i”.

-----

¹⁴ Mahøndá handä maya p'uya, dá nu n'na ra t'axca gui, huxpø n'na nc'ei, oxrá ya n'na ra corona ngue ra oro. I ha rá t'exø het'i xandønho. ¹⁵ Nup'ø ja ra nija bí ja mahøts'i p'uya, bá pømp'ø n'na ra anxε ngue ra ndøts'edi ga mmat'a huxma xøts'e ra gui. Bi 'yεmbi:

—Ya bi yaxyo hmudä ja gä ra ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yεmbi.

¹⁶ Nuna huxpø ja ra gui p'uya, bi hyexyø hmudä mi jap'ø ja ra häi. Gä bi pøti.

¹⁷ Bá pøm man'na ra anxε p'ø bí ja ra nija mahøts'i p'uya. Bá hya man'na ra t'exø ngue het'i xandønho. ¹⁸ Nup'ø ja ra altar, bá nεxpø man'na ra anxε ngue ja rá ts'edi ngue da ja ra sibi. Ra ndøts'edi ga

mmat'a hā rā t'exu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'u ja rā ximhäi. Dami hyequi —bi 'yēmbi.

¹⁹ Nuna rā anxε ts'o p'uya, bi hyecyo uva mi jap'u ja rā ximhäi, gā bi peti. N'narbu bi gatyø uva ngue dā the'mi. Nuna rā hyā nā p'uya, i nne dā mā ngue rā ndate castigo dā ja Oja. ²⁰ Nu'u yø uva bi ma nthē'mi p'u maxøts'e rā danihni. Nup'u bi ma nthē'mi yø uva, nu'a rá ngui bi bōni, gā rā ji. Nu'a gā 'yensyo ya yø ndofani 'mø njumbi rá freno, nup'u ha pøxrā ne, gue'a ganhε rā ji'a. Nu'a ganzant'i p'u ha ja yø ji, bi ma astā hyu ciento kilómetro.

15

¹ Dá handā mahets'i man'na rā hmeya ngue mathoguiho rā ndussutho. Dá nu yoto yø anxε. N'na ngu n'na ya yø anxε, i hā rā n'u ja ngue dā ja. Nu'mø bi nja ya yoto yø ndate n'u, ya bi nja gātho'a te rā castigo ja ngue dā ja Oja p'uya.

² Dá nugā n'na rā xequi ngue titho, tengutho rā jathe p'u guí nequi, di nequi tengutho rā xito 'mø brá o rā sibi mbo. Ja tøp'u gātho ya yø ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ε p'uya, ngue himbi ne bi dannebi rá dahmu. 'Nε himbi ne yø ja'i xtā mma mamarca conā número n'youi rá thuhu rā ndate ts'ozu'ε. Gā hā yø 'bida xi un'Oja. ³ I tutra thuhu mi

tutra Moisés rá mefi Oja. Guehna rā thuhu turpabi rā De'yo p'u ha 'bāi. I ēna:

—Mathoguiho mazihotho te guí øt'e grā Hmu, mā Oja'i. I jase ni ts'edi. Majuanī ngue gā xanho te guí øt'e. Grā dast'abi ngue yø ja'i 'bui rá nguni nximhäi. ⁴ ¿Te'o dā bōnya grā Hmu ngue dā 'yēna hinda nu mansu'i? ¿Te'o dā bōni ngue dā 'yēna hinda zā dā 'yets'a'i? Porque høn'atho'i ngue gā rā nho guí øt'e. A nuyá, dā εhε gātho yø ja'i 'b'u'a nximhäi ya ngue dā danne'i. Porque ya bi nu yø ja'i te guí øt'e, gā gue'a ní 'yup'u guí øt'e —bi 'yēna.

⁵ Mi tho'a p'uya, dá nugā ngue bi xohra nija bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, ja dá nugā p'u rā xequi mathoguiho xa ndaxqui, ja m'mets'i p'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. ⁶ Nup'u ja rā nija p'uya, bá pømp'u yoto yø anxε ya xtā nu m'met'o ngue bá hyā rā ndate n'u ja ngue dā ja. Gā di t'axca he, 'nε gā di ngutra oro yø tiya. ⁷ Nu'a n'na 'bāp'u ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na rā mohi ngue rā oro'u yoto yø anxε. Nup'u ja yø mohi bi unni, ja yup'u rā ndate castigo dā ja Oja nuna 'bui para zantho. ⁸ Nup'u mbonnija p'uya, yup'u rā 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguese. Pε hinjongui sä dā yat'ambo nnija. Dā zā, pε astā gue'mø gā bi nja'u yoto yø ndate n'u ja ngue dā ja ya yoto yø anxε.

16

¹ Mahøndá øcä man'na ra hya bá nya p'u ja ra nija mahets'i p'uya. Pe ra ndøts'edi ga xi'u yoto yø anxε, bi 'yεmbi:

—Ní mähä ya. Nu'u yoto yø mohi guí theu ngue n'youi ra castigo da ja Oja, dami 'yømmi p'u ja ra ximhäi ya —bi 'yεmbi.

² Nu'a rá mudi ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra häi. A nuya gätho yø ja'i mi n'youi rá marca ra ndate ts'ozu'ε p'uya, 'ne xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasi ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra jathe. Ra dehe p'uya bi gohi ngue ra ji, εna bi ts'enna ánima. Gätho'u mi ja yø te p'u ja ra jathe, gä bi du.

⁴ Rá hyu ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja yø dathe, gätho p'u ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, gä bi gohi ngue ra ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya ra anxε nu'a bi ts'onyo dehe, bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e guí 'buhya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mui. Pe gä ra nho gni 'bui. A nuyá, nu'a ra castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya. ⁶ Porque nuya gadi japra castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'ye ya, 'nehyø pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, gä xa hyo. Janangue guí unyø njut'i ya, gá japi ngue bi zi ra dehe bi ni.

⁷ Dá øcä mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'u ja ra altar. Bi 'yεna:

—Nu'i grá Hmu ma Oja'i, gue'e majuaní ngue jase ni ts'edi. Nu'a te ra castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya —bi 'yεna.

⁸ Rá goho ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra hyadi. Ra hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a ga ndømpa.

⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te ga ndømpa ra hyadi. Pe hingui nne yø ja'i di 'bätyø mmui ngue di n'uni da 'yεspabi Oja. Sinoque man'na nnømmān'u na Oja ja rá ts'edi ngue bí pennbabi ra n'u thogui.

¹⁰ Rá cut'a ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'u ja rá nthuts'i ra ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha gä di manda na p'uya, gä bi gohi ngue ra 'bexui. Asta sa yø jani yø ja'i ngue sä ra ndate. ¹¹ Pe madague'a bi zä ra ndate yø ja'i ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmui ngue xta hyep'u ra nts'o ga 'yo. Sinoque εna man'na bi nømmān'u na Oja bi 'buh mahets'i.

¹² Rá 'dato ra anxε p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja ra dathe Eufates. Ra dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue da zä da tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yεp'u ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'u ja rá ne ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nep'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'εui, 'nep'u ja rá ne'a ra fehni pøngahya, 'da'a n'na ra ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nequi tengutho ra 'ue.

¹⁴ Guehya yø ts'onthi da zä da 'yøtyø milagro. Bi bøn̄i ngue di peti gätho yø dast'abi 'bua nximhäi. Nu'mø ra pa da ep'ua na Oja jase rá ts'edi ngue da hyaspa ra güenda gätho yø ja'i, guehya da nangui ngue da 'yörpabi ra datunhni Oja ya.

¹⁵ Gätho ya yø ja'i øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhmua xanho na ra hya mman̄na Cristo, bi 'yena:

—Nu ra pa ga ma ehe, n'na zihmantho ga sòhø, tengutho 'mø ha bi zønna be, hingui fadi tema pa da zøhø, di njarbatho. Pe rá mmenthi di nthēui to hingui aha, i fährá t'axca he n'namhma ngue h̄indi n'yo mangøtho, 'ne h̄inda mesrá sã ngue da h̄in'ya rá t'axca he da hye —i ena.

¹⁶ Nu'ua yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'ua ja ra xequi gui hutyø ja'i ga ya ra hya ngue ra ebreo, ngue ra Armagedón.

¹⁷ Rá yoto ra anxē p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'ua ja ra ndahi. Nu'a ra nija bi ja mahets'i ha ja rá nhudi Oja, ja bá nya p'ua man'na, pe ra ndøts'edi ga 'yena:

—Ja bi zep'ua te ja ngue di nja ya —bi 'yena.

¹⁸ Bi nja yø huei p'uya, bi nja yø ngäni. Janjuani ngue ra ndih̄i. Bi 'yan'ahäi, mathoguitho ra ndøts'edi i 'yani. Mente yø pa xa m'mahyø ja'i ua ja ra ximhäi, h̄injam'mø xi nja'a te bi nja. ¹⁹ Nuna ra danihni Babilonia,

hyu xequi bi bøn̄i ngue bi t'i'ahäi. A nuya gätho yø hn̄ini ja rá ngani nximhäi, ga bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a ra hn̄ini Babilonia, bi mennabi ra castigo ngue sai. ²⁰ Gätho yø t'uhäi ja made yø jathe, 'ne yø t'øhø, ya h̄inha mambi nequi. ²¹ Bi zoxyø ja'i yø ndate ndo bi nja. Pe mandø nnohotho, yote kilo ganhyu n'na ra ndo. Pe yø ja'i p'uya, nu'a ga nzä ra ndate ngue yø ndo bi nja, ena gue gue'a man'na ga nnømman'ua Oja'a.

17

¹ Bá e'a n'na'ua yoto yø anxē mi the yø mohi p'uya. Bi 'yengui:

—Bi 'yēcua ya. Ga ut'a'i ra castigo da thohna xisu mathoguitho ra 'yots'om'mäi, huxma xøts'e ra jathe. ² Yø dast'abi 'bui ga rá ngani nximhäi, ga xa n'yots'om'mäiui na ra xisu na. Da guehyø ja'i 'bui ga rá ngani ra ximhäi, ga xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yengui.

³ Ra Espiritu Santo bi pärcä ma nhandi. Ra anxē bi zixcagui p'ua bi ja ra dapo. Ja dá nugä p'ua n'na ra xisu huxma xøts'e ra ndate ts'ozu'ē xantheni, xp̄i bøxp̄a ja ra dehe. Nup'ua ja rá do'yo na ra ts'ozu'ē p'uya, ma zinni p'ua yø thuhu nu'ua mma ngue hingui nnu manho Oja. Nuna ra ts'ozu'ē ja yoto yø ya 'ne ja 'det'a yø dani. ⁴ Nuna ra xisu p'uya, ra 'bojapoi rá he connä theni. N'youi yø dōni

ngue rā oro rá he, n'youi yø ts'udo mazihotho gui nēqui, n'youi yø do nī hū ngue rā perla. I the n'na rā mohi ngue rā oro. Nu'a te gā rá nts'o xā 'yøt'e, gue'a pop'u ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui nā rā xisu ngue rā 'yots'om'mäi. ⁵ Nt'ot'i n'na rā thūhū p'u ja rá dē rā xisu ngue hīngui fadi te gā mbøni. Pē nu'a gā mbønna rā hya nā ngue enā: “Nūnā rā danihni Babilonia, guehna rā mamá nā ngue gātho yø 'yots'om'mäi 'b'u'a nximhäi, 'nē'a te gāma nts'o i ja”. ⁶ Nūnā rā xisu, dā nu ngue iti. Porque xā nzipyø ji ya yø ja'i Oja xā thopi ngue hīngui nsāya mma hanja nā rā Jesús. A nugā p'uya dadi 'yøtho hanja te dá nu. ⁷ Ra anxē p'uya bi 'yēngui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugā gā xi'i te gā mbøn'a te gā nu ya, ngue rā xisu, huxrá xūtha rā ndate ts'ozu'ē, nūnā ja yoto yø ya, 'nē ja 'det'a yø danī. ⁸ Nūnā rā ndate ts'ozu'ē gā nu ya, guehna ya fadi ngue mī'b'u'a m'met'o naya, 'nē nūya hīnha madi nēqui ngue di 'būhya. Pē hōnda pøxpū ja rā ots'i hīnha rá nzequi ganhē. Rā nzequi p'uya da ma rā castigo. Astā gue'mø mambá f'u'a nximhäi, ya bá nt'ot'i p'u ja rā libro yø thūhū ya yø ja'i ja ngue di nthēui rā 'da'yo te. Pē nūya yø ja'i hīngā nt'ot'ibi yø thūhū p'u ja rā libro, nu'mø bi nu ngue di 'būi mahøn'a rā ndate ts'ozu'ē, dadi 'yøtho.

⁹ Nūya yø hya jaua, i nne ngue dā danī xānho rá

n'yomfēni rā ja'i, para ngue dā dinī xānho hanja rā hya. Nūya yoto yø ya rā ndate ts'ozu'ē, guehya gā mbøni ngue yoto yø nyūni nnøpā nthuts'i rā xisu ya. ¹⁰ 'Nē xquet'a nūya yoto yø ya i ja, gā mbøni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi dū'u cū't'a yø dast'abi. A nu'a n'na'u p'uya, i nts'ut'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe hīndi bēntrá cargo. Pē nu'mø ya bi mī ngue di bēntrá cargo, hīngā ya'atho di nts'ut'abi. ¹¹ Nūnā rā ndate ts'ozu'ē mī fadi ngue mī 'b'u'a m'met'o, 'nē hīnha madi nēqui ngue di 'būhya, guehna rá hyato rā dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'u yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nzequi ya, ya da ma rā castigo.

¹² A nu'u 'det'a yø danī gā nurpi, gue'u gā mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'u. A nūyá, tobe hīndi bēntyø cargo ngue di ndast'abi ya, pē nu'mø ya bi bēntyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui nā rā ndate ts'ozu'ē p'uya. Pē hōnda n'na ora di ndast'abi. ¹³ Nūya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da mā. Di nhēcahya, ngue nu te da manna rā ndate ts'ozu'ē, gue'a dā 'yøt'a. ¹⁴ Guehya dā 'yørpā rā tūnhni rā De'yo ya. Pē rā De'yo di ntatetho, porque guehna rā Hmū nā ngue yø hmū. Guehna rā dast'abi nā ngue yø dast'abi. A nūya yø ja'i hīnha nī hēhřā De'yo p'uya, ya yø n'yohū, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janāngue bi zonhni ngue dā 'yēc'ēi rā

De'yo.

¹⁵ Ra anxε p'uya mahømbi 'yεnguī:

—Nuna ra jathe gá nu ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mái ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gá ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bup'u ja yø hñini, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶ Nu'u 'det'a yø danī gá nupabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nu man'u'a ra xisu ngue ra 'yots'om'mái ya. Guehya di sätra n'u ra xisu, asta da møjpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi. ¹⁷ Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhεcahya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gá 'yørpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzän'Oja ngue di nja. ¹⁸ Nuna ra xisu gá nu p'uya, gá mbøni ngue guehna ra danihni di manda gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi na.

18

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndá nugä man'na ra anxε bí 'yε mahεts'i. Di nεqui ngue xandø nzaqui, asta gá ra ximhäi di yot'a te gui yoxni.

² Pε ra ndøts'edi ga mafi, i εna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya. Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'u xandønts'o. ³ Porque gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi xa itibi ra vino jap'u ngue'a rá 'yots'om'mái ga 'yo. Nu'u yø dast'abi 'bui rá nguni

nximhäi, gá yø 'yots'om'mái, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hñini. Gätho yø pøhø 'bu'a nximhäi, gätho xa mmεmmeti ngue mathoguitho manī unyø mεnyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahεts'i p'uya, bi 'yεna:

—Ague ma ja'i'ah, dami pømhmu p'u ja ra danihni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmεngu p'u, n'namhma ngue hingui thohma'a ra castigo da tho'u. ⁵ Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'u, i søni asta mahεts'i. Nuna Oja p'uya, ya hingui hät'i da zeti hangu ra nts'o øtyø ja'i.

⁶ Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Dami jahu ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble ra n'uni gui japhu ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drá nzaqui ra vino gui unhnu da zi ya.

⁷ Mathoguitho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yεts'i ngue mī ja yø mεnyu. Gue'a mathoguitho ra n'u gui säthua ya. Porque mi εmp'u ja yø mmai: “εntho di ndast'abihu ua dí 'bεhma, hñinte dadi 'bεhma, 'nε hinjam'mø da 'yεhra pa ga nnuhu ra dummī”, mi εna. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho di nja ra ndate da thohya. Di nzoni, di ntū manthuhu, da du yø ja'i, di nzø ra hñini. Porque jase rá ts'edi na ra Hmu Oja, ngue da japra castigo na ra hñini na.

⁹ Nu'u yø dast'abi 'bu'a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mäi 'nε xa 'yets'i ngue ja yø mεnyu, guehya di nya dummäi ya, 'nε di nzom'mø bi nu bi nangra 'bifi ngue di nzø ra hnini. ¹⁰ Yap'utho da 'bähyø ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a ra castigo di nja. Da 'yembra hnini p'uya: "Huεcate ra danihni Babilonia. Mi ja rá ts'edi, pε nuya n'na ts'εquits'utho i nja ra castigo bi thohya", da 'yenyø ja'i.

¹¹ Nu'u yø pøhø 'bäi gä rá ngüni nximhäi, di nya dummäi 'nε di nzoni ngue te da thohra danihni. Porque ya hinjo'o to da dämyø 'beni bá dü ngue da mä. ¹² Ya hinjo'o to da dämyø 'beni ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue yø ts'εdo mazihotho, ogue yø perla. Ya hinda thänyø hoga ulu ni hu ngue ra lino, ogue yø seda, ogue yø 'bojapo, ogue yø theni. Ya hinda thänyø za 'dama 'dan'yo ga yäni, ni xinga gue'u yø dan mahotho gui nequi 'mø bi ma mahoqui, ogue yø hoga za, ogue yø bronce, ogue yø t'εgui, ogue yø do ngue ra mármol. ¹³ Ya hinjonda dämyø 'beni ngue yø canela, ogue yø cosa mahoqui ngue mahotho ga yäni, ra bopo t'uts'i, ra mirra, ra perfume, ra vino, ra aceite, ra hojani ngue ra trigo. Ya hinjonda dányø ndani, ogue yø dε'yo, ogue yø ndofani. Ya hinjonda dányø carro. Ya hinjonda

dämya yø ja'i pä ngue øtra 'befi hingui taha. ¹⁴ Yø pøhø p'uya da 'yembra hnini: "Nu'u yø cosa mathoguiho madi ho'a ni mmäi gui si ya, ya hin'yü p'u'a ya. Para zantho gä 'behni mεnyu co gätho'a tema cosa mi øt'a'i ra nho", da 'yembj.

¹⁵ Nu'u yø pøhø madi pøhya yø cosa ya, janjuani ngue xa mmεmmεtitho ngue'a te mi päp'u ja ra hnini. Pε nuya yø ja'i ya, yap'utho da 'bäi ngue su'a ra castigo di njap'u ja ra hnini. Di nya dummäi p'uya, asta dara zoni. ¹⁶ Da 'yεna: "Huεcate ra danihni. Mi 'bäi tengutho n'na ra xisu ngue mi he yø ndøhoga ulu. Mi he yø ulu ngue ra 'bojapo. Mi he yø ulu ngue yø theni, n'youi yø døni ngue ra oro, n'youi yø ts'εdo mazihotho, n'youi yø perla. ¹⁷ Pε nuyä, n'na ts'εquits'utho i guadi te mi pεsya", da 'yεna.

Yø barco 'yop'u ja yø jathe, op'u yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gätho'u to ja yø 'befi, yap'utho da nsäya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja. ¹⁸ Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø ra danihni p'uya, asta dara mahyø ja'i. Da 'yεna: "¿Hapü gue ja man'na ra danihni tengu nü ra hnini nü?" ¹⁹ Da 'yaxyø fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzoni. Di nya dummäi, da 'yεna: "Huεcate ra danihni. Gätho'u to di 'yonyø barco p'u ja yø jathe, xa mmεmmεtitho ngue ja mi mpäp'u ja ra hnini, ngue mayøndø mmεmmεti

yø məhñiñi. Pɛ nuya, n'na ts'ʌquits'ʌtho i guadi te mi pɛts'i", da 'yɛnə.

20 Gä di johya'ʌ bí 'bʌ məhɛts'i conná ngue'a te bi thohra danihni. Di johya yø representante ra Cristo, co gätho yø pøngahya Oja. Gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, Gä di johya, Nu'a ra castigo bi njapra hñini, bi hyaspa ra güenda Oja'a te xä ja'ahʌ yø ja'i ya.

21 Man'na ra anxɛ p'ʌya, mandø nzaquitho, bi hyaxa n'na ra ndødo ngue hingma nɛts'i'a ganhyʌ, ɛntho ra molino. Bi 'yɛnnbʌ ja ra jathe p'ʌya. Bi 'yɛmbi:

—Tengutho ra do jaua ya ngue hin hapʌ nma hñu, di njarbatho nā ra danihni Babilonia ya. Ya hin hapʌ nmi nɛqui mahøn'a. 22 Nup'ʌ ja yø caye ra hñini, ya hinjam'mø nma t'øde mahøn'a ngue di m'mahyø mə'bida ngue yø arpa. Ya hinma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hinma hñu ngue di m'mahyø məfi 'dama 'dan'yo mə'bɛfi da 'yøt'e. Ya hinma t'øde ngue dadi hi yø njhni. 23 Ya hinni mantho da hñu ngue høndi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hñu ngue høn dadi hi yø ja'i p'ʌ di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a ɛntho mayø hmu'ʌ madi mpøp'ʌ ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ɛte manj n'yo, mi hät'i gätho yø ja'i 'bʌ'a nximhäi.

24 Ra danihni Babilonia bi

njapra castigo, porque xä hyopyø pøngahya Oja, 'nɛ xä hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'yɛ Oja. Go yø ts'oqui p'ʌ tho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja ya Gä rá ngñi nximhäi.

19

1 Mi tho'a p'ʌya, mahøndá øcä mi'da yø hya p'ʌ məhɛts'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi ga 'yɛnə:

—Ma ga ɛspahʌ Oja ya. Porque guehna mā Yantehʌ nā. 'Nɛ guehna maguesɛ ja rá ts'edi nā. 2 Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, Gä majuanj ngue gue'a ni 'yup'ʌ øt'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hñini nā, ɛntho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. Xä ts'onj Gä ra ximhäi ngue'a te rá n'yots'om'mäi ga 'yo. Nuna Oja p'ʌya, di cots'i te xä njapyø məfi xä thopi.

3 Mahømbi 'yɛnyø ja'i p'ʌya:

—Ma ga ɛspahʌ Oja. Porque nuna rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nʌ, di mfani para zantho —bi 'yɛnə.

4 Nuya 'däte magoho di mäspʌ ja rá nhudi Oja p'ʌya, co 'nɛ'ʌ goho 'bäp'ʌ ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, Gä bi m'mɛmfo häi ngue bi danne Oja p'ʌ hudi. Bi 'yɛmbʌya:

—Janjuanj ngue ni 'yup'ʌ te bi hma. A nuyá, ma ga ɛspahʌ Oja ya —bi 'yɛnə.

5 Nup'ʌ hu Oja p'ʌya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yɛnə:

—Nū to gā suprá xudī Oja ya, dā danne, dā 'yεspabi Oja dī ngūε dī nnoho —bi 'yεna.

6 Nū'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hī yø hya, tengutho p'u gui hī yø ndøthe, tengutho p'u gā nt'øde rā ngāni. Bi 'yεnna hya:

—Nūna Oja mā Hmuhya ya, ma gā εspahya. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zā dī manda na. ⁷Ma gā johyahya ya, dī nja'ahya mpähä ngue gā εspahya Oja. Porque ya bi zønna ora dī nthatrá De'yo. Nūna rá xisu dā mε, ya xa nsä. ⁸Porque bi n'unī bi ma mahete rā hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nūna rā t'axca he, guehna gā mbøni ngue gā rā nho gā 'yo yø ja'i ya o rá 'yε Oja na. ⁹Nūna rā anxε p'uya bi 'yεngui:

—Damī cuatrá sαcua ya yø hya ja ua ya. Rā mmenthī bi nthεui to bi t'ørpa rā invitación ngue dā nū rā ngo p'u dī nthatrá De'yo.

Mahømbi 'yεngui:

—Nūya yø hya gā cuatrá sαcua ya, guehya majuanī ngue rā hya Oja ya.

¹⁰ Nūgā p'uya, dá ndatyøhmū p'u 'bähra anxε ngue dī nne xca thanne. Pε rā anxε bi 'yεngui:

—Hīn'na, 'yo gui thannegui. Nūgā xquet'a rá mεfigui Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja, tengutho'u mi'da ni cū ngue hā rā ts'edi mmambrá hya rā Jesús. Hønsε Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yεngui.

Nū'u dī mpefi ngue mmambrá hya rā Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

11 Dā nū p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nεqui n'na rā t'axa ndøfani, huxpū n'na nc'ei. Nūna rā tøgue p'uya, guehna fadi ngue hīnha gā hyε Oja, gā majuanī te mma. Gā gue'a te øt'e. Porque nū'a rā tūnhni øt'e, gā majuanī ngue gue'a rā ts'ut'abi ni 'yup'u øt'e. ¹²Yø dā p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrá thai rā sibi. 'Nε xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na rā thūhū p'u ja rá dε ngue hīngui fadi te gā mbøni. I pase teni bøni.

¹³Nū rá he, njots'i rā ji. Nūna gui hū rá thūhū, guehna ni hū ngue rá Hyā Oja. ¹⁴Gā ni den'u yø ts'edi bí 'bū mahets'i, pε gā di tøgue huxyø t'axa ndøfani. 'Nε gā he yø hoga ulu ngue yø t'axca he. ¹⁵Nūp'u ja rā ne rā tøgue ni 'bet'o p'uya, pømp'u rā juai ngue het'i xandønho. Gue'a dī ndunhui yø ja'i 'bū'a nximhāi'a. 'Nε dā zedi ngue dī manda yø ja'i. Nū'mø bi hyaspa rā güenda yø ja'i, dā nēhī conyø gua tengutho 'mø tēm'yø uva rā ja'i conyø gua. Dā japi dā zi rā vino nū'a n'youi rā ndate castigo dā ja na Oja jase rá ts'edi. ¹⁶Nūp'u ja rá pahni 'nēhrá gūxendehe nt'ot'i p'u n'na rā thūhū ngue εna: “Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'būi. Guehna rá hmū naya ngue yø hmū 'būi”, bi 'yεna.

17 Dá handä man'na ra anxε ngue 'bäp'u ja ra hyadi p'uya. I mmatyø ts'int's'u 'yo maya. Pε ra ndøts'edi ga nzofu, bi 'yεmbi:

—Dami mpetih ya. Porque da 'yøt'ah n'na ra dants'ihmε Oja. 18 Nuya gui saphu yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphu yø ngø yø general, gätho yø ja'i ngue yø nexhmite. Gui saphu yø ngø yø ndofani. Gui saphu yø ngø yø tögue. Gui saphu yø ngø yø ja'i 'b'hyø hmu, dague'u hinjo'o yø hmu, di ngüε di nnoho, gä gui saphu yø ngø.

19 Dá nugä ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gätho yø dast'abi 'b'u'a nximhäi, gä n'youi yø ts'edi. Ya xi mpeti ngue da 'yørpabi ra tunhni'a ra tögue huxrä ndofani co gätho'u yø ts'edi na p'uya. 20 Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, bi ma mabent'i ngue da jot'i, 'da i mbent'ui na ra fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnä ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε. Porque gue'u yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmwi yø ja'i nuya bi n'uni bi mε rá marca ra ndate ts'ozu'ε, 'nε bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna ra ndate ts'ozu'ε ya, co 'nēhna ra fehni pøngahya, 'da i thøtho p'u ja ra zabi danzø cona sibi ngue ra asufre ya. 21 A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a tunhni p'uya, i du cona juai pønna ne ra tögue. Nu'u yø ngø yø ánima p'uya, gue'a i nniya yø ts'int's'u 'yo maya'a ngue bi zapyø ngø.

20

1 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu man'na ra anxε bi 'yε mahεts'i bá hyannbabi rá nsogui ra ots'i hinha rá nzegui ganhε. Ba ca rá 'yε n'na ra ndø cadena. 2 Nuna ra anxε p'uya, bi bentra ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue ra zithu ni hu ngue ra Satanás. N'na mahuahī njeya bi dut'i. 3 Bi hyørbu ja ra ots'i hinha rá nzegui ganhε p'uya. Ja bi gorbu ra zithu. Bi japa seyo maxøts'e ra ots'i para ngue hinni mantho da hyätyø ja'i 'b'u'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahī njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahī njeya p'uya, mahonda ma mathøgue njammī pa.

4 Mi tho'a te dá nugä p'uya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'u'u xi bentyø cargo ngue di nts'ut'abi da hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'upi ngue hingui säya mma hanja na rá hya Oja, hingui säya mma hanja na ra hya bi nxännbate ra Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'uni xta ndanne ra ndate ts'ozu'ε ya. 'Nε himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi n'uni ngue xta ma mamarcabi yø dε, ogue yø 'yε. Dá nugä ya yø ja'i p'uya ngue mahømbi m'mwi, 'nε 'dap'u bi nts'ut'abiui ra Cristo n'na mahuahī njeya. 5 Guehya yø ja'i rá madi bi bennate ya. Pε nu'u mī'da yø ánima hinga

'bexpi bennate'ua, sinoque ja bi bennate 'mø mi gua'a n'na mahua'hi njeya. ⁶Ra mm̄en̄thi bi nth̄eui yø ja'i di nth̄eui rá njapi Oja ngue rá m̄adi di bennate. Guehya da gohi ngue yø mm̄äc̄ja da danne Oja co 'n̄h̄ra Cristo da danne. 'N̄e 'dap'ua di nts'ut'abiui rá Cristo n'na mahua'hi njeya. Guehya yø ja'i h̄inda tho'a rá nyondi rá ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi gua'a n'na mahua'hi njeya p'uya, bi ma mathøgue rá zithu p'ua ofädi. ⁸ Mahømbi ma da hyätyø ja'i 'b̄ai gä rá nḡni nximhäi. Gue'ua yø ja'i gui nhuti ngue rá Gog 'n̄h̄ra Magog. Bi ma di p̄etyø ja'i ngue da 'yørpabi rá t̄unh̄ni Oja. Pe mandøngu dyø ja'i bi p̄eti, tengutho gangu yø 'bomu dehe p'ua ja rá jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá nḡni nximhäi. Bi mäsr̄a dan̄ih̄ni 'b̄ahyø ja'i Oja. Guehna rá hn̄ini di ma Oja na. Pe bi 'yøt'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mah̄ets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø ns̄iui. ¹⁰ Nuna rá zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørb̄u ja rá zabi danzø conna sibi ngue rá asufre. Guehna rá zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε n̄a p'uya co 'n̄e'a rá f̄eh̄ni p̄ongahya xi thørb̄u. Nup'ua bi thørb̄uya, rá pa rá xui ja da ma ma'uni p'ua para zantho.

¹¹ Dá nugä n'na rá t'axa nthuts'i ngue ja hup'ua Oja. Pe nup'ua hu Oja p'uya, rá häi 'n̄h̄ra c'amah̄ets'i, gä bi m'ærp̄atho, ya h̄inha mambi n̄equi. ¹² Dá nugä

yø ánima p'uya ngue 'b̄ap'ua 'b̄u Oja, di nḡe di nnoho, gä 'b̄ap'ua. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'n̄e'a man'na rá libro bi ma nsots'i, gue'a rá libro ngue mma to gä bi nth̄eui rá 'da'yo te. Nu'ua yø ánima p'uya, bi thaspabi rá güenda te xi n'yo. Porque nu te gä x̄a 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'ua ja yø libro. ¹³ 'B̄ap'ua yø ánima x̄a ndup'ua ja yø jathe. Nu hangu yø ánima x̄a ndu, gä 'b̄ap'ua. Gä bi thaspabi rá güenda te x̄a 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya h̄inda du yø ja'i, sinoque di m'm̄ap'ua ja rá castigo entho rá zabi di nc'uat's'i conna sibi, gue'a rá yondi rá ndate'a p'uya. ¹⁵ Nu to gä h̄imbi thinnbabi yø thuh̄u ngue da nt'ot'i p'ua ja rá libro ngue mma to di nth̄eui rá 'da'yo te, gä bi thørb̄u ja rá zabi di danzø.

21

¹ M'm̄efa p'uya, dá nugä rá 'da'yo c'amah̄ets'i 'n̄h̄ra 'da'yo häi. Nu'a rá c'amah̄ets'i mi ja m'm̄et'o 'n̄h̄ra häi mi ja m'm̄et'o, bi m'm̄erp̄atho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'm̄erp̄u. ² Nugä drá Xuua, dá nugä rá maca dan̄ih̄ni ngue rá 'da'yo Jerusalén bí 'yε mah̄ets'i bí 'b̄u Oja. Xi n̄hoqui tengutho n'na rá novia 'mø x̄a n̄hoqui ngue da m̄e rá ndø. ³ Dá øcä n'na rá hya bí 'yε mah̄ets'i p'uya, pe rá ndøts'edi ga 'yεna:

—A nuyá, nuna Oja 'dap'ua 'b̄ahmi yø ja'i naya. 'N̄e gue'ua yø ja'i Oja'ua. Yø ja'i p'uya,

nuna Oja guehna yø Oja na.
 4 Nuna Oja, da dujpaḅi yø
 guida yø ja'i mi ja m'met'o.
 Ya hinda du yø ja'i. Ya hinda
 nzonḅ, ya hinda nya dummai.
 Ya hinda hyenni. Porque nu
 hangu ra n'u mi ja m'met'o, ga
 bi zep'u.

5 Nuna Oja hup'u ja ra
 nthuts'i p'uya, bi 'yena:

—Nuyá, ya dá øt'á ngue
 ga bi gom'dan'yo te mi ja
 m'met'o ya —bi' yena.

Mahombi nya p'uya, bi
 'yengu:

—Damḅ cuatro sɔcua ya yø
 hya ga mmangá ya. Porque
 nuya yø hya dí mmangá, ga
 majuaḅi. Guehya sa ngue gui
 'yεc'ei ya yø hya dí xi'i ya —bi
 'yengu.

6 Mahombi 'yengbaya:

—Ya bi nja'a te ga mi ja
 ngue di nja ya. A nugá dí
 'bæi para zantho. Porque ya
 nmi 'bæcá p'u bá fædi bá nja
 yø cosa ja ya. Da guehya nu
 yø cosa i ja, jap'u rá nzegui,
 pε nugá ga sigue ga m'mæi
 para zantho. A nuyá, nu to
 tũthe, nup'u pøhra dehe ngue
 ra 'da'yo te, ga japi da zitho,
 hĩnte da gut'i. 7 Nguna ga ørpe
 to da bønḅ ngue da dapra nts'o
 i ja. Gue'a da gohi ngue ma
 basi'a. Nugá p'uya, gueque
 drá Oja gra ja'i. 8 Pε yø ja'i
 ngue su da zã ra n'u conná
 gueque, da gue'u bi hyep'u
 ma hya, yø ts'oc'ei, yø hyote,
 yø 'yots'om'mæi, yø 'yεte, 'nε'u
 thanne yø dahmu, gátho yø
 mambethani, guehya di to-
 cabi da map'u ja ra zabi di
 nc'uats'i ngue di danzø conna

asufre ya. Gue'a rá yondi ra
 ndate'a p'uya.

-----

9 Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε
 mi theyø mohi ngue yu'u yoto
 yø ndate di nja, bi 'yengu:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'i ra
 novia, rá xisu ra De'yo.

10 Ra Espiritu Santo bi pãrcã
 ma nhandi. Dá nu ngue ra
 anxε bi zixcagui p'u bí ja n'na
 ra danyuni xandønhets'i. Ja
 dá nugá p'u ra maça danihni
 Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i
 bí 'bæ Oja. 11 Nuna ra danihni
 p'uya di yoxni, porque ja
 'bæp'u Oja. Nu'a gui yoxni,
 tengutho gui yoxni yø do
 mazihotho, tengu yø do ngue
 ra jaspe. Nthanditho asta
 mbo ra hnini, porque ra
 hnini, ja tengutho ra xito
 ngue thotrã nhandi ra ja'i.
 12 Nuna ra hnini p'uya, ga ra
 jado rá nyanḅ. 'Nε xanhets'i
 ra jado n'youi. Ja 'de'mã yoho
 yø goxthi. N'na ngu n'na yø
 goxthi p'uya, 'bæi 'da'a n'na
 ra anxε. Nup'u ja yø goxthi
 p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu'u
 'de'mã yoho yø ts'ant'u ra
 Israel. 13 Nup'u ja rá hyo ra
 hnini ngue ni bøxyadi, ja hyu
 yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra
 hnini ni gohi ngue norte, ja
 hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo
 ra hnini ni gohi ngue sur, ja
 hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo
 ra hnini ni hyu ra hyadi, ja
 hyu yø goxthi. 14 Nu'a ra jado
 di thesra hnini p'uya, nup'u
 bá fædi, n'youi 'de'mã yoho
 yø do ngue brã bebo. N'na
 ngu n'na'u yø do, nt'ot'i p'u

yø thuhu'ə 'dɛ'mə yonc'ɛi yø representante rə Dɛ'yo.

¹⁵ Nuna rə anxɛ bi zocä p'əya, hə n'na rə t'o ngue rə oro ngue di 'yenna danihni. Co nɛhyø goxthi da 'yennbi, conna jado di thesra hnini da 'yeni. ¹⁶ Rə danihni p'əya, ja goho yø ts'at'i, gä 'da'igu ga njanni gä goho yø hyo. Rə anxɛ p'əya bi 'yenna danihni conna t'o i hə. Nu'a bi zəhra t'eni mø mi 'yeni, yo mahuahī 'nɛ yo ciento kilómetro ga njanni rə hnini. Gä 'da'igu ga njanni gä goho yø hyo. Co 'nɛ'a ga nhɛts'i yø ngu, gä 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihni p'əya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yoni, njarbutho rə t'eni bi 'yøtra anxɛ. Bi zə'i hyate magoho metro rə t'eni.

¹⁸ Nuna rə jado di thesra hnini p'əya, gä gue'ə yø do mazihotho ni hu ngue rə jaspe n'youi. Rə hnini p'əya gä rə oro, pømhyats'i rə hnini tengutho rə xito. ¹⁹ Nu'ə yø do brá n'youi rə ndəcjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama' dan'yo yø cəhə yø døni n'youi. Nu'a rá mædi rə do, rə dospo ni hu ngue rə jaspe. Nu'a rá yoho rə do, rə c'anga do ni hu ngue rə zafiro. Nu'a rá hyu rə do, rə 'boc'angui ni hu ngue rə ágata. Nu rá goho rə do, rə jəxhmə ni hu ngue rə esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cət'a rə do, rə mɛgo rə do, mə uants'i rə t'axi ni hu ngue rə ónice. Nu'a rá 'dato rə do, rə thəngə do ni hu ngue rə cornalina. Nu'a rá yoto rə do, rə c'axt'i ni hu ngue rə

crisólito. Nu'a rá hyato rə do, rə jəxhmə ni hu ngue rə berilo. Nu'a rá gəto rə do, rə c'axt'i ni hu ngue rə topacio. Nu'a rá 'dɛt'a rə do, xə nc'ammī ni hu ngue rə crisoprasa. Nu'a rá 'dɛ'mə'da rə do, rə c'angui ni hu ngue rə jacinto. Nu'a rá 'dɛ'mə yoho rə do, rə 'bojəpoi ni hu ngue rə amatista. ²¹ A nu'ə 'dɛ'mə yoho yø goxthi p'əya, gä rə perla'ə 'dɛ'mə yoho yø jut'i. N'na rə perla bi zits'i n'na ngu n'na yø jut'i. Nu'ə yø caye rə danihni gä rə oro. Pømhyats'i yø caye tengutho rə xito.

²² Nup'ə ja rə hnini, hinte ni nija dá nugä p'ə. Porque nuna Oja mə Hmuhə jase rá ts'edi, guehna 'bəi gä rá ngəni rə hnini nə. Da guehra Dɛ'yo p'əya, xquet'a 'bəi gä rá ngəni rə hnini. ²³ Nup'ə ja rə hnini, ya himma hyoni p'ə rá nyot'i rə hyadi, ogue rá nyot'i rə zana di yorbə. Porque Oja co 'nɛhra Dɛ'yo, gue'ə di yot'i gä rá ngəni rə hnini'ə. ²⁴ Nu'a rə nyot'i bi nɛxpə ja rə danihni, gue'a nnəpa nyot'i yø ja'i 'bəp'ə ja yø nación. Nu'ə yø dast'abi 'bəi gä rá ngəni nximhäi, nu te gəmə cosa pɛts'i, gä pɛnhni, ni map'ə ja rə hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unnī Oja, gue'a gə ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'ə yø goxthi jap'ə ja rə hnini, hangū rə pa nsoqui. Porque ya hin'yə p'ə rə xui. ²⁶ Nu hangū yø ja'i 'bəp'ə ja yø nación, nu te gä pɛts'i, gä həxpə ja rə danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a ga

ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o da ma macat'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga'yo, ya hinda yarbua. Ni xinga gue'u yø ja'i mmana fehni da yarbua. Nu'u yø ja'i da ma macat'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra De'yo. Porque nuna ra libro na, ja nt'ot'i p'u yø thuhu ya yø ja'i di nthui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mefa p'uya, mahombi 'yurcagui ra anxε p'u ja ra nhudi Oja co 'nehra De'yo, ja bi pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengū gui yotra xito. ² Nuna ra dacaye jap'u ja ra hnini, made ra caye o ra 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bap'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'ma yondi zadi ngue n'na jeya. Porque n'nashna ngu n'nashna zadi. Nu'u yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhai'a. ³ Hinjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nehra De'yo, nup'u ja ra hnini ja ra nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bap'u ngue thanne. ⁴ Nuya yø ja'i ya, dá nurpa rá hmī Oja, 'nε nt'ot'ibi rá thuhu Oja p'u ja yø dε yø ja'i. ⁵ Ya hin'ya ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bap'u, ya hingui honyø lámpara di nyot'i. Ni xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø

ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangū ra pa'u.

-----
⁶ Nuna ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Nuya yø hya ja ua, gā majuanī ya. Dā zā gui 'yεc'ei gātho ya yø hya ya. Nuna ra Hmu mā Ojah, nu'mø yø pa xathogui, xā bεnnbabi yø pøngahya ya yø hya bi mā. Pε nu ra ora ja p'uya, nuna ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesε rá anxε Oja bá pεnhya ngue da xipyø mēfi Oja ya yø hya ja ua.

⁷ Nuna ra Jesús bi 'yεna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcā —bi 'yεna.

Ra mmenthi di nthui yø ja'i da 'yεc'ei na ra hya ja ua, 'nε da 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

⁸ Nugā drá Xuua, go dá øcā ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nε da nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmū p'uya ngue di nne xca thanne ra anxε bi 'yurcagui ya yø hya dá nu. ⁹ Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mēfithogā Oja tengutho'i ngue rá mēfi'i Oja. Co 'nε'u ni cū mmambrá hya Oja, co 'nε'u yø ja'i εc'ei na ra hya na 'nε di ho da 'yøt'e te gāma hya nt'ot'i ra libro ja ua, gā yø mēfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yεngui.

¹⁰ Pε mahombi 'yεngui:

—Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. ¹¹ Nu ra ja'i ngue

nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya di siguehma rá nts'oc'ei 'mø —εna—. Nu ra ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehma da 'yøtra nts'o 'mø —εna—. Pe nu ra ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehma da 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unná mmæi Oja, di siguehma da den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

12 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Ga ma hanbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyan'a. 13 A nugä dí'bæi para zantho, porque ya nmj 'bæcä p'u bá fædi bá nja yø cosa ja ya. Dä guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nzεgui, pe nugä ga sigu ga m'mæi para zantho.

14 Ra mmenthi bi nthεui ra ja'i da menyø he ngue hangü ra pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi da yærbu ja ra danihni. 15 Pe nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, da gop'u thi'u. Yø 'yεte, yø 'yots'om'mæi, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nehyo mambethani, gä da go'a thi.

16 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä mä anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhma da

sifi gätho yø 'yεc'ei di mpeti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'mεtogä ra David, 'nε go guecä'a ra dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

17 Nu'a ra Espiritu Santo co 'nehrá xisu ra De'yo, i εna n'na ngu n'na:

—Bá εhe.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yεna:

—Bá εhe —da 'yεna.

Nu ra ja'i tütthe, dá εhe da zidra dehe nuna di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

18 Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhmæ xanho hanja na ra hya na. Nu to da hyuts'i zits'u ra hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a ra ndate nt'ot'i ra libro ja ua.

19 Nu ra ja'i da hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu ra ja'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthεui ra 'da'yo te. Ya händi njapra ja'i di m'mæp'u ja ra maca danihni mmanña libro ja ua.

20 Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá εhe grá Hmu Jesús.

21 A nuyá, nuna mä Hmuħ Jesucristo, di japi gätho'ahæ. Dä ngut'atho.